

Flexion of substantives in Blackfoot

A preliminary sketch

BY

C. C. UHLENBECK.

Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam.
AFDEELING LETTERKUNDE.
NIEUWE REEKS.
DEEL XIV. N°. 1.

AMSTERDAM.
JOHANNES MÜLLER.
1913.

PREFACE.

This sketch of the nominal flexion in Blackfoot is based on the materials collected by myself among the Southern Peigans during the summers of 1910 and 1911, though in many cases I have also made use of texts and notes placed at my disposal by my friend DE JOSSELIN DE JONG, who accompanied me on my first trip to Blackfoot reservation. I never took anything from Tims' grammar and dictionary but after it had been verified and, if necessary, corrected by DE JOSSELIN DE JONG or myself.

In the course of the next years I hope to publish some more monographs on chapters of Blackfoot morphology, leaving the troublesome task of writing a handbook on the whole subject to one of my students, Mr. G. J. GEERS. The state of my health will not allow me to work very much for some years coming, and my official duties do not leave me sufficient leisure.

If I should have been the author of a Blackfoot grammar, I would certainly have dedicated it to my Indian friend JOSEPH TATSEY, to whom I owe a debt of gratitude for his disinterested teaching and interpreting, and without whose help I never could have succeeded in gaining the confidence and affection of such Indians as were able to tell me everything about the good olden times.

---

§ 1. Key to the symbols used.

Vowels.

a It has nearly the sound of German *a*, sometimes long, and sometimes short. When it is long, it sounds like *a* in German *Rat*, *Tag*. When it is short, it is more like the sound of *a* in German *Mann*. It is most times long, when it has a principal or secondary stress. It is short before *χ*, *mm*, *nn*, and in all unaccentuated syllables.

å In this essay I use the symbol *å* only for a short vowel, which sounds much the same as German *o* in *mochte*.

â A long vowel, that sounds like English *a* in *fall*, though it is not so very different from Blackfoot accentuated *a*, or from English *a* in *father*. In my texts I did not use the sign *â*, for there I indicated its sound by *á'* (*à*).

æ A short vowel, the quality of which is very much akin to that of *â*. One might say perhaps, that *â* is the corresponding long vowel of *æ*. We may not be far amiss in identifying the sound of *æ* to that of English *u* in *but*.

e Long *e* sounds like German *ee* in *Seele*, while short *e* has nearly the sound of *é* in French *fermé*. But, be it long or short, it is always more inclining to *i*, than either German *ee*, or French *é* will be. When *e* has a principal or a secondary stress, it will be long. In other cases it is short.

ɛ A short vowel, with the sound of German *e* in *Messer*, *kennen*.

i A sound between French *é* and French *i*. When it has a principal or a secondary stress, it will be most times long. It is short before *mm*, *nn*, and in all unaccentuated syllables. Before vowels it is apt to be reduced to the semi-vowel *y*, but generally I have retained the sign *i*.

o When it has a principal or secondary stress, it is long, and then it sounds like German *o* in *rot*. When it is not accentuated, it has the same quality, though it is shorter in duration.

u A sound between German *o* in *rot* and *u* in *rufen*. When it is short, which will be in unaccentuated syllables and before *χ*, *mm*, *nn*, it sounds much like English *u* in *full*, or like

Northern German *u* in *Zunft*. Before vowels it will often be reduced to the semi-vowel *w*, but generally I have retained the symbol *u*.

In cases, where *a, e, ĭ, o, u* are short, notwithstanding their having a principal or secondary stress, I indicate their shortness by the usual brevis.

Diphthongs.

Blackfoot has many combinations of vowels, such as *ai, au, ei, eu, iu, oi, ui, uo*, which often sound as true diphthongs, though they are apt to split up into their components. The most diphthong-like among them are *ai* and *au*. In *ai* the *a* has been more or less influenced by the following *i*, so that the diphthong often sounds like *äi*, or even, the second component having altogether or nearly altogether disappeared, like a long *ä*. About *au* it is to be noted, that it sounds like German *au* in *Baum, Haus*.

Semi-vowels.

y It sounds like English *y* in *yell, year*. It often originates from *i* before another vowel. I seldom use the sign *y*, retaining in most cases the symbol *i*.

w The same sound as English *w*. Most times it has sprung from antevocalic *u*. Generally I have preferred to retain the sign *u*, so that the symbol *w* occurs only in a few words.

Consonants.

m As in English *more*.

n As in English *never*.

p As in French *père*, not as in English *put*.

t As in French *tuer*, not as in English *to*.

k Before *i* (*y*), *e*, and *ε* (where it originates from *ia*) it sounds like French *qu* in *qui*, but somewhat more palatalized. In other cases it has the same sound as French *qu* in *quand*. Blackfoot *k* never has the value of English *c* in *cut*.

χ It has exactly the same sound as German *ch* in *ach*.

x Originating from χ after *i* (and diphthongs ending in *i*), it has exactly the same sound as German *ch* in *ich*. In my texts I used the symbol χ́ instead of *x*.

h As English *h* in *hand*.

s A kind of voiceless sibilant, pronounced more backward than English *s*. It seems to be almost identical with Basque *s*.

The language is often broken by glottal stops, but how far these stops are constant, I am not able to ascertain. Where, for the sake of clearness, it seems necessary to indicate them, I use the sign of the Greek spiritus lenis.

Stress.

I have only to add, that I indicate the principal stress in a word by means of the acutus, and the secondary stress or stresses by means of the gravis. Where the principal stress wavers between two syllables, I have put the acutus on both of them.

---

§ 2. Gender.

As in other Algonquian languages there are two genders, animate and inanimate. Animate are the names of persons, supernatural beings, animals, and many other words.

Animate are e. g. the names of the earth, the sun, the moon, the stars: ksáχkúm *earth*, natósi *sun*, *moon*, kèsúm *sun*, *moon*, kokúmikèsùm *moon*, kakátósi *star*, Ipisóaχs *Morning-star*, Myoχpokóiiks *Pleiades*, Ixkitsíkamiks *Dipper*.

One would expect all the names of trees to be animate, but in fact some of them are inanimate, e. g. sékokíni *birch*, otsipís *willow*. Examples of animate tree-names are paχtóki *pine-tree*, asétsiksim *cottonwood-tree*. All the compounds with -ksim are animate, even such as ómaχksiksim *log*. In general the words belonging to the vegetable kingdom are inanimate, e. g. insímman *garden-plant*, matuyís *grass*, katséksi *root*, okíu *stem*, suiópok *leaf*, apistsískitsiu *flower*, míni (mí'ni) *berry*, otsistsíni *strawberry*, ókonòki *sarvis-berry*, pákkixp *cherry*, paksínisimàn *gooseberry*, áipostaminàtsi *apple*, áutoksinàtsi *bean*, &cet. Still there are quite a few exceptions, e. g. mási *turnip*, otúkskšiis *bark*, ksisíis *thorn*, kiní *roseberry*, kapséks *hard-seed-berries*, miksinítsimi *bullberry*, ápinìkimi *whiteberry*.

The parts of the body are inanimate, except moχpskínau *jaw*, moápsspi *eye*, mokítsis *finger*, auótanòkitsis *finger-nail*, ápotstsinau *biceps*, motoksís *knee*, moχkinán *calf of the leg*, mástsiu *vein*, and may-be a few others. It is remarkable enough, that máksini *carcase* is animate, while mostúmi *body* belongs to the inanimate gender.

The nomina instrumenti in -àtsis are partly animate, partly inanimate. Some examples of animates are ískuyipistàtsis *bridle*, sapíkinamàtsis *button*, potátsis *stove*, saisétuìàtsis *stove-pipe*, sapíkitsoχsàtsis *finger-ring*, amíxkàtsis *fish-hook*, auakápiksàtsis *spur*, páksàtsis *stone-hammer*, sapápistàtsis *spear*. Inanimate are e. g. ípsàtsis *belt*, áχkioχsàtsis *boat*, anákimàtsis *lamp*, káχtsàtsis *play-card*, mákixkinioχsàtsis *comb*, istókimàtsis *drum*, pokáiimàtsis *fan*, ókimàtsis *lock*,

isǽpiàtsis *looking-glass*, istsímmàtsis *match*, kìskàtsis *pillow*, ótoátsis *walking-stick*, istsipísimàtsis *whip*, kínstàtsis *harness*, sapíkakiàtsis *stirrup*, asútskimàtsis *halter*, namáχkimàtsis *broom*.

The same may be said of the nomina instrumenti beginning with ixt- and ending in -opi: part of them are animate, and part of them are inanimate. Instances of animates are ixtauáχkaniksakiòpi *bore*, ixtáisæpsiskioχsòpi *washing-basin*, ixtáisìkiakiòpi *cover*, ixtáuyopi *fork*, ixtáipiksòpi *hammer*, ixtáxpumàupi *money*, ixtáisatsakiòpi *plane*, ixtáikaχksiststakiòpi (ixtáikaχksikstakiòpi) *saw*, ixtáiksistsikùmiòpi *clock*, *watch*, ixtáikauaipiksikstakiòpi *key*. To the inanimate gender belong e. g. ixtáisimiòpi *drinking-cup*, ixtáisetamiòpi *lung*, ixtáiaχkioχsòpi *oar*.

Some other names of lifeless things belonging to the animate class are: òsáki *back-fat*, moχsistsíni *hoof*, motskínau *horn*, motokís *hide*, maiái(ua) *robe*, imoiáni *robe*, (m)atséks *leggings*, átsètsi *glove*, mamín *feather*, auástàm *flag*, auaná *rattle*, àχkéminàniks *beaver-bundle*, amopistániks *beaver-bundle* (*beaver-rolls*), mǽnistàmi *lodge-pole*, áinakàsi *waggon*, ísk *bucket*, moksís *awl*, káksàkin *axe*, istoàn *knife*, auǽksopæn *bullet*, pokún *ball* (*to play with*), pún *bracelet*, apís *rope*, míkskim *metal*, mátaχkimist *black alcali*.

Some words may be animate or inanimate, according to their meaning. E. g. kós (kó's) is animate, when used for a *wooden cup*, or a *tin plate*, but inanimate, when an *earthen dish* is meant. Náipistsi *blanket* is animate, náipistsi *wool* inanimate. Mistsís *tree*, *log* belongs to the animate class, but mistsís *stick* is inanimate, and the inanimate plural mistsísts is also used for *fire-wood*. O'χkotòki *stone* is treated as an animate, when one is speaking about a *large stone* or a *rock*, but *small stones* are called óχkotòkists, which is an inanimate plural-form. Interesting is the difference between námau *gun*, animate, and námaii *bow*, inanimate.

One of the most striking features of Blackfoot morphology and syntax is the congruence in gender between other parts of speech and the nouns to which they belong, or which they represent. Even the verb is affected by gender. In the transitive conjugation the gender of the passive object is reflected by the verbal form, whereas in a certain group of intransitive verbs (mostly predicative adjectives) the gender of the subject is indicated by the conjugational ending. Students of Algonquian will know, that congruence in gender is also met with in the other languages belonging to this stock.

The animate nouns are not subdivided into masculines and feminines. In some cases the distinction of sex is expressed by radically

different words, e. g. nínau *man*: àké *woman*, saχkúmapi *boy*: akékoãn *girl*, stámik *bull*: skéini *cow*, áiomòkau *stallion*: skí'm *mare*. The word skí'm is used also for *female animal* in general, while napím designates the *male animal*. Napím and skí'm are put behind the names of animals, where it is desirable to mention their sex.

Still the names of bands, tribes, and nations have distinct masculine and feminine derivates to designate persons belonging to them. The male individual is characterized by the suffix -koãn, which in itself has nothing to do with sex, as may be seen from akékoãn *girl*. The corresponding feminine derivates, or rather compounds, are formed with -àke, the compositional form of àké *woman*. So from Káina *the Blood Indian tribe* are derived Káinaikoãn and Káinàke, which signify respectively a *male* and a *female individual of that tribe*. Feminines in -àke are also formed from many other words, e. g. nínàke *chief-woman* from nínau *chief*. Most of the proper names of women are ending in -àke.

---

§ 3. Number.

The plural of animate nouns is derived from the singular by adding the suffix -iks(i), while the plural of the inanimates is formed by means of the suffix -ists(i). There are, however, certain special rules to be observed concerning the way of attaching these suffixes to the singular.

1°. In the plural of words, the ending-vowel of which is *i*, there is often a contraction of this *i* with the initial *i* of the suffix. So then we find -iks and -ists instead or by the side of -iiks and -iists. Examples: áinakàsi *waggon*: pl. áinakàsiks, apánni *butterfly*: pl. apánniks, míni *berry*: pl. mínists, kætséksi *root*: pl. kætséksists.

2°. Some animate words in -e have their plural in -eks, e. g. àké *woman*: pl. àkéks. The inanimates in -e have their plural in -eists, e. g. àχké *water*: pl. àχkéists.

3°. The words in -o, -u(y)i have their plural in -u(y)iks, -u(y)ists, e. g. áuatuyi *deer*: pl. áuatuyiks (no other forms); kækó, kækúyi *dove*: pl. kækúyiks, kækuíks; ksistsikó, ksistsikúi, ksistsikúyi *day*: pl. ksistsikuísts; kokó, kokúi, kokúyi *night*: pl. kokuísts; atsóàskui *forest*: pl. atsóàskuists; moχsokó, moχsokúi, moχsokúyi *trail, path, road*: pl. moχsokuísts; íksisako, íksisakui *meat*: pl. íksisakuists.

4°. The words in -a u have their plural in -a i(i) k s, -a i(i) s t s, e. g. nínau *man*: pl. nínaiks, pokáu *child*: pl. pokáiks, námau *gun*: pl. námaiks, oáu egg: pl. oáists.

5°. Many words in -n (i) lose the *n* in the plural. Some instances of the animate gender are niskáni *my younger brother*: pl. niskáiks, istoán *knife*: pl. istoáiks, pokún *ball*: pl. pokúyiks. All the words in -k o a n have the plural in -a i k s, e. g. akékoan *girl*: pl. akékoaiks, nápikoan *white man*: pl. nápikoaiks, Pitséksinaitapìkoan *Snake Indian*: pl. Pitséksinaitapìkoaiks. Another large group to be mentioned here are the inanimate nouns in -i n (i), which have in most cases the plural in -i i s t s or -i s t s, e. g. oχkín *bone*: pl. oχkíists, matsikín *moccasin*: pl. matsikísts, sínàksin *writing*: pl. sínàksists. Still there are exceptions as míni *berry*: pl. mínists, sékokíni *birch*: pl. sékokínists, &cet. It is to be noticed, that among the animate and inanimate nouns in -à n (i) or -á n (i), with a *long* vowel before the *n*, there seem to be none that lose the *n* in the plural. So imoiáni *robe*: pl. imoiániks, skinétsimàni *bag*: pl. skinétsimànists, &cet. The animate noun mamín *feather* has the plural maminiks.

6°. Most words in -s (i) lose their *s* in the plural, e. g. moksís *awl*: pl. moksíks, motoksís *knee*: pl. motoksíks, motsís *hand*: pl. motsísts, moyís *lodge*: pl. moyísts. There are however cases, where the *s* is retained, e. g. oχsís *her younger brother* (or *sister*): pl. oχsísiks.

Under circumstances, which for the moment I am not able to define (cf. however § 10), the plural-suffixes -i k s and -i s t s may be substituted by -i (i), before which, however, words in -n (i) do not lose their final consonant. E. g. omíksi mátakei itsinóyiau omík einíinai *some other women, being there, saw the buffalo coming that way*, omíksim kipitákei itsipím *he went in to those old women*, omíksim ksísksta̶kii *there were some beavers*, áisa̶mo omí ota̶kài itanístsìnai omíksi mamiátsìkimíi *after a long time his partner said to those magpies*, ki omíksima akékoànii *and there were some girls*, amóksi nápikoàni áutòiau ómim nitsítunixpinan *these whites came over into our agency*, omíksima saχkúmapii *there were some boys*, itsitótò omíksima népumàkii *then he came to some spring-birds*, itsinóyiu omíksim ómaχkokatàii *he then saw, there were gophers*, omíksima makúyii *some wolves there*, sta̶mápsàpiua moyíi *he then looked about for the lodges*, omístsimaie a̶pssìi *there are some arrows*, &cet.

Sometimes a noun will be put in the singular, where a plural is understood, especially when the plural meaning is sufficiently

indicated by an accompanying pluralized pronoun or a numeral, e. g. omíksi aké otánik *he was told by those women*, ámoistsi pítauanòki *these eagle-arrows*, ámoistsim nínauyisi makóχkitsipìs *he ought to go into the man's-lodges here*, niuókskæmi matápi *three persons*, nitáuto nitoχkémaiks nátsitapì *I came to my wives* (pluralized), *two persons* (not pluralized), i. e. *I came to my two wives*, omíksi nátsitapi ákeks *there were two persons, women* (only the latter noun is pluralized), omíksi saχkúmapi nátsitapiaua *there were boys* (not pluralized), *there were two of them*, &cet.

Very often nouns are put in the singular with a collective meaning, e. g. ákstæmatoχto akékoan saχkúmapi, akáitapìau *then the girls (and) boys would go along, there were many of them*. The verb ákstæmatoχto is also in the singular, but akáitapìau is a plural-form.

There are many singularia tantum in the language, all of them collectives. Such are the names of tribes, as Síksika(ua) *the Blackfoot tribe*, Káina(ua) *the Blood Indian tribe*, Pekǽni(ua) *the Peigan tribe*, Isapó *the Crow Indian tribe*, Pinápisinau(a) *the Sioux tribe*, &cet. Such collectives are also the numerous nouns formed by means of the prefix o- (ot-) and the suffix -sin(a), as ótapìsina *the people*, únnasina *the men*, ótakèsina *the women*, opokásina *the children*, otsistáuosina *the ghosts*, ónokàsina *the elks*, otómitasìna *the dogs*, &cet. Instead of these collective nouns in -sin(a) one may use in many cases the simple noun, especially where the noun denotes an animal hunted for food. E. g. ponoká(ua) *elk* may be used as well for *the elks in general* as for *an individual elk*. The plural ponokáiks has not the same value as ónokàsina, but is only used, when one is talking about *some individual elks*, not about a troup of elks or the species in general. Very seldom occurs the plural of einí(ua) *buffalo* (e. g. annóχk amóksim einíks ómoχtoχkòtokaspi *why now these buffaloes turned into rocks*, &cet.), and it has no collective in -sina. One would say, for instance, mátæskaksapìksisàua einíua *the buffalo-herd would not run in*, or mátsisæmòa itȧ'χpauaniu einíua *after a short while the buffalo-herd jumped (over the bank)*.

Names of substances, as ȧχké *water*, pomís *fat*, íksisako *meat*, &cet., which one might expect to be singularia tantum, may however be used in the plural.

I do not think, that there are many pluralia tantum in Blackfoot, though there are, of course, words that ordinarily occur in the plural. Anyway, the names of the *beaver-bundle* (*beaver-rolls*), amopistániks and ȧχkéminàniks, may be mentioned here. Other

pluralia tantum are Ixkitsíkamiks *Dipper (the Seven)* and Myoχpokóiiks *Pleiades.*

---

§ 4. Case.

Case-relations are not expressed by special forms, but only in a syntactical way.

Though there is no nominative and accusative, nor the distinction of a transitive and an intransitive case, there can be scarcely any doubt, which of two animate nouns denotes the agens, and which the patiens, since the mutual relation of the two will appear clearly enough from the accompanying verb, or from the context in general. As we shall see in another paragraph, the chief third person in a sentence is, at least in the singular, distinguished formally from another third person, subordinate to it in the speaker's mind, the so-called fourth person. Now the verb has special forms for the third and the fourth person, so that the congruence in person between the verb and one of the two nouns will show, which of them is meant for the agens. Let us take, for instance, ánistsiu omá nínau otoχkéman *that man said to his wife*, where the verb ánistsiu and the definite noun omá nínau both are put in the third person (omá = *that* 3 p.). If we meant to say *his wife said to that man*, or *that man was told by his wife*, we should put the verb in the fourth person, so that it would be congruent with otoχkéman, and the phrase would run: otánik omá nínau otoχkéman. In cases where the singular noun in itself is not characterized as a third or a fourth person, it is still to be seen by means of a defining pronoun, for which person it stands. In the plural a noun is to be recognized as a fourth person only, if it is preceded by the possessive prefix of the third person, and only in that case there may be congruence in person between the agens and the verb, for otherwise the pluralized nouns have no external sign, which might show, whether they stand for the third or the fourth person. Then only the context can show, which of the two nouns is to be considered as the active subject of the pluralized verb. *Those boys told their fathers* is in Blackfoot: omíksi saχkúmapiks ánistsiau únnoauaiks. If we wanted to express, that the fathers were talking to the boys, then we should substitute the third person ánistsiau by the fourth otánikoaiau, which would agree with únnoauaiks *their fathers*, while ánistsiau is congruent with saχkúmapiks. But

in sentences like omíksi saχkúmapiks ánistsiau omíksi akékoaiks, or omíksi saχkúmapiks otánikoaiau omíksi akékoaiks, there may be some doubt, which of the two nouns agrees in person with the verb, though ordinarily the first sentence will mean *those boys said to those girls*, and the other one *those boys were told by those girls* (= *those girls said to those boys*). Still, as there is no unvariable word-order in the language, under circumstances the context might show, that in the first sentence saχkúmapiks is to be considered as an emphasized patiens, or in the second sentence as an emphasized agens.

As there is no dative in Blackfoot, so the distinction of the third and the fourth persons, and where this criterion fails, the context alone must help us to find out, which of two nouns, governed by a verb, is the direct object and which the indirect. Sometimes, as we shall see below, there is also a distinct noun-form for the fifth person, and also this may contribute to the clearness of the case-relations in the sentence. A few examples will suffice to show the Blackfoot way of expressing the dative: nítoχkotau ní'sa omí ponokā'mitaii *I gave my elder brother that horse* (*I gave that horse to my elder brother*), omá nínàua sōàtsists itoχkótsinaie omí noχkétsitapìkoān *that man then gave the tail-feathers to that person of another tribe*, kótsis omá akékoān únni omísaii *give that girl her father's wood*.

When two nouns stand in a possessive relation to each other, the one that indicates the possessor nearly always precedes, and to the other one, which stands for the person or thing possessed, the possessive prefix of the third person is attached. Examples: omá einíua otskínaii *that buffalo's horn* (literally: *that buffalo his horn*), nínna otánni *my father's daughter* (literally: *my father his daughter*), amó saχkúmapiua ótàs *this boy's horse* (literally: *this boy his horse*), Nínoχkyàioa okóai *Bear-chief's house*. Sometimes, however, the noun, that indicates the person or thing possessed, precedes, e. g.: stámitapòiau omím otsínaimi amó matápi *then they went to the chief of this people*, nitákitanistàiin únni nitánna *I shall tell the* (literally: *her*) *father of my daughter*. Nevertheless, in combinations as auástàm ámonisi *otter-flag*, maiái einíu *his buffalo-robe*, otoánni apáuki *his flint-knife*, the second members ámonisi *otter*, einíu *buffalo*, apáuki *flint* are not to be considered as postponed possessives, but as specifying appositions, and their literal translations are *a flag, an otter*; *his robe, a buffalo*; *his knife, a flint*.

Instead of using local and instrumental case-suffixes or postpositions, the language incorporates local and instrumental prefixes into the verb, and leaves the depending nouns unchanged, a true

Algonquian construction, by the side of which, however, some dialects of this stock (Ojibway, for instance) possess also a local case. I may confine myself here to only a few examples of local and instrumental constructions: spíksinàksin itoχkítaixtsiu itáisoyopi *the book is lying on the table*, ksistækápiksistsis pokúni niétaχtai *throw the ball over the river*, notoán itsípstaixtsiu moyís *my knife is lying inside the lodge*, nitoχpókauauaχkàmau nitǽkàu *I walk with my partner*, ixtóto akápioyis *he came from town*, ixtáuyiu inăχsoyi *he eats with a spoon*, kimoχtáikàkiàki káksàkin *thou art chopping with an axe*. Blackfoot uses, however, also some independent adverbs as prepositions.

---

§ 5. Allocution.

Some terms of relationship are slightly modified, when used as vocatives. This is the case with nínna *my father*: voc. ninná or nínnăh (the ă is very short and, as it were, cut off by an aspiration), ní's(a) *my elder brother* (a man speaking): voc. ni'sá or ní'sa, nisís(a) *my younger brother* or *sister* (a woman speaking): voc. nisísa, noχkóa *my son*: voc. noχkoií (noχkoié), nitǽnna *my daughter*: voc. nitænní (nitænné), niskǽni *my younger brother* (a man speaking): voc. niskæní or nísko, naáχs(a) *my grand-parent* or *my parent-in-law*: voc. naaχsí (naaχsé) or naáχsi. It seems, that the forms in -í (-é) are rather obsolete, and also nísko as vocative of niskǽni is out of use nowadays.

There are also a few suppletive vocatives in the language. An obsolete allocution-form of this kind is noátuχs, which was used as a substitute of niskæní, nísko, mentioned above as vocatives of niskǽni *my younger brother*. Other suppletive vocatives are na'á: niksísta *my mother*, napí: nitǽkàu *my partner*, kókoa: akékoan *girl*, tsíki: saχkúmapi *boy*. Kókoa and tsíki have the value of (*my*) *little girl*, (*my*) *little boy*, and are used, when one is talking to children, or to grown-up boys or girls as terms of endearment. Even a married woman is spoken to by her mother or grandmother in this fond way. Tsíki is not so often used to grown-up boys as kókoa to big girls or women, and even a boy of ten or twelve years would not like it, if he was called tsíki by a stranger. An interesting variation of na'á is na'áiau. Some deserted children in an old folk-tale, when finding their mother's whetstone, cry and say to their mother, that cannot hear them: na'áiau, amóiauk kisǽmakomi *mother-dear, here is your long round stone.*

It is to be noticed, that the allocution-form of words, that have longer and shorter forms by the side of each other, is nearly always the shorter one, e. g. saχkúmapi(ua) *boy*: voc. saχkúmapi, nápi(ua) *old man*: voc. nápi, saχkína(ua) *young married man*: voc. saχkína, nínau(a) *man*: voc. nínau, íto(a) *leader-buffalo*: voc. íto. I remember, however, to have heard a vocative O'maχksistæmikà *Big-bull*, instead of O'maχksistæmik.

The emphatic vocatives with the suffix -aki will be treated in § 7.

---

§ 6. Independent and subordinate forms.

In Blackfoot, as in Ojibway, we have to pay attention to the circumstance, *which person* nouns represent in the sentence. The following cases must be distinguished:

1°. when they are considered to be the chief third person or persons in the sentence;

2°. when they are subordinate to that chief person in the mind of the speaker, so that they might be called the *fourth* person;

3°. when they are subordinate to such a fourth person, so that they might be called the *fifth* person.

The terms *fourth* and *fifth person* were introduced in Algonquian grammar by Father van Ginneken.

I call the form of the chief third person the *independent form*, while the forms of the fourth and the fifth persons are designated respectively by the names *obviative* and *subobviative*. A great many of the animate nouns, and some of the inanimate too, have modified endings in the obviative, and special forms for the subobviative occur also in both classes. On the other hand, a specially characterized independent form is found only in the animate gender, and even among the animate nouns there are a good many, that have the same form, whether they are independent or subordinate.

The independent form of animate nouns, ending in a vowel, is characterized in the singular by the suffix -ua (-wa), but often we hear -au, -eu, -iu instead of the full endings -aua, -eua, -iua. The animate nouns, ending in -o have the same suffix -ua (-wa) attached to them, but I write -oa instead of -oua. Also in -oa the final *a* is often not heard at all. Examples of independent forms of vowel-stems, and the way they are used in the sentence: omá imitáua itsípiotoisímiu *the dog went in the night to get a drink* (: imitá *dog*), áχsiu ponoká'mitaua naχkókaixkoau *may I go straight*

to a good horse (: ponokā'mita *horse*), stámatsko omá sinopáua *then that kit-fox went back again* (: sinopá *kit-fox*), omá àkéua ómi mokákiīn *that woman's husband was wise* (: àké *woman*), áisamò omá Páieua otánik omí Natósi *after a long time Scar-face was told by the Sun* (: Páie *Scar-face*), Nápiua áutò, ixtápauàuaχkau *the Old Man went, he travelled about* (: Nápi *the Old Man*), omám Á'kai-Pekàniua otsímaim otánni mátaiomiu *there was a daughter of a chief of the ancient Peigans that did not marry* (: Á'kai-Pekàni *the ancient Peigan-tribe*), omá saχkúmapiu ánistsiu omíksi ú'siks *that boy said to his elder brothers* (: saχkúmapi *boy*), omá manikā'piua itaχkáiiu *that young man then went home* (: manikā'pi *unmarried young man*), áukanaisinstsìmaie amói einíu *all these buffaloes licked it* (: einí *buffalo*), kitákomimàua Mékyaksìua *thou didst love Red-scar* (: Mékyaksi *Red-scar*), annáχkaiàki kixtsípimiu sistsíu *there is a spotted bird* (: sistsí *a bird*), ítoa mátoχkùiikiu *the leader-buffalo was not injured* (: íto *leader-buffalo*), kénnikaie omá sikixtsisóa nāχkítsapanistaua *and then next was the moose to try his power* (: sikixtsisó *moose*), kikatáuksipistsimoàua anná pokáu? Anná pokáua anním inikínanim itauáuanistòm *do you have any suspicion of that child? That child is dipping it in that grease* (: pokáu *child*), omá nínàua áskχsaitapistutsìu *there was a man who was always moving* (: nínau *man*). It must be noticed, however, that in many cases the short forms will be used for the chief third person in the sentence, e. g. imitá *dog* and ponokā'mita *horse* are not uncommon in this function. Forms in -iu, -eu by the side of inanimate words in -i, -e, are not to be considered as independent forms (cf. cases as: itsitótoiau omím ómaχksikimiu *then they came there to a lake*; ánnyauk otsísitoaχsaie omí sistsí, stámitsòksisìnai omí okaníksiu *then, when he had hit the bird with an arrow, it hung there on a branch*; omá Maistópana otoχkéman ixkotsíuaie omí āχkéu *Crow-arrow's wife gave him water*).

Sometimes animate nouns have an independent form in -a. Examples: omá skí'ma itápaisaipiu *that female (a she-bear) went stretching* (: skí'm *female*), Katoyísa ánnauk áuaniu *it was Clot-of-blood who was saying this* (: Katoyís *Clot-of-blood*), omá nókòsa kimátoχtoχkuiikìxpatsiks *thou wilt not have profit of that child of mine* (: nókós *my child*), yóksimmèpitsiu niskána *my younger brother has always been a laugher* (: niskáni *my younger brother*), suiéstamikà mátatsikopumats *the water-bull was not afraid any more* (: suiéstamik *water-bull*), óma òsáka spsinipís *lick up to that piece of back-fat* (: òsáki *back-fat*), omá Imitáikoàna nitánistau *I told Little-dog* (: Imitáikoàn *Little-dog*), omá akékoàna stámitakomìmmiua

omí saχkúmapii *that girl then fell in love with that boy* (: akékoăn *girl*). But in such phrases the forms skí'm, Katoyís, nókós, niskáni, suiéstamik, òsáki, Imitáikoăn, akékoăn would be also allowed. A peculiar independent form is nokítsisau (in nisótamasistsimau nokítsisau *I then washed my finger*); I am sure, there are more of this kind (so it is probable, that e. g. motoksís *knee* is treated in the same way as mokítsis *finger*, both of them being animate), but still it is the only one I have met with.

All what is said about independent forms relates only to the singular, for in the plural nouns have neither special forms for the chief third person, nor for the fourth person. In the transitive verb with animate object, however, the distinction of the third and the fourth persons is grammatically expressed in the plural as well as in the singular.

Where a distinct form for the obviative exists, its usual suffix is -i(i), but the obviative-ending of words in -au is nearly always -ai(i) instead of -aui(i), and the words in -i and -e have often simply -i and -e in the obviative instead of -ii and -ei. The terms of relationship in -a have an obviative-formation of their own, which will be treated below. Before giving some examples of the obviative and its use in the sentence, I have to state, that nouns, to which the possessive prefix of the third person is attached, are always considered as obviatives, the possessor being the chief third person. Examples of the obviative: itanístsiu nitákài *he then said to my partner* (: nitákàu *my partner*), omá saχkúmapiu stámitapomaχkàu omí otákài *that boy then ran over to his partner* (cf. above), ánistsìixk amíma nínai *it was he that said to the chief* (: nínau *chief*), áikòkò omá nínau ápaistutsìm óχpsists, omí pokáii áisauχpatatstoχkìnai *in the night the man was fixing his arrows, the child was giving somebody outside a taste (of the grease)* (: pokáu *child*), matsépuyi omí otánni otámokosin, einípokai omí òkós *next summer his daughter gave birth to a child, that child of hers was a buffalo-calf* (: einípokau *buffalo-calf*), omí únni sotámisimioχkotsiu omí imitáii *he then gave that dog secretly to his father* (: imitá *dog*), otsíxkauai itòtóaie *then he got to his tribe* (cf. nitsíxkauau *my tribe*), kεnnístsi mókàkists omím áutopatai ánnistsi áuχkotsiu *and that pemmican, the people gave that to the chief, with whom certain persons were staying* (: áutopatau *the chief, with whom certain persons were staying in his lodge, when the people were corralling*), ánistsiu omá Nápiua omí ponokáii *the Old Man said to the elk* (: ponokáu *elk*), ki Nápiua itássimaie omí misisái *and the Old Man wiped the faeces off* (: misisáu *faeces*), otsítanik omí pítaii *he was*

told by the eagle (: pítau *eagle*), ixtáminai omí otskínai *his horn sounded* (cf. notskínau *my horn*), ánnimaie ṅsi Okoáisai okóaiinai *that was the lodge of his son-in-law Belly-fat* (: Okoáisau *Belly-fat*), omí ksikunístai áiitòmoan *that white buffalo-calf was skinned for him* (: ksikunístau *white buffalo-calf*), itanístsiu omí sinopáii *he then said to that kit-fox* (: sinopá *kit-fox*), áisamo itsúmmòsiu omí otánni, amóia ăχkéi itámsokixtaixtsìu áatsistai *after a long while her daughter went after water, there by the water suddenly lay a rabbit* (: áatsista *rabbit*), otstsípinai *his cheek* (: motstsípina *cheek*, inanimate!), okóai *his home* (: nokóa *my home*, inanimate!), otánik omí kipitákei *he was told by that old woman* (: kipitáke *old woman*), otákàii Páièi *his partner Scar-face* (: Páie *Scar-face*), ăχkéi itsápunistau *he then made his supernatural power with water* (: ăχké *water*, inanimate!), ánistsiu omí nápi *he said to that old man* (: nápi *old man*), omá saχkínau námaχkau omí nápii kákitsitokapoχtasiuanàakaie *that young man, that took the gun, was just led round about through the crowd by an old man* (cf. above), kénnaie otoχkúsksinok, einíi otáiksisàtaχs *in that way he was found out by him, that he was hiding the buffalo* (: einí *buffalo*), einí itámsokitspiàupiiau *they suddenly sat among the buffaloes* (cf. above), amói matápi otăχkánanik *these people all said to him* (: matápi *people*), ki itsínniu omí mísoχpskìi *and he caught the musk-rat* (: mísoχpskì *musk-rat*), manístsapsi, itsiním omí saχkúmapii óχsokuists *when she looked, she saw the boy's tracks* (: saχkúmapi *boy*), itsikámosatsiu omí otátuyi *he then stole that black fox* (: otátuyi *black fox*), áinoyiua Soyisksíi *he saw Curly-dog* (: Soyisksí *Curly-dog*), omá nínau itótsim omík istsíi *that man took there a fire-stick* (: istsí *fire*, *fire-stick*, inanimate!), O'tskúskiua òχpsíi ixtsitsíksiskaχkuyìu *Blue-face touched her with his arrow* (: ápssí *arrow*, inanimate!), otsikóaninai maiáii *his robe was a yellow calf* (: maiáii *robe*), omá akéua otánik ítoi *that woman was told by the leader-buffalo* (: íto *leader-buffalo*), otsítanik omí sikixtsisóii *he then was told by the moose* (: sikixtsisó *moose*), omá ponokáistamik ánistsiu maistói *that elk-bull said to the crow* (: maistó *crow*), kénniaie Nápiua itsítapiokau, omí natáioi itsitótòyin omíksim ómaχkokataiks *and then the Old Man slept soundly, a bob-cat came there to those gophers* (: natáio *bob-cat*), itsinóyiu omí kyáioii *he then saw there a bear* (: kyáio *bear*), stapót ómi nitúmmoi *go to that hill over there* (: nitúmmo *hill*, inanimate!), omí suiéstamiki ánistsiu *she said to that water-bull* (: suiéstamik *water-bull*), omí skí'mi stámotomitàpuχpaipìu *then he first jumped to that female (a she-bear)* (skí'm *female*), omí katoyísi stámsapixtsiu *he then put that blood-clot in* (: katoyís *blood-clot*), ki omí mistsísi omá manikâ'piu ánniaie

itótsisksipistsiu opokáχkatsimàn *and that young man had tied his quill-ornament to that stick* (: mistsís *stick*, inanimate!).

Now we have still to say a few words about the terms of relationship in -a. In the possessive forms of the singular — I mean the singular of the person possessed — that vowel is substituted by -i or modified to -ai, whenever these forms stand for the fourth person. This is, of course, always the case, when the possessive prefix is of the third person, but when a possessive prefix of the first or second person is attached to the word, then it depends on the syntax, whether it is to be put in the obviative or not. The modification of -a to -ai is confined to the forms with pluralized possessor of the second and third person; the other obviatives in question have the simple ending -i. In the plural of the person possessed there are no special obviative-forms. Take, for instance, the word „father": nínna *my father*, kínna *thy father*, nínnàna *our* (excl.) *father*, kínnùna *our* (incl.) *father* have the obviatives nínni, kínni, nínnàni, kínnùni, while únni *his father* is an obviative in itself. Kínnoàua *your father* has the obviative kínnoàuai, having the ending -ai in common with únnoauai *their father*, which is an obviative, whatever its syntactical relations in the sentence may be. In the same way is the obviative-formation of the other terms of relationship in question: cf. niksísta: obv. niksístsi *my mother*: oksístsi *his mother* (*ts* assibilated from *t* before *i*), noχkóa: obv. noχkói(i) *my son*: oχkói(i) *his son*, ní'sa: obv. ní'si *my elder brother*: ú'si *his elder brother*, nínista: obv. nínistsi *my elder sister*: únistsi *his elder sister* (the *ts* as in niksístsi, oksístsi), nisísa: obv. nisísi *my younger brother* or *sister* (a woman speaking): oχsísi *her younger brother* or *sister*, naáχsa: obv. naáχsi *my grand-parent*: maáχsi *his grand-parent*, nóma: obv. nómi *my husband*: ómi *her husband*, nísa: obv. nísi *my son-in-law*: úsi *his son-in-law*, nímsa: obv. nímsi *my daughter-in-law*: ómsi *his daughter-in-law*, nistæmóa: obv. nistæmói(i) *my brother-in-law*: ostæmói(i) *his brother-in-law*, &cet. It is not necessary to give all the other forms, for the reader can make them without any difficulty himself.

Whereas the third and the fourth persons have special noun-forms only in the singular, the fifth person or so-called subobviative is characterized in the plural as well as in the singular by the suffix -ai(i) (-aie). I give first some instances of the subobviative in the singular: omí ómiai omík nåχkåχtáumaχkàiin, ǽkainìn otoχkéman *her husband was running over to her, his wife was already dead* (ómi *her husband* is substituted here by the subobviative ómiai, because a man in the foregoing sentence is considered as the chief

third person, and the woman as the fourth person, so that her husband stands for the fifth person), omí nínaiinai itsístsipuχtoyinaie otoχkémaniaii *he ran away with the wife of (another) chief that there was* (*he* is the third person, the chief whose wife he takes away is the fourth person, the wife herself the fifth person: therefore she is called otoχkémaniaii instead of otoχkéman, or otoχkémani). Nitáisiksikimisimaiks otsínaimoauai otoχkémaniaii *the wife of the chief of the Lone-coffee-makers* (the Lone-coffee-makers represent the chief third person, their chief is the fourth person, his wife the fifth), omá nínàua maáχsi ki otoχkémaniaii *that man's father-in-law and his, i. e. the father-in-law's, wife* (if that man's wife, and not his father-in-law's, had been meant, the fourth person otoχkéman would have been used), ki omí aiā́'χkèmi osótæmopaukàie omí otsísoχkemàniai, ki okóai, ki otómopistâniksi *and the owner of the beaver-bundle then paid him his younger wife, and his lodge, and his beaver-bundle* (the man to whom the presents are given in payment is the third person, the owner of the beaver-bundle the fourth person, the younger wife &cet. the fifth person: therefore otsísoχkemàniai is used instead of otsísoχkeman, or otsísoχkemani), omá manikâ'piua ánistsiuaie omí Páie ostǽmoiaii *that young man said to Scar-face's brother-in-law*(if there had been used ostæmói instead of ostǽmoiaii, one would think that Scar-face was the young man's brother-in-law, and that the young man was speaking to Scar-face, whereas, as the sentence runs now, it is quite clear, that the brother-in-law is subordinate to the fourth person, and not an apposition of it), omí apí'si mátskoχkotsiu oǽpsspiai *he gave that coyote his eye back again* (*he* is the third person, the coyote the fourth person, the coyote's eye the fifth person), túkskæmi ki itspínamoyiuaie osókàsimiaii *and he lifted up the dress of one of them* (if he lifted up his own dress, there would be used osókàsimi), oχksisísaii kúmonuinàtsiuaie *its bill was green-coloured* (the person who sees the bird is the third person, the bird the fourth person, the bird's bill the fifth person), otsísani ixtsitápaikotsinaiuaie ostoksísai *with her paint she began to paint him about on his face* (ostoksísai has the subobviative-suffix, because she does not paint her own face), ki omí itótsim iít, itsitsǽpistaimaie oχtókisaii *and she took the elk-horn, she hammered it in into his ear* (*she* is the third person, the man she kills the fourth person, that man's ear the fifth), omí otaχkúiinnimàniai nánautokân *that pipe of hers was a skull* (the children, mentioned in a foregoing sentence, stand for the third person, so the pipe-owner is the fourth person, and her pipe the fifth), Saχkókiniks únnoauai iíksaχkin oχkokíniai *the*

neck of the father of the Short-necks was very short (the Short-necks are the third person, their father is the fourth, his neck the fifth), oχkói otókimatsisaii *his son's drum* (the son is the fourth person, his father being the third, so that the son's drum stands for the fifth). In the latter part of our list of examples — to begin with osókàsimiaii — we have to do with inanimate words. Sometimes it is not quite clear, why the ending -aii is attached to a word: so, for instance, in nitáχkuiinnimaniaii nítoχtoietòχp *I filled my pipe* (in the foregoing sentences the speaker mentions his companions, who seem to stand for the chief third person, and certain rocks, which may represent the fourth person, so that the speaker's pipe had to take the subobviative-ending), or in omáii A'pekoχkùminimàii *her (new) husband was Round-cut-scabby-robe* (her former husband, who was mentioned in a foregoing sentence as the fourth person — his wife being the chief third person —, will have been considered here as the chief third person, the woman as the fourth person, her new husband as the fifth). In the same way as in the singular, the subobviative is used in the plural of animate and inanimate nouns (here the gender may be recognized by the plural-ending, -ks for the animate, -sts for the inanimate class): otǽkài otoχkémaiksaii *his partner's wives*, ixkǽnáinoyiuaie amó sámiu, óχpsistsàii ixtáiisaχkumìnai *all these that hunted saw him, he was shooting his arrows ahead*, oχtókistsaii itauátapiksìminai *he* (characterized by the verbal ending as a fourth person) *shook his ears*, okúyistsaii kǽnáuomianistsinàtsiaii *its feathers were all of different colours* (viz. of a bird, seen by a man in a foregoing sentence), oχkǽtsistsaii nitúyi nitsinátsiau *its legs had the same colour (as its bill)* (of a bird, seen by a man who stands for the chief third person).

---

§ 7. The suffix -aki.

Under different circumstances a suffix -aki is attached to nouns, no matter whether they are animate or inanimate. Its use, however, is not confined to nouns only.

Very often it is used to emphasize a noun, designating a person or a thing out of sight, e. g. noχkoié, spóχtχkaki natósiu *my son, the people on high are holy*, nótasàki íinnis *get my horse over there*, anistsís nitoχkémanàki, nitáχsaupi *tell my wife, that I am all right*, nitáinakasimiksàki isǽmmisau *see my waggon also* (to look how it is), matótsit nisópàtsisàki *get my seat too*.

Sometimes, however, it is used of persons and things in sight, e. g. amóiaki mokákixtsit *take care of this here* (speaking, for instance, of a pipe, which one holds in one's hand).

The suffix -aki is also put behind vocatives, without any restriction of the persons spoken to being within or out of sight. In old songs and stories it is frequently used in this way, most times where two or more persons are addressed. It is to be noticed, however, that, when one speaks to more than one person, emphasizing the allocution by means of -aki, this suffix will be attached to the vocative singular, the plurality of the persons spoken to not being expressed in the noun by any external sign. Examples of -aki in emphatic allocution: napíaki, kikátaikìmmoka nimátoχkañksikimmàuaki *my partner, who does not pity you, I do not pity him*, ókí, anétakìt, ánni nínauàki *come on, make haste, all the men here*, áuke, niskánaki, sotámoχtoχpàipiik *come on, my younger brothers, just jump from it*, áio, niskánaki, ámokaie nitápæskok *help, my younger brothers, here comes one chasing me*, potókik, niskóaki *let me loose, my younger brothers*, a'eá, ni'sáuaki, kokúnunists ákaisauainakuyi *alas, my elder sisters, our lodges are not seen any more*, aiá, ni'sáuàki, kínstununa ixkyáiaχpatòmiu *alas, my elder brothers, our elder sister had a bear for lover*, amóksisk akéuaki *you women here*, á, kipitákeuàki, kitáikixpuau? *ah, old women, what are you doing?*, nokósaki, ómamàuk kiksístoaua *my children, there is your mother*, sotámipik, nókòsaki, ómi istópik *come right in, my children, sit down over there.*

---

§ 8. Demonstrative endings.

When a noun is accompanied by a demonstrative pronoun, to which a restrictive suffix is attached, the noun itself will not rarely take the same, or nearly the same, suffix as the pronoun, so that the result is a kind of congruence between the noun and its pronominal attribute. This congruence is one of the most characteristic features of the Blackfoot language.

Congruence of nouns with pronominal forms in -i(a): aisæksíniki, istsipótos amóia imitáuai *when I am going out, turn this dog loose*, amói einíuai itsístokipìksiu *these buffalo fed, making noise with their feet*, omái pokáuai ánistsìixk omí oksísts *that child said to his mother*, ómaia únnasinaia *those men over there*, omáia otákesìnaia *those women*, tsánistæpsiua annái pokáuai? *what (sex) is that child?*,

áio, pináminakatòk annái itsíwanai *I pray you, do not roll that gambling-wheel eastward.*

Congruence of nouns with pronominal forms in -m(a): stǽmitapixtsisòiau amóm einíim *they then went in to these buffalo*, amóm mǽksiniuæ̀m ksistápists sotǽmikakòtsit *take just only the choicest parts of this carcase*, amóm óχkotokim autǽmitsìpistaniầ`χpatskuyi *they had tramped around the rock, so that there was a deep hole*, ámom mistsísim akitópiu *it will sit on this tree*, anístâχkiàpiksatæ̀s amóm mistsísæm, áistæmòmaχkaupitsìksotoyìu *every time he butted that tree, he then stripped off big pieces of it*, ki amóm ómaχksikimìim akatǽnnitàpiksim *and he will scatter this lake*, ki omáma akékoànama itanístsiua Nápi *and that girl told the Old Man*, omám aχkyápoχtæ̀m àkéuæm *over there at home is a woman*, nitstsáitapìu omám áuyiuæm *that one eating is living the last of his life*, omáma nínauæm itsipuáu *that chief got up*, itanístsiua omíma matápìima *he then told the people*, stǽmitòtò omím ikúnaìim *he then got to the people that were camping*, itsinóyiu omím akéyæm otsipáutsimòki *he then saw that woman that refused him*, ki itskó omíma stsíkim akéima *and he went back to the other woman*, stǽmatsitòtò omím kipitákeima *then he came to that other old woman*, átsitòtò omím einíim *he came again to buffalo that there were*, opæksátsis ixtsitákiu omím otskínaìim *she hit that horn of his with her stone-hammer*, itanápatsiuiàiks omím mǽksinim *then they were sorry for that carcase*, itáikstsikìkasiu omím mistsísim *he scratched his back on that tree*, omím mistǽkim ánnamaie ónokâ`mitasin *on that mountain there are many horses*, omí otsísoχkeman itsitápipiu omím nitúmmoyim *he took his youngest wife to that butte*, ómima miníima *that island over there*, ki omíksi kipitákeks itsâ´χkaipuyiàua omíma auátsimànima *and the old women were standing by that hole*, einína mátatoχkòtskitsipìmats omím ómaχksikimiim *the buffalo-herd could not go back into that lake*, nitsítaisinikòk omíma pǽskàniim manistsíxpi *he then was telling me about the dance, how it was*, áitotaipìinai omím atsikínim *he got to that moccasin*, omíksima kipitákeksima *those old women*, omíksima nápiksima *those old men*, omíksima ksískstækiksima *those beavers*, nisótæmitskitanàni omíksim áinakasiksim *then we left that waggon*, nisótæmapaixkaχtoχpinani omístsim íksisakuistsim *and then we sold the meat(s)*, tukskáie omístsima ókonisistsìma *one of those pieces of belly-fat*, aiáu, aχkúnauaipokakiu annám nínauæm, miskǽtsàksist *oh, before that man wakes up, you had better go out again*, annám ksikunístauæm pinápanàs *that that white buffalo-calf may have no blood on it*, kaχkitánistaua annáma matápiuæma *that thou mayst say to the*

people there, kítoχkanòχkot annóm matapíuæm *I give thee all the people here*, ánistsiu annóm matápìuæm *he told these people here*, annóm matapíim màtauáχsooyìau *they take the wives of the people here away by force*, nimátakanistsitoau annóm nókosæm *I shall not consent to what my children here say*, annóma asitápiuama *the young men here*.

Congruence of nouns with pronominal forms in -k: ki amók ótapisìnik itsinóksistotoyìau *and then they told the happy news to these people behind*, napí, amók itáixtsiuak *A'*skstakìua omikskséau-auatskòs *partner, do not stir this one, lying there, the Blood-sucker*, amók moχsokúyik áutsapòmaχkau *it was going back on the same trail*, amók eiiñ'χsokùyik sákiãχtsaupauàuaχkau *he was still walking in this buffalo-trail*, ámok kaiiksík pitsikóχts ánnyaie itstót *put it there on one side of this trail*, aiáu, manikã'pi, káχkstæmoχtòki ámoksik istséksinaikokàiksik *oh, young man, these owners of the snake-painted lodge might hear you*, ǽkaiksistopìi istsisómaiks, ixtsísapiksisàiinai amóksik akíksik *the hiders were sitting already*, (*the buffalo-herd*) *ran between these stone-piles*, nímoχtstuyis, nitániixp omák akéuàk *I am ashamed of what that woman said to me*, omák akékoanàk anistsís, nákoχkoχkèmatau *tell that girl, that I want to marry her*, omá nápiu itanístsiu omík úsik *the old man said to that son-in-law of his*, otsinóaχsi omík akéik *when he saw that woman*, aisksinoǽsau, omík manikã'pìik otokamátsimaie *when they knew them, that some young man there was her lover*, omík ómaχ-ksiksìmik ixtsitóχtoyiu *she heard him from that log there*, omík auámik otómãχtotoχpiixpi *where that snow-shoe came from*, ki itótsim omík istsík *and he took the fire there*, omík inánik ákitaipækstsip *that marrow of the leg will burst by chewing*, ómistsim kikápitsiki-nànoaists matóχkotok ánnàk kiksístoauàk *go and give your old boiled bones to that mother of yours*, annák nisísàk áuaniu *that younger brother of mine is saying*, kitáiiksikìmmatsistutoau ánnæk nòkósæk *you have done poorly to those children of mine*, ánnik kokúyik naχksók *when I then sleep in the night*, ánnistsik mistsístsik ánnistsikaie tsipaχpákit *brush with those sticks that are lying there*.

Even when the accompanying pronoun has no restrictive suffix attached to it, or when there is no accompanying pronoun at all, the noun will sometimes have such a suffix, e. g. omí unistáχsima íksisakuyi *that calf's meat*, omí manikã'piim *that young man*, niskǽnæk, kitómakaitapiixpuau, káχksksotæmoχkænaistsìtsoχpuau *my younger brothers, because you are many, let me just bury you all at once*.

On the other hand it happens very often, that the pronoun has a restrictive ending, without the noun agreeing with it, e. g. omáma

nínau, otáisauòtoχs otoχkéman, itápsopòaχtsìsatsiu *when his wife did not come, that man began to ask for her*, áiiksìsámo itsitótò omím mistáki *after a very long time he came to that mountain*, itámsoksinim omímn moyís, otsitsípstaupisi *then she suddenly saw, it was a lodge, she was sitting in*, omíksim ksíkstákii otsítsuièpiokaiksi *he was taken into the water by some beavers there*, annóm matápiu, kaχkitápaiksìma, ákã'χtuitsiu omí piskáni *people here, you might go and touch, the corral is full*, ki omák natáio itsitótò *and there was a bob-cat coming along*, ákainim omík apáuki *he had seen there a flint-knife*.

---

§ 9. Relative endings.

When a noun is accompanied by a pronoun, to which a relative suffix is attached, it will often also take a relative ending. Here we have still another instance of congruence between the pronoun and the noun, to which it belongs. It is to be noticed, that in many cases the relative pronouns of Blackfoot are to be rendered by English demonstratives.

Congruence of nouns with pronominal forms in -χk(a): nitsíkstùnnoau annáχka nínauaχk *I am very much afraid of that man*, noχkoχkókit annáχk akéuaχk *give me that woman*, nikáinitànan annáχk kipitákeuaχk *we have killed that old woman*, anná annáχk nápiuaχk? *where is that old man?*, annáχk akékoãnaχk nitómâχtanistotok ixtauákomimmotseopi *that girl used some love-medicine on me*, anníksiskaie kstsíi nitoχkóniman; annáχka opokásinaχka ixtaχkixtsíua *I found there some shells; those children crowded together and took them away*, annáχk Pekánikoãnaχk áinitsiuaχk saumitsitapìks, ánnaχkaie oχsokóai *that is the road of that Peigan who killed bad people*, stapók annáχk A'isinokòpiuaχk *go over there to that Inhaler*, nitákoχkitikskìmatau annáχk kétokìuaχk *I shall go and kill that prairie-chicken*, annáχk kitsíxkanàuaχk tsínikit *kill some one of thy tribe*, annáχk soóaχk *those who went to war*, áχsa ákokoχtaiinìtaχpi amóχk einíuaχk? *what can these buffalo be killed with?*, mátsitàpyakèu amóχk nitoχkémanaχk *this my wife is not a real woman*, amóχk pokáuaχk saχkúmapiuàsis *if this child is a boy*, stáau amóχk nitáuauaìàkiokaχk *this one that hits me is a ghost*, ki ómaχk inákstsimaχk niksístaχk kitáksipunixtat *and I shall pay you my youngest mother*, ómaχk ómaχksimaχk otokáni *the head of that oldest one*, tsiáχtau nitákauatòχpaχtau annóχk istuyíixk? *where is*

it that I shall eat now this winter?, ánnoχk-káiokùixk *now this night*, ánnixkaie ánnoχk-ksistsikúixk nímoχtaistunnòanàni ísistsiks *that is why nowadays we are afraid of wolverines.*

Examples of the treatment of nouns when accompanied by the inanimate relative pronoun anníxk: anníxk pistáχkanixk otápixkχ-toχpixk ikúkàpiu *the tobacco which he sold is very bad*, anníxk nitâχpúmmaixk nápioyisk ikómaχko *the house which I bought is very large*, anníxk anákimatsisk nitsiníxpixk ómaχko *the lamp which I saw is big.*

Congruence of nouns with pronominal forms in -sk: nitákàua imáitskamiu anníisk suiétapìisk *my partner is still fighting that person of the water*, annísk opokásinisk itsiniótoìnaiks *those children took them away*, ánnisk ksáχkusk nímoχtotòtaki *I went to get some of that earth*, anníksisk ákèksk áikakiakiiksk ækáuaχkaiiau *the women who were chopping have gone home*, anníksisk ponokâ'mitaiksk áukskasaiksk *the horses that are running*, ómikskàuki anníksisk kyáioiksk *there they are, those bears*, anníksisk istséksinnikokàiksk otsinóksoaists *the happy things of those owners of the snake-painted lodge*, annístsisk anákimatsistsk nitsiníxpistsk ómaχkoiau *the lamps which I saw are big*, annístsisk otápistotaksistsk istsikítsikiistsk íksokàpiaists *the shoes which he made are very good*, ánnamaie nitúkskæm nánoyiu amóisk A'isopumstàyisk *that was the only one who saw this Wind-maker*, niksísta nitánik, náχkotomoàipiksistaχs amóksisk osákiksk *my mother told me, that I should gather up these pieces of back-fat*, annóχk omíksisk nisísiksk ixkitsíketapìi *now those younger brothers of mine are seven*, aiskótos omíksisk pokáiiksk *when those children come back.*

Once in a while a noun will take a relative ending, even when it is not accompanied by a pronoun, e. g. ikskítauaχk ækâχtáutoχp *some of the deserted ones have come here.*

Often we find the ending -ixk attached to nouns, accompanied by a pronoun without a relative ending: omá nínaiixk nitoχkémiu *there was a man that had one wife*, omá nínaiixk nitsitáukunaiixk *there was a man that camped alone*, omá nínaipokàiixk àkéu mátaiòmiixkats *there was a chief's child, a woman, that would not marry*, omá kipitákeixk otómitam ánistain Soyisksí *there was an old woman whose dog was called Curly*, omá manikâ'piixk itæpsàmiua mistækists *there was a young man that hunted in the mountains*, omá manikâ'piixk ixpauækskiu *there was a young man who had a ridge-scar on his face*, ki omá apiksístæmikìxk nítaχtsakoàumaχkau *and there was a scabby bull that was the last one running*, kitóχtsi annó niétaχtàiixk istáiisksiks *on top of a hill at the side of that river he thought.*

On the other hand it often happens, that the noun does not agree with an accompanying relative pronoun, e. g. ánniaie itáupiu annáχk kistæmó *right here stays that brother-in-law of thine*, kitsipúχsotæsæ̀moχpuau annáχk kiksísta *I come to see you both, your mother (and yourself)*, kakó, istotoiómit annáχk Okoáisaʻı *go on, go and marry Belly-fat*, nikáinitaua ánnaχk Nápiua *I have killed that Old Man already*, ámauk, annáχk nínna *here is he, who is my father*, anákauk annáχk nísa *there comes he, who is my son-in-law*, ámauk annáχk koχkóa *there is he, who is thy son*, kitápotoàua anníksisk pokáiks? *didst thou turn loose those children?*, amóχk ksáχkuma nitáiāχto(k) *this earth hears me*, amóχk nitotómitsiniksini saiáinisoχtsi itstsíu *this my first story happened in the lower country*, amóχk nipǽskanani *this our dance*, omáχka nínsta *that elder sister of ours*, omí kyáiopokài itápæsapìn omístsisk átsinnaiists *that bear-cub looked about for those pieces of fat*, otsítæmsòkanikòaiau amóisk kipitáke *then they were suddenly told by an old woman that there was.*

---

§ 10. Nominal predicate.

In the singular nouns may be used also with a predicative meaning, without undergoing any change. Nouns that have an independent form in -u(a) may take, however, the same ending, when they are used predicatively. Examples: omá nínau *he is a man*, ksikómaχkaie *it is a swan*, saχkúmapi(u) *it is a boy*, akékoàn *it is a girl*, ostói nitǽnna *she is my daughter*, oáu *it is an egg*, mistǽk *it is a mountain*.

In the plural, when predicatively used, nouns take a verbal ending, e. g. nínaiau *they are men, there are men*, kyáioiau *they are bears, there are bears*, ponokáiau *they are elks, there are elks*, moyísau *there are houses*, oáiau *there are eggs*.

It would seem, that also the plural-forms in -i(i), mentioned in § 3 (mátakei *other women*, ksískstækii *beavers*, nápikoàni(i) *white men*, &cet.) are properly to be considered as predicative, but further investigations are needed, before we can attain to any reliable conclusions. One might suppose them to be predicative obviatives of the plural, for most times, when they occur, a third person precedes, but cases like amóksi nápikoàni áutòiau ómim nitsítunixpinan *these whites came over into our agency* contradict such a supposition.

In the first and second persons, singular and plural, predicative nouns are also conjugated like true verbs, e. g. nitsápi *I am an old man*, kitsápi *thou art an old man*, nikáiapixpinan *we are already old men*: nápi(u) *an old man, he is an old man*; nítsakiauasitapi *I am still a young person*: asitápi *a young person*; nitsápikoān *I am a white man*, kitsápikoānixpuau *you are white men*: nápikoān *a white man, he is a white man*.

Nouns, when used as a negative predicate, are treated as negative verbs. Examples:. mátsinauatsiks *it is not a man*: nínau *man*, matsápikoānatsiks *he is not a white man*: nápikoān *white man*, mátakèuats *it is not a woman*: àké(u) *woman*, mátsaχkumapiuats *it is not a boy*: saχkúmapi(u) *boy*, mátatoàpiapìkoānats *he is not a priest*: natoápiapìkoān *priest*, mátsinokâmitauatsiks *it is not a horse*: ponokâ'mita *horse*, mátauatuyiuats *it is not a deer*: áuatuyi(u) *deer*, mátsiponokauats *it is not an elk*: ponoká(u) *elk*, mátoχkyaioats *it is not a bear*: kyáio *bear*, mátsiksisksta̤kiuats *it is not a beaver*: ksisksta̤ki(u) *beaver*, mátoχkats *it is not a pail*: nóχk *my pail*, mátoχkàksàkinats *it is not an axe*: káksàkin *axe*, mátsipotàtsisats *it is not a stove*: potátsis *stove*, mátsipotànats *it is not a camp-fire*: potáni *camp-fire*, mátsistsiuats *it is not a fire*: istsí(u) *fire*, mátskinètsimànats *it is not a bag*: skinétsimàni *bag*, mátsista̤katsiks *it is not a mountain*: mistá̤ki *mountain*. Such expressions may be used also with the meaning, that there is none of the species indicated by the noun, from which they are derived. E. g. mátoχkyaioats may mean *there is no bear* as well as *it is not a bear*. If one wants to express plurality in the negation, one has to make use of a collective in -sko: mátsinaiskòats *there are no men*, mátoχkyaiòskoats *there are no bears*, mátsiponokaskòats *there are no elks*, mátoyiskòats *there are no houses*, mátoaiiskòats *there are no eggs*.

It will be understood, that negative predicative verbs of the type mátsinauatsiks *it is not a man* occur also in other persons than the third, e. g. nimátsàpixpa *I am not an old man*, kimátauàuaχkautsèixpa *thou art not a warrior*.

Though one can say in Blackfoot omá nínna *he is my father*, instead of *he is not my father* a possessive expression is used. Examples of such negative possessives are: nimátunnats *he is not my father* (literally: *I do not have him as a father*), kimátunnats *he is not thy father* (literally: *thou doest not have him as a father*), nimátoksistaats *she is not my mother* (literally: *I do not have her as a mother*), kimátoksistaats *she is not thy mother* (literally: *thou doest not have her as a mother*), nimátā̀χpapìixpats *he is not my brother, she is not my sister* (literally: *I do not have him, or her,*

as a brother, or sister), kimátsiksokoƶmoχpa *thou art not my relation* (literally: *I do not have thee as a relation*, kimátƶkauats *he is not thy partner* (literally: *thou doest not have him as a partner*), amó nimátoχk *this is not my pail* (literally: *I do not have this as a pail*).

The animate nouns have predicative obviatives with the verbal ending -inai (-in). Examples: omí åχké itƶ́msokoχtàsaininai, amóisk pokáiinai *something suddenly cried from the water, this was a child*, ánistsiu omí óm, akékoăninai *she said to her husband, that it was a girl*, itsinóyiua omím akékoăninai, áiokàiinai *he saw, there was a girl sleeping*, omí nínaiinai itsístsipuχtoyiuaie otoχkémaniaii *then there was another chief, with whose wife he ran away*, itƶ́msoksìnoyiu, omík àkéinai *then he suddenly saw, there was a woman*, ki itótapòtsiu, matápiinai *and he brought the meat from a carcase, it was a person*, ki itanístsiua omí mísoχpskìinai *and he said to a musk-rat that there was*, itsinóyiuaie omí ksískstƶkin *he saw, there was a beaver*, stƶ́matoχto, ki omí apí'sin *then he went along, and there was a coyote*, anistsís kínna, annískaie ksikúnistain *tell your father, there is a white buffalo-calf*, omíksi mátakei itsinóyiau, omík einíinai *then other women saw, buffaloes were coming that way*, itsínitsiu omí ponokáiinai *he killed there an elk*, itsítskoχpatskuyi, omík einiótskinàiinai *he kicked into the ground, there was a buffalo-horn*, omík mistsísinai itótskitau *there was a log, he was left by it*, itsinóyiua, omím einískiminai *she saw, there was a buffalo-stone*. Once in a while such forms occur even in the inanimate class, e. g. ánnimaie úsi Okoáisai okóaiinai *that was the lodge of his son-in-law Belly-fat*.

In certain cases a suffix -aie is attached to a nominal predicate of the inanimate gender (e. g. oáuaie *it is an egg*, asókaiisaie *it is a trunk*, asópàtsisaie *it is a seat*), but I could not find out the exact value of this ending. It does not seem to be identical with the suffix -aii or -aie, by which the subobviative is characterized (see § 6). I was told by an Indian, that for *it is an egg* in most cases the simple word oáu is to be used, but that in answering a question one must say oáuaie. Whether or not this distinction really is observed in the language, does not appear from my texts and grammatical notes.

---

§ 11. Initial changes.

In this paragraph we have to record some initial changes, which take place in certain groups of nouns in case of prefixation or in

composition with a foregoing element of any kind. The following cases are to be distinguished:

1°. Many words with an initial *a* (*æ*) change that vowel into *o*, e. g. apís *rope*: nitópim(i) *my rope*, otópim(i) *his rope*; apíxkan-okòa *tent*: nitopíxkan-okòa *my tent*; amíxkàtsis *fish-pole*: nitomíxkàtsis *my fish-pole*; amopistániks *beaver-bundle*: nitómopistàniks *my beaver-bundle*; æksín *bed*: nitóksin *my bed*, kitóksin *thy bed*, otóksin *his bed*. There are also some words with initial *ma*- (*mæ*-) that change their *a* (*æ*) into *o*, after the *m*- has disappeared (cf. 5°), e. g. mamíu *fish*: nitomím *my fish*, kitomím *thy fish*, otomím *his fish*, sæsǽkomiu *trout*, ksiskiómiu *white-fish*, kétoχkòmiu *sucker*; makúyi *wolf*: otókuyisin *a band of wolves*.

2°. Some other words with an initial *a* (*æ*) drop this vowel altogether, e. g. asópàtsis *seat*: nisópàtsis *my seat*; asókaiis *trunk*: nisókaiis *my trunk*; ǽpssí *arrow*: nóχpssí *my arrow*, kóχpssí *thy arrow*, óχpssí *his arrow*; âtsètsi *glove*: nótsètsi *my glove*, ótsètsi *his glove*. Here ought to be mentioned some cases, where the initial syllable *ma*- (*mæ*-) is substituted by prefixes of the series no-, mo-, o- (cf. § 12): mamín *feather*: omín *his feather*; mæmápis *old camp-ground*: nomápis *my old camp-ground*; mænátsis *pin*: núnnàtsis *my pin*, kúnnàtsis *thy pin*. There are also many words with an initial *a*, that retain it throughout the possessive flexion and in composition.

3°. Many words with an initial *i* change this vowel into *o*, e. g. íksisako *meat*: nitóksisakom *my meat*, komóksisako *a round piece of meat*, matápioksisàko *human flesh*; imitá *dog*: nitómitàm *my dog*, skí'miòmita *bitch*, ksistómita *wild dog*; Ipisóaχs *Morning-star*: Paχtsópisòaχs *False Morning-star*. The nomina instrumenti beginning with ixt- and ending in -opi are treated in this way, e. g. ixtáikaχksiststakiòpi *saw*: mátoχtaikaχksiststakiòpi *another saw*. There are, however, quite a few nouns with an initial *i*, that retain this vowel throughout the possessive flexion and in composition. If the prefixed element ends in *t*, then this *t* is assibilated before the initial *i* of the noun, e. g. istsipísimàtsis *whip*: nitsistsipísimàtsis *my whip*.

4°. Nouns beginning with *n* lose this consonant, e. g. nínau *man, chief*: nitsínaim *my chief*, otsínaim *his chief*, stǽmiksìnau *bull-chief*; nápi *old man*: nitsápi *I am an old man*; napím *male animal*: otápim ótàs *his male horse*; nitsitápi *Indian*: kanáitsitapì *all Indians*; nínixkàsim *name*: nitsínixkàsim *my name*; náipistsi *blanket*: apáipistsi *white blanket*; natáio *wild-cat*: ómaχkatàio *mountain-lion*; namáχkimàtsis *broom*: nitsamáχkimàtsis *my broom*, napaííni *flour, bread*: míkskapaííni *biscuit*. There are only a few exceptions of this rule, as námau *gun* and námaii *bow*, which

retain their *n* in every case: ninámau *my gun*, onámaii *his bow*.

5°. Nouns beginning with *m* lose this consonant, e. g. manikâ'pi *unmarried young man*: áχsanikâpi *a good young man*; moyís *lodge*: nitóyis *tipi*, nápioyìs *house*, ponokâ'mitauyis *stable*, akápioyìs *town*; moχsokúi *trail, road*: noχsokúi *my road*, Makúioχsokùi *Wolf-road* (Milky way); mistsís *stick*: nitsístsim *my stick*, otsístsim *his stick*; místoan *beard*: nitsístoan *my beard*; maiáiua *robe*: naiáina *my robe*; matsikín *moccasin*: natsikín *my moccasin*; moksís *awl*: noksís *my awl*. Here belong most names of parts of the body, e. g. maáuyi *mouth*: naáuyi *my mouth*, kaáuyi *thy mouth*; matsiní *tongue*: natsiní *my tongue*, katsiní *thy tongue*; moχkátsis *foot*: noχkátsis *my foot*, oχkátsis *his foot*; motsís *hand*: notsís *my hand*; múskitsipaχpi *heart*: núskitsipaχpi *my heart*. An exception is máukaiis *breast*: nomáukaiis *my breast*, komáukaiis *thy breast*. There are also a few other words that retain their *m*, e. g. mánistàmi *lodge-pole*: kimánistàmi (kománistàmi) *thy lodge-pole*; miápinànists *eye-lashes*: nimiápinànists *my eye-lashes*.

6°. In certain words other initial consonants than *n*, *m* disappear. An initial *k* is lost in kipitáke *old woman*: nipitám *my old woman*, kipitám *thy old woman*, opitám *his old woman*, kipitáminuna *our old woman*, nitápiiksipitàke *a very old woman* (the *k* of kipitám, kipitáminuna is the sign of the possessor and not identical with the initial *k* of the word kipitáke). An initial *p* disappears in paχtóki *pine-tree*: itaχtókasin *he then turned into a pine-tree*. The syllable *po-* is lost in ponoká(u) *elk*: ónokàsina *a troop of elks* (the initial *o* is a prefix, and has nothing to do with the first vowel of ponoká). In Itsúyinokâχkumi *Elk-yells-in-the-water* (a woman's name) ponoká is represented by -inok-. Against our expectation we find mátsiponokauats *it is not an elk*. In the same way as ponoká(u) its compound ponokâ'mita *horse* is treated, cf. ónokâmitasin *a troop of horses* (the initial *o* is a prefix), asínokâmita *a young horse*, matsínokâmita *another horse*, mátsinokâmitauatsiks *it is not a horse*. Another word with initial *po-* undergoing the same treatment is ponopáni *quiver with arrows*: nínopànists *my arrows in the quiver*, únnopànists *his arrows in the quiver*. In some cases initial (*i*)*s*-disappears. Such are istoán *knife*: notoán *my knife*, kotoán *thy knife*; istsámmokân *hat*: notsámmokân (nitsámmokân) *my hat*.

Most of the changes mentioned above are not confined to nouns. In all classes of words initial *n* and *m* will disappear, when a prefix or another compositional element precedes. The vowel-changes will also be met with in other parts of the Blackfoot grammar.

---

§ 12. Possessive prefixes.

As other Algonquian languages, Blackfoot uses in general the same prefixes in the possessive flexion, which indicate the active and passive persons in the conjugation. It must, however, be observed, that no- and ko- are generally confined to the possessive flexion. The pronominal prefixes of Blackfoot are doubtless etymologically related to those of Ojibway, Cree, &cet. In Blackfoot, as everywhere in Algonquian, the possessive noun-forms are not exclusively characterized by prefixes, but in most of them additional suffixes are made use of. By means of these suffixes, which will be treated in the next paragraph, it is possible to distinguish the plural of the possessor from the singular, and the inclusive first person of the plural from the second person of the plural. As in other dialects of the same stock the prefix of the second person serves also to indicate the inclusive first person of the plural. For those readers to whom the terms *inclusive* and *exclusive* are not familiar, it will be useful to state, that the inclusive form includes the person or persons spoken to with the speaker or speakers, whereas the exclusive excludes the person or persons spoken to.

I give first a general synopsis of the possessive prefixes and their functions.

First pers. sing. and excl. first pers. plur.: ni-, nit-, nits-, n-, no-.

Second pers. sing., second pers. plur., and incl. first pers. plur.: ki-, kit-, kits-, k-, ko-.

Third pers. sing. and third pers. plur.: ot-, ots-, o-, m-.

The forms nits-, kits-, ots- have originated from nit-, kit-, ot- before an initial *i*, but nowadays they have transgressed their phonetical bounds and are found in many cases, where nit-, kit-, ot- might have been expected.

The series ni-, ki-, o- is used only before initial consonants, whereas nit-, kit-, ot- are prefixed to nouns with an initial vowel (before which an *n* or *m* may have disappeared) or with an initial consonant that remains throughout the possessive flexion. In the latter case they take the forms nitoχ-, kitoχ-, otoχ-, otherwise they remain nit(s)-, kit(s)-, ot(s)-. The group n-, k-, m- is prefixed only to nouns with an initial vowel, before which in most cases an *m* has disappeared. The series no-, ko-, o- is sometimes prefixed to initial consonants, but its principal sphere of use is the com-

prehensive class of words with an initial syllable mo-, which in the possessive flexion is substituted by a prefix of this series.

Instead of no-, ko-, o- we find in certain cases nu-, ku-, u-, and then the non-possessive form of the noun has mu- instead of mo- as initial syllable (an exception is núnnàtsis *my pin*: mænátsis *pin*). The prefix o- takes also the form u- in some words, which have ni- and ki- as prefixes of the first and second persons.

As in other Algonquian dialects there are many words in Blackfoot, that never occur without a possessive prefix. In Blackfoot most of them are terms of relationship, but still there are some others as nótàs *my beast*, which is used as the possessive of ponokā'mita *horse*, ápotskina *cow*, &cet., and nóχk *my bucket*, the suppletive possessive of ísk *bucket*. The names of the parts of the body can be used in Blackfoot without any possessive prefix, a particular in which it differs from many other, though not from all, Algonquian languages.

Examples of the series ni-, ki-, o- (u-): nínna *my father*, únni *his father*; niksísta *my mother*, oksístsi *his mother*; ní'sa *my elder brother*, ú'si (ó'si) *his elder brother*; niskǽni *my younger brother*, uskǽni *his younger brother*; nín(i)sta *my elder sister*: ún(i)stsi *his elder sister*; nisísa *my younger brother or sister* (a woman speaking), kisísa *thy younger brother or sister* (speaking to a woman), oχsísi *her younger brother or sister*; nísa *my son-in-law*, úsi *his son-in-law*; nímsa *my daughter-in-law*, ómsi *his daughter-in-law*; nistæmóa *my brother-in-law*, ostæmói (ustæmói) *his brother-in-law*; níksòkoa *my relation*, óksòkoi (óksòkoa) *his relation*; námau *gun*: ninámau *my gun*, kinámau *thy gun*; sekáni *bed*: nisekáni *my bed*; pǽksàtsis *stone-hammer*: nipǽksàtsis *my stone-hammer*, opǽksàtsis *his stone-hammer*; piskáni *corral*: nipiskáni *my corral*, opiskáni *his corral*; pæpáukani *dream*: nipæpáukani *my dream*, opæpáukani *his dream*; mǽnistàmi *lodge-pole*: nimǽnistàmi (nomǽnistàmi) *my lodge-pole*, omǽnistàmi *his lodge-pole*; nápiu *old man*: ninápim *my old man*, unnápim *his old man*; asópàtsis *seat*: nisópàtsis *my seat*; asókaiis *trunk*: nisókaiis *my trunk*; (a)sókàsimi *dress*: nisókàsimi *my dress*; kipitáke *old woman*: nipitám *my old woman*, kipitám *thy old woman*, opitám *his old woman*.

Examples of the series nit(s)-, kit(s)-, ot(s)-: nitǽnna *my daughter*, otǽnni *his daughter*; nitoχkéman *my wife*, otoχkéman *his wife*; nitǽkàu *my partner*, otǽkài *his partner*; àké *woman*: nítàkem *my sister*, kítàkem *thy sister*, ótàkem *his sister* (properly: *woman belonging to me, thee, him*); tsikatsí *grass-hopper*: nítoχtsikatsìmiks *my grass-hoppers*; asétsiksim *cottonwood-tree*: nitásetsiksim *my cottonwood-tree*; æksín *bed*: nitóksin *my bed*, otóksin *his bed*;

imitá *dog*: nitómitàm *my dog*, otómitàm *his dog*; mamíu *fish*: nitomím *my fish*, otomím *his fish*; nínau *chief*: nitsínaim *my chief*, kitsínaim *thy chief*, otsínaim *his chief*; ikiátsis *whistle*: nitsíkiatsis *my whistle*; nínixkàsim *name*: nitsínixkàsim *my name*, otsínixkàsim *his name*; místoan *beard*: nitsístoan *my beard*, otsístoan *his beard*; namáχkimàtsis *broom*: nitsamáχkimàtsis *my broom*, kitsamáχkimàtsis *thy broom*.

Examples of the series n-, k-, m-: maáuyi *mouth*: naáuyi *my mouth*, kaáuyi *thy mouth*, maáuyi *his mouth*; matsiní *tongue*: natsiní *my tongue*, katsiní *thy tongue*, matsiní *his tongue*; maiáiua *robe*: naiáiua *my robe*, kaiáiua *thy robe*, maiáiua *his robe*; matsikín (atsikín) *moccasin*: natsikín *my moccasin*, katsikín *thy moccasin*, matsikín *his moccasin*; matséks (atséks) *leggings*: natséks *my leggings*, katséks *thy leggings*, matséks *his leggings*. Here belongs also naáχsa *my grand-parent*, *my parent-in-law*, kaáχsa *thy grand-parent*, *thy parent-in-law*, maáχsi *his grand-parent*, *his parent-in-law*, from which term of relationship no absolute form occurs (cf. however the adjective áχsi *good*). We find n-, k- also in nóma *my husband*, kóma *thy husband*, but the form of the third person is ómi *her husband*. May-be ópi *brains*: nópi *my brains*, kópi *thy brains*, ópi *his brains* and oχkín *bone*: noχkín *my bone*, koχkín *thy bone*, oχkín *his bone* are similar cases. Prefixes n-, k- are also to be found in itsíwan *gambling-wheel*: nitsíwan *my gambling-wheel*, kitsíwan *thy gambling-wheel* (otsíwan *his gambling-wheel* is irregular).

Examples of the series no-, ko-, o-: noχkóa *my son*, koχkóa *thy son*, oχkói *his son*; nókós *my child*, kókós *thy child*, ókós *his child*; nótàs *my beast*, kótàs *thy beast*, ótàs *his beast*; nóχk *my pail*, kóχk *thy pail*, óχk *his pail*; nokóa *my home*, kokóa *thy home*, okóai *his home*; nomísau *my wood*, komísau *thy wood*; pún *bracelet*: noχpún *my bracelet*, oχpún *his bracelet*; ǽpssí *arrow*: nóχpssí *my arrow*, óχpssí *his arrow*; átsètsi *glove*: nótsètsi *my glove*, ótsètsi *his glove*; máukaiis *breast*: nomáukaiis *my breast*, omáukaiis *his breast*; istsǽmmokân *hat*: notsǽmmokân *my hat*, otsǽmmokân *his hat*; istoán *knife*: notoán(a) *my knife*, otoán(i) *his knife*; motokâ'ni *head*: notokâ'ni *my head*, kotokâ'ni *thy head*, otokâ'ni *his head*; moχtókis *ear*: noχtókis *my ear*, oχtókis *his ear*; moǽpsspi *eye*: noǽpsspa *my eye*, oǽpsspi *his eye*; moχksisís *nose*: noχksisís *my nose*, oχksisís *his nose*; mópèkinanists *nostrils*: nópèkinanists *my nostrils*; motstsípina *cheek*: notstsípina *my cheek*, otstsípinai *his cheek*; moχpskínau *jaw*: noχpskínau *my jaw*, oχpskínai *his jaw*; moχkokíni *neck*: noχkokíni *my neck*; motsikís *shoulder*: notsikís *my shoulder*; mokakíni *back*: nokakíni *my back*; mokékin *chest*: nokékin *my chest*; múskitsipaχpi *heart*: núskitsipaχpi *my heart*; motsís *hand*: notsís

my hand; mokítsis *finger*: nokítsis *my finger*; mókoan *belly*: nókoan *my belly*; moχkátsis *leg, foot*: noχkátsis *my leg, my foot*; moχsokúyi *trail, road*: noχsokúyi *my trail*, oχsokúyi *his trail*; moksís *awl*: noksís *my awl*, oksís *his awl*; mænátsis *pin*: núnnàtsis *my pin*. Most names of parts of the human body, and of the body of animals too, belong to this class — a great deal more of such names than are cited above.

---

§ 15. Possessive suffixes.

As I have said in the foregoing paragraph, the possessive prefixes are in most of the noun-forms accompanied by additional suffixes. Amongst these possessive suffixes the suffix of the obviative is not to be reckoned. It is not necessary to repeat here, what is said in § 6 about the obviative. Of course, the possessive form of the third person singular is in many cases characterized by the suffix of the obviative as well as by the possessive prefix, but the obviative-sign as such has nothing to do with the indication of a possessor. It merely states, that the person or thing possessed is a fourth person, the possessor standing for the third person. The suffixes, which are to be treated here and which are confined to the plural of the possessor, are of a quite different order. All of them serve to complete the idea, imperfectly suggested already by the prefixes. Such additional suffixes, partly akin to those of the possessive flexion, are used also in the conjugation, in Blackfoot as well as in other dialects of the Algonquian stock.

The Blackfoot possessive suffixes are:

Excl. first pers. plur.: -(i) n a n (a) (in combination with the prefix of the first pers. sing.).

Incl. first pers. plur.: -(i) n u n (a) (in combination with the prefix of the second pers. sing.).

Second pers. plur.: -o a u (a) (in combination with the prefix of the second pers. sing.).

Third pers. plur.: -o a u a i (-a u a i, -o a i, -o a i a u) (in combination with the prefix of the third pers. sing.).

Students of Algonquian languages may observe, that there is a close relationship between the possessive suffixes of Blackfoot and those of the central and eastern dialects of the stock. As the Blackfoot prefixes are also nearly identical with the prefixes in Ojibway, Cree, &cet., and as there is a perfect analogy in the simultaneous use of prefixes and suffixes, there cannot be any doubt, that the

possessive flexion of Blackfoot has sprung from the same original paradigm as the corresponding forms of other Algonquian languages.

Examples of the suffix -(i)nan(a): nínnàn(a) *our* (e.) *father*: nínna *my father*; niksístsinàn(a), niksístanàn(a) *our* (e.) *mother*: niksísta *my mother*; nókósinàn(a) *our* (e.) *child*: nókós *my child*; noχkúnàn(a) *our* (e.) *son*: noχkóa *my son*; nitánnàn(a) *our* (e.) *daughter*: nitánna *my daughter*; ní'sinàn(a) *our* (e.) *elder brother*: ní'sa *my elder brother*; niskánàn(a) *our* (e.) *younger brother*: niskáni *my younger brother*; nín(i)stanàn(a) *our* (e.) *elder sister*: nín(i)sta *my elder sister*; nisísinàn(a) *our* (e.) *younger brother or sister* (a woman speaking): nisísa *my younger brother or sister* (a woman speaking); nóminàn(a) *our* (e.) *husband*: nóma *my husband*; nitoχkémanàn(a) *our* (e.) *wife*: nitoχkéman *my wife*; naáχsinàn(a) *our* (e.) *grand-parent*: naáχsa *my grand-parent*; nísinàn(a), nísanàn(a) *our* (e.) *son-in-law*: nísa *my son-in-law*; nímsinàn(a) *our* (e.) *daughter-in-law*: nímsa *my daughter-in-law*; nipitáminàn(a) *our* (e.) *old woman*: kipitáke *old woman*; nitsínaiminàn(a) *our* (e.) *chief*: nínau *chief*; nótàsinàn(a) *our* (e.) *beast*: nótàs *my beast*; nóχkinàn(a) *our* (e.) *pail*: nóχk *my pail*; nisínàksinàn(a) *our* (e.) *writing*: sínàksin *writing*; nitsístsiminàn(a) *our* (e.) *stick*: mistsís *stick*; nokúnàn(a) *our* (e.) *home*: nokóa *my home*; nisópàtsinàn(a) *our* (e.) *seat*: asópàtsis *seat*; nisókaiinàn(a) *our* (e.) *trunk*: asókaiis *trunk*; nitsistsipísimatsinàn(a) *our* (e.) *whip*: istsipísimàtsis *whip*.

Examples of the suffix -(i)nuna: kínnùn(a) *our* (i.) *father*: kínna *thy father*; kiksístsinùn(a), kiksístanùn(a) *our* (i.) *mother*: kiksísta *thy mother*; kókósinùn(a) *our* (i.) *child*: kókós *thy child*; koχkúnùn(a) *our* (i.) *son*: koχkóa *thy son*; kitánnùn(a) *our* (i.) *daughter*: kitánna *thy daughter*; kí'sinùn(a) *our* (i.) *elder brother*: kí'sa *thy elder brother*; kiskánùn(a) *our* (i.) *younger brother*: kiskáni *thy younger brother*; kín(i)stanùn(a) *our* (i.) *elder sister*: kín(i)sta *thy elder sister*; kisísinùn(a) *our* (i.) *younger brother or sister* (a woman speaking): kisísa *thy younger brother or sister* (a woman spoken to); kóminùn(a) *our* (i.) *husband*: kóma *thy husband*; kitoχkémanùn(a) *our* (i.) *wife*: kitoχkéman *thy wife*; kaáχsinùn(a) *our* (i.) *grand-parent*: kaáχsa *thy grand-parent*; kísinun(a), kísanun(a) *our* (i.) *son-in-law*: kísa *thy son-in-law*; kímsinùn(a) *our* (i.) *daughter-in-law*: kímsa *thy daughter-in-law*; kipitáminun(a) *our* (i.) *old woman*: kipitáke *old woman*; kitsínaiminùn(a) *our* (i.) *chief*: nínau *chief*; kótàsinun(a) *our* (i.) *beast*: kótàs *thy beast*; kóχkinun(a) *our* (i.) *pail*: kóχk *thy pail*; kisínàksinùn(a) *our* (i.) *writing*: sínàksin *writing*; kitsístsiminùn(a) *our* (i.) *stick*: mistsís *stick*; kokúnùn(a) *our* (i.) *home*: kokóa *thy home*; kisópàtsinùn(a) *our* (i.) *seat*: asópàtsis *seat*; kisókaiinùn(a)

our (i.) *trunk*: asókaiis *trunk*; kitsistsipísimatsinùn(a) *our* (i.) *whip*: istsipísimàtsis *whip*.

Examples of the suffix -oau(a): kínnoàu(a) *your father*: kínna *thy father*; kiksístoàu(a) *your mother*: kiksísta *thy mother*; kókósoàu(a) *your child*: kókós *thy child*; koχkóàu(a) *your son*: koχkóa *thy son*; kitǽnnoàu(a) *your daughter*: kitǽnna *thy daughter*; kí'soàu(a) *your elder brother*: kí'sa *thy elder brother*; kiskáuàu(a) *your younger brother*: kiskǽni *thy younger brother*; kín(i)stoàu(a) *your elder sister*: kín(i)sta *thy elder sister*; kisísoàu(a) *your younger brother or sister* (women spoken to): kisísa *thy younger brother or sister* (a woman spoken to); kómoàu(a) *your husband*: kóma *thy husband*; kitoχkémoàu(a) *your wife*: kitoχkéman *thy wife*; kaáχsoàu(a) *your grand-parent*: kaáχsa *thy grand-parent*; kísoàu(a) *your son-in-law*: kísa *thy son-in-law*; kímsoàu(a) *your daughter-in-law*: kímsa *thy daughter-in-law*; kistǽmóau(a) *your brother-in-law*: kistǽmó *thy brother-in-law*; kipitámoàu(a) *your old woman*: kipitáke *old woman*; kitsínaimoàu(a) *your chief*: nínau *chief*; kótàsoau(a) *your beast*: kótàs *thy beast*; kóχkòau(a) *your pail*: kóχk *thy pail*; kisínàksinoàu(a) *your writing*: kisínàksin *thy writing*; kitsístsimoàu(a) *your stick*: mistsís *stick*; kokóau(a), kokóauàu(a) *your home*: kokóa *thy home*.

Examples of the suffix -oauai: únnoàuai *their father*: únni *his father*; oksístoàuai, oksístoai *their mother*: oksístsi *his mother*; ókósoàuai *their child*: ókós *his child*; oχkóauai *their son*: oχkói *his son*; otǽnnoàuai *their daughter*: otǽnni *his daughter*; ú'soauai *their elder brother*: ú'si *his elder brother*; uskáuai *their younger brother*: uskǽni *his younger brother*; ún(i)stoàuai *their elder sister*: ún(i)stsi *his elder sister*; oχsísoàuai, oχsísoai *their younger brother or sister* (women spoken of): oχsísi *her younger brother or sister*; ómoàuai *their husband*: ómi *her husband*; otoχkémoàuai *their wife*: otoχkéman *his wife*; maáχsoàuai *their grand-parent*: maáχsi *his grand-parent*; úsoàuai, úsoai *their son-in-law*: úsi *his son-in-law*; ómsoàuai *their daughter-in-law*: ómsi *his daughter-in-law*; ostǽmóauai *their brother-in-law*: ostǽmói *his brother-in-law*; opitámoàuai *their old woman*: kipitáke *old woman*; otsínaimoàuai, otsínaimoai *their chief*: nínau *chief*; ótàsoàuai *their beast*: ótàs *his beast*; óχkòauai *their pail*: óχk *his pail*; osínàksinoàuai *their writing*: sínàksin *writing*; otsístsimoàuai *their stick*: mistsís *stick*; okóauai *their home*: okóai *his home*.

Words ending in -is generally lose their *s* before the suffixes -nan(a) and -nun(a). Before -oau(a) and -oauai the end-syllable -is often disappears altogether, and the same may be said about the endings -an(i) and -ǽn(i).

---

§ 14. The suffix -m(i).

In the possessive flexion often a suffix -m (i) is used to emphasize the idea of ownership. It precedes the possessive suffixes treated in the foregoing paragraph. This suffix -m (i) corresponds to the suffix -m of other Algonquian languages, which has the same or nearly the same value. It is difficult to give a rule about the cases, in which -m (i) is to be attached to the word-stem. One may, however, observe, that it is never suffixed to any term of relationship, with the only exception of nítàkem *my sister*, kítàkem *thy sister*, &cet.: àké *woman*, which noun does not properly belong to this class. It seems also, that the suffix -m (i) is much more common in the possessive forms of animate nouns than in those belonging to the inanimate group.

Examples: nitáiksinim *my swine*, kitáiksinim *thy swine*, otáiksinim *his swine*, nitáiksiniminàna *our* (e.) *swine*, kitáiksiniminùna *our* (i.) *swine*, kitáiksinimoàu *your swine*, otáiksinimoàuai *their swine*: áiksini *swine*; nitómitàm *my dog*, kitómitàm *thy dog*, otómitàm *his dog*: imitá *dog*; nitómaχkstokìm *my mule*, otómaχkstokìm *his mule*: ómaχkstòki *mule*; nitáatsistam *my rabbit*, kitáatsistam *thy rabbit*: áatsista *rabbit*; nitápotskinam *my cow*, otápotskinam *his cow*: ápotskina *cow*; nitomím *my fish*, otomím *his fish*: mamíu *fish*; ninápim *my old man*, kinápim *thy old man*, unnápim *his old man*: nápiu *old man*; nitsínaim *my chief*, kitsínaim *thy chief*, otsínaim *his chief*, otsínaimoàuai *their chief*: nínau *chief*; nitsitapímiks *my folks*, kitsitapímoaiks *your folks*: matápi *person*; nitoχkáksàkinim *my axe*, otoχkáksàkinim *his axe*: káksàkin *axe*; nitóksisakom *my meat*, otóksisakom *his meat*: íksisako *meat*. In some words a final *s* is lost before this suffix, e. g. nitópim *my rope*, kitópim *thy rope*, otópim *his rope*: apís *rope*; nitsístsim *my stick*, kitsístsim *thy stick*, otsístsim *his stick*: mistsís *stick*. There occur other irregularities, as nipitám *my old woman*, kipitám *thy old woman*, opitám *his old woman*, kipitáminùna *our* (i.) *old woman*: kipitáke *old woman* (but the simplex àké *woman* is treated in the ordinary way).

It is said, that by the side of the forms in -m (i) there are also forms in -mai, which are used in answering a question. In the plural the same distinction is said to be made between the endings -miks and -maiks. I regret, that I am not able either to confirm or to deny these statements.

---

§ 15 Possessive paradigms.

For the animate class I have chosen nisís(a) *my younger brother or sister* (in relation to a woman), nótàs *my beast*, imitá *dog*, and for the inanimate class nokóa *my home*, sínàksin *writing*. Obviative-forms of the first and the second persons are omitted here, because one can find all about them in § 6. As without further investigations among the Blackfoot tribes it would scarcely be possible to give complete paradigms with all the variants existing, I have confined myself just now to the standard forms.

ANIMATE.

	Singular of the noun.	Plural of the noun.
1 sing.	nisís(a)	nisísiks
2 „	kisís(a)	kisísiks
3 „	oχsís(i)	oχsísiks
1 pl. e.	nisísinàn(a)	nisísinàniks
1 „ i.	kisísinùn(a)	kisísinùniks
2 „	kisísoàu(a)	kisísoàuiks
3 „	oχsísoàuai	oχsísoàuaiks
1 sing.	nótàs	nótàsiks
2 „	kótàs	kótàsiks
3 „	ótàs	ótàsiks
1 pl. e.	nótàsinàn(a)	nótàsinàniks
1 „ i.	kótàsinùn(a)	kótàsinùniks
2 „	kótàsoàu(a)	kótàsoàuiks
3 „	ótàsoàuai	ótàsoàuaiks
1 sing.	nitómitàm	nitómitàmiks
2 „	kitómitàm	kitómitàmiks
3 „	otómitàm	otómitàmiks
1 pl. e.	nitómitàminàn(a)	nitómitàminàniks
1 „ i.	kitómitàminùn(a)	kitómitàminùniks
2 „	kitómitàmoàu(a)	kitómitàmoàuiks
3 „	otómitàmoàuai	otómitàmoàuaiks

INANIMATE.

Singular of the noun.			Plural of the noun.
1	sing.	nokóa	nokóaists
2	„	kokóa	kokóaists
3	„	okóai	okóaists
1	pl. e.	nokúnàn(a)	nokúnànists
1	„ i.	kokúnùn(a)	kokúnùnists
2	„	kokóauàu(a)	kokóauaists
3	„	okóauai	okóauaists
1	sing.	nisínàksin	nisínàksists
2	„	kisínàksin	kisínàksists
3	„	osínàksin	osínàksists
1	pl. e.	nisínàksinàn(a)	nisínàksinànists
1	„ i.	kisínàksinùn(a)	kisínàksinùnists
2	„	kisínàksinoàu(a)	kisínàksinoàuaists
3	„	osínàksinoàuai	osínàksinoàuaists

CONTENTS.

		P.
Preface		3
§ 1.	Key to the symbols used	4
§ 2.	Gender	6
§ 3.	Number	8
§ 4.	Case	11
§ 5.	Allocution	13
§ 6.	Independent and subordinate forms	14
§ 7.	The suffix -aki	20
§ 8.	Demonstrative endings	21
§ 9.	Relative endings	24
§ 10.	Nominal predicate	26
§ 11.	Initial changes	28
§ 12.	Possessive prefixes	31
§ 13.	Possessive suffixes	34
§ 14.	The suffix -m(i)	37
§ 15.	Possessive paradigms	38

PHONETISCHE BESCHRIJVING

VAN DE KLANKEN DER

HINDELOOPENSCHE TAAL

DOOR

L. P. H. EIJKMAN.

Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam.

(AFDEELING LETTERKUNDE)

NIEUWE REEKS.

DEEL XIV N°. 2.

AMSTERDAM,

JOHANNES MÜLLER.

1913.

INHOUD.

Afdeeling I.

	Blz.
Proefmethode	3
Kaakafstanden	5
Steekwoorden	8
Tabel der klinkers	8
De beweging der lippen	8
De vorming der ontploffers *b*, *p* en *m*	9
De tandlipmedeklinkers	9
Tweeklanken, waarvan een gedeelte twijfelachtig gerond is	10
De lipronding bij *u* en *o*	20
De mondbodem	22
De hoofdbewegingen van de tong bij het spreken	22
De klinkers	25
De tweeklanken	34
De medeklinkers	47
Duur der klanken	69
Methode	69
do	73
Medeklinkers	74
Overgang van den stemloozen explosief tot den volgenden klank	83
De *r*-trillingen	91
Gemiddelde duur der medeklinkers	95
Klinkers	96
Gemiddelde duur	110
Algemeen resultaat	112

Afdeeling II.

	Blz.
Articulatiebasis of stand van den mond	113
Beschrijving der klanken	114
De klinkers	115
Narrow en Wide	115
Timbre, duur en accent	116
Beschrijving der klinkers	118
De medeklinkers	125

Afdeeling III.

Transcripties.

	Blz.
I*a*. Losse zinnen (uit de Grouwster taal overgebracht)	129
I*b*. Avondgebed (dito)	130
II. Losse woorden	131
III. Losse zinnen	133
IV. Hoe wonderlijk dat men soms droomen kan	135
VI. Vastenavond	142
VI. Een lied op het ijsvermaak enz.	149
VII. Een klacht van een oude weduwe enz.	153
Melodie van V	159
Melodie van VI	159
Aanhangsel (vorming van *b*, *p* en *m*)	161

Tabel I. Absolute kaakafstanden.
Tabel II. Ordinaten van de bovenlip (niet gereduceerd).
Tabel III. Ordinaten van de onderlip (niet gereduceerd)
Tabel IV. Ordinaten van den bodem.
Tabel V. Ordinaten van de bovenlip (gereduceerd).
Tabel VI. Ordinaten van de onderlip (gereduceerd).

REPRODUCTIES.

	Blz.
fr·u. 10,	11
ʔik skri·u.	12
fɛ(æ)uər.	13
tw·azən.	14
jö·ɔ̃t.	15
kɔ·ɔ̃s.	17
fläːtər.	18
rɸ·ɔ̃s.	19
buk.	20
bouk.	21
go·u.	22
nò·it.	34
kɑ⊢·iən.	35
ske·p. 35,	36
ʔe·n. 36,	37
se·s. 37,	38
re·i.	38
sni·ɔ̃nt.	41
tɛ̃ɔ̃stər.	42
stᴇ·ᴇ⊢.	43
mɔrkə.	45
buk. 46,	47
bo·k.	47
blɔt.	49
blij.	50
falə.	52
hilpən.	53
bült.	54
ʔɛl(⊣)ʀən.	55
kò·ɔ̃l.	56
ʔik fɑ⊢:l⊢.	57
tɔ·ɔ̃l⊢əf.	57
hæ·nə. 59,	60
santᴇn. 60, 61,	62
ᴇᴇntər.	62
brynə bɑ⊢ɴтəs. 64,	65
tɔ·u.	66
tɶa:.	67
dœrp.	68
jö·ɔ̃t.	71
də tɛ:n.	71
ɔ̃ ske·p.	72
də e·n.	73
də ʔɑ⊣·æt.	75
də hundət.	76
reit.	91
də rò·k.	92
də trɔtᴇn.	92
də fɛuər.	93
də tɛ:n.	124
də tɛm̃ndə.	124

PHONETISCHE BESCHRIJVING

VAN DE KLANKEN

der Hindeloopensche Taal[1]).

AFDEELING I.

PROEFMETHODE.

§ 1. Evenals bij mijn studie van het Grouwster dialect[2]) is mijn materiaal op tweeërlei wijze verkregen, n.l. door objectief en door subjectief onderzoek. Ik bezigde dezelfde toestellen en dezelfde methode als te Grouw, met de volgende wijzigingen:

1°. In plaats van de „volume-recorders" van BRODIE, die niet beschikbaar waren, gebruikte ik gewone tamboers van MAREY.

2°. De tamboer van 32 mM. middellijn (blz. 3) werd vervangen door een houten schijfje van dezelfde grootte, voorzien van een bordpapieren rand, die naar den vorm van den hals van het proefobject gesneden werd. Deze tamboer werd met een slang verbonden aan een kleine registreerende tamboer (10 mM. middellijn).

3°. Ter vaststelling van den duur der klanken heb ik behalve door het gewone onderzoek met Zwaardemakers toestellen ook materiaal

1) Een woord van dank zij hier gebracht aan het Provinciaal Utrechtsch Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen voor de subsidie, waardoor ik in staat gesteld werd dit onderzoek te doen. Tevens maak ik met erkentelijkheid melding van de hulpvaardigheid mij van alle kanten betoond, inzonderheid door den Burgemeester van Hindeloopen, die zoo vriendelijk was de raadzaal in het Gemeentehuis te mijner beschikking te stellen, en de Heeren S. H. SIKKES, Secretaris der Gemeente, O. HUTTINGA, Onderwijzer te Hindeloopen, en J. SIMONIDES, Student te Amsterdam, die mij de hierachter geplaatste teksten voorlazen, en den Heer F. P. FELKERS, Onderwijzer te Hoorn, die mij bij mijn proeven behulpzaam was, en de melodieën, waarop de Hindeloopensche liederen gezongen worden, voor mij op muziek bracht.

2) Archives Teyler, Série II, T. XI, Première Partie, p. 1.

verzameld volgens de methode door ERNST, A. MEYER beschreven [1]).

De volgende bladzijden bevatten uitsluitend mijn eigen waarnemingen [2]).

§ 2. Het getal geschikte proefobjecten, die te vinden waren, was zeer beperkt. Zij behoorden allen tot de kleine burger- of werkmansklasse, en waren gewoon onder elkander hun dialect te spreken, al kenden zij allen het Nederlandsch. Zij waren behalve in de gevallen, die afzonderlijk vermeld worden, allen te Hindeloopen uit Hindeloopensche ouders geboren en hadden daar steeds gewoond.

Het zijn:

I. J. Y., vrouw, 27 jaar. Vader te Workum, moeder te Molkwerum. Woont sedert 17 jaar te H.

II. A. K., vrouw, 26 jaar.

III. H. J. K., man, 23 jaar.

IV. J. S., man, 18 jaar. Vader te Bolsward.

V. J. Y., man, 16 jaar. Broeder van I.

VI. E. E. S., man, 23 jaar. Broeder van IV.

VII. G. S. H., man, 24 jaar.

VIII. O. H., man, 24 jaar. Broeder van VII. Heeft gedurende 1903 te Amsterdam gewoond.

IX. S. S., man, 18 jaar.

X. S. H. S., man, 46 jaar. Heeft van 1878 tot 1897 in Harlingen en andere Friesche plaatsen gewoond.

XI. L. S., vrouw, 14 jaar.

XII. H. H., man, 19 jaar.

XIII. D. S., man, 16 jaar.

XIV. P. F., man, 26 jaar.

XV. J. v. E., man, 38 jaar.

XVI. E. G., man, 80 jaar.

XVII. J. S., man, 23 jaar. Moeder te Sneek; woont sedert 2 jaar te Amsterdam.

XVIII. A. K., man, 33 jaar. Broeder van II.

---

[1]) Englische Lautdauer. C. J. LUNDSTRÖM, Uppsala.

[2]) De literatuur over het Hindeloopensch dialect is zeer beperkt en ligt bovendien hier en daar verscholen in werken over de Friesche taal in het algemeen. SIEBS wijdt in *Pauls Grundriss* eenige bladzijden aan „die Sprache von Hindeloopen (blz. 1419—1425)" en geeft uitvoerige literatuur van de Friesche taal in het algemeen op blz. 1174 en 1527. Bovendien wordt in *Merkwaardigheden van Hindeloopen* door G. O. ROOSJEN, N. D. KROESE en W. EEKHOF, 1855, dat thans is uitverkocht, melding gemaakt van:

a. J. H. HALBERTSMA, „die in 1827, in het tweede stuk zijner belangrijke Hulde aan *Gijsbert Japiks*, blz. 188, een herdruk en vertaling gaf van eenen *Hindeloper Zeemans Almanak* voor 1679."

b. JOHANNES HILARIDES, die in 1720 „een Hindelooper gedicht vervaardigde op de vijftigjarige dienst van Ds. D. GOLTZIUS, hetwelk mede in genoemde Hulde, blz. 234, is gedrukt."

c. Dr. J. H. HALBERTSMA gaf eene tweede proeve van het Hindelooper dialect „achter zijne verhandeling over de *Friesche Spelling* in het Friesch Jierboeckjen foar 1834, en wel door de mededeeling van het vers van *Roosjen*, *Hynleper Houmanhou* of Vastenavond, met woordverklaringen, waarop hij tevens de door hem voorgedragene spelling had toegepast." Voor dit vers met melodie zie hier achter.

KAAKAFSTANDEN.

§ 3. Iedere proefpersoon begon met van 1 tot 20 te tellen en daarna werden hem door X de verschillende woorden, die hij moest uitspreken, voorgezegd. De serie steekwoorden in de volgorde, waarin zij gesproken zijn, volgt hieronder, en wel in phonetische transcriptie, in de Hindeloopensche spelling, voorzoover ik die uit het boekje van ROOSJEN [1]) kon afleiden, en in de Nederlandsche vertaling.

	Phonet. Transcr.	Hindeloopen	Nederl.
1.	*sni·ɔ̃nt* of *sniənt*	*Snieént*	Zaterdag
2.	*lᴇ·uə* of *lᴇuə*	*leeuwe*	gelooven
3.	*santᴇn*	*santin*	zeventien
4.	*hɔ·ɔ̃s*	*hoas*	kous
5.	*bül̃t*	*bult*	hoop
6.	*flœ̃ɪtər*	*fluiter*	fluit
7.	*hœnə* of *hœ·nə*		haan
8.	go·*u*	*goe*	goed
9.	ʔ*ik skri·u*	*iik schrieuw*	ik schreef
10.	ʔ*ɛl*-ɨ*vən*	*ealven*	elf
11.	*bo·k*	*book*	boek
12.	*pœt*		pot
13.	ʔ*a*ɨ*æt* of ʔ*a*ɨ·*æt*	*acht*	acht
14.	*jò·ɔ̃t*	*joad*	Jood
15.	*tɔ:l⊢əf* of *tɔ·ɔ̃l⊢əf*	*toalef*	twaalf
16.	*tu:zən* of *tu·ɔ̃zən*	*toezen*	duizend
17.	*kò:l⊢* of *kò·ɔ̃l⊢*	*kool*	kool
18.	*falə*	*valle*	vallen
19.	ʔ*e·n* of ʔ*ein*	*eén*	een
20.	*brynə ba*ɨ*ntjəs*	*bruene baantjes*	bruine boontjes
21.	*rø:s* of *rø·ɔ̃s*	*reus*	reus
22.	*fi·u*	*vieuw*	vijf
23.	*fɛuər* of *fɔ̃uər*	*veuwer*	vier
24.	*vᴇntər*	*winter*	winter
25.	ga⊢·*u*	*gaauw*	gauw
26.	*bli·j* of *blij*	*blie*	blij
27.	*tɔ·u*	*touw*	touw
28.	*rɛit*	*reit*	riet
29.	*nò·it*	*nooit*	nooit
30.	*tᵥa:*	*twa*	twee
31.	*blɔt*	*blod*	blad

[1]) Noot 2, blz. 4.

	Phonet. Transcr.	Hindeloopen	Nederl.
32.	*hilpen*	*Hiinlippen*	Hindeloopen
33.	*baim*	*baaim*	boom
34.	*stɛ:* of *stɛ:ɛ̆*	*stee*	stad
35.	*ʔik fa:l⊢*	*iik vaal*	ik viel
36.	*hɛr*	*hir*	hier
37.	*mɛ:gə*	*maege*	maag
38.	*se·s* of *seis*	*seés*	kaas
39.	*kɑ⊢·iən*	*kaaien*	sleutels
40.	*ske·p* of *skeip*	*skeép*	schaap
41.	*tɛ̆ɔstər*	*teaster*	duister
42.	*rei*	*reé*	raad
43.	*buk*	*boek*	buik
44.	*mɔ(œ)rkə*	*morke*	markt
45.	*dœrp*		dorp

§ 4. Evenals bij het Grouwster dialect zijn de kaakwijdten voor de voornaamste klinkers gemeten en tot hun absolute waarde in Mms. herleid volgens de methode elders[1]) beschreven.

Tabel 1 geeft een overzicht van de gevonden werkelijke waarden tot op $\frac{1}{2}$ mM. nauwkeurig, naar boven afgerond, gerangschikt naar TRAUTMANN, en de aldus berekende gemiddelden voor iederen klinker. Enkele dezer woorden zijn meer dan éénmaal met hetzelfde proefobject geschreven, andere waren niet duidelijk genoeg om gemeten te worden. Onder iedere kolom staat het gemiddelde voor al de proefobjecten van den desbetreffenden klinker, en aan het slot van de Tabel is een kolom toegevoegd bevattende het gemiddelde van al de klinkers voor ieder der proefobjecten en het slotcijfer 4.25 mM., hetzelfde gemiddelde van alle proefobjecten samen.

Om de vergelijking te vergemakkelijken, heb ik ook vermeld de gemiddelden van de klinkers van de Grouwster taal en van mijn eigen Nederlandsch[2]), die geheel of nagenoeg met die van Hindeloopen overeenkomen, en daaronder de steekwoorden, waarin deze klanken gehoord worden.

Uit deze cijfers blijkt, dat de Hindeloopers, die ik onderzocht heb, in het algemeen de onderkaak bij het spreken minder bewegen dan de Grouwsters en dan ik zelf in het Nederlandsch.

---

[1]) Arch. Teyler, Série II, T. VII, 2ième Partie.
[2]) Arch. Teyler, Série II, T. VII, 2ième Partie.

Deze verhouding blijft ongeveer dezelfde, wanneer men alleen de gemiddelden vergelijkt van de klanken, die in de drie gevallen ongeveer overeenkomen, zooals het volgende staatje aanwijst:

	Hindeloopen.	*Grouw.*	*Nederlandsch.*
u	3¼	5½	2¼
o	5½	6	5¼
ò	3¾	6	4
ɔ	5½	7¼	5½
a	5¼	7½	7¼
ɑ	6¼	7½	8¾
ε	5¾	6¾	8½
E	4½	5¼	5¾
i	4	3¾	3¼
y	2¾	2	3
ü	3¼	4	3¼
Gemiddelden ...	4½	5½	5¼

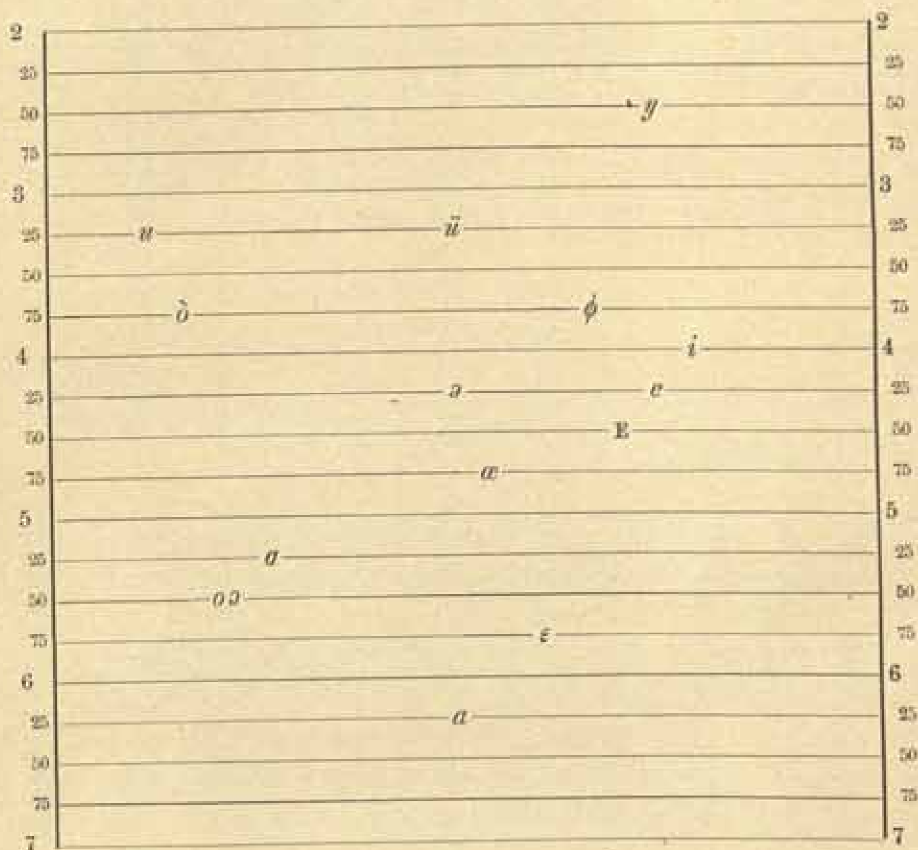
Uit een vergelijking van het totaalcijfer (4½) met het eindcijfer van ieder proefpersoon kan men de gevolgtrekking maken, dat, wat den kaakafstand betreft, II—V met een gemiddelden afstand van 4—5 mm. het type van de Hindeloopensche uitspraak vormen.

De kaakafstand voor *u* (3¼) en *i* (4) is vrij aanzienlijk, een verschijnsel, dat ook bij het Grouwster dialect viel waar te nemen. Daarentegen wijzen *a* (5¼) en *ɑ* (6¼) in dit opzicht een tekort aan.

Dit ziet men nog duidelijker in de Tabel hieronder, waarin ik, de gevonden waarden als punt van uitgang nemende, de klinkers volgens de klanktafel van de „Association Phonétique" gerangschikt heb. Men moet niet uit het oog verliezen, dat deze op den afstand tusschen de tong en het verhemelte gegrond is.

Aan den neutralen klinker *ə* heb ik op mijn oor afgaande, dus niet op grond van meting, een plaats gegeven.

Tabel der klinkers
gerangschikt naar de kaakafstanden.

De Beweging der Lippen.

§ 5. In de vier deelen, waaruit dit hoofdstuk bestaat, worden de lip- en tandlip-medeklinkers behandeld, alsmede de tweeklanken, wier lipronding een bijzondere bespreking vereischt. Bovendien zijn aan dit hoofdstuk toegevoegd twee Tabellen waarin het geheele materiaal, ook datgene, wat op de vier paragrafen betrekking heeft, is vereenigd. Deze Tabellen geven dus een volledig overzicht van de klinkers in het Hindeloopensch dialect. De lipbeweging bij de medeklinkers in het algemeen acht ik niet van voldoende belang om daarvoor plaatsruimte te vragen. Wie zich daarvan op de hoogte wenscht te stellen, zal zich moeten wenden tot het experimenteel-phonetisch archief van het Physiologisch Laboratorium te Utrecht.

I. *De vorming der ontploffers b, p en m.*

§ 6. Op grond van een vergelijkende studie der tot mijn onderzoek behoorende curven (zie Aanhangsel), mogen wij aannemen, dat in het algemeen de ontploffers *b, p* en *m* als volgt gevormd worden.

De gesloten lippen spannen zich, om de lucht, die er in den mond tegen aandrukt, terug te houden. Die spanning vereischt een verdikking van beide lippen, welke grooter is, als er een geronde klinker op zal volgen. Wanneer de luchtdruk de overhand krijgt, springen de lippen niet met gelijke kracht van elkander, maar de ontploffing wordt teweeggebracht, doordat de onderlip, de beweging van de onderkaak volgende, zich van de bovenlip losmaakt. Tijdens deze beweging blijft de verdikking van de bovenlip bestaan, terwijl die van de onderlip in den regel geheel of gedeeltelijk verloren gaat, en vóór een ongeronden klinker niet zelden in verdunning verandert.

Wat er na de ontploffing gebeurt, is afhankelijk van den klinker, die volgt. Is het een geronde, dan wordt de verdikking van de bovenlip in den regel nog grooter, terwijl die van de onderlip ook weer toeneemt. Is het een ongeronde, dan wordt de verdikking bij de bovenlip gewoonlijk minder en gaat dikwijls in verdunning over, terwijl omgekeerd de onderlip minder dun wordt en somtijds zelfs verdikking toont.

II. *De tandlipmedeklinkers.*

§ 7. Bij de *f* valt over het geheel een uiterst geringe verdikking van beide lippen waar te nemen, met deze beperking, dat de volgende klinker er eenigen invloed op uitoefent. Bijzonder duidelijk spreken mijn voorbeelden niet, omdat er drie soorten van klinkers in voorkomen, n.l. de *æ* van *flæitər*, die volgens mijn gehoor en volgens de curven gerond is, de *i* van *fi·u* en de *ε* van *fεuər*, die op dezelfde gronden twijfelachtig zijn (zie hieronder), en de *ɑ* van *fɑlə* en de *a* van *fa:l⊢*, die natuurlijk geen lipronding hebben. Bij *flæitər* blijkt, dat de verdikking voor de *f*, zoo die er is, zich tot het einde handhaaft, en bij de *æ* een weinig toeneemt. Bij *fɑlə* en *fa:l⊢* neemt de verdikking, voorzoover die er is, aan het slot van de *f* zoo mogelijk nog af, en die van de onderlip gaat niet zelden in vrij sterke verdunning over.

Was in de taal van Grouw de uitspraak *twa:* (*w* bilabiaal) regel en *tʋa:* (*ʋ* labiodentaal) uitzondering, in het Hindeloopensch is juist het omgekeerde het geval. In mijn aanteekeningen staat 11 maal *ʋ* en slechts éénmaal *w*. Op één enkele uitzondering na is deze *ʋ*

volgens mijn gehoor fricatief. Geheel in overeenstemming hiermede is de uitspraak van de *v* in *tvintəx*. Daarentegen is de *v* in *vɛntər* vaker explosief dan fricatief[1]). Bij deze *v* in *tva:* en *vɛntər* is volgens de curven de verdikking van de bovenlip niet noemenswaard. Hetzelfde geldt van de onderlip, ja zelfs vertoont deze neiging tot een geringe verdunning.

III. *Tweeklanken, waarvan een gedeelte twijfelachtig gerond is.*

§ 8. ***i·u(y·u)***. — Van *fi·u* heb ik twee typen waargenomen, die ook duidelijk in mijn curven zijn uitgedrukt. Bij het ééne (proefobjecten I, II en III) begint een lichte ronding van beide lippen dadelijk bij den aanvang van den klinker, die gaandeweg sterker wordt en in het midden haar maximum bereikt, zoodat het teeken *i* voor dit type eigenlijk niet goed gekozen is en *y* moest zijn. De ronding vermindert aan het slot van de *i* ietwat, om daarna voor het tweede deel van den tweeklank weer even groot te worden.

Proefobject III. — *fi·u*
duur: 17 + 20 + 19 =
= 56/100 sec.

Uit de nevenstaande Reproductie blijkt dit duidelijk. De grenzen der klanken zijn door streepjes aangegeven. Het begin van den klinker coincideert natuurlijk met het begin der stembandtrillingen[2]) en daarmede synchronisch is de sterke daling in de kaakcurve en het begin der lipverdikking. In de bodemcurve is er geen scherpe grens tusschen de *f* en de *i*, maar met de loupe is er een lichte golving in het *i*-gedeelte waar te nemen, dat door de stembandtrillingen veroorzaakt wordt. Het begin van de *f* is uit de bodemcurve te lezen, want deze klank teekent zich af door een sterke stijging, waarschijnlijk als gevolg van de omstandigheid, dat de tong zich reeds op den stand voor de volgende *i* voorbereidt. Zoo die zienswijze juist is, dan laat het zich ook verklaren, dat de grens tusschen *f* en *i* zich in den bodem niet scherp afteekent, of althans behoeft

[1]) Uit mijn curven valt omtrent dit verschil niets op te maken.

[2]) Wanneer de stembandtrillingen niet of slechts met een sterke loupe te zien waren, is de larynxcurve weggelaten. Bij de reproductie bleek, dat de op het origineel duidelijk zichtbare stembandtrillingen niet tot hun recht kwamen of geheel verdwenen. Zij zijn daarom hier en in het vervolg door een stippellijntje vervangen.

af te teekenen. Het slot van de *i* blijkt behalve uit de beide lipcurven ook uit de stijging van de kaak, terwijl in den bodem een nauw merkbare wijziging in de dalende lijn plaats heeft, vóór deze weder begint te stijgen. Het punt, waar de stembandtrillingen ophouden, is synchronisch met het voor goed dalen van de bodemcurve. Uit deze en uit de kaakcurve blijkt, dat de spraakorganen iets later eerst tot rust komen, zoodat de klinker door een stemlooze (gefluisterde) *glide* gevolgd wordt. Deze maakt op het gehoor den indruk van consonantisch te zijn, zoodat ik mij afgevraagd heb, of het niet beter zou zijn de transcriptie *fi·uw* te kiezen. Ik heb hier echter van afgezien, omdat de spanning der lippen tijdens deze *glide* geleidelijk afneemt en bij de zoogenaamde overronding juist het omgekeerde zou mogen verwacht worden.

§ 9. ***i·u***. — Bij het tweede type (proefobjecten IV, V en VI) volgt er op de grootere of kleinere spanning der bovenlip voor de *f* een sterke ontspanning, die eerst aan het slot van de *i*, of even daarvóór, in lipronding voor het *u*-gedeelte van den tweeklank overgaat.

Proefobject V. — *f i· u*
duur: 25 + 20 + 15 =
= 60/100 sec.
21 mM. = 1 sec.

De onderlip blijft in nevenstaande Reproductie vrij wel passief, maar volgt bij de beide andere proefobjecten de zooeven beschreven beweging der bovenlip.

Nevenstaande curven zijn gemakkelijk te lezen. Het begin van de stembandtrillingen wijst het slot van de *f* aan. Het begin van dezen klank vindt men in den bodem, en wel op de plaats, waar de stijging begint. De spreker had, zooals uit de kaakcurve blijkt, de kaken op dat oogenblik niet gesloten. Merkten wij bij de vorige Reproductie op, dat de grens tusschen *f* en *i* niet uit den bodem bleek, bij deze proefpersoon is het wel het geval, maar toch is ook hier bij *f* een geleidelijk toenemende spanning in den bodem, zoodat men mag aannemen, dat de spreker zich tijdens dien klank op de volgende *i* met de tong voorbereidde. Het slot van de *i* blijkt duidelijk uit den bodem en de onderlip. Eindelijk ziet men in de kaak- en de bovenlipcurve, dat er na den tweeklank nog een korte *glide* volgt, die naar de stemband-curve te oordeelen stemloos (gefluisterd) is, en volgens de lipcurven met ontspanning der lippen gepaard gaat.

Voor het hier beschreven type geldt dus volgens het zooeven

aangevoerde een *i* [1]) als eerste element van den tweeklank. Daar het bovendien voor het gehoor, ook van de Hindeloopers zelf, als *i* klinkt, heb ik in de transcriptie het teeken voor dezen klank gekozen.

§ 10. ***i·u*(*y·u*)**. — Als men op het oor wilde vertrouwen, dan zou men geneigd zijn onderscheid te maken tusschen den klinker in *fi·u* en dien in *skri·u* en *bli·u*, want men krijgt den indruk, dat bij snel spreken de laatste altijd *y·u* is. Toch is dit niet het geval, want volgens mijn curven hebben II en IV (I was niet leesbaar) *i·u* gezegd, terwijl III, V en VI *y·u* of *iyu* gesproken hebben. Het resultaat is dus hetzelfde als bij *fi·u*.

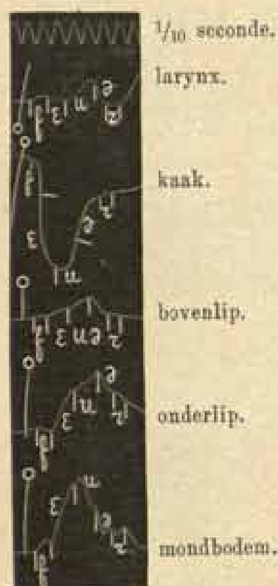
Proefpersoon IV. — *?ik skri·u*
duur: 5 + 9½ + 4 = 18½/100
5 + 4 + 5 + 20 + 17 = 51/100 sec.

§ 11. ***i·u***. — Nevenstaande Reproductie is een voorbeeld van het *i·u*-type. De stembandtrillingen maken de oriënteering gemakkelijk, want zij geven het begin en einde van *i* en òf *i·u* òf *ri·u* aan. Reeds vóór het eigenlijke spreken begint, heeft de proefpersoon de spraakorganen in den vereischten stand gebracht: de kaak is gedaald, de bovenlip is iets verdikt, de onderlip is teruggetrokken, en de bodem is gespannen. Uit een kleine bult in de bodemcurve blijkt, dat er aan de *i* iets vooraf is gegaan; dit kan niet anders dan de *glottal stop* of *clear beginning* zijn. Het aanvangspunt is ietwat willekeurig uit de bodemcurve gekozen, n.l. de plaats, waar ik meende, dat de bult begon, en die overeenstemt met het oogenblik, waarop de bovenlip de verdikking voor *i* heeft bereikt. De grens tusschen de *k* en *s* is gemakkelijk in de bodemcurve te lezen. Die tusschen *s* en de volgende *k* vindt men in de bovenkaak en ook in de onderlip. Bij de *r*, die opheffing van den bodem vereischt (zie § 24,3), moest de schrijfstift beneden de normaallijn dalen, maar daarvoor is volgens de curve geen tijd geweest. De *r* eindigt niet waar de bodem weer gaat dalen, maar waar hij tot den normaalstand is teruggekeerd, dus ietwat nadat de

[1]) Bij de bespreking der bodemcurven zal blijken met welke variëteit van *i* men hier te doen heeft.

inzinking in de curve ten einde is. Zij is zoo goed als geheel stemloos. Daarop volgt de heuvel voor *i*, waarvan het slot behalve in den bodem ook in de beide lippen te vinden is. De *glide* na *u* is duidelijk in de kaakcurve te lezen, minder duidelijk in die van de bovenlip en den bodem.

§ 12. *εu*(*œu*). — Ook van *εu* in *fεuər* nam ik twee typen waar, die beide in mijn curven vertegenwoordigd zijn: het ééne (I en III), waarin de liponding reeds bij den aanvang van den tweeklank begint, zoodat men eigenlijk met een *œu*[1]) te doen heeft, en het tweede (proefobjecten II, V en VI[2]), waarin zij eerst aan het slot van de *ε* een aanvang neemt. Bij I is de ronding van de *ε* zelfs grooter dan van de volgende *u*, zoodat de uitspraak van deze proefpersoon zonder bezwaar door *fœuər* zou kunnen voorgesteld worden. In overeenstemming met *i·u* heb ik aan de schrijfwijze *εu* de voorkeur gegeven, temeer daar deze ook den indruk, dien deze klank op het oor maakt, beter weergeeft.

Proefobject III. —
fε(œ)uər
duur: 10 + 13 + 16 + 12 + + 7½ = 58½/100 sec.

§ 13. *ε̆œ̆u*(*œu*). — Nevenstaande Reproductie is een voorbeeld van het type *ε̆œ̆u* of *œu*. De stembandtrillingen geven het begin van den tweeklank en dus het einde van de *f* aan. Wanneer het woord begint, is de kaak reeds los, en hebben de lippen den stand voor *f* ingenomen. Het horizontale gedeelte van de bovenlipcurve neem ik als de grenzen voor de *f* aan. Men ziet, dat gedurende dezen klank de kaak daalt en de bodem zoo goed als niet gespannen is. Dit laatste is het bewijs, dat de tong eerst later den stand voor *ε* inneemt. Het slot van de *ε* is zoowel in den bodem als in de beide lipcurven en de kaakcurve te lezen. De ronding der beide lippen zet bij het begin van de *ε* reeds in, en neemt bij de *u* nog toe. Waar die ronding gaat afnemen, begint de *ə*, die volgens de curven ook nog een weinig gerond is en met slappen bodem gesproken wordt. De *r* vertoont in den bodem een kleine inzinking veroorzaakt door de

---

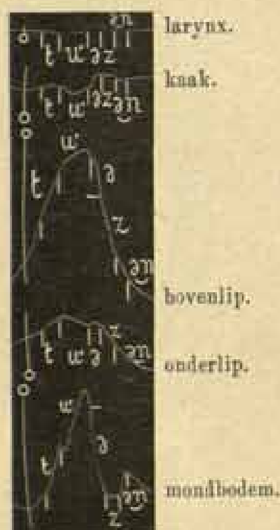
1) Zeer dikwijls is dit *ɔu*, d. i. de *out-back-wide-round* van SWEET.
2) IV is onleesbaar.

opheffing van den geheelen bodem. Het blijkt, dat de *r* tot het einde toe stemhebbend is.

§ 14. *ɛ·u*. — Minder twijfelachtig dan de *i·u* en *ɛu* is de *ɛu*, b.v. in *lɛ·uə*. Daarbij toch begint de ronding eerst na de *ɛ*. Slechts in enkele gevallen is er (ook voor het gehoor) bij het eerste gedeelte van den tweeklank reeds een spoor van aanwezig.

§ 15. Na aldus de tweeklanken besproken te hebben, waarvan het eerste deel in meerdere of mindere mate den invloed van het geronde tweede deel ondervindt, wil ik die behandelen, waarin het eerste gedeelte liprondiug heeft, en de gerondheid van het tweede deel twijfelachtig is.

§ 16. *u·ə*. — Onderstaande Reproductie van *tu·əzən*, door proefobject V gesproken, geeft een getrouw beeld van hetgeen in hoofdzaak bij alle zes geschiedt. Als altijd wijzen de stembandtrillingen dadelijk den weg: in dit geval geven zij de grens aan tusschen *t* en *u·*. Het synchronische punt van deze grens is in de bodemcurve een kleine heuveltop, en de daarop volgende kleine daling is de *glide*, die volgens de stembandcurve stemhebbend is. Ook de onderlipcurve geeft het begin van de *u·* aan, en wel door een plotselinge kleine toename in de spanning. Het begin van de *t* is in de bodemcurve te vinden, n.l. aan den voet van de stijging. De lipronding, die reeds bij de *t* aanwezig is, bereikt haar maximum bij de *u·*. Hetzelfde geschiedt met de spanning in den bodem. Al spoedig komt er echter verandering: de kaak stijgt snel, en tegelijkertijd neemt de spanning der bovenlip [1]) snel af, en die der onderlip wordt ietwat grooter. Hier is blijkbaar het punt, waar de klinker het karakter van een tweeklank gaat krijgen. De hierbij plaats hebbende ontspanning van den bodem is het gevolg van het terugkeeren der tong tot haar neutralen stand. Somtijds teekent zij zich af door een

Proefobject V. — *tu·əzən*
duur: 11½ + 22 + 7 + 9 + 9 = = 58½/100 sec.
20¼ mM. = 1 sec.

---

1) Deze vermindering komt niet bij allen in dezelfde mate voor, bij twee zelfs zoo goed als niet.

rechte steil hellende lijn tot aan de *z*, somtijds ook wordt deze bij het *ə*-gedeelte door een klein verhevenheidje onderbroken.

Het tweede element van den tweeklank heeft dus minder kaakwijdte dan de *u*, veelal minder lipronding en een neutralen stand van de tong. In karakter lijkt het op de *ü* van *bült*, maar met zwakken klem. Bij geringe lipronding wordt het *ə*, of het verdwijnt voor het gehoor geheel en al. Eenvoudigheidshalve wordt aan *u:* of *u·ɔ̈* boven de schrijfwijze *u·ü* de voorkeur gegeven.

Wanneer men den duim tegen den mondbodem drukt en dan *z* uitspreekt, voelt men dat de geheele bodem een weinig wordt opgeheven; ook kan men zich door betasten er gemakkelijk van overtuigen, dat het tongbeen naar voren gaat. Dit stemt overeen met hetgeen Dr. LANDOIS [1]) zegt, n.l. dat het opheffen van het midden der tong naar het verhemelte plaats heeft „vermittelst Hebung des ganzen Zungenbeins durch den M. mylohyoideus”. Deze beweging beantwoordt in een slappen mondbodem gewoonlijk aan een kleine inzinking. Waar deze in onze curve eindigt, mag men dus aannemen, dat de *z* in den volgenden klank overgaat. Het begin van de *z* teekent zich bovendien af in de onderlipcurve en de kaakcurve, en het slot door een kleine richtingsverandering in de bovenlipcurve.

Proefpersoon V. — *jò·ɔ̈t*
duur: 20 + 19 + 6 + 7 =
= 52/100 sec.
20.7 mM. = 1 sec.

Wat er van de stembandtrillingen overblijft, is te weinig voor een volle *ə* en *u*. Uit de curven blijkt niet of er *əu* of syllabische *u* gesproken is, en waar de *u* eindigt. Alleen wijst de kleine daling in de kaak op het aanwezig zijn van de *ə*. In al de gevallen, waar de *ə* niet ontbreekt, onderscheidt zij zich van de zooeven beschreven *ü* of *ə* daardoor, dat zij bij allen ongerond is (bij één is er een spoor van spanning in de onderlip), en dat de bodemcurve een weinig stijgt, hetgeen òf wijst op een geringe welving der middentong, òf zijn oorzaak vindt in de volgende *u*.

§ 17. ***ò·ɔ̈***. — Als voorbeeld van dezen tweeklank heb ik gekozen het woord *jò·ɔ̈t* door V gesproken, niet omdat het als type kan gelden, maar omdat het voor reproductie het geschiktst was. De grens tusschen *j* en *ò* is de plaats, waar de kaak plotseling daalt, en zij spreekt ook duide-

[1]) Lehrbuch der Physiologie des Menschen, 1896, pp. 288—289.

lijk uit de bovenlip- en de bodemcurve. In de laatste ligt zij aan den voet van een heuvel, die de *j* vertegenwoordigt. Deze klank is bijzonder lang van duur, maar de stembandtrillingen beginnen eerst bij den top van den heuvel. Uit de curven der stembanden, kaak en beide lippen blijkt duidelijk, dat de klinker het karakter van een tweeklank heeft. De kaakwijdte neemt bij het tweede gedeelte sterk af, en de lippen zijn iets minder gespannen dan bij het eerste. De duur van de *ò·* coincideert met den tweeden heuvel in de mondbodemcurve. De stembandtrillingen houden precies bij den top van den derden heuvel op, d.i. de plaats, waar de slotmedeklinker begint. Deze is dus niet stemhebbend, en op het gehoor maakt hij niet den indruk van een gefluisterde *d*, maar van een *t* met matige energie gesproken. De *ɔ̈* heeft volgens de curve een slappen bodem en een neutralen of bijna neutralen tongstand. Hetzelfde valt bij alle andere proefobjecten waar te nemen. De snelle stijging van de schrijfstift gedurende de *ɔ̈* is te wijten aan het naar voren gaan van de tong ter vorming van de *t*. Wat de spanning der lippen betreft, valt het volgende op te merken. De ronding begint bij alle proefobjecten op één na reeds bij den aanvang van de *j*, en neemt, wat de bovenlip aangaat, bij de *ò·* nog toe. Zij blijft echter iets minder dan bij de *u·* van *tu·ɔ̈zən*.

Het tweede gedeelte van den tweeklank heeft ook lipronding, maar deze is bij de meesten veel geringer dan bij de *ò·*, zoodat de transcriptie eigenlijk *jò·üt* of *jò·ɔ̈>t* moest zijn. Eenvoudigheidshalve kies ik echter *jò·ɔ̈t*.

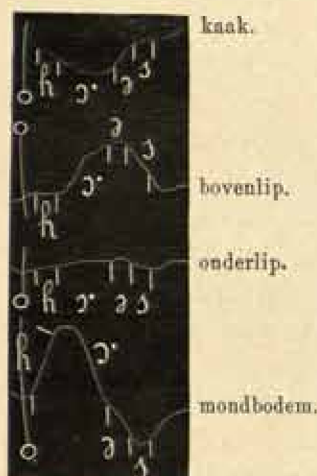
De *t* is bij allen weinig of niet gerond, behalve in één geval, waarin beide lippen, maar vooral de bovenlip, tot het slot van de *t* geleidelijk in ronding toenemen, en daarna plotseling ontspannen worden.

§ 18. **ɔ·ɔ̈.** — De *ɔ·ɔ̈* van *hɔ·ɔ̈s* moest in overeenstemming met *u·ɔ̈* en *ò·ɔ̈* eigenlijk *ɔ·ü* of *ɔ·ɔ̈*, geschreven worden, want bij vijf van mijn zes proefpersonen is het tweede gedeelte gerond, zelfs iets meer dan de voorgaande *ɔ·*, zooals in de eerste van vorenstaande reproducties, terwijl de spanning slechts bij één, n.l. in de tweede reproductie, sterk afneemt. De ronding is bij de *ɔ* geringer dan bij de *u* en *ò*. Tot mijn leedwezen zijn de stembandtrillingen alleen met de loupe zichtbaar en dus niet geschikt voor reproductie.

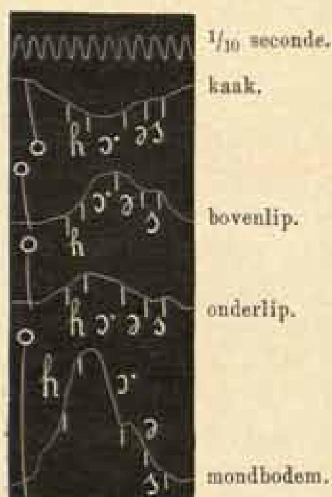
Overigens spreken de curven in hoofdzaak voor zichzelf, zoodat ik met een enkel woord ter toelichting kan volstaan.

In het geval van VI vind ik het begin van de *h* in de kaakcurve; het einde daarvan coincideert natuurlijk met het begin der

stembandtrillingen. Volgens de curven neemt deze klank niet aan de ronding van de *ɔ* deel. Het slot van de *ɔ* is het duidelijkst afgeteekend in de onderlip, maar is ook in de bovenlip en den mondbodem zichtbaar. Bij de helft mijner proefobjecten heeft de *ə* een zeer slappen bodem, zooals in de eerste Reproductie, terwijl bij de andere helft (zie tweede Reproductie) de spanning van de *ɔ*, hoewel in geringer mate, blijft bestaan. Men zou hieruit concludeeren, dât de tong in het laatste geval een weinig teruggetrokken was. De grens tusschen *ə* en *s* spreekt het duidelijkst uit de kaakcurve, is ook in den bodem te vinden, en is synchronisch met de plaats, waar de spanning der bovenlip vermindert. De *s* is in den bodem vertegenwoordigd door dezelfde inzinking als waarvan bij de *z* van *tw̄ɔ̄zən* sprake was, en het slot er van vindt men het duidelijkst in de bovenlipcurve.

Proefobject VI. — *hɔ·ə̃s*
duur: 13 + 33 + 12 + 12 =
= 70/100 sec.
21.5 mM. = 1 sec.

Proefobject IV. — *hɔ·ə̃s*
duur: 11½ + 24 + 15 + 10 =
= 60½/100 sec.

Bij IV is het begin van de *h* in de kaak- en de bodemcurve afgeteekend, en het begin van de stembandtrillingen geeft het slot daarvan aan. Bovendien vindt men de grens tusschen *h* en *ɔ·* ook in de onderlipcurve. Men ziet, dat de *h* reeds een weinig gerond is. Het begin van de *ə* staat scherp in den bodem afgeteekend en slechts zwak in de kaak. De grenzen van de *s* eindelijk vindt men gemakkelijk in de bovenlipcurve en zijn minder duidelijk zichtbaar in de bodem-, onderlip- en kaakcurve.

§ 19. **ǣi**. — De *i* van den tweeklank in *flǣitər* wordt op tweeërlei wijze uitgesproken, n.l. zonder lipronding (zie achterstaande Reproductie) en met lipronding, die somtijds nog sterker is dan bij de *œ*. In de transcriptie moet men dus kiezen tusschen *i* en *y*. Ik neem het eerste, omdat acoustisch het *i*-element steeds predomineert.

De larynxcurve is als altijd een uitstekend middel ter oriënteering. Wel is waar zijn de stembandtrillingen bij het begin van de *l* niet zichtbaar, zoodat het een open vraag blijft, of deze klank aan het begin al of niet stemloos is, maar de curve geeft duidelijk de plaats van de *t* aan, en de *r*-trillingen zijn ook zichtbaar. Zijn dus de grenzen van de *t*, *ə* en *r* reeds voldoende bepaald, hun juistheid wordt ten overvloede door de bodemcurve bevestigd.

Proefobject IV. — *flæitər* duur: 13 + 11 + 9 + 8½ + + 5 + 4 + 6 = 56½/100 sec.

Het begin van de *f* vind ik in de beide lipcurven: de onderlip drukt tijdens de schuring met kracht tegen de boventanden, en wordt daardoor volgens de curve verdund, terwijl de bovenlip een weinig vooruitgestulpt blijft, om vóór de boventanden een resonantiekamer te vormen. De heuveltop in den bodem is het einde van de *f*, en de beide grenzen van de *æ* zijn in de lipcurven en de bodemcurve te vinden. De *i* blijkt uit de laatste een ietwat slapperen bodem te hebben dan de *æ*, terwijl bij andere proefobjecten juist het omgekeerde het geval is. Het is nooit een volle *i*-klank, maar altijd *i*˧ of *i*˧˧.

Nu de grenzen van de verschillende klanken vastgesteld zijn, valt het gemakkelijk te zien, dat de *æ* slechts weinig lipronding heeft. Uit het feit, dat die bij de *i* geheel verdwijnt, mag men concludeeren, dat proefobject V *æi* heeft gezegd en niet *æy*.

§ 20. **ò·i**. — Het laatste deel van den tweeklank in *nò·it* is volgens de curven betreffende dit woord ietwat gerond, d. w. z. de ronding, die gedurende de *ò·* bestond, neemt geleidelijk af (in één geval verdwijnt zij bij de *i* zoo goed als geheel), zoodat er evenals bij *æi* weifeling is tusschen *i* en *y*. Ook hier kies ik de schrijfwijze *ò·i*, omdat acoustisch het *i*-element predomineert.

§ 21. — Onder de geronde klinkers in het Nederlandsch zijn er eenige, die veelal diphthongisch van aard zijn, al worden zij in den regel als enkele klanken aangemerkt. Ik bedoel de klinkers in *rø:s* [1])

---

[1]) Deze ø: is *narrow*; die in het Hindeloopensch is meestal *wide*.

(= reus), *buk* (= boek), *bo·t·* (= boot). Laat ons thans zien, hoe het met de ongeveer daarmede overeenstemmende klinkers in het Hindeloopensch gesteld is.

ø:. — In aanmerking genomen zijn buitengewone lengte zou men verwachten, dat de klinker in *rø:s* een tweeklank was. Acoustisch is dit echter niet het geval, en in de curven is er nu en dan slechts een spoor van aanwezig, somtijds in den vorm van een lichte ontspanning van één of van beide lippen aan het slot, somtijds in den vorm van een verslapping in den bodem. Van het eenige geval, waarin beide wijzigingen voorkomen, is nevenstaande Reproductie een voorbeeld.

Proefobject V. — *rø·əs*
duur: 14 + 30 + 7 + 12 =
= 63/100 sec.
20.6 mM. = 1 sec.

De diepe inzinking beneden de normaallijn aan het begin van het woord is, volgens § 24,3 de *r*. De schrijfstift heeft hier den schotel van de tamboer aangeraakt, maar men mag aannemen, dat de klinker begint aan den voet van den steilen heuvel, die volgt. Uit de stembandcurve blijkt, dat het eerste derde gedeelte van de *r* stemloos is. Het ophouden van de stembandtrillingen geeft het punt aan, waar de klinker eindigt en de *s* begint, en dit is juist daar, waar in den bodem de laatste daling naar de normaallijn een aanvang neemt. De grenzen van de *s* zijn duidelijk in de bovenlipcurve te lezen.

Bij een aandachtige beschouwing van de bodemcurve komt men er als van zelf toe, aan de steile daling na het hoogste punt de uitlegging te geven, dat de naar voren gebrachte tong plotseling tot den normaalstand terugkeert. Is deze opvatting juist, dan zou zij, in ongeveer denzelfden stand nog een oogenblik blijvende, vóórdat de daling voor de *s* intreedt, aan den klinker een diphthongisch karakter geven. Dit gedeelte, op de teekening met *ə* gemerkt, heeft ook minder spanning van de bovenlip, terwijl die van de onderlip ongeveer gelijk blijft, althans niet afneemt. De kaakafstand wordt daarbij zeer klein. In aanmerking genomen, dat al deze wijzigingen zeer gering zijn en bovendien zeer kort duren, is het practischer den klinker als een enkelen klank op te vatten, en het laatste gedeelte als den *glide* naar de *s* te beschouwen.

IV. *De liplronding bij u en o.*

§ 22. ***u***. — Bij de *u* van *buk* doen zich allerlei afwijkingen voor. Van het regelmatigste type is nevenstaande een afbeelding. De *b* begint aan den voet van de steile helling in de bodemcurve. De grens tusschen *b* en *u* is in de bodemcurve scherp afgeteekend. Slechts een vierde gedeelte van de *b* is stemhebbend. Waar de stembandtrillingen ophouden, neemt de *k* een aanvang. Het einde van deze vindt men in den bodem.

Proefobject IV. — *b u k*
duur: 12½ + 14½ + 9½ = = 36½/100 sec.

Men ziet, dat de spanning der bovenlip in het centrum der *u* het grootst is. Daartegenover staat, dat die van de onderlip steeds toeneemt en eerst in het midden van de *k* eenigszins vermindert.

De *u* is door mijn zes proefobjecten op vierderlei wijze gezegd.

Eén sprak haar als een regelmatig korten geronden klank uit, d. w. z. de spanning der beide lippen was in het centrum ietwat sterker dan aan het begin en het einde.

Twee deden hetzelfde wat de bovenlip betreft, maar bij hen nam de spanning in de onderlip tot het einde een weinig toe.

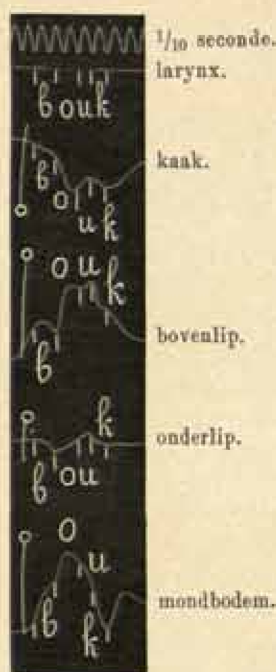
Eén vertoonde tegenover een passieve onderlip een tot het einde toe in spanning toenemende bovenlip.

Eén kenmerkte zich door een steeds vermeerderende spanning in beide lippen.

De *k* is in den regel gerond. Somtijds duurt de spanning der lippen tot het einde toe, maar meestal vermindert zij bij het laatste gedeelte.

De conclusie uit het bovenstaande te trekken, is, dat de *u* van *buk* een enkele klank is, maar meestal met een weinig overronding eindigt. In de transcriptie behoeft met deze omstandigheid geen rekening gehouden te worden.

§ 23. ***ou***. — Deze klinker komt als mediale en als finale voor.

Proefobject VI. — *bouk*
duur: 15 + 15 + 9 + 10 =
= 49/100 sec.

Van den eersten is nevenstaande Reproductie van *bouk* een voorbeeld.

Het begin van de *b* is in de kaakcurve te lezen, het slot in de beide lipcurven. Volgens de stembandtrillingen is het eerste derde gedeelte stemloos. De grens tusschen den klinker en de *k* blijkt uit de stembandtrillingen en uit de beide lipcurven. Het slot van de *k* kan men in den bodem vinden.

De lipcurven wijzen er op, dat de klinker met toenemende ronding eindigt, terwijl de kaakcurve aangeeft, dat het laatste derde gedeelte met minder kaakwijdte gesproken is. Er is hier dus eigenlijk *bouk* gezegd en niet *bo·k*. Hetzelfde geldt van alle andere proefobjecten; alleen valt bij één aan het slot een kleine vermindering in de spanning van de bovenlip waar te nemen, en bij een andere hetzelfde van de bovenlip.

Acoustisch bemerkt men echter van dit diphthongisch karakter zeer weinig of in het geheel niets, en in den bodem is ook geen enkele aanwijzing, zoodat het in de transcriptie verwaarloosd kan worden.

Het voorbeeld van *go·u*, dat hier gereproduceerd wordt, is van denzelfden spreker als het vorige *bo·k*.

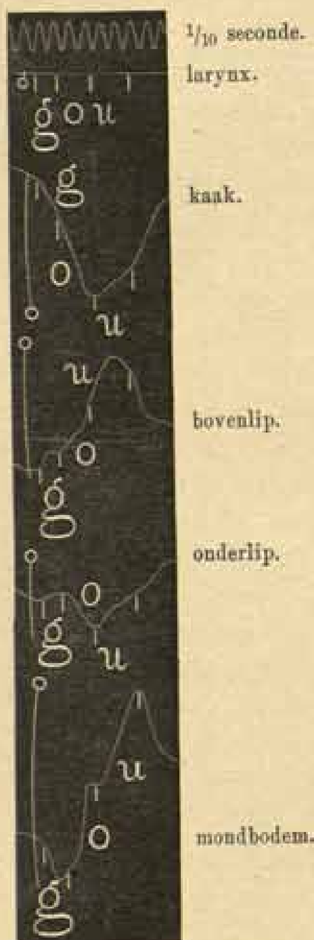
Het begin van de stembandtrillingen is niet duidelijk te lezen, zoodat ik niet kan uitmaken, of de g al of niet stemhebbend is. Deze klank vertoont in den bodem een diepe inzinking, dus groote verslapping, welke blijkbaar daardoor ontstaat, dat de achterkant van de tong omhoog wordt getrokken naar het zachte verhemelte, zoodat de druk op de pelotte wordt opgeheven.

De grens van de g teekent zich niet alleen in de bodemcurve af, maar ook in de kaakcurve, namelijk door een steile daling, en in de bovenlipcurve als het begin van de sterke spanning. Een bijzonderheid, die alleen bij VI valt waar te nemen, is, dat de onderlip bij geronde klinkers dikwijls vrij sterk wordt teruggetrokken. [1])

Waar de kaak haar laagste punt bereikt, heeft bij de andere spraakorganen een in het oog vallende verandering plaats: de bodemcurve stijgt aanmerkelijk, om aan het slot van het woord plotseling

[1]) Later heb ik bemerkt, dat dit waarschijnlijk veroorzaakt werd, doordat de caoutchouc bolletjes te laag tegen de lip drukten.

te dalen; de onderlip begint zich vrij sterk te spannen of naar voren te stulpen, en de verdikking der bovenlip neemt nog belangrijk toe [1]).

Proefobject VI. — *g o· u*
duur: 15 + 21 + 25 = 61/100 sec.

Dit alles wijst er op, dat er in dit punt een nieuwe klank begint, zoozeer verschillend van den voorgaanden, dat er alle reden is hier van een tweeklank te spreken. Het slot daarvan wordt duidelijk aangegeven door de plotselinge daling in den bodem en de synchronische even plotselinge ontspanning van de bovenlip en stijging van de kaak.

Als de stembandtrillingen te vertrouwen zijn, dan eindigt de klinker stemloos (gefluisterd?). Bij drie der andere proefobjecten, wier stembandtrillingen duidelijk leesbaar zijn, is het slot van den klinker zonder stem gesproken.

De overige klanken geven wat de lipronding betreft, tot geen bijzondere opmerkingen aanleiding.

De Mondbodem.

§ 24. Waar ik tot nog toe de bodemcurven bijna uitsluitend als middel ter oriënteering bezigde, wil ik thans een eerste poging wagen, ze in hoofdtrekken zooveel mogelijk te analyseeren.

De hoofdbewegingen van de tong bij het spreken zijn:

1. de achter-opwaartsche, gepaard met verkorting. Daarvoor zijn aanwezig de *Mm. hyo-*, *chondro-* en *stylo-glossus* en de *M. longitudinalis linguae* [2]), die alle door hun werking de pelotte ontlasten, zoodat de druk daarop gelijk nul, of zelfs negatief, is.

Bij het vormen van een achterklinker gaat deze beweging gepaard met het nedertrekken van de punt der tong door den *M. genioglossus* en den *M. hyoglossus*, waarvan de eerste in de richting der pelotte werkt, en daarop meerderen of minderen druk uitoefent.

---

[1]) Bij twee van de zes proefobjecten zijn de beide lippen bij het laatste deel van den tweeklank ietwat minder gespannen dan bij het eerste.

[2]) Dr. L. Landois, Lehrbuch der Physiologie des Menschen, 1896, p. 288—289.

Deze zal het grootst zijn, als de tong het minst is teruggetrokken, omdat de *genioglossus* dan in bijna verticale richting op de pelotte drukt.

Nu is het bekend, dat het terugtrekken der tong afneemt in de volgorde *u*, *o*, *ɔ*, *ɑ*, en dat daarmede gepaard gaat een evenredige, afnemende daling in bijna verticale richting van het tongbeen en den geheelen larynx [1]). Daaruit volgt, dat de druk op de pelotte, die bij *u* gelijk nul of zeer gering is, in de volgorde *o*, *ɔ*, *ɑ* geleidelijk zal toenemen.

In het hier aangevoerde ligt reeds opgesloten, dat de door SWEET bedoelde *outer-back* klinkers (*u*⊢, *o*⊢, *ɔ*⊢, *ɑ*⊢) een grooteren druk op de pelotte zullen uitoefenen dan de overeenkomstige *back* klinkers, en het is duidelijk, dat die bij de *out-back* klinkers (*u*⊢⊢, *o*⊢⊢, *ɔ*⊢⊢, *ɑ*⊢⊢) langzamerhand zal verminderen, omdat de tong geleidelijk den neutralen stand nadert, en de punt der tong allengs minder wordt neergetrokken.

Aangezien bij de klinkers, voorzoover ik die door radiographie onderzocht heb, het tongbeen steeds daalt, kan er geen sprake van zijn, dat de *mylohyoideus* door het tongbeen op te lichten zich samentrekt en daardoor druk op de pelotte oefent. Evenmin kan dit van de *geniohyoideus* gezegd worden, die alleen dient om het tongbeen kinwaarts te trekken. Het is echter wel mogelijk, dat zij op andere wijze op de amplitude der curve influenceeren, want het is mij gebleken uit mijn Röntgenphotografieën behoorende tot genoemd onderzoek, dat de afstand van den voorkant van het tongbeen tot de kin grooter is bij het uitspreken der klinkers dan bij den ruststand met gesloten mond [2]); dat de *mylohyoideus* en de *genioglossus* dus meestal uitgerekt worden in plaats van samengetrokken, en in achter-nederwaartsche richting een ietwat schuineren stand aannemen. In hoever de druk op de pelotte hierdoor gewijzigd wordt, valt niet te beslissen, maar in ieder geval kan de invloed niet zoo heel groot wezen, omdat de pelotte zoo dicht bij de kin is aangebracht [3]).

1) L. P. H. EIJKMAN. Radiographie des Kehlkopfes. Fortschritte auf dem Gebiete der Röntgenstrahlen. Band VII, Tafel B, 2.

2) Deze afstanden, op de photografieën gemeten, zijn:

ruststand	8 c.M.		
u	9.5 „	*i*	9.5 c.M.
o	9.3 „	*e*	8.5 „
ɔ	8.5 „	*ɛ*	9 „
ɑ	8.8 „	*a*	8 „

3) Bij mij is de afstand van kin tot pelotte 2.7 c.M. De dikte van het kinbeen is ongeveer 1.5 c.M., zoodat de pelotte ongeveer 1.2 c.M. van den achterkant der kin tegen den *mylohyoideus* aandrukt.

2. de voor-opwaartsche. Daarvoor zijn aanwezig: de *digastricus*, *geniohyoideus*, *mylohyoideus*, *genioglossus* en kleinere spieren van het tongblad. Hiervan kan de eerste waarschijnlijk buiten beschouwing blijven, omdat hij in den regel langs den zijrand van de onderkaak loopt en dus geen noemenswaardigen druk op de pelotte kan oefenen.

Bij het vormen van de voornaamste klinkers wordt de tong in de volgorde *a*, *ε*, *e*, *i* al meer en meer vooruitgebracht, en daarmede gaat gepaard een daling van het tongbeen en het geheele strottenhoofd [1]). Het tongbeen wordt nooit naar voren getrokken, zoodat de *geniohyoideus* en *mylohyoideus* bij de vorming dezer klanken geen dienst doen. Er blijven dus over de *genioglossus* en de kleinere spieren en spiervezels in de tong zelf. In hoeverre deze laatste den druk op de pelotte verhoogen, is vooralsnog niet uit te maken, maar zeker is het, dat de amplitudes van de curven in de volgorde *a*, *ε*, *e*, *i* geleidelijk grooter worden, zoodat in verband met den kaakafstand de aard van den klinker daaruit af te leiden is.

Uit deze uiteenzetting kan de conclusie getrokken worden, dat de door SWEET bedoelde *inner-front* klinkers (*a*⊣, *ε*⊣, *e*⊣, *i*⊣) minder druk op de pelotte zullen veroorzaken dan de overeenkomstige *front* klinkers, dat die nog verminderen zal bij de *in-front* klinkers, en, naar mate de tong den *mixed* stand nadert, langzamerhand geheel zal verdwijnen.

3. De opheffing van het midden der tong naar het verhemelte. Dit vereischt stijging van het tongbeen en den larynx (zie blz. 15) door contractie van den *mylohyoideus*, die ten gevolge heeft, dat de geheele mondbodem naar boven gaat en den druk op de pelotte opheft, zoodat de schrijfstift tot beneden de normaallijn daalt. Dit is gemakkelijk waar te nemen, als men den vinger tegen den mondbodem drukt, b.v. bij de alveolaire en de uvulaire *r*, en in mindere mate bij de *s* en *z*.

4. Het nedertrekken van de tong tot beneden den bovenrand der ondertanden. De spieren, die hierbij dienst doen, zijn de *genioglossus* en de *hyoglossus*. Zij veroorzaken daarbij een sterken druk op de pelotte.

5. Het geval, dat ik hier ga beschrijven, is weliswaar geen beweging van de tong, maar toch een belangrijke stand daarvan. Ik bedoel de houding bij de gemengde klinkers (*mixed vowels*), waarbij de tong noch teruggetrokken noch vooruitgeschoven is, doch

[1]) L. P. H. EIJKMAN. Radiographie, enz. Tafel B, 2.

in normale ligging, dus vlak in den mond. Het spreekt van zelf, dat de druk op de pelotte daarbij gelijk nul is. Alleen kan een transversale of longitudinale welving der tong of de spanning van den *mylohyoideus* bij het dalen der kaak misschien een geringen druk teweegbrengen; maar ik wil mij liever van gissingen omtrent kleinere bijzonderheden onthouden, omdat ik mij uitsluitend wilde bepalen tot de hoofdbewegingen der tong, en deze mijns inziens duidelijk uit de bodemcurven zijn af te leiden.

A. *De klinkers.*

Proefpersoon	amplitude in het midden van de *u* van *tu·ʒzən*	amplitude in het midden van de *u* van *buk.*
I	5½	0
II	6	7
III	15	14½
IV	6½	10½
V	15	21
VI	16½	10½
		14 [1]

§ 25. *u* in *tu·ʒzən* en *buk.* — De metingen in verband met den *u*-klank zijn in vorenstaand tabelletje[2]) samengevat.

[1]) In de curve is een hiaat, zoodat dit getal waarschijnlijk eenige Mms. hooger is.

[2]) Aangezien het bij de beoordeeling der bodemcurven noodzakelijk is te weten, of de pelotte in voldoende mate is aangedrukt geweest, worden hier de hoogste amplitudes voor een woord met een voorklinker en een achterklinker der verschillende proefobjecten vermeld.

Proefobject	I	II	III	IV	V	VI
hoogste amplitudes bij de achterklinkers	18½	18½	20½	21	21	21½
hoogste amplitudes bij de voorklinkers	16	19	22	19½	33	20

Dat bij de proefobjecten III en IV het toestel tijdens de proefneming op nieuw is aangelegd, behoeft niet als factor in aanmerking genomen te worden, omdat aan den stand van het bodemkussen niets veranderd is.

Uit deze getallen blijkt, dat de pelotte bij alle proefpersonen ongeveer in dezelfde mate, en dat voldoende, is aangedrukt geweest. Alleen schijnt bij I en II de druk iets minder sterk geweest te zijn. Een andere verklaring zou kunnen zijn, dat I en II beiden vrouwen waren.

Het buitensporig hooge getal 33 bij V komt slechts éénmaal voor. De daarop volgende hoogste amplitude bij de voorklinkers is 18½.

In de 3de en de 4de kolom vertoont zich een scherp afgebakend verschil tusschen de getallen 7 en minder aan den éénen kant, en de getallen hooger dan 7 aan den anderen kant. Dit wijst er op, dat er een neiging bestaat, om in plaats van *u* (den *back*-klinker van Sweet) een *u*⊢ (*outer-back*) uit te spreken, dat wil zeggen een klank, waarbij de tong iets minder in boven-achterwaartsche richting is teruggetrokken, dan bij de gewone *u*. Met inachtneming der aangenomen grens krijgt men in plaats van bovenstaand tabelletje het volgende:

Persoon	*tu·əzən*	*buk*
I	*u*	*u*
II	*u*	*u*
III	*u*⊢	*u*⊢
IV	*u*	*u*⊢
V	*u*⊢	*u*⊢
VI	*u*⊢	*u*⊢
		u⊢

§ 26. ***o*** in *go·u* en *bo·k*. — Om plaatsruimte te winnen, worden de twee tabelletjes dadelijk naast elkander geplaatst.

Persoon	amplitude i/h midden van de *o* van *go·u*	amplitude i/h midden van de *o* van *bo·k*
I	18½	6
II	7½	8
III	8½	14
IV	18½	—
V	—	—
VI	6	11

go·u	*bo·k*
o⊢	*o*
o⊢	*o*⊢
o⊢	*o*⊢
o⊢	—
—	—
o	*o*⊢

Ook hier wijst een scherp afgebakend verschil tusschen de getallen beneden 7 aan den éénen kant, en boven 7 aan den

anderen kant, op twee soorten van *o*, een *back* en een *outer-back*. Van de 10 gevallen zijn er slechts 2, die geen amplitude van 7 bereiken, zoodat de *o* als regel *outer-back* mag genoemd worden.

§ 27. *ɔ* in *tɔ·u* enz. — Door weder 7 als grens aan te nemen, kan men uit onderstaande linksche tabel de rechtsche afleiden.

Proefpersoon	amplitude in het midden van ɔ				
	tɔ·u	*hɔ·ʒs*	*dɔ·ʒtə-f*	*mɔxtə*	*dɔt*
I	5½	14½	6	0½	3
II	0½	6½	6½	2½	1½
III	20	6	7	7½ 12	9½
IV	11½	18½	—	—	6½
V	—	—	12	—	2¼
VI	21½	8½	10½	11	12

tɔ·u	*hɔ·ʒs*	*dɔ·ʒtə-f*	*mɔxtə*	*dɔt*
ɔ	ɔ⊢	ɔ	ɔ	ɔ
ɔ	ɔ	ɔ	ɔ	ɔ
ɔ⊢	ɔ	ɔ	ɔ⊢ ɔ⊢	ɔ⊢
ɔ⊢	ɔ⊢	—	—	ɔ⊢
—	—	ɔ⊢	—	ɔ
ɔ⊢	ɔ⊢	ɔ⊢	ɔ⊢	ɔ⊢

Men ziet, dat deze klank *back* is, met een neiging tot *outer-back*.

§ 28. *ɑ*, *a*. — De *ɑ*- en *a*-klanken zijn voor het gehoor moeilijk te onderscheiden, omdat men in één en hetzelfde woord veelal van den eene *a*[1]), van den andere *a⊢*, van een derde *ɑ⊢* en van een vierde zelfs *ɑ* hoort. Toch is het noodig het verschil aan te geven, want soms predomineert de *ɑ* en soms de *a*.

Uit mijn curven den aard dezer klanken te bepalen, is zonder verdere gegevens niet doenlijk, omdat de *ɑ* als achterklinker en de *a* met de tong in neutralen stand beide een amplitude gelijk nul zullen aanwijzen. Ik wil er mij dus hier toe bepalen, de amplitudes op deze klanken betrekking hebbende in een tabel te vereenigen, en er de algemeene opmerking aan toevoegen, dat zij zich over het algemeen door een slappen bodem kenmerken.

---

[1]) Met *a* bedoel ik den klank, waarbij de tong noch teruggetrokken noch naar voren gebracht is (*low-mixed-wide*). De *a⊢*, den klank in mijn Nederlandsch v a d e r, heb ik in het Hindeloopensch niet aangetroffen.

Proefpersoon	amplitude in het midden van *a* (*a*).								
	santɐn	*falə*	*ka+·iən*	*ga+·n*	*fa:t+*	*t̥a:*	*ha+ntjəs*	*ʔa+ət*	*haim*
I	2	6½	11	0	6½	1½	5½	—	—
II	3	9½	3	4	8½	0	-3	—	-5½
III	2½	5	5½	8½	7	4	9	2	13
		3	6¼						
IV	9½	—	3½	12½	—	11	4	—	11½
V	—	12	8½	12	10	9½	24	13	-1
VI	-0½	11½	7	15	10½	16	9	11	12

§ 29. ***i***. — Zooals op blz. 24 is opgemerkt, mag men in de volgorde *a*, *ɛ*, *e*, *i* een geleidelijke toeneming van de amplitude verwachten. Waar in het klanksysteem een belangrijke afwijking valt waar te nemen, is het te verwachten, dat een of meer dezer klanken met minder vooruitgebrachte tong dan den normalen stand zijn uitgesproken, dus *inner-front* zijn.

Voor de *i*-klanken heb ik de volgende amplitudes gemeten, en ten einde het verschil tusschen *front*, *inner-front* en *in-front* te doen uitkomen, heb ik de grens bij 9½ en bij 4 getrokken.

Persoon	amplitude i. h. midden van *i*.									
	bli·j	*sni·ənt*	*hilpən*	*fi·n*	*skri·n*	*bli·j*	*sni·ənt*	*hilpən*	*fi·n*	*skri·n*
I	6½	16	—	11	—	*i-*	*i*	—	*i*	—
II	8½	—	4	9½	1	*i-*	—	*i--*	*i-*	*i--*
III	22 [1])	18	19	18½	2	*i*	*i*	*i*	*i*	*i--*
IV	16	16	17½	14	9	*i*	*i*	*i*	*i*	*i-*
V	12	—	18½	18	—	*i*	—	*i*	*i*	—
VI	6	5	8	19½	7	*i-*	*i-*	*i-*	*i*	*i-*

Uit deze tabel blijkt, dat de *i* met de *i-* afwisselt, en dat alleen III, IV en V kunnen gezegd worden over het geheel een

[1]) Er is een gaping in de curve. Het hoogste geschreven punt is 22.

vollen *i*-klank gevormd te hebben. Volgens mijn aanteekeningen is het vooral in *bli·j* dat *i*⊣ gesproken wordt, en deze waarneming komt overeen met de cijfers in de tabel.

De *i* van *skri·u* is volgens de getallen met de tong nagenoeg vlak in den mond, of slechts weinig vooruitgeschoven, gesproken. Eigenlijk moest zij dus door *i*⊣ of *i*⊣⊣ voorgesteld worden.

§ 30. **e**. — Deze slapheid van uitspraak wordt in nog grooter mate bij *e* (*ei*) opgemerkt en is daarbij voor het oor ook veel duidelijker waarneembaar. De kwestie, wanneer *e* een tweeklank is en dus *ei* behoort geschreven te worden, zal later worden behandeld (§ 40). Op het oogenblik wil ik uit de amplitudes mijner curven alleen trachten vast te stellen, of men in het Hindeloopensch *e*, dan wel *e*⊣, zegt. Daartoe diene de volgende tabel, waarin dezelfde grenzen voor *front*, *inner-front* en *in-front* worden aangenomen als bij *i*.

Proefpersoon	amplitude in het midden van *e*							
	ske·p	*ʔe·n*	*se·s*	*re·i*	*ske·p*	*ʔe·n*	*se·s*	*re·i*
I	-1	5	1¼	0½	*e*⊣⊣	*e*⊣	*e*⊣⊣	*e*⊣⊣
II	2½	6	0	-0½	*e*⊣⊣	*e*⊣	*e*⊣⊣	*e*⊣⊣
III	17½	18	21	-1	*e*	*e*	*e*	*e*⊣⊣
	15½				*e*			
IV	7	7	5	1	*e*⊣	*e*⊣	*e*⊣	*e*⊣⊣
V	5½	14½	4¼	7	*e*⊣	*e*	*e*⊣⊣	*e*⊣
VI	4	5½	-2	3	*e*⊣⊣	*e*⊣	*e*⊣⊣	*e*⊣⊣

Met één oogopslag kan men hieruit zien, dat alleen III een behoorlijke *e* heeft voortgebracht, terwijl de anderen *e*⊣, en veelal *e*⊣⊣, gezegd hebben.

§ 31. ε. — De ε is door allen met weinig vooruitgeschoven tong gesproken, zoodat wij zouden kunnen volstaan met te zeggen, dat zij steeds ε⊣ is, maar de amplitude is dikwijls zoo gering, dat het juister is ook ε⊣⊣ in de tabel op te nemen, door evenals bij *e* het getal 4 als grensgetal te stellen.

Proefpersoon	amplitude in het midden van de *ɛ*			
	mɛ:gə	*ʔɛl-wən*	*rɛil*	*fɛuər*
I	—	5	3½	4
II	4	6	0	2½
III	10½	4½	0¾	6½
IV	10	10½	2	—
V	5	—	0	9
VI	10	5	0½	8½

mɛ:gə	*ʔɛl-wən*	*rɛil*	*fɛuər*
—	ɛ⊣	ɛ⊣⊣	ɛ⊣⊣
ɛ⊣⊣	ɛ⊣	ɛ⊣⊣	ɛ⊣⊣
ɛ⊣	ɛ⊣	ɛ⊣⊣	ɛ⊣
ɛ⊣	ɛ⊣	ɛ⊣⊣	—
ɛ⊣	—	ɛ⊣⊣	ɛ⊣
ɛ⊣	ɛ⊣	ɛ⊣⊣	ɛ⊣

Het verdient opmerking, dat bij de *ɛi* en *ei* de tong minder vooruitgebracht is, dan bij de enkele klinkers *ɛ* en *e*.

§ 32. Volgens het voorafgaande is het karakter van de hoofdklinkers in het Hindeloopensch in hoofdzaak als volgt:

u (*u*⊢) *i* (*i*⊣)
o⊢ *e* (*e*⊣, *e*⊣⊣)
ɔ (*ɔ*⊢) *ɛ*⊣ (*ɛ*⊣⊣)
ɑ ɑ⊢ *a*⊣ *a*

§ 33. ***ò***. — Van de overige klinkers komt het eerst ter sprake de *ò*, die ook in het Nederlandsch voorkomt, b.v. in *op* en *dom*. Deze klank is moeilijk te beschrijven, omdat hij zoo afwisselend gesproken wordt. In mijn uitspraak is hij b.v. iets meer gesloten en naar achteren gevormd dan de *o* in *geboren*; bij anderen zijn deze twee, voor het gehoor althans, volkomen gelijk. Dit laatste was bij al mijn proefobjecten het geval, waarom ik ze ook gelijk gesteld heb, al kan ik tot mijn spijt uit mijn materiaal geen bewijs putten voor hetgeen ik meen gehoord te hebben, aangezien ik geen enkel woord met de combinatie *o:r* heb geregistreerd.

Uit mijn curven blijkt daarentegen duidelijk, dat de *ò* van *kò·əl*⊢ enz. iets geslotener is dan de *o* b.v. in *bo·k*, en zoo mogelijk nog meer naar achteren gevormd wordt. De gemiddelde kaakwijdte bij *ò* is 3¾ m.M. en bij *o* 5½ m.M., en de beide lippen zijn bij den eersten meer gespannen, dus meer gerond, dan bij den laatsten klank.

Omtrent den stand der tong geeft een vergelijking van de volgende tabel met die van § 26 uitsluitsel. Weder is 7 als grens aangenomen.

Proefpersoon	amplitude i/h midden van de ò			*kò·ət⊦*	*nò·it*	*jò·ət*
	kò·ət⊦	*nò·it*	*jò·ət*			
I	$7\frac{1}{2}$	—	—	ò⊦	—	—
II	$2\frac{1}{2}$	2	6	ò	ò	ò
III	10	10	$10\frac{1}{2}$	ò⊦	ò⊦	ò⊦
IV	$6\frac{1}{2}$	—	10	ò	—	ò⊦
V	$7\frac{1}{2}$	—	11	ò⊦	—	ò⊦
VI	$7\frac{1}{2}$	$20\frac{1}{2}$	12	ò⊦	ò⊦	ò⊦

Proefobject VI heeft het woord *nò·it* blijkbaar zeer onregelmatig gesproken, want tegenover de groote amplitude van den mondbodem ($20\frac{1}{2}$) staat de buitensporige kaakwijdte van 9 m.M. Dit is dus het eenige geval, waarin de klinker beslist *outer-back* is; in alle andere gevallen is hij *outer-back* met een sterke neiging tot *back*.

§ 34. E. — Uiterst moeilijk valt het den voorklinker te beschrijven, dien ik reeds in een vorige publicatie door E heb voorgesteld, en die ook in het Nederlandsch voorkomt in woorden als pit (*pEt*), heer (*hE:r*) enz. Dit is vooral zoo moeilijk, omdat hij zoo verschillend wordt uitgesproken, en bij velen zelfs twee klanken vertegenwoordigt. In mijn eigen uitspraak is b.v. de lange E (die steeds vóór een *r* staat) de wijde midden-voorklinker met een gemiddelden kaakafstand van $5\frac{3}{4}$ m.M. [1]), terwijl de korte E ook wijd maar *inner-front* of *in-front* is, met een gemiddelden kaakafstand van $5\frac{1}{4}$ m.M.

Dit verschil gevoel ik duidelijk, maar ik moet erkennen, dat ik het bij anderen op het gehoor niet met voldoende zekerheid kan waarnemen. Dat is dan ook de reden, dat ik ze in mijn beschrijving van het Grouwster dialect als identiek heb opgevat.

In het Hindeloopensch komt de lange E ook voor zonder door *r* gevolgd te zijn, b.v. *stE:*. Ik kan echter niet met het oor beslissen, of deze de wijde midden-voorklinker, en de korte daarentegen de wijde *inner-front* is. Mijn curven schijnen anders wel voor deze zienswijze te pleiten, want de lange klinker heeft een gemiddelde kaakwijdte van $4\frac{3}{4}$ m.M. en de korte van $4\frac{1}{4}$ m.M., hetzelfde verschil als bij mijn eigen uitspraak. Ook ziet men in

[1]) L. P. H. Eijkman. Sign. des mouv. de la Mâch. Arch. Teyler. Série II, T. VII, 2me P.

de volgende tabel de hoogste amplitudes bij den langen klinker, hetgeen op het naar voren brengen der tong duidt. De hooge getallen bij *vEntər* zijn te danken aan de *n*; zoo bereikt bij proefobject V de curve voor *n* geleidelijk de buitensporige hoogte van 33 m.M.

Proefpersoon	amplitude i/h midden der E.									
	stE:	*tẼstər*	*lE:wə*	*hEr*	*vEntər*	*stE:*	*tẼstər*	*lE:wə*	*hEr*	*vEntər*
I	2	0	6½	2½	-0½	E⊣⊣	E⊣⊣	E⊣	E⊣⊣	E⊣⊣
II	1	1	10	5	—	E⊣⊣	E⊣⊣	E⊣	E⊣	—
III	19½	5	16	5½	13	E	E⊣	E	F⊣	E⊣
		7					E⊣			
IV	12	4½	17½	—	12	E⊣	E⊣⊣	E	—	E⊣
V	8¾	7	—	-2¼	24½	E⊣	E⊣	—	E⊣⊣	E⊣
			9½					E⊣		
			7½					E⊣		
VI	3	1½	4½	8½[1]	9	E⊣⊣	E⊣⊣	E⊣⊣	(E⊣)	E⊣

Alles wat onder 4 mM. ligt is evenals vroeger als *in-front* genomen. Zooals men ziet, zijn er slechts vier gevallen, waarin de amplitude groot genoeg is om van een voorklinker te spreken, terwijl verreweg de meerderheid *inner-front* of zelfs *in-front* is.

§ 34. ***ü***. — De *ü* van *büll* heeft een geringe spanning in den bodem, die er op wijst, dat zij door allen met een ietwat naar voren geschoven tong gesproken is.

Proefpersoon	amplitude in het midden van de *ü* in *büll*.
I	8
II	8½
III	12
IV	10
V	—
VI	7

1) Bij vergissing is hier *hE:r* gezegd.

§ 36. *æ*. — Veel lager (kaakafstand $4\frac{3}{4}$ mM.) is de klank, die ik door *æ* aanduid, zooals in *hænə*, *dærp*, enz. De tong is niet gespannen en veelal ietwat naar voren gebracht, en de lippen zijn matig gerond.

De getallen, die de bodemspanning dezer groep vertegenwoordigen, zijn in de volgende tabel bijeengebracht en daarnaast met inachtneming der vroeger aangenomen grenzen in letterteekens omgezet.

Proefpersoon	amplitude in het midden van de *æ*.				
	hænə	*dærp*	*pæt*	*mærkə*	*flæntər*
I	$7\frac{1}{2}$	4	1	—	8
II	$7\frac{1}{2}$	2	0	—	$5\frac{1}{2}$
III	$3\frac{1}{2}$	—	5	—	2
IV	$17\frac{1}{2}$	0	3	—	$15\frac{1}{2}$
V	—	0	—	0	—
VI	$6\frac{1}{2}$	10	8	—	$3\frac{1}{2}$

hænə	*dærp*	*pæt*	*mærkə*	*flæntər*
æ	æ⊣	æ⊣	—	æ
æ	æ⊣	æ⊣	—	æ
æ	—	æ	—	æ⊣
æ⊢	æ⊣	æ⊣	—	æ⊢
—	æ⊣	—	æ⊣	—
æ	æ	æ	—	æ⊣

§ 37. *ø:*. — Blijft nog over de geronde wijde midden voorklinker *ø* van *rø:s* (kaakwijdte $3\frac{3}{4}$ mM). Het is de ᴇ⊣ of ᴇ⊣⊣ van *hᴇr*, hierboven (§ 34) beschreven, met vrij sterke lipronding, dus eigenlijk *ø*⊣ of *ø*⊣⊣, d. w. z. dezelfde klank als in het Nederlandsch deur. De bodemspanning is volgens onderstaande tabel gering.

Proefpersoon	amplitude in het midden van de *ø*.
I	$3\frac{1}{2}$
II	—
III	$4\frac{1}{2}$
IV	—
V	12
VI	1

§ 38. *ə,i*. — Voor de *ə* van *tu·əzən*, *jò·ət* en *hə·əs* zie achtereenvolgens § 16, 17 en 18, en wat in § 19 omtrent den tongstand bij de *i* van *œi* (*flœitər*) werd opgemerkt, is ook van toepassing op de *i* van *rεit*.

§ 39. *òi*, *ɑ˔i*. — Bij deze tweeklanken doen zich twee gevallen voor: 1°. dat de tong, die voor het eerste gedeelte van den tweeklank teruggetrokken is, bij het aannemen van den *i*-stand teruggetrokken blijft, en de opheffing van het voorste gedeelte dus een daling in de curve tengevolge heeft; 2°, dat de tong bij het *i*-gedeelte naar voren gebracht wordt, hetgeen zich door een stijging in de curve openbaart.

Proefobject VI. — *nò·it*
duur: 12 + 26 + 9 + 10 =
= 57/100 sec.

Van het eerste geval is de eerste Reproductie (*nò·it*) een voorbeeld. De larynxcurve is in zooverre mislukt, dat zij niet voor reproductie geschikt is. Het begin van de *n* vindt men in alle vier de curven, het slot er van is in de onderlipcurve afgeteekend. De stembandtrillingen beginnen eerst bij de *ò·*. Het einde van de *ò·* ziet men gemakkelijk in de kaakcurve, en met behulp daarvan ook in de beide lipcurven, en het begin van de *t* laat zich uit de bodemcurve afleiden, want een finale *t* teekent zich daarin altijd door een plotselinge daling af, tenzij de schrijfstift bij het begin onder de normaallijn is (zie § 65). De bodemcurve en, met behulp daarvan, de beide lipcurven geven de plaats aan, waar het geheele woord eindigt.

Men ziet duidelijk, dat bij de *i* niet de geheele tongmassa naar voren komt, want dat zou den druk op de pelotte verhoogen, in plaats van verminderen. Alleen bij de *glide* van *i* tot *t* schijnt de punt der tong gelijktijdig met haar opwaartsche beweging ook een weinig naar voren gekomen te zijn.

Van het tweede der hierboven genoemde gevallen is de Reproductie van *kɑ˔·iən* een voorbeeld. De stembandtrillingen geven het begin van de *ɑ˔·* aan, terwijl hun ophouden coincideert met de plaats, waar de schrijfstift van de bodemcurve tot haar normalen stand begint terug te keeren. Men mag dus aannemen, dat de *n* tot het

Proefobject III. — *kɑɾ·iən*
duur: 9 + 24½ + 16 + 7 + 5½ =
= 62/100 sec.

einde toe stemhebbend is. De spitse heuvel in de bodemcurve vertegenwoordigt de *i* en de daaropvolgende stompe heuvel de *ə*. Waar de daling van de laatste aanvangt, eindigt de *ə*, want de finale *n* kenmerkt zich steeds door een snelle ontspanning van den bodem (zie § 64). De meeste grenzen van de klanken in dit woord teekenen zich ook in de kaakcurve en de larynxcurve af.

Overigens spreekt de bodemcurve voor zichzelf; alleen kan men uit de geringe spanning bij het eerste deel van den tweeklank niet opmaken, of er een variëteit van *a* dan wel van *ɑ* gezegd is (zie § 28), maar de daarop volgende stijging toont aan, dat de tong bij de *i* naar voren is gebracht.

Noch bij *nò·it* noch bij *kɑɾ·iən* heeft het tweede deel van den tweeklank ooit den graad van tongspanning, waardoor zich de beklemtoonde *i*, b.v. in *hilpən*, onderscheidt. Hetzelfde geldt van *baim*.

§ 40. ***e·*, *ei*.** — De groep *ske·p*, *ʔe·n*, *se·s*, *re·i* is zeer interessant, omdat zij zoo ingewikkeld is. Acoustisch is de klinker daarin gewoonlijk, doch niet altijd, diphthongisch van karakter; alleen aan het einde van een woord is hij zeer duidelijk een tweeklank. Om dit verschil goed te doen uitkomen, heb ik alleen in het laatste geval de transcriptie *ei* gekozen.

Proefobject III. — *ske·p*
duur: 13 + 9 + 28½ + 8 =
= 58½ sec.

Een enkel woord ter verklaring van bijbehoorende Reproducties van *ske·p*. Bij beide geven de stembandtrillingen de grenzen voor de *e* aan. De *s* wordt bepaald door de inzinking in de bodemcurve. Het einde van de *p* wordt in de eerste Reproductie gevonden in de bodemcurve. Het synchronische punt in de onderlipcurve is de top van het kleine heuveltje, dat door

Proefobject VI. — *s k e· p*
duur: 14 + 7 + 23 + 7½ =
= 51½ sec.

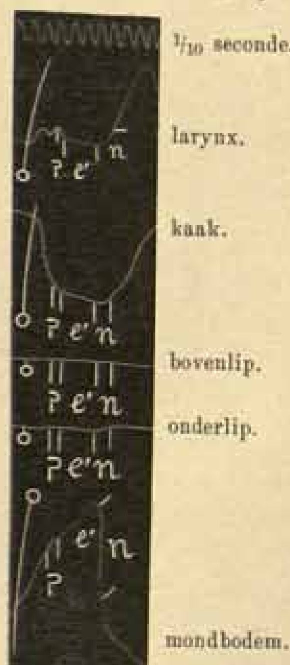
de lipspanning van de *p* veroorzaakt wordt. Dit wijst ons den weg bij de bepaling van hetzelfde grenspunt in de tweede Reproductie.

Bij aandachtige beschouwing van de *e* in de eerste bodemcurve, waarin ? het midden aangeeft, ziet men, dat de spanning na dit punt nog toeneemt, in plaats van te verminderen, zooals het geval zou zijn, wanneer *e* een enkele klank was. Dit verschijnsel kan onmogelijk door de volgende *p* veroorzaakt worden, want deze klank heeft met den tongstand niets te maken.

De bodemcurve van de tweede Reproductie spreekt nog duidelijker, en daarin blijft de *i*-stand der tong zelfs tijdens de *p* voortduren.

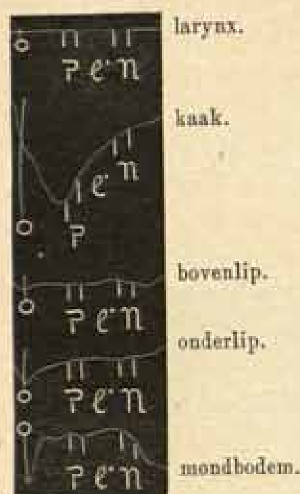
Bij *ʔe·n* zijn twee types waar te nemen, die elk door drie voorbeelden vertegenwoordigd zijn, en die door den invloed van de *n* acoustisch zeer moeilijk te onderscheiden zijn. Het eerste (Reproductie III) vertoont een sterke spanning in den bodem, die tot aan het begin van de *n* zeer toeneemt. Ik meen daaruit te mogen concludeeren, dat niet alleen de punt der tong zich in den *e*-stand heeft opgeheven om de *n* te vormen, maar dat zij tegelijkertijd een voorwaartsche beweging heeft gemaakt, dat m. a. w. de proefpersoon *ein* heeft gezegd, of liever *e* met een naar *i* zweemenden naklank. Het tweede type (Reproductie VI) heeft een veel geringer amplitude, die tot de *n* nagenoeg gelijk blijft, of in sommige gevallen zelfs ietwat afneemt, hetgeen er op wijst, dat *e·* gesproken is.

Een enkel woord over de analyse der curven komt mij gewenscht voor. Bij beide proefobjecten geven de stembandtrillingen het begin van de *e* en het slot van de *n* aan. Bij III is de *glottal stop* vertegenwoordigd door een klein bultje in de bodem-

Proefobject III. — *ʔ e· n*
duur: 7 + 26 + 11 =
= 44/100 sec.

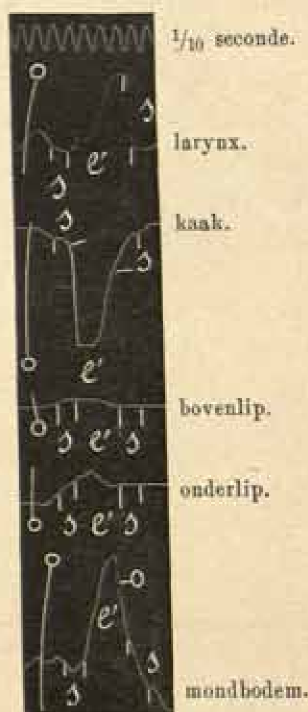
curve (zie § 47), dat synchronisch is met de daling in de larynxcurve. Het begin van de *n* is ook het begin van de plotselinge daling in de bodemcurve, en het slot er van is in de laatste duidelijk gemarkeerd. Of de *n* tot het einde toe stemhebbend is, blijkt niet uit de larynxcurve, omdat de lijn plotseling stijgt, en mogelijk aanwezige stembandtrillingen daardoor onzichtbaar zijn.

Proefobject VI. — ʔe·n
duur: $8\frac{1}{2} + 25 + 9\frac{1}{2} =$
$= 43/100$ sec.
20 mM. = 1 sec.

De tweede Reproductie is zeer onregelmatig, en als de stembandtrillingen niet den weg wezen, zou men denken, dat het laagste punt in de kaakcurve de *e·* was. Blijkbaar is het proefobject eerst met spreken begonnen, toen de mond reeds open was. De *glottal stop* meen ik in den bodem te vinden en eveneens het slot van de *e·*. Voor dit laatste heb ik de plaats aangenomen, waar de curve begint te dalen.

De *e·* in *se·s* is ook op tweeërlei manier gesproken. Van ieder wordt hier een voorbeeld afgedrukt.

Proefobject III. — *se·s*
duur: $11 + 27\frac{1}{2} + 13 =$
$= 51\frac{1}{2}$ sec.

De stembandtrillingen geven in beide gevallen de grenzen van den klinker aan. De initiale *s* vertoont in beide de bekende inzinking, maar bij de finale heeft de opheffing van de geheele tongmassa niet plaats gehad, althans de inzinking is afwezig, en daarvoor in de plaats is de gewone daling van iederen slot-medeklinker.

In de eerste bodemcurve ziet men bij het teeken -o, dat er verandering in de richting van de curve komt en dus de klinker daar diphthongisch wordt. Dit tweede gedeelte is geen volle *i*, maar veeleer *i*⊣, want het heeft veel minder spanning dan de voorafgaande *e*. Het punt, waar de breking van den klinker plaats heeft, is synchronisch met dat, waar de kaak snel naar boven begint te gaan.

In de tweede bodemcurve is er geen spoor van een tweeklank te ontdekken, wel daarentegen in de kaakcurve.

Proefpersoon V. — *se·s*
duur: 15 + 25 + 10 =
= 50/100 sec.
19.4 mM. = 1 sec.

Mocht er bij de voorgaande woorden somtijds twijfel bestaan, de klinker in *re·i* is, zooals reeds op blz. 35 werd opgemerkt, zeer duidelijk een tweeklank, en het tweede gedeelte eindigt waarschijnlijk stemloos. Dit alles blijkt uit onderstaande Reproductie, en wordt door de curven van alle andere proefobjecten bevestigd.

Volgens de larynxcurve is de *r* stemloos gesproken. In den bodem ziet men eerst de inzinking ten gevolge van de opheffing van het midden der tong, en daarna de *r*-trillingen. De overgang van *e·* tot *i* is ook in den bodem waar te nemen. Het slot van de *i* is voorbij de plaats, waar de stembandtrillingen een einde nemen, en wel aan den voet van de steile helling in de bodemcurve.

Proefpersoon III. — *re·i*
duur: 12½ + 40 + 17 = 68½/100 sec.

Op grond van het voorgaande mag men als regel stellen, dat de *e·* aan het slot van een woord steeds een tweeklank is, en vóór een medeklinker meestal een diphthongisch karakter heeft.

Omtrent den aard van het tweede deel van den tweeklank *ei* in *re·i* geven de volgende bodemhoogtemetingen voldoende aanwijzing.

	e	*i*	*e*	*i*
I	0½ [1]	2½	*e*⊣⊣	*i*⊣⊣ [3]
II	- 0½	2½	*e*⊣⊣	*i*⊣⊣
III	- 1	15	*e*⊣⊣	*i*
IV	1	10	*e*⊣⊣	*i*
V	7	18	*e*⊣	*i*
VI	3	15 [2]	*e*⊣⊣	*i*

1) Zie § 30.
2) Er is hier een gaping in de curve. Waarschijnlijk moet dit getal iets hooger zijn.
3) Voor de grenzen tusschen *i*, *i*⊣ en *i*⊣⊣ zie § 29.

Uit dit tabelletje blijkt, dat het tweede gedeelte van den hier besproken tweeklank meestal een volle *i* is. Voor het gehoor eindigt deze *i* consonantisch.

§ 41. ***ij***. — Wat van de finale *ei* gezegd is, geldt minstens evenzeer van de *ij*, zooals het volgende tabelletje aantoont.

	i	*j*	*i*	*j*
I	6½ [1])	3½	*i*⊣	*i*⊣⊣ [3])
II	8½	11½	*i*	*i*
III	22 [2])	22 [2])	*i*	*i*
IV	16	15	*i*	*i*
V	12	11	*i*	*i*
VI	6	17½	*i*⊣	*i*

Men ziet uit deze getallen, dat het tweede gedeelte van den tweeklank in *bli·j*, evenals dat van *re·i*, een volle *i*-klank is, en zich daarin onderscheidt van alle andere op *i* eindigende tweeklanken, die niet aan het einde van een woord staan, zooals in *kα⊢·iən*, *baim*, *rεit*, *nò·it* enz. Ik heb aan de transcriptie *i·j* de voorkeur gegeven boven *i·i⊥*. Hiertegen kan geen bezwaar bestaan, omdat acoustisch *bli·j* consonantisch eindigt.

§ 42. ***o·u***. — Het diphthongisch karakter van den klinker in *go·u* [4]) teekent zich duidelijk in den bodem af, meestal door een toenemende spanning (zie § 23). Bij één proefobject wordt de spanning aanmerkelijk minder, bij één ander blijft zij nagenoeg gelijk, zooals uit de volgende cijfers blijkt.

	o	*u*	*o*	*u*
I	18½ [5])	9½	*o*⊢	*u*⊢⊢
II	7½	18½	*o*⊢	*u*⊢
III	8½	15½	*o*⊢	*u*⊢
IV	18½	16½	*o*⊢	*u*⊢
V	—	—	—	—
VI	6	18½	*o*	*u*⊢

[1]) Zie § 29.

[2]) Er is hier een gaping in de curve. Waarschijnlijk moet dit getal iets hooger zijn.

[3]) Voor de grenzen tusschen *i*, *i*⊣ en *i*⊣⊣ zie § 29.

[4]) Voor *bo·k* zie § 23.

[5]) Zie § 26.

Het getal 9½ bij I zou ook kunnen beteekenen, dat de klinker iets meer naar achteren werd gesproken dan *o⊢*, maar dit is niet aan te nemen, omdat hij den klemtoon niet heeft. Volgens deze tabel mag men dus het type van den hier besproken tweeklank vaststellen als *o⊢u⊢*.

Precies hetzelfde geldt ten opzichte van de *u* voor alle andere gevallen, waarin deze klank het tweede element van een tweeklank vormt, zoodat ik met de volgende tabel meen te kunnen volstaan in plaats van ieder afzonderlijk te behandelen.

Proefpersoon	amplitude van den bodem in											
	tɔ·u		*tɔ·u*		*gɑ⊢·u*		*gɑ⊢·u*		*lᴇ·uə*		*lᴇ·uə*	
	ɔ [1])	*u*	*ɔ*	*u*	*ɑ⊢* [2])	*u*	*ɑ⊢*	*u*	ᴇ [3])	*u*	ᴇ	*u*
I	5½	4½	*ɔ*	*u*	0	5½	*ɑ⊢*	*u*	6½	10½	ᴇ⊣	*u⊢*
II	0½	8½	*ɔ*	*u⊢*	4	10½	*ɑ⊢*	*u⊢*	10	5½	ᴇ⊣	*u⊢⊢*
III	20	20	*ɔ⊢*	*u⊢*	8½	11½	*ɑ⊢*	*u⊢*	16	7	ᴇ	*u⊢*
IV	11½	10½	*ɔ⊢*	*u⊢*	12½	11½	*ɑ⊢*	*u⊢*	17½	11½	ᴇ	*u⊢*
V	—	—	—	—	12	16	*ɑ⊢*	*u⊢*	—	—	—	—
									9½	2	ᴇ⊣	*u⊢⊢*
									7½	-1	ᴇ⊣	*u⊢⊢*
VI	21½	16½	*ɔ⊢*	*u⊢*	15	17	*ɑ⊢*	*u⊢*	4½	1½	ᴇ⊣⊣	*u⊢⊢*

	amplitude van den bodem in											
	fεuər		*fεuər*		*fi·u*		*fi·u*		*skri·u*		*skri·u*	
	ε [4])	*u*	*ε*	*u*	*i·* [5])	*u*	*i·*	*u*	*i·* [5])	*u*	*i·*	*u*
I	4	6	*ε⊣⊣*	*u⊢*	11	4	*i*	*u⊢⊢*	—	—	—	—
II	2½	2½	*ε⊣⊣*	*u⊢⊢*	9½	10	*i⊣*	*u⊢*	1	9½	*i⊣⊣*	*u⊢*
III	6½	9	*ε⊣*	*u⊢*	18½	12½	*i*	*u⊢*	2	5	*i⊣⊣*	*u⊢*
IV	—	—	—	—	14	10½	*i*	*u⊢*	9	9	*i⊣*	*u⊢*
V	9	13½	*ε⊣*	*u⊢*	18	5½	*i*	*u⊢*	—	—	—	—
VI	8½	5	*ε⊣*	*u⊢*	19½	11½	*i*	*u⊢*	7	10½	*i⊣*	*u⊢*

---

[1]) Zie blz. 27.
[2]) Zie blz. 28.
[3]) Zie blz. 32.
[4]) Zie blz. 30.
[5]) Zie blz. 28.

Een enkele opmerking in verband met deze getallen is noodzakelijk. Het is reeds meer gezegd, dat van de achterklinkers de *outer-back* de sterkste spanning hebben. De zeer lage cijfers kunnen dus òf een klinker vertegenwoordigen, die meer naar achteren ligt dan de *outer-back*, òf wel een, die meer naar voren ligt. Aangezien de *u* in de hier besproken tweeklanken onbeklemtoond is, zal zij na een achterklinker òf achterklinker blijven (wanneer de tong niet van stand verandert), òf *outer-back* worden (wanneer de tong iets naar voren gaat). Na een voorklinker daarentegen zal zij niet licht achterklinker worden, doch hoogstens *outer-back*. Daarom heb ik na een achterklinker (*ɔ*, *ɑ*) de lage getallen voorgesteld door *u* en *u⊢*, en na een voorklinker door *u⊢⊢* en *u⊢*.

De uitkomst geeft aan, dat de *u* als tweede deel van een tweeklank bijna zonder uitzondering *u⊢* is, zoodat in verband met het vroeger besprokene de volgende transcriptie ongeveer de uitspraak weergeeft:

tɔ·u⊢, afwisselend met *tɔ⊢·u⊢*,
gɑ⊢·u⊢, „ „ *gɑ·u⊢*,
lɛ⊣·u⊢ə, „ „ *lɛ·u⊢ə*,
fɛ⊣u⊢ər, „ „ *fɛ⊣⊣u⊢ər*,
fi·u⊢, „ „ *fi⊣·u⊢*,
skri⊣⊣·u⊢, „ „ *skri⊢·u⊢*.

In de practijk kan men echter volstaan met *tɔ·u*, *gɑ·u*, *lɛ·uə*, *fɛuər*, *fi·u* en *skri·u*.

Proefpersoon VI. — *sni·ə̃nt* duur: 12 + 7 + 19 + 7½ + + 6 + 7 = 58½/100 sec.

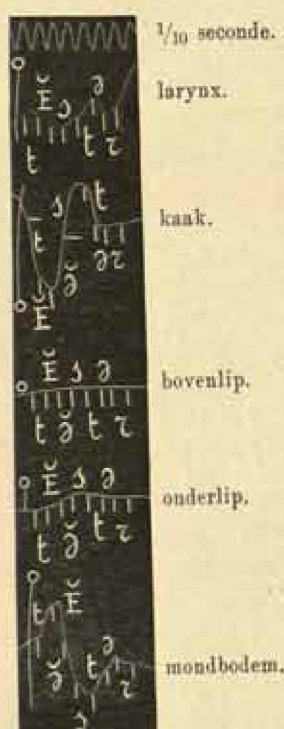
§ 43. ***i·ə̃***. — De tweeklank in *sni·ə̃nt* is een zeer eigenaardige, omdat de tong na de *i* zich tot den normaalstand of iets verder terugtrekt. De lippen veranderen daarbij niet van stand zoodat een ongeronde *ə* of *ə⊣* gevormd wordt. Doordat deze klank gedeeltelijk genasaleerd wordt, lijkt hij veel op *m*.

In de larynxcurve, waarvan hiernevens een reproductie gegeven wordt, zijn de stembandtrillingen aan het slot slechts met een zeer sterke loupe te onderscheiden. Het begin er van is synchronisch met het laagste punt van de inzinking in de bodemcurve. Het begin van de *s* blijkt uit de kaak- en de bodemcurve, en de grenzen van de overige klanken eveneens.

De *i* heeft blijkbaar den tongstand van *i⊣* of *i⊣⊣* gehad, is met

andere woorden weinig vooruitgeschoven geweest, en onder den invloed daarvan zijn ook de beide *n*'s met zeer slappen bodem gesproken. Men ziet uit de bodemcurve, dat het tweede gedeelte van den tweeklank met neutrale tong gesproken is. Bij alle andere proefobjecten is hetzelfde omtrent de *ə* waar te nemen, ook al heeft de *i* sterke bodemspanning gehad.

§ 44. **Ĕɔ̆.** — Nog andere klinkers dan de *i* komen in verbinding met deze *ə* voor. Mijn proefobjecten hebben o. a. het woord *tĕɔ̆stər* gesproken, waarvan hier een voorbeeld wordt gereproduceerd. De larynxcurve is weder een uitstekend middel ter oriënteering en wijst bovendien het einde van de *r* aan. De verdere punten, die wij noodig hebben, zijn gemakkelijk in de bodem- en de kaakcurve te vinden. De overgang van E tot *ə* is goed in de bodemcurve te zien, want als er geen klank tusschen E en *s* stond, zou de snelle daling in de curve naar het begin van de *s* een rechte lijn zijn. In de andere curven ter mijner beschikking is de beschreven overgang minstens even duidelijk waar te nemen.

Proefobject III. — *tĕɔstər*
duur: 8¾ + 8 + 9 + 10 + + 9 + 7 + 10 = 61¾ sec.

§ 45. — In meergemeld boekje „Merkwaardigheden van Hindeloopen" (blz. 4) staat op blz. 48: „Daar waar de *e* gevolgd wordt door de *a*, moeten die beide letterteekenen kort na elkander worden uitgesproken, als ééne tweeklank vormende." Ware deze opmerking juist, dan zou ik hem in mijn transcriptie door *eă* moeten voorstellen. In regel 19 van *En zaaing op et Iesvormaik to Hinnlippen* (zie Afd. III) komt het woord e a l k voor, dat blijkens de spelling als voorbeeld mag gelden. Volgens mijn gehoor klinkt dit *ʔɛl˧k*, d. w. z. de klinker is een enkele klank, en de *l* heeft ongeveer den tongstand van den gelijknamigen medeklinker in het Engelsche *bell*. Een ander voorbeeld is mijn steekwoord *ʔɛl˧vən*, dat waarschijnlijk in genoemd boekje e a l v e n zou geschreven zijn, maar tot mijn leedwezen komt het daarin niet voor, of althans ik heb het er niet in kunnen vinden.

Wij mogen aannemen, dat de heer ROOSJEN, de schrijver van

de aangehaalde opmerking, niets wist omtrent de verschillende soorten van *l*, en op zijn gehoor afgaande den klinker voor den tweeklank *ɛ̆ŭ* hield. Practisch komen onze opvattingen op hetzelfde neer, alleen maakt de duur van den klank de zijne onaannemelijk. Immers uit mijn curven blijkt (zie Duur der klinkers), dat de *ɛ* van *ʔɛl˧vən* slechts gemiddeld 13/100 van een seconde duurt, dus even lang als de gemiddelde korte enkele klinker, terwijl de korte tweeklanken, gemiddeld 19/100 van een seconde duren.

Toch komt de *ɛ̆ŭ* in het Hindeloopensch voor.

§ 46. E: — De klinker in *st*E: is voor het gehoor een zeer lange klank, die aan het slot ietwat onbestemd is. Uit mijn curven blijkt ook deze onbestemdheid. Bij twee van de zes proefobjecten blijft de kaakwijdte tijdens den geheelen duur van den klinker dezelfde en vertoont de bodemcurve den gewonen heuvel van den enkelen klank, met het hoogste punt in het midden. Bij twee anderen is de bodemcurve ongeveer een horizontale lijn bij wijze van een plateau, terwijl de kaakcurve aan het slot ietwat stijgt. Bij het vijfde is de kaakcurve een horizontale lijn en heeft de bodemcurve in het begin zoo goed als geen spanning, terwijl het tweede gedeelte door een vrij hoogen heuvel vertegenwoordigd is, zoodat deze E˧:*i*˧ gezegd heeft. Bij het zesde eindelijk (zie Reproductie) is de tweeklank zoowel in de kaakcurve als in de bodemcurve zichtbaar.

Proefpersoon III. — *st*E·E˥·
duur: 8 + 11 + 23 + 23 =
= 65/100 sec.

Het begin en het einde van den klinker worden door de larynxcurve aangegeven. Het laatste gedeelte is òf stemloos, òf door de steilte van de helling in de curve zijn de stembandtrillingen onzichtbaar. Ik ben geneigd het eerste aan te nemen, omdat ook bij enkele der andere proefobjecten, die een minder gecompliceerde larynxcurve hebben, de trillingen een oogenblik eerder ophouden dan de klinker. Hetzelfde neemt men bij alle klinkers aan het einde van een woord waar (Zie §§ 8, 9, 13, 23, 40).

Volgens blz. 32 is het eerste gedeelte van den klinker bij dezen proefpersoon een ᴇ. Is deze zienswijze juist, dan moet het tweede gedeelte een ᴇ˧ zijn; want ware het een ᴇ⊥ of *i*, dan zou de curve nog gestegen zijn.

De hier beschreven onbestemdheid openbaart zich ook bij tᴇa:, en is dus waarschijnlijk het gevolg van de langgerektheid van den klinker aan het slot van een woord.

B. *De medeklinkers.*

§ 47. ʔ. — De *glottal stop* (*ʔa˧·æl*, *ʔɛl˧vən*, *ʔe·n*) gaat gepaard met een spanning, die bij den volgenden klinker voortduurt, meestal zelfs toeneemt (zie Reproducties blz. 36 en 37). In 3 van de 14 gevallen is het hoogste punt reeds aan het slot van ʔ bereikt. Aangezien deze spanning onmogelijk het gevolg kan zijn van de sluiting der stemspleet, mogen wij de conclusie trekken, dat tijdens de afsluiting van den larynx de tong reeds den stand voor den volgenden klinker begint aan te nemen, in 3 van de 14 gevallen hem zelfs geheel bereikt heeft.

§ 48. *h*. — Geheel hetzelfde neemt men waar bij de initiale *h* als bij ʔ, met dit kleine verschil, dat in slechts 3 van de 22 gevallen het hoogste punt der curve reeds aan het slot van de *h* bereikt is (Zie § 18).

§ 49. *r*. — Bij de *r*, onverschillig waar die in het woord voorkomt, daalt, wanneer de klank lang genoeg duurt, de schrijfstift beneden de normaallijn, als gevolg van de algeheele opheffing van den mondbodem door den *m. mylohyoideus*, zooals reeds op blz. 24 werd opgemerkt.

§ 50. *k*. — *kə⊢·iən*, *kò·ɔl⊢*. — Aan het begin dezer woorden heeft de *k* een zeer slappen bodem, want de schrijfstift daalt bijna altijd beneden de normaallijn (Zie Reproductie blz. 35). Toch mag men hieruit niet besluiten, dat dit ook bij andere woorden het geval zal zijn. Immers de plaats, waar de *k* in den mond gevormd wordt, is meestal afhankelijk van den volgenden klinker, en het punt van aanraking tusschen tong en verhemelte verplaatst zich ietwat naar voren, naar mate het hoogste punt der tong bij den klinker zijn plaats in voorwaartsche richting wijzigt.

In overeenstemming met hetgeen vroeger (blz. 23) omtrent de *outer-back*-klinkers is opgemerkt, mag men dus verwachten, dat bij *k*⊢ een

spanning van den bodem zal worden waargenomen. Dit is ten opzichte van *ka꜔·iən* alleen het geval bij proefobject I, volgens de cijfertabel op blz. 28 de eenige, die zonder twijfel *a꜔* gesproken heeft.

Bij *kò·ɔl꜔* ziet men ongeveer hetzelfde: daling van de schrijfstift onder de normaallijn, behalve bij I en III, die een kleine spanning in den bodem hebben, en dit zijn volgens blz. 31 juist de twee, die in verhouding tot de maximum amplitudes (zie blz. 25, Noot 2) de hoogste getallen voor den klinker blijken te hebben, met andere woorden: deze twee hebben eerder *k꜔ò꜔* dan *kò* gezegd.

ske·p. — De daling van de schrijfstift beneden de normaallijn voor *s* duurt bij *k* voort. Alleen proefobject III (zie Reproductie blz. 35) kenmerkt zich door een vrij sterke stijging, die bij den klinker geleidelijk toeneemt. Hij heeft dus blijkbaar *k꜔* gezegd onder den invloed van de volgende *e*, en hij is volgens blz. 29 ook de eenige, die niet *e꜕* gesproken heeft.

skri·u. — De *k* heeft zonder uitzondering een zeer slappen bodem, hetgeen trouwens te verwachten was, geflankeerd als zij wordt door *s* en *r* (Zie Reproductie blz. 12).

mɔrke. — De mediale *k* in de Reproductie teekent zich in de bodemcurve af door een kleine stijging, nadat eerst de *r* de schrijfstift tot beneden de normaallijn heeft doen dalen. Dat hier werkelijk de *k* moet liggen, wordt bevestigd door de larynxcurve, omdat in het coincideerend gedeelte daarvan de stembandtrillingen ontbreken.

Proefpersoon III. — *mɔrkə*
duur: 15½ + 13¾ + 6¼ + 9 + 9 = = 53¾/100 sec.
20 mM. = 1 sec.

In de kaak- en de bodemcurve kan men zien, dat de proefpersoon den mond reeds open had, toen hij met het spreken begon.

Het spreekt van zelf, dat men de plaats van de *m* eerst in de lipcurven zoekt. Het einde er van vindt men dan ook duidelijk in beide afgeteekend, maar het begin ziet men alleen door een met de loupe waarneembare verheffing, die op het samendrukken der lippen wijst. De plaats, waar deze aanvangt, correspondeert echter met het begin van een stijging in den bodem en met dat der stembandtrillingen, zoodat

ook deze grens van de *m* met voldoende zekerheid bepaald is.

De grens tusschen *ɔ* en *r* spreekt niet zoo duidelijk uit de curven. Toch is zij met een weinig goeden wil wel te vinden. Op de plaats, waar zij ongeveer liggen moet, is een kleine onregelmatigheid in de kaakcurve, die synchronisch is met het punt, waar de larynxcurve begint te stijgen, en waar de bodemcurve nog sneller dan te voren begint te dalen. Ik heb deze plaats aangenomen als de grens tusschen *ɔ* en *r*.

De *ə* vertoont een kleine stijging in den bodem. Waar deze eindigt, heb ik aangenomen, dat het slot van den klank is. Weliswaar gaat de larynxcurve daarna nog een weinig voort met stijgen, maar de stembandtrillingen hebben opgehouden, en de kaakcurve wijst er ook op, dat het woord reeds uit is.

Proefpersoon VI. — *b u k*
duur: $12\frac{1}{2} + 15\frac{1}{2} + 12\frac{1}{2} =$
$= 40\frac{1}{2}/100$ sec.

buk, *bo·k*. — Bij de *k* in deze woorden doen zich vier gevallen voor:

1. Het gedeelte van de bodemcurve, dat den klinker vertegenwoordigt (zie nevenstaande Reproductie), vertoont het gewone beeld, n.l. een heuvel, waarvan de top in het midden ligt. Deze heuvel is laag, en aan het slot van den klinker (dus bij den overgang tot de *k*) is de geringe spanning in den bodem geheel verdwenen. (De grenzen van de *u* zijn vooral duidelijk in de bovenlipcurve). Daarna komt de *k* zelf met een inzinking, d. w. z. een daling van de schrijfstift tot onder de normaallijn, gevolgd door terugkeer tot die lijn, of zelfs geringe stijging daarboven. Deze inzinking komt mij voor het gevolg te zijn van de stijging der pelotte, doordat de tong van den bodem is weggetrokken in de richting van het zacht verhemelte. De daarop volgende geringe stijging zou dan haar verklaring vinden in het terugkeeren van de tong tot den normaalstand.

Wanneer de curve aan deze beschrijving beantwoordt, is er *buk* en *bo·k* gesproken, niet *bu⊦k⊦* en *bo⊦·k⊦*.

2. De heuvel is veel hooger dan zooeven, hetgeen beteekent, dat de klinker *outer-back* is. (In nevenstaande Reproductie, van denzelfden proefpersoon als de vorige, ontbreekt de top van den heuvel, maar men kan zien, dat hij minstens 14 m.M. is). Daarop

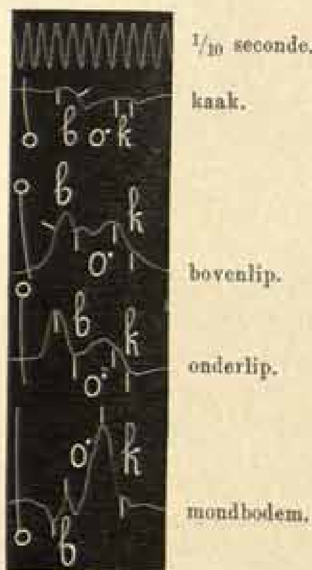
Proefpersoon VI. — *buk*
duur: 12 + 13½ + 15 =
= 40½/100 sec.

volgt de *k* met dezelfde inzinking, waarvan hierboven sprake was.

Wanneer de curve aan deze voorwaarden beantwoordt, mag men aannemen, dat er *bu⊢k* en *bo⊢·k* gesproken is.

3. De hooge heuvel wijst aan, dat de klinker *outer-back* is, evenals in 2; maar in plaats van de inzinking is er van den top van den heuvel af geleidelijke daling en eerst aan het slot van de *k* wordt de spanning gelijk nul. (Zie Reproducties blz. 20 en 21). Derhalve is bij de *k* de tong in dezelfde mate teruggetrokken als bij den klinker; alleen drukt de achterkant er van tegen het verhemelte aan. In dit geval is volgens de curve *k⊢* gesproken (*bu⊢k⊢*, *bo⊢·k⊢*).

4. Van de vierde soort wordt hieronder een voorbeeld gereproduceerd. De larynxcurve is mislukt, maar de grenzen der klanken kan men toch met voldoende zekerheid uit de andere curven afleiden, n.l. het begin van de *b* uit den bodem en de onderlip, het begin van de *o·* uit den bodem en de beide lippen. Uit de laatste ziet men, dat de klinker als een tweeklank gesproken is. De plaats, waar de bovenlip haar ronding gaat verliezen, is synchronisch met het hoogste punt in den bodem: dit is het begin van de *k*. Het einde van het geheele woord is in de bodem- en de kaakcurve afgeteekend.

Proefpersoon II. — *bo·k*
duur: 12 + 24 + 10 =
= 46/100 sec.

De *o·* is volgens de geringe spanning in het centrum daarvan een achterklinker. Tijdens de *glide* naar de *k* beweegt de tong zich naar voren, want de bodemcurve stijgt vrij aanzienlijk. Deze bereikt haar hoogste punt op het oogenblik, dat de afsluiting door tong en verhemelte plaats heeft. Hieruit kan worden afgeleid, dat de proefpersoon *bo·k⊢* gesproken heeft en niet *bo·k*.

Van het 1ste geval (*buk*, *bo·k*) heb ik 5 voorbeelden,
„ „ 2de „ (*bu⊢k*, *bo⊢·k*) „ „ 1 voorbeeld,
„ „ 3de „ (*bu⊢k⊢*, *bo⊢·k⊢*) „ „ 4 voorbeelden,
„ „ 4de „ (*buk⊢*, *bo·k⊢*) „ „ 1 voorbeeld.

§ 51. **g.** — *go·u*, *ga⊢·u*, *mɛ:gə*. — Deze klank wordt door den achterkant van de tong en het zacht verhemelte gevormd, en wel, onafhankelijk van den begeleidenden klinker: bij III en IV iets meer naar voren dan bij I, II, V en VI, want bij de eersten is een kleine spanning in den bodem, bij de laatsten één verslapping, die zich door een daling onder de normaallijn afteekent.

§ 52. *x*. — *ʔa⊣·xt*. — Tot mijn leedwezen zijn alleen bij drie van de zes proefobjecten de curven betreffende dit woord leesbaar. Zij alle vertoonen een verslapping beneden de normaallijn, en dit was te verwachten, want *x* wordt ver achter in den mond, bij de huig gevormd.

§ 53. *j*. — *jò·ət*. — In aansluiting aan blz. 15 zij opgemerkt, dat de *j* van *jò·ət* de eenige is, die ik bij mijn materiaal heb. Zij gaat bij allen, uitgezonderd III, met een zeer matige bodemspanning gepaard, en dit is ook niet te verwonderen, want op het gehoor maakt zij den indruk van vrij open te zijn. De overgang tusschen *j* en *ò·* is in de bodemcurve duidelijk afgeteekend (Zie Reproductie blz. 15): bij *j* is de tong een weinig vooruitgeschoven, hetgeen een matige spanning in den bodem teweegbrengt; bij *ò·* is zij nog al sterk teruggetrokken, hetgeen in de bodemcurve hetzelfde effect heeft (§ 33), en tusschen de twee is een grootere of kleinere inzinking, die den overgang van den vooruitgeschoven tot den teruggetrokken stand der tong vertegenwoordigt. In één geval is deze inzinking zoo goed als niet aanwezig, hetgeen er op wijst, dat de tong bij de *j* reeds den teruggetrokken stand van de *ò* had.

Was de *j* in bovengenoemde Reproductie stemloos, bij de andere proefobjecten is zij òf geheel, òf voor het grootste gedeelte stemhebbend.

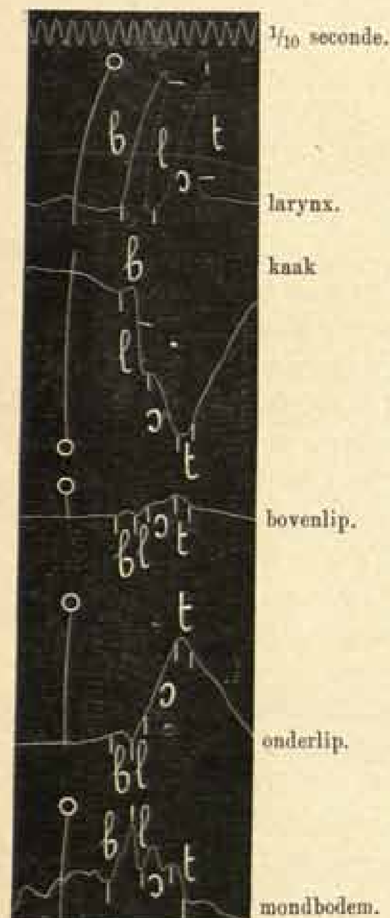
§ 54. *l*. — Volgens mijn gehoor zijn er in het Hindeloopensch in hoofdzaak drie soorten van dezen medeklinker, n.l.:

1. de zoogenaamde neutrale *l*, die met vlakke tong gesproken wordt en alleen onder den invloed van den begeleidenden klinker soms naar *l⊣* (bij een achterklinker), soms naar *l⊢* (bij een voorklinker) zweemt, b.v.: *lɪ·uə*, *blət*, *bli·j*, *flœ̈tər*, *falə*, *hilpən*, *bült*;

2. de *l* met van achteren opgeheven tong, dus *l*⊣, zooals in *ʔɛl⊣vən*;

3. de *l* met naar voren geschoven tong, dus *l*⊢, zooals in *fa:l⊢*, *kö:l⊢*, *tɔ:l⊢əf*.

§ 55. 1. *lᴇ·wə*. — De *l* van dit woord heeft bij alle proefobjecten een vrij sterke spanning van den bodem, die bij ᴇ nog ietwat toeneemt. Men mag dus aannemen, dat hier door allen een naar *l*⊢ zweemende medeklinker gesproken is. De vermeerdering van de spanning bij den klinker vindt haar oorzaak in het neertrekken van de punt der tong in vooruitgeschoven stand.

Proefpersoon III. — *blɔt*
duur: 12½ + 9 + 17 + 10 = 48½/100 sec.

De initiale *l* vóór een anderen klinker zou zich waarschijnlijk op een andere wijze in de bodemcurve afteekenen. Ook de initiale *l* voorafgegaan door een medeklinker vertoont geen vast beeld. Een paar voorbeelden mogen als bewijs gelden.

blɔt. — De kaakcurve wijst er op, dat bij den aanvang de kaken reeds los waren. Vandaar dan ook de onregelmatigheid in de bodemcurve.

Het slot van de *b* is als gewoonlijk de top van den eersten heuvel in de bodemcurve en (vóór een geronden klinker) de inzinking in de beide lipcurven. Het begin is gemakkelijk te vinden in den bodem en met behulp daarvan in kaak, bovenlip en larynx. De *l* eindigt aan den voet van den tweeden heuvel in den bodem. Ook de grenzen van de *l* worden door de bodemcurve voldoende bepaald. Weliswaar zou het mogelijk zijn, dat het slot iets later viel, dan ik heb aangenomen, maar dit is niet waarschijnlijk wegens de groote wijziging in de richting der bodemcurve, en bovendien komt de larynx tot rust onmiddellijk na het punt, dat ik als grens heb aangenomen.

Waar de stembandtrillingen beginnen, kan ik door de groote

amplitudes van de larynxcurve niet vaststellen, maar wel blijkt het duidelijk, dat het grootste deel van de *b* stemhebbend is.

De *l* is bij alle proefobjecten gerond.

Volgens de bodemcurve is de klinker eerder *outer-back* dan *back*, en in overeenstemming daarmede is de *l* eigenlijk *l*⊣. De daarvoor vereischte opheffing van den achterkant der tong heeft reeds tijdens de *b* plaats, zooals uit de wijziging in de bodemcurve blijkt.

Dat de ɔ⊢ minder amplitude heeft dan de *l*⊣, meen ik daaraan te mogen toeschrijven, dat bij den eerstgenoemden klank de tong nog iets in achterwaartsche richting gestegen is. Het omgekeerde komt ook éénmaal voor, n.l. dat de spanning in den bodem bij de *l*(*l*⊣) zoo goed als nihil is, terwijl zij bij de ɔ⊣ vrij groot is. In dit geval zou de tong bij den medeklinker meer achteruit zijn getrokken dan bij den klinker en dus *bl*⊣ɔ⊢*i* gezegd zijn.

Proefpersoon IV. — *blij*
duur: 15 + 9½ + 18 + 12½ = = 55/100 sec.

Bij drie andere proefobjecten is tijdens het geheele woord zoo goed als geen spanning, hetgeen er op wijst, dat zij het geheele woord met sterk teruggetrokken tong hebben gesproken.

blij. — Ook hier wijzen de stembandtrillingen, met de loupe waarneembaar, er op, dat een groot gedeelte van de *b* stemhebbend is gesproken.

Uit de bodem- en de kaakcurve leid ik af, dat de proefpersoon de kaken reeds los had, voordat het eigenlijke spreken begon. Is dit juist, dan vindt men het begin van de *b* in de kaakcurve en blijkt er tevens, dat de lippen gesloten waren en zich reeds spanden ter vorming van den medeklinker. Ik heb niet aangenomen, dat hij reeds aan het begin van deze spanning begon, omdat hij dan abnormaal lang zou worden.

Het slot van de *b* vindt men in de bodemcurve en de bovenlipcurve. Van dit punt af heeft de bodemcurve een *s*-vorm. In het midden daarvan neem ik aan, dat de *l* eindigt, zoodat deze klank door een klein kuiltje vertegenwoordigd wordt. De klinker is, als men de *glide* aan het slot uitzondert, wat de tong betreft, eigenlijk geen tweeklank, en ook de kaak ondergaat weinig verandering. Omdat echter alle andere proefobjecten zeer duidelijk een tweeklank gesproken hebben, heb ik voor

de regelmatigheid hier ook de aanwezigheid er van aangenomen, en voor het slot van de *i* de plaats gekozen, waar de richting van de bodemcurve een kleine wijziging ondergaat. Het slot van het tweede gedeelte is bij alle proefobjecten beslist stemloos.

Volgens de bodemcurve neemt de tong tijdens de *b* reeds gedeeltelijk den vooruitgeschoven stand voor den voorklinker aan, zoodat een naar *l*⊢ zweemende *l* gesproken is. Wanneer na dezen medeklinker de punt der tong neergetrokken wordt, neemt de spanning voor de *i* natuurlijkerwijze nog toe.

Waar de stembandtrillingen, ook in de bodemcurve, ophouden, vermindert plotseling de spanning in den bodem: daar begint dus het stemloos gedeelte, de stemlooze *glide*, zoo men wil, waarvan zooeven sprake was.

De bodemcurve van nog één proefobject is identiek met de hier beschreven. Bij nog twee andere staat de *l* onder den invloed van den klinker: zij toch hebben *i*⊣ gesproken, d. w. z. een *i* met weinig bodemspanning, en deze is bij het begin van de *l* ongeveer even groot, zoodat men mag aannemen, dat zij een nagenoeg neutrale *l* gezegd hebben. Het beeld van dezen medeklinker is niet een kuiltje, maar tijdens de uitspraak er van neemt de spanning geleidelijk af. Op het oogenblik, dat de punt der tong het tandvleesch loslaat, stijgt de curve weder langzamerhand tot de hoogte, die zij bij het begin van de *l* had. In één der gevallen behoudt zij die tot het einde toe, en vermindert de spanning nog bij het *i*-gedeelte, terwijl in het andere juist het omgekeerde plaats heeft. Het eerste dezer twee proefobjecten heeft dus *bli*⊣*j* gezegd, het tweede *bli*⊣*j*⊣.

Weer een ander heeft *bl*⊢*i*⊣*j* gesproken, want op het oogenblik, dat de *l* begint, is de bodemspanning zeer sterk, tijdens dezen klank neemt zij tot het einde zeer snel af, bij de *i* is zij zeer gering, en bij de *j* neemt zij weer geleidelijk zeer snel toe, zoodat aan het slot de amplitude zelfs hooger is, dan zij bij het begin van de *l* was.

flǣitər. — In de Reproductie op blz. 18 van dit woord zijn de *l* en *æ* met sterk vooruitgeschoven tong gesproken, dus *fl*⊢*ǣ*⊢*itər*. Bij de vijf andere proefobjecten is de *l* geheel, of zoo goed als, neutraal, d. w. z. zij heeft geen of zeer weinig bodemspanning. Deze neemt bij de *æ* toe, maar blijft toch zeer matig, zoodat *flǣitər* of *flǣ*⊣*itər* gezegd is.

§ 56. *falə*. — Van de voor het gehoor neutrale *l* tusschen twee klinkers heb ik slechts het voorbeeld *falə*, dat door twee types

vertegenwoordigd is. Bij het eene heeft *ə* een grooter amplitude dan de *a*, bij het andere is de verhouding omgekeerd. Bij beide vormt de *l* den overgang en heeft dus matige spanning. Daaruit volgt, dat zij niet geheel en al neutraal is.

Proefpersoon III. — *falə*
duur: 14¾ + 15 + 10 + 9¼ =
= 49/100 sec.

In de eerste Reproductie is het begin der stembandtrillingen synchronisch met een kleine verhevenheid in de bodemcurve: dit is het begin van den klinker. Het begin van de *f* is in den bodem te vinden. Het begin van de *l* ziet men in de bovenlip, en ook, hoewel onduidelijk, in den bodem. Het slot er van is daarentegen sterk gemarkeerd in den bodem. Het is ook de plaats, waar de kaak haar laagste punt bereikt. Het einde van de *ə* wordt door den bodem aangegeven.

Men ziet, dat de *a* met sterk teruggetrokken tong gesproken is, en dat deze bij de *l* den *outer-back* stand aanneemt, om tijdens de *ə* een deel van haar spanning te verliezen, dus zich voorwaarts te bewegen.

Proefpersoon V. — *falə*
duur: 14¾ + 17 + 12 + 6¼ =
= 50/100 sec.

In de tweede Reproductie blijkt het begin van den klinker uit de stembandtrillingen, alsmede uit den bodem en de kaak. Het begin van de *f* vindt men dan gemakkelijk in de bovenlipcurve. De kleine welving in de laatste wijst er op, dat er bij de *f* een kleine resonantieholte tusschen de boventanden en de bovenlip aanwezig is. Tijdens de *f* neemt de tong reeds den *outer-back* stand voor den klinker in, en bij *l* en *ə* nadert zij langzamerhand den neutraalstand.

kilpən. — Van de neutrale mediale *l* gevolgd door een mede-

klinker heb ik slechts het woord *hilpən*, waarvan nevenstaande Reproductie een voorbeeld is. De klinker begint tegelijk met de stembandtrillingen, en na dit grenspunt in de bodemcurve bepaald te hebben, vindt men daarin gemakkelijk het begin van de *h*. Het is ook weder de larynxcurve, die ons den weg wijst naar de plaats van de *p* in den bodem, omdat deze klank niet van stembandtrillingen vergezeld gaat. Is men zoo ver gekomen, dan valt het niet moeilijk in de bodemcurve het punt te vinden, waar de *l* een aanvang neemt. De *i* heeft een sterke bodemspanning en is derhalve met sterk vooruitgeschoven tong gesproken. Aan het slot van den klinker daalt de curve aanmerkelijk, zoodat er bij de *l* slechts een matige spanning overblijft. Dit wijst er op, dat de *l* met bijna neutrale tong gesproken is, en dat het opheffen der punt den druk op de pelotte verminderd heeft. Tijdens de *p* daalt de curve nog een weinig meer, m. a. w. nadert de tong nog meer den neutraalstand, maar daarna wordt zij weer naar voren gebracht, om de *ən* te vormen. Ik heb deze klanken niet gescheiden, omdat de curven omtrent de grens geen voldoende zekerheid geven. Als slot van de *n* heb ik het ophouden van de stembandtrillingen genomen, maar uit de larynxcurve en de bodemcurve zou men de gevolgtrekking maken, dat deze klank nog langer duurt en het laatste gedeelte stemloos is.

Proefpersoon III. — *hilpən*
duur: 8½ + 20 + 8 + 7 + 13 =
= 56½/100 sec.

Op de verbinding *il* zijn variaties mogelijk, waarvan de volgende in mijn materiaal aanwezig zijn:

1°. *i⊣l*, d.i. klinker *inner-front* met vrij slappen bodem en neutrale of weinig vooruitgeschoven *l*;

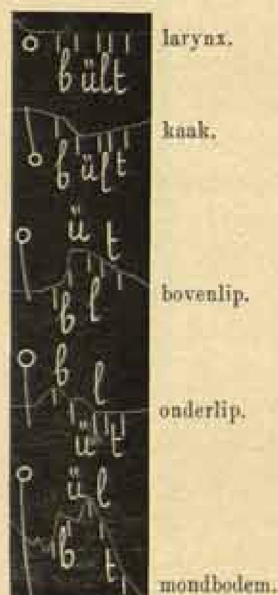
2°. *il⊢*, d.i. voorklinker en *l* hebben denzelfden vooruitgeschoven stand.

§ 57. *bült*. — Van de finale neutrale *l*, die onder den invloed

van den voorafgaanden klinker staat, is alleen het voorbeeld *bült* aanwezig, en daarin wordt de *l* door een medeklinker gevolgd.

Aan de *b* gaat een zeer sterke beweging van den bodem vooraf, waarschijnlijk een slik. Het slot van de *b* is als altijd in de onderlip en den bodem te vinden. Voor het begin van dezen klank neem ik aan het punt in den bodem, waar de curve bijna loodrecht begint te stijgen; dit is synchronisch met het hoogste punt in de onderlip-curve. De *b* is voor twee derde gedeelte stemhebbend.

Waar de stembandtrillingen ophouden, begint de *t*. Het synchronische punt in den bodem is gemakkelijk te onderscheiden: het is de plaats, waar de curve voor goed begint te dalen. Het slot van denzelfden klank is het punt, waar deze curve eenigszins haar richting wijzigt.

Proefpersoon IV. — *b ü l t*
duur: 13 + 15 + 7½ + 11½ =
= 47/100 sec.
19.4 mM. = 1 sec.

Het begin van de *l* is het hoogste punt der bodemcurve.

Men ziet, dat de *ü* een matige bodemspanning heeft, en dat deze aan het slot ietwat toeneemt. Dit doet vermoeden, dat het voorste gedeelte der tong opgeheven is geweest, en dat er dus een naar *l*⊢ zweemende medeklinker gesproken is. Hetzelfde neemt men nog bij drie andere proefobjecten waar. De twee overige hebben echter blijkbaar *bült* met neutrale *l* gesproken, want de bodemcurve daalt bij dezen klank tot de normaallijn, of zelfs een weinig daar beneden.

§ 57. 2. *ʔɛl⊣vən*. — In mijn aanteekeningen staat, dat van de twaalf personen, die ik op dit punt door subjectieve waarneming onderzocht heb, acht *l*⊣ en vier de neutrale *l* uitspraken. Dit in verband gebracht met § 45 geeft mij aanleiding, om dit verschil in uitspraak op rekening te stellen van den invloed van de neutrale *l* in het Nederlandsch e l f. Bij vijf van de zes proefobjecten, die *ʔɛl⊣vən* gesproken hebben, zijn er volgens de curven twee met *l*⊣ en drie met *l*, hoewel er onder de laatste groep slechts één was (proefobject II), die volgens mijn aanteekening een neutrale *l* had gezegd. De curven op deze éene betrekking hebbende worden hier gereproduceerd.

De analyse heeft weinig verklaring noodig. De larynxcurve is mislukt, en de bovenlipcurve heeft weinig teekening. Gelukkig

echter zijn de drie overblijvende curven voldoende ter bepaling van de grenzen der klanken. Trouwens in de bodemcurve alleen zijn zij reeds aanwezig. De kaken waren los lang vóór het eigenlijke spreken begon.

Proefpersoon II. — *ʔɛlvən*
duur: $8\frac{1}{2}+12+6+6+9\frac{1}{2}+8\frac{1}{2}=$
$=50\frac{1}{2}/100$ sec.

De kleine verhevenheid in het begin van de bodemcurve heb ik op rekening van den *glottal stop* gesteld. Men ziet, dat het begin van de *ɛ* het laagste punt van de kaakcurve is. Terloops zij opgemerkt, dat dit ook bij de volgende Reproductie het geval is.

ən zonder klemtoon aan het slot van een woord teekent zich op tweeërlei wijze in de bodemcurve af: òf de *ə* heeft een sterke spanning, die tijdens de *n* begint af te nemen en dan ook plotseling verdwijnt, zooals in het onderhavige geval, of de *ə* heeft een slappen bodem, en bij het begin van de *n* komt er sterke spanning, die tot het einde voortduurt. (Zie de volgende Reproductie).

Volgens de curve is er *ɛ*˧ gesproken, dus een klinker met weinig vooruitgebrachte tong, en bij de *l* handhaaft zich de spanning in den bodem, zoodat men mag aannemen, dat deze medeklinker ongeveer neutraal is uitgesproken, althans niet met teruggetrokken tong.

Ter vergelijking worden thans de curven gereproduceerd, die betrekking hebben op een geval, waarin *l*˧ gesproken is.

De stembandtrillingen zijn duidelijk met de loupe zichtbaar, maar niet vatbaar voor reproductie. Zij geven het begin van de *ɛ* aan. Het beginpunt van den *glottal stop* is in den bodem niet te lezen. De *ɛ* eindigt, waar een kleine wijziging in de bodemcurve het begin van een kleine inzinking tot onder de normaallijn aankondigt. Deze inzinking is het gevolg van het optrekken der tong voor de *l*˧. In de curve is duidelijk zichtbaar, waar de tong weder tot den normaalstand is terug-

Proefpersoon VI. — *ɛl*˧*vən*
duur: $12+10+7\frac{1}{2}+7\frac{1}{2}+$
$+11=48/100$ sec.
20 mM. = 1 sec.

gekeerd. Dan krijgt de curve een *s*-vorm, in het midden waarvan de *v* eindigt. Het einde der stembandtrillingen is synchronisch met het hoogste punt der bodemcurve.

§ 58. 3. *kò·əl⊦*. — Deze *l⊦* is zeer karakteristiek en komt zoowel mediaal als finaal voor. Nevenstaande Reproductie geeft er een duidelijk voorbeeld van. De stembandtrillingen wijzen aan, waar de klinker begint en waar de *l⊦* eindigt. Deze punten zijn in de bodemcurve scherp afgeteekend. Bij de *k* heeft de schrijfstift van de bodemcurve den schotel aangeraakt; anders zou deze klank zeker een sterker daling tot onder de normaallijn vertoonen; m. a. w. de tong was tijdens dezen klank sterk teruggetrokken. De klinker vertoont een matige stijging in de bodemcurve, en is dus meer een *ò⊦·* dan een *ò·*. Waar de tweede heuvel begint, is de klinker nog niet ten einde: volgens de bovenlipcurve duurt hij nog een weinig voort. Dit tweede gedeelte van den klinker heb ik door *ə* voorgesteld, maar eigenlijk is het *ə̜* of *ö*, want al is de spanning der lippen verminderd, zij is niet geheel verdwenen. De sterke stijging tijdens de *l* wordt veroorzaakt door het naar voren brengen der tong.

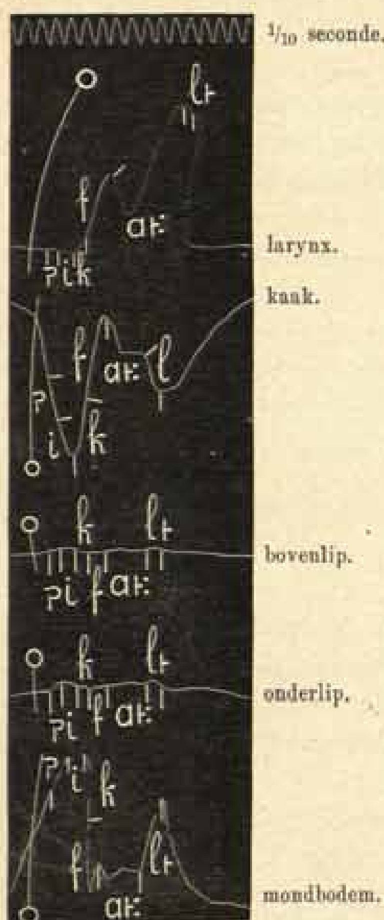
Proefpersoon V. — *kò·əl⊦*
duur: 11¼ + 23¾ + 3 + 9¼ =
= 47¼/100 sec.
20.75 mM. = 1 sec.

De curven der andere proefobjecten komen in hoofdzaak hiermede overeen; alleen heeft bij twee van hen de *l⊦* weinig bodemspanning, waaruit men zou opmaken, dat zij een neutrale *l* gezegd hebben. Bij een derde heeft de *ə* veel sterker lipronding dan de *ò·*, zoodat in dit geval beslist *ö* gesproken is.

ʔik fa:l⊦. — Achterstaande Reproductie is door proefpersoon III gezegd, die volgens mijn aanteekeningen *ɑ⊦:* (bijna *ɔ:*) uitsprak. De spanning in den bodem is bij dezen klinker dan ook zeer gering. Ook ziet men, dat de kaakwijdte zeer klein is, en bij de *l⊦* aanmerkelijk toeneemt De stembandtrillingen wijzen de beide grenzen van de *i⊦*, het begin van de *ɑ⊦:* (*ɑ:*) en het einde van de *l⊦* aan. De bodemcurve vertoont bij de *i* een hiaat.

Uit de bodemcurve en de onderlipcurve kan men de plaats af-

leiden, waar het eigenlijke spreken, dus de *glottal stop* begonnen is. In de onderlipcurve vind ik het begin van de *f*, en in de bodemcurve en de kaakcurve het begin van de *ł*.

Proefpersoon III. — *ʔ i k f a: ł*
duur: 7 + 11 + 7½ = 25½/100 sec.
10½ + 27 + 10 = 47½/100 sec.

Bij slechts één der andere proefobjecten kenmerkt de *ł* zich ook door een sterke bodemspanning; bij de andere is zij zeer gering, zoodat men moet aannemen, dat men daarbij met een naar de neutrale *l* zweemende *ł* te doen heeft.

tɔˑʒłəf. — De hier gereproduceerde curven geven een getrouw beeld van hetgeen er bij alle proefobjecten op één na gebeurt ten opzichte van de *ł*.

Uit de stembandtrillingen blijkt het begin van de *ɔˑ* en van de *f*. Ten overvloede teekent het einde van de *t* zich als altijd door een scherp puntje in de bodemcurve af, en is ook in alle andere curven duidelijk zichtbaar. Als het begin van dezen klank heb ik aangenomen de plaats, waar de bodemcurve begint te stijgen. Volgens de lipcurven is de *t* reeds gerond. Dit is bij twee proefobjecten niet het geval. De stompe heuvel in de bodemcurve is blijkbaar de *ɔˑ*.

Proefpersoon V. — *t ɔ ʒ ł ə f*
duur: 15 + 20 + 8 + 5 + 6½ + 9½ = = 64/100 sec.
20.8 mM. = 1 sec.

Tijdens den naklank *ə*, die matige bodemspanning vertoont, stijgt de curve nog ietwat, hetgeen er op wijst, dat het voorste gedeelte der tong een weinig naar boven gaat, om de

l⊢ voor te bereiden. Deze *ə* is eigenlijk *ö*, want zij heeft bij allen spanning van beide lippen, vooral van de bovenlip.

Terwijl de *l⊢* gesproken wordt, vermindert bij de meesten de bodemspanning in geringe mate, bij een enkelen neemt zij nog sterk toe. Bij nog een anderen (het geval, waarop hierboven gedoeld werd) wordt de spanning van de eerste *ə* af geleidelijk minder en is bij de tweede *ə* geheel verdwenen. Deze heeft dus meer *l* dan *l⊢* gezegd.

Ook ten opzichte van de tweede *ə* maakt deze laatste een uitzondering, want bij alle anderen neemt de spanning voor dezen klank sterk toe. Dit is blijkbaar het gevolg van de omstandigheid, dat het voorste gedeelte der tong opgeheven blijft en de punt naar beneden getrokken wordt. Deze *ə* is ook eigenlijk *ö*, want bij alle proefobjecten is de bovenlip vrij sterk gespannen, bij sommigen ook de onderlip.

De *f* vertoont in de bodemcurve, gelijk de meeste slotmedeklinkers, een vrij snelle daling.

§ 59. **s**. — *santEn, se·s, ske·p, ʔik skri·u, sni·ɔ̈nt, stE:*. — De initiale *s*, al of niet door een medeklinker gevolgd, gaat meestal met een daling van de bodemcurve tot onder de normaallijn gepaard [1]). Tegen 27-maal, waarbij dit het geval is, komt er slechts 8-maal een geringe stijging voor, en wel bij

santEn 1-maal (zie blz. 62); *se·s* 1-maal; *ik skri·u* 2-maal; *sni·ɔ̈nt* 2-maal; *stE:* 2-maal (zie blz. 43).

Van deze is de *s* in *ʔik skri·u* eigenlijk mediaal.

De genoemde stijging komt alleen voor bij de proefobjecten I, III en IV. Een verklaring er van durf ik niet te geven.

tEɔ̈stər. — Bij de mediale *s* van dit woord (andere voorbeelden staan niet tot mijn beschikking) is de schrijfstift zonder uitzondering onder de normaallijn. De daling wordt bevorderd door de omstandigheid, dat de voorafgaande *ɔ̈* een zeer slappen bodem heeft (zie blz. 42).

se·s, hɔ·ɔ̈s, rø:s, ba⊣ntjəs. — Bij de slot-*s* vindt men geregeld een sterke daling, en deze gaat tot onder de normaallijn voort, wanneer de voorafgaande klank een slappen bodem heeft.

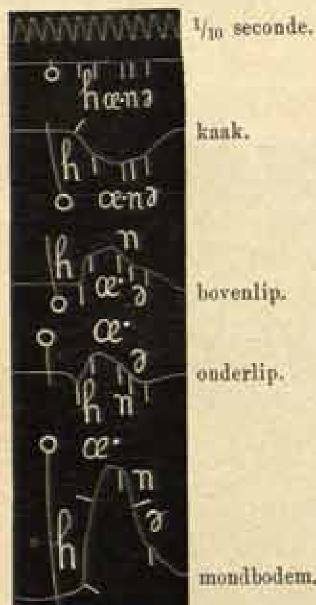
§ 60. **z**. — *tu·ɔ̈zən*. — In de Reproductie van dit woord op blz. 16 kan men zich overtuigen, dat de inzinking bij de *z*, waarvan in § 24, 3 sprake was, aanwezig is. Zij ontbreekt bij geen mijner proefobjecten en reikt tot onder de normaallijn, als de klanken, waartusschen de *z* staat, weinig bodemspanning hebben.

---

[1]) Voor een verklaring van dit verschijnsel zie § 24, 3.

§ 61. *n*. — *nò·it*, *no·it* (Nederlandsch). *sni·ə̃nt*. — De initiale *n* teekent zich, voorzoover mijn materiaal reikt, door een stijging in de bodemcurve af, ook wanneer een *s* voorafgaat (Zie blz. 34 en 41). Dit is te begrijpen, wanneer er een voorklinker op volgt, zooals in *sni·ə̃nt*; immers de tong neemt tijdens de *n* reeds den stand van de *i* aan, en wanneer de klinker begint, wordt de punt naar beneden getrokken, waardoor de bodemspanning nog toeneemt. Maar volgt er een achterklinker, die den bodem ontlast, dan mag men bij de *n* een daling zelfs tot onder de normaallijn verwachten. Alleen vóór een *outer-back*, zooals in het onderhavige geval, is het te begrijpen, dat de *n* een stijging in den bodem vertoont. Het pleit voor deze zienswijze, dat proefpersoon II, die blijkens § 33 zoo goed als geen bodemspanning bij den klinker van *nò·it* had, ook de eenige is, die slechts een zeer geringe stijging voor de *n* vertoont, en dat bij de initiale *t*, die, wat de tong betreft, op dezelfde wijze gevormd wordt, juist plaats heeft, wat ik als een vermoeden omtrent de *n* heb uitgesproken (Zie § 65).

brynə. — De mediale *n* in dit woord kenmerkt zich zonder uitzondering door een daling in den bodem, na de stijging, die de voorklinker *y* vertoont (Zie blz. 64).

Proefpersoon IV. — *hœ·nə* duur: 11 + 18¼ + 6¼ + 10 = = 46/100 sec.

hœ·nə. — Aangezien de klinker in dit woord nu eens vrij sterke, dan weder zeer geringe spanning in den bodem vertoont, hetgeen respectievelijk een vrij sterk en een zeer gering vooruitbrengen der tong beteekent, zal de *n* in dezelfde volgorde in den regel ook met veel of weinig spanning gepaard gaan.

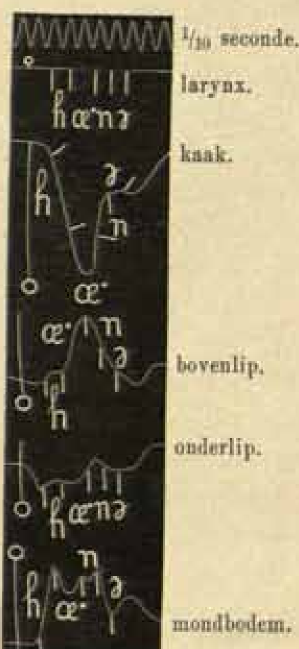
Nevenstaande Reproductie geeft een voorbeeld van het eerste.

De stembandtrillingen zijn eigenlijk niet voor reproductie vatbaar. Het begin van de *h* blijkt uit alle vier de curven, het slot er van uit de onderlip- en de kaakcurve, het begin van de *n* uit de onderlip- en kaakcurve, het slot er van uit de onderlip, en de stembandtrillingen en de bodemcurve bepalen het einde van de *ə*.

Men ziet, dat de spanning, die bij den klinker aanwezig is, eerst begint te verminderen tijdens de occlusie van de *n*.

In de tweede Reproductie geven de stembandtrillingen het begin

van de *œ·* en het slot van de *ə* aan. Deze punten zijn ook scherp in eenige der andere curven afgeteekend. Het begin van de *h* blijkt o. a. uit de bovenlipcurve, en de grenzen van de *n* vind ik in de bodemcurve.

Proefpersoon VI. — *hœ·nə*
duur: 11¼ + 17¾ + 9¼ + 9¾ = = 48/100 sec.

Opmerkelijk is het, dat hier de matige spanning van de *œ·* bij den overgang tot de *n* iets toeneemt, hetgeen op een vooruitbrengen der tong wijst. Bij andere proefobjecten toch gebeurt juist het omgekeerde, d. w. z. bij hen vermindert de matige bodemspanning van den klinker een weinig bij den overgang tot de *n*.

Tijdens de occlusie van de *n* neemt de spanning van den bodem in drie gevallen af, in de overige handhaaft zij zich, zoodat zij bij geen van allen toeneemt. Daarentegen stijgt de schrijfstift vrij aanzienlijk in één geval weder bij de *ə*.

§ 62. *santɛn*. — De combinatie *nt* in dit woord is interessant, omdat zij tusschen een achterklinker en een voorklinker staat, en het te verwachten is, dat er invloed op uitgeoefend wordt door één van beide of door beide. Er zijn dan ook in mijn materiaal drie soorten aanwezig.

Proefpersoon VI. — *santɛn*
duur: 12¾ + 14 + 10 + 7¼ + 24¼ = = 68¼/100 sec.

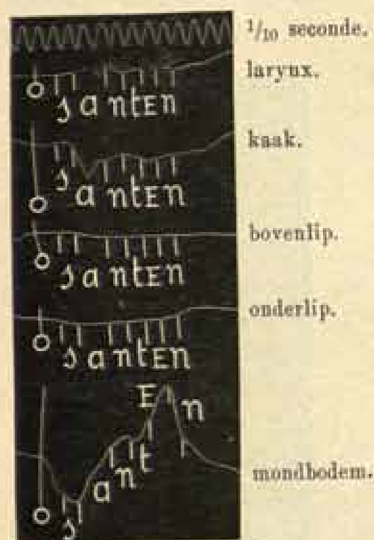
1°. Van de eerste is nevenstaande reproductie een voorbeeld. Met behulp van de stembandtrillingen, die alleen met de loupe te lezen zijn, kan men in den bodem het begin van de *a* en het einde van de *t* en slot-*n* bepalen.

Op het oogenblik, dat het spreken zal beginnen, is er reeds beweging in de spraakorganen: de kaken zijn los, de bovenlip is een weinig vooruitgestoken, de onderlip is teruggetrokken, en de abnormale slapheid van den bodem wijst er op, dat de tong in het midden reeds is opgeheven, om de *s* te vormen. Waar de ontspanningvan de bovenlip eindigt, neem ik

aan, dat de *s* begint. Dit is in de bodemcurve het punt, waar de schrijfstift de schotel even aanraakt. Kort nadat de bodemcurve haar hoogste punt bereikt, komt er een kleine, bijna onzichtbare wijziging in de lijn, die synchronisch is met een kleine verandering in de kaakcurve, en ontstaat er een lichte spanning in de onderlip. Op die plaats heb ik aangenomen, dat de *a* eindigt. Al moet ik erkennen, dat er aan de zekerheid wel iets ontbreekt, wat ik hier wil aantoonen is er niet afhankelijk van. De grens tusschen *n* en *t* is uit de kaakcurve te lezen, en die tusschen E en *n* is niet te bepalen.

Uit de bodemcurve nu valt af te leiden, dat bij de *a* de tong zeer sterk teruggetrokken was, en dat de *n* en *t* met denzelfden stand daarvan gesproken zijn, zoodat het opheffen der punt naar het verhemelte nog sterker ontlasting van de bodempelotte ten gevolge had. De E is eigenlijk gesproken als een E⊣ of E⊣⊣ tijdens welke de tong langzamerhand naar voren werd gebracht, om een *n*(*n*⊢) te vormen.

2°. Van de tweede soort vindt men hiernaast een voorbeeld.

Proefpersoon III. — *santEn*
duur: 10 + 17½ + 13 + 11 + 9 + 11 = = 71½/100 sec.

Uit de stembandtrillingen bepaal ik het begin van de *a* en het slot van de *t* en van het geheele woord. Het begin van de *s* is uit de bodem- en kaakcurve te lezen. De eerste *n* eindigt stemloos: men vindt het slot er van in den bodem, evenals van E. Gelijk in het vorige geval is de *a* met sterk teruggetrokken tong gesproken, maar de spanning in den bodem neemt geleidelijk toe tot aan het begin van de slot-*n*. Hieruit zou men opmaken, dat *nt* onder den invloed van E heeft gestaan, en met eenigszins vooruitgebrachte tong gesproken is.

3°. Achterstaande Reproductie dient tot illustratie van de derde soort.

Voordat het proefobject met het eigenlijke spreken begon, heeft hij de verschillende organen in den vereischten stand gebracht. De kaken zijn los, en, evenals in het eerste geval, is de bovenlip gespannen en de onderlip teruggetrokken. Ook in den bodem is reeds een weinig spanning, en deze neemt bij uitzondering (zie § 59)

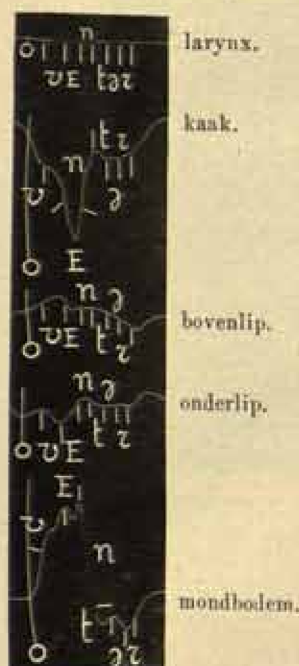
Proefpersoon IV. — *santEn*
duur: 10½ + 12¼ + 7½ + 7¾ +
+ 11 + 9 = 58/100 sec.

tijdens de *s* nog toe. De stembandtrillingen bepalen het begin van de *a* en het slot van de *t* en het geheele woord. Waar de bodemcurve haar hoogste punt bereikt, neem ik aan, dat de *a* eindigt. De grens tusschen *n* en *t* blijkt uit de kaak, die tusschen E en *n* uit den bodem en de kaak.

Volgens de bodemlijn heeft de proefpersoon een *a* gesproken, die naar *a*⊢ zweemt, met de punt der tong naar beneden. Bij *nt* blijft de punt der tong bij de ondertanden, en vormt de *blade* de afsluiting, zoodat de spanning in den bodem ongeveer gehandhaafd blijft. Eerst waar de occlusie van de *t* verbroken wordt, verandert de teruggetrokken stand der tong in een vooruitgeschoven. Deze overgang teekent zich af door een kleine inzinking, maar overigens is de spanning bij de beide klinkers ongeveer gelijk. Ik zou dus zeggen, dat er *sa*⊢*nt*E⊣*n* gesproken is, met *nt* onder den invloed van *a*⊢.

vEntər. — Bij dit woord is de zaak ten opzichte van de combinatie *nt* eenvoudiger.

Nevenstaande Reproductie toont aan, wat er in hoofdzaak bij alle proefobjecten gebeurt.

Proefpersoon VI. — *vEntər*
duur: 12½ + 11 + 7 + 9 +
+ 7½ + 7½ = 54½/100 sec.
20.3 mM. = 1 sec.

Vooraf ga een enkel woord ter verklaring van de curven. De stembandtrillingen bepalen de grenzen der *t*; zij houden op, vóórdat volgens de bodemcurve de *r* ten einde is. Daaruit volgt, dat de *r* althans gedeeltelijk stemloos is gesproken. In verband met de kaak- en de bodemcurve heb ik aangenomen, dat de trillingen bij het einde van de *ə* ophouden.

Als altijd wijst een heuveltop in de bodemcurve, die gewoonlijk met een inzinking in de onderlipcurve synchronisch is, de plaats aan, waar de tandlip-medeklinker (*v*) eindigt. Het

begin er van is door een vergelijking van de kaakcurve en de beide lipcurven vast te stellen: terwijl de onderlip tegen de tanden wordt aangedrukt, vormt de bovenlip door vooruitsteking een kleine resonantieholte. De eerste helft van den medeklinker is stemloos; bij drie anderen is hij geheel stemhebbend, en bij de beide overige proefobjecten zijn de stembandtrillingen onleesbaar.

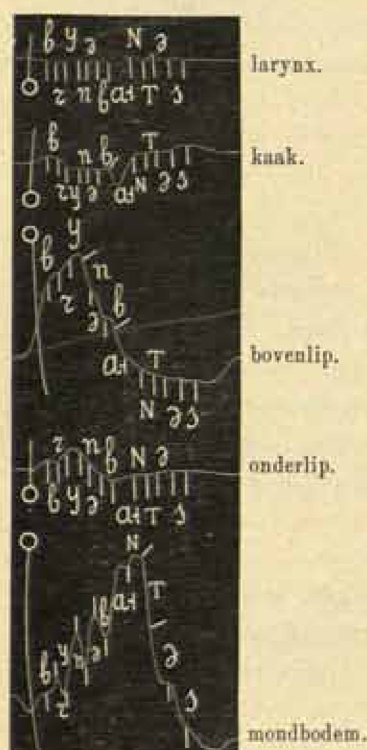
Zooals op blz. 32 bleek, is de bodemspanning bij de E afwisselend, in de meeste gevallen E⊣, zooals in het onderhavige. De kleine inzinking tijdens de E⊣ komt bij drie voor, bij de anderen neemt de spanning tot het begin van de *n* geleidelijk toe, hetgeen wijst op vooruitschuiven der tong tijdens het opheffen der punt naar het tandvleesch van de bovenkaak. Niet zoodra is echter de afsluiting tusschen tong en verhemelte voor de *n* geschied, of een plotselinge algeheele verslapping van den bodem heeft plaats, als voorlooper van de geheel klemlooze op *r* eindigende lettergreep, die zal volgen. De snelheid, waarmede dit geschiedt, is soms zoo groot, dat de schrijfstift (b.v. in de Reproductie) door haar eigen gewicht zelfs tot beneden de normaallijn daalt, en natrilling ondergaat, hetgeen den schijn geeft, alsof bij de *t* en *ə* opheffing van den bodem plaats heeft in stede van volkomen ontspanning. Bij anderen heeft de daling wel plotseling, doch in twee tempo's plaats, zoodat men de grens tusschen *n* en *t* duidelijk in de bodemcurve kan lezen.

§ 63. *brynə ba⊣ntjəs*. — Het is bekend, dat de puntmedeklinkers (*t*, *d*, *n*) op tweeërlei wijze gevormd worden: regel is, dat de punt tegen het boventandvleesch wordt gedrukt; uitzondering is het, dat de punt tegen de ondertanden ligt, en het daarachtergelegen gedeelte (de *blade*) in voorwaartsche richting naar het tandvleesch, of eigenlijk de *arch-rim*, wordt opgeheven. Deze laatste beweging vooral zal de spanning in den bodem vermeerderen. In hoeverre deze factor bij *santEn*, *vEntər* enz. in aanmerking moet genomen worden, durf ik niet te beslissen, omdat ik met mijn gehoor daarbij niets bijzonders heb waargenomen, maar bij woorden als *ba⊣ntjəs* is de invloed van de op *nt* volgende *j* duidelijk merkbaar. Aangezien bij *j* de punt der tong naar beneden is gedrukt en veelal tegen de ondertanden aanligt, terwijl het daarachter gelegen gedeelte in voorwaartsche richting het verhemelte nadert, kan bij een voorafgaande *t*, *d* of *n* de tong reeds bij voorbaat dien stand aannemen. In dat geval smelten deze klanken met de *j* tot één klank samen, die ik achtereenvolgens door T, D, N [1]) voorstel.

[1]) Met N bedoel ik de *gn* in het Fransche woord *champagne*. Het gewone teeken daarvoor heb ik niet genomen, omdat het vreemd zou staan naast *D* en *T*.

In het Nederlandsch hoort men deze klanken o. a. in *ka⊣TƏ* (katje), *fra⊣NƏ* (franje) en *vɛNTƏ* (ventje), in het Hindeloopensch in *ba⊣NTƏs*, en het verschil tusschen deze uitspraak en *ntj* is duidelijk voor het gehoor waarneembaar. De klinker in dit laatste woord staat onder den invloed van dien in *ba·ə̃n*, waarvan het het verkleinwoord is, want hij is in den regel *a* of *a⊣* (kort), terwijl toch de korte klank gewoonlijk *a* of *a⊢* is. Bij uitzondering wordt de klinker in *ba⊣NTƏs* halflang uitgesproken.

Uit het voorhanden materiaal kies ik nevenstaande Reproductie als de meest interessante. Evenals bij de tand-lipmedeklinkers (zie blz. 62) wijst een heuveltop in de bodemcurve, die gewoonlijk synchronisch is met een inzinking in de onderlipcurve, veelal de plaats aan, waar de *b*(*p*) eindigt. De hier gereproduceerde curve is de eenige van de zes in mijn bezit, waarbij het slot van de tweede *b* in den bodem het laagste punt van een inzinking is. Aan een verkeerde analyse mijnerzijds valt hierbij blijkens de kaakcurve en de bovenlipcurve niet te denken.

Proefpersoon V. — *bryƏƏ ba⊣NTƏs*
duur: 6½ + 6 + 9½ + 7 = 34/100
6 + 14½ + 8 + 6 + 11 + 9½ sec.
= 54/100 sec.
20 mM. = 1 sec.

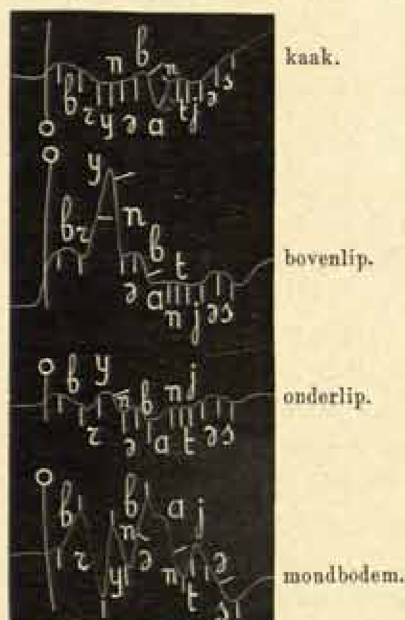
De stembandtrillingen zijn bijzonder duidelijk te lezen, zoodat men gemakkelijk de plaats van de *T* kan vinden. Slechts 0.06 sec. duurt het stemloos gedeelte, dat zich in den bodem door een snelle daling afteekent. Daarop volgt nog een stemhebbend stuk van 0.11 sec., dat desnoods voldoende zou zijn voor een snel gesproken *jə*, maar een *j* zou een stijging in de bodemcurve vereischen (zie blz. 66), terwijl de daling bij *T* begonnen zonder onderbreking doorgaat. Mijns inziens blijkt dus uit de curven duidelijk, dat er *NT* gezegd is, en niet *ntj*.

De spraakorganen zijn reeds in beweging lang vóórdat het eigenlijke spreken begint. De bodem- en de boven- en onderlipcurve zouden aanleiding geven om aan te nemen, dat de *b* vroeger is begonnen dan ik heb aangegeven, maar de kaakcurve is met deze opvatting in strijd. Het begin der stembandtrillingen is bovendien

ook synchronisch met de plaats, waar de spanning in de onderlip gaat verminderen, zoodat ik dat punt als het begin van de *b* heb aangenomen. Het einde van de *b* is volgens den regel een heuveltop in de bodemcurve, die samenvalt met een inzinking in de onderlipcurve. Ook de bovenlipcurve teekent duidelijk het slot van dezen klank aan.

De *r* wordt als altijd door een inzinking in de bodemcurve vertegenwoordigd, en duidelijk is daarin de plaats zichtbaar, waar de bodem weder tot zijn normaalstand teruggekeerd is en de *r* dus eindigt. De *y* als geronde voorklinker heeft slechts matige spanning in den bodem en ronding der beide lippen, zoodat blijkbaar *y*⊣ gezegd is. Tijdens de occlusie van de *n* na den klinker is er als gewoonlijk verslapping van den bodem. Dan volgt de *ə* zonder lipronding, doch met vrij sterke spanning van den bodem.

De groote amplitude van de *a*⊣ in de bodemcurve neemt allengs toe door het vooruitbrengen der tong, terwijl de punt achter of tegen de benedentanden blijft, en tijdens de occlusie van de ɴ drukt zij zich nog vaster tegen het verhemelte aan. Het slot van de *s* eindelijk teekent zich in de bodemcurve.

Proefpersoon VI. — *b r y n ə b a n t j ə s.*
duur: 14 + 11½ + 9 + 7 + 8 = 49½/100 sec.
8 + 15½ + 5½ + 6 + 9 + 10 + 10 = 64/100 sec.
20 mM. = 1 sec.

Tegenover drie proefpersonen, die *ba*⊣ɴᴛ*əs* gezegd hebben, staan er drie met de uitspraak *ba*(*a*⊢)*ntjəs*. Van één dezer worden de curven gereproduceerd.

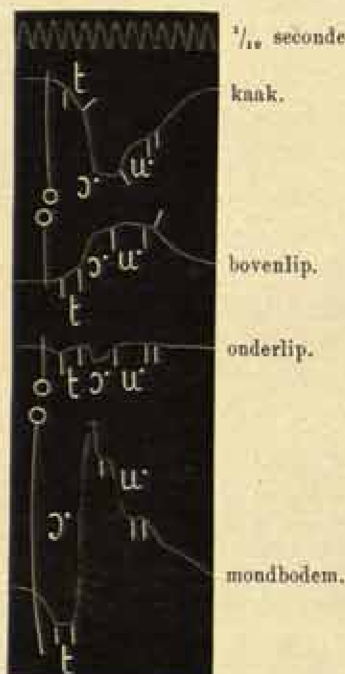
De stembandtrillingen zijn niet duidelijk genoeg, om hier weergegeven te worden. De kaken zijn bij den aanvang reeds ver van elkander. Het begin van de *b* blijkt uit de bodemcurve en het slot er van uit deze en uit de beide lipcurven. De *r* wordt als gewoonlijk door de diepe inzinking in de bodemcurve bepaald. Zij neemt aan de lipronding deel, die bij de *y* vrij sterk wordt en bij de *n* geheel verdwijnt. De *ə* heeft een kleine lipronding: het slot van dezen klank vind ik, hoewel niet duidelijk, in de bovenlip. Het einde van de tweede *b* is de heuveltop in de bodemcurve en de inzinking in de onderlipcurve.

Bovendien is het in de kaakcurve scherp afgeteekend. Ook het begin van de tweede *n* vindt men in de kaakcurve, en het slot er van in deze en de bodemcurve.

Men ziet het groote verschil met de vorige Reproductie, want in plaats van sterke toeneming der spanning in den bodem bij *a* is hier een daling van de schrijfstift tot de normaallijn toe.

Het einde van de *t* wordt door de stembandtrillingen aangegeven. Zij teekent zich onder den invloed van de volgende *j* door een stijging in de bodemcurve af, die bij dezen laatsten klank natuurlijkerwijze toeneemt. De *ə* is volgens de lipcurven een weinig gerond, en de *s*, waarvan het slot in de onderlipcurve gevonden wordt, vertoont in de bodemcurve de bekende inzinking.

§ 64. *ʔe·n, santᴇn, ʔɛl˧vən, tu·ɔ̃zən, hilpən, kaɤ·iən, sni·ɔ̃nt.* — De finale *n* en *nt* kenmerken zich door ontspanning van den bodem, die in den regel zeer snel plaats heeft. (Zie blz. 36 en 42). In de onbeklemtoonde combinatie *ən* is de regel, dat zich bij *ə* een lichte spanning vertoont, die op het oogenblik der occlusie haar toppunt bereikt, terwijl onmiddellijk daarop, dus tijdens het uitspreken van de *n*, een geleidelijke ontspanning intreedt. Slechts in 4 van de 22 gevallen blijft de spanning tijdens de *n* voortduren.

Proefpersoon VI. — *tɔ·u.* duur: 11 + 22 + 19½ = 52½/100 sec.

§ 65. ***t***. — De *t* is in mijn steekwoorden zeer sterk vertegenwoordigd. Beginnen wij met de initiale:

tu·ɔ̃zən, tɔ:l˫əf, tɔ·u. — In deze woorden is door de proefobjecten I en VI de *t* met verslapping in den bodem tot beneden de normaallijn gesproken, terwijl bij de vier overige een vrij sterke spanning valt waar te nemen. Van het eerste is nevenstaande Reproductie (*tɔ·u*) een voorbeeld, van het laatste vindt men er een op blz. 14 en 57. De stembandtrillingen, hoewel niet voor reproductie vatbaar, geven duidelijk het punt aan, waar de klinker eindigt, en zoekt men de synchronische punten in de bodem- en de bovenlipcurve, dan blijkt, dat de eigenlijke klinker gevolgd wordt door een stemloos gedeelte. Het begin van de

ɔ· vindt men met behulp van de stembandtrillingen in de bovenlip- en de kaakcurve. De schrijfstift van de bodemcurve heeft daar even het schoteltje aangeraakt. Het begin van de *t* vind ik in de kaakcurve.

Zoowel de verslapping als de spanning in den bodem duiden aan, dat de tong tijdens de occlusie van de *t* zich al gereed maakte, om den stand voor den volgenden klinker te gaan innemen. Nu stel ik mij de zaak aldus voor: in de gevallen, waar zich verslapping vertoont, werd de tong in de *back*-positie getrokken, dus eigenlijk te ver naar achteren, en van dien stand uit bewoog zij zich min of meer naar voren, dus naar de *outer-back*-positie, om den klinker te vormen. In de gevallen daarentegen, waar meerdere of mindere spanning optreedt, bereikte de tong tijdens de occlusie niet de *back*-positie, maar voegde zich dadelijk reeds ongeveer in den stand, die voor den volgenden klinker noodig was.

tʋa:. — Iets dergelijks geschiedt met de *tʋ* van dit woord. Waar volgens blz. 28 *a:* gezegd is, vindt men bij *t* en *ʋ* ook zoo goed als geen spanning. In de drie overblijvende gevallen, waar *a⊣* gezegd is, vindt men bij twee (Zie Reproductie) de *t* vertegenwoordigd door een daling beneden de normaallijn, die tijdens de *ʋ* langzamerhand verdwijnt, en bij het derde proefobject begint de spanning reeds bij den aanvang der *t* en neemt dan geleidelijk toe.

Proefpersoon V. — *tʋa:* duur: — + 9 + 27.

In nevenstaande Reproductie is het begin van de *t* niet met zekerheid te bepalen, omdat de schrijfstift het schoteltje van de bodemregistratie even heeft aangeraakt. Het eerste vierde gedeelte van de *ʋ* is stemloos en het slot van de *a:* eveneens. Overigens verklaren de curven zich zelf.

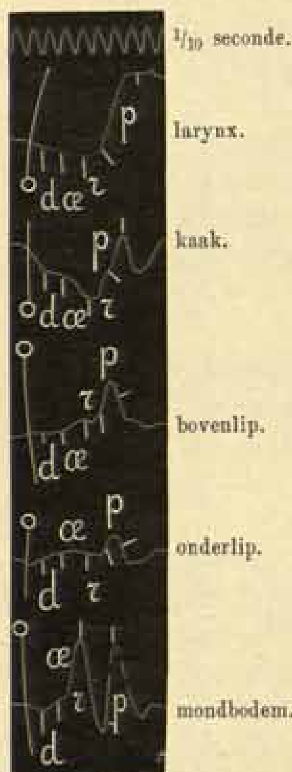
tɛ̃əstər, *stɛ:*. — Het pleit voor de juistheid van het hierboven aangevoerde, dat de initiale *t* vóór den voorklinker een stijging van de schrijfstift vertoont (zie blz. 42). In de combinatie *st* van *stɛ:* beteekent dit, dat de schrijfstift van den negatieven stand voor *s* tot den normalen terugkeert, want in slechts twee gevallen is de spanning bij *t* noemenswaardig (zie blz. 43). Bij een enkel proefobject blijft de verslapping tijdens de *t* bestaan en duurt zelfs bij een deel van ɛ: voort. Dit is II, die zich over het geheel door een slappe uitspraak onderscheidt.

flɛ̃ətər, *tɛ̃əstər*. — De mediale *t* in *flɛ̃ətər* (Zie blz. 18) vertoont

tijdens de occlusie een vrij sterke verslapping van den bodem. Bij de combinatie *st* in *tɛɔ̃stər* heeft juist het omgekeerde plaats. De ɛ heeft volgens § 34 zeer geringe spanning; dit is te wijten aan den invloed van het tweede gedeelte van den tweeklank, dat terugtrekking der tong vereischt. De hieruit voortvloeiende daling van de schrijfstift neemt bij de *s* nog toe, zoodat de amplitude negatief wordt. Uit dezen stand keert bij de *t* de schrijfstift tot den normaalstand terug.

Voor *t* in de combinatie *nt* zie § 62.

nɔ̈·it, *blɔt*, *jɔ̈·ɔt*, *bült*, *pœt*, *rɛit*, *ʔa˧·æt*. — De finale *t* teekent zich op tweeërlei wijze af, n.l. in een gespannen bodem door daling der curve, in een geheel slappen bodem door stijging tot de normaallijn (Zie blz. 15, 34, 49, 54). Dit laatste komt slechts 4-maal voor, en wel in *bült* en *sni·ɔ̃nt* bij proefpersoon I, en in *sniɔ̃nt* en *ʔa˧·æt* bij proefpersoon VI. Van de andere gevallen, waarin *ʔa˧·æt* gesproken is, kan ik niets met zekerheid zeggen, omdat de schrijfstift het schoteltje heeft aangeraakt.

Proefpersoon VI. — *d æ r p*.
duur: 11½ + 14¼ + 10 + 10½ = 46¼/100 sec.

§ 66. ***d***. — *dærp*. — De initiale *d*, de eenige, die in mijn verzameling voorkomt, teekent zich in de bodemcurve door een zeer geringe spanning af, die echter nog grooter is dan bij den volgenden klinker (Zie § 36). De nevenstaande reproductie is het eenige geval, waarin het omgekeerde plaats heeft.

Het slot van de *d* wordt evenals de *t* door een heuveltop in de bodemcurve vertegenwoordigd. Een vlekje op de larynxcurve maakt het onmogelijk te lezen, waar de stembandtrillingen beginnen. De *æ* heeft een matig vooruitgeschoven tong en zeer weinig lipronding. De *r* vertoont het gewone beeld in de bodemcurve: plotselinge daling van de schrijfstift tot onder de normaallijn en daarna terugkeer tot deze laatste. In het midden van de *r* beginnen de lippen zich reeds te spannen voor de *p*. De stembandtrillingen en al de andere curven geven meer of minder duidelijk het slot van de *r* aan. Het einde van de *p* blijkt uit de kaak- en de bodemcurve. In de lipcurve zou men de *off-glide* van de *p* kunnen meten.

§ 67. *r.* — De *r* vóór een dentalen medeklinker is in het Hindeloopensch geheel verdwenen, zoodat er nergens in de curven ook maar een spoor van te vinden is. In alle andere gevallen bestaat zij uit twee of drie trillingen, die in de bodemcurve slechts enkele malen zichtbaar zijn (Zie blz. 38), zoodat de methode Zwaardemaker voor de analyse van den *r*-klank minder geschikt schijnt te zijn. Voor een uitvoerige beschrijving van de *r*-trillingen wordt naar § 85 verwezen.

§ 68. ***f, v, v, m, p, b.*** — De initiale liptand- en lipmedeklinkers vertoonen geen vast beeld in de bodemcurve, omdat de tong bij de vorming er van niet vereischt wordt, en dus een vrij willekeurigen stand kan aannemen, al zal zij zich, ook in combinatie met een anderen medeklinker, in den regel voegen naar den klinker, die volgt. Daarom kan het voorkomen, dat de schrijfstift tot beneden de normaallijn daalt, doch meestal is er min of meer spanning in den bodem en vaak is het slot door een heuveltop herkenbaar.

De mediale klanken van deze groep zijn zeer slecht vertegenwoordigd, want ik heb alleen de woorden *ʔɛl-ʋən* en *hilpən*. De *v* richt zich naar den volgenden klinker, d. w. z. driemaal is er stijging van de schrijfstift, die bij *ə* toeneemt, en tweemaal heeft het omgekeerde plaats. Tijdens de *p* is er vrij sterke daling van de schrijfstift; slechts in één geval is de bodem aan het slot van de *i* zoo goed als ontspannen, en stijgt de schrijfstift geleidelijk van het begin van de *l* tot het slot van de *p*.

Van de finale klanken dezer groep heb ik alleen *tɔ:lǀ-əf*, *baim*, *dœrp* en *ske·p*. De *f* en *m* kenmerken zich door een daling in de bodemcurve na een matige spanning tijdens de *ə* en een vrij sterke tijdens de *i*.

De *p* in *ske·p* heeft ontspanning van den bodem, die reeds aan het slot van den klinker begonnen is. In één geval (zie blz. 36) neemt de geringe spanning van den klinker geleidelijk toe en eindigt eerst tijdens de *p*. De slotmedeklinker van *dœrp* heeft zoo goed als geen amplitude in de bodemcurve na de weinige spanning van den bodem bij de *œ* en de opheffing er van bij de *r*. Alleen in het gereproduceerde geval (Zie blz. 68) is er een vrij sterke spanning.

DUUR DER KLANKEN. — STEMHEBBEND OF STEMLOOS.

§ 69. Zooals in § 1 reeds terloops werd opgemerkt, is mijn materiaal ter bepaling van den duur der klanken op drieërlei wijze verkregen, en wel:

1°. door den proefpersoon in een trechter te laten spreken, die met een slang aan een tamboer van MAREY verbonden was;

2°. door dezelfde methode met weglating van de slang. De afstand van het uiteinde van den trechter tot dat van de tamboer was 10 mM.;

3°. volgens de in de vorige bladzijden beschreven methode met Zwaardemakers toestellen.

In alle drie de gevallen werden tegelijkertijd de stembandtrillingen geregistreerd door een op den larynx drukkend houten schijfje met bordpapieren rand te verbinden met de kleine registreerende tamboer, waarvan in § 1 sprake was.

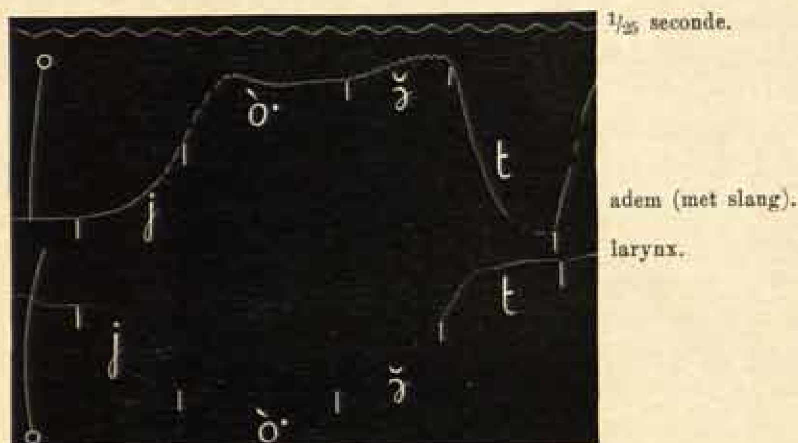
Bij de twee eerste groepen, heeft de trommel zeer snel geloopen, zoodat de verkregen uitkomsten tot in decimalen juist kunnen worden vastgesteld. Dit is niet het geval met de derde groep, omdat bij de methode Zwaardemaker de scherpe punten in de curven, die voor de meting noodig zijn, verdwijnen, als de trommel een bepaalde snelheid overschrijdt. Aangezien het mij echter alleen te doen is om de gewone indeeling in korte en lange klanken, is het verkregen materiaal voor mijn doel voldoende.

§ 70. Om dezelfde reden is ook de fout, die de luchtstroommethode aankleeft voor mijn onderzoek van weinig belang, n.l. dat men dikwijls niet met zekerheid het punt in de curve kan bepalen, waar een explosief of nasaal begint. Oppervlakkig zou men zeggen, dat dit was te vinden op de plaats, waar een snelle daling intreedt, doordat de luchtstroom plotseling wordt afgesloten. Het bezwaar daartegen is, dat de stembandtrillingen tijdens die daling nog eenigen tijd voortduren, hoewel de explosief stemloos is. MEYER hakt den knoop door, door eenvoudig den top der helling als grens aan te nemen, en komt daardoor tot de conclusie, dat b.v. de *t* van het Engelsche *it* (eat) nog een paar stembandtrillingen heeft [1]). Ik kon er niet toe besluiten dit voorbeeld te volgen en moest dus een andere oplossing zoeken, die mij niet noodzaakte zonder bewijs aan te nemen, dat er tijdens een stemloozen klank stembandtrillingen kunnen zijn.

Onder mijn curven met de slang verkregen komen er voor, waarbij de stembandtrillingen precies aan den top der helling eindigen, terwijl er enkele zijn, waarbij zij tot het midden voortduren, doch nooit verder. Van ieder wordt hier een voorbeeld afgedrukt. Het eerste is *jò·ɔt* van proefpersoon IX. In de larynxcurve vindt

[1]) ERNST A. MEYER. Englische Lautdauer, blz. 32.

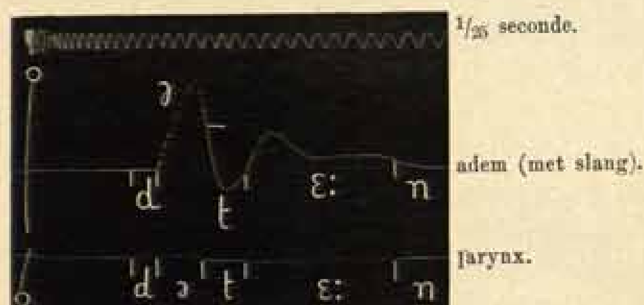
men de grens tusschen *j* en *ò·*. Uit de beide curven blijkt, dat de *j* van den aanvang af met stem is gesproken. Het diphthongisch

Proefpersoon IX. — *j ò· ə̆ t*
duur: 12 + 18 + 12 + 14 = 56/100 sec.

karakter van den klinker blijkt slechts zeer onduidelijk uit de ademcurve: ik heb als grens tusschen de beide deelen aangenomen de plaats, waar een kleine stijging begint. Waar de trillingen in beide curven ophouden, begint mijns inziens de *t*, en deze eindigt, waar de snelle stijging in de ademcurve de explosie aankondigt.

Het tweede voorbeeld is *də tɛ:n* [1]), afkomstig van proefpersoon VII. Het is gesproken, toen de trommel pas in beweging kwam, zoodat de tijdcurve zeer onregelmatig is. Het begin van de *d* is natuurlijk niet te vinden, maar het slot er van is scherp in de ademcurve afgeteekend. De stembandtrillingen wijzen het slot van de *ə* aan. Tijdens de *t* zakt de schrijfstift door haar eigen zwaarte tot beneden de normaallijn door. Het begin van de *ɛ:* is in de ademcurve te vinden, en de stembandtrillingen beginnen tegelijkertijd,

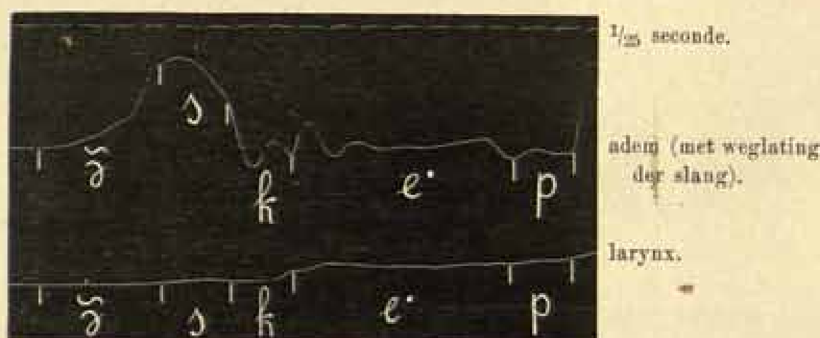
Proefpersoon VII. — *də tɛ:n.*
duur: 11.6 + 34 + —.

1) Ten einde het begin van ieder woord met juistheid te kunnen bepalen, heb ik er dikwijls het lidwoord vóór laten uitspreken.

zoodat de *glide* van *t* tot *ɛ:* stemhebbend is. Waar de trillingen in de ademcurve ophouden, eindigt de *ɛ:*, want tijdens de afsluiting van de mondholte voor de *n* kan men in die curve geen trillingen verwachten. Men ziet dus, dat ook deze klank niet met het begin der helling aanvangt. Ongelukkig houden de stembandtrillingen bij de *n* ook op, zoodat de duur van dezen klank niet te bepalen is.

Aangezien de trillingen 10-maal aan den top van den heuvel ophouden, zooals in het eerste voorbeeld, en slechts 3-maal ongeveer in het midden, zooals in het tweede voorbeeld, heb ik in de enkele gevallen, waarin geen trillingen zichtbaar waren, den top der helling als grens aangenomen.

Bij de curven met weglating der slang verkregen is de verhouding geheel anders. Er zijn slechts 2 gevallen, waarin de stembandtrillingen aan den top der helling eindigen, 3 in het midden, en 7 aan den voet. Van het laatste geef ik hier een voorbeeld. Het

Proefpersoon VIII. — *ə̃ s k e· p.*
duur: 9.2 + 7.8 + 27.6 + 7.6 = 52.2/100 sec.

is *ə̃ ske·p* door proefobject VII gesproken. De stembandtrillingen geven de grenzen der beide klinkers aan. Het blijkt duidelijk, dat hier *ə̃* gezegd is, en niet *ən*, m. a. w. dat de *n* gevocaliseerd is. De *k* is in de ademcurve vertegenwoordigd door de snelle daling en een natrilling van de schrijfstift. De *glide* van *k* tot *e·* is stemhebbend. De stembandtrillingen houden aan den voet van den heuvel op. Daarna is er nog een trilling, maar deze heb ik niet meegerekend, omdat zij grooter is dan de andere. De explosie van de *p* teekent zich in de ademcurve door een plotselinge stijging af (Zie ook *ət* van *də hundət* op blz. 76).

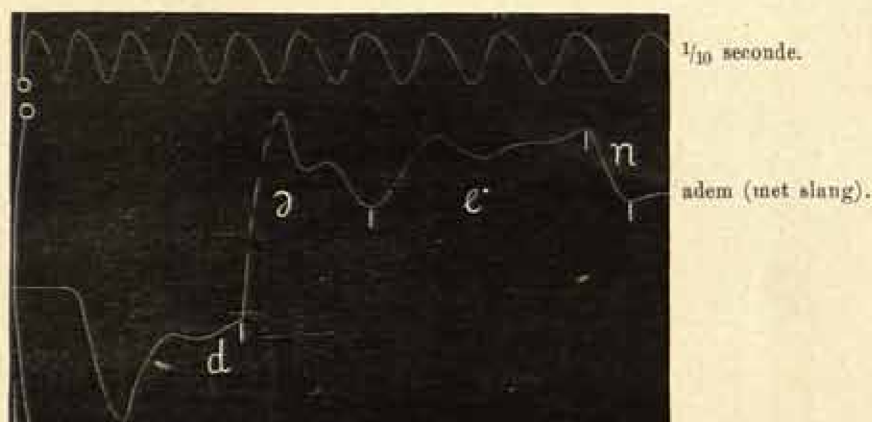
De hierboven genoemde cijfers gaven mij aanleiding, om bij de met weglating der slang gesproken woorden in twijfelachtige gevallen de grens bij den voet der helling te nemen.

De zooeven genoemde uitkomst is gemakkelijk te verklaren. Immers

bij afwezigheid van de slang is het volume saamgeperste lucht, dat tegen het vlies van de schrijftamboer drukt, veel geringer dan bij gebruik van de slang, zoodat bij opheffing van den druk het evenwicht spoediger hersteld wordt en de schrijfstift sneller tot den ruststand terugkeert.

§ 71. De duur der klanken is in de volgende bladzijden steeds in honderdsten van seconden uitgedrukt.

Veelal bevat de ademcurve ook de stembandtrillingen, hetgeen een niet te versmaden steun geeft bij de bepaling van de grenzen der klanken, vooral wanneer de afzonderlijke registratie der stembandtrillingen mislukt is. Zoo kan men b.v. in onderstaande figuur zien, dat tusschen *də* en *e·n* geen *glottal stop* gesproken is, want de

Proefpersoon VII. — *də e·n*.
duur: 29 + 6.9 = 35.9/100 sec.

stembandtrillingen duren voort, al zijn zij onduidelijk. Eveneens kan men weten dat de *n* begint, waar de trillingen ophouden, en tegelijkertijd de ademcurve daalt, want daar wordt de luchtstroom in den mond afgesloten. In de plaats van den *glottal stop* treedt hier de *glide*, die de voorafgaande *ə* van 13,60 tot 20.60 verlengt.

De gemiddelde duur van den klinker in het lidwoord *də* is voor dezen proefpersoon (VII) 14, berekend uit 61 gevallen. Voor VIII is het 13.40 uit 10 gevallen en voor IX 8.60 uit 4 gevallen, d. i. een gemiddelde duur van 12 voor de drie.

De lengte van de *d* in dit lidwoord is niet te bepalen, omdat de ademstroom er bij is afgesloten. Alleen kan ik ten opzichte van den klank nagaan, of hij al of niet gedeeltelijk stemloos is. De duur der stembandtrillingen variëert van 0 tot $^{16}/_{100}$ van een seconde, en wel

bij VII in 43 leesbare gevallen met een gemiddelde van 7,
„ VIII „ 10 „ „ „ „ „ „ 7.30,
„ IX „ 4 „ „ „ „ „ „ 4.40,
gemiddelde duur stemhebbend gedeelte *d* .... 6.20.

Hieruit mag men concludeeren, dat in combinaties als *də ʔe·n*, *də tɒa:*, enz., de *d* een neiging vertoont, om stemloos in te zetten en eerst langzamerhand stemhebbend te worden.

Na deze opmerkingen kan ik voortaan het lidwoord onbesproken laten en mij uitsluitend bepalen tot de eigenlijke steekwoorden.

Duur der medeklinkers.

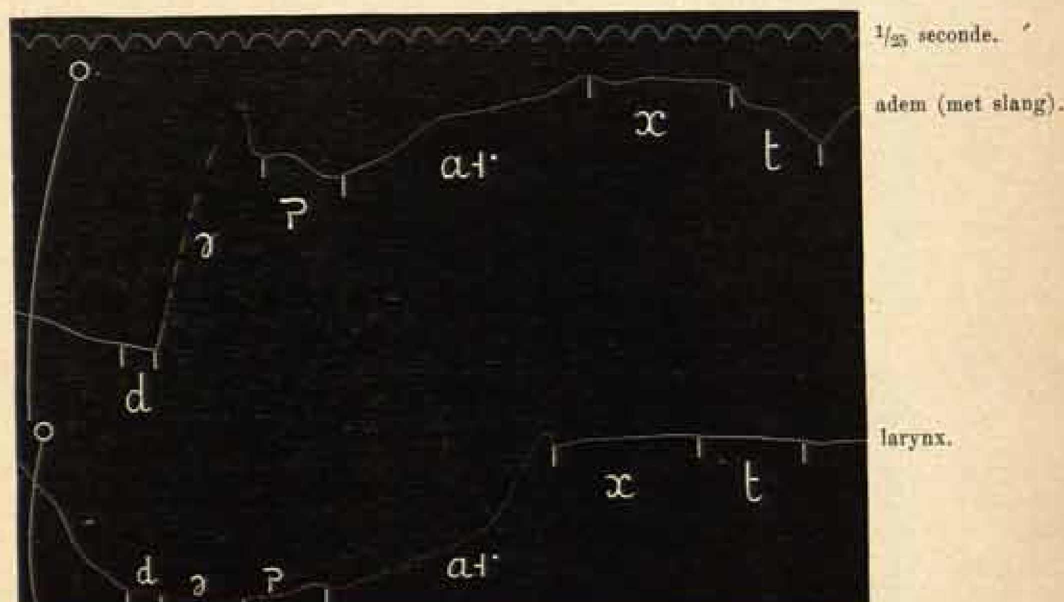
§ 72. *Glottal stop.* — Tegenover het éène geval, hierboven (blz. 73) genoemd, waarin tusschen den klinker van *də* en dien van het volgende woord *e·n* de stembandtrillingen niet ophouden, staan 15 gevallen, waarin duidelijk een *glottal stop* gesproken is. Of de afsluiting van de stemspleet onmiddellijk op de *ə* volgde, dan wel eerst later plaats had, valt uit de curven niet op te maken. Ik neem dus aan, dat de geheele pauze in de stembandtrillingen den duur van den *glottal stop* vertegenwoordigt. De hier bedoelde 15 gevallen zijn als volgt over drie proefpersonen verdeeld (VII, VIII, IX).

Duur van den *glottal stop.*

Steekwoord	VII	VIII	IX
də ʔe·n	18.40	—	—
	22.80	—	—
de ʔa˧·æt	16	14	—
	27.90	10	—
	10.50	—	—
də ʔɛl˧ʋən	19.50	—	—
	14	—	—
	15.60	—	—
də ʔa˧ɪtɛn	17.20	—	—
	12.20	—	—
	3	—	—
də ʔɛ·ŭstə	—	—	6.20
	—	—	5.10
Gemiddelde	16.10	12	5.65

11.25

Als voorbeeld moge het nevenstaande dienen door VII met de slang gesproken. Een gedeelte van de *d* is stemhebbend. Waar de stembandtrillingen na de *ə* ophouden, zijn er nog een paar trillingen in de ademcurve. Het is niet onmogelijk, dat eerst daarna de afsluiting van de stemspleet plaats heeft. Voor het overige spreken de curven voor zich zelf.

Proefpersoon VII. — *d ə ʔ a˧· x t.*
10.5 + 27.5 + 18.75 + 13.25 = 70/100 sec.

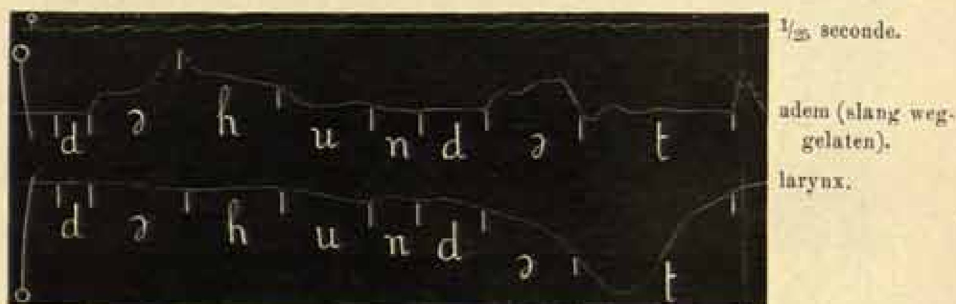
Uit het materiaal met Zwaardemakers toestellen verkregen put ik de volgende cijfers voor den duur van den *glottal stop.*

Steekwoord	Proefpersoon					
	I	II	III	IV	V	VI
ʔa˧·æt	—	—	11	—	—	8
ʔɛl˧vən	9	8.50	—	9.50	—	—
ʔe·n	5	6	7	4.50	—	8.50
ʔik skri·u	—	6	8.50	5	—	7
ʔik fa:lɦ	—	—	7	—	8	—
Gemiddelde	7	6.75	8.50	6.25	8	7.75

7.50

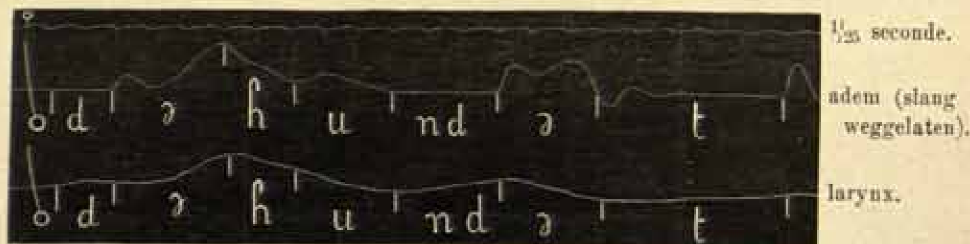
Het groote verschil tusschen deze twee uitkomsten is misschien te wijten aan de omstandigheid, die reeds aan het begin van deze § genoemd werd. Ook kan het zijn, dat hetgeen ik bij de laatste groep in de curven voor *glottal stop* hield, dit niet altijd was. Toch zijn er verscheidene onder, waarbij geen twijfel omtrent de juistheid mogelijk is. Hoe dit zij, wat ik wilde aantoonen is ten duidelijkste gebleken: dat in het Hindeloopensch de klinker aan het begin van een woord *clear beginning* heeft, dat onder den klem een *glottal stop* wordt.

§ 73. ***h***. — De *h* aan het begin van een op zich zelf uitgesproken woord is zonder uitzondering stemloos. Wordt zij door een klinker voorafgegaan, dan is dit niet altijd het geval. Zoo heb ik twee voorbeelden van *də hundət*, beide door proefpersoon VII zonder slang gesproken, waarvan het eene stemlooze en het andere stemhebbende *h* heeft. De onderstaande Reproductie, waarin *h* stem-

Proefpersoon VII. — *də hundət.*

loos is, behoeft geen nadere verklaring. Alleen wil ik er op wijzen, 1°. dat de mondafsluiting tijdens de *n* zeer onvoldoende is geweest, zoodat deze klank althans gedeeltelijk gevocaliseerd werd; 2°. dat zonderling genoeg de grens tusschen een nasaal en een explosief (*nd*, *nt*) zeer dikwijls in de ademcurve duidelijk zichtbaar is. Wat daarvan de reden mag zijn, begrijp ik niet.

Proefpersoon VII. — *də hundət.*

Ook de tweede Reproductie heeft geen nadere verklaring noodig.

De grens tusschen *n* en *d* is niet zichtbaar. De stembandtrillingen tijdens de *h* zijn bijzonder duidelijk en onderscheiden zich in niets van de overige.

Wat den duur van de *h* betreft, vind ik:

Duur van de *h* in $^{1}/_{100}$ sec.
(methode Meyer).

Proefpersoon	VII	VIII			IX			
Steekwoord	*də hundət*	*də hunt*	*hy·s*	*hɛ·ūs*	*hɛr*	*hɛːr*	*hɛ.ūs*	*ha·ɔ̄nt*
duur van de *h*	12.20	8.40	8.40	10	13	9	18.20	12.80
	7.10	—	—	—	13	8.90	—	9.20
	10.50	—	—	—	—	—	—	—
Gemiddelde	10	9			12			

Methode Zwaardemaker en methode Meyer vereenigd.

Steekwoord	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Totaal
hœ·nə	10½	11	10	11	9½	11½	—	—	—	10½
hilpən	—	11½	8½	15	8	9	—	—	—	10½
hɛr	9	6	11	—	11	11½	—	—	—	9¾
hɔ·ɔ̄s	8½	12½	10	11½	12	13	—	—	—	11¼
Gemiddelde	9½	10¼	10	12½	10¼	11¼	10	9	12	10½

De gemiddelde duur van de initiale *h* is dus 10½ honderdsten van een seconde.

§ 74. *Explosieven.* — **t.** — De cijfers voor den duur van de *t* zijn in de volgende tabellen samengevat.

Duur van de *t* aan het begin van een woord.

Persoon	*tu:ʒɛən*	*tɔ·ʒɪ-ʃə*	*tʃɔ̃stər*	*tɔ·u*	*tɛ·u*	Gemidd.	*tɑ:*	*twintəx*	*trɔtɛn*	*trɛ:*	Gemidd.	*stɛ:*
I	8½	11	8	12	—	10	10	—	—	—	10	8
II	10½	12	11½	9½	—	11	10	—	—	—	10	7
III	10	8½	9	13	—	10	14	—	—	—	14	11
IV	8½	—	8½	10	—	9	0	—	—	—	9	—
V	11½	15	11	10½	—	12	—	—	—	—	—	9
VI	10	11½	11	11	—	11	9½	—	—	—	9½	8½
VII	9.40 10.80	15 16.40 14.80	—	—	26 10.80 11.60	13¾	16.80 11.35 12.60	7.60 8	13 9.70 10.60	16 13.20 13	11¾	—
VIII	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IX	—	—	—	—	9.90 10.80	10¼	—	—	—	—	—	—
Gemidd.	9½	12¼	9¾	11	13¼	11	11	7¾	11	13	10¾	8¾

Duur van de *t* in het midden van een woord.

Persoon	*flɛ̃tər*	*trɔtɛn*	*ʃɛ:ʒtɛn*	Gemidd.	*sɛxtɛn*	*ʔa+·xtɛn*	*fiftɛn*	*twintəx*	*santɛn*	*vɛntər*	*nɛŋɡəntɛn*	*tʃɔ̃stər*	Gemidd.
I	4½	—	—	4½	—	—	—	—	7½	9	—	6	7¼
II	4½	—	—	4½	—	—	—	—	—	—	—	6	6
III	10	—	—	10	—	—	—	—	11	9	—	9	9¾
IV	5	—	—	5	—	—	—	—	7½	7	—	—	7¼
V	6½	—	—	6½	—	—	—	—	8	6½	—	—	7¼
VI	9	—	—	9	—	—	—	—	7½	9	—	8½	8¼
VII	—	10.80 11.20 10.20	10.20 9.30 5	9½	10 11.60 8.70	13.90 9.80 7.90	6.60 10.80	8 3.60	14.40 12.70 10.20	—	6.40 7.40	—	9
VIII	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IX	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gemidd.	6½	10¾	8¼	8½	10	10½	8¾	5¾	9	8	7	7½	8¼

Duur van de *t* aan het slot van een woord.

Persoon	*fūt*	*rì:t*	*rεit*	*pœt*	*nö·it*	*fu·ʒt*	*sju·ʒt*	*jö·ʒt*	*blot*	*hundət*	Gemidd.
I	—	—	9	8	—	—	—	—	—	—	8½
II	—	—	8½	7½	7	—	—	10	8	—	8¼
III	—	—	10½	9½	8	—	—	7	10	—	9
IV	—	—	—	—	11	—	—	10	8½	—	9¾
V	—	—	11	7½	6	—	—	7	9½	—	8¼
VI	—	—	7½	12½	10	—	—	10	9	—	9¾
VII	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20.60 18.60 18	19
VIII	14	9	10½	16.10	—	8.40	—	—	—	—	11½
IX	—	—	—	—	—	9.60 10.50	13 12.20 12.85	14 13	—	—	12
Gemidd.	14	9	9½	10¼	8½	9¼	12¾	9½	9	19	10¾

Persoon	*ʔa·ɪ·ət*	*bȫlt*	*snì·ʒnt*	*sa:lt*	*ʔe·n̄st*	*lɛ̄:st*	*flöət*	*ha·ʒnt*	Gemidd.
I	—	7½	7	—	—	—	—	—	7¼
II	—	9	—	—	—	—	—	—	9
III	8	8½	10	—	—	—	—	—	8¾
IV	—	11½	10	—	—	—	—	—	19¾
V	—	7	9½	—	—	—	—	—	8¼
VI	11	10½	7	—	—	—	—	—	9½
VII	13.20 18.20 13.25	—	—	—	—	—	—	—	15
VIII	12.60 10.40	—	—	6.40	11	—	4.90	—	8½
IX	—	—	8.40	—	—	10.10	—	12.10 9.60	9¼
Gemidd.	11½	9	8¾	6½	11	10	5	10¾	10½

De gemiddelde duur van de *t* is dus:

initiaal $(11 + 10\frac{3}{4} + 8\frac{3}{4}) : 3 = 10\frac{1}{4}$.
finaal $(10\frac{3}{4} + 10\frac{1}{2}) : 2 = 10\frac{3}{4}$.
mediaal $(8\frac{1}{2} + 8\frac{1}{4}) : 2 = 8\frac{1}{2}$.

De initiale *t* voorafgegaan door een *s* schijnt iets korter te duren dan de *t* al of niet gevolgd door een medeklinker.

Een volgende medeklinker heeft geen invloed op den duur van de initiale *t*.

De finale *t* schijnt iets korter te duren, als er een medeklinker aan voorafgaat.

De mediale *t* duurt iets korter dan de beide andere.

§ 75. ***d***. — Een finale *d* komt in een afzonderlijk gesproken woord niet voor; althans er is in de curven geen spoor van stembandtrillingen te ontdekken (Zie *hundət*, blz. 76). Voor het gehoor wordt de *d* als *t* uitgesproken, behalve wanneer zij in het verband van den zin door een klinker of stemhebbenden medeklinker gevolgd wordt.

De volgende tabel geeft den duur van dezen klank in het materiaal, waarover ik beschik.

Duur van de *d*.

Persoon	*dærp*	*dœa·ən*	Gemidd.	*teõndə*	*hundət*	Gemidd.
I	10	—	10	—	—	—
II	$10\frac{1}{2}$	—	$10\frac{1}{2}$	—	—	—
III	—	—	—	—	—	—
IV	8	—	8	—	—	—
V	$7\frac{1}{2}$	—	$7\frac{1}{2}$	—	—	—
VI	$11\frac{1}{2}$	—	$11\frac{1}{2}$	—	—	—
VII	—	—	—	—	8.20 6.80	$7\frac{1}{2}$
VIII	—	—	—	—	—	—
IX	—	{ 9.10 { 7	8	3.40	—	$3\frac{1}{2}$
Gemidd.	$9\frac{1}{2}$	8	$9\frac{1}{4}$	$3\frac{1}{2}$	$7\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{2}$

In overstemming met de *t* is de mediale *d* korter van duur dan de initiale.

§ 76 ***k***. — De duur van de *k* is uit de onderstaande tabel af te leiden.

Duur van de *k*.

Persoon	*kö·k*	*kaⱶ-ian*	Gemidd.	*ske·p*	*skip*	*skri·n*	Gemidd.	*morka*	*mo:k-kan*	Gemidd.	*buk*	*bo·k*	*rö·k*	Gemidd.	*seks*	*ʔik fa:k*	*ʔik skri·n*	*ʔik ri:t*	*ʔik jo·r*	Gemidd.
I	10	10½	10¼	11½	—	—	11½	5	—	5	8	12	—	10	—	—	—	—	—	—
II	10	8	9	11½	—	5	8¼	6½	—	6½	9½	10	—	9¾	—	7½	7½	—	—	7½
III	10	9	10	9	—	6½	7½	9	—	8¾	14½	12½	—	13½	—	7½	13	—	—	10¼
		11		7½				8½												
IV	10	—	10	—	—	4	4	9	—	9	10	—	—	10	—	—	4	—	—	4
V	11½	8	9¾	—	—	—	—	7½	—	7½	9½	9½	—	9½	—	7½	8	—	—	7¾
VI	9½	15	12¼	14	—	11	12½	4½	—	4½	12½	10	—	12	—	—	6	—	—	6
						—					15									
VII	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13.10	—	—	—	—	6
VIII	—	—	—	7.80	8.80	—	8¼	10.80	6.20	8½	—	—	12.20	12.25	5.80	—	—	7.40	11.60	9½
IX	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gemidd.	10¼	10¼	10¼	10½	8¾	6¾	8¾	7½	6¼	7	11	10¾	12¼	11	8½	7½	7¾	7½	11½	7½

De initiale *k* is dus gemiddeld $\frac{10\frac{1}{4} + 8\frac{3}{4}}{2} = 9\frac{1}{2}$. Dit eindcijfer wordt eenigszins gedrukt door *skri·n*: het was te verwachten, dat de *k* in een groep van drie medeklinkers korter zou zijn dan gewoonlijk. Overigens is er weinig verschil tusschen de initiale *k* en de finale. Deze laatste duurt vrij wat korter in een onbeklemtoond woord, zooals de slotkolom der tabel aanduidt. Schakelt men deze laatste uit, dan heeft de *k* onder alle omstandigheden een gemiddelden duur van $(10\frac{1}{2} + 8\frac{3}{4} + 7 + 11) : 4 = 9\frac{1}{4}/100$.

§ 77. ***p*, *b*.** — De getallen voor deze klanken kunnen gevoegelijk in één tabel vereenigd worden.

Duur van de *p* en de *b*.

Persoon	*po·t*	*hilpən*	*ske·p*	*skep*	*derp*	Gemidd.	*bült*	*bo·k*	*buk*	*baim*	Gemidd.	*ba·ntjəs*	*bli·j*	*blət*	Gemidd.	*brynə*
I	13½	—	8	—	9	8½	13	13½	10	—	12¼	7	10	11	10½	10½
II	12½	8½	6½	—	10½	8½	15½	12	11	—	12¾	5	10½	—	10½	6½
III	—	7	8 10	—	—	9	13½	14	17½	17	15½	11	15	12½	13¾	9
IV	14	6½	9½	—	11½	10½	13	13½	15	—	13¾	7	15	11½	13¼	10½
V	—	7	9	—	10	9½	—	—	12½	—	12½	6	10	—	10	6½
VI	—	8	7½	—	10½	9	16	15	12½ 12	—	14½	8	16½	11	13¾	14
VII	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VIII	9.90	—	7.60	12.40	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IX	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gemidd.	12½	7½	8¼	12½	10¼	10¼	14¼	13½	13	17	13½	7¼	12¾	11½	12	9½

Ten einde de vergelijking met andere klanken niet onzuiver te maken, heb ik de *b*'s van *brynə ba·ntjəs* afzonderlijk gehouden: de *b* van *brynə*, omdat dit woord in deze combinatie zonder veel klem gesproken wordt; en de *b* van *ba·ntjəs*, dat in deze verbinding als het ware een mediale is geworden, en door die omstandigheid aanmerkelijk minder in duur is. Op die wijze krijg ik het volgende resultaat:

gemiddelde duur van *p*: $(12\frac{1}{2} + 7\frac{1}{2} + 10\frac{1}{4}) : 3 = 10/100.$
„ „ „ *b*: $(13\frac{1}{2} + 12) : 2 = 12\frac{3}{4}/100.$

Bij dit groote verschil bedenke men, dat de *b* uitsluitend initiaal gesproken is. Rekent men de *b* van *ba-tatjəs* als mediale er bij, dan wordt het eindcijfer

$$(7\tfrac{1}{4} + 12\tfrac{3}{4} + 11\tfrac{1}{2}) = 10\tfrac{1}{2}/100.$$

§ 78. *Overgang van den stemloozen explosief tot den volgenden klank.*

De vraag, of na stemlooze explosieven de stem al of niet gelijktijdig met de explosie begint, verdient alleszins een bespreking. Het materiaal, dat hierop betrekking heeft, is niet zoo uitgebreid als ik wel zou wenschen, maar toch mag het voldoende geacht worden. Ik zou het zonder veel moeite kunnen vertienvoudigen door te putten uit dat, welk met Zwaardemakers toestellen verkregen is, maar door het langzaam loopen van den trommel leent het laatste zich minder goed voor de beantwoording van een vraag, die een bijzonder exacte waarneming vereischt.

Stemloos gedeelte van den klinker.

In beklemtoonde lettergreep													
VII				VIII					IX				Gemiddeld
to:l-əf	*to:l-əf*	*to:l-əf*	*tu:zən*	*pæt*	*kaɪ·iən*	*skɛp*	*ske·p*	*stɛ:*	*tɛ:n*	*teũndə*	*tẽ:st*	*tẽ:st*	
0	1.60	0	0.80	1	0.80	0	0	0	0	1	0.50	0.60	0.50

In onbeklemtoonde lettergreep																				
VII																		VIII	XI	Gemiddeld
trotɛn	*trotɛn*	*fɛ:ʒtɛn*	*fɛ:ʒtɛn*	*fiftɛn*	*fiftɛn*	*sɛxtɛn*	*sɛxtɛn*	*santɛn*	*santɛn*	*ʔa-ɪxtɛn*	*ʔa-ɪxtɛn*	*ʔa-ɪxtɛn*	*nɛugəntɛn*	*nɛugəntɛn*	*nɛugəntɛn*	*tɛintəx*	*tɛintəx*	*mə:l-kən*	*ʔɛ:ũstə*	
0	2.40	0	1.40	0.75	1.80	0	0	0	0	0	2.40	0	1.60	0	0	2.40	2	0	0	0.70

Stemloos begin van *ʋ* en *r*.

Proefpersoon	VI					VII				VIII		Gemiddeld
Steekwoord	*tʋintəx*	*tʋintəx*	*tʋa:*	*tʋa:*	Gemidd.	*trɔtsn*	*trɔtsn*	*trɛ:*	*trɛ:*	*trɛ:*	*ʔik ri:t*	
stemloos deel	1.60	1.40	2.40	0.65	1.50	5.10	0.50	1	0	2.20	2.60	2
stemhebb. deel	3	4	3.20	4.80	3.75	5.10	7	11.80	11.40	7.10	7.30	8.25
Totaal	4.60	5.40	5.60	5.45	5.25	10.20	7.50	12.80	11.40	9.30	9.90	10.25

Op grond van deze getallen meen ik als algemeenen regel te mogen stellen, dat de *glide* na een stemloozen explosief zoowel in beklemtoonde als onbeklemtoonde lettergreep stemhebbend is; de *ʋ* en *r* daarentegen hebben een neiging om stemloos in te zetten, want de *ʋ* is gemiddeld voor $^2/_7$ stemloos en de *r* voor $^1/_5$.

§ 79. *De Nasalen.* — Van deze klanken zijn alleen de *n* en *m*, en zoo men wil, de *ɴ* vertegenwoordigd. Beschouwen wij eerst de *n* (*ɴ*). De finale wordt alleen dan in de tabel opgenomen, wanneer het einde er van met zekerheid te bepalen is.

Duur van de *n* (N).

Persoon	*nö·it*	*nɛɛgən*	Gemidd.	*sni·ɔnt*	*hænə*	*santɛn*	*ɛntər*	*hundət*	*tɛintəx*	*ba-nljəs*	Gemidd.	*ʔe·n*	*lɛ:n*	*dɛa·ɔn*	Gemidd.	*sni·ɔnt*	*hunt*	*ha·ɔnt*	Gemidd.	*nɛugəntɛn*	*bryŋə*
I	—	—	—	9	8	8	6	—	—	7½	7¼	7½	—	—	7½	8	—	—	8	—	—
II	10	—	10	—	8½	—	—	—	—	5	5	12	—	—	12	—	—	—	—	—	9
III	—	—	—	9½	7	13	9	—	—	11	11	11	—	—	11	8	—	—	8	—	—
IV	10	—	10	8	6½	7½	7½	—	—	5½	6¾	11	—	—	11	10	—	—	10	—	6
V	9	—	9	11	6	8	5½	—	—	8	7¼	11	—	—	11	9	—	—	9	—	5
VI	12	—	12	7	9½	10	7	—	—	5½	7½	9½	—	—	9½	6	—	—	6	—	7
VII	—	9¼ 4 9 7¼ 9¾	7¾	—	—	6.40 8.80	—	6 8	11½ 10½	—	8½	—	—	—	—	—	—	—	—	6½	—
VIII	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12.10	—	12	—	—
IX	—	—	—	7.40 8.80	—	—	—	—	—	—	—	—	11¼	14½	12¾	—	—	5.80 9.50	7¾	—	—
Gemidd.	10¼	7¾	9¾	8¾	7½	9	7	7	11	7	7½	10¼	11¼	14½	10¾	8¼	12	7¾	8¾	6½	6¾

De tweede *n* van *nɛ:gentɛn* is bij de berekening der gemiddelden niet medegeteld, omdat zij in een onbeklemde lettergreep staat. Die van *brynə* is buiten rekening gehouden, omdat zij in de verbinding *brynə ba-intjes* weinig klem heeft, of liever zeer vluchtig wordt uitgesproken. Volgens deze tabel duurt de *n* gemiddeld

initiaal $(9\frac{3}{4} + 8\frac{3}{4}) : 2 = 9\frac{1}{4}/100$,
finaal $(10\frac{3}{4} + 8\frac{3}{4}) : 2 = 9\frac{3}{4}/100$,
mediaal $(7\frac{1}{2} + 7\frac{1}{2}) : 2 = 7\frac{1}{2}/100$.

§ 80. ***m***. — Het materiaal betreffende dezen klank bepaalt zich tot den initialen en finalen.

Duur van de *m*.

Persoon	*mɛ:gə*	*mɔrkə*	*mɔ:t-kən*	Gemidd.	*baim*
I	—	14	—	14	—
II	—	10	—	10	10
III	11	$15\frac{1}{2}$ $12\frac{1}{2}$	—	$12\frac{1}{2}$	10
IV	—	12	—	12	8
V	$11\frac{1}{2}$	11	—	$11\frac{1}{4}$	11
VI	11	$11\frac{1}{2}$	—	$11\frac{1}{4}$	$11\frac{1}{2}$
VII	—	—	—	—	—
VIII	—	11.20	10.60	11	—
IX	5.90 8.30	—	—	7	—
Gemidd.	$10\frac{1}{4}$	12	$10\frac{1}{2}$	$11\frac{1}{4}$	10

§ 81. *De Schuurders*. — ***x***, ***g***. — In de onderstaande tabel wordt de onbeklemde *x* van *tɛintəx* bij de berekening van het gemiddelde niet medegeteld.

Duur van de *x* en g.

Persoon	*go·u*	*ga·u*	Gemidd.	*mɛ:gə*	*nɛugəntɛn*	Gemidd.	*sɛxtɛn*	*ʔa⊣xtɛn*	Gemidd.	*jo·x*	*ʔa⊣·xt*	*floxt*	Gemidd.	*lɛinlæx*
I	10½	11	10¾	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
II	11	9½	10¼	7	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—
III	—	12½	12½	10	—	10	—	—	—	—	7½	—	7½	—
IV	9½	12½	11	7½	—	7½	—	—	—	—	—	—	—	—
V	—	15	15	7½	—	7½	—	—	—	—	—	—	—	—
VI	15	15	15	5½	—	5½	—	—	—	—	10	—	10	—
VII	—	—	—	—	7¼	7¼	11.20	11.80	11.50	—	15.85	—	15¾	9¼
VIII	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11.90	7.35	5	8	—
IX	—	—	—	6.33	—	6¼	—	—	—	—	—	—	—	—
Gemidd.	11½	12¾	12½	7¼	7¼	7¼	11¼	11¾	11½	12	10¼	5	10¼	9¼

§ 82. **s, z.** — Hieronder is de onbeklemde *s* van *ba⊣ntjəs* bij de berekening van het gemiddelde niet medegeteld.

Duur van de initiale en mediale *s*.

Persoon	*santɛn*	*se·s*	*sɛks*	*sɛxtɛn*	*sa:n*	*sa:lt*	Gemidd.	*sju·ʒt*	*sni·ʒnt*	*slɛ:*	*ske·p*	*ʔik skri·u*	Gemidd.	*tɛʒstər*
I	8	18	—	—	—	—	13	—	11	12	11½	—	11½	6
II	10	10½	—	—	—	—	10¼	—	—	7½	11½	7	8¾	7
III	10	11	—	—	—	—	10½	—	10½	8	13 14	12	11	10 9½
IV	10½	17½	—	—	—	—	14	—	12½	—	—	5	8¾	—
V	—	15	—	—	—	—	15	—	10½	9	—	—	9¾	—
VI	12½	12	—	—	—	—	12¼	—	12	9½	9½	7½	9¾	7½
VII	14 15.80 14	—	17 17 17	20 15.30 14.70	13.80 13.90 18.60	—	16	—	—	—	—	—	—	—
VIII	—	—	16.30	—	—	15.40	15¾	—	—	—	9¼	—	9¼	—
IX	—	—	—	—	—	—	—	18 23.60	10.20 11.90	—	—	—	16	—
Gemidd.	11¾	14	16¾	14½	17½	15½	13¼	20¾	11¼	9¼	11	8	10½	7½

Duur van de finale *s* en van de *z*.

Persoon	*hɔ:ʒs*	*rɛ:s*	*se:s*	*hy:s*	*he:ɯs*	*lo:ʒs*	Gemidd.	*sɛks*	*lɛ:ɯst*	*fɛ:st*	Gemidd.	*bu-ntfəs*	*lu:zən*
I	10½	10	12½	—	—	—	11	—	—	—	—	12	7
II	8½	—	14½	—	—	—	11½	—	—	—	—	5½	5
III	10	13	13	—	—	—	12	—	—	—	—	15	10
IV	10	9	—	—	—	—	9½	—	—	—	—	6½	7½
V	—	12	10	—	—	—	11	—	—	—	—	9½	9
VI	12	10½	15	—	—	—	12½	—	—	—	—	10	10
VII	—	—	—	—	—	—	—	31 32 29¾	—	—	31	—	8 6.80
VIII	—	10.80	—	12½	13¾	—	12½	17¾	13¼	—	15½	—	—
IX	—	—	—	—	13½	11¾	12¾	—	—	11	11	—	—
Gemidd.	10¼	11	13	12½	13¾	11¾	11½	24¼	13¼	11	19¼	9¾	8

§ 83. De dentolabialen. — ***f*, *v*, *v̥*.** — Met *v̥* wordt bedoeld de dentolabiaal in het Nederlandsch w i n t e r, die door sommigen als een explosief, door anderen als een fricatief wordt uitgesproken.

Duur van de *f*, *v* en *v*.

Persoon	*falə*	*fi·u*	*fɛuər*	*fʀ·ʒtʀn*	*fiftʀn*	*fu·ʒt*	*fūt*	*ʔik fa:ɫ-*	Gemidd.	*flø̄tər*	*flōt*	Gemidd.	*fiftʀn*	*tɔ:ɫ-ɐf*	*ʔɛl-vɐn*	*vɛntər*	*lɐ:*	*lɛintɐ*	*dɐ:ʒʀn*	Gemidd.
I	12½	10½	10	—	—	—	—	—	11	10	—	10	—	9½	7½	10	9	—	—	9
II	14½	14½	10½	—	—	—	—	7½	11¾	9	—	9	—	8	6	—	7½	—	—	7½
III	14½ 14½	17	10	—	—	—	—	10½	13	8½	—	8½	—	10	7½	—	10½	—	—	10½
IV	12	23½	—	—	—	—	—	—	12¾	13	—	13	—	—	6	12	8½	—	—	8½
V	14½	15	—	—	—	—	—	9	12¾	—	—	—	—	9½	—	—	9	—	—	9
VI	14	13	15	—	—	—	—	10½	13¼	14½	—	14½	—	11½	7½	12½	7½	—	—	7½
VII	—	11 14¾ 15½	16½ 12½ 14	14¾	13.20 15.10 16.80	—	—	—	14½	—	—	—	8.90	13.10 10.80 14.40	9.85	—	5.60 5.45 8.80	4½ 5½	—	5¾
VIII	—	—	—	—	—	12½	22½	—	17½	—	9½	9½	—	—	—	—	—	—	—	—
IX	—	—	—	—	—	17½	—	—	17½	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9 10.30	9¾
Gemidd.	13¾	14	12	14¾	15	15	22½	9½	13¾	11	9½	10¾	9	10¼	7½	11½	8¼	5	9¾	8½

§ 84. ***l***, ***l*꜔**, ***l*꜓**. — Hoewel deze klanken eenigszins van aard verschillen, behoeven zij, wat den duur betreft, niet uiteen gehouden te worden. Om plaats te winnen, wordt de *j* er aan toegevoegd.

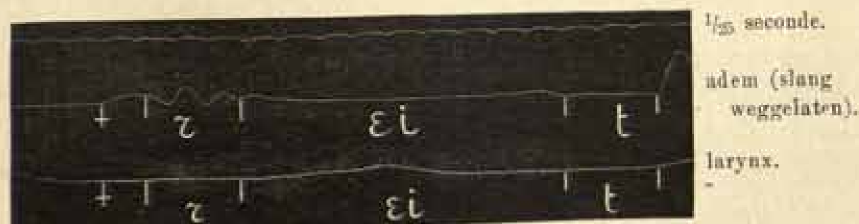
Duur van de *l* en de *j*.

Persoon	*lɛ:ə*	*flöitər*	*bli:j*	*blət*	*floxt*	Gemidd.	*falə*	*tɔ:l-fəj*	Gemidd.	*ʔɛl-vən*	*hilpən*	*mɔ:l-kən*	Gemidd.	*kö:l-*	*fa:l-*	Gemidd.	*bült*	*sa:lt*	Gemidd.	*jö:ət*	*ʔikj o:x*	Gemidd.	*sju:ət*
I	8	10	8	6½	—	8¼	8	9	8½	7	—	—	7	7½	10	8¾	6	—	6	—	—	—	—
II	10	8½	4½	9½	—	7½	5½	7	6¼	6	8	—	7	8½	8	8¼	10½	—	10½	12	—	12	—
III	10½	9	8	9	—	8¾	9½	7½	8½	9½	8	—	8¾	14	10	12	11	—	11	—	—	—	—
IV	9	11	9½	9	—	9¾	10	—	10	7	6½	—	6¾	8½	—	8½	7½	—	7½	11	—	11	—
V	10	9½	7	6½	—	7¾	12	5	8½	—	6	—	6	9½	9½	9½	7	—	7	20	—	20	—
VI	12½	8	12½	10½	—	10¼	5½	5½	5½	10	7½	—	8¾	11	9½	10¼	10½	—	10½	15½	—	15½	—
VII	—	—	—	—	—	—	—	6.70 5.20 5.20	5¾	8.65 7.60 4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VIII	—	—	—	—	6	6	—	—	—	—	—	8.80	8¾	—	—	—	—	7.80	7¾	—	11	11	—
IX	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12 11¾	—	12	7.20 8.40
Gemidd.	10	9¼	8¼	8½	6	8¼	8½	6¾	7½	7¾	7¼	8¾	7½	9¾	9½	9½	8¾	7¾	8½	14	11	13½	6¾

§ 85. ***r***. — Voor dit onderzoek is de onder 2 in § 69 genoemde methode het geschiktst.

De *r* is een samengestelde spraakklank, die zich daarin van andere onderscheidt, dat hij door een ademstroom gevormd wordt, die meermalen door de aanraking van de tongpunt met het verhemelte onderbroken wordt. Uit deze beschrijving volgt, dat de ademweg in het begin van de *r* open is. Bij de mediale en finale *r* wordt dit eerste deel tot den voorafgaanden klinker gerekend, deels omdat het in de curve daarvan in den regel niet te scheiden is, deels omdat met den overgangsklank van een klinker tot al de andere medeklinkers hetzelfde geschied is. Om deze reden wordt de *r* in *də rò·k* en *də re·i* tot de mediale gerekend.

Van de initiale *r* heb ik drie voorbeelden, n.l. *rφ:s* en tweemaal *rεit*. Bij *rφ:s* heeft de *r* twee trillingen, en de stem vangt nagenoeg bij het begin aan. De *r* van *rεit* wordt in beide gevallen eerst stemhebbend op het oogenblik, dat de tong het verhemelte aanraakt. Onderstaande Reproductie maakt dit duidelijk. Bij ⸸ begint de ademstroom, maar de stembandtrillingen vangen eerst bij het volgende streepje aan. Synchronisch met dit laatste punt begint de

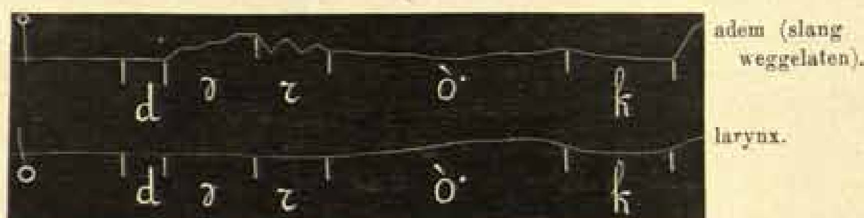
Proefpersoon VIII. — *rεit*.
duur: 15.75 + 36.90 + 10.50 = 63.15/100 sec.

daling in de ademcurve, hetgeen er op wijst, dat de aanraking tusschen tongpunt en verhemelte tot stand is gekomen. De aldus verkregen occlusie duurt voort, totdat de schrijfstift tot de normaal lijn gedaald is. Daarna volgen twee heuvels, die ieder een trilling vertegenwoordigen. De hierboven beschreven *r* bestaat dus uit drie trillingen, waarvan de eerste pas bij de occlusie stemhebbend wordt. Men ziet, dat de laatste trilling minder krachtig is dan de voorgaande en ook korter duurt, twee verschijnselen, die bij alle andere *r*'s zijn waar te nemen.

De grens tusschen *ε* en *i* is in de ademcurve niet te vinden, en de *t* begint, waar de stembandtrillingen ophouden.

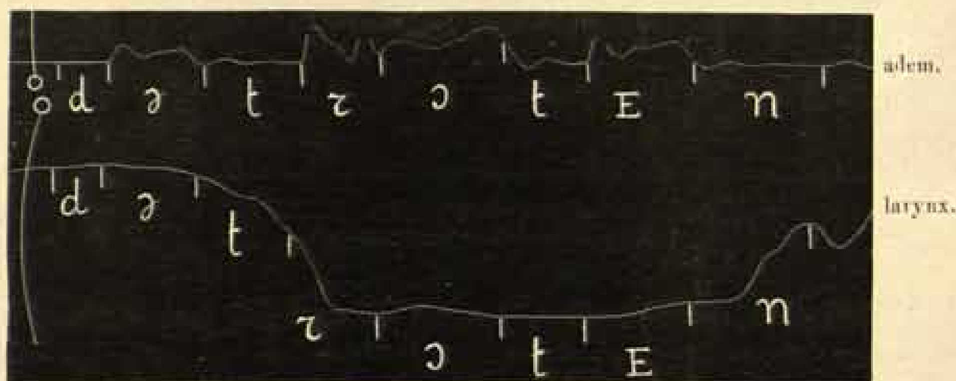
Van de mediale *r* heb ik drie voorbeelden: *də rò:k*, *də re·i* en *mərkə*.

In de onderstaande Reproductie herkent men gemakkelijk de *r*, want zij vertoont volmaakt hetzelfde beeld als in de vorige: een stemhebbend occlusief gedeelte gevolgd door twee volledige trillingen. Een nadere verklaring van de curven is overbodig: de *k* begint, waar de stembandtrillingen eindigen.

Proefpersoon VIII. — *də ròˑk.*
duur: 8.26 + 27.70 + 12 = 48/100 sec.
112.5 mM. = 1 sec.

Wanneer de *r* door een anderen medeklinker wordt voorafgegaan, begint de eerste onmiddellijk, waar de laatste eindigt, dus zonder den minsten overgangsklank. Ik heb van *trɛ:* drie en van *trɔtɛn* twee voorbeelden. Bovendien kan *ʔik ri:t* ook tot deze groep gerekend worden.

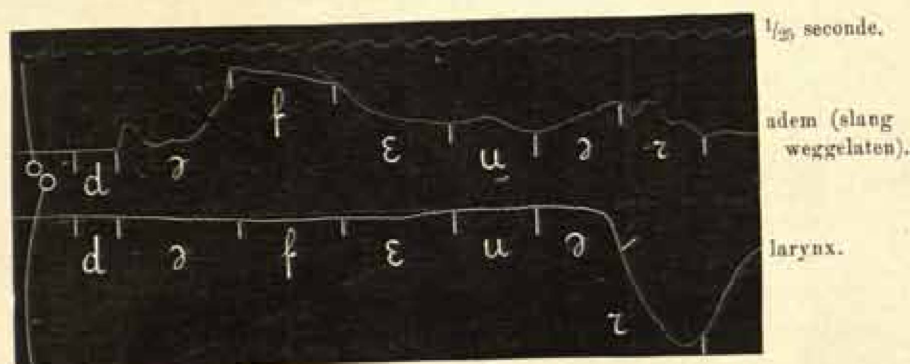
Proefpersoon VII. — *də trɔtɛn.*
duur: 6.7 + 12.4 13 + 10.2 + 16.2 + 10.8 + 13.9 + 16.8 = 80.9/100 sec.
101 mM. = 1 sec.

De bovenstaande Reproductie van *də trɔtɛn* door VII gesproken verklaart in hoofdzaak zich zelf. De tijdcurve was niet voor reproductie vatbaar. De geheele duur van de *d* is niet te bepalen; hier is alleen het stemhebbend gedeelte afgeteekend. Het slot van de *ə* wordt door het ophouden der stembandtrillingen aangegeven. De eerste helft van de *r* komt mij voor stemloos te zijn gesproken, maar zekerheid hieromtrent is er niet, omdat de larynxcurve daar

juist snel daalt (Zie verder § 78). Het schijnt, dat tijdens de *t* de schrijfstift van de larynxcurve het schoteltje heeft aangeraakt, zoodat het niet onmogelijk is, dat de *ə* een kleinigheid langer en de *t* evenveel korter moet genomen worden. De aanraking zou ook den stemloozen overgang van *t* tot ʀ verklaren. De stembandtrillingen van de *u* zijn niet duidelijk, zoodat de duur van dezen klank twijfelachtig is.

Men ziet in de ademcurve de twee volledige trillingen van de *r*.

De finale *r*, waarvan ik slechts twee voorbeelden heb, n.l. tweemaal *fɛuər* door VII gesproken, vindt men gemakkelijk terug in onderstaande curve.

1/100 seconde.
adem (slang weggelaten).
larynx.

Proefpersoon VII. — *də fɛuər*.
duur: 12.5 + 13.5 + 10.5 + 10.75 + 9.80 = 56.8/100 sec.

De *r* wordt gerekend bij den top van den heuvel te beginnen, zoodat de eerste trilling slechts uit een occlussie bestaat. De eerste volledige trilling is zeer duidelijk, maar de tweede is bijzonder zwak. Dit is ook het geval bij het andere voorbeeld, dat in mijn bezit is. De finale *r* bestaat dus uit twee en een halve trilling.

De duur van de verschillende trillingen vindt men in het volgende tabelletje vergeleken.

Duur van de *r*-trillingen (met weglating van de slang).

VIII											VII							
rø:s (2 trill.)	*reit* (3 trill.)	*reit* (3 trill.)	Gemidd.	*də rö:k*	*də re:i*	*mɔrkə*	Gemidd.	*ʔik ri:t*	*tre:*	Gemidd.	*tre:*	*tre:*	*trɔtɛn*	*trɔtɛn*	Gemidd.	*fɛuər*	*fɛuər*	Gemidd.
—	7.10	7.25	7.18	1.60	1.90	1.60	1.77	—	—	—	—	—	—	—	—	2.90	1.40	2.15
7.80	4.70	4.75	5.75	3.40	4.30	3.80	3.87	8.10	5.30	6.70	8.45	7.20	6.50	6.80	7.24	5.30	4.32	4.81
4.20	4.20	3.75	4.02	3.26	4	3	3.50	3.80	4	3.90	4.35	4.20	3.70	5.10	4.34	4.58	4.08	4.33
12	16	15.75	16.98	8.26	10.20	8.40	9.14	11.90	9.30	10.60	12.80	11.40	10.20	11.90	11.58	12.78	9.80	11.29

Dit tabelletje toont aan, dat de initiale *r* uit twee of drie trillingen bestaat, de *r* na een explosief uit twee, en de mediale en finale *r* uit twee en een halve trilling.

De cijfers voor alle *r*'s zijn in de volgende tabel samengebracht.

Duur van de *r*.

Persoon	*re:i*	*reit*	*rø:s*	Gemidd.	*skri:u*	*trɔtɛn*	*tre:*	*ʔik ri:t*	Gemidd.	*mɔrkə*	*də rö:k*	*də re:i*	Gemidd.	*hɛr*	*hɛ:r*	Gemidd.	*dɛrp*	*brygə*	*flœitər*	*fɛuər*	*ʋɛntər*	*tβɔstər*	Gemidd.
I	—	10	8	9	—	—	—	—	—	5	—	—	5	10	—	10	10	7½	8	9	8½	—	8½
II	9½	9½	—	9½	5	—	—	—	5	7	—	—	7	9½	—	9½	10½	5	8	8	—	—	8
III	12½	11½	9½	11¼	8½	—	—	—	8½	6¼	—	—	6¼	11½	—	11½	—	7	9½	7½	8	10	8¾
IV	8	8½	10	8¾	5	—	—	—	5	5	—	—	5	—	—	—	8	5	6	—	—	—	6
V	10	8½	14	10¾	8	—	—	—	8	5	—	—	5	9	—	9	7½	6	10½	8½	5	—	8
VI	9	11½	8½	9¾	10	—	—	—	10	7	—	—	7	—	10	10	11½	11½	8½	—	7½	—	8
VII	—	—	—	—	—	11.05	12.10	—	11.58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11.29	—	—	11¼
VIII	—	16	12	14	—	—	9.30	11.90	10.60	8.40	8.26	10.20	9.17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IX	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11.85	8.35	10.10	—	—	—	—	—	—	—
Gemidd.	9¾	10¾	10¼	10½	7¼	11	10¾	12	10¼	6¼	8¼	10¼	8¼	10¼	9¼	9¾	9½	7	8½	8¾	7¼	10	8¾

§ 86. Na aldus iederen medeklinker afzonderlijk behandeld te hebben, wil ik al de verkregen eindcijfers in één tabel bijeenbrengen.

Gemiddelde duur der medeklinkers.

Medeklinker.	*h*	*t*	*d*	*k*	*p*	*b*	*n*	*m*	*x*	*g*	*s*	*z*	*f*	*v*	*v*	*l*	*j*	*r*	Gemidd.	
initiaal	10½	11	9½	10¼	12½	13½	9¾	11¼	—	12½	13¼	—	13¾	—	11½	10	13½	10½	11½	
initiaal + medeklinker	—	10¾	8	—	—	12	—	—	—	—	10½	—	10¾	—	—	—	—	—	10½	10¼
medeklinker + initiaal	—	8¾	—	8¾	—	—	8¾	—	—	—	—	—	—	—	7¾	8¼	6¾	10¼	8½	
mediaal	—	8½	—	—	—	7¼	7½	—	—	7¼	—	8	—	—	—	7½	—	8¼	7¾	
mediaal + medeklinker	—	8¼	—	—	—	—	7½	—	11½	—	7½	—	9	—	—	7½	—	6¼	8¼	7¾
medeklinker + mediaal	—	—	5½	7	7½	—	—	—	—	—	—	—	—	7½	—	—	—	—	7	
finaal (met klem)	—	10¾	—	11	10½	—	10¾	10	12	—	11½	—	—	—	—	9½	—	9¾	10¾	
finaal + medeklinker	—	—	—	8½	—	—	8¾	—	7¾	—	12¼	—	—	—	—	8½	—	9½	9¼	11¾
medeklinker + finaal	—	10½	—	—	10¼	—	—	—	—	—	24¼	—	—	—	—	—	—	—	15	
Gemiddeld	10½	9¾	7¾	9	10¼	11	8¾	10¾	10½	10	13¼	8	11¼	7½	10	8½	9¼	9¼	9¾	

De gemiddelde duur van de medeklinkers in de taal van Hindeloopen is dus $9\frac{3}{4}$/100 seconde: die van de mediale is iets korter dan van de andere, en die van de initiale en finale is ongeveer gelijk. Dat het eindcijfer voor de finale medeklinkers dat voor de initiale overtreft, is te wijten aan de abnormale lengte van de *s*.

In een verbinding van twee medeklinkers verliezen beide iets van hun gewone lengte, en dit is vooral het geval met de tweede der combinatie. De eenige uitzondering hierop vindt men aan het slot van een woord, doch ook dit is te wijten aan de abnormale lengte van de *s*.

Van den langeren duur van een medeklinker onder den invloed van den duur en aard van den volgenden klinker, zooals b.v. in het Engelsch, is mij niets gebleken.

Uit mijn curven is verder duidelijk aan te toonen, dat de stemhebbende medeklinkers meestal als initiaal stemloos inzetten en als finaal stemloos (gefluisterd) eindigen; maar aan den anderen kant zijn er ook gevallen, waarin zij geheel stemhebbend of geheel stemloos (gefluisterd) zijn.

Duur der klinkers.

§ 87. Dank zij het uitgebreide materiaal behoef ik ten opzichte van den duur der klinkers mij niet, zooals bij de Grouwster taal, hoofdzakelijk op mijn gehoor te verlaten, maar kan ik dien met voldoende zekerheid uit mijn getallen afleiden.

Aangezien de gemiddelde duur van den medeklinker in het Hindeloopensch $9\frac{3}{4}$/100 seconde is, dus in een rond getal 10/100, en zooals hieronder zal blijken, de klinkers slechts bij uitzondering korter duren, komt het mij practisch voor, de indeeling der laatste zoodanig te regelen, dat met 10 te beginnen elke volgende groep telkens 10/100 sec., dus een medeklinker, langer duurt dan de voorgaande, bij gevolg:

10—$19\frac{3}{4}$	kort,	voor te stellen als	*u*,
20—$29\frac{3}{4}$	halflang	„ „ „ „	*u·*,
30—$39\frac{3}{4}$	lang,	„ „ „ „	*u:*,
40—	overlang	„ „ „ „	*u:·* (zoo noodig).

De overkorte klinkers, die minder dan 10/100 sec. duren, kunnen zoo noodig op deze wijze worden voorgesteld: *ŭ*.

§ 88. ***u·ə*** **(*u:*), *u*.** — In § 16 werd er op gewezen, dat de *u·ə̆* van *tu·ə̆zən* veelal voor het gehoor het karakter van den tweeklank verliest; in de bodemcurve vertoont zich dit karakter echter zonder uitzondering. De volgende tabel geeft de verhouding tusschen de beide deelen van den tweeklank aan.

Duur van *u·ə̆* en *u*

Persoon	*tu·ə̆zən* *u·*	*tu·ə̆zən* *ə̆·*	*fu·ə̆t* *u·*	*fu·ə̆t* *ə̆*	*sju·ə̆t* *u·*	*sju·ə̆t* *ə̆*	Gemidd. *u·*	Gemidd. *ə̆*	Tot. *u·ə̆*	*buk* *u*	*hunt* *u*	*hundat* *u*	Gem. *u*
I	33	3	—	—	—	—	33	3	36	14	—	—	14
II	28½	6	—	—	—	—	28½	6	34½	16½	—	—	16½
III	33	12	—	—	—	—	33	12	45	15	—	—	15
IV	25	4	—	—	—	—	25	4	29	15	—	—	15
V	22	7	—	—	—	—	22	7	29	14½	—	—	14½
VI	21	6	—	—	—	—	21	6	27	14½	—	—	14½
VII	19.60	10.40	—	—	—	—	20½	7¼	27¾	—	—	11.40	
	21.30	4.10										11.40	13
												16.20	
VIII	—		20	11.70	—	—	20	11.70	31¾	—	16.60	—	16½
	—		18.40	5.20	22.30	5.40							
IX	—		18	10.70	16.20	5.70	18.63	7.65	26¼	—	—	—	—
					16.90	7.20							
Gemidd.	26¼	6½	18¾	9¼	18½	6¾	24¾	7¼	31⅛	15	16½	13	15

Volgens deze tabel is de tweeklank uitgesproken met halflange *u* en overkorte *ə*, zoodat hij moet voorgesteld worden als *u·ə*. Beschouwt men den klinker in *tu·ə̆zən* als een enkelen klank, dan is de schrijfwijze *tu:zən*. Naast dezen langen is er ook een korte *u*-klank, zooals in *buk*.

§ 89. **ò·ə̆ (ò:), ò·i, ò, o·, o·u.** — Om plaats te winnen, worden deze klanken in één tabel behandeld.

Duur van de *ò·ɜ, ò·i, ò·, o, o·u.*

Persoon	*kò·ɜl-*		*jò·ɜl*		*ʔò·ɜs*		Gemidd.		Totaal.	*nò·il*		Totaal.	*flòxt*	*go·u*		Totaal.	*bo·k*	*jo·x*	Gemidd.
	ò·	*ɜ*	*ò·*	*ɜ*	*ò·*	*ɜ*	*ò·*	*ɜ*	*ò·ɜ*	*ò·*	*i*	*ò·i*	*ò*	*o·*	*u*	*o·u*	*o·*	*o·*	*o·*
I	22½	6½	22½	6½	—	—	22½	6½	29	—	—	—	—	25	10	35	21	—	21
II	17	3	17	8	—	—	16	8½	24½	19½	14	33½	—	26	17½	43½	24	—	24
III	27	6	27	6	—	—	28¼	7	35¼	26	12	38	—	23½	20½	44	23	—	23
IV	31	7½	31	7½	—	—	27	6¾	33¾	—	—	—	—	25	11	36	23	—	23
V	23½	3	23½	3	—	—	21¼	4½	25¾	—	—	—	—	23	14½	37½	20½	—	20½
VI	24	7½	24	7½	—	—	23	6¾	29¾	26	9	35	—	21	14	35	24	—	24
VII	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VIII	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13.20	—	—	—	—	30.40	30½
IX	—	—	18 18	12 11.60	25.40 —	8.10 —	21¾	10	31¾	—	—	—	—	—	—	—	—	—:	—
Gemidd.	24¼	6½	23¼	8¾	25½	8	22¾	7¼	30	23¾	11¾	35½	13¼	24	14½	38½	22½	30½	23¾

Het woord *flòæt* is door VIII gesproken in den zin *dɛ flòæt əm bi·j* (daar vliegt een bij).

Volgens deze tabel is de tweeklank *òə* uitgesproken met halflange *ò* en overkorte *ɔ̆*, zoodat hij door *ò·ɔ̆* moet worden voorgesteld. Beschouwt men den klinker in *kò·ɔ̆l⊢* als een enkelen klank, dan wordt hij lang, dus *kò:l⊢*.

Het eerste deel van den tweeklank in *nò·it* is even lang als in *ò·ɔ̆*, maar het tweede deel is kort in plaats van overkort.

Het stemloos (gefluisterd) gedeelte van den finalen klinker, waarvan in § 23 sprake was, wordt hier en in het vervolg niet in rekening gebracht.

De *o·* is halflang, dus *bo·k*. Het eerste deel van den tweeklank *o·u* is ook halflang en wordt gevolgd door een korte *u*, dus *go·u*.

§ 90. Duur van de *ɔ·u*, *ɔ·ɔ̆*, *ɔ*.

Persoon	*tɔ·u*		Tosaal.	*tɔ·ɔ̆l⊢əf*		*mɔ·ɔ̆l⊣kən*		*hɔ·ɔ̆s*		Gemidd.		Totaal.	*morkə*	*blɔt*	*krɔtən*	Gemidd.
	ɔ	*u*	*ɔu*	*ɔ*	*ɔ̆*	*ɔ*	*ɔ̆*	*ɔ*	*ɔ̆*	*ɔ*	*ɔ̆*	*ɔɔ*	*ɔ*	*ɔ*	*ɔ*	*ɔ*
I	22½	21	43½	29½	7½	—	—	22	14½	25¾	11	36¾	13	12	—	12½
II	25	14½	39½	26½	7	—	—	23	13	24¾	10	34¾	17	14	—	15½
III	19½	19	38½	28½	8	—	—	33	12	30¾	10	40¾	14½	17	—	15¾
IV	19½	16	35½	—	—	—	—	24	15	24	15	39	13	14½	—	13¾
V	18½	18½	37	20	8	—	—	21	15	20½	11½	32	—	14½	—	14½
VI	22	19½	41½	25½	7½	—	—	33	12	29¼	9¾	39	12	15	—	14
	—	—	—	25¾	7	—	—	—	—				—	—	16.20	
VII	—	—	—	24.60	8¼	—	—	—	—	25¾	7	32¾	—	—	12	15
	—	—	—	26.80	5.60	—	—	—	—				—	—	17.10	
VIII	—	—	—	—	—	14.40	6.40	—	—	—	—	—	14.80	—	—	14¾
IX	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gemidd.	21¼	18	39¼	26	7½	14½	6½	26	13½	25¾	10½	36½	14	14½	15	14½

De *ɔ·u* is evenals de *o·u* lang en heeft ook een neiging om aan het slot van een woord overlang te worden. Het eerste deel (*ɔ·*) is halflang en het tweede (*u*) is kort, maar nu en dan is de duur over de beide deelen gelijkelijk verdeeld.

De diphthongische *ɔ·ɔ̆* (*tɔ·ɔ̆l⊢əf*) bestaat uit een halflange *ɔ* en een overkorte *ɔ̆*. Wil men hem als een enkelen klank voorstellen,

dan is hij lang (*tɔ:l⊦əf*). Daarentegen duurt het tweede element vóór *s* iets langer en is voor het gehoor ook beter waarneembaar zoodat men gerechtigd is, tegenover *tɔ:l⊦əf* de schrijfwijze *hɔ˙ɔ̃s*, te stellen.

Aangezien proefpersoon VIII *mɔɔ̃l⊦kən* in plaats van *mɔ˙ɔ̃l⊦kən* heeft gezegd, zijn de desbetreffende cijfers bij de berekening der gemiddelden niet meegeteld.

De korte *ɔ*, als in *blɔt*, heeft gemiddeld denzelfden duur als de andere korte klinkers.

§ 91. ***a⊦˙u, a⊦˙i, ai, aɔ̃, a:, a⊣:, a⊣.*** — Deze klanken worden bijeengevoegd, omdat, zooals reeds eerder is opgemerkt, zij voor het gehoor zoo moeilijk te onderscheiden zijn.

Duur van de *a*-

Persoon	*ga⊦˙u*		Totaal	*ka⊦˙iən*		Totaal	*baim*		Totaal	*dva˙ɔ̃n*		*ha˙ɔ̃nt*		Totaal
	a⊦˙	*u*	*a⊦˙u*	*a⊦˙*	*i*	*a⊦.i*	*a⊣*	*i*	*a⊣i*	*a˙*	*ɔ̃*	*a˙*	*ɔ̃*	*a˙ɔ̃*
I	21	19	40	22½	7½	30	—	—	—	—	—	—	—	—
II	22½	17½	40	20	11½	31½	17	10½	27½	—	—	—	—	—
III	27	20½	47½	24½ 23½	16 17	40½	14	16	30	—	—	—	—	—
IV	29	13	42	24	17	41	16½	11½	28	—	—	—	—	—
V	26	17	43	23	5½	28½	16	10	26	—	—	—	—	—
VI	25	19½	44½	25	11	36	24½	9	33½	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VII	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VIII	—	—	—	27.80	4.80	32½	—	—	—	—	—	—	—	—
IX	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25.80 18.40	6.10 6.80	19.70 25.80	8.20 4.40	27¾
Gemidd.	25	17¾	42¾	23¾	11	34¾	17½	11½	29	22	6½	22¾	6½	27¾

De finale *a⊦˙u* is overlang. Het eerste deel is halflang en het tweede kort (*ga⊦˙u*).

De *a⊦˙i* van *ka⊦˙iən* is lang, en bestaat uit een halflange *a⊦* en een korte *i*, die dikwijls overkort is. In overeenstemming met de andere lange tweeklanken schrijf ik *a⊦˙i*, dus *ka⊦˙iən*.

Anders is het gesteld met de *ai* van *baim*, die halflang is en bestaat uit twee korte deelen, waarvan de *a* echter meestal iets langer is dan de *i*.

Voor *a·ə* zie § 112.

De *a:* in *tɒa:* is in overeenstemming met alle andere finale klinkers lang met neiging tot overlang. In gesloten lettergrepen (*sa:n*) wisselt zij tusschen lang en half-lang. De tweeklank in *dɒa·ən* duurt even lang als de enkele klank in *fa:tᵻ*. Ter onderscheiding stel ik den enkelen klank door *a:* voor.

De *a* in *santɛn* is kort. In *ba⊣ntjəs* wordt de klinker nu en dan halflang uitgesproken, waarschijnlijk onder den invloed van den langen tweeklank in *ba·ənən*, waarvan het het verkleinwoord is.

en *a*-klanken.

fa:tᵻ	*sa:n*	*sa:lt*	Gemidd.	*tɒa:*	*ʔa⊣·ət*	*santɛn*	*falə*	*ʔaᵻ-ətɛn*	Gemidd.	*ba⊣ntjəs*
a:	*a:*	*a:*	*a:*	*a:*	*a⊣·*	*a*	*a*	*a*		*a⊣*
20	—	—	20	33½	—	15	12½	—	13¾	14
22	—	—	22	32	—	13½	15	—	14¼	16
27	—	—	27	41	26	17½	15½	—	16½	—
—	—	—	—	36	30	12½	13½	—	13	15
24½	—	—	24½	27	—	14	17	—	15½	14½
22½	—	—	22½	32	23½	14	12½	—	13¼	15½
—	36.20	—		35.60	25.60	15	—	18.40		—
—	31.80	—	34¼	33	20.60	15.90	—	15½	16½	—
—	35	—		30½	27.50	—	—	17.70		—
—	—	30.80	30¾	—	16	—	—	—	—	—
	·				15.30					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23¼	34¼	30¾	25¾	33½		14½	14¼	17¼	14¾	15

Zoo was zij bij III 21½/100 sec. Dit getal is in de tabel uitgelaten, om het gemiddelde niet onzuiver te maken.

De halflange klinker in *ʔa⊣·ət* wisselt met den korten af, terwijl die in *ʔa⊣ətɛn* steeds kort is.

§ 92. **εu, εi, ε·ũ, ε·ũ, ε:, ε.** — Blijkens onderstaande tabel is de *εu*(*εi*) halflang, met dien verstande dat de duur over de beide deelen van den tweeklank gelijkelijk verdeeld is, zoodat zij beide kort zijn.

De *ε·ũ* is lang, en de *ũ* is niet overkort, omdat de *n*, die eigenlijk aan *s* moest voorafgaan, gevocaliseerd is. De *ε* van deze samenstelling is halflang.

De tweeklank in *tεũndə* is meestal kort; maar volgens de tabel heeft XI geweifeld tusschen *ε·u*, *ε·ũ* en *εu*. In twee van de vijf gevallen, waarin zij dit woord gesproken heeft, is de grens tus-

Duur der

Persoon	*nεugən*		*fεuər*		Gemidd.		Totaal	*rεit*		Totaal	*hε:ũs*		Totaal
	ε	*u*	*ε*	*u*	*ε*	*u*	*εu*	*ε*	*i*	*εi*	*ε*	*ũ*	*εũ*
I	—	—	11	7½	11	7½	18½	14½	14½	29	—	—	—
II	—	—	13½	10	13½	10	23½	14½	10½	25	—	—	—
III	—	—	13	16	13	16	29	17	16	33	—	—	—
IV	—	—	—	—	—	—	—	19	10	29	—	—	—
V	—	—	12	9	12	9	21	16½	12½	29	—	—	—
VI	—	—	13	14	13	14	27	13	12½	25½	—	—	—
VII	12 11.80 13.20 15.90 14.40	12.60 11.60 11.90 14.40 10.30	13¼ 13½ 10.90	6¾ 10½ 10¾	13¼	11	24¼						
VIII	—	—	—	—	—	—	—	13½	11.60	25.10 36.90	21.20	13.60	34¾
IX	—	—	—	—	—	—	—	—	—		22.80	11.30	34
XI	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gemidd.	13½	12¼	12½	11	12¾	11½	24¼	15½	12½	28¾	22	12½	34½

schen *ε* en *m̃* niet te bepalen, maar de lange duur van den geheelen tweeklank (37.90 en 30.80) wijst er op, dat in deze gevallen *ε·* gezegd is. Ik kies voor de transcriptie den korten klank *ε*.

De combinatie *εm̃* is ook lang en bestaat dan uit een halflang (*ε·*) en een overkort deel (*m̃*), of de duur is over de beide elementen gelijkelijk verdeeld, dus *εm̃*. Ik neem het eerste als regel aan (*ʔε·m̃st*), in overeenstemming met ᴇ·ǝ van *fᴇ·ǝtᴇn* (Zie § 94).

De *ε* van *lε̃:st* is lang door de vocaliseering van de *n*, die eigenlijk aan de *st* moest voorafgaan.

De korte *ε* (*ʔεl-wən*) komt overeen met de overige korte klinkers.

ε-klanken.

tεm̃ndə		Totaal	*ʔε·m̃st*		Totaal	*lε̃:st*	*trε:*	*mε:gə*	*lε:n*	Gemidd.	*ʔεl-wən*	*sεks*	*sεxtεn*	Gemidd.
ε	*m̃*	*εm̃*	*ε·*	*m̃*	*ε·m̃*	*ε̃:*	*ε:*	*ε:*	*ε:*	*ε:*	*ε*	*ε*	*ε*	*ε*
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	12
—	—	—	—	—	—	—	—	32	—	32	12	—	—	12
—	—	—	—	—	—	—	—	32	—	32	13½	—	—	13½
—	—	—	—	—	—	—	—	37	—	37	13½	—	—	13½
—	—	—	—	—	—	—	—	32	—	32	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	36	—	36	12	—	—	12
							32.20		40		15	18.80	18.85	
							31.10		31.20	35	14½	16.40	17½	17
							32.20	—	34		—		18.10	
—	—	—	29	7.40	36.40	—	39.60	—	—	—	—	17.70	—	17¾
12.80	6.90	19.70	12.80	16.70		34.40	—	25	33.80		—			
					28½	34.30	—	28.20		28¼	—	—	—	—
			14½	13.20				26.20						
24	12.60	36½							30.80					
23.80	6.80	30½							37.20	32				
18.10	7.90	26	—	—	—	—	—	—	28		—	—	—	—
		37.90												
		30.80												
					32½	34¼	35¾	32½	33½	33	13	17¾	18¼	14

§ 93. ***e·i, eĭ, e·***. — Deze groep is zeer beperkt, omdat de *e* nooit kort is, en omdat in vele gevallen de ᴇ in haar plaats treedt, b.v. in de combinatie ᴇ·u(*h*ᴇ·*uə*) en vóór een *r* (*h*ᴇ:*r*).

Duur der *e*-klanken.

Persoon	*re·i*		Totaal	*seis*		Totaal	*skeip*		Totaal	*ʔein*		Totaal	Gemidd.	Gemidd.	Algemeen Totaal
	e·	*i*	*e·i*	*e*	*ĭ*	*e(ĭ)*	*e*	*ĭ*	*e(ĭ)*	*e*	*ĭ*	*e(ĭ)*	*e*	*ĭ*	*e(ĭ)*
I	25	12	37	16	9	25	17	7	24	—	—	25	16½	8	24¾
II	17½	25½	43	16	14	30	—	—	25	—	—	28	16	14	27¾
III	40	17	57	17	10½	27½	—	—	27	—	—	26	17	10½	26¾
IV	26	20½	46½	17	9	26	—	—	25	—	—	25	17	9	25¼
V	25½	22½	48	15	10	25	20	4	24	—	—	31	17½	7	26¾
VI	18	22½	40½	22	9½	31½	—	—	23	—	—	25	22	9½	26½
VII	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15.10 16	13.90 9.80	33 29 32.80 25.80	—	—	30¼
VIII	27.10	10.60	37¾	—	—	—	—	—	27.60	—	—	—	—	—	27½
IX	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gem.	25½	18¾	44¼	17¼	10¼	27½	18½	5½	25	15½	11¾	27¼	17¾	9¾	27

De finale *ei* is lang, met een over het algemeen halflang eerste gedeelte en een kort tweede gedeelte, dus *re·i*.

De niet-finale *ei* of *e* is over het algemeen halflang. Wanneer *ei* duidelijk als tweeklank klinkt, is de *e* meestal kort en de *i* bijna altijd overkort (*ĭ*), zoodat de juiste schrijfwijze *eĭ* (*seĭs*) is. Den enkelen klank moet men volgens het zooeven gezegde *e·* schrijven. Overigens ziet men uit de tabel, dat het mij bij *ske·p* en bij *ʔe·n* slechts tweemaal gelukt is een tweeklank te constateeren.

§ 94. **E·u, Ĕɔ̆, E·ɔ̆, E:, E.**

Duur der E-klanken.

Persoon	*lE·nə*		Totaal	*tĔɔ̆stər*		Totaal	*fE·ɔ̆tEn*		Totaal	*stE·E*		Totaal	*hE:r*	*hEr*	*ɛEntər*	*skEp*	Gemidd.
	E·	u	E·u	Ĕ	ɔ̆	Ĕɔ̆	E·	ɔ̆	E·ɔ̆	E·	E	E·E	E:	E	E	E	E
I	20	14½	34½	10	10	20	—	—	—	34	10	44	—	15½	12½	—	14
II	19	11	30	7	10	17	—	—	—	25	17½	42½	—	14	—	—	14
III	22	17	39	8	9	17½	—	—	—	23	23	46	—	15½	12½	—	14
				9	9												
IV	18½	13	31½	9½	8	17½	—	—	—	—	—	44½	—	—	12½	—	12½
V	23	13		10	9½	19½						39½		15	12		13½
	19½	12	33¾														
	20¾	13															
VI	17½	10½	28	7	9½	16½	—	—	—	—	—	45	33½	—	11	—	11
							22.80	5.40	28.20								
VII	—	—	—	—	—	—	16.40	8.40	24.80	—	—	—	—	—	—	—	—
							28	5.20	33.20								
VIII	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30.60	13.40	44	—	—	—	14.20	14¼
IX	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	31.80	13	—	—	15¾
													33.80	18.60			
Gemidd.	19¾	13¼	32¾	8¾	9¼	18	22½	6¼	28¾	28¼	16	43¾	33¼	15¼	12	14¼	13¾

De ᴇ*u* van *l*ᴇ·*u* en *l*ᴇ·*uə* is lang en bestaat uit een halflange ᴇ en een korte *u*. Het eerste deel heeft een neiging tot kort. De ᴇə van *l*ᴇ̆ə̆*stər* is kort, en de beide samenstellende deelen er van zijn beide overkort. De ᴇə van *f*ᴇ·ə̆*t*ᴇ*n* is lang, en is samengesteld uit een halflange ᴇ en een naklank *ə*. Wij mogen aannemen, dat de klinker in het tweede der gesproken voorbeelden abnormaal kort is.

Wanneer de finale ᴇ, zooals in *st*ᴇ:, een enkele klank is, dan is zij overlang. Eindigt zij diphthongisch, dan is het eerste deel lang of halflang, en het tweede kort, dus ᴇ·ᴇ. De ᴇ: vóór *r* (*h*ᴇ:*r*) is een enkelvoudige klank. De korte ᴇ (*h*ᴇ*r*) heeft den gewonen duur van alle korte klinkers.

§ 95. ***i·j, i·u, i·ǝ, i:, i·, i.*** —

Duur der *i*-klanken.

Persoon	*bli·j*		*bi·j*		Totaal	*fi·u*		*skri·u*		Totaal	*sni·ǝnt*		Totaal	*ri:t*	*bi*	*hilpǝn*	Totaal	*tvintǝx*	*fiftǝn*	Gemidd.
	i·	*j*	*i·*	*j*	*i·j*	*i·*	*u*	*i·*	*u*	*i·u*	*i·*	*ǝ*	*i·ǝ*	*i:*	*i*	*i*	*i*	*i*	*i*	*i*
I	18	10	—	—	28	21	12½	—	—	33½	19	7	26	—	—	—	—	—	—	—
II	17	14	—	—	31	19½	16	14	17½	33½	—	—	—	—	—	15	15	—	—	—
III	17½	12½	—	—	30	20	19	15½	16½	35½	23½	9½	33	—	—	20	20	—	—	—
IV	18	12½	—	—	30½	23	13	20	17	36½	22½	8½	31	—	—	18	18	—	—	—
V	16½	11	—	—	27½	20	15	20	16	35½	21	6	27	—	—	16	16	—	—	—
VI	14	16	—	—	39	22.50 23.80	10 11.60	18½	14	32½	19	7½	26½	—	—	20½	20½	—	—	—
VII	—	—	—	—	—	23.90 25.60	8.80 15	—	—	36¼	—	—	—	—	—	—	—	13 15.30	14.20 13	14
VIII	—	—	37.20	6.60	43½	—	—	—	—	—	—	—	—	42.80	22.80	—	22¾	—	—	—
IX	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15.40	10.70	26 27½	—	—	—	—	—	—	—
Gemidd.	16¾	12¾	37¼	6½	31½	21½	14	17½	16¼	34¾	20	8¼	28¼	42¾	22¾	18	18¾	14¼	13½	14

De *i*-groep is zeer uilgebreid. Allereerst heeft men de lange *i* (*i:*), die aan het slot van een woord zonder twijfel *ij* is. Van een diphthongisch karakter is bij den medialen klank niets te bespeuren, en in het eenige geval, dat met den mondtrechter gesproken is (*ri:t*), vind ik er ook geen enkele aanwijzing van. Proefpersoon VIII, van wien deze curve afkomstig is, heeft over het geheel zeer gerekt gesproken, zoodat o.a. bij hem *bij* aanmerkelijk in lengte verschilt van *blij* bij de andere proefobjecten. Volgens de cijfers is *blij*, en dus ook *bij*, de gewone uitspraak, al heeft VIII *bi:j* gezegd. Aangezien de *ij* gemiddeld den duur van een langen klank heeft, meen ik ook dien in *ri:t* als lang, niet overlang, te mogen aanmerken. De beide deelen van *ij* zijn kort, maar het eerste deel is iets langer dan het tweede, zoodat het misschien beter is in overeenstemming met de andere tweeklanken *i·j* te schrijven.

De *iu* heeft den duur van een langen klank, bestaande uit een halflange *i* en een korte *u*(*fi·u*). Toch kan niet ontkend worden, dat de duur dikwijls over beide deelen gelijkelijk verdeeld wordt en deze dan beide kort zijn. (Men zie *skri·u* in de tabel). Daardoor komt het ook, dat het gemiddelde van de *i·* (19½) ietwat onder de grens (20) voor den halflangen klinker blijft.

De tweeklank *iɔ̈* wisselt tusschen lang en halflang en bestaat uit een halflang, bijna kort, eerste deel en een overkort tweede deel (*i·ɔ̈* : *sni·ɔ̈nt*).

De eigenlijke korte *i* (*tvintəx*) wordt aan het slot van een woord iets langer, dus *i·*. Tot mijn leedwezen heb ik van deze finale *i* slechts één voorbeeld (*bi·*), en dit is gezegd door proefobject VIII, dat, zooals reeds meer opgemerkt is, de eigenaardigheid had, zijn klinkers dikwijls zeer gerekt uit te spreken. Neemt men dit ééne voorbeeld als maatstaf, dan is de uitspraak *bi·*, maar op het gehoor maakt deze klinker niet den indruk van halflang te zijn.

Ook de *i* van *hilpən* is iets langer dan de gewone korte, b.v. in *tvintex*. Dit is wellicht daaraan toe te schrijven, dat dit woord eigenlijk *hinlipən* moest zijn, een uitspraak, die ik bij twee Hindeloopers heb waargenomen. Ook kan het wezen, dat de volgende *l* van invloed is (Zie *büll* hieronder).

§ 96. ***œi, œ·, œ, φ·ɔ, ü, y·, y.*** —

Duur van de *œi*-, *œ*-, *φ*-, *ü*- en *y*-klanken.

Persoon	*flǣitər*		Totaal	*hœ·nə*	*dœrp*	*pœt*	*mœrkə*	Gemidd.	*rφ:ɔs*		Totaal	*bült*	*füt*	Gemidd.	*hy·s*	*bryne*
	ǣ	*ɪ*	*ǣɪ*	*œ*	*œ*			*œ*	*φ*	*ɔ*	*φ·ɔ*	*ü*		*ü*	*y·*	*y*
I	10½	10½	21	21	12	13½	—	12¾	—	—	38	18	—	18	—	—
II	9	10	19	19	12	12½	—	12¼	—	—	—	15	—	15	—	7½
III	10	10	20	25	—	15	—	15	37	6	43	18	—	18	—	7
IV	9	8½	17½	18½	14	16	—	15	—	—	41½	15	—	15	—	7½
V	10½	11½	22	22	15	14	15	14¾	30	7	37	17	—	17	—	9½
VI	9½	9½	19	17½	14½	15½	—	15	—	—	42	17½	—	17½	—	9
VII	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
VIII	—	—	—	—	—	17.40	—	17½	31.10	6.20	37.30	—	14.60	14½	23.10	—
IX	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gemidd.	9¾	10	19¾	20½	13½	14¾	15	14½	32¾	6½	39¾	16¾	14½	16½	23	8

De *œi* van *flǣitər* is op de grens van kort en halflang. Ik kies in de transcriptie het eerste, in overeenstemming met den tweeklank in *tɛ̈ɔstər*, die ongeveer even lang duurt. De samenstellende deelen van *ǣɪ* zijn even lang.

De *œ* in open lettergrepen (*hœnə*) wisselt tusschen halflang en kort. De *φ*: van *rφ:s* (*rφ:ɔs*) is zeer gerekt en maakt op het gehoor

somtijds den indruk van met een zeer vluchtigen naklank te eindigen. Deze laatste viel slechts in drie der curven waar te nemen.

De *ü* (*bült*) komt slechts als een korten klank voor.

De *y* van *hy·s* is volgens het eenige voorbeeld halflang en maakt ook dien indruk op het gehoor.

De *y* van *brynə* eindelijk is merkwaardig als een voorbeeld van een korten klinker, die overkort wordt, als hij zonder sterken klem wordt uitgesproken. In de combinatie *brynə ba-ıntjes* valt de hoofdklem op het laatste woord.

Gemiddelde duur der klinkers.

§ 97. In de volgende tabellen zijn de gemiddelden van de enkelvoudige klanken en van de samenstellende deelen der tweeklanken onder de rubrieken overkort, kort, halflang, lang en overlang gerangschikt. Onder iedere kolom is het gemiddelde geplaatst.

Gemiddelde duur van de enkele klinkers.

kort		halflang		lang		overlang? (finaal)	
buk	15	*bo·k*	$23\frac{3}{4}$	*tu::zən*	$31\frac{3}{4}$	*twa:*	$33\frac{1}{2}$
blɔt	$14\frac{1}{2}$	*fa:lt*	$25\frac{3}{4}$	*kò:lt*	$31\frac{1}{2}$	*trɛ:*	$35\frac{3}{4}$
santɛn	$14\frac{3}{4}$	*ʔe·n*	27	*tɔ:lt-əf*	$36\frac{1}{2}$	*stɛ:*	$43\frac{3}{4}$
ʔɛl-ıvən	14	*hœ·nə*	$23\frac{1}{2}$	*mɛ:gə*	33		
hɛr	$13\frac{3}{4}$	*hy·s*	23	*hɛ:r*	$33\frac{1}{4}$		
twintəx	14			*rφ:s*	$39\frac{3}{4}$		
dœrp	$14\frac{1}{2}$						
bült	$16\frac{1}{2}$						
Gemidd.	$14\frac{3}{4}$	Gemidd.	$24\frac{1}{2}$	Gemidd.	$34\frac{1}{4}$	Gemidd.	$37\frac{3}{4}$

§ 98. Gemiddelde duur van de samenstellende deelen der tweeklanken.

overkort (— 9.75)						kort (10—19.75)						kort (10—19.75)			halflang (19.75—)		
met klem			zonder klem			met klem			zonder klem			finaal zonder klem			met klem		
lɛ̃ɔstər	ɛ̃	8¾	tu·ɔzən	ɔ	7¼	baim	a	17½	nò·il	i	11¾	go·u	u	14½	tu·ɔzən	u·	24¾
flǣtər	ǣ	9¾	kò·ɔl꜔	ɔ	7¼	nɛugən	ɛ	12¾	ka꜔·iən	i	11	tɔ·u	u	18	kò·ɔl꜔	ò·	24¼
			tɔ·ɔl꜔əf	ɔ	10½	rɛit	ɛ	15½	baim	i	11½	ga꜔·u	u	17¾	nò·il	ò·	23¾
			dɛa·ɔn	ɔ	6½	seis	e	17¾	nɛugən	u	11½	re·i	i	18¾	go·u	o·	24
			seis	i	9¾	·bli·j	i	16¾	rɛit	i	12½	stɛ·ɛ	ɛ	16	tɔ·u	ɔ·	21¼
			lɛ̃ɔstər	ɔ	9¼				lɛ·uə	u	13¼	fi·u	u	15¼	tɔ·ɔl꜔əf	ɔ·	25¾
			sni·ɔnt	ɔ	8¼				bli·j	j	12¾				ga꜔·u	a꜔·	25
			flǣtər	i	10										dɛa·ɔn	a·	22½
			rφ·ɔs	ɔ	6½										ka꜔·iən	a꜔·	23¾
			fɛ·ɔtɛn	ɔ	6¼										re·i	e·	25½
															lɛ·uə	ɛ	19¾
															stɛ·ɛ	ɛ·	28¼
															fɛ·ɔtɛn	ɛ·	22½
															fi·u	i·	19½
															sni·ɔnt	i·	29
															rφ:ɔs	φ:	32¾
Gemiddeld		9¼			8¼			16			12			16¾			24
		8¾						14									

§ 99. Gemiddelde duur der tweeklanken.

kort (—$19\frac{3}{4}$)			halflang (20—$29\frac{3}{4}$)			lang (30—$39\frac{3}{4}$)			finaal		
tĕɔ̆stər	ĕɔ̆	18	*baim*	*ai*	29	*tu·ɔ̆zən*	*u·ɔ̆*	$31\frac{3}{4}$	*go·u*	*o·u*	$38\frac{1}{2}$
flœ̆ɪtər	œ̆ɪ	$19\frac{3}{4}$	*nɛugən*	*ɛu*	$24\frac{1}{4}$	*kɔ̀·ɔ̆lɦ*	*ɔ̀·ɔ̆*	30	*tɔ·u*	*ɔ·u*	$39\frac{1}{4}$
			rɛil	*ɛi*	$28\frac{3}{4}$	*nɔ̀·it*	*ɔ̀·i*	$35\frac{1}{2}$	*gɑɦ·u*	*ɑɦ·u*	$42\frac{3}{4}$
			seɪs	*eɪ*	27	*tɔ·ɔ̆lɦəf*	*ɔ·ɔ̆*	$34\frac{1}{2}$	*re·i*	*e·i*	$44\frac{1}{4}$
			sni·ɔ̆ut	*i·ɔ̆*	$28\frac{1}{4}$	*kɑɦ·iən*	*ɑɦ·i*	$34\frac{3}{4}$	*stᴇ·ᴇ*	ᴇ·ᴇ	$43\frac{3}{4}$
			dɑ·ɔ̆n	*ɑ·ɔ̆*	$27\frac{3}{4}$	*ʔɛ·ɯ̈st*	*ɛ·ɯ̈*	$32\frac{1}{2}$	*fi·u*	*i·u*	$34\frac{3}{4}$
						lᴇ·uə	ᴇ·*u*	$32\frac{3}{4}$	*bli·j*	*i·j*	$31\frac{1}{2}$
						fᴇ·ɔ̆tᴇn	ᴇ·ɔ̆	$28\frac{3}{4}$			
						rφ·ɔ̆s	*φ·ɔ̆*	$39\frac{3}{4}$			
		19			$27\frac{1}{2}$			$33\frac{1}{4}$			$39\frac{1}{4}$

Algemeen Resultaat.

§ 100. Op grond van deze tabellen is de gemiddelde duur der Hindeloopensche klanken in honderdsten van seconden als volgt:

medeklinker. . . . . $9\frac{3}{4}$
korte klinker = $1\frac{1}{2}$ medeklinker = $14\frac{3}{4}$
halflange klinker = $2\frac{1}{2}$ medeklinker = $24\frac{1}{2}$
lange klinker = $3\frac{1}{2}$ medeklinker = $34\frac{1}{4}$.

Voor ieder deel van de tweeklanken vind ik:

overkorte klinker = 1 medeklinker (ongeveer) = $8\frac{3}{4}$
korte klinker = $1\frac{1}{2}$ medeklinker = 14
halflange klinker = $2\frac{1}{2}$ medeklinker = 24

en voor de tweeklanken in hun geheel:

korte tweeklank = 2 medeklinkers = 19
halflange tweeklank = 3 medeklinkers = $27\frac{1}{2}$
lange tweeklank = $3\frac{1}{2}$ medeklinkers = $33\frac{1}{4}$

De finale klinkers en tweeklanken hebben neiging om overlang te worden. Bij de laatste is het meestal het tweede deel, dat verlengd wordt.

De onbeklemtoonde klinkers zijn gemiddeld iets korter dan de beklemtoonde.

AFDEELING II.

---

§ 101. In de voorgaande bladzijden heb ik mij bijna uitsluitend bezig gehouden met het materiaal, dat door mijn proefnemingen met instrumenten verkregen is. Thans wil ik aan de hand van mijn subjectieve waarnemingen, gesteund door het voorafgaande een korte beschrijving van de klanken in het Hindeloopensch dialect geven.

ARTICULATIEBASIS OF STAND VAN DEN MOND.

§ 102. De articulatiebasis is dezelfde als van Grouw. De bewegingen der organen is over het geheel weinig krachtig en bij gevolg min of meer onbestemd; daardoor hebben de klinkers een neiging om in tweeklanken te ontaarden.

De kaakbeweging is, althans bij mijn proefobjecten, over het algemeen matig, en volgens de cijfers op blz. 7 iets minder dan te Grouw en in mijn eigen uitspraak van het Nederlandsch.

De uitgebreide ontwikkeling van geronde voorklinkers wijst op veel lipronding, maar deze wordt niet altijd door lipprotrusie ondersteund. Aan den anderen kant is de beweging der lippen ook traag, getuige de slappe uitspraak van de *p* in *pœt*, dat dikwijls bijna als *p*ᵘ*œt* klinkt.

De tong ligt vlak en breed in den mond en raakt bij de voorklinkers gewoonlijk aan de voortanden, maar de *ə* in een onbeklemtoonde lettergreep gelijkt niet, zooals te Grouw, dikwijls op een E. Aan de trage beweging der tong schrijf ik het toe, dat de g (b.v. in *go·u*) moeilijk te onderscheiden is van den stemhebbenden explosief *g* en bij grooten nadruk daarin zelfs overgaat; dat de *r* geregeld verdwijnt voor *s*, *z*, *t*, *d*, *n* (b.v. *hundət*), en dat de *n* gevocaliseerd wordt vóór *s*, *z* en *l*, b.v.: *fẽ:stər* (venster), *dã·sjə* (dans), *mɔ̃:lə* (molen) naast *mɔ:lnə*.

Daarentegen is de *r* vóór een klinker, of wanneer zij niet door een der zooeven genoemde klanken gevolgd wordt, een duidelijk getrilde klank, en wordt zonder uitzondering met de punt der tong uitgesproken.

Bij *t*, *d* en *l* raakt de tong veelal de tanden, terwijl de *n* vaak iets naar achteren gevormd wordt.

Bijzonder merkwaardig zijn de drie soorten van *l*: de palatale (*ʔik fa:l⊢*) en de gutturale (*ʔɛl⊣vən*) naast de neutrale (*lɛ:nə*).

De *z* en de *v* komen niet aan het begin van een woord voor, tenzij door assimilatie, en *ʃ* en *ʒ* bestaan slechts individueel in plaats van *sj* en *zj*.

De combinaties met *j*, die het Grouwster dialect karakteriseeren, komen ook in het Hindeloopensch voor, doch lang niet zoo veelvuldig. Het is vooral het ontbreken van *tsj*, dat het laatste van het eerste onderscheidt.

De explosieven aan het slot van een woord zijn stemloos, tenzij zij onder den invloed van een volgenden stemhebbenden klank staan.

De initiale *p*, *t* en *k* zijn niet geaspireerd.

De *clear beginning* of de *glottal stop* hoort men alleen, doch niet geregeld, aan het begin van een woord (of lettergreep), die òf op zich zelf, òf met nadruk in het zinsverband wordt uitgesproken.

Het Hindeloopensch kent geen neusklinkers, behalve daar, waar de *n* gevocaliseerd is.

Het klinkersysteem is zeer uitgebreid, met veel twee- en drieklanken. Hoogst eigenaardig zijn de tweeklanken, waarvan het laatste deel *ə* of *ɯ* is, b.v.: *sni·ɔ̃nt*, *tʀɔ̃stər*, *sla:ɔ̃n*, *tʀɯ̃ndə*, *hɛ·ɯ̃s*, enz. Men vindt vaak *ə* in de zwakke lettergrepen, en *n* is veelal syllabisch na *t*, *d*, *z* : *fəjɛtn*.

De assimilatie is even menigvuldig als in het Grouwsch en het Nederlandsch.

De medeklinkers zijn altijd kort.

Er bestaat een neiging, om de lange klinkers en tweeklanken te rekken, vooral aan het slot van een woord.

Het accent is in hoofdzaak hetzelfde als in het Nederlandsch en Hoogduitsch.

BESCHRIJVING DER KLANKEN.

§ 103. De klanken van het Hindeloopensch zijn hieronder naar het stelsel van *l'Association Phonétique* gerangschikt; dus is de kaakafstand der klinkers daarin verwaarloosd.

Klanktafel.

		Laryng.	Uvul.	Vélaires	Palatales	Linguales	Dentilab.	Labiales
Medeklinkers	Plosives....	ʔ		k		t d		p b
	Nasales.....					n		m
	Latérales ...					l⊣ l l⊢		
	Roulées					r		
	Fricatives...	h ɦ		x x⊢g⊣g	j	s z	f v ᴠ	
Klinkers	Fermées....			u	y i			(u y)
	Mi-fermées..			ɯ ü				(ü)
				o	e			
	Moyennes...			ə				(o)
				ò ϕ	E			(ò ϕ)
	Mi-ouvertes .			ɔ æ ε				(ɔ æ)
	Ouvertes....			ɑ a				

u·ɔ̈, u·i, o·u, ò·ɔ̈, ò·i, ɔ·u, ɔu, ɔ·ɔ̈, ɔ·i, ɑ⊢·u, a⊣i, a·ɔ̈, εi, εu, εü, ε·ü, E·u, Eɔ̈, E·ɔ̈, e·i, i·u, i·ɔ̈, æ̈ı, æ·i, ϕ·ɔ̈, yu, ɑ⊢·iə, εuə, E·uə.

De Klinkers.

§ 104. Als algemeene opmerking omtrent de uitspraak der tweeklanken moge gelden, dat de *u* en *i* als tweede deel zeer gearticuleerd gesproken worden en aan het slot van een woord zelfs consonantisch eindigen, zoodat ik b.v. geaarzeld heb tusschen de transcripties *fi·u* en *fi·uw*, *re·i* en *re·ij*. Dit consonantisch gedeelte is gefluisterd of stemloos. Ook de tong en kaak nemen vrij wel den stand van de beklemtoonde *u* en *i* in.

Narrow en Wide.

§ 105. Ten einde zooveel mogelijk het gebruik van accenten te vermijden, heb ik tegenover de gespannen *e* het teeken E voor

den ongespannen klank gekozen. Voor de *o*-klanken zag ik geen kans het accent te vermijden.

Gespannen (of dikwijls half gespannen) zijn: *u*, *o*, *ɔ*, *ŭ*, *y*, *i*, *e*, *ε*.

Ongespannen zijn: *ò*, *ɑ*, *a*, *ɸ*, *œ*, ᴇ.

Timbre, duur en accent.

§ 106. Voor den duur der klinkers wordt verwezen naar het uitvoerig hoofdstuk, dat daarover handelt (§§ 69—100). Over het algemeen verliezen de klinkers, als zij niet den klem hebben, een gedeelte, maar een zeer klein, van hun duur en timbre.

De klemtoon valt bij tweeklanken zonder uitzondering op het eerste gedeelte.

De volgende klinkers, twee- en drieklanken komen in de taal van Hindeloopen voor [1]):

Korte klinkers. — *u* — *buk* (buik), enz. als in Ned. *boek*.
ò — *mòsk* (musch), enz. als in Ned. *kom*.
ɔ — *blɔt* (blad), enz. als in Ned. *tot*.
ɑ — *santᴇn* (zeventien), enz. als in Ned. *zand*.
ɑ˫ — *bɑ˫kə* (bakken), enz. als in Ned. *bakken*.
ε — *ʔεl˧vən* (elf), enz. als in Ned. *elf*.
ᴇ — *hᴇr* (hier), enz. als in Ned. *pit*.
i — *tvintəx* (twintig), enz. als in Ned. *Piet*.
œ — *dœrp* (dorp), enz.
ŭ — *bŭlt* (hoop), enz. als in Ned. *bult*.

Halflangeklinkers. — *o·* — *bo·k* (boek), enz. als in Ned. *rook*.
e· — *e·n* (een), enz. als in Ned. *een*.
œ· — *hœ·nə* (haan), enz.
y· — *hy·s* (huis), enz. als in Ned. u.

Lange klinkers. — *u:* — *ku:r* (mand), enz. als in Ned. *boer*.
ò: — *gebò:rən* (geboren), als in Ned. *geboren*.
ɔ: — *bɔ:r* (boor), enz.
a — *sa:lt* (zout), enz. als in Ned. *zaal*.
ε: — *mε:gə* (maag), enz. als in Ned. *met*, maar langer.
ᴇ: — *hᴇ:r* (heer), enz. als in Ned. *heer*.
i: — *ti:zdə* (Dinsdag), enz. als in Ned. *zien*, maar langer.
ɸ: — *flɸ:rəx* (vroolijk, fleurig), enz. als in Ned. *fleurig*.
y: — *by:* (bui), enz. als in Ned. *buur*.

---

1) Het zou kunnen wezen, hoewel het niet waarschijnlijk is, dat aan mijn lijst van klanken een enkele ontbrak.

Korte tweeklanken.— *ĕɔ̃* — *tĕɔ̃stər* (donker, duister), enz.
ăı — *flăıtər* fluit), enz. als in Ned. *b*ui maar korter.
ĕü — *tjĕüu* (tegen), enz.
Halfl. tweeklanken.— *ɔu* — *'frɔuliɔ̃t* (vrouwen), enz. als in Ned. *bout*.
εu — *nεugən* (negen), enz.
εi — *rεit* (riet), enz. als in Ned. *meid*.
ai — *baim* (boom), enz.
ei — *'streipəpi:r* [stroopapier), enz. als in Ned. *z*ee.
yu — *vE:dyu* (weduwe), enz. als in Ned. *d*uw.
Lange tweeklanken.— *u·ɔ̃* — *fu·ɔ̃t* (been, voet), enz.
u·i — *ʔik bəmu·i* (ik bemoei), enz. als in Ned. *bem*oei, maar langer.
ò·i — *nò·it* (nooit), enz.
ò·ɔ̃ — *jò·ɔ̃t* (Jood), enz.
o·u — *go·u* (goed), enz. als in Ned. *z*oo, maar langer.
ɔ·u — *hɔ·umənhɔ·u* (Vastenavond) enz. als in Ned. *z*ou.
ɔ·ɔ̃ — *hɔ·ɔ̃s* (kous), enz.
ɔ·i — *ik lɔ·i* (ik lag), enz.
a⊦·u — *ga⊦·u* (gauw), enz.
a·ɔ̃ — *sla·ɔ̃n* (slaan), enz.
ε·ü — *ʔε·üst* (eerst), enz.
E·u — *lE·uə* (gelooven), enz.
E·ɔ̃ — *fE·ɔ̃tEn* (veertien), enz.
E·E — *stE·E* (stad), enz.
i·j — *bli·j* (blij), enz. als in Ned. *z*ie, maar langer.
i·ɔ̃ — *sni·ɔ̃nt* (Zaterdag), enz.
i·u — *fi·u* (vijf), enz. als in Ned. *n*ieuw, maar langer.
ϕ·ɔ̃ — *rϕ·ɔ̃s* (reus), enz.
Drieklanken. — *εuə* — *fεuər* (vier), enz.
E·uə — *lE·uə* (gelooven), enz.
a⊦·iə — *ka⊦·iən* (sleutels), enz.

Eigenlijk behooren deze drieklanken tot twee lettergrepen.

Wat hier halflange en lange tweeklanken heet, is in mijn beschrijving van het Grouwster dialect respectievelijk *brève* en *moyenne* genoemd.

Beschrijving der klinkers.

§ 107. *u*, *u:*, *u·ə*, *u·i*, *o·u*, *ɔ·u*, *ɑ⊢·u*, *ɛu*, *ᴇ·u*, *i·u*, *yu*. — De korte *u* (gemiddelde kaakwijdte $3^1/_4$), zooals in *buk*, is gewoonlijk half gespannen, maar wisselt af met gespannen en ongespannen. De protrusie der lippen is ook verschillend, maar in den regel gering of slechts matig. De ronding der lippen neemt gewoonlijk tijdens den klinker tot het einde ietwat toe, en duurt somtijds bij den volgenden medeklinker nog voort. De *u* is *back* tot *outer-back*.

De lange *u*(*u:*), zooals in *tu:zən*, *ku:r*, komt hiermede geheel overeen. Veelal hoort men aan het einde van *u:* een naklank, waarbij de lippen al of niet de ronding behouden, en de tong minder teruggetrokken is. Deze naklank is meer te beschouwen als de duidelijk hoorbare *glide* van den klinker tot den volgenden medeklinker. Vóór *t*, *d*, *n* en *s* aan het einde van een woord mag hij vooral niet verwaarloosd worden, en om die reden heb ik hem in die gevallen in de transcriptie door *u·ə* voorgesteld, b.v. *fu·ət*, enz.

De halflange tweeklank in woorden als *ʔik bəmu·i mi* (ik bemoei mij) duurt iets langer, is iets meer gerekt, dan de Nederlandsche *oei*; zij hebben echter dit gemeen, dat de *i* als een *j* eindigt (stemloos of gefluisterd).

De *u* als tweede deel van een tweeklank, zooals in *fi·u*, enz., verschilt weinig van de gewone *u*. Zij eindigt dikwijls stemloos (gefluisterd). Soms maakt deze tweeklank zelfs den indruk van met gelijken klem gesproken te worden. In *o·u*, zooals in *go·u*, is de *u* het minst duidelijk, en sommigen spreken dit woord uit als *go:*.

Zie verder onder het eerste deel der tweeklanken.

§ 108. *ò*, *ò:*, *ò·i*, *o·ə*. — De *ò* (kaakwijdte 3¾) is *outer-back* (met een sterke neiging tot *back*), ongespannen en zeer gesloten, zoodat zij somtijds van de ongespannen *u* niet te onderscheiden is. Men hoort b.v. *u·ən*, *ʋ·ən* of *ò·ən*.

De lange *ò:* heeft neiging tot diphthongeering (*ò·ə*); vooral vóór *t*, *d*, *n* en *s*, en wordt in de laatste gevallen, evenals *u:*, als tweeklank geschreven: *jò·ət* (Jood), enz.

Karakteristiek is de kort afgebeten korte *ò* aan het einde van een woord, als: *ò*, *hò*, *jò*, *nò*, *sò*, *tò*.

Voor *ò·i* zie *i*.

§ 109. *o:*, *o·u*. — De *o·* (kaakwijdte 5½) is halflang, gespannen en meestal *outer-back*, en gaat eigenlijk in een *u* over. Dit diph-

thongisch karakter is vooral duidelijk aan het slot van een woord, hetgeen ik in de transcriptie dan ook uitgedrukt heb. Zie verder *u*.

§ 110. *ɔ*, *ɔ:*, *ɔ·u*, *ɔ·i*. — De *ɔ* (kaakwijdte 5½) is *back* (met een neiging tot *outer-back*), ongespannen en zeer gesloten (eigenlijk *ɔ⊥*), zoodat het verschil tusschen deze groep en die van *o* dikwijls zeer moeilijk is waar te nemen.

De *ɔ:* is vóór *t*, *d*, *n* en *s*, evenals *u:* en *o:*, in den regel een tweeklank, en zij wordt in de transcriptie als zoodanig voorgesteld: *hɔ·ɔ̈s* (kous), enz.

De *ɔ* van *ɔu* (*frɔuli·ɔ̈t*) is voor het gehoor kort. Alleen als deze klank aan het einde van een beklemtoond woord staat, wordt hij *ɔ·u*, b.v. *tɔ·u*.

Voor *ɔ·ɔ̈*, *ɔ·u* en *ɔ·i* zie verder respectievelijk onder *ɔ̈* (§ 121), *u* en *i*.

Somtijds wisselt de *ɔ* met *œ*, zooals in *mɔrkə*, dat zeer dikwijls als *mœrkə* wordt uitgesproken.

§ 111. *ɑ*, *ɑ⊢*, *ɑ⊢·i*, *ɑ⊢·u*, *a:*, *a·ɔ̈*, *a⊣i*. — Zooals reeds in § 28 werd opgemerkt, zijn de klanken dezer groep (kaakwijdte 5¼—6¼) uiterst moeilijk te onderscheiden. In hoofdzaak is de korte klank *ɑ* of *ɑ⊢* (ongespannen) en de lange *a:* of *a⊣:* (ongespannen). Het is te begrijpen, dat het verschil tusschen *ɑ⊢* en *a⊣* meestal aan het gehoor ontgaat, en dat daarom met deze teekens bedoeld wordt: niet de volle *ɑ* en niet de volle *a*.

Een vrij uitgebreid onderzoek heeft tot de volgende conclusie geleid.

De korte klank is steeds *ɑ*, wanneer er een enkele *n* op volgt, b.v. *fɑn*(van), *santɛn*(zeventien). Daarentegen *ɑ* en *ɑ⊢*, wanneer op de *n* een klinker volgt, b.v.: *'hɛ̈m̈sɔ̈spanə*(hersenpan). Volgt er een medeklinker op, die tot dezelfde lettergreep behoort, dan is *ɑ* regel, *ɑ⊢* uitzondering, b.v.: *vant*(want).

Vóór *l* hoort men gewoonlijk *ɑ*, somtijds *ɑ⊢* : *falə*(vallen), *hals* (hals), *falk*(valk), enz.

In alle andere gevallen zegt men *ɑ⊢* of *a⊣*, en niet *ɑ*: *tvɑ⊢də* (tweede), *tɑ⊢ŋə*(tang), *ʔɑ⊢kər*(aker), *gɑ⊢t*(gat), *jɑ⊢s*(jas), *kɑ⊢gəl* (kachel), *fɑ⊢rə*(varen), *pɑ⊢k*(pak), *gɑ⊢st*(gast), *knɑ⊢p*(knap), *gədɑ⊢xtn* (geduchten), *bɑ⊢ŋ*(bang), *mɑ⊢r*(maar), *klɑ⊢dərə*(klimmen) enz.

In den korten tweeklank *a⊣i*(*ba⊣im*) heb ik gewoonlijk *a⊣i*, doch nu en dan *ɑ⊢i* waargenomen. In de transcriptie zet ik eenvoudigheidshalve *ai*(*baim*).

Daarentegen is de lange klank in de tweeklanken *ɑ⊢·i* en *ɑ⊢·u* bijna altijd *ɑ⊢·*, veelal zelfs *ɑ·* (*kɑ⊢·iən*, *gɑ⊢·u*). Dit laatste en *bənɑ⊢ut* (blz. 134,61) zijn de eenige woorden, die ik met *ɑ⊢·u* (*ɑ⊢u*) heb aangetroffen. Hieruit zou men opmaken, dat deze woorden geïmporteerd zijn.

§ 112. Naast de *a:* en *a·ɔ̈* als gewone uitspraak staat *a⊣:* en *a⊣·ɔ̈*, met dien verstande dat dezelfde persoon *a:* en *a·ɔ̈*, of *a⊣:* en *a⊣·ɔ̈* zegt (*tʋa:*, *dʋa·ɔ̈n*).

Bijzonder opmerkelijk is de *a·ɔ̈* naast de *a:* in:

1. beklemtoonde woorden, die op een *t* eindigen. Ik heb de volgende voorbeelden opgeteekend:

ba·ɔ̈t (*hi hɛd* gɛn *ba·ɔ̈t fundən*).	hij heeft er geen baat bij gevonden.	*ha:t*	hoofd
bla·ɔ̈t	bloot	*ka:t*	kaart
gra·ɔ̈t	groot	*ma:t*	Maart
ha·ɔ̈t	haat	*na:t*	niet
kʋa·ɔ̈t	kwaad, zondig	*'ʋɔlfa:t*	welvaart
la·ɔ̈t	lade	*ʋa:t*	werd.
ma·ɔ̈t	maat, kameraad	*fər'sma:t*,	versmaad
na·ɔ̈t	nacht		
pla·ɔ̈t (*em mɔ·iən pla·ɔ̈t*)	plaat (een mooie)		
pra·ɔ̈t (*hi hɛt ra:r pra·ɔ̈t*)	hij verkoopt rare praatjes		
ra·ɔ̈t (*re ĭ*)	gemeenteraad		
ta·ɔ̈t	taart		

2. in beklemtoonde lettergrepen, die op een *n* eindigen:

ba·ɔ̈n	(ijs)baan	*fa:n*	meisje
ba·ɔ̈n	boon	*sa:n*	zeven
dʋa·ɔ̈n	doen		
ga·ɔ̈n	gaan		
kla·ɔ̈n	kleederen		
la·ɔ̈n	laan		
sla·ɔ̈n	slaan	Ook: *da·ɔ̈nəx*	danig
sta·ɔ̈n	staan	*ta·ɔ̈nə*	teen

3. in beklemtoonde lettergrepen vóór *nt*:

ba·ɔ̈nt	(ik) bond	*ba:nt*	band
fa·ɔ̈nt	(ik) vond	*bra:nt*	brand
ha·ɔ̈nt	hand	*ka:nt*	kant
ra·ɔ̈nt	geronnen (vet)	*la:nt*	land
hi se·ɔ̈nt nɔg ma·ɔ̈nt mi,	hij laat niets van zich hooren, houdt zich van den domme.	*sa:nt*	zand
		stra:nt	strand
ʋa·ɔ̈nt	(hij) won		
hi ʋa·ɔ̈nt də klɔkə ɔp.	hij wond de klok op.		

Bovendien: *ma·ɔ̈ndə* mand

Een regel heb ik voor deze drie groepen niet kunnen vaststellen. Alleen vindt men in het laatste geval *a·ɔ̃* in werkwoorden, en *a:* in zelfstandige naamwoorden. Uitgezonderd is *haɔ̃nt*.

Zie verder onder *ə* (§ 121).

§ 113. *ɛ, ɛ:, ɛ·ɯ, ɛ̃ɯ̃, ɛi, ɛu.* — De *ɛ* (kaakwijdte $5\frac{3}{4}$) is *inner front*, gespannen. In den tweeklank *ɛi* is zij eigenlijk *ɛɪ*, zoodat *dɛ·i*(dag) moeilijk te onderscheiden is van het Engelsche *day*, zooals dit in het zuiden van Engeland uitgesproken wordt.

In den tweeklank *ɛu* is de *ɛ* onder de invloed der *u* dikwijls gedeeltelijk gerond, zoodat b.v. *nɛugən* veelal als *nɛ̈ɔ̈ugən* klinkt. Velen beweren zelfs, dat de juiste uitspraak *nɔ̈ugən* is, dus met een naar *ɔ* zweemenden klinker als eerste element van den tweeklank.

Voor *ɛɯ̃* en *ɛi* zie respectievelijk *ɯ̃* (§ 122) en *i* (§ 116).

§ 114. E, E:, E·ə, E·u. — De E (kaakwijdte $4\frac{1}{2}$) wordt zeer verschillend gevormd: meestal is zij *inner-front* of zelfs *in-front*, maar somtijds is zij gewoon *front*. Het is dezelfde klank als de Nederlandsche korte klank in i n en de lange in n e e r. In hoeverre deze laatste verschillend zijn, zou door een afzonderlijk onderzoek moeten uitgemaakt worden, en durf ik hier niet te beslissen. In mijn eigen uitspraak is de klinker van i n *in-front* en van h e e r *front*.

De lange klinker E: heeft neiging tot diphthongeering, vooral aan het einde van een woord of lettergreep. De tong wordt daarbij ietwat meer vooruitgeschoven of ook wel teruggetrokken, zoodat men E⊣Ê of EÊ⊣ hoort.

De E·ɔ̃ hoort men telkens, waar een historische *r* na de E: is weggevallen, b.v *fE·ɔ̃tEn*. Deze is moeilijk te onderscheiden van *ɛ·ɯ̃*, b.v. *ʔɛ·ɯ̃stə*.

Zie verder *ə* en *u*.

§ 115. *e·, ei, e·i.* — De *e·* (kaakwijdte $5\frac{1}{2}$) is *inner-front*, half gespannen, en heeft, vooral vóór dentalen, neiging om *ei* te worden. Aan het slot van een woord onder den klem is zij steeds *e·i* (*ske·p*, *e·u*, *re·i*) en eindigt eigenlijk consonantisch.

Somtijds is *e·* moeilijk te onderscheiden van de E:, zooals b.v. vóór een gevocaliseerde *n*: *mē·skən* of *mE·skən*, *fē·slər* of *fE·slər*.

§ 116. *i, i:, i·j, i·ɔ̃, i·u, u·i, ò·i, ɔ·i, ɑ⊢·i, ai, ɛi, ɛ·i, ei, e·i, æ̃i.* — De *i* (kaakwijdte 4) is *front* (of *inner-front*), half gespannen. Als deel van een tweeklank is zij veeleer ongespannen dan gespannen.

Somtijds komt, merkwaardig genoeg, de korte *i* aan het slot van een woord voor, b.v.: *bi*(*bij*). Van de tien personen, die ik dit woord heb laten spreken, zeiden er vijf zuiver *bi*, drie lieten een lichten stemloozen naklank hooren, zoodat de uitspraak iets geleek op *bij*, en slechts twee zeiden duidelijk *bij*(kort).

De lange *i*(*i:*) is alleen aan het slot van een woord ontegenzeglijk een tweeklank, b.v. *bli·j*. Somtijds is de duur over de beide deelen gelijkelijk verdeeld, maar in den regel is het eerste deel halflang en het tweede kort. Deze tweeklank eindigt consonantisch en heeft een stemloozen (gefluisterden) *glide* aan het slot. In de transcriptie kies ik *bli·j*.

De *i·ə̄* komt o.a. voor, wanneer een historische *r* vóór een dentaal verdwenen is, b.v. *vi·ə̄t*(was).

De *i* van *i·u* (*fi·u*) is tusschen halflang en kort, en is dikwijls onder den invloed van de volgende *u*, zoodat men meent *iyu* of *y·u* te hooren.

Ook de *i* van den tweeklank *i·ə̄*(*sni·ə̄nt*) wisselt tusschen halflang en kort. In overeenstemming met *i·j* kies ik *i·ə̄*.

Wanneer de *i* als tweede deel van een tweeklank optreedt, dan wordt zij aan het slot van een woord of vóór een klinker eigenlijk een *j*, b.v.: *mɔ·i*(*mɔ·j*), *mɔ·iə*(*mɔ·jə*).

§ 117. *ü*. — De *ü* (kaakwijdte $3\frac{1}{4}$) van *bült* komt geheel overeen met den geronden klank in mijn uitspraak van het Nederlandsch put (kaakwijdte $3\frac{1}{4}$), en is iets meer gesloten dan in het Grouwster *brötsən* (kaakwijdte 4). Zij houdt het midden tusschen een hoogen klinker en een middenklinker en wordt met een ietwat naar voren geschoven tong gesproken. Voor mijn gevoel is zij half gespannen.

§ 118. *œ*, *œ̄*, *œy*, *œ·i*. — De *œ* (kaakafstand $4\frac{3}{4}$) is *low-mixed*, ongespannen en matig gerond. Zij wordt nu en dan met ietwat vooruitgebrachte tong gesproken. In een open lettergreep (*hœnə*) heeft zij neiging halflang en wat meer open te worden.

Men zou dezen klank den geronden van *a* kunnen noemen (*a* in Nederlandsch pa) maar met minder kaakwijdte, als niet de stand van het zacht verhemelte een merkbaren invloed oefende. Bij *œ* toch is dit zeer hoog en heeft de mond dus den cylindervorm, terwijl het bij de *a* zeer laag is, waardoor de mond den trechtervorm krijgt. Het gevolg is, dat de *œ* acoustisch een middenklinker is. De juiste voorstelling zou *œ*⊣⊣ zijn.

In *flœ̄tər* hoort men bij sommigen een eenigszins onbeschaafden naar *ə̄i* zweemenden klank, doch bij de meerderheid is hij hetzelfde als in het Nederlandsch *flœyt*(fluit) behoudens een klein verschil in

het tweede deel van den tweeklank. In mijn uitspraak namelijk behoudt de tong bij dit gedeelte den stand van de *œ* en neemt de liponding toe, terwijl in het Hindeloopensch de lipronding verschillend is (zie blz. 18), en de tong den stand van *i* nadert. Men zou deze verschillende uitspraken in phonetische transcriptie kunnen onderscheiden door *flœyt* en *flœ̈itər*.

Bij groote uitzondering hoort men *œy* in plaats van *œi*. Ik heb alleen *lœ·yvə*(luifel) een enkel maal aangeteekend, en daar deed ongetwijfeld de labiodentaal zijn invloed gelden.

Aan het einde van een woord is mijn *œy* in het Nederlandsch steeds *œi*, en in het Hindeloopensch is de *œi* aan het einde van een woord of lettergreep lang, dus *œ·i* (*fœ·i* = foei).

De *œ* in *pœt* klinkt bij velen zeer onbeschaafd, doordat bij den overgang van *p* tot *œ* de lippen zich langzaam openen, en de *u*-glide duidelijk hoorbaar is. Dit is dus hetzelfde verschijnsel, waarop ik bij de bespreking der Grouwster taal gewezen heb ten opzichte van *muoikə* [1]); alleen is het niet zoo duidelijk en algemeen waarneembaar, dat ik mij gerechtigd acht het in een afzonderlijk teeken uit te drukken.

§ 119. *ø:*. — De *ø:* (kaakwijdte 3¾) is *mid-inner(in?)-front*, ongespannen, gerond. Zij is dezelfde klank als die in het Nederlandsch d e u r, en zij heeft neiging, om bij lange gerektheid vóór een dentaal *ø:ə* te worden. Zie verder § 37.

§ 120. *y*, *y:*, *yu*. — De *y* van woorden als *mys*(muis) wisselt tusschen kort en halflang en is eigenlijk altijd *y*⊣ of zelfs *y*⊣⊣. Zij is lang aan het slot van een woord, zooals in *by:*(bui). Bij uitzondering wordt dit woord als *by·j* uitgesproken, of als *byʏ·*, d. w. z. de lipronding neemt aan het einde iets toe.

§ 121. *ə*. — Deze klank komt slechts onbeklemtoond voor. Hij stemt geheel overeen met de Nederlandsche *ə* in onbeklemtoonde lettergrepen, en is dus *mid-mixed*, ongespannen en gerond. Als tweede deel van een tweeklank is hij na een geronden klinker soms minder soms meer gerond dan deze, maar na een ongeronden klinker is hij ook ongerond. In een uitgang valt hij dikwijls weg, zoodat de volgende medeklinker syllabisch wordt.

In woorden als *grœ·ət*(groot) krijgt de *ə* meestal het karakter van

---

1) Arch. Teyler, Série II, T. XI, 1ière partie, p. 25.

een ᴇ, vooral als er een *n* op volgt: *ba·ə̆n*(boon). Dezelfde eigenaardigheid heb ik opgeteekend in *jɔ·ə̆n*(geven) *en ʔik rɔ·ə̆n*(ik liep), *du rɔ·ə̆st*(je liep), *vi rɔ·ə̆nn*(wij liepen).

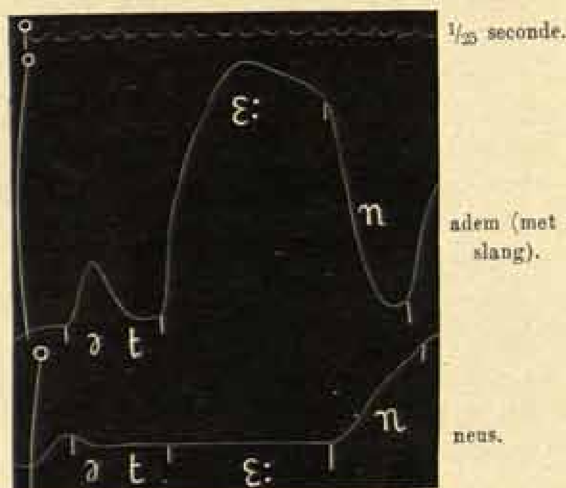
Behalve als op zich zelf staanden klank in onbeklemtoonde lettergrepen moet de *ə* in de volgende gevallen in de transcriptie uitgedrukt worden:

1°. in de tweeklanken *u·ə̆*, *ö·ə̆*, *ɔ·ə̆*, vóór *d*, *t*, *n*, *s*.

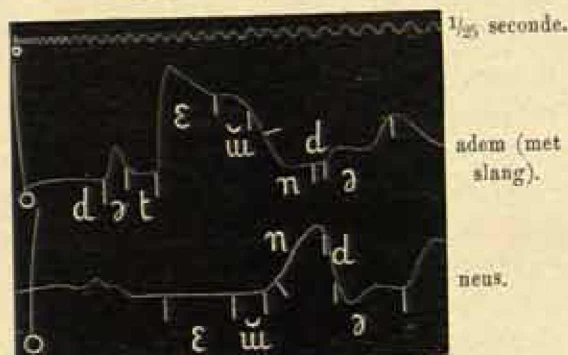
2°. in *a·ə̆* (zie § 112).

3°. in *i·ə̆*, *ᴇ·ə̆*, o.a. waar een historische *r* is uitgevallen. Deze kan in de transcriptie niet verwaarloosd worden, omdat het verschil tusschen *i·ə̆* en *i:*, *ᴇ·ə̆* en *ᴇ:* te duidelijk is, b.v. *sni·ə̆nt* en *ri:t*, *fᴇ·ə̆tᴇn* en *stᴇ:*.

In woorden als *sni·ə̆nt* wordt de *ə̆* somtijds gedeeltelijk genasaleerd en gelijkt dan veel op *m*.

Proefpersoon XI. — *də tɛ:n.*
duur: — 28 + 13.4.

Proefpersoon XI. — *də tɛm̆ndə.*
duur: 8.5 + 18.1 + 7.9 + 12.5 + 2.5 + 15 = 64/100 sec

§ 122. *m*. — De *m*, die ook slechts onbeklemtoond voorkomt, is steeds ongerond en wordt iets meer achter in den mond gevormd dan *ə*. Het verschil is vooral merkbaar vóór een *n*, en voor het gehoor is de *m* onder den invloed van dezen laatsten klank nasaal. Ten einde omtrent dit punt zekerheid te krijgen, heb ik proefpersoon XI driemaal *də tɛ:n* en vijfmaal *də tɛm̆ndə* met den mondtrechter laten zeggen, terwijl zij een olijf in een der neusgaten had, die door een slang met een tamboer verbonden was. Nevenstaande Reproducties geven omtrent dit punt uitsluitsel. Men ziet dat de *ɛ:* van *tɛ:n* in het geheel niet genasaleerd is, want de neuscurve begint te stijgen pre-

cies op het oogenblik, dat de mondcurve gaat dalen. De stembandtrillingen tijdens de *n* zijn in de neuscurve duidelijk te zien. Waar deze ophouden, heb ik aangenomen, dat de *n* eindigt.

In de tweede Reproductie ziet men in de mondcurve de grens tusschen *ɛ* en *ɯ*. Eerst bij het laatste gedeelte van de *ɯ* komt er een zeer zwakke stijging in de neuscurve, die er op wijst, dat de neusholte niet langer door het verhemelte is afgesloten. Uit deze zwakke stijging mag men de gevolgtrekking maken, dat het slot van de *ɯ* genasaleerd is. Eensklaps neemt de stijging toe, hetgeen een bewijs is, dat de *n* een aanvang heeft genomen. Bij de *n* zijn de stembandtrillingen beter zichtbaar dan bij het genasaleerde deel van de *ɯ*.

Aangezien de hier gemaakte opmerkingen voor al de door XI gesproken woorden gelden, is hiermede het bewijs geleverd, dat bij haar althans de *ɛ:* van *tɛ:n* in het geheel niet en de *ɯ* van *tɛɯ̃ndə* alleen aan het slot genasaleerd is.

De *ɯ* komt voor in:

1°. *ɛɯ̃* vóór een *n*, b.v.: *tɛɯ̃ndə*. De lippen zijn geheel ongerond, en de tong is een weinig teruggetrokken, zoodat *ə* den klank niet zou weergeven. Om *ə*˧ te vermijden, heb ik *ɯ* gekozen. Mag ik op mijn gevoel vertrouwen, dan wordt deze naar *a* zweemende klank verkregen door een slap naar achter afhangend zacht verhemelte, dat vóór een neusklank langzamerhand van den achterwand van de pharynx loslaat, om de lucht gelegenheid te geven door den neus te ontsnappen.

2°. in *ɛ·ɯ̃* en *ɛɯ̃* niet vóór een *n*, b.v.: *ʔɛ·ɯ̃stə*(eerste), *hɛɯ̃t*(hart).

Bij sommigen gelijkt het tweede deel van den tweeklank in *tɛ̃ɔ̃stər* en *sni·ɔ̃nt* zeer veel op de *ɯ*; maar in den regel wordt er verschil gemaakt.

De Medeklinkers.

§ 123. Alle medeklinkers zijn gewoonlijk kort. De stemhebbende aan het begin van een op zich zelf staand woord zet dikwijls stemloos in.

§ 124. ʔ. — De *glottal stop* hoort men in den regel alleen, wanneer een woord op zich zelf of met grooten nadruk gesproken wordt.

§ 125. *h*. — De *h* is gewoonlijk stemloos. Zij kan stemhebbend zijn, als zij tusschen twee stemhebbende klanken staat. Voorzoover ik heb kunnen nagaan, wordt de *h* steeds uitgesproken.

§ 126. *k, t, p, g, d, b.* — De stemlooze explosieven worden niet door een stemloozen *glide* gevolgd en maken daardoor den indruk van vrij slap te worden uitgesproken. Een volgende *v, r, l* en *n* zijn dikwijls half stemloos.

De *k* vóór een voorklinker, b.v. *ki·j*(koeien), klinkt bij sommigen *k*, bij anderen *k⊢*.

g, d, b komen aan het slot niet voor, tenzij onder den invloed van een volgenden stemhebbenden klank. Zeer eigenaardig is in dit verband, dat *t*g tot *d*g wordt, en niet, zooals in het Nederlandsch, *tx*, b.v.: *'bundgu·ɔ̈t* (bestaande uit *bunt* en gu·ɔ̈t), *ɛftər'ydgα⊢y, dɔd 'g*ɛ:*t sò, 'rundga·ɔ̈n, 'füdga·ɔ̈n.*

De *t* en *d* worden tegen of vlak achter de boventanden gevormd.

De combinatie *ntj* wordt somtijds tot ɴᴛ (zie § 63), d.w.z. *nt* wordt niet met de punt der tong tegen de tanden of het tandvleesch gevormd, maar door het midden der tong tegen het harde verhemelte, en de *j* verdwijnt.

De explosief *g* komt alleen sporadisch voor, en wel in plaats van een met klem gesproken initiale g, b.v. *gu·ɔ̈t* in plaats van gu·ɔ̈t.

Een *d* in het meervoud van zelfstandige naamwoorden en werkwoorden wordt regelmatig als finale klank een *t* in het enkelvoud, b.v.: *blɔdən*(bladeren) — *blɔt, vi·ɔ̈dən*(waren) — *vi·ɔ̈t.*

In de woorden *α⊢æstə* en *jα⊢æjə* heb ik aangeteekend, dat de *t* uitvalt.

§ 127. *x*, g⊢. — De *x* wordt ver achter in den mond uitgesproken, tusschen tong en zacht verhemelte, door sommigen zelfs bij den verhemelteboog. Na een *i* klinkt zij veelal als een x⊢ b.v.: *kaix⊢* naast *kaix.*

Daarentegen is als stemhebbenden klank de g⊢ regel, die gevormd wordt op de grens van het harde verhemelte. Evenals in het Grouwster Friesch is het dikwijls moeilijk uit te maken, of deze klank fricatief of explosief is. Beslist explosief wordt hij, wanneer hij aan het begin van een woord met nadruk wordt uitgesproken, of wanneer de *k* onder den invloed van een volgenden klank stemhebbend wordt, b.v.: *ig dva·ɔ̈n*(ik doe). Ook wordt de combinatie *k*g door assimilatie veelal tot *gg*, b.v.: *ɛg graix* in plaats van *ɛk graix.*

De g⊣ komt alleen voor, wanneer de *x* door assimilatie stemhebbend wordt, b.v.: *sɛ*g⊣*də*(zesde), *tɔ*g⊣ *ɛk*(toch ook).

§ 128. *ŋ*, ɴ, *n*, ᴍ, *m.* — Omtrent de *ŋ* valt niets bijzonders te zeggen.

De ɴ komt alleen sporadisch voor (zie § 126).

De *n* wordt tegen het tandvleesch, dikwijls zelfs bij de *arch*, gevormd, in tegenstelling met *d* en *t* (zie § 126). In de combinatie *nt*(*la:nt*) is de tong niet zoo ver naar achteren.

Voor *a·ə̃n* en *ɔ·ə̃n* zie § 121.

De *n* wordt vóór *j*, *l*, *s*, en *z* gevocaliseerd, d. w. z. het zacht verhemelte daalt wel, maar de punt der tong neemt den stand van *j*, *l*, *s* of *z* in en drukt dus niet tegen het verhemelte aan, b.v.: *gã: jə* (ga je), *ò:s'tẽjəsə* (Oost-Indische), *mɔ̃:l⊢ən* (molens), *ɛ̃ml⊣ən* (ellen) *frã:s* (Fransch), *kũ·stn* (kunsten), *fətɛ̃:st* (verdienste), *pɛ̃izdə* (peinsde), *vɔ̃:zdə* (Woensdag).

Vóór *p* of *b* wordt de *n* dikwijls *m*: *əm pruf* (een bewijs).

De ᴍ (de tandlipneusklank) komt slechts sporadisch voor, b.v.: in plaats van *n*, die door een *v* gevolgd wordt: *'riᴍvɛtər* (regenwater) voor *'rinvɛtər*.

De *m* geeft tot geen bijzondere opmerkingen aanleiding.

Een afzonderlijke vermelding verdient, dat *na:t* zonder klemtoon gesproken tot *nt* vervluchtigt, b.v.: *dət 'sɛis*(*t*) *tu nt* (dat zeg je niet); *dət 'vɛt ik nt è·s* (dat weet ik niet eens); *dət 'kɛ̃· sò̃ə̃nt*, *sò⊢⊢nt* of *sũnt* (dat kan zoo niet). De *n* blijft daarin gewoonlijk initiaal, zoodat de *t* eigenlijk syllabisch is.

§ 129. *l*. — De *l* wordt op drieërlei wijze uitgesproken, en wel:

1°. neutraal (de tong is nòch vooruitgebracht nòch teruggetrokken, en de punt raakt aan de boventanden of is er vlak achter).

a. aan het begin van een woord, al of niet door een medeklinker voorafgegaan: *sləpt* (geslapen), *lu·ə̃s* (luis), *la:nt* (land), *flèitər* (fluit).

b. na een korten achterklinker: *bal* (bal), *fəlk* (volk), *falə* (vallen). Hier is bij sommigen een neiging tot *l⊣*.

2°. met *i*-stand (de tong is vooruitgebracht en de punt is dichter bij de *arch-rim* dan bij de tanden).

a. na een vóór- of middenklinker [1]), hetzij de *l* door een anderen medeklinker gevolgd wordt of niet: *he·l* (geheel), *bilə* (bijl), *hi fe·lt ət* (hij voelt het), *bült* (hoop), *viŋkəl* (winkel). Voor uitzondering zie 3°. *a*.

b. na een achterklinker, mits die lang is en de *l* niet door een anderen medeklinker tot dezelfde lettergreep behoorende gevolgd wordt, b.v.: *stu:l⊢* (stoel), *mɔ:l⊢* (meel), *ik fa:l⊢* (ik viel), *ska:l⊢jəs* (weegschaal), *mɔ:l⊢kən* (melk); maar *məlkən* (melken), *ho·lt* (hout), *sa:lt* (zout), enz. — Het komt mij wenschelijk voor, in dit geval van het onderscheidingsteeken in de transcriptie gebruik te maken.

[1]) De *a:* wordt hierbij tot de achterklinkers gerekend.

3°. met *u*-stand (de punt der tong raakt tegen de boventanden of ligt er vlak achter).

a. tusschen *ɛ* (*ɛm̃*) en een medeklinker (niet *j*): *ʔɛl˧k* (elk), *ʔɛl˧vən* (elf), *jɛl˧t* (geld), *hɛl˧dn* (gehouden), *spɛl˧də* (spelden), *gɛl˧də* (hij gilde), *skɛl˧t* (schuld), *ɛm̃l˧ən* (ellen). — Daarentegen *hɛl˫jə* (halen), *bətɛl˫jə* (betalen), *kɛl˫ə* (korrel), *gre'nɛl˫ən* (garnalen), *dɛl˫* (neder), enz.

Afwijkend van dezen regel is *fəspɛl˫t* (voorspeld), maar dit woord is weinig gebruikelijk.

Het behoeft nauwelijks gezegd te worden, dat in deze gevallen het onderscheidingsteeken niet gemist kan worden.

b. in plaats van de neutrale *l* na een korten achterklinker: *fɔl* (vol) of *fɔl˧* (zie 1°. *b*).

Een *glide* tusschen *l* en een volgenden medeklinker komt slechts sporadisch voor. Ik teekende een enkel maal aan: *ʔɛl˧ᵊvən*, *ʔɛl˧ᵊk*, *fɔlᵊk*, *fɔlᵊk*.

§ 130. *r.* — De *r* wordt zonder uitzondering met de punt der tong uitgesproken en is steeds getrild. Tusschen een voorklinker en een dentaal wordt zij tot een vluchtige *ə* of *u* gevocaliseerd, b.v.: *vi·ɔ̈t* (was), *fe·ɔ̈tɛn* (veertien), *ʔɛ·m̃st* (eerst). Tusschen een achterklinker en een dentaal gaat zij geheel verloren, b.v.: *smu:də* (smoorde), *'bɔtədɛa·ɔ̈n* (een kransje houden), *bôst* (borst), *bən* (kind), *kɔt* (kort), *ma:t* (Maart), *ha˫tst* (hardst), enz.

In het voorvoegsel *fə* is de *r* geheel verdwenen: *fətɔlə* (vertellen). Bovendien heb ik nog aangeteekend: *'fô:be·lt* (voorbeeld), *fɔ:ji:r* (voorjaar), *fɔ:(r) mi* (voor mij). Daarentegen: *fɛrgə'nu:ət* (vergenoegd), *ɔ̀r'dɛntlək* (ordentelijk), die weinig gebruikelijk zijn.

§ 131. *j.* — Omtrent de *j*, die in uitspraak met de Nederlandsche overeenkomt, valt alleen op te merken, dat zij in verbinding met *s*, *t* en *nt* respectievelijk wel eens in *ʃ*, ᴛ en ɴᴛ overgaat, b.v.: *ʃu·ɔ̈t* (Sjoerd), *fɛᴛə* (verstaan) en *ba˧ɴᴛəs* (boontjes) in plaats van het gewone *sju·ɔ̈t*, *fɛtjə* en *ba˧ntjəs*. Zie verder *i*, § 116.

§ 132. *s*, *z*. — De *s* wordt veelal slap uitgesproken, zoodat woorden als *sta·ɔ̈n* en *sɛks* vaak den indruk maken van *sˡtaɔ̈n* en *sˡɛksˡ*.

De *z* komt nooit aan het begin van een woord voor, of het moest al zijn onder den invloed van een voorafgaanden stemhebbenden klank, b.v.: *heiən zə* (hadden ze).

§ 133. *f*, *v*. — De *v* komt nooit intitiaal of finaal voor, behalve in de plaats van *f* door assimilatie, b.v.: *'skyvraimp* (schuifraam).

§ 134. *ʋ*. — De *ʋ* (de klank, die in het Nederlandsch door *w* wordt voorgesteld) is steeds labio-dentaal. Wanneer zij alleen staat, is zij vaker explosief dan fricatief. Wordt zij door een explosief voorafgegaan, dan is zij fricatief: *ʋa:lɦə* (wieg), *tʋa:* (twee).

AFDEELING III.

§ 135. Aangezien de spelling in de oorspronkelijke teksten te wenschen overlaat en er overigens van een geschreven Hindeloopensche taal geen sprake is, geef ik naast de volgende transcripties alleen de Nederlandsche vertaling, die mij door Hindeloopers verschaft is. Bij de teksten op blz. 142 en 149 is de melodie gevoegd, waarop het lied gezongen wordt. De transcripties beginnen met de losse zinnen en het avondgebed uit de Grouwster taal in de Hindeloopensche overgebracht (Arch. Teyler, Serie II, T. XI, Première partie.). Het kwam mij voor, dat men hierdoor een goede gelegenheid zou krijgen, om de twee dialecten met elkander te vergelijken. Omtrent den duur van onbeklemde klinkers zie § 106.

De Nederlandsche teksten zijn om begrijpelijke redenen meer letterlijk dan mooi.

I. *a*. Losse zinnen (uit de Grouwster taal overgebracht).

ig bɛŋ gə'bò:rən tə 'hilpən.	Ik ben geboren te Hindeloopen.
ik 'ʋɛ̃·jə tò[1]*) 'hilpən.*	Ik woon te Hindeloopen.
ig bɛn hɛr 'na:t fan t plaɦk 'ɔ:ʋɛst.	Ik ben hier niet van de plaats af geweest.
'sni·ənt (t)ə 'mɪdə 'tʋa: ən tʋintəg au'gŭstəs 'nɛugəntɛn hundə(t) 'trɛ:.	Zaterdag middag twee en twintig Augustus negentien honderd drie.
'fri:sla:nd 'bəpə!.	Friesland boven!
*(ə)t iz 'ɔ:dəl 'u:rə 'ru·iən nɛi *'kò:lɦdəm.*	Het is anderhalf uur roeien naar Koldum.
lɔ·i ət 'ha:t 'hɛi(g) gənɔə?	Lag het hoofd hoog genoeg?
ʋi bɛnə mɛi ys 'fi·uən.	Wij zijn met ons vijven.
mən'hɛ:r ʋɔl 'ɛ:vən hɛt 'fre·gjə.	Mijnheer wil even wat vragen.
'nò sɔlə ʋə bə'gònə.	Nu zullen wij beginnen.

[1]) Bij vlug spreken: *tə*.

vɔl mən'hɛ:r ət fè·stər 'e·pən-ha:ldə?	Wil mijnheer het raam openhouden?
hɛt lɛit (t)ər ə̃ 'jɛl⊣d in t 'la:t(d), mɛm!	Wat ligt er een geld in de lade, moeder.
hɛ ji ət 'sɔp 'ɔp?	Heeft u de soep op?
ik sɔl də 'tɛ: mɑ⊢(r) 'sɔtə.	Ik zal de thee maar zetten.
ga·ə̃n mɑ⊢(r) 'füt.	Ga maar weg.
'fɛ:r iz 'na:t 'tys.	Vader is niet thuis.
'va: hɛ(t) tɔt 'sɛit?	Wie heeft dat gezegd?
də 'sku:l⊢ gɛ:t 'u·ə̃n.	De school gaat aan.
ət 'hyz iz 'gra·ə̃t.	Het huis is groot.
də 'mu:rə 'stɛ:t brik.	De muur staat scheef.
'dɛr kɛ̃·st ɔp 'rɛkə̃jə.	Daar kun je op rekenen.
dɛr 'lɛit ər, ɛ̃ 'sɛit 'nɛks.	Daar ligt hij en zegt niets.

I. *b*. Uit de Grouwster taal overgebracht.

'ʔi·ə̃ndgəbɛt.

ò 'fɛ:r, 'ji·j di 'fi:r bɔpə də 'sti:rən vɛ̃·jə! iŋ bə'tɑ⊢ŋkjə ji, dɔt ik də 'he·lə 'dɛ·i jiŋ 'gu·ə̃theit 'pri·uə mòxt. 'kla·ə̃n ɛn 'ʔitən, 'ʔundərviz ɛŋ gə'suntheit, 'ʔɑ⊢ləs hɛt mi 'lɛstə, hɛt mi 'tɛ̃:stəg vi·ə̃t, hɛv ik 'hɛ·ɯ̃nt. 'dɑ⊢ŋkjə, 'dɑ⊢ŋkjə dɛ'fɔ:r, ò 'bɛstə 'fɛ:r in ə 'himəl! min 'aiglɛdn vɔdə 'svi:r, ɛn ik müt tò 'bɔt. fɔr-'kvɛkjə min 'vürəgə 'lɛ:dn tròg⊣ də 'sve·tə 'sle·p, ɛn 'vɛkjə fɔ:r min 'bɔt, ɑ⊢z ik 'na:t 'vɛt dɔt ik in ə 'vra:ld bɛn; vɑnt 'ji·j, ò 'lɛ:və 'hɛ:r, 'sɛ:nə ʔɑ⊢ləs, 'hɛ:rə ʔɑ⊢ləs, 'ʔɛk də 'kva·ə̃də 'li·ə̃t, ɑ⊢z ət 'tɛ̃ə̃stər is. 'tiŋk 'na:t u·ə̃n ət 'kva:, dɔt ik ji 'jo·u 'u·ə̃nde·nt hɛ(f); fəjɔ·ə̃n ət mi, òm (m)in 'sa:l⊢əg⊣mɛkər, di 'ʔɑ⊢lə gu·ə̃də bɔn 'bi (h)əm ro·pt, vü t ət 'nò·it 'na·ə̃t vɔt. ʔa:mən.

Avondgebed.

O Heer! Gij, die ver boven de sterren woont! Ik bedank U, dat ik den geheelen dag Uw goedheid ondervinden mocht. Kleederen en eten, onderwijs en gezondheid, alles wat mij lustte, wat mij van dienst was, heb ik gehad. Dank, dank daarvoor, o beste Heer in den Hemel! Mijn oogleden worden zwaar, en ik moet naar bed. Verkwik mijn vermoeide leden door de zoete slaap, en waak vóór mijn bed, als ik niet weet, dat ik in de wereld ben; want Gij, o lieve Heer! ziet alles, hoort alles, ook de kwade lieden, als het duister is. Denk niet aan het kwaad, dat ik U heden aangedaan heb; vergeef het mij om mijn Zaligmaker, die alle goede kinderen bij zich roept, waar dat het nooit nacht wordt. Amen.

II. Losse woorden.

	ʔɛ:nt, ʔɛ:ndn	eend, eenden
	ʔɛrkə	mannetjeseend
	mòsk	musch
	stu:l⊢, stül⊢(ə)n	stoelen, stoelen
5	*ta:l⊢*	taal
	kə'dãasjən	dakraam
	lœ·yvə	luifel
	'tɛ·kənhò:lt	eikenhout
	'fi:rnhò:lt	vurenhout
10	*'grɛnnhò:lt*	greenenhout
	'ʔipərənhò:lt	iepenhout
	'bø:kənhò:lt	beukenhout
	'nytəbaimənhò:lt	notenhout
	haimər	hamer
15	*'kniptɑ⊢gə*	nijptang
	bɔ:r	boor
	bilə	bijl
	bɛ:təl⊢	beitel
	skaivə	schaaf
20	*sa:lt*	zout
	ska:l⊢jəs	weegschaal
	vɛæ	een schootje brood
	gra·ɔ̃tə ba·ɔ̃nn	groote boonen
	brynə ba⊣ntjəs	bruine boonen
25	*gre·'nɛl⊢ə*	garnalen
	bɔltjən	vloerkrentenbroodje (Eng. bun)
	'krɛntəbrò:tjən	krentenbroodje (Eng. currant bun)
	'kòstəko·kə	kantkoek
	'ka:l⊢əpò·ɔ̃t	kalverpoot (soort koek)
30	*pydə*	papieren winkelzak
	'streipəpi:r	stroopapier
	ku:r (ma·ɔ̃ndə)	mand
	'slytku:r (ma·ɔ̃ndə)	sluitmand
	'mɔ:l⊢fɔtjən	meelvaatje
35	*'pɛ:trəmla:mpə*	petroleumlamp
	vigkəl⊢	winkel
	skɛl⊢ə	schel, bel
	'bɔdətɛkən [1]	beddedeken
	ʔɑ⊢kər	aker
40	*'u:l⊢əbò·ɔ̃t*	3-hoekig venster in de punt onder het dak
	kɛl⊢ə	korrel
	slɛt	dweil
	ət aix, də aigən	het oog, de oogen
	ət a:r, də a:rən	het oor, de ooren
45	*də 'hɛ̃m̃sɔ̃spɑ⊢nə*	de hersenpan
	də rɛæ	de rug
	ət kɛn	de kin
	ət vaiŋ	de wang
	də munt mɛi də	de mond met de kiezen
50	*ke·zn ɛn tòskən*	en tanden
	də tuŋə	de tong
	ət fəvülə f(t)	het verhemelte
	də lɛpə, də lɛpən	de lip, de lippen
	də hɑ⊢ls	de hals
55	*də skò:l⊢dəs*	de schouders
	də lɔ:ftər i:rəm	de linker arm
	də ròætər i:rəm	de rechter arm
	ət bòst	de borst
	ət lif	het lijf
60	*də fu·ɔ̃t, də fütn*	het been, de beenen
	də 'plɛtfu·ɔ̃t	de voet
	də 'plɛtfütn	de voeten
	də knɛbəl⊢	de knie
	də hòksən	de knieholten
65	*ət kyt*	de kuit
	də 'ɛ̃m̃mbɔ:gə	de elleboog
	də pɔls	de pols
	də ne·lə	de nagel
	də knòkəl⊢s	de knokkels
70	*də fiŋəs*	de vingers
	də tòmə	de duim
	də piŋkə	de pink
	də 'nœstərgɑ⊢tn	de neusgaten

[1]) ouderwetsch is: *tɛtsən*.

də nɔ·əs	de neus
75 *də ta·ɔ̃nn*	de teenen
də stræt	de strot
ət hɛ̃mt	het hart
də mɛːgə	de maag
də tᴇrmən	de darmen
80 *də luŋən*	de longen
də 'rɛg⊣buŋkə	de ruggegraat
də hφːpə, də hφːpən	de heup, de heupen
ət fɛsjən	het vest
də ja⊢s	de jas
85 *də bro·k*	de broek
də kɔ·ɔ̃s, de kæzn	de kous, de kousen
ət hᴇmt	het hemd
də mys, də myzn	de muis, de muizen
də lu·ɔ̃s, də luːzn	de luis, de luizen
90 *də fle·i, də fle·iən*	de vloo, de vlooien
də fliːr	de vloer
də sɛtəl⊢	de ketel
də sliːdə	de slee
də 'krᴇkəmᴇkən	de achterbuurten
95 *ət 'daːkla⊢t*	het doodshemd (kleed)
bisjəs	soort allerhanden (koekjes)
də ka⊢gəl⊢	de kachel
də 'skütəl⊢do·k	de handdoek [1]
də skɛ̃m̃təl⊢do·k	de boezelaar
100 *də skiːrə*	de schaar
də nᴇdl⊢ə	de naald
spɛl⊣də	spelden
jɛ̃m̃n	garen
pre·mən	breinaalden
105 *də piːpə*	de pijp
ət 'ᴇskəba⊢kjən	het aschbakje
ət 'iŋkətpætjən	de inktpot
bɛːr [1]	bier
ət rɛit	het riet
110 *də krædə*	de kruiwagen
staːrəm	Staveren

[1] Thans gebruikt men meest het Nederl. woord: *biːr*.

[1] letterlijk: schoteldoek.

məkürən	Molkwerum
vaːrkəm	Workum
sɛndə	Zondag
115 *mɛndə*	Maandag
tiːzdə	Dinsdag
vɔ̃ːzdə	Woensdag
tɔ̃ːzdə	Donderdag
fridə	Vrijdag
120 *sni·ɔ̃nt*	Zaterdag
janə'vaːrəs	Januari
fe·brə'vaːrəs	enz.
maːt	
a'prᴇl⊢	
125 *ma⊢·iə*	
'jyni	
'jyli	
ou'güstəs	
sɛp'tembər	
130 *ɔk'tɔ̃ːbər*	
nɔ̃'vɛmbər	
de·'sɛmbər	
hilpən	Hindeloopen
e·n, də ɛ·m̃stə	
135 *tvaː, tva⊢də*	
trɛː, trədə	
fɛuər, fɛ̃m̃də	
fi·u, fivdə	
140 *sɛks, sɛg⊣də*	
saːn, sandə	
a⊣æt, a⊣æstə	
nɛugən, nɛugəndə	
145 *tɛːn, tɛ̃m̃ndə*	
ʔɛl⊣vən, ʔɛl⊣vəndə	
tɔːl⊢əf, tæləvdə	
'trətᴇn, 'trətᴇndə	
'fᴇ·ɔ̃tᴇn, enz.	
150 *'fiftᴇn*	
'sɛxtᴇn	
'santᴇn	
'ʔa⊣æxtᴇn	
'nɛugəntᴇn	
155 *tvintəx*	

e·n ən tʋintəx
tʋa: ən tritəx
trɛ: əᴍ fᴇ·ɔ̃təx
fɛuər əᴍ fiftəx
160 *fi·n ən sɛxtəx*
sɛks ən santəx
sa:n ən ta⊣ɐxtəx
a⊣ɐxt ən nɛugəntəx
hundəd e·n, hundətstə
165 *tʋa: hundə(t) tʋa:*
tu:zən e·n, tu:zənstə

III. Losse zinnen.

	Hindeloopensch.	*Nederlandsch.*
	'lᴇbjə ɛn lᴇbjə 'le·tə.	leven en leven laten.
	ən 'stᴇk 'ko·kə.	een stuk koek.
	'hɛblɛf?	wat blief?
	tʋᴇskə 'dik ɛm 'pa:l⊢ən.	tusschen dijk en palen.
5	*dɔ s na:(d)'di:r.*	dat is niet duur.
	dɔ s gou'kuip.	dat is goedkoop.
	ʋɔ jə 'dɛl⊢?	wou je neer (= er af)?
	dɛr 'iz jᴇtə gᴇn 'ɑ⊢·idiŋ.	er is nog geen eierdopje.
	dɔt 'sɛis(t) tu ut(sɛistut).	dat zeg je niet.
10	*t iz ʋɔl əm 'bɛst 'mɔs.*	't is wel een best mes.
	'mɔ:l⊢ən 'bɛn hᴇr na:t fylə; ɑ'lȍnəg⊣ 'ʋɛtərmɔ:l⊢ən ȍm ət 'la:n(d) 'drux tȍ 'ha:ldn.	molens zijn hier niet veel; alleen watermolens om het land droog te houden.
	ik hɛ də 'bo·kən 'fūtbrɔ:t.	ik heb de boeken weggebracht.
15	*ik hɛ də 'bo·kən 'ʋɛibrɔ:t.*	ik ben de boeken kwijt.
	'jɔ·ɔ̃n mi ən 'ske·nən 'de·sə(k)do·k ɑ⊢sjə'blɛft.	geef mij een schoonen zakdoek, alsjeblieft.
	dɛ(r) 'rȍut ən 'ske·p.	daar loopt een schaap.
	dɛ(r) 'rȍnə 'trɛ: 'ske·p.	daar loopen drie schapen.
20	*ys 'hys ʋɔt 'ɔpfɑ⊢rʋə.*	ons huis wordt opgeverfd.
	ət 'skyʋraimp stᴇ:t 'e·pn.	het schuifraam staat open.
	də 'hiŋst rȍət in t 'stɔkraimt.	het paard loopt in 't lemoen.
	də 'mᴇldɔ:r stᴇ:t 'e·pn.	de middendeur staat open.
	də 'mu:rə stᴇ:t 'skᴇ:f.	de muur staat scheef.
25	*də 'gɔ·ɔ̃tə i(s) 'smɔ:rəx.*	de goot is smerig.
	dɛr iz əᴍ 'ʋaigən tʋᴇskə 'jᴇn tʋa: 'hyzən.	er is een ruimte tusschen die twee huizen.[1])
	ik hɛ dᴇt stᴇk 'hȍ:lt 'trȍəsɛ:gə.	ik heb dit stuk hout doorgezaagd.

[1]) = die huizen zijn niet tegen elkander aangebouwd.

ik su·ɔ̃d min 'aigən nò ma⊢r 'naːt 'brɛkə, ʋant ət ʋɔt 'tɛ̆ɔ̃stər.	ik zou mijn oogen nu maar niet bederven, want het wordt donker.
t iz ma⊢r 'la⊢ŋ 'lɔ̃æt fan 'i·ɔ̃nt.	het is maar lang licht van avond.
ən 'haːl⊢ 'braː; ən 'fɛ̆ün 'braː.	een half roggebrood; een vierde roggebrood.
'suːr 'braː; 'sʋe·t 'braː.	zuur roggebrood; zoet roggebrood.
dɛ fə'seːt ən 'stiːrə.	daar verschiet een ster.
ik hɛ dɔt 'bo·k al 'ytlɛːst.	ik heb dat boek al uitgelezen.
hi hɛt ən 'tòkəm 'buk.	hij heeft een dikke buik.
ət 'bɔn sɪt in ə 'krukə.	het kind zit in de tafelstoel.
ət 'bɔn lɛit in ə 'ʋaːl⊢ə.	het kind ligt in de wieg.
də 'saː iz 'le·æ.	de waterput (welwater) is leeg.
ik hɛl⊢jə ət 'ʋɛtər y(t) tə 'saː mɛi də 'skaipæt.	ik haal het water uit de put met de puthaak.
dɔt 'ʋɛt ik nt ē·s.	dat weet ik niet eens.
ət 'gɛ̆üz is tò 've·t.	het gras is te nat.
də 'sònə gɛːt 'undər.	de zon gaat onder.
də 'muːnə kòmt 'ɔp.	de maan komt op.
hi hɛt ən 'mɔ·iə 'riŋbɛ̆ɔ̃t.	hij heeft een mooie ringbaard.
ət 'hiːr fan ət 'haːt.	het haar van het hoofd.
də 'huːgə (di) 'haŋət mi.	mijn huig hangt.
ik 'smuːdə hɛst in dɔt 'stɛk 'flɛsk.	ik stikte haast in dat stuk vleesch.
də 'mɛgən kəs'ti·jə mi t is'slɛm.	de muggen plagen me, dat het slim is.
ik hɛ t hɔr'lɔ̃·ɔ̃ʒjə 'krɛkt 'lik sɔt.	ik heb het horloge juist gelijk gezet.
də 'hunt ʋɔt 'slint.	de hond wordt geslagen.
'hɛ(t) tiŋkə jɛmə fan t 'ʋɛːr?	Wat denkt U van het weer?
ik tiŋk fan nò ɛn dɛn əm byː.	Ik denk van nu en dan een bui.
əm 'bült 'riMʋɛtər.	een hoop regenwater.
'dɛ·i mɛi ənəm!	dag samen!
ət 'fiːr 'bant ɔp ə hɛ̆üt.	het vuur brandt op de haard.
ga·ɔ̃(N) jə 'mɛ·i in (d)ə 'sɛrkə? 'ik hɛ də 'ka⊢·iən ʋɔl.	Gaat U mee in de kerk? Ik heb de sleutels wel.
'tœ̃ikə 'tœ̃ikə spiljə.	te vriend houden, zoete broodjes bakken.
hi hɛt (t)ə bə'na⊢ud e·nt 'bɔpəst.	Hij is schriel (gierig).

IV.

hò 'vundərlək dɔt mən (mɛn) sòmz 'drɔ:gjə kɛn (*).

Hoe wonderlijk dat men soms droomen kan.

ət iz jᴇmə 'aləga:r sikərlək vɔl bə'kɛnt, dɔt mən sòmz 'ra:r 'drɔ:gjə kɛn. òm hᴇr əm 'pruf fan tò jɔ·ə̃n, səl ək[1] *jᴇmə bi dᴇzə gə'le·gən(t)hɛit ərəs fə'tɔlə, hò 'vundərlək dɔt ək 'sɛm lɛstn 'drɔ:gə hɛf; al 'iz ət dɛn ɛk ma꜔r òm hɛt fə(r)'pɔ:zəŋ tò hɛvən.*

Het is u allemaal zeker wel bekend, dat men soms raar droomen kan. Om hier een proef van te geven zal ik bij deze gelegenheid eens vertellen, hoe wonderlijk dat ik laatst zelf heb gedroomd; al is het dan ook maar om wat verpoozing te hebben.

*ət iz nò ən 'dɛ·i mɛnəx fə'lidn, dɔt mɛstər *'kru:zə mi fə'tɔldə, dɔt ər ət 'plan hei(f), òm 'dɛmɛi vũr əŋ kɔ̃'sɛ̃ũt tò jɔ·ə̃n mɛi sin 'lᴇ:rlᴇŋən in ət mə'siksuŋən.*

Het is nu eenige dagen geleden, dat meester Kroeze mij vertelde, dat hij het plan had, om weldra weer een concert te geven met zijn leerlingen in de zangkunst ('t muziekzingen).

*di 'sɔldəgə 'i·ə̃s dɛ t ək tò 'bɔd 'ge·ŋ, kɔ·ə̃st ək 'ɛ·ũst də 'sle·p na:t gou 'fɛtjə, ɛ̃ 'sò dva·ə̃ndə rɛk(ə) ək u·ə̃n ət 'tiŋkən, fan ət 'e·nə ɔp ət 'ò:rə; 'ɛk kɔ:m mi ət 'sᴇz(ə)n fa(m) 'mɛstər in t 'sᴇn, ɛn hò 'ra:r dɔt ys 'fɔ:rɛl˧dəs dɛ tjɛ̃ũn 'u·ə̃n sɛ:n su:dn, dɔt 'sò its hᴇr in *'hilpən 'pla:ts hei(f); — ɛ(m) mɛi 'jᴇŋ gə'da꜔xtn mũt ək sikərlək in ə 'sle·p rɛkə ve:zə, vant ək 'drɔ:gə di na·ə̃ts, nɛi dɔt ər mi fan unt'hɛl˧dn is, 'dᴇt:*

Dienzelfden avond, toen dat ik naar bed ging, kon ik eerst de slaap niet goed vatten, en zoodoende raakte ik aan het denken, van het eene op het andere; ook kwam mij het zeggen van Meester in 't zin, en hoe raar dat onze voorouders daar tegen aan zien zouden, dat zoo iets hier in Hindeloopen plaats had; — en met die gedachten moet ik zeker in de slaap geraakt wezen, want ik droomde dien nacht, naar dat ik er van onthouden heb, dit:

ək hei(v) min 'vi:f bə'pra·ə̃tə, dɔt jò hᴇr mɛi mi 'hɛnə su·ə̃t, ɛŋ 'krɛk(t) dɛ t vi də 'dɔ:r yt su:dn, kɔ:m ər bi də 'drumpəl ən 'a:ld 'man fɔ:r yz 'ɔbɔdəljən,

Ik had mijn vrouw bepraat, dat zij hier met mij heen zou, en krek toen wij de deur uit zouden, kwam er bij den drempel een oude man voor ons opdagen,

(*) *az 'bidre:gə 'fɔ:le:zən bi gə'le·gən(t)-hɛit dɔt mɛstər *kru:zə ɔŋ kɔ̃'sɛ̃ũt jɔ·x mɛi sin 'lᴇ:rlᴇŋən in də 'saŋkũ·st tən 'fɔ:de·lə fan də 'lɛ:rmən in ət 'ji:r 'a˧xtᴇn 'hundət 'e·n ən 'fiftəx.*

[1] Bij langzaam spreken zegt men: *ik.*

di t ys 'frɤgə, hò dət ʋi ər mɛi 'sto·gən.

ək 'se·i: „'go·u! hò sta·ɔ 'ji ər mɛi? mɑ⊢r ək 'kɛ̃ ji na:t."

„dət ʋəl ək 'he·l ʋəl 'lɛ:uə", sei ər, „mɑ⊢r ək bɛ̃ jɛtə fan din 'fri·ə̃ndn fən jɛmə 'mɛmə 'ka:nt, ɛn ək hɛ(f) hɛr u:r ən hundət 'ji:r ɔ:də'ha:l⊢ 'sɛm 'ɛk fə'kɛ·ə̃t. mɑ⊢r 'ʋü su:dn jɛmə 'hɛnə, 'nɛ:f, ɑ⊢z ək ət 'fre·gjə mɛi?"

„'ja: 'ò:m![1]) (ək 'tɔ·t dɛ̃ səl ək 'ɛk mɑ⊢r 'ò:m sɤzə) ʋi su:dn nɛi ət kõ'sɛ̃mt."

„hɛ(t) diŋ iz 'dət, 'nɛ:f?"

„'dət kɛn ək ji sò krɛkt 'na:t 'sɤzə, mɑ⊢r ga·ə̃(m) 'mɛ·i ys, dɛŋ kɛ̃ ji t'sɛm 'sɛ:n." dət ʋi·ə̃d in 'e·nən 'kla:r.

mɑ⊢r ʋi ʋi·ə̃dn hɛt 'he·l bi'ti:t, ɛn ət ʋi·ə̃d 'mɔ·i 'lɛ:xt 'mu:nə, sò dət ʋə 'ɛ·ü̃st jɛtə ə̃ slɑ⊢g òm burn ge·ŋən.

ɛn dɛ fə'təld ər mij, dət i hei d ɛftə(r)'mɤdəz də stɤ: 'ɛk al ərəz 'rund ʋɛst, ɛ(m) mɛi fə'ʋundərəŋ 'si·ə̃nt, hò M fər'ba:zəndən 'hyzn dət ər al 'ʋɛ·i ʋi·ə̃dn; ɛ(n) na:t a'lõnəx 'hyzn, mɑ⊢r fan də 'he·lə *'dubəlstre·tə ʋi·ə̃d'ʋɛinəg mɤ:r fan tò sɛ:n. fan *'sɑ⊢skəz gritə'ni·j[2]) sto·g jɛtə mɑ⊢r 'e·n 'a:lt 'hys, ɛn də *'ʋe·ʋərstre·tə, də *'ʋɛstərəx, də *'nò:dəx, fan dɑ⊢t 'aləs ʋi·ə̃d gɛ̃ 'spɔ:r mɤ·ə̃ tò 'findn. 'ɛk hei ər al ɔp ət *'a:st ʋɛst, ɛ̃ 'ra:r 'kikə, dət ər gɛn 'e·n 'skɤp in ə 'haivən lɔ·i.

die dat ons vroeg, hoe wij er mee stonden.

Ik zei: „Goed! hoe sta jij er mee? maar ik ken je niet." „Dat wil ik wel gelooven", zei hij, „maar ik ben nog van je vrienden van moeders kant, en ik heb hier voor een honderd jaar anderhalf zelf ook verkeerd. Maar waar zouden jullie heen, neef, als ik het vragen mag?"

„Ja oom", ik dacht, dan zal ik ook maar oom zeggen, „wij zouden naar het concert."

„Wat ding is dat, neef?"

„Dat kan ik u zoo precies niet zeggen; maar ga met ons mee, dan kan u het zelf zien." Dat was in eens klaar, maar wij waren wat heel vroeg, en het was mooie lichte maan, zoodat we eerst nog een slag de buurt omgingen. En toen vertelde hij mij, dat hij des namiddags de stad ook al eens rond was geweest, en met verwondering gezien, hoe een verbazende huizen dat er al weg waren, en niet alleen huizen, maar van de heele Dubbelstraat was weinig meer van te zien. Van Saksers Grietenij stond nog maar één oud huis, en de Weverstraat, de Westerig, de Noordig, van dat alles was geen spoor meer te vinden. Ook was hij al op het Oost geweest, en raar gekeken, dat er geen een schip in de haven lag.

[1]) Men zegt nooit ò:m alleen. Dit is Nederlandsch. Men zet er den naam vóór, b.v. pe·tər òmə (Pieteroom).

[2]) gritəni·j is hier niet bekend dan in den zin van plattelandsgemeente.

*ək 'seˑi: „ja:, min gu:də 'man, ʋi hεvə hᴇr 'ò˙ə̃z gᴇ̃ skʏpən a⊢z 'ʔeˑŋ 'kaix; εn di iz nò 'ʔɔ:". „'ʋəl, 'ʋəl, 'nᴇ:f, hεt kεn dᴇt hᴇr dɔx fər'ò:rjə; in 'min 'ti:t hei(v)ən ʋi 'fi˙u 'kaigən, εᴍ ʋəl 'tʋintəx *'hilpə(r) 'skytn ɔv 'mεibriŋəs."*

Ik zei: „Ja, mijn goede man, wij hebben hier anders geen schepen als één beurtschip, en dat is nu weg." „Wel, wel, neef, wat kan dit hier toch veranderen; in mijn tijd hadden we vijf beurtschepen en wel twintig Hindelooper schuiten of meebrengers."

„'ja:, 'ò:m! fan dət aləs hεvə ʋi 'ni:məndal mᴇ:r u:r a⊢z 'ʔeˑŋ 'kaix (sò a⊢z ək ji'sεit hεf), εn di skʏpər sin fə'lε̃:st iz hᴇm, lᴇn ək, 'na:t tò fə'gònn".

„Ja, oom, van dat alles hebben we niemendal meer over als een beurtman op Amsterdam, zooals ik u gezegd heb, en die schipper zijn verdienste is hem, geloof ik, niet te misgunnen."

'dεmεi sloˑg də 'klɔkə 'sa:n 'u:rn εn ək 'seˑi: „nò ʋət ət 'ti:t, dət ʋi nεi də 'hεrbεrgə 'gaə̃nə". ma⊢r ò 'jεməni! hεt geˑŋ 'dət ər ɔp əᴍ 'frʏgjən; ʋi ʋi˙ə̃dn 'pa⊢z ɔp ə 'kaimər, ɔv ət 'ʋi˙ə̃d al: „bʏnə 'dət la⊢ŋ'tε̃ənn, 'nᴇ:f, jʏn dət ər u˙ə̃n də 'sò:l⊢dər ha⊢ŋjə?"

Weldra sloeg de klok zeven uur, en ik zei: „En nu wordt het tijd, dat we naar de herberg gaan; maar o jemine, wat ging dat daar op een vragen; wij waren pas op de kamer (zaal), of het was al: „Bennen dat lantaarns, neef, die daar aan den zolder hangen?"

ək 'seˑi: „ʋəl 'nᴇ:, 'ò:m, dət bʏnə 'la:mpən"; ε(n) nεi dət ər də 'kaimər ərəz 'runtkikə hei, frʏg ər mi 'ʋĩr; „'hεt 'diŋεn bʏnə 'dət mεi jʏn 'lʏntn dεr òm 'hεnə, jʏn dət ər ɔp di 'graˑə̃tə stε'la:zjə 'staˑə̃nə? ʋɔdə dε(r) kũˑstn mεi 'deˑnt?"

Ik zei: „Wel nee, oom, dat bennen lampen," en nadat hij de kamer ereis rondgekeken had, vroeg hij weer: „Wat dingen bennen dat met die linten er om heen, die dat er op die groote stellage staan; worden daar kunsten mee gedaan?"

„'ʋəl, 'ò:m, hò kòm ji dε(r) 'bi; dət bʏnə də 'hu:dn fan də 'frɔuli˙ə̃t."

„Wel, oom, hoe komt u daarbij, dat zijn de hoeden van de vrouwen."

„nò ʋəd ət jʏtə 'ra:dər: 'frɔuli˙ə̃d 'hu:dn ɔp!"

„Nou wordt het nog raarder: vrouwen hoeden op?"

*„'ja:, 'ò:m! dət is tjε̃m(t)'ʋɔdəx sò də 'mò:də; ʋant ys 'frɔuli˙ə̃d ròнə mεst 'aləga:r ɔp ət 'frεmt, ʋĩ tròg⊣ dət ət *'hilpər 'bundgu˙ə̃t εk 'fylə fã siᴍ 'ʋa:də fə'lònt hεt, sò dət ək 'lεˑu, dət ət ʋəl 'sεxtəx, 'santəx pə'sεnt gou'kaipər ʋɔdn is,*

„Ja, oom! dat is tegenwoordig zoo de mode, want onze vrouwen loopen meest allegaar op zijn vreemd (op zijn niet Hindeloopensch gekleed), waardoor het Hindeloopensch bonte goed ook veel van zijn waarde verloren

ɛn də 'mɛkə 'klɑ·ɔ̃n kɛnə 'faik sò 'fylə 'nɑ:t 'əbriŋə ɑ⊢(s) sə fɑn 'si·jən 'kɔ·ɔ̃stə hɛʋə."

heeft, zoodat ik geloof, dat het wel zestig, zeventig percent goedkooper geworden is, en de gemaakte kleeren kunnen vaak zooveel niet opbrengen als ze van naaien gekost hebben.

*„'nò, 'nò, dɔt ʋi·ɔ̃d al ən 'he·l fə'lɛ:s! ʋɛst ɛk 'mɛ:(r) sòkə diŋən 'əp tò jɔ·ɔ̃n, ʋū dɔt, nɛi diŋ gə'dɑ⊢xtn *'hilpən 'fylə tròg⊣ 'lɪ:t hɛt?"*

„Nou, nou, dat was al een heel verlies! Weet je ook meer zulke dingen op te geven, waar dat naar je gedachten Hindeloopen veel door geleden heeft?"

*„'jɑ:, 'dɔt is fɔ(r) 'mi al hɛt 'slɛm, 'ò:m! mɑ⊢r dɔt ək ər fɑn 'ʋɛt, əʋ 'mɛ:n tò ʋɛtn, ʋɔl ək ji ʋɔl 'graix fə'tɔlə: ək hɛ ʋɔl 'hɛ·ɔ̃t, dɔt ys 'lɑ:nt, sunt ət ji:r 'tɑ⊢xtəx mɛi də *'iŋəlsmɑn in 'ɔ:ləx rɛkə is, ɛn dɔt (t)ə 'flɑ̈ɪtn [1]) dɛ 'nɑ:t mɛ:r 'fɑ⊢rə kɔ·ɔ̃stn, sò dɔt sə 'ji:rn 'stɔl in *də 'ʋɛ:l lɛzə mɔ·ɔ̃stn, ɛn 'dɛ: tròg⊣ 'ni:məndal fə'tɛ:nn, fū sɛm 'alə ji:rn 'mɛndər ʋɑ:dn, ɛ̃ 'sò dʋɑ·ɔ̃ndə sto·g⊣ ət 'ʔe·n mɛi ət 'ʔò:rə 'stɔl. ɛn 'hɛr kɔ:m jɛtə 'bi, dɔt mən 'fylə u·ɔ̃n ət 'lɑ:nt 'əbriŋə mɔ·ɔ̃st, ʋɑnt 'ɔ:le gjən kɔ·ɔ̃stət 'jɛl⊣t.*

„Ja, dit is voor mij al wat slim, oom, maar dat ik er van weet, of meen te weten, wil ik u wel graag vertellen. Ik heb wel gehoord, dat ons land sinds het jaar tachtig met den Engelschman in oorlog geraakt is, en dat de fluiten toen niet meer varen konden, zoodat ze jaren stil in *de Wael* liggen moesten en daardoor niemendal verdienden, van zelf alle jaren minder werden, en zoodoende stond het een met het ander stil, en hier kwam nog bij, dat men veel aan het land opbrengen moest, want oorlogen kost geld.

*'ɛk hɛʋə ʋi ən 'ti:d bə'lɛbə dɔt ys 'lɑ:nt u·ɔ̃n ət *'frɑ̃:sə 'fɔlk bə'hɛ·ɔ̃də, ɛn də 'kɛizər ʋi·ɔ̃d ər 'gɑ⊢·u 'bi, òm hɛr ən 'diŋ 'in tò fi:rn, ʋū tròg⊣ dɔt 'ɛl⊣k 'tʋɑ: 'trədn fɑn sin òblə'gɑ·ɔ̃sjəz 'mɛsə mɔ·ɔ̃st; — ək 'lɛ·u ʋɔl hɛst, dɔt sə t rə'dūksjə nɛ:mən. nò ʋɛt 'ji mò:glək 'fylə bɛtər az 'ik, dɔ(t) tə 'ʋɔlfɑ:t fɑn *'hilpən bə'sto·g in 'skɛpspɔsjəs, òblə'gɑ·ɔ̃sjəs, ò:s'tɛ:jəsə 'buntn, 'sɛts ɛm pɑ⊢sə'lein, — ɛ(n) nò kɛ̃ ji 'sɛm də 'tòpɑ⊢səŋ ʋɔl 'mɛikjə."*

Ook hebben wij een tijd beleefd, dat ons land aan het Fransche volk behoorde, en de keizer was er gauw bij om hier een ding in te voeren, waardoor elk twee derden van zijn obligaties missen moest; — ik geloof wel haast, dat ze het reductie noemden. Nu weet u mogelijk veel beter dan ik, dat de welvaart van Hindeloopen bestond in scheepsaandeelen, obligaties, Oostindische bonte goederen, sits en porcelein, — en nu kan u zelf de toepassing wel maken."

[1]) Een soort driemaster.

„'ja:, min juŋə! dɔt ʋi·ə̃dn al 'trɛ: 'sʋi:rə 'sla⊢gən; ma⊢r a⊢s t ət mi na:t 'kʋa:lək nᴇmst, müt ək di al 'ʋür ərəs hɛt 'frᴇgjə."

„Ja, mijn jongen, dat waren al drie zware slagen; maar als je het mij niet kwalijk neemt, moet ik je al weer ereis wat vragen."

„nᴇ:, ga·ə̃ ji jiŋ 'ga⊢ŋ ma⊢r."

„Nee, gaat u uw gang maar."

„iz 'dɔt 'aləga:r 'siləsfɔlk, dɔt ək 'hᴇr nò ɔp ə 'kaimər sɛ:n?"

„Zijn dat allemaal varensgezellen, die ik hier nu op de kamer zie?"

„ʋɔl, 'ò:m! hò kòm ji 'dɛr nò ʋür bi?"

„Wel, oom, hoe komt u daar nu weer bij?"

„òm'dɔt sə 'aləga:r 'la⊢ŋə məs-'kitə 'bro·kən drɛ:gə, skò·ə̃n dɔt 'ʋi zə al hɛt 'ʋidə(r) drugən [1]."

„Omdat ze allegaar lange muskieten (?) broeken dragen, ofschoon dat wij ze al wat wijder droegen."

*„'ja:, 'ò:m! dɔt 'iz ʋɔl sò, ma⊢r ji mütə 'tiŋkə in sòk ən 'la⊢ŋən 'ti:t fər'ò:rət 'aləs; ʋant ək hɛ ʋɔl fə'tɔlən hᴇə̃t, dɔt mɛn fan 'a:lts hɛst u·ə̃n ə 'kla·ə̃n 'sɛ:ŋ kɔ·ə̃st, ʋa: dɔt 'hᴇ:r, 'bürgər, 'skᴇpər, 'stᴇrman, ma:'trò·əz ɔʋ 'bu:r ʋi·ə̃t; ma⊢r 'sò iz ət nò na:t 'mᴇ:r, ɛn ət su·ə̃d mi 'na:t 'ni·j dʋa·ə̃n, dɔt ʋi 'dɛ: tròg yz ɛftər'ydga⊢ŋ 'sɛm 'ɛk ʋɔl hɛt bə'fɔdərə hɛʋə, ʋant a⊢z ji tjɛ̃mu(t)'ʋɔdəx (ɛᴍ fər'al 'sɛndəz a⊢z ɛl⊣k fə'klait is) hᴇr ərəz ʋi·ə̃dn, dɛn su:dən ji 'ra:r 'kikjə: dɛŋ kɛ̃ ji ən'hᴇ:r, 'skᴇpər, ma:'trò·əz ɔʋ 'bu:r 'na:t 'yt əmkɛm; ʋant di t ən 'lɛ: lᴇ(k) 'kɛn, hɛt ɛk ə(m) 'mɔ·i 'lɛkəns 'pa⊢k u·ə̃n, ɔʋ müt ər ət ɛk bi də 'ʋikə bə'tɛl⊢jə, ɛn ək 'lᴇ·u, dɔt ət 'hᴇr in *'hilpən jᴇtə 'la⊢ŋ na:t fan ət 'slᴇmstə is.*

„Ja, oom, dat is wel zoo, maar u moet denken in zulk een langen tijd verandert alles, want ik heb wel hooren vertellen, dat men van ouds haast aan de kleeren zien kon, wie dat hier burger, schipper, stuurman, matroos of boer was; maar zoo is het nu niet meer, en het zou mij niet nieuw doen (verwonderen), dat we daardoor onzen achteruitgang zelf ook wel wat bevorderd hebben, want als u tegenwoordig (en vooral Zondags, als elk verkleed is) hier ereis was, dan zou u raar kijken, dan kon u een heer, schipper, matroos of boer niet uit elkander kennen: want die het een lief (klein) beetje kan, heeft ook een mooi lakensch pak aan, al moest hij het ook bij de week betalen, en ik geloof, dat het in Hindeloopen nog lang niet van het slimste is."

nò heiən də 'bɔntjəz in di ti:d ɛk al fə'skɛidənə 'stᴇkjə(s) suŋt,

Nu hadden de kindertjes in dien tijd ook al verscheidene

[1]) tegenwoordig: *drɛ:gdən.*

ɛn ək he·v vɔl 'si·ɔ̃nt, dɔt 'ò:m dɛn 'hɛrkə, ɔf t ər hɛm 'li·j 'vɛtər in t 'a:r jɛtn va:t, sò dɔt ək əm 'frɛgə: „'nò 'ò:m! 'hɛ(t) tiŋk ji fan 'sòk 'suŋən?" „'ja:, 'nɛ:f!" sei ər, (ɛn hɛl⊢ə də 'skò:l⊢dəz va: 'vɛt hò 'haiv ɔp), hɛt 'sɔl ək dɛr fylə fan 'sɛzə; — ək vɔl 'he·l 'vɔl 'lɛ:uə, dɔt ək tò 'dòm bɛn òm ət 'mɔ·iə ər fan tò hɛ:rən, ma⊢(r) 'dɛt kɛn ək ji vɔl sɛzə, dɔt ək 'mɛ:r mɛi 'ys 'suŋən 'ɔphei: vant a⊢z 'vi bi 'fò:rbe·lt 'saiŋən: „va⊢t leit ər ən 'sɛ:man al fə'dri:t", ɔf „tə 'flɛsəŋə leit ɛr ən 'ja⊢xjən bə'reit", dɛŋ kou ət 'hyz ər fan 'drø:nə, ɛn di dɛn t 'ha⊢tst 'skrɛ:uə kɔ·ɔ̃st, dɔt vi·ɔ̃(d) də 'bɛstə 'man".

stukjes gezongen, en ik had wel gezien, dat oom dan luisterde, of er hem lauw water in het oor gegoten werd, zoodat ik hem vroeg: „Nu, oom, wat denkt u van zulke dingen?" „Ja, neef," zei hij (en haalde de schouders wie weet hoe hoog op) „wat zal ik daar veel van zeggen; — ik wil heel wel gelooven, dat ik te dom ben om het mooie er van te hooren, maar dit kan ik je wel zeggen, dat ik meer met ons zingen op had, want als wij bij voorbeeld zongen: *Wat lijdt er een zeeman al verdriet*, of *Te Vlissingen leit er een jachtje bereid*, dan kon het huis er van dreunen, en die dan het hardst schreeuwen kon, dat was de beste man."

ək sei: „'ja: 'ò:m, dɔd 'gɛ:t sò: ɛl⊢k mɛ:nt faik sin 'u:lə ən 'falk tò vɛ:zn."

Ik zei: „Ja, oom, dat gaat zoo: elk meent zijn uil een valk te wezen."

ət 'du:rə na:t laŋ ɔv 'ò:m bəgɔ·ɔ̃st (bəgɔ·ɔ̃n) al 'vũr: „nò bɛst 'he·ləndal fan din fə'tɛlən 'ɔ:rɛkə, 'nɛ:f!"

Het duurde niet lang, of oom begon al weer: „Nu ben je heelemaal van je vertellen afgeraakt, neef!"

ək sei: „'ja:, dɔt 'iz ɛk sò, dɛr hɛ ji gə'lik in; ma⊢r dɔt ək ər fan 'vɛt ɛ(m) 'mɛ:n tò vɛtn, vɔl ək ji vɔl 'graiv 'sɛzə:

Ik zei: „Ja, dat is ook zoo, daar heeft u gelijk in; maar hetgeen ik er van weet en meen te weten, wil ik wel graag zeggen.

sò a⊢z ək ji 'se·i, dɔt ət mɛi ət 'kla⊢·iən fan də 'mã·li·ɔ̃d ge·ŋ, sò gɛ:t ət ɛk mɛi də frəuli·ɔ̃t; a⊢z ər sòmz 'vi:vən bɛnə, jɛn dɔt ət 'skò·ɔ̃n 'ba⊢rə mɛi, dɔt sə ən 'ni·jən 'mò:də 'fɔlg jə, dɛn 'du:rət ət na:t la⊢ŋ, ɔv də 'tɛ:stbɔdn ɛpjə dɔt vũr 'nɛ·i, ɛn dɛn mũtə faik də 'kla·ɔ̃n fə'mɛkə vɔdə, òm ɔp ə 'mò:də tò 'kòmən, ɛn dɛt bɛnə

Zooals ik u zei, dat het met de kleêren van de mannen ging, zoo gaat het ook met de vrouwen; als er soms vrouwen zijn, die dat het goed gebeuren mag (doen kunnen), dat ze de nieuwe mode volgen, dan duurt het niet lang, of de dienstboden apen het weer na, en dan moeten dikwijls de kleêren vermaakt worden om naar

'ɑləga:r 'jɛl⊣tsaikən, sò dɔt ət ʋɔl ərəs 'spɑnt òm dɔt ɑləs 'kla:r tò spiljən. 'ɛk ʋɔl ək 'lɪ:nə, dɔt 'ʋi in ət 'hysha:l⊢dələkə 'mɪ:r nò:dəg bɪnə ɑ⊢z in 'jɪmə 'ti:dən: ʋɑnt ɑ⊢z mən tjɛ̄mt'ʋɔdəg ən 'lɪk 'bürgər is, ɛ(n) məŋ krigət bi gə'fɑl əm 'prɑ⊢·iər, dɛn is mən 'hɛst gə'nò:tsaikt òm hɪm ən 'slòk tò 'jɔ·ɔ̄n, 'ò·ɔ̄z ʋɔt mən 'gɑ⊢·u fɔr əŋ 'kni:zò:r hɛl⊣dn. ɛn ək hɛ ʋɔl 'hɪ·ɔ̄t, ɔz jɪmə mɛi gə'trɔudə 'li·ɔ̄d 'bɔtəde·ŋən, dɔt jɪmə dɛn ən 'ò·ɔ̄tjəz 'bɔltjən ɔʋ ən stɪk 'ko·kə bi də 'kòfjə heiən; ɛn 'i·ɔ̄s ɔ̄ stɪk 'itn mɛi 'tɪ:, ɛn 'dɛmɛi ʋi·ɔ̄d 'ɑləz'ɔ:rònt: — mɑ⊢r ji mɔ·ɔ̄stn ət 'nò ərəs sɛ:n: mɛn tɛ:nət 'nò bi də kòfjə 'ɔp tò sɔtn 'tʋɑ⊢dərlɛi 'ko·kə, 'bɔltjəs, 'ʋe·tənə 'bɔltjəs, 'tʋybɑ⊢kən ɛn də nò:dəgə 'bütər ɛ̄ 'se·s. ɛn ɑ⊢z dɛn də 'kòfjə 'ɔp is, 'spɑnt ət òm 'sò lɑ⊢ŋ tò 'ʋa:tjən, dɔ(t) tə 'tɑ⊢fl⊢ə (tɑ⊢fəl⊢) ər'dɛntlək'bɔrət ʋɔt: ʋɑnt (d)ɛ(n) mütə də 'mɑ·li·ɔ̄d ɔ̄ 'slòk jə'nɪ:ʋər ɔʋ 'brɑndəʋin mɛi 'sukər, ɛn də 'ʋi:ʋən əŋ 'glɛs mɛi hɛl'sʋe·ts hɛʋə. 'ɛk iz mən dɛŋ gə'nò:tsaikt òm əm pa:r 'blikənə 'da:z(ə)n tò hɛʋ(ə)n mɛi 'bisjəz ɔʋ 'ò:r lɛkər 'gu·ɔ̄t ər in, ɛ̄ jɪn mütə sòmz ərəz bi də gɑ⊢stn 'rundga·ɔ̄n; — 'dɛròm ʋɔdə zə prɛsən'tɪ:rtrumpjəz 'nɛ:mə; ɛ̄ 'jɪn dɔtə dɛn jɛrə gɑ⊢stn 'lɑ⊢ŋst ʋɛtə tò 'ha:ldn, dɔt ət 'tigə 'lɛt ʋɔt, ʋɔdə faik fɔ də 'knɑ⊢pstə hɛl⊣dn."

de mode te komen, en dat zijn allemaal geldzaken, zoodat het wel eens spant, om dat alles klaar te spelen. Ook wil ik gelooven, dat we in het huishoudelijke meer noodig zijn dan in uw tijd; want als men tegenwoordig een beetje burger is, en men krijgt bij geval een prater, dan is men bijna genoodzaakt hem een slokje te geven, anders wordt men gauw voor een kniesoor gehouden. En ik heb wel gehoord, als jullie met getrouwde lieden de buurt deedt, dat jullie dan een oortjes bolletje (krentenbroodje) of een stuk koek bij de koffie hadden, en 's avonds een boterham met thee, en daarmee was alles afgeloopen. Maar u moest het nu eens zien. Men dient nu bij de koffie op te zetten tweeërlei koek, bolletjes, weitebolletjes, beschuiten en de noodige boter en kaas. En als dan de koffie op is, spant het om zoo lang te wachten, dat de tafel behoorlijk opgeborgen (afgenomen) wordt, want dan moeten de mannen een slok jenever of brandewijn met suiker en de vrouwen een glas met iets zoets hebben. Ook is men dan genoodzaakt om een paar blikken doozen te hebben, met boterbiesjes of ander lekkers er in, en die moeten soms eens bij de gasten rondgaan; — daarom worden ze presenteertrommeltjes genoemd; en die dan hun gasten het langst weten te houden, dat het terdege laat wordt, worden vaak voor de knapsten gehouden".

„'dɛt, 'ò:m, kɔ·ɔ̃st nɛi miŋ gə-da-ɣxtn ɛk ʋɔl hɛt 'ò·ɔ̃s; dɛŋ kou mən əŋ kɛ:r tə 'faikər 'bi əmkɛm (ənɛm) kòmə."

„ɛ̃ dɛn du·ɔ̃t mən də skɛl-ɣt jɛtə 'altid ɔp ə slòxtə 'ti:t 'tys briŋə; mɑ⊢r 'ik fə 'mi·j 'lɛ·u, dɔt ət tò 'ʋɛ:skjən ʋi·ɔ̃t, dɔt ɛl-ɣk ət hɛt 'mɛ:r bi əm 'sɛm se·kə."

„'ja:, 'nɛ:f! ək tɔ·ɔ̃t 'strɑ⊢k 'ɛk bi min sɛm, dɔt hɛr əŋ 'gra·ɔ̃tn ɛftər'ydgɑ⊢ŋ pla:ts hɛt, dɛr 'bɛn ək 'he·ləndal ʋɔl fɑn u:r'ty:xt; mɑ⊢r ɑ⊢z ək hɛr ət gə'sɛlskɑ⊢p 'sò ərəz 'runtkikjə, dɛn su·ɔ̃d mən ət 'ʋa:lək na:t 'sɛzə."

dɛ 'sto·g ək, ɔʋ ək ɔ̃ 'slɑ⊢x fɔ: də 'munt hɛ̃mnt hɛi, 'stump fə'le·gən hɛt ək hɛr ɔp 'antʋɔdjə su·ɔ̃t: — ək bəgɔ·ɔ̃st (begɔ·ɔ̃n) ər 'ɛ·ɯ̃st al hɛt in 'òm tò stɛmərjən; — mɑ⊢r tɔt min 'gra·ɔ̃t gə'lὸk kɛ·ɔ̃də min 'ʋi:ʋ jɛr ɔp ət 'bɔd òm; 'hɛ tròg-ɣ ʋa:d ək 'ɛk 'ʋɛkər, ɛn 'dɛmɛi ʋi·ɔ̃d ək fɑn 'ò:m 'ɔ:, ɛ(m) min 'drɔ:gjən ʋi·ɔ̃(d) 'de:nt.

„Dat, oom! kon naar mijn gedachten ook wel wat anders; dan kon men een keer vaker bij elkander komen. En dan durft men de schuld altijd nog op den slechten tijd thuis te brengen; maar ik voor mij geloof, dat het te wenschen was, dat ieder het wat meer bij zich zelf zocht."

„Ja, neef! ik dacht straks ook bij mijzelf: dat hier een groote achteruitgang plaats heeft, daarvan ben ik geheel overtuigd; maar als ik het gezelschap hier zoo eens rondzie, dan zou men het waarlijk niet zeggen. Daar stond ik, of ik een slag voor den mond had gehad, stomverlegen, wat ik hierop zou antwoorden; — ik begon er eerst al wat in om te stotteren; — maar tot mijn groot geluk keerde mijn vrouw zich op het bed om; hierdoor werd ik ook wakker, en daarmee was ik van oom af, en mijn droomen was gedaan.

'fri·ɔ̃ndn! nɛm ət 'sò fɔr 'lɛ:f,
k hɛʋ ət 'na:t 'bɛtər 'lɛ·ɔ̃t.
'tiŋk(t) tə 'e·n ɔʋ də 'ò:rə sòms:
'mɑn! dɔt is fə'kɛ:ɔ̃t,
dɛ̃ 'sɛz ək, fə'jɔ·ɔ̃n ət mi·j:
t 'iz ɛk mɑ⊢r ən drɔ:gə'ri·j.

Vrienden! neemt het zoo voor lief,
'k Heb het niet beter geleerd.
Denkt de eene of de andere soms:
Man! dat is verkeerd,
Dan zeg ik, vergeef het mij:
't Is ook maar een droom.

V. (Zie blz. 159).

'hɔ·umən'hɔ·u.

Vastenavond.

1

dɛr ʋi·ɔ̃dən 'fɛuər 'juŋə 'fa:nən
ɔp 'hɔ·umən 'hɔ·u u·ɔ̃n t'bɑtədʋa·ɔ̃n:

Er waren vier jonge meisjes
Op Vastenavond aan 't kransje
houden (beurt doen);

d 'i·ǝs su:dn zǝ bɔlǝ'bɛfjǝz bɑ⊢kǝ,	Des avonds zouden ze bollebuisjes bakken
ɛn vi·ǝ̆dn u·ǝ̆n t bǝ'sle·k bǝ'sla·ǝ̆n;	En waren aan 't beslag beslaan (maakten het beslag gereed);
dɛ va:d ǝr 'klɔpǝ u·ǝ̆n dǝ 'dɔ:r:	Toen werd er geklopt op de deur:
6 dɛr vi·ǝ̆dǝn 'fɛuǝr 'fintn fɔ:r.	Daar waren vier jongelingen voor.

2

7 jɛn frɛgǝn: „mɛi v ǝrǝz 'ɔpstɛkǝ?	Die vroegen: „Mogen we ereis opsteken?
„'tu! *'jɛldu, *'rɛmǝ, *'fôt ɛn *'trin!	Toe, Jildoe, Rimme, Vod en Trijn!
„hò 'kɛ̃ jɛm nò sò 'nɔ:tǝg vɛ:zǝ,	Hoe kun jullie nu zoo onaangenaam wezen,
„le·t yz ǝr dɔx mɑ⊢r 'ɛ:vǝn 'in."	Laat ons er toch maar even in."
„dǝ dɔ:r kɔ:m 'ɔp, in 'skin vɔl 'traix,	De deur ging open, in schijn wel traag,
12 „mɑ⊢r ɛl⊣k fa:n so·x t ɑ 'likǝ graix.	Maar elk meisje zag het even graag.

3

13 dɔ fintn ge·ŋǝn 'bi jɛm sɛtn,	De jongelingen gingen bij haar zitten,
dǝ 'ʔe·nǝ 'hɛr ɛn dǝ 'ʔò:rǝ 'dɛr;	D'eene hier en de andere daar;
jɛ he·vǝn t ɑl fɔr'ɔ: bǝ'skɛrǝ [1]),	Ze hadden 't al vooraf bepaald,
dɔt 'ɛl⊣k fã jɛm di 'kre·x sin 'kɛr;	Dat (Zoodat) elk van hen die kreeg zijn keus;
dǝ 'fa:nn vi·ǝ̆dǝn 'ɛk tò'frɛ:,	De meisjes waren ook tevree,
18 'sò 'se·t 'ʔɛl⊣k ɔp sin 'ròxtǝ 'stɛ:.	Zoo zat elk op zijn rechte plaats.

4

19 dǝ 'bytǝbǝr [2]) di va:d '~:skuŋkǝn,	De koffie die werd ingeschonken,
ɛn 'dɛr ǝŋ 'go·u stɛk 'sukǝr tò.	En daar een flink stuk suiker bij.
fɑŋ 'ga·ǝ̆n dɛr va:d na:t mɛ:r fɑn 'pra·ǝ̆tǝ,	Van gaan werd niet meer gesproken,
ǝt 'likǝ jɛm dɛr fɛs tò 'go·u.	Het leek hun daar veel te goed.
dǝ 'fri:stǝz vɛstn jɛm gɛn 're·i,	De vrijsters wisten zich geen raad,
24 dɔt 'ɛl⊣k sòn 'kantn 'fri·jǝr 'he·i.	Dat ieder zoo'n flinken vrijer had.

1) Verouderd. Men zegt thans: 'ɔ:sprɛtsn (= afgesproken).

2) Verouderd. Men zegt thans: kòfjǝ.

5	5
də 'gufə kɔ:m 'ʔɛk ɔp ə 'la⊣pən,	De rommelpot kwam ook voor den dag
ɛl⊣k ʋi·ɔ̃t sò 'nòfłək ɛ̃ sò 'bli·j;	Elk was zoo genoeglijk en zoo blij;
də 'fintn 'tɔ:tn bi sòk 'suŋən,	De jongens dachten, bij zulk zingen
dɛr 'hɛ:ɔ̃də 'ʔɛk ʋɔl hɛt 'fòxtə bi.	Daar hoorde ook wel wat vocht bij.
ɛl⊣k jo·x sin 'jɛl⊣t dɛn u·ɔ̃n sin 'fa:n,	Elk gaf zijn geld toen aan zijn meisje,
òm 'dɛmɛi òm ən 'sup tò ga·ɔ̃n.	Om daarmee om een zoopje te gaan.
6	6
jɛ 'bli·uən [1]) *na:t 'la⊢ŋ, dɔt is tò 'tiŋkən,*	Ze bleven niet lang uit, dat is te denken,
ʋant ət 'likə jɛm dɛr 'al tò 'ʋɔl,	Want het leek haar daar al te goed,
də 'bytəbər mɔ·ɔ̃st fan də 'ta⊢fł⊢ə (ta⊢fəl⊢),	De koffie moest van de tafel,
jɛ 'skaiŋkən dɛ də 'glɛzn 'fɔl;	Ze schonken toen de glazen vol;
nò 'draiŋkən z ɔp əŋ 'go·u fər'maik,	Nu dronken ze op een goed vermaak,
ɛn 'ɛl⊣k di 'jo·x sin 'fa:n əm paik [2]).	En elk die gaf zijn meisje een kus.
7	7
„ət kɔtə'gɛ·ñdjən [3])", *se·i dɛ də 'ʔe·nə,*	„Het vrijen," zei toen de eene,
„is sikər dɔx əm 'bültə 'nòxt,	„Is zeker wel een boel pleizier;
„ət iz ma⊢r 'spitəx (d)ət də 'ti:(d) dɛn,	„Het is maar jammer, dat de tijd dan
„in t aix fan 'ys sò 'ga⊢·u fə(r)'flòxt,	„In 't oog van ons zoo gauw vervliegt.
„ʋant, ɛ:r dət aləz 'ròxt bə'gònt,	„Want eer dat alles recht begint,
„iz mɛst də 'nait [4]) *al 'ha:l⊢ fə'rònt."*	„Is meest de nacht al half voorbij."
8	8
sò ge·ŋ də 'ti:t al 'fɛ·ñdəx 'hɛnə,	Zoo ging de tijd al vlug voorbij,
mɛi 'gufjən, 'suŋən a⊢s ən 'tò;	Met rommelpotspelen, zingen als der an toe;

1) Thans zegt men: *bli·udən.*
2) Thans zegt men: *pa⊢p.*
3) Thans zegt men: *fri·jən.*
4) Thans zegt men; *na·ɔ̃t.*

ət 'paikjən va:t 'ɛk na:t fə'jɛtn,	Het kussen werd ook niet vergeten,
ɛl⊣k de·ŋ sin 'bɛst sò 'go·u t ər 'ko·u,	Elk deed zijn best, zoo goed hij het kon.
jɛ rɛkən 'da·ǯnəg u·ǯn ə 'gɑ⊢ŋ,	Ze raakten danig aan den gang,
48 tròx dɔt ət 'glɛs sò gɛ·ŋ in 'svɑ⊢ŋ.	Doordat het glas zoo ging in zwang (flink rondging).

9

49 fɑn t 'bɑ⊢kən dɛr kɔ·ǯst na:t fɑn 'kòmə,	Van 't bakken daar kon niet van komen,
'dɛr ge·ŋ tò 'fylə 'ti:t mɛi 'vɛ·i.	Daar ging te veel tijd mee heen.
„'stɔl," sei də 'ʔe·n, „kik ərəs bi də 'smu:gər,	„Stil," zei de een, „kijk eens bij de stookplaats [1]),
„ɛ(n) 'nɛm ət 'ga:s də(r) rəs fər 'vɛ·i,	„En neem het gaas (gordijn) er eens voor weg,
„dɛn sɔ və ət vɔl 'bɛtər 'sɛ:n:	„Dan zullen we het wel beter zien:
54 „ɛl⊣k 'tiŋ(k)t dɔx vɔl hɛt dɔt ik 'mɛ:n?	„Elk begrijpt toch wel, wat dat ik meen?"

10

55 də 'dɛgəreĭ bə'gɔ·ǯs(t) (bə'gɔ·ǯn) tò 'skinən;	De dageraad begon te schijnen,
ɛn '*fòt, jò 'prɑ·ǯtə fɑn tò 'ga·ǯn.	En Vod die praatte van te gaan.
„'vɔl," seiən də 'ʔò:rən, „dɔt 'kɛn sò 'na:t (sü nt),	„Wel," zeiden de anderen, „dat kan zoo niet,
„òm 'burn mütə və òməs, 'fa:n!"	„We moeten immers de buurt rondwandelen [2]), meisje!"
„nò 'ja:," sei *'fòt, „dɔt 'vɛt ik vɔl,	„Nou ja," zei Vod, „dat weet ik wel,
60 „'mɛ:n jɛmə dɔt ik na:t 'mɛ·i dɒɑ·ǯn sɔl?"	„Meen jullie, dat ik niet meedoen zal?"

11

61 dɛ rɛkən zə 'ʔaləga:r òm 'burn,	Toen gingen ze allen de buurt om,
sò lɑ⊢ŋ ɑ⊢s(t) 'ti:t va:t fɑn nɛi 'hys	Zoo lang dat het tijd werd om naar huis te gaan;
'ɛl⊣k ge·ŋ dɛ mɛi sin 'fri:stər hɛnə,	Elk ging toen met zijn vrijster heen.

[1]) Stookplaats bij de zomerwoning.

[2]) Een wandeling door en om Hindeloopen.

ɛn 'brɔ·ɔ̆t jɛr bi jɛr 'ɛl˧dəs 'tys.	En bracht haar bij haar ouders thuis.
'nòɔp(də)'drumpəl jʀt ən(m)'paik,—	Nu op den drempel nog een kus, —
66 *ɛn 'ʔɔ·ɔ̆de·nt ʋi·ɔ̆t di 'he·lə saik.*	En afgedaan was de heele zaak. —

12	12
67 *ma˫r t 'e·nə pa:r kon t 'na:t fə'jɛtə;*	Maar 't eene paar kon 't niet vergeten;
jʀn ʋi·ɔ̆dən əŋkɛm (ənɛm) sò 'ʋɔl bə'fònt,	Die waren elkander zoo goed bevallen,
lik a˫z ət mɛi ət kɔtə'gɛ·ŭdjən	Gelijk als 't met 't vrijen
ʋɔl 'faik, ja: 'fylə 'ti:dən, rònt:	Wel vaak, ja vele malen loopt:
hò 'mɛnəx pa:r kòmt dɛr yt 'füt,	Hoe menig paar komt daaruit voort,
72 *dɛr də 'ʔe·nə 'ʔɛ·ŭst 'nò:it òm də 'ʔò:rə 'tɔ·ɔ̆t.*	Daar de een eerst nooit om d'ander dacht.

13	13
73 *jʀn kɔtə'gɛ·ŭdən 'ʔalə 'ʋikən*	Die vreiden alle weken,
sò 'faik a˫s t jɛr ma˫r 'ʋa:tjə kɔ·ɔ̆st;	Zoo vaak als het haar maar gelegen kwam;
ma˫r 'ò, də 'ti:t bəgɔ·ɔ̆n tò naikjən,	Maar o! de tijd begon te naderen,
dɔt 'hi ʋɔl hɛst nɛi t 'skʀp tò mɔ·ɔ̆st:	Dat hij welhaast naar het schip toe moest:
ʋant, a˫s də 'skʀpər hʀm ma˫r 'skri·u,	Want als de schipper hem maar schreef,
78 *ʋi·ɔ̆t ət 'fɛst dɔt hi 'na:t 'la˫ŋ mʀ:r 'bli·u.*	Was 't vast, dat hij niet lang meer bleef.

14	14
79 *ət 'du:rə ɛk 'kɔt: ʋau(t) də 'ʔo:rə 'ʋikə*	Het duurde kort, want de volgende week,
dɛ 'kɔ:m də 'bre·f al mɛi də 'kaiæ.	Daar kwam de brief al met 't beurtschip,
òm 'dɔt nò tjɛ̆ŭn sin 'fa:n tò 'sʀzən,	Om dat nu tegen zijn meisje te zeggen,
ʋi·ɔ̆t hi in t 'ɛ·ŭst ʋɔl he·l hɛ(t) 'traiæ;	Was hij in 't eerst wel heel wat traag;
t ʋi·ɔ̆t fər hʀm ɛk ən 'tigə 'tu:r,	't Was voor hem ook een heele toer,
84 *t kɔ:m jer altit us'kɛsməs*[1]) *u:r.*	't Kwam haar altijd onverwacht over.

1) Men zegt thans: *u:nfər'ʋa:ts.*

15

85 *hi 'se·i: „min 'fa:n! nò müt ʋə hɛst 'skɛidə;*
„ʋant, 'min! də 'skɛpər hɛt mi 'skri ə̃nt
„dɔt ik ɛm̃'nytə [1]*) ʔu:r müt kòmə,*
„ɛn ik 'ha:lt əm ɛk sò 'graix tò 'fri·ə̃nt,
„t is fɔr 'mi·j ɛk ən 'bɛstən 'hɛ:r,
90 *„ʋɛs dɛròm 'na:t tò fyl u:r'sti:r."*

15

Hij zei: „Mijn meisje, nu moeten we haast scheiden;
„Want, liefste! de schipper heeft mij geschreven,
„Dat ik spoedig over moet komen,
„En 'k houd hem ook zoo graag te vriend;
„'t Is voor mij ook een beste huur (betrekking),
„Wees daarom niet te veel overstuur."

16

91 *„ò 'nɛ:, min fint! ik müt mi 'fu:gjə;*
„ət 'si̯lən briŋt ət òməz 'mɛ·i?
„ma⊢r hɛt 'sɔl ət mi ɛ·ĩəst 'nɔ:təg ʋɛ:zə,
„ʋan(t) du gɛ:st hɛr sò 'fi:r ə'ʋɛ·i;

„ò ja:, a⊢s ik ər 'ròxt òm 'tiŋk,
96 *„is t 'krɛkt ɔf k tròx də 'grundə 'siŋk."*

16

„O neen, mijn vrijer, ik moet mij voegen,
„Het varen brengt het immers mee?
„Maar wat zal 't mij eerst onaangenaam wezen,
„Want jij gaat hier zoo ver vandaan;
„O ja, als ik er goed om denk,
„Is 't krek of ik door den grond zink."

17

97 *„ò fa:n! du gɛ:st ma⊢r 'faik yt 'ne·kjən* [2]*),*
„bi 'ʔa:tə, 'ʔa:mə, 'nɛ:f [3]*) ɔf nɛxt;*
„dɔt sɔl də 'ti:t ʋɔl hɛt fə'kɛ̃ntə,
„ʋa 'ʋɛt hò dɔt ət ti fə'lɛxt;
„ɛn kòm ik fan (d)ə hi·ə̃st ʋũ 'tys,
102 *„hɛt sɔl 'dɔt ʋɛ:zə ən 'nòxt fɔr ys.*

17

„O, meisje, je gaat maar vaak uit logeeren,
„Bij grootvader, grootmoeder, neef of nicht,
„Dat zal den tijd wel wat verkorten,
„Wie weet, hoe dat het je verlicht;
„En kom ik van de herfst weer thuis,
„Wat zal dat wezen een pleizier voor ons!"

---

[1]) Dit woord wordt niet gebruikt. De uitspraak is benaderd. Men zegt thans: *ga⊢'u*.
[2]) Verouderd. Men zegt thans: *yt fan hys*.
[3]) = *cousin*. *'òmkəsɛ:tər* = *nephew*.

18	18
103 „'kòm, 'dɛròm müt və 'nò na:t 'trφ:rə;	„Kom, daarom moeten we nu niet treuren;
„ha:lt 'altit ma⊢r 'go·u 'mo·u, min 'fa:n!	„Houd altijd maar goeden moed, mijn meisje!
„ɛn 'u:r'mɔ·ɔ̆n'ti·ɔ̆ndə sə və'fœ·iə[1]),	„En overmorgenavond zullen we afscheid nemen,
„vant 'u:ru:r'mɔ·ɔ̆n dɛn müt ik 'ga·ɔ̆n.	„Want overovermorgen dan moet ik gaan.
„fan t 'fɔji:r is ət dɛn fɔr t 'lɛst,	„Van 't voorjaar is het dan voor het laatst,
108 „ma⊢r, 'min! də 'knɔ:p lɛit òməs 'fɛst?"	„Maar, liefste! de knoop ligt immers vast?"

19	19
109 di 'na·ɔ̆ts dɛ vi·ɔ̆dən sə na:t he·l 'flφ:rəx,	Des nachts toen waren ze niet heel fleurig,
tròx dət ət 'hɛ̆ml jɛm se·t sò 'haix:	Doordat het hart hun zat zoo hoog:
vant, a⊢s sə fan ət 'skɛidn 'pra·ɔ̆tn,	Want als zij van het scheiden spraken
ɛn u:r ət 'füdga·ɔ̆n fan də kaix,	En over 't weggaan van het beurtschip,
'dɛn se·tn zə 'ʔaləbɛi da: 'stɔl,	Dan zaten ze allebei doodstil,
114 vant 'dɛn va:t jɛm ət 'mo·u sò 'fɔl.	Want dan werd hun het gemoed zoo vol.

20	20
115 ma⊢r, 'ɛindlək, t kɔ·ɔ̆st jɛm 'na:t mɪ:r 'hɛlpə:	Maar eindelijk, 't kon hen niet meer helpen:
də 'ti:t vi·ɔ̆(t) 'dɛr, dət hi mɔ·ɔ̆st ga·ɔ̆n;	De tijd was daar, dat hij moest gaan;
də 'tɔləs heiən t 'gu·ɔ̆t al 'hɛl⊢ə;	De schippersknechten [1]) hadden het goed al gehaald;
jò ge·ŋ 'stɔl bi də 'fukə sta·ɔ̆n:	Zij ging stil bij *de Foeke* (naam van een vroegere herberg) staan,
dɛr 'vɪ·ud zə jɪt rəs mɛi də 'do·k,	Toen wuifde zij nog eens met den doek,
120 ɛn ò! də 'kaix ge·ŋ òm ə 'ho·k.	En o! het beurtschip ging om den hoek.

1) nɛm ik 'ɔ·ɔ̆skɛit.

1) Overbrengers van de pakgoederen der zeelieden naar het beurtschip (ROOSJEN).

VI (Zie blz. 159.)

*ə 'saiŋ əp ət 'i:sfərmaik tò *'hilpən, in (d)ə 'haɾ-də 'vɛntər fan ət 'ji:r 'aɾ-ætvn 'hundəd aɾ-æt ən 'tritəx, fan də 'tɛ̃ndə tə(t) tə 'fiftɛndə fe·brə'va:rəs.*	*Een lied op het ijsvermaak te Hindeloopen in den harden winter van het jaar 1838 van den 10den tot den 15den Februari.*
1	1
1 *'kòm, 'bürgəs, 'bu:rən, 'jüfrəu, 'hɛ:r!*	Kom, burgers, boeren, juffrouw, heer!
ik səl nò 'suŋə fər dɛs kɛ:r,	Ik zal nu zingen voor dees keer,
hò (hü) dət ət in dɛt 'ji:r	Hoe dat het in dit jaar
4 *hɛr əp 'sɛ: dɛ 'mærke vi:r* [1].	Hier op zee toen kermis was.
2	2
5 *əp d 'ɛ·ŭstə 'dɛ·i, ən 'man əf 'sa:n,*	Op den eersten dag een man of zeven,
jɛn 'vaigən ət òm əp 'sɛ: tò ga·ɔ̃n,	Die waagden 't om op zee te gaan,
ɛn 'se·kən dɛr ən 'ba·ɔ̃n,	En zochten daar een baan,
8 *'vŭr t mɛn kɔ·ɔ̃st tò 'ri:dən ga·ɔ̃n.*	Waar dat men kon rijden gaan.
3	3
9 *jɛ 'kli·uən* [2] *əp də 'bɛrgən 'i:s,*	Zij klommen op de bergen ijs,
sò dət ət vi·ɔ̃t ən mɛ̃:skə 'gri:s,	Zoodat het een mensch griezelig was,
'hɛst 'tritəx 'fütn 'haix!	Haast dertig voeten hoog!
12 *'ɛl-k 'va:(t) 'dɛ: d'likə 'graix.*	Elk werd toen al even graag (verlangde er toen al even zeer naar).
4	4
13 *òm dət 'ɛk tò bəkikjən,*	Om dat ook te bekijken,
ge·ŋ mɛn dɛr 'hɛnə pikjən,	Ging men er heen prikken,
ɛn 'kladrə dɛr ɛk 'əp	En klom daar ook op,
16 *tò d alər'haixstə 'təp.*	Tot d' allerhoogsten top.

[1]) Men zegt thans: *vi·ɔ̃t.*

[2]) Men zegt thans: *klaɾ-dərən.*

5	5
17 *də 'tʋa˧də dɛi dɛ ʋi·ɔ̃t t al 'ra:r,*	Den tweeden dag toen was 't al raar,
ʋant 'nɪɛmən 'so·x dɛ mɛ:r gə'fa:r,	Want niemand zag toen meer gevaar;
ɛn 'ɛl˧k 'ge·ŋ nɛi də 'sɛ:;	En elk ging naar de zee,
20 *òm tô 'ri:dən ɔp ə 'rɛ:.*	Om te rijden op de ree.
6	6
21 *də 'trɔdə dɛi ʋa·ɔ̃n t 'jɛt al u·ɔ̃n;*	Den derden dag won 't nog al aan;
dɛr ʋi·ɔ̃t ən 'hɛ:rskɛp fan fəl'su·ɔ̃n,	Daar was een deftig heer,
di lɔt ən 'tɛntə sla·ɔ̃n	Die liet een tent slaan
24 *ɔp ə 'si:də fan də 'ba·ɔ̃n.*	Op den kant van de baan.
7	7
25 *fə'sɵ·kə dɛr, di t na:t ʋi·ɔ̃t 'baŋ,*	Verzocht daar, die er niet bang voor was,
fə'skɛidnə 'li·ɔ̃t fan də 'ɛ·ñstə 'raŋ,	Verscheiden lieden van den eersten rang,
òm də 'ò:rə 'dɛ·is ɔp 'sɛ:	Om des anderen daags op zee
28 *dɛr tô 'driŋkən ən 'kɔp 'tɛ:.*	Daar te drinken een kop thee.
8	8
29 *də 'fɛ̃ñdə 'dɛ·i dɛ ʋi·ɔ̃t t 'sò fəl*	Den vierden dag toen was 't zoo vol
fan 'mɛ̃:skən, 'sli:dn, yt (d)ə 'təl.	Van menschen, sleden, niet te tellen.
mɛn re·t dɛ òm ən 'pri:s	Men reed toen om een prijs
32 *ɔp də 'skɛ·iə* [1]*) fan ət 'i:s.*	Op de baan van het ijs.
9	9
33 *ɛk so·x mɛn dɛ al 'ri:dən*	Ook zag men toen al rijden
mɛi 'mɔ·iə 'hiŋstəsli:dən	Met mooie arresleden,
ɛn 'frəuli·ɔ̃t ɔp ə 'ka:nt,	En vrouwen op den kant,
36 *'krɛkt al ʋi·ɔ̃t ət 'bɛnən t 'la:nt.*	Net als was het binnen 't land (op de binnenwateren).

[1]) Thans zegt men: *'i:sba·ɔ̃n.*

10

37 *fɛuər ɛn sɛxtəx frizən*
òm 'flüxheit tò bə'vi:zn,
jɛn kɔ:mən ɔp ət 'i:s,
40 *òm tò 'tiŋjən nɛi də 'pri:s.*

Vierenzestig Friezen
Om vlugheid te bewijzen,
Die kwamen op het ijs,
Om te dingen naar den prijs.

11

41 *di 'dɛ·is va:t ət 'na:t bəslɛsə;*
dɔt hei mɛn al hɛst 'gɛsə;
mɛn kɔ·ɔ̃st ət na:t 'ɔ:dva·ɔ̃n,
44 *vant dɛr bli·udən 'sɛxtɛn 'sta·ɔ̃n.*

Dien dag werd het niet beslist,
Dat had men al haast gegist;
Men kon het niet afdoen,
Want er bleven zestien staan (over).

12

45 *dɛ 'kɔ:m ət 'sò 'fɔl 'mɛ̃:skən,*
dɔt vi ər 'na:t mɛ:r 'vɛ̃:skən;
'a⊢xt 'tu:zən va:t ər 'sɛit,
48 *'so·x mɛn dɛr rund'òm fə'sprɛit.*

Toen kwam het zoo vol menschen,
Dat wij er niet meer wenschten;
Acht duizend werd er gezegd,
Zag men daar rondom verspreid.

13

49 *də 'vònər va:t *'dürk fan dər 'val,*
di va·ɔ̃n ət fan də 'ri:dəs 'al;
**alt'hyziəs hɛv ik fə'sta·ɔ̃n*[1]*),*
52 *'di kɔɔ̃st mɛi də 'pre·mjə 'ga·ɔ̃n.*

De winner werd Dirk van der Wal,
Die won het van al de rijders;
Althusius heb ik verstaan,
Die kon met de premie gaan.

14

53 *di 'tɛntə dɛr t ik stra⊢k fan 'spre·k,*
're·t nò rɛs vür dɔt 'di nɛi 'le·k.

nɛi t 'ɛ·ɛ̃stə lò:zjə'mɛnt,
56 *dɔt ər vi·ɔ̃t u·ɔ̃n la:nt bə'kɛnt.*

Die tent, waar ik straks van sprak,
Raad nu eens, waar dat die naar geleek.

Naar 't eerste logement,
Dat er was aan land bekend.

15

57 *də 'de·sək mɔ·ɔ̃st dɛ 'li·jə,*
vant mɛn kɔ·ɔ̃st 'aləs 'kri·jə,
fan 'spiləzgu·ɔ̃t in 'hò:lt
60 *'rɔ·ɔ̃n t in t 'sɛlvər ɛn in t 'gò:lt.*

De zak moest toen lijden,
Want men kon alles krijgen,
Van speelgoed in hout
Liep 't in zilver en in goud.

[1]) Moest eigenlijk zijn: *fəstɛ̃·zn.*

	16	16
61	*hɛːr vi·ɔ̆t jɛt 'ɛk sò 'fylə bi:*	Hier was ook nog zooveel bij:
	'do·k, 'hu·ɔ̆t ɛn 'pɛt, ga:lantə'ri·j;	Boek, hoed en pet, galanterie;
	ɛl˧k 'skrɛ·ndə hɛt ər 'kɔ·ɔ̆st,	Elk schreeuwde wat hij kon,
64	*ɔft mɛn gɛn gə'da⊢xtnɛs mɔ·ɔ̆st.*	Of men geen gedachtenis moest (hebben).
	17	**17**
65	*dɛr 'sto·gən 'trɔtɛn 'tɛntən,*	Daar stonden dertien tenten,
	jɛn t jɛrə 'va:r 'ytfɛntən;	Die hunne waar uitventten;
	ɛl˧k rɔ:ptə: ɔp 'sɛ:, ɔp 'sɛ:!	Elk riep: Op zee, op zee!
68	*dɔt mɛn t 'hɛ·ɔ̆də in də 'stɛ:.*	Zoodat men 't hoorde in de stad.
	18	**18**
69	*də 'sɛg˧də 'dɛ·i vi·ɔ̆t ɛl˧k vür bli·j,*	Den zesden dag was elk weer blij,
	dɛ re·t mɛn mɛi də bürgə'ri·j,	Toen reed men met de burgerij,
	òmdɔt mɛn 'vɛtə mɔ·ɔ̆st,	Omdat men weten moest,
72	*'va: t fɑn jɛm ɔt 'ha⊢tstə kɔ·ɔ̆st.*	Wie van hen het hardste kon.
	19	**19**
73	*t vi·ɔ̆t 'mɔ·i tò 'sɛ:n, də 'lɛstə 'tva:,*	't Was mooi te zien, de laatste twee,
	jɛn mɛkən t də 'ʔe·nə də 'ʔò:rə 'kva:;	Die maakten 't de een den ander lastig;
	**tɛ·ɑ̃d 'rò:sjən fɔr 'di 'kɛ:r*	Tjeerd Roosjen voor dien keer
76	*di bi'hɛl⊢ə 'dɛ də 'ʔɛ:r.*	Die behaalde toen de eer.
	20	**20**
77	*ɛn *andris 'dra⊢·iər, 'flüx tò 'be·n,*	En Andries Draayer vlug ter been,
	di 'kre·x də 'pre·mjə nòmər 'ʔe·n;	Die kreeg de premie Nommer één;
	ɛn də 'ʔò:rə, nòmər 'tva:,	En de ander, Nommer twee,
80	*'ge·ŋ a·ɔ̆n *'ʔɛ·nə 'fra⊢ŋkəma:.*	Ging aan Eeuwe Frankema.
	21	**21**
81	*t vi·ɔ̆t 'ra:r, hò t in 'jɛn 'dɛ:gən*	't Was raar, hoe 't in die dagen
	də 'frɛmt 'hɛr 'hɛnə 'jɛ:gən;	De vreemden hierheen joegen;
	ɛn di t ən 'lɛ:(v) lɛk 'kɔ·ɔ̆st,	En die 't een klein beetje kon,
84	*'altit nɛi də 'bɛrgən mɔ·ɔ̆st.*	Moest altijd naar de (ijs)bergen.

22

hɛt hɪɐr ɔp 'sᴇ: dɛ 'kaipə is,
dɔt ʋɔdə ʋi fɛst 'nò·it nt ʋi:s;
ʋant, nɛi t ik 'gʀsjə kɛn,
'rònt ət in də 'tu:zənən.

22

Wat hier op zee toen gekocht is,
Dat worden wij vast nooit gewaar,
Want naar dat 'k gissen kan,
Loopt het in de duizenden.

23

nò le·t ik ət 'hɪɐr bi 'bli·uə,
ik kɛn 'aləs na:t bi'skri·uə;
'ɛk ʋɔt ik al hɛst 'baɦŋ,
dɔt min 'saiŋ ò·ʒs ʋɔt tò 'laɦŋ.

23

Nu laat ik 't hierbij blijven,
Ik kan alles niet beschrijven;
Ook word ik al haast bang,
Dat mijn lied anders wordt te lang.

VII (Voorgelezen door J. S.)

əŋ'klaɦxtə fan ən 'a:ldə 'ʋᴇ:dəfrəu
in ə 'ka:ldə 'ʋᴇntər fan ət ji:r
'ʔaɦxtᴇn hundət 'ʔaɦxt ən 'tritəx.

Een klacht van een oude
weduwe in den harden winter
van het jaar 1838.

g bᴇn 'ʔe·nigə 'ji:rən 'ʋᴇ:dyu 'ʋɛst,
g bᴇn bi'nɛ·i 'taɦxtəx ʔa:lt,
maɦr ət 'lᴇbən dɔt fə'fe·lt mi hɛst,
ʋant ət ʋɔt ən 'ʋundrə 'ʋra:lt.

Ik ben eenige jaren weduwe geweest,
'k Ben bijna tachtig oud,
Maar 't leven verveelt me haast,
Want het wordt een wondere wereld.

də 'ʔa:ldə 'draɦxt gᴇ:t 'he·l u·ʒn 'ka:nt;
ja:, 'ʔiŋklə 'drɛ:gə ət mᴇ:r;
ʔik 'tiŋk sò 'faik ʋɔl bi mi 'sɛm,
„ʋür müt dᴇt 'hɛnə, ò 'hᴇ:r!"
fər'kaipə ʋɔt al t 'baɦskə 'gu:ʒt,
aɦs: 'kᴇ:ftən, 'kᴇstən, 'kla·ʒn;
mɛn ʋɔl ɔp 'al dɔt 'mɔ·iə 'guʒt
bi'nɛ·i gᴇn 'aixɦ mᴇ:r 'sla·ʒn.
ət 'ʋi:ʋə ɛn ət 'fa:nə 'ha:t
jᴇn ʋɔdə 'he·l fɛr'sma:t
fər 'mütsən jᴇn u:r də 'ʔa:rən ga·ʒn

De oude dracht gaat heelemaal weg;
Ja, sommigen dragen 't nog;
Ik denk zoo vaak wel bij mij zelf:
„Waar moet dat heen, o Heer!"
Verkocht wordt al het mooie goed
Als keeften, kisten, kleeren;
Men wil op al dat mooie goed,
Bijna geen oog meer slaan.
Het vrouwen- en het meisjeshoofd
Die worden heelemaal versmaad
Voor mutsen, die over de ooren gaan

ɛn 'flòdərjə ʔɛftər ət 'ha:t.	En fladderen achter 't hoofd.
ys 'ka꜔sə'kɛiʔəs ga·ən 'ɛk vɛi,	Onze kassekeintjes gaan ook weg,
mɛi də 'vɛntkən, ɛn hò 'gɛk!	Met de wentken, en hoe gek!
dɛrfɔ:r ən 'ja꜔k mɛi 'mɔuən ər in,	Daarvoor een jak met mouwen er in,
gəlik ən 'ri·ǖndə 'sɛk.	Evenals een geregen zak.
ys 'mylən tòk, də 'ha꜔kən 'haiæ꜔,	Onze muilen dik, de hakken hoog,
a꜔z ʔɔo m ɔp 'ta·ənən rɔ·ən.	Alsof men op teenen liep.
dɛr kòmə 'tònə 'sku:nən fɔ:r	Daarvoor komen dunne schoenen
mɛi 'ʔɛm̃l-ən 'ba:nt ər u·ən,	Met ellen band er aan;
ʔɛn a꜔z ik in ə 'sɛrkə kòm,	En als ik in de kerk kom,
dɛr iz ət 'ni:z in 'tɔp.	Daar is het nieuwe in top:
gɛn 'ʔe·n hɛt mɛ:r də 'skòt(ə) u:r t 'ha:t,	Niemand heeft meer de schort over 't hoofd,
ma꜔r 'lɛntən dra꜔gəljə ər 'ɔp.	Maar linten fladderen er op.
də 'mā·li·əts dra꜔æt 'di le·t ik 'dɛr,	De mannendracht, die laat ik daar,
hò'vəl ik so·g 'iŋklə 'li·ət	Hoewel ik zag enk'le lui
mɛi 'sva꜔tə ɛn 'ra:də 'fɛsjəs u·ən,	Met zwarte en roode vesten aan,
fan 'ka:l꜔əfɔlən si:t.	Van kalvervellen genaaid.
tva: 'fɛksə 'kytən 'so·g ik ɛg 'graiæ꜔,	Twee flinke kuiten zag 'k ook graag,
az mɛn òm 'burən rɔ·ən;	Als men de buurt omliep;
'nò tɔlə zə 'sɛndəs fɔ:r də 'pruŋk	Nu trekken ze 's Zondags voor de pronk
ma:'trò:zə brò·kən u·ən.	Matrozenbroeken aan.
hɛt 'dunsən vi mɛi də 'hɛndən 'haiæ꜔:	Wat dansten wij met de handen hoog:
„də pà·tər la꜔yz də kant[1]).”	„De pater langs den kant!”
'nò 'dra꜔·iə zə a꜔z ən 'tɔp in t 'runt.	Nu draaien ze als een tol in 't rond.
'fœ·i, 'fœ·i, ət is 'sundə ɛn 'ska꜔nt!	Foei, foei! 't Is zonde en schand!
„sɛnt 'pitər he·ft ən 'ɔudə 'sxœyt[2]),”	„Sint Pieter heeft een oude schuit,”
dɔt 'saiŋə və 'aləga:r,	Dat zongen we allemaal,
ma꜔r 'nò is t 'he·l ən 'ò:rən 'drø:n,	Maar nu is het een heel andere dreun,
k hɛ:r 'daigləks: „vò:r'œyt ma:r[3]).”	Ik hoor dagelijks: „Vooruit maar!”;

[1]) Dit is Nederlandsch.

[2]) Dit is Nederlandsch.

[3]) Een Hindelooper zou deze Nederlandsche woorden uitspreken: *fɔ:r'œt ma꜔r.*

ɛn ge·ŋ də gufə ɔp 'kɔ·umən'kɔ·u,	En ging de rommelpot op Vastenavond,
dɛn 'ge·ŋ ət ɛ·ŭst 'ròxt nɛi t 'sɛn,	Dan ging 't eerst goed naar den zin,
dɛn 'saiŋən zə fan „'se·la⊣'dõn",	Dan zongen ze van „Seladon"
ɛn fan də „hɛrdə'rɛn",	En van „De Herderin";
ɛn 'sto·gən zə dɛn bi də 'dɔ:r,	En stonden ze dan bij de deur,
dɛŋ 'klaink ət la⊢yz də 'ga⊢ŋ:	Dan klonk het langs de gang:
dɔt 'suŋən dɔt fə'jɛt ik 'nò·it,	Dat zingen dat vergeet ik nooit,
al 'lɛbjə ik 'nɔx sò 'la⊢ŋ.	Al leef ik nog zoo lang.
dɔt 'lɛ·ŏdən dɛn də 'lɛkjə 'bɔn,	Dat leerden dan de kleine kinderen
ɛn 'saiŋən ət mɛi gə'fu:l⊢,	En zongen het met gevoel.
ma⊢r 'nò kòmt hɛr ən 'frɛmdə 'man,	Maar nu komt hier een vreemde man,
dij 'lɛ:ŏt sə ɔp ə fi'u:l⊢.	Die leert ze op de viool.
ik 'hɛ·ŏdə u:r'dɛ·is al vür hɛt 'ni:s	Ik hoorde onlangs al weer wat nieuws
fan ət 'i:sfərmaik ɔp 'sɛ:.	Van het ijsvermaak op zee.
də 'frɔuli·ŏt mɛi də 'rɛ:dəns u·ŏn,	De vrouwen met de schaatsen aan,
*jɛn 'ri:də ɔp *'kòfmans 'rɛ:,*	Die reden op Kofmans reede,
*ɛn *'rɛindər 'dœ̃f, di'gu:də'man,*	En Reinder Duif, die goede man,
hei 'dɛr ən 'tɛntə 'sta·ŏn,	Had daar een tent staan,
dɛr 'draiŋkən 'fylə ən 'kɔpjən 'tɛ:	Daar dronken velen een kopje thee,
ɛn 'so·g⊢ən la⊢yz də 'ba·ŏn.	En keken de baan langs.
dɔt vi·ŏt al vür sin 'fri·ŏndləkhɛit,	Dat was al weer zijn vriendelijkheid,
'hi·j, 'tɔg⊣ altit sò 'braif.	Hij, toch altijd zoo braaf.
'faik 'hɛ·ŏdə ik fan ət 'siləsfɔlk:	Vaak hoorde ik van de zeelui:
bi 'hɛm 'fa⊢rə vi 'graiæ⊢.	Bij hem varen we graag.
hɛm 'hø:æt jɛttə, hò v in 'vɛntər'ti:t hɛr 'pikən ɔp ət 'i:s.	Hem heugt nog, hoe we in wintertijd Hier prikten op het ijs.
'nò hɛvə 'frɔuli·ŏt 'rɛ:dəns u·ŏn:	Nu hebben de vrouwen schaatsen aan:
'fœ·i, 'fœ·i, ət iz ən 'gri:s.	Foei, foei! het is verschrikkelijk!
t fə'tɔln 'brɔ:t jɛt(ə) 'mɛ:r u·ŏn t 'lòxt	't Vertellen bracht nog meer aan 't licht
fan 'bɛrg⊢ən 'i:s in 'sɛ:,	Van bergen ijs in zee,
fan'kiŋstəsli:d(ə)n, 'ba⊢sk 'əpty:æt,	Van arresleden mooi opgetuigd,
jɛn t 'draivdən la⊢yz də 'rɛ:;	Die draafden langs de reede;

fan 'tɛntn 'fɔl fan 'kò:pmanskɐp,	Van tenten vol van koopmansgoederen,
jɛn t 'sto·gən laŀyz də 'ba·ə̃n;	Die stonden langs de baan;
maŀr k ʋu:d nɛi 'al di 'frɛmdəxhɛit	Maar ik wou naar al die vreemdigheid
min 'aigən na:t 'ɔpsla:ə̃n.	Mijn oogen niet opslaan.
k 'tɔ:t: 'lɛuər in də 'gŀritmanz 'bòsk	Ik dacht, liever in het bosch van den grietman
bi 'sòmər tròg⊣ də 'la·ə̃n,	Des zomers door de laan,
ʋũr 'ba·ə̃nən, 'raipən, 'ʋɔtəls; 'kò:lŀ	Waar boonen, rapen, wortels, kool
bi 'gra·ə̃tə 'baimən 'sta·ə̃n.	Bij groote boomen staan.
*də *'kò:ldər 'gritman is sò 'go·u,*	De Koudumer grietman is zoo goed,
ɛn 'fri·ə̃ntskɐp dʋɛit hi 'graixŀ;	En vriendschap doet (sluit) hij graag;
ʋant, òm sin 'he·lə 'tyn tò 'sɛ:n,	Want om zijn heelen tuin te zien,
dət 'kɔ ə̃st yz maŀr ən 'fraixŀ.	Dat kost ons maar een vraag.
ẽ:s 'fa:lŀ mi dɛr ən 'tu:rby: u:r,	Eens overviel mij daar een donderbui
mɛi 'bliksəm, 'he·l [1]) ɛn 'rin,	Met bliksem, hagel en regen;
də 'blɔdən flaigən laŀyz ət 'bòsk,	De bladeren vlogen langs het bosch,
dət 'kraikə fan ə 'ʋint.	Dat kraakte van den wind.
maŀr də 'ĩ·ə̃s dɛ 'kla:rə ət 'aləz 'ɔp,	Maar in den avond, toen klaarde alles op,
də 'mu:nə skind(ə) ʋũr 'skò·ə̃n,	De maan scheen weer mooi,
də 'stɪ:rən 'blaiŋkən u·ə̃n ə 'lòft,	De sterren blonken aan de lucht,
ʋilz ik nɛi 'hys tò 'rɔ·ə̃n.	Terwijl ik naar huis toe liep.
sò 'pɛĩzdə ik 'sɛndə ət a:ldə u:r,	Zoo peinsde ik Zondag over 't oude,
i(k) 'gɛpə, 'ʋɛt hò 'laŀŋ,	Ik weende, weet hoe lang,
maŀr 'hò ik gu:lŀdə, ɔf 'hɛt ik 'de·n,	Maar hoe ik schreide, of wat ik deed,
t ge·ŋ 'tɔx sin 'a:ldə 'gaŀŋ.	Het ging toch zijn ouden gang.
di 'ʔi·ə̃s tɔ:t ik tjẽmn 'ha:lʋə 'tɛ:n,	Dien avond dacht ik tegen half tien,
k mũt 'sɛ:n dət k 'ʔitən krij,	Ik moet zien, dat ik eten krijg.
k nɔ:m ət 'məs ɛn snid ən 'tòn 'stɐk 'bra:,	Ik nam het mes en sneed een dun stuk brood

1) Thans: *haigəlŀ*.

ɛn ik 'ʔe·t hɛt 'supəm'bri·j.	En at wat karnemelkspap.
di 'na·ə̃ts dɛ 'slɔpt ik 'stɔl in t 'bɔt,	Dien nacht, toen sliep ik stil in 't bed,
'kʋa: 'drɔ:gjənt tjĕün də 'mɔ·ə̃n,	Kwaad droomend tegen den morgen;
ma⊢r ik 'ʋa:tə tɔt (t)ə 'sòn(ə) ɔp 'kɔ:m,	Maar ik wachtte tot de zon opkwam;
dɛ 'klaidə ik mi 'u·ə̃n.	Toen kleedde ik mij aan.
*ma⊢r 'kɔt dɛ 'nɛi'rɔ:p[1]) *'sa:ləŋ'jans*	Maar kort daarna riep Saling Jans
fan 'pikjən ɔp ə 'ba·ə̃n	Van prikken op de baan
tròx 'fri:stəs 'bɔpə 'fiftɐn ji:r,	Door vrijsters boven vijftien jaar
ɛn 'klait ɔp 'hilpər 'kla·ə̃n.	En op zijn Hindeloopensch gekleed.
dɛ 'gu:l⊢d(ə) ik t 'yt: „dɔt müt ik 'sɛ:n,	Toen schreeuwde ik het uit: „Dat moet ik zien;
'dɔt iz jɐt nɛi də 'a:ldə 'trant,	Dat is nog naar den ouden trant
ɛn fan ət 'ɛxtə 'skai.”	En van de echte soort.”
dɛ ət 'ti:d ʋa·ə̃t, de·ŋ k də 'skòtə u:r t 'ha:t,	Toen het tijd werd, deed ik de schort over het hoofd,
ɛn ik 'rɔ·ə̃n nɛi də 'a:stər 'dik.	En ik liep naar den Oosterdijk.
dɛr 'so·g ik dɛ də 'fri:stəz ga·ə̃n:	Daar zag ik toen de vrijsters gaan:
hɛt 'heiən zə əm bə'kik!	Wat hadden ze een bekijk!
ik frɐgə dɛ ət 'pikbəsti:r:	Ik vroeg toen het prikbestuur:
„ʋa: 'bɐn(ə) dɔt aləga:r?”	„Wie zijn dat allemaal?”
„min 'a:lt”, sei 'ʔe·n, „dɛr hɛi j(ə) ən 'lɐst”,	„Mijn oudje”, zei een, „daar heb je een lijst.”
dɛ ʋi·ə̃d ik in 'ʔe·nən 'kla:r.	Toen was ik in eens klaar.
də 'brɐl di 'sɔt ik ɔp ə 'nɔ·ə̃s,	Den bril zette ik op den neus,
ge·ŋ 'sɐtn ɔp ən 'ste·n,	Ik ging zitten op een steen,
ɛn 'so·g⊣ ər ət lɐk pə'pi:rtjən tròx;	En zag er het papiertje door;
dɛr 'sto·gən 'e·n fɔr 'e·n,	Daar stonden één voor één
*'tʋa: *'mitjəs, *'bitjə ɛn *'janəkə,*	Twee Mietjes, Bietje en Janneke,
**'hɔk, *'kla⊢skə, *'tjɛrkə, *'hɐt,*	Hok, Klaske, Tjerke, Hid,
**'jɛŋk, *'libə, *'trin ɛn *'ja⊢ŋkə, *'tɛdə,*	Jentk, Liebe, Trien en Janke, Teade,
*ɛn *'sit fan *'a:lskə 'smɐt.*	En Sietje van Anske Smit.
dɛ 'ge·ŋ ik bi də 'pa:l⊢ən 'sta·ə̃n,	Toen ging ik bij de palen staan,
ɛn ət 'du:rə 'na:t he·l 'la⊢ŋ,	En het duurde niet heel lang,
əv ik 'hɐ·ə̃də dɛr də 'tròmə 'sla:ə̃n,	Of ik hoorde daar de trom slaan,
ɛn ət 'spɔl ge·ŋ u·ə̃n ə 'ga⊢ŋ.	En 't spel ging aan den gang.

[1]) Thans: *ro·ptə.*

in 't 'ɛ·ɪ̃st gɛ·ŋ ət 'na:t tò 'bɛst fən 'strɛ:k,	In 't eerst ging 't niet te best van streek,
jɛ 'hɛl˧də ət 'na:t in (ə)t 'ru:r,	Ze hielden 't niet in 't roer,
**jɛnk pikə ʔɛ·ɪ̃st 'vɛnt, *'hɛt u:rə 'skɛ·i,*	Jentk prikte eerst gewend, Hid over de ijsbaan,
*ɛn *'libə in ə 'skur;*	En Liebe in een scheur;
**sit 'rɔlə fən ə 'sli:də 'ɔ:,*	Sietje rolde van de slede af,
*ɛn *'mitjə ɔp *'tɛsəl⊢ u·ɔ̃n.*	En Mietje op Texel aan.
*ma⊢r *bitjə nɔ:m ət 'traigər ɔp,*	Maar Bietje nam het trager op:
kòm ik 'jo·u na:t, dɛŋ kòm ik 'mɔ·ɔ̃n.	Kom ik er van daag niet, dan kom ik morgen.
də 'ò:rn de·gən ət mɛ:r bə'da:t,	De anderen deden het meer bedaard,
ɛn pikən na:t sò 'fɛl	En prikten niet zoo fel
*a⊢z *ja⊢ŋkə: 'jò de·g 'go·u jɛr 'bɛst,*	Als Janke: zij deed goed haar best,
vant ət 'lif spraiŋ 'ɔp ɛn 'dɛl.	Want het lijf sprong op en neer.
hɛt 'hɔ:l⊢ən zə dɛ òm di 'gra⊢p,	Wat juichten ze toen om die grap,
ʔɛl˧k la⊢kə dɛ sin bɛst,	Elk lachte toen zijn best,
ɛn 'ʔik, 'hò 'a:lt, 'ʔik hɛl˧də ət 'lif mɛi 'bɛidə 'hɛndən 'fɛst.	En ik, hoe oud, ik hield het lijf Met beide handen vast.
ɔp ət 'lɛst dɛ 'lɛ:ɔ̃dn z al hɛt 'u·ɔ̃n,	Op 't laatst toen leerden ze wat aan
ɛn 'slitkən 'ròχt la⊢ŋs t 'i:s,	En gleden recht langs 't ijs,
*ma⊢r *'libə ɛn *ja⊢ŋkə kouən t 'ha⊢tst,*	Maar Liebe en Janke konden het hardst
ɛn 'va:ndən 'ɛl˧k əm 'pri:s.	En wonnen elk een prijs.
dət 'prɛtjən mɛkə mi tò'frɛ:,	Dat pretje maakte mij tevreden,
gɛ·ŋ fürgə'nuχt dɛr 'vɛ·i,	Ik ging vergenoegd daar weg,
ɛn ik 'tɔ:t, nò 'ge·t ət sò a⊢s t 'ge·t,	En ik dacht, nu gaat het zooals het gaat,
ik bə'mu·i mi 'nà:zə mɛi.	Ik bemoei mij nergens mee.
*vant 'vi:zə kò:nəŋ *sa:ləmou,*	Want wijze koning Salomo,
di(j) hɛt ət yz al fə'spɛlt:	Die heeft het ons al voorspeld:
undər də 'sònə is 'he·l gɛn 'ni:s,	Onder de zon is heelemaal geen nieuws,
sò t yz də 'bi:bəl 'mɛlt.	Zooals ons de bijbel meldt.
ɛn ət is tɔg˧ ɛk va:r'a⊢χtəg 'vi:r,	En 't is toch ook waarachtig waar,
hɛt d'a:ldə 'prɛ:kər 'sɛit:	Wat de oude Prediker zegt:
al t 'vra:l(t)skə 'kòmt ɛn gɛ:t fə'bi,	Al het wereldsche komt en gaat voorbij,
t is 'ʔaləs 'ʔi:dəlhɛit.	't Is alles ijdelheid.

Dr. A. Buma.

'hɔ·umən'hɔ·u (Zie blz. 142).

dɛr ʋi·ɔ̃-dən 'fɛu-ər 'juŋ-ə 'fa:-nən ɔp 'hɔ·u-mən-'hɔ·u u·ɔ̃n t

'bɔtə dʋa·ɔ̃n; d'i·ɔ̃s su:-dən zə bɔ-lə--'bɛf-jəz bɑɤ-kə, ɛn

ʋi·ɔ̃-dən u·ɔ̃n t bə-'sle·k bə-'sla·ɔ̃n; dɛ ʋa:d ər 'klɔ-pə u·ɔ̃n də

'dɔ:r, dɛr ʋi·ɔ̃-dən 'fɛu-ər 'fin-tən fɔ:r.

*ɔ̃ 'saiŋ ɔp ət 'i:sfərmaik tò *hilpən* (Zie blz. 149).

'kòm, 'bür-gəs, 'bu:-rən, 'jü-frɔu, 'hɛ:r! ik

səl nò 'suŋ--ə fər dɛs kɛ:r, hò dɔt ət in dɛt

'ji:r hɛr ɔp sɛ: dɛ 'mær-kə ʋi:r. ʋɔt tò 'laɤ-ŋ.

AANHANGSEL.

Ter vergelijking van de proefobjecten onderling heb ik den graad van lipverdikking bij de geronde klinkers in mijn eigen uitspraak van het Nederlandsch [1]) in verband gebracht met den indruk, dien ik zonder opzettelijke meting van mijn Hindeloopensche proefobjecten aangaande de stulping der lippen bij hun spreken had verkregen en als volgt had neergeschreven:

stulping der bovenlip		stulping der onderlip
I	gering	gering
II	gering	gering
III	gering	gering
IV	gewoon	gewoon
V	gewoon	gewoon
VI	vrij veel	vrij veel
VII	gering	gering
VIII	vrij veel	vrij veel
XIV	weinig	weinig

Volgens een methode, op blz. 2 van mijn *Description des sons de langue frisonne à Grouw* [2]) vermeld, heb ik vroeger berekend, dat ten opzichte van de bovenlipcurve 1 mM. ordinaat een verdikking of stulping der bovenlip van $^1/_9$ mM. vertegenwoordigde: dit was voor mijn *u* in *but* (boet), mijn *o:* in *bo:t* (boot), mijn *ò:* in *bò:r* (boor) en mijn *ɔ* in *pɔt* (pot):

$$\frac{13.5 + 9.5 + 9 + 4}{9} \text{ mM.} = 4 \text{ mM. als gemiddelde.}$$

Aangezien proefobject VI (Zie Tabel II) [3]), evenals ik zelf, een vrij sterke stulping heeft, vergeleek ik deze uitkomst met de gemiddelden

1) De registratie van de bovenlipbewegingen bij het spreken. Verhandel. van het Physiol. Labor. te Utrecht (5) V., p. 30, 1905.

2) Arch. Teyler, Serie II, T. XI, Première partie.

3) De ordinaten stellen den stand der lippen in het midden van den klinker voor. Lipverdunning is door het teeken (-) aangegeven.

van zijn ongeveer overeenkomstige klanken in het Hindeloopensch, n.l.:

buk	$11\frac{3}{4}$
bo·k	$7\frac{1}{2}$
kò:k	$12\frac{3}{4}$
blɔt	7
	39 mM.

d. i. een stulping van $^{39}/_{9}$ mM. $= 4^{1}/_{3}$ mM., of rond 4 mM.

Ik neem dus aan, dat de getallen voor VI gevonden ongeveer de absolute volumeverplaatsing van de bovenlip vertegenwoordigen, die met $^{1}/_{9}$ vermenigvuldigd de stulping dezer lip in mMs. aanwijzen.

Waar 4 mM. het getal is voor een vrij sterke stulping, komt men er als van zelf toe, voor een gewone bovenlipbeweging, als van IV en V, het getal 3 mM. en voor een geringe, als van I, II en III, het getal 2 mM. te kiezen.

De coëfficiënten, waarmede de onderscheidene ordinaten der bovenlip moeten worden vermenigvuldigd, worden op de volgende wijze berekend:

Gemiddelde stulpingen in *mMs.*		Gemiddelde der ordinaten op Tabel II.		Gemiddelde stulpingen tot ordinaten in *mMs.* herleid.	Coëfficiënt
		u + *o* + *ò* + *ɔ*	totaal		
I (gering)	2	$8\frac{1}{4} + 7 + 7 + 6\frac{1}{2}$	$28\frac{3}{4}$	$2 \times 9 = 18$	$18/28\frac{3}{4} = 0{,}6$
II (gering)	2	$5\frac{3}{4} + 6 + 5\frac{3}{4} + 3\frac{1}{2}$ [1]	$20\frac{1}{4}$	$2 \times 9 = 18$	$18/20\frac{3}{4} = 0{,}85$
IIIa (gering)	2			$2 \times 9 = 18$	
IIIb (gering)	2			$2 \times 9 = 18$	
IVa (gewoon)	3			$3 \times 9 = 27$	
IVb (gewoon)	3			$3 \times 9 = 27$	
V (gewoon)	3	$15\frac{3}{4} + 13\frac{3}{4} + 11\frac{1}{4} + 8\frac{3}{4}$	$49\frac{1}{2}$	$3 \times 9 = 27$	$27/49\frac{3}{4} = 0{,}55$
VI (vrij sterk)	$4^{1}/_{3}$	$11\frac{3}{4} + 7\frac{1}{2} + 12\frac{3}{4} + 7$	39	$4^{1}/_{3} \times 9 = 39$	$39/39 = 1$

Bij III en IV is het toestel éénmaal op nieuw aangedaan, zoodat de voor hen verkregen waarden op de niet gereduceerde Tabel in tweeën gesplitst zijn, n.l. onder IIIa, IIIb, IVa, IVb. Tengevolge daarvan ontbreken, daaronder sommige geronde klanken òf geheel en al, òf zij zijn in zulk een klein aantal aanwezig, dat een gemiddelde ter berekening van den coëfficiënt moeilijk te bepalen is. Ik heb dus hieronder alle met lipronding gesproken klinkers van

[1] *ɔ:k-əf* telt niet mee, omdat lipronding ontbreekt.

IIIa en IIIb vergeleken met de gereduceerde ordinaten der gelijkluidende klinkers van I en II (zie Tabel V), en die van IVa en IVb met V, omdat zooals op blz. 160 gezegd is, I, II, en III geringe, IV en V gewone lipronding hebben.

	I	II	IIIa
	herleid		niet herleid
o van *go·u* . .	4	5	$1\frac{1}{2}$
ɔ „ *hɔ·ɔ̃s* . .	3	$1\frac{3}{4}$	$3\frac{3}{4}$
œ „ *hœnə* .	$1\frac{3}{4}$	$5\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$
œ „ *flœ̃tər* .	$3\frac{1}{2}$	3	$2\frac{1}{4}$
ü „ *bült* . .	$6\frac{1}{4}$	$6\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$
	$18\frac{1}{2}$	22	$13\frac{1}{4}$

$2\,\frac{40\frac{1}{2}}{20\frac{1}{4}}$

De coëfficiënt voor IIIa is $\frac{20\frac{1}{4}}{13\frac{1}{4}} = 1\frac{1}{2}$

	I	II	IIIb
	herleid		niet herleid
u van *tu:zən* . .	$4\frac{3}{4}$	$3\frac{3}{4}$	7
u „ *buk*	5	6	$2\frac{1}{2}$
o „ *bo·k* . . .	$4\frac{1}{2}$	5	$5\frac{1}{2}$
ò „ *kò:l⊢* . .	$4\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$	5
ɔ „ *tɔ·u* . . .	$4\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{2}$
ɔ „ *mɔrkə* . .	$5\frac{1}{2}$	3	$0\frac{1}{2}$
ɔ „ *blɔt*	4	$3\frac{1}{4}$	$2\frac{1}{4}$
æ „ *pæt*	$6\frac{1}{4}$	$5\frac{1}{2}$	7
y „ *brynə* . .	4	$2\frac{1}{2}$	$0\frac{1}{2}$
	$42\frac{1}{2}$	$36\frac{1}{2}$	$33\frac{3}{4}$

$2\,\frac{79}{39\frac{1}{2}}$

De coëfficiënt voor IIIb is dus $\frac{39\frac{1}{2}}{33\frac{3}{4}} = 1.2$

De nieuwe waarden, door middel van deze coëfficiënten verkregen, komen op Tabel V voor.

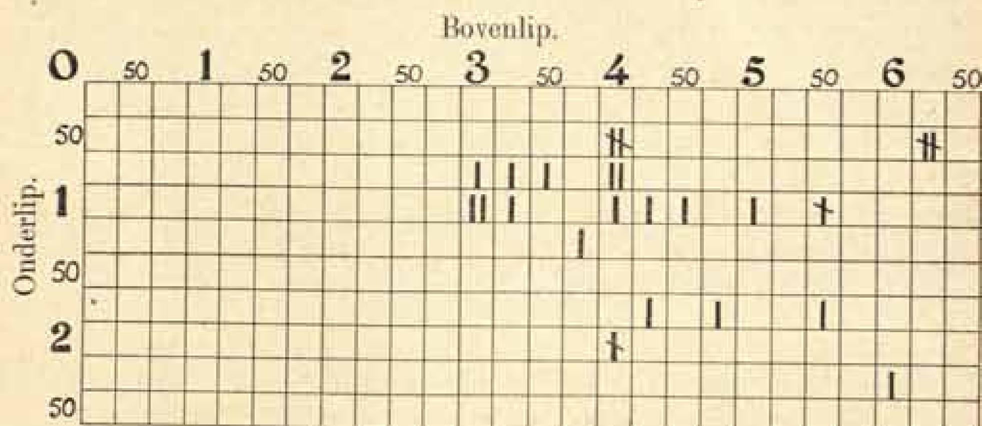
Een vergelijking van de beweging der beide lippen onderling was nu vrij gemakkelijk, in aanmerking genomen, dat zij volgens het staatje op blz. 160 ongeveer van dezelfde kracht waren. Dit beteekent natuurlijk niet, dat de twee lippen bij iederen klank in dezelfde mate verdikt of verdund worden, want dan zou de registratie van één van beide overbodig zijn.

Op Tabel III vindt men de amplitudes, voorstellende de verdunning van de onderlip in het midden der verschillende klinkers behoorlijk gegroepeerd. Een vergelijking van deze met Tabel II toont duidelijk aan, dat er soms ten opzichte van de twee lippen

een belangrijke afwijking is. Zoo staat b.v. bij *tɔ:lt-əf* van N°. I naast één mM. van de onderlip 5 mM. van de bovenlip, en bij *mərkə* van dezelfde proefpersoon 1 mM. naast 9 mM. Ter wille van het goede overzicht heb ik onderstaand staatje gemaakt, waarop de woorden voorkomen, die in het midden van den hoofdklinker voor beide lippen ronding vertoonen. Achter de woordkolom volgen voor iederen proefpersoon de getallen in *mMs.*, waarin de niet gereduceerde verdikking van de onderlip is uitgedrukt, met daarnaast de overeenkomstige gereduceerde ordinaten van de bovenlip. Deze getallen zijn kolomsgewijze opgeteld, en de verhouding tusschen de gevonden waarden geeft voor iederen proefpersoon de coëfficiënt aan, waarmede de op hem betrekking hebbende ordinaten van de onderlip vermenigvuldigd moeten worden, om vergelijkbaar te zijn met de overeenkomstige gereduceerde ordinaten van zijn bovenlip.

	I		II		IIIa		IIIb		IVa		IVb		V		VI	
tu:zən...	1¾	4¾	—	—	—	—	—	—	3¼	8	—	—	4½	9¼	4¼	15
buk.....	1	5	—	—	—	—	2¼	3	—	—	—	—	4½	8	—	—
go·u....	1	4	2	5	3	2¼	—	—	3½	3½	—	—	3¾	5¼	—	—
bo·k....	1	4½	2	5	—	—	—	—	3½	6½	—	—	4¾	10¼	—	—
noit....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3½	6½	4¾	7¼	—	—
kò:l⊢....	1¾	4¼	—	—	—	—	7½	6	4	9½	—	—	—	—	5¾	14
nò·it....	—	—	3¼	5¼	—	—	6	2½	—	—	—	—	—	—	—	—
jò·ɔt....	—	—	3¼	5¼	—	—	7½	4	5	11½	—	—	—	—	4	11½
tɔ·u....	1	4¼	—	—	—	—	9½	4¼	—	—	3	4¾	—	—	—	—
hɔ·ɔ̃s....	¾	3	—	—	4¾	5¾	—	—	3¼	5½	—	—	2	4¾	2	6¾
tɔ:l⊢əf..	1	3	—	—	—	—	8	7¼	—	—	—	—	1¼	3½	1¾	7¼
mərkə...	—	—	—	—	—	—	½	¼	—	—	—	—	—	—	—	—
blət....	—	—	—	—	—	—	½	½	—	—	—	—	6	7½	2	10½
hænə...	—	—	2½	5¾	2½	3½	—	—	3	4	—	—	4	5	1½	9
dærp...	2¼	6	1	3¼	—	—	—	—	—	—	1¼	3¼	—	—	—	—
pæt....	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3½	—	—	5	8	—	—
mærkə..	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	4½	—	—
flǟtər..	¾	3½	1¼	3	2	3½	—	—	—	—	—	—	1¾	3½	—	—
rφ:s....	1¾	5½	—	—	—	—	7½	3½	2½	4	—	—	—	—	9	23½
brynə...	—	—	—	—	—	—	½	½	—	—	—	—	3	7½	—	—
bült....	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4¼	—	—	4	7¾	—	—
go·u̯....	—	—	3½	7¾	7½	4½	—	—	2¼	8½	—	—	—	—	—	—
tɔ·u̯....	¾	3¼	1½	3¾	—	—	12¼	7	—	—	1½	5¼	4	7¼	1½	7½
gɑ⊢·u̯...	¾	4	1¾	3¾	—	—	8	5	—	—	¾	3	—	—	5	14½
lɪ·u̯ə...	—	—	—	—	5½	3¾	—	—	—	—	—	—	2	5¼	2¼	8¼
													1½	3		
													2½	4		
feu̯ər...	1	3	—	—	—	—	9	4¼	—	—	—	—	—	—	5	14
fi·u̯.....	1	3¼	1½	3¾	—	—	—	—	2¾	4	—	—	—	—	6	17
skri·u̯...	—	—	1¾	4¾	—	—	—	—	—	—	—	—	2¼	2¾	8½	28
	17½	61¼	25	56¼	25¼	23¼	79	48	35	77¾	10	22¾	64½	114¼	58½	186¾
Coëfficiënt	61¼ / 17¾ = 3½		56¼ / 25 = 2¼		23¼ / 25¼ = 0.9		48 / 79 = 0,6		77¾ / 35 = 2.2		22¾ / 10 = 2.2		114¼ / 64½ = 1.8		186¾ / 58½ = 3.2	

Al de gevallen, waarin het verschil tusschen de beide lippen in vergelijking met de hoofdklinkers van de andere woorden buitensporig groot of klein was, zijn uit dit staatje weggelaten, omdat zij de bepaling van de absolute verhouding tusschen de ordinaten der beide lippen onzuiver maken. Als voorbeeld van de wijze, waarop ik te werk ben gegaan, diene onderstaand staatje, waarin het aantal geronde klinkers door proefpersoon I gesproken gerangschikt is naar de niet gereduceerde ordinaten van de onderlip en de overeenkomstige gereduceerde ordinaten van de bovenlip.

Hierbij blijkt dadelijk, dat de twee gevallen van $0\frac{1}{2}$ bij $6\frac{1}{4}$ niet mogen meetellen, want als alle waarden met 12 moesten vermenigvuldigd worden, zou geen enkele behalve deze twee met die van de bovenlip overeenkomen. Hetzelfde geldt van de twee gevallen $0\frac{1}{2}$ bij 4, die een vermenigvuldiging met 8 noodig zouden maken. Evenzoo vervalt het geval 2 bij 4, want een vermenigvuldiging met 2 zou veel te lage waarden voor de onderlip opleveren. Op deze wijze voortredeneerende, kan men ook aantoonen, dat de coëfficiënt 5,50 te hoog moet zijn, zoodat alleen de gevallen in bovenstaand staatje niet geschrapt overblijven.

Tabel VI bevat de aldus gereduceerde ordinaten voor de onderlip. In het luchttransport der lippen is de druk een weinig vermeerderd, teneinde de registratie van het terugtrekken der lippen tot voorbij den normaalstand te vergemakkelijken. Dat dit door een verzuim bij de onderlip van IV en V niet heeft plaats gehad, schijnt van weinig invloed geweest te zijn: althans IVa heeft bij de *i* van *fi·u*, en IVb bij de *a* en *ε* van *baim* en *mε:gə* een verdunning van $4\frac{1}{2}$.

Overigens is er ten opzichte der verdunning bij de meerderheid der proefpersonen een groot verschil tusschen de bovenlip en de onderlip. Met verwaarloozing van de getallen $0\frac{1}{2}$—1 kom ik tot het volgend resultaat:

	Verdunning bovenlip	Verdunning onderlip
I	geen (1 maal $-1\frac{1}{4}$)	weinig (3 maal; maximum $-2\frac{3}{4}$)
II	weinig (4 maal; maximum $-3\frac{1}{4}$)	veel (9 maal; maximum $-7\frac{1}{2}$)
III	geen	geen
IV	geen	veel (6 maal; maximum $-4\frac{1}{2}$)
V	geen	weinig (2 maal; maximum $-1\frac{3}{4}$)
VI	geen (1 maal $-1\frac{1}{2}$)	veel (10 maal; maximum $-4\frac{3}{4}$)

Na op de zooeven beschreven wijze de ordinaten van de curven der beide lippen onderling vergelijkbaar gemaakt te hebben, treft mij al dadelijk een bijzonderheid, die onmogelijk te wijten kan zijn aan de fouten, welke door mijn methode van herleiding zijn ingeslopen. Het valt namelijk op, dat bij de geronde klinkers, die op een *b*, *p* of *m* volgen, de onderlip slechts bij uitzondering meer verdikt is dan de bovenlip, terwijl na de overige medeklinkers de verhouding is als 1 tot 1. Het onderstaand staatje, waarin verschillen van 1 mM. en minder verwaarloosd zijn, geeft hiervan een overzicht.

Verdikking	geronde klinkers				
	na *b*	na *p*	na *m*	Totaal	na de overige medeklinkers
bovenlip meer . . .	22	5	4	31	21
gelijk	4	1	3	8	21
onderlip meer . . .	4	0	0	4	24
Totaal	30	6	7	43	66

Bij de ongeronde klinkers doet zich ongeveer hetzelfde verschijnsel voor, zooals uit het volgende staatje blijkt.

Verdikking	ongeronde klinkers				
	na *b*	na *p*	na *m*	Totaal	na de overige medeklinkers
bovenlip meer . . .	6	—	3	9	22
gelijk	7	—	1	8	59
onderlip meer . . .	2	—	1	3	46
Totaal	15	—	5	20	127

Na *b* en *m* vóór een ongeronden klinker is de onderlip slechts bij uitzondering meer verdikt dan de bovenlip, terwijl na de overige medeklinkers de verhouding zelfs is als 2 : 1.

Het ligt voor de hand de oorzaak dezer afwijking te zoeken in den invloed van den stand der lippen bij *b*, *p* en *m*, en daarom heb ik de ordinaten van deze klanken op het oogenblik van grootste spanning en op het oogenblik, dat de lippen van elkander gaan, met behulp van de hierboven gegeven coëfficiënten herleid en ter vergelijking in de volgende tabel naast de gereduceerde ordinaten der bijbehoorende geronde klinkers geplaatst.

Lipverdikking bij *b*, *p* en *m* en den volgenden geronden klinker.

Proefpersoon	Lip.	*buk*			*bo·k*			*blɔt*			*bült*			*brynə*			*pœt*			*mɔrkə*		
		b		*u*	*b*		*o·*	*b*		*ɔ*	*b*		*ü*	*b*		*y*	*p*		*œ*	*m*		*ɔ*
		midden	slot		midden	slot		midden	slot		midden	slot		midden	slot		midden	slot		midden	slot	
I	boven	3¼	3¼	5	2¼	3¾	4½	1	1	4	3¾	3¾	6¼	3½	3½	4	3¼	6¼	6¼	2¾	3¼	5½
	onder	1¾	-3½	3½	3½	0	3½	1	-3½	7	1¾	0	1¾	0	0	1¾	1	-2¾	1¾	1	8	3½
II	boven	6	5	6	7¼	4¾	5	3¾	2¾	3¼	3¾	3¾	6½	3¼	2½	2½	6	3½	5½	4	4	3
	onder	10¼	2¼	4	14¾	0	4½	3½	3½	-1¼	6¼	0	1¼	2¼	-1¾	0	12½	1¼	3	8	0	1¼
III	boven	1	1¼	3	1¾	0½	6½	1¼	0½	4	9¾	5¼	5¼	1	0	0½	3½	6	8½	0¼ 1	0 0	0¼ 0½
	onder	0¾	0½	1¼	-0¼	0	1¾	1	0¼	4½	3	0½	-0¾	0¼	-0¼	0¼	0	1¾	4¼	0¼ 0¼	0 0	0¼ 0¼
IV	boven	6½	5¼	9	0	1	6½	1½	1½	4	2	2	4¼	—	—	—	0	1	3½	0¾	4	6½
	onder	12¾	3	2¼	10½	3¼	7¾	3	0½	0	5½	1¾	2¼	—	—	—	2¼	-2¼	2¼	6¼	2¼	0½
V	boven	5¾	5¾	8	6¼	7½	10¼	3¾	3¾	7½	5¼	5¼	7¾	6¼	6	7½	4¾	4¾	8	3¾	3½	4½
	onder	5½	4½	8	6¾	4½	8½	2¾	1	10¾	5	2¾	7¼	2¾	1¼	5½	5¾	4½	9	5½	1¼	5½
VI	boven	8 0¼	5 0½	11½ 8½	5	4	10	5	5	10½	2¾	2½	8½	7	6¾	18¼	3	3½	4¾	1	2¼	4½
	onder	3¼ 0	3¼ -5	0 0	0¾	-5	0	0	-3¼	6½	0	-1½	-1½	5¾	-1½	7¼	-0¾	-2½	-2½	0	-6½	0

Het resultaat is, dat bij *b*, *p* en *m* op het oogenblik van grootste spanning de verdikking der lippen gelijk is, n.l.:

bovenlip meer . . . . 15 maal
gelijk . . . . 15 maal
onderlip meer . . . . 13 maal

Deze getallen worden op het oogenblik, dat de lippen van elkander gaan en de klinker een aanvang neemt, achtereenvolgens 32, 10 en 1, en kloppen dus met de uitkomst (31, 8, 4) van blz. 166.

De verdikking van de bovenlip neemt in dien tusschentijd slechts zelden (4 maal) meer dan 1 af, en ook niet vaak meer dan 1 toe (5 maal). De verdikking van de onderlip daarentegen neemt niet minder dan 30 maal, in de meeste gevallen aanmerkelijk, af, en slechts 1 maal een klein weinig toe.

Waar *b* en *m* door een ongeronden klinker gevolgd worden (van *p* heb ik geen voorbeeld), neemt men, wat het oogenblik van grootste spanning bij den medeklinker betreft, hetzelfde waar, zooals uit de volgende tabel blijkt.

Lipverdikking bij *b*, *m* en den volgenden ongeronden klinker.

Proefpersoon	Lip	*ba˧ntjəs*			*baim*			*bli·j*			*mɛ:gə*		
		b		*a˧*	*b*		*a*	*b*		*i·*	*m*		*ɛ:*
		midden	slot		midden	slot		midden	slot		midden	slot	
I	bovenlip	1½	0¼	-1¼	—	—	—	2¾	2½	1¼	—	—	—
	onderlip	1¾	-3½	-1¾	—	—	—	0	-1	2¾	—	—	—
II	bovenlip	-2¾	-2¾	-2¾	4¾	-0¼	-0½	3½	1½	0	3¼	0	-3¼
	onderlip	-7	-7	-7	10¼	-4	-3½	9½	0	0½	3½	-5¾	-7½
III	bovenlip	0	-0¼	0	0¼	-0¼	0	0½	0	1¾	0	0	0½
	onderlip	0	-0½	0	0¼	-1	0	0½	-0½	1¾	0	-0½	0½
IV	bovenlip	—	—	—	1½	2	1½	0¾	0½	0	0¾	0½	0¾
	onderlip	—	—	—	3¼	-3½	-4½	5¾	-3½	4½	3	-2¼	-4½
V	bovenlip	2½	2¼	0	2	1	0¾	5	0½	0	2	1¾	0½
	onderlip	-1¾	-1¾	-1¾	1¾	0	3½	4	0½	1	1¾	-1¼	3¼
VI	bovenlip	7	4½	4½	0½	0	0	2¾	0	0¼	3½	3½	0
	onderlip	0¾	-4¾.	-4¾	0	-5¾	-3¼	0	-3¼	0	0	-8¼	-3¼

Bij de 21 woorden, die gesproken zijn,
heeft in het midden van den medeklinker de bovenlip de hoogste ordinaat . . . . 6 maal,
zijn de ordinaten voor de beide lippen gelijk . . . . 10 maal,
heeft de onderlip de hoogste ordinaat . . . . 5 maal.

Op het oogenblik, dat de lippen van elkander gaan, zijn deze getallen achtereenvolgens 15, 6 en 0.

Van het midden tot het slot blijft de toestand van de bovenlip in den regel dezelfde, en op één geval na is de ordinaat steeds positief; slechts in 6 gevallen valt er geleidelijke verdunning te constateeren.

De onderlip daarentegen blijft maar 6 maal gelijk, en wordt in alle andere gevallen langzamerhand dunner, dikwijls zelfs aanmerkelijk. De ordinaat is dan ook in het midden van den medeklinker slechts 2 maal negatief, en aan het slot wel 16 maal.

Opmerkelijk is het bovendien, dat, op het oogenblik van grootste spanning bij den medeklinker, de ordinaathoogte van beide lippen vóór een geronden klinker in den regel hooger is dan vóór een ongeronden. Dit blijkt uit de hieronder volgende gemiddelden.

Maximum spanning bij *b*, *p* en *m*.

Proef-persoon	vóór geronden klinker		vóór ongeronden klinker	
	bovenlip	onderlip	bovenlip	onderlip
I	$2\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{4}$	1
II	$4\frac{3}{4}$	$8\frac{1}{4}$	$2\frac{1}{4}$	4
III	$2\frac{1}{2}$	$0\frac{3}{4}$	$0\frac{1}{4}$	$0\frac{1}{4}$
IV	$1\frac{3}{4}$	$6\frac{3}{4}$	1	4
V	5	$4\frac{3}{4}$	3	$1\frac{1}{2}$
VI	4	$1\frac{1}{4}$	$3\frac{1}{2}$	$0\frac{1}{4}$

De vraag, die overblijft, is nu: Wat gebeurt er met de beide lippen van het oogenblik af, dat zij van elkander gegaan zijn? Het antwoord vindt men in de onderstaande tabel, die het verschil tusschen de ordinaten van het slot van iederen medeklinker en het midden van den volgenden klinker bevat. Meestal zijn deze getallen positief, omdat de verdikking der lippen toeneemt of de verdunning afneemt. Waar de ordinaat van den medeklinker die van den klinker overtreft, is er een (-) teeken vóór het getal geplaatst.

Verschil in *mMs.* tusschen het slot van den explosief en het midden van den klinker.

Proefpersoon	Lip	Geronde klinker							Ongeronde klinker			
		buk	*bo·k*	*blot*	*bütt*	*bryma*	*pot*	*morken*	*ba-+ntjes*	*baim*	*bli:j*	*me:ge*
I	bovenlip	$1\frac{3}{4}$	0	3	$2\frac{1}{2}$	0	0	$2\frac{1}{4}$	$-1\frac{1}{2}$	—	$-1\frac{1}{4}$	—
	onderlip	7	$3\frac{1}{2}$	$10\frac{1}{2}$	$1\frac{3}{4}$	$1\frac{3}{4}$	$4\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$	$1\frac{3}{4}$	—	$3\frac{3}{4}$	—
II	bovenlip	0	0	0	$2\frac{3}{4}$	0	2	0	0	0	$-1\frac{3}{4}$	$-3\frac{1}{4}$
	onderlip	$1\frac{3}{4}$	$4\frac{1}{2}$	$-4\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$	$1\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$	0	0	0	$-1\frac{3}{4}$
III	bovenlip	$1\frac{3}{4}$	5	$3\frac{1}{2}$	0	0	$2\frac{1}{2}$	0 0	0	0	$1\frac{3}{4}$	0
	onderlip	0	$1\frac{3}{4}$	$4\frac{1}{4}$	$-1\frac{1}{4}$	0	$2\frac{1}{2}$	0 0	0	0	$2\frac{1}{4}$	0
IV	bovenlip	$3\frac{3}{4}$	$5\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$	$2\frac{3}{4}$	—	$2\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$	—	0	0	0
	onderlip	0	$4\frac{1}{2}$	0	0	—	$4\frac{1}{2}$	$-1\frac{3}{4}$	—	0	8	$-2\frac{1}{4}$
V	bovenlip	$2\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$	$3\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{4}$	0	$-2\frac{1}{4}$	0	0	$-1\frac{1}{4}$
	onderlip	$3\frac{1}{2}$	4	$9\frac{3}{4}$	$4\frac{1}{2}$	$4\frac{1}{4}$	$4\frac{1}{2}$	$4\frac{1}{4}$	0	$3\frac{1}{2}$	0	$4\frac{1}{2}$
VI	bovenlip	$6\frac{1}{2}$ 8	6	$5\frac{1}{2}$	6	$11\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{4}$	$2\frac{1}{4}$	0	0	0	$-3\frac{1}{2}$
	onderlip	$-3\frac{1}{4}$ 5	5	$9\frac{3}{4}$	0	$8\frac{3}{4}$	0	$6\frac{1}{2}$	0	$2\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{4}$	5

Bij de geronde klinkers neemt na de explosie de verdikking der beide lippen volgens deze tabel in verreweg de meeste gevallen vrij aanzienlijk toe. Bij de ongeronde klinkers daarentegen neemt dikwijls de verdikking der bovenlip af en gaat volgens blz. 169 bij uitzondering in verdunning over [1]), terwijl de onderlip in tegendeel, zoo de toestand niet gelijk blijft, minder dun wordt en (volgens blz. 169) somtijds zelfs verdikking vertoont.

Het bovenstaande is in mijn conclusie in § 6 samengevat.

---

[1]) Bij de Friezen te Grouw constateerde ik sterke verdunning der bovenlip (Archives Teyler, Serie II, T. XI, 1ière Partie, Tableau II).

INDEX.

(De getallen hebben betrekking op de paragrafen. A. beteekent Aanhangsel)

accent 102, 106
articulatiebasis 102
aspiratie 102
assimilatie 102
a (*a*:, *a*˧, *a*˧:), 28, 58, 63, 65, 91, 111, 112
a·ɔ 91, 112
ai 91, 111
a 28, 56, 62, 111, 112
a˫·*i* 91, 111
a˫·*u* 91, 111
a˫*æstə* 126
bodemkussen (druk op het) 25 Noot.
b, A......6, 64, 68, 77, 126
ba˧*ntjəs* 63
bli·*j* 55
bli·*u* 10
blət 55
bo·*k* 23, 50
brynə 61, 63
buk 22, 50
bült 57
clear beginning 11, 102
duur ....69— 100
duur (algemeen resultaat), 97— 100
d 71, 75, 101, 126
dz 126
də ʔ*a*˧·*æt* 72
də e·*n* 71
də te:*n* 70
dœrp 66
D 63
explosief....74—78, 102, 126
Ernst A. Meyer's methode. 70
e (*e*:)....30, 31, 40, 93, 115
ei 40, 93, 115
e·*n* 71
E.......34, 61, 62, 94, 114
E: 46, 94, 114
Eɔ 44, 94, 114
E·ɔ 94, 114
E*u* 14, 114
E·*u* 94, 114
ε..........31, 57, 92, 113
ε: 92, 113
ε*i* 92, 113
ε*l*˧*vən*, zie ʔε*l*˧*vən*.
ε*äu* 13, 113
ε*u*.......12, 13, 45, 92, 113
ε*ü* 45, 92, 113
f......7, 9, 58, 68, 83, 133
fa:*l*˫ 58
falə 56
fεuər...........12, 13
fi·*u* 8, 9
flüitər...........19, 55, 65

gespannen............. 105
glide na explosief..16, 70, 78
glide na *l*............. 129
glide na slotklinker.. 8, 9, 11, 23, 46, 55
glottal stop...11, 40, 47, 72, 102, 124
g..........51, 81, 102, 127
ga⊢·u................ 111
go·u................ 23
g................102, 126
x..............48, 81, 127
halflange klinker........ 106
hoofdklinkers (tongstand).. 32
h..............48, 53, 125
hilpən..............56, 95
hinlipən.............. 95
hɔ·ɔ̈s................ 18
hæ·nə................ 61
ʔ.............47, 11, 124
ʔa⊣·æt............... 72
ʔe·n................ 40
ʔɛl⊣vən.............. 57
ʔik fa⊣: l⊢........... 58
i...........29, 56, 95, 116
i (tweede deel van een tweeklank)..19, 20, 39, 40, 116
i:.................... 95
i·j..........41, 55, 95, 116
ik, zie *ʔik*.
ik, blz............... 135
i·u (lipbeweging)....8, 9, 11, 95, 116
i·ɔ̈.................95, 116
j......17, 53, 63, 102, 131
ja⊢æjə............... 126
jo·ɔ̈t..............17, 70
kaakafstand in absolute maat 4
klanktafel.............. 103
klemtoon.............. 106
klinkers.......102, 104, 106
klinkers (duur)......87— 100
korte klinker............ 106
k....22, 23, 50, 58, 76, 102, 126, 127
ka⊢·iən................ 39
kɔ̀·ɔ̈l⊢................ 58
lange klinker........... 106
lipbeweging, A......... 102
literatuur...........blz. 4
l...45, 54, 58, 84, 102, 126, 129
l (mediaal)..........56, 58
l na medeklinker.....19, 55
l vóór medeklinker....56, 57
lʏ·uə................. 55
medeklinkers..102, 123— 134
medeklinkers (gemiddelde duur)................ 86
mondbodem............. 24
m, A.........6, 50, 68, 80
molen................. 102
mɔ:lnə................ 102
mɔ̈:l⊢ə................ 102
mɔ(æ)rkə.............. 110
M..................... 128
narrow................ 105
nasaal................ 79
neusklanken............ 126
neusklinkers............ 102
n.. 61, 63, 73, 79, 102, 126, 128
n (finaal).....39, 56, 57, 64
n (mediaal)..........61, 63
na:t................. 128
nd.................. 73
nò·it................ 39
nt...43, 61, 62, 64, 74, 128
ntj................63, 126
N..................... 63
onderlip (registratie)...... 23 Noot.
ongespannen............ 105
o·...23, 26, 33, 50, 89, 109

o·u. 23, 89, 109
ò 33, 89, 108
ò·i. 89, 108
ò·ə. 17, 53, 58, 89, 108
ɔ. 27, 50, 55, 90, 110
ɔ:. 65, 90, 110
ɔ·u. 90, 110
ɔ·ə. 18, 58, 90, 110
proefmethode 69
p. . . . . A., 6, 56, 66, 68, 77, 102, 126
pæt. 102, 118
r. . . .11, 49, 50, 63, 66, 67, 85, 102, 126, 130
r (finaal). 13, 19, 44, 61
re·i. 40
rφ·əs. 21
slotmedeklinker. 102
steekwoorden 3
stembandtrillingen bij stemloozen explosief. 70
s. 40, 82, 132
s (finaal). 18, 21, 40, 63
s (initiaal) 59
s (mediaal). 59
santɛn 62
ske·p. 40, 70
skri·u. 10, 11
sni·ənt 43
st (mediaal) 65
stɛ:. 46, 65
ʃ 102
ʒ 102
timbre 106
tong (standen der). 24
tweeklank. 104, 106
t. 74, 102, 126
t (finaal) 17, 39, 43, 55, 57, 65
t (initiaal) 65
t (mediaal). . . 19, 61, 62, 65
tɛ̃əstər. 44, 65
tɛ:n 70
tg. 126
tò. . . . . blz. 129
tɔ·əlⱶəf. 58
tɔ·u. 65
tu·əzən. 16
tə. . . . . blz. 129
tʋa: 65
T 63
u. 22, 25, 50, 88, 107
u (in tweeklank), 8, 9, 11, 13, 23, 42, 65, 107
u:. 88
u·ə. 16, 88
ü. 34, 57, 96, 117
ə. 71, 102, 121
ə (finaal) 50, 56, 61, 63
ə (in een tweeklank). . 16, 17, 18, 21, 43, 44, 58
ək . . . . blz. 135
ə ske·p. 70
-ən. 16, 56, 57, 64
-ər. 13, 19, 61
m. 122
φ. 21, 37, 96, 119
æ. . . 12, 13, 36, 55, 61, 66, 96, 110, 118
æi. 96, 118
v. 57, 68, 83, 102, 133
ʋ. . . . 7, 65, 68, 83, 126, 134
ʋɛntər. 61
wide. 7, 105
y. 63, 96, 120
y·u. 8, 10, 120
z. 16, 60, 82, 102, 131

Absolute Kaakafstanden.

Proefpers.	*tu:zən*	*buk*	Gemidd.	*go·u*	*bo·k*	*noit*	Gemidd.	*kö:lŀ*	*nö·it*	*jö·ət*	Gemidd.	*tɔ·u*	*hɔ·əs*	*tɔ:lŀəf*	*mɔrkə*	*blɔt*	Gemidd.	*santɛn*	*falə*	*gaŀ·u*	*kaŀ·iən*	Gemidd.
I	-0¼	0¼	0	2½	1¾	—	2¼	0¾	—	—	0¾	2	1½	0¾	3¼	1½	1¾	2½	3	1½	2½	2½
II	1¼	2½	2	4½	5	—	4¾	2¾	3¼	2¾	3	6	7	3¼	3¼	3½	4½	5	4½	5	6¼	5¼
III	2¼	7½	5	—	3½	—	3½	3¼	4	3	3½	5	—	4	3½ 4¼	10	5¼	1½	3½ 4	6¾	6 3½	4¼
IV	4¾	4½	4¾	4½	5¾	6½	5½	5½	—	5½	5½	7¼	5	—	3	7¼	5¾	3¾	5½	10½	2½	5½
V	2	3½	2¾	8¼	7½	7	7½	3¼	—	3¼	3¼	10	4½	5¼	—	7¼	6¾	5½	6	7	7¾	6½
VI	6¼	4½ 3½	4¾	15	2¼	—	8¾	4½	9	7¾	7	9¾	3	14¼	3½	12	8½	1½	12	7	8½	7¼
Gemiddelde der Gemiddelden			3¼				5½				3¾						5½					5¼
Grouw			5½ *mulə*				6 *tö·ləf*				6 *möən*						7¼ *əkə*					7½ *kwab*
Nederlandsch			2¼ *boet*				5¼ *boot*				4 *boor*						5½ *pot*					7¼ *bat*

Proefpers.	*tɛa:*	*fa:lŀ*	*ba+ntjəs*	*ʔa+ət*	*baim*	Gemidd.	*mɛ:gə*	*ʔɛl+vən*	*rɛit*	*fɛuər*	Gemidd.	*stɛ:*	*tɛ̃əstər*	*lɛ·nə*	*hɛr*	*vɛntər*	Gemidd.	*ske·p*	*ʔe·n*	*se·s*	*re·i*	Gemidd.
I	3	5	1¾	—	—	3¼	—	2¾	2¾	2½	2¾	1¼	0¾	1¼	1¼	1¼	1¼	1¼	0¾	1½	2½	1½
II	5	5	3½	—	4½	4½	8	4	5	3½	5¼	3½	2	3½	5	—	3½	4½	4½	3½	3½	4
III	6¾	1¾	3	4½	7¾	4¾	4	—	2½	4½	3¾	13½	3¼ 3¾	1¾	3½	3	5	5¼ 3¼	5½	7¾	3¾	5
IV	9½	—	4¾	—	8½	7½	6½	6	5¾	—	6	4¾	2	4¾	—	5¼	4¼	4	4¾	1½	3½	3½
V	12	7½	4¼	6¾	8¾	7¾	7	—	10¼	4¼	7¼	6¼	1¾	4½ 5 5¾	4¾	3½	4½	8	4	5¼	4½	5½
VI	8	5	8	14¼	12	9½	15½	6	8½	9¾	10	10½	7¾	1¼	—	16¾	9	7¾	2½	13½	2½	6½
Gemiddelde der Gemiddelden						6¼					5¾						4½					4¼
Grouw						7½ *a·mər*					6¾ *tsjɛrkə*						5¼ *tɛksəl*					
Nederlandsch						8¾ *baat*					8½ *bet*						5¾ *beer*					5¾ *beet*

Proefpers.	*hilpən*	*sni·ənt*	*bli·j*	*fi·u*	*skri·u*	Gemidd.	*hœnə*	*dœrp*	*pœt*	*mœrkə*	*flœtər*	Gemidd.	*rφ:s*	Gemidd.	*brynə*	Gemidd.	*bält*	Gemidd.	Gemidd. van alle Gemidd.
I	—	0¾	1	0½	—	0¾	2¾	1½	2½	—	2¼	2¼	0½	0½	0¼	0¼	1¾	1¾	1½
II	3¼	—	3¾	4	2½	3½	6¾	2¾	3	—	4	4	—	—	3½	3½	2¾	2¾	4
III	8¾	—	4¼	3	—	5¼	—	—	3	—	1¼	2¼	3	3	3¼	3¼	—	—	4¼
IV	7¼	2½	8	3	2	4¾	4¾	2¾	5¾	—	—	4½	3¾	3¾	—	3¾	3¾	3¾	5
V	7¼	1¼	2½	2¾	4½	3¾	6	4¾	7	4	5¼	5½	3½	3½	2	2	5½	5½	5¼
VI	6¼	0¾	11¼	6½	1¼	5¼	17¾	5¾	12	—	5¾	10¼	7¾	7¾	4	4	2¼	2¼	7¼
Gemiddelde der Gemiddelden						4						4¾		3¾		2¾		3¼	4½
Grouw						3¾ *fi·f*						6¾ *kœ·rjə*		5½ *snφtən*		2 *krys*		4 *brötsən*	5¾
Nederlandsch						3¼ *biet*										3 *buul*		3¼ *put*	5½

Tabel II.

Ordinaten van de bovenlip, niet gereduceerd.

Proefpers.	tu:zən	buk	go·u	bo·k	noit	kö:l⊦	nò·il	jö·ət	tɔ·u	kɔ·əs	kɔ:l⊦əf	mɔrkə	blɔt	santɛn	falə	ga⊦·u	ka⊦·iən
I	8	8½	6½	7½	—	7	—	—	7	5	5	9	6½	—	-1	2	0½
II	4½	7	6	6	—	4½	6¼	6¼	4½	2	0	3½	3¾	0	1	-2	-0¾
IIIa	—	—	1½	—	—	—	—	—	—	3¾	—	—	—	0½	—	—	—
IIIb	7	2½	—	5½	—	5	2	3¼	3½	—	6	0¼ 0½	2¼	—	1½ 0½	0½	0 0
IVa	10	—	10¾	8	—	12	—	14½	—	6¾	10	—	—	1½	—	—	—
IVb	—	11	—	—	8	—	—	—	6	—	—	8	5	—	—	0¼	0½
V	17	14½	9½	18½	13	10	—	12½	6	8½	6½	—	13¾	-1	-1½	0	0½
VI	15	11½ 8½	5	10	—	14	13	11½	6½	6¾	7¼	4½	10½	-1	0½	0½	0

Proefpers.	lɛa:	fa:l⊦	ba⊣atjəs	ʔa⊣ɛt	baim	mɛ:gə	ʔɛl⊣ɛən	rɛit	fɛuər	stɛ:	flɛəstər	lɛ·uə	lɛr	·ɛntər	ske·p	ʔe·u	se·s	re·i
I	0	1¼	-2	—	—	—	—	-0¾	6½	0½	1	—	0¾	-0½	2½	1¼	0½	-0¼
II	-1½	-0¾	-3¼	—	-0½	-3¾	0¼	0	-0¾	0¾	0½	0	0½	—	3	0½	2	-0¼
IIIa	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1¼	—	—	—	—	—	—
IIIb	0½	1	0	0½	0	0½	—	0½	1½	1	0 0½	—	0½	0¾	0½ 0½	0	1½	0½
IVa	—	—	—	—	—	—	0	—	—	—	—	1¼	—	—	—	0	—	—
IVb	0	—	—	—	1¾	1	—	0	—	1	0½	—	—	0	0¼	—	1½	1½
V	0	0½	0	-1¾	1½	1	—	1	0	0¾	0	-0¾ 2½ 2¾	0	0¼	1½	0½	1	0¼
VI	-1	0	4½	-0¾	0	0	-0¾	-0¾	0½	-0½	0	0¼	—	0	0	0½	-0½	-0½

Proefpers.	hilpən	sni·ənt	bli·j	fi·u	skri·u	hœnə	dœrp	pœt	mœrkə	flätər	rφ:s	brynə	bült	go·u̜	tɔ·u̜	ga⊦·u̜	lɛ·u̜ə	fɛuər	fi·u̜	skri·u̜
I	—	—	2¼	6¼	—	2¾	9¾	10½	—	6	9	6¾	10½	6½	5½	6¾	—	5	5½	—
II	2	—	0	2½	2¼	6¾	3¾	6½	—	3½	—	3	7½	9	4½	4¼	3½	2½	4½	5½
IIIa	—	1½	—	—	2¼	2¼	—	—	—	2¼	—	—	3½	3	—	—	2½	—	—	0¾
IIIb	0¾	—	1½	2	—	—	—	7	—	—	3	0½	—	—	5¾	4¼	—	3½	1¾	—
IVa	—	1	—	0	1¼	5	—	4¼	—	—	5	—	5¼	10½	—	—	2½	—	5	4¾
IVb	0½	—	0	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	6½	3¾	—	—	—	—
V	4½	1	0	-1½	3	9¼	3	14½	8¼	6¼	11½	13¾	14	11¼	13¼	12	9½ 5½ 7¼	5½	6	6¾
VI	1	0¾	0¼	1	12	9	2¼	4¾	—	4	23½	18¼	8½	15	7½	14½	8¼	14	17	28

Tabel III.

Ordinaten der onderlip, niet gereduceerd.

Proefpers.	I	II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI
tu:zən	1¾	3	—	8	3¼	—	4½	4¼
buk	1	1¾	—	2¼	—	1	4½	0 0
go·u	1	2	3	—	3½	—	3¾	-0½
bo·k	1	2	—	3	3½	—	4¾	0
noit	—	—	—	—	—	3½	4¾	—
kò:l⊢	1¾	3	—	7½	4	—	1¼	5¾
nò·it	—	3¼	—	6	—	—	—	-1
jò·ət	—	3	—	7½	5	—	2	4
tɔ·u	1	1	—	9½	—	3	5	-1
hɔ·əs	0¾	2	4¾	—	3¼	—	2	2
tɔ:l⊢əf	1	2	—	8	—	—	1¼	1¾
mərkə	1	0½	—	0½ 0½	—	0¼	—	0
blət	2	-0½	—	7½	—	0	6	2
santɛn	-0¾	0¼	-1	—	-1½	—	-1	0½
falə	0	-1¾	—	2 2½	—	—	0¼	1
ga⊢·u	0¼	-2	—	0½	—	0¼	0¾	0½
ka⊢·iən	1¼	1¼	—	0¾ -0¼	—	0	0¼	2

Proefpers.	I	II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI
lɛa:	0½	-1	—	0½	—	-0¾	0½	0
fa:l⊢	0¼	-1	—	2	—	—	0½	0
ba⊣aljəs	-0½	-3	—	0	—	—	-1	-1½
ʔa⊣æl	—	—	—	3½	—	—	0	1¾
baim	—	-1½	—	0	—	-2	2	-1
mɛ:gə	—	-3¼	—	1	—	-2	1¾	-1
ʔɛl⊣æən	0½	0¾	-0½	—	2½	—	—	1
rɛit	2	0	—	1	—	-0¼	0	-1½
fɛuər	0¾	-0¾	—	4	—	—	0½	1
stɛ:	0¾	0	—	5	—	-0½	1¾	0¾
tɛ̃əstər	1¾	0¼	—	0¾ 1¼	—	-0½	2¼	0½
lɛ·uə	0¼	0¾	0	—	1	—	0¼ 1¾ 2	0
hɛr	0½	0¾	—	1¼	—	—	0¾	—
ɛntər	1	—	—	-0½	—	-0¾	0½	0
ske·p	0½	1	—	1½ 1½		0¼	1	0¾
ʔe·u	1¼	0¼	—	0	0	—	1¼	3
se·s	1¼	1¼	—	5		0¼	2	1½
re·i	-0½	-0¼	—	1¼		-0½	0¼	-1

Proefpers.	I	II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI
hilpən	—	0	—	3¾	—	0	2½	1½
sni·ənt	1½	—	0¾	—	0	—	0	0
bli·j	0¾	0¼	—	3	—	2	0½	0
fi·u	1¼	0	—	6	-2	—	0¾	2
skri·u	—	0¾	4	—	2½	—	1	2½
hœuə	0	2½	2½	—	3	—	4	1½
dœrp	2¼	1	—	—	—	1¼	3	1¾
pœt	0½	1¼	—	7	1	—	5	-0¾
mœrkə	—	—	—	—	—	—	3	—
flœutər	0¾	1¼	2	—	—	—	1¾	2½
rφ:s	1¾	—	—	7½	2½	—	1½	9
brynə	0½	0	—	0½	—	—	3	2¼
bült	0½	0½	-0¾	—	1	—	4	-0½
go·u̲	0½	3½	7½	—	2¼	—	2	-0½
tɔ·u̲	0¾	1½	—	12¼	—	1½	4	1½
ga⊢·u̲	0¾	1¾	—	8	—	0¾	1	5
lɛ:u̲ə	1¼	3	6½	—	4¼	—	2 1½ 2½	2¼
fɛu̲ər	1	2	—	9	—	—	0¾	5
fi·u̲	1	1½	—	7	2¾	—	0¾	6
skriu̲	—	1¾	5	—	6¾	—	2¼	8½

Tabel IV.

Ordinaten van den bodem.

Proefpers.	*tu:zən*	*buk*	*go·u*	*bo·k*	*noit*	*kö:t*	*nö·i:t*	*jö·st*	*to·u*	*ko·ʒs*	*fe·t:ə*	*mo·kə*	*blot*	*santən*	*falə*	*ga·u*	*ka·iən*
I	5½	0	18½	6	—	7½	—	—	5½	14½	6	0½	3	2	6½	11	0
II	6	7	7½	8	—	2½	2	6	0½	6½	6½	2½	1½	3	9½	3	4
III	15	14½	8½	14	—	10	10	10½	20	6	7	7½ 12	9½	2½	5 3	5½ 6¼	8½
IV	6½	10½	18½	—	13½	6½	—	10	11½	18½	—	—	6½	9½	—	3½	12½
V	15	21	—	—	7	7½	11	11	—	—	12	—	2¼	—	12	8½	12
VI	16½	10½ 14	6	11	—	7½	20½	12	21½	8½	10½	11	12	-0½	11½	7	15

Proefpers.	*ta:*	*fa:t*	*ba·ntjəs*	*ʔa·xt*	*haim*	*me:gə*	*ʔɛl·vən*	*reit*	*feuər*	*stɛ:*	*tɛ̃sər*	*ɛ·n:ʒ*	*hɛr*	*ɛntər*	*ske·p*	*ʔe·n*	*se·s*	*re·i*
I	1½	6½	5½	—	—	—	5	3½	4	2	0	6½	2½	-0½	-1	5	1¼	0½
II	0	8½	-3	—	-5½	4	6	0	2½	1	1	10	5	—	2½	6	0	-0½
III	4	7	9	2	13	10½	4½	0¾	6½	19½	5 7	16	5½	13	17½ 15½	18	21	-1
IV	11	—	4	—	11½	10	10½	2	—	12	4½	17½	—	12	7	7	5	1
V	9½	10	24	13	-1	5	—	0	9	8¾	7	— 9½ 7½	-2¼	24½	5½	14½	4¼	7
VI	16	10½	9	11	12	10	5	0½	8½	3	1½	4½	8½[1])	9	4	5½	-2	3

Proefpers.	*hilpən*	*sni:ʒət*	*bli:j*	*fi·u*	*skri·u*	*hanə*	*dɛrp*	*pat*	*mɛrkə*	*fɛ̃ətər*	*rø:s*	*hilt*
I	—	16	6½	11	—	7½	4	-1	—	8	3½	8
II	4	—	8½	9½	1	7½	2	0	—	5½	—	8½
III	19	18	22	18½	2	3½	—	5	—	2	4½	12
IV	17½	16	16	14	9	17½	0	3	—	15½	—	10
V	18½	—	12	18	—	—	0	—	0	—	12	—
VI	8	5	6	19½	7	6½	10	8	—	3½	1	7

[1]) *hɛ:r.*

Tabel V.

Ordinaten van de bovenlip, gereduceerd (Zie Aanhangsel).

Proefpers.	I	II	III	IV	V	VI
tu:zən	4¾	3¾	8½	8	9¼	15
buk	5	6	3	8¾	8	11½ 8½
go·u	4	5	2¼	8½	5¼	5
bo·k	4½	5	6½	6½	10¼	10
noit	—	—	—	6½	7¼	—
kö:l⊢	4¼	3¾	6	9½	5½	14
nö·il	—	5¼	2½	—	—	13
jö·əl	—	5¼	4	11½	7	11½
tə·u	4¼	3¾	4¼	4¾	3¼	6½
hə·əs	3	1¾	5¾	5½	4¾	6¾
tə:l⊢əf	3	0	7¼	8	3½	7¼
mərkə	5½	3	0¼ 0½	6½	—	4½
blət	4	3¼	2¾	4	7½	10½
santvn	—	0	0¾	1¼	-0½	-1
falə	-0½	0¾	1¾ 0½	—	-0¾	0
ga⊢·u	1¼	-1¾	0½	0¼	0	0½
ka⊢·ən	0¼	-0¾	0 0	0½	0¼	0

Proefpers.	I	II	III	IV	V	VI
ta:	0	-1¼	0½	0	0	-1
fa:l⊢	0¾	-0¾	1¼	—	0¼	0
ba⊣aljəs	-1¼	-2¾	0	—	0	4½
ʔa⊣al	—	—	0½	—	-1	-0¾
baim	—	-0½	0	1½	0¾	0
mɛ:gə	—	-3¼	0½	0¾	0½	0
ʔɛl⊣vən	—	0¼	1½	0	—	-0¾
rɛil	-0½	0	0½	0	0½	-0¾
fɛuər	4	-0¾	1½	—	0	0½
slɛ:	0¼	0¾	1¼	0¾	0½	-2½
flɛ̃əstər	0½	0½	0 0½	0½	0	0
lɛ:nə	—	0	2	1	-0½ 1½ 1½	0¼
hɛr	0½	0½	0½	—	0	—
vɛntər	-0¼	—	1	0	0¼	0
ske·p	1½	1½	2½ 0½	0¼	0¾	0
ʔe·n	0¾	0¾	0½	0	0¼	0½
se·s	0¼	0¼	1¾	0¼	0½	-0½
re·i	-0¼	-0¼	-0¼	1¼	0¼	-0½

Proefpers.	I	II	III	IV	V	VI
hilpən	—	1¾	1	0½	2½	1
sni·ənt	—	—	2¼	0¾	0½	0¾
bli·j	1¼	0	1¾	0	0	0¼
fi·u	3¾	2¼	2½	0	-0¾	1
skri·u	—	2	3½	1	1¾	12
hœnə	1¾	5¾	3½	4	5	9
dœrp	6	3¼	—	3½	1¾	2¼
pœt	6¼	5½	8½	3½	8	4¾
mœrkə	—	—	—	—	4½	—
flœitər	3½	3	3½	—	3½	4
rφ:s	5½	—	3½	4	6¼	23½
brynə	4	2½	0½	—	7½	18¼
bült	6¼	6½	5¼	4¼	7¾	8½
go·u̯	4	7¾	4½	8½	6¼	15
tə·u̯	3¼	3¾	7	5¼	7¼	7½
ga⊢·u̯	4	3¾	5	3	6½	14½
lɛ:u̯ə	—	3	3¾	2	5¼ 3 4	8¼
fɛu̯ər	3	2¼	4¼	—	3	14
fi·u̯	3¼	3¾	2¼	4	3¼	17
skri·u̯	—	4¾	1¼	3¾	2¾	28

Tabel VI.

Ordinaten van de onderlip, gereduceerd (Zie Aanhangsel).

Proefpers.	tu:zən	buk	go·u	bo·k	noit	kò:l⊢	nò·it	jò·ət	to·u	hɔ·əs	to:l⊢əf	mərkə	bləl	santɛn	falə	gar⊢·u	kar⊢·iən
I	6¾	3½	3½	3½	—	6¼	—	—	3½	2¾	3½	3½	7	-2¾	0	1	4½
II	7	4	4½	4½	—	7	7½	7	2¼	4½	4½	1¼	-1¼	0½	-4	-4½	3
III	4¾	1¼	2¾	1¾	—	4½	3½	4½	5¾	4¼	4¾	0¼ 0¼	4½	-1	1¼ 1½	0¼	0½ -0¼
IV	7¼	2¼	7¾	7¾	7¾	8¾	—	11	6½	7¼	—	0½	0	-3¼	—	0½	0
V	8	8	6¾	8½	8½	2¼	—	3½	9	3½	2¼	—	10¾	-1¾	0½	1¼	0½
VI	13½	0 0	-1½	0	—	18½	-3¼	12¾	-3¼	6½	5½	0	6½	1½	3¼	1½	6½

Proefpers.	twa:	fa:l⊢	ba⊣ntjəs	ʔa⊣xt	baim	mɛ:gə	ʔɛl⊣rən	rɛit	fɛuər	slɛ:	tɛ̃əstər	lɛ·uə	hɛr	ʔɛntər	ske·p	ʔe·u	se·s	re·i
I	1¾	1	-1¾	—	—	—	1¾	7	2¾	2¾	6¼	1	1¾	3½	1¾	4½	4½	-1¾
II	-2¼	-2¼	-7	—	-3½	-7½	1¾	0	-1¾	0	0½	1¾	1¾	—	2¼	0½	3	-0½
III	0¼	1¼	0	2	0	0½	-0½	0½	2½	3	0½ 0¾	0	0¾	-0¼	1 1	0	3	0¾
IV	-1¾	—	—	—	-4½	-4½	5½	-0½	—	-1	-1	2¼	—	-1¾	0½	0	0½	-1
V	1	1	-1¾	0	3½	3¼	—	0	1	3¼	4	1 3¼ 3½	1¼	1	1¾	4	3½	0½
VI	0	0	-4¾	5½	-3¼	-3¼	3¼	-4¾	3¼	2½	1½	0	—	0	2½	9½	4¾	-3¼

Proefpers.	hilpən	sni·ənt	bli·j	fi·u	skri·u	hœnə	dœrp	pœt	mœrkə	flœ̃tər	rφ:s	brynə	bült	go·u̱	to·u̱	gar⊢·u̱	lɛ:u̱ə	fɛu̱ər	fi·u̱	skri·u̱
I	—	5¼	2¾	4½	—	0	8	1¾	—	2¾	6¼	1¾	1¾	1¾	2¾	2¾	4½	3½	3½	—
II	0	—	0½	0	1¾	5¾	2¼	3	—	3	—	0	1¼	8	3½	4	7	4½	3½	4
III	2¼	0¾	1¾	3½	3½	2¼	—	4¼	—	1¾	4½	0¼	-0¾	6¾	7¼	4¾	5¾	5½	4¼	4½
IV	0	0	4½	-4½	5½	6½	2¾	2¼	—	—	5½	—	2¼	5	3¼	1¾	9¼	—	6	14¾
V	4½	0	1	1¼	1¾	7¼	5½	9	5½	3¼	2¾	5½	7¼	3½	7¼	1¾	3½ 2¾ 4½	1¼	1¼	4
VI	4¾	0	0	6½	8	4	5½	-2½	—	8	28¾	7¼	-1½	-1½	4¾	16	7¼	16	19¼	27¼

OVER DE OUDSTE GESCHIEDENIS VAN SCHIELAND

DOOR

Mr. S. MULLER Hzn.

Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam.
(AFDEELING LETTERKUNDE)
NIEUWE REEKS.
DEEL XIV N°. 3.
(Met één tabel en 3 kaartjes)

AMSTERDAM,
JOHANNES MÜLLER.
1914.

Over de oudste Geschiedenis van Schieland.

M.H.

U allen is de meesterlijke verhandeling bekend, door Fruin in 1888 te dezer plaatste gehouden „Over de Opkomst van het Hoogheemraadschap van Rijnland" en in 1902 opgenomen in het zesde deel zijner Verspreide Geschriften. Het zij mij thans vergund in aansluiting daaraan „over de oudste geschiedenis van Schieland" te spreken, waardoor ik tevens een begin maak met het kwijten van een verplichting, mij door Fruin nagelaten, waartoe ik eerst thans in staat ben. Een twintigtal jaren geleden namelijk, bezig zijnde met de verzameling van bronnenmateriaal over de oudste geschiedenis van Rotterdam en zijn omstreken, wendde ik mij om raad daarover tot Fruin, die een tien jaren te voren reeds enkele deelen van hetzelfde onderwerp behandeld had in de Rotterdamsche Historiebladen, welke opstellen thans onder den titel „Oudheid van Rotterdam" in hetzelfde deel zijner Verspreide Geschriften zijn opgenomen. Hij bleek toen het geheel met mij eens te zijn, dat ik er niet aan mocht denken te beginnen met de behandeling van het onderwerp zelf, voordat twee andere werken, waarmede destijds nog slechts een begin was gemaakt, zouden zijn gereed gekomen, namelijk de verzameling van alle gegevens, die uit charters, rekeningen, kronieken, kaarten en andere stukken eenig licht over de geschiedenis van Rotterdam en Schieland konden verschaffen, en ten tweede een gedetailleerd onderzoek naar de parochiale indeeling van Schieland in de middeleeuwen. En tevens verklaarde hij mij met het oog daarop af te zien van het voornemen, dat bij hem had bestaan om zijn opstellen over Rotterdams geschiedenis om te werken en af te maken. Het eerste nu dier twee werken is enkele jaren geleden gereed gekomen door de uitgave van wege het Gemeentebestuur van Rotterdam van de vier deelen „Bronnen voor

de Geschiedenis van Rotterdam" met een daarbij behoorenden atlas, de reproductie bevattende van alle oude plattegronden der stad en van een paar kaarten van haar omgeving, terwijl het onderzoek der parochiale indeeling, door mijzelf verricht, eerst kort geleden is afgeloopen en thans ter perse is. Dat is de reden, waarom ik eerst nu in staat ben de mij door FRUIN nagelaten verplichting — want als zoodanig beschouw ik het — na te komen.

Ik moet beginnen met een paar opmerkingen vooraf te maken, die voor de deskundigen geen nieuws bevatten doch door hen, die zich niet speciaal met de historische geographie van ons land hebben bezig gehouden, moeten worden geweten voor een juist begrip van mijn onderwerp.

De eerste is deze. Thans bestaat, zooals een ieder weet, elk hoogheemraadschap in Holland uit een aantal polders, die ieder hun overtollig water op de eene of andere kunstmatige wijze op den gemeenschappelijken boezem van het hoogheemraadschap loozen. Die polders nu bestonden in het grootste gedeelte der middeleeuwen niet en dagteekenen meestal eerst uit de 15e en 16e eeuwen, vele zelfs nog van later. Het woord „polre" beteekende aanvankelijk uitsluitend een bij het oude land aangedijkt stuk land, in tegenstelling eenerzijds tot het „oude land" zelf, dat tallooze malen in de stukken met dien vaststaanden naam wordt genoemd, en anderzijds tot de als eiland of plaat bedijkte gronden, die in Holland en Zeeland „wart" of „nes" heetten. In het oude land zelf daarentegen vormde elk heemraadschap oorspronkelijk één waterschap, één polder in de tegenwoordige beteekenis van het woord, die niet door dijken of kaden in polders was verdeeld, doch waarvan alle wateren met elkander gemeen lagen. Vraagt gij mij nu naar het bewijs hiervan, dan moet ik antwoorden, dat het aantoonen van het *niet* bestaan eener zaak, vooral in het verledene, meestal een probatio diabolica is. Doch ik kan toch enkele argumenten ervoor aanvoeren.

Vooreerst dit, dat vóór het in zwang komen van de kunstmatige bemalingen tegen het begin der 15e eeuw [1]) geen ambacht er belang bij kon hebben om zijn eigen weteringen af te sluiten van die, welke zijn overtollige water naar de sluizen van het heemraadschap moesten afvoeren, integendeel, zooals uit tal van stukken blijkt, zijn belang omgekeerd vorderde, dat de afstrooming zijner weteringen naar de „gemeenelands"-sluizen zoo ruim en ononderbroken mogelijk was.

1) Mr. A. A. J. MEILINK, Geschiedenis van Delfland enz. (1847/50) 71; A. A. BEEKMAN, Het Dijk- en Waterschapsrecht voor 1795 (1905/7) i. v. Polderbemaling.

Vervolgens, dat een groot aantal ambachten nooit door dijken of kaden doch alleen door weteringen, „scheitsloten", zooals ze in het middelnederlandsch heetten, van de naburige gescheiden waren. Zoo werden b.v., om ons tot Schieland te bepalen — maar het was elders evenzoo — de ambachten Hildegaertsberch en Schiebroec gescheiden door de Vliet, en de daar thans bestaande polderkade is eerst gemaakt bij de droogmaking der Schiebroeksche plas in 1772/9. Zoo was de grens tusschen de ambachten Hildegaertsberch en Berchpolre de Louwersloot, waar nooit een dijk of kade gelegen heeft; zoo was die tusschen de ambachten Hildegaertsberch en Capelle blijkens den atlas van Floris Balthazars van 1609/15 eveneens een „scheitsloot", enz. En ten derde leveren enkele charters voor bepaalde plaatsen het afdoende bewijs. Zoo vergunde b.v. hertog Aelbrecht den 3 April 1357 [1]) aan de vier ambachten Alfen, Hazerswoude, Boscoop en (Noord-)Waddinxveen om een afzonderlijke eigen watergang te maken door het ambacht van Moordrecht met een sluis in den IJsseldijk, en gelastte hij hun daarbij om een „waterkeringe op die Goude" te maken van Goutsluis af tot de Dorrekenskade, de zuidgrens van Noord-Waddinxveen, toe, waaruit blijkt, dat er te voren geen kade langs de Gouwe had bestaan en de genoemde ambachten met de Gouwe gemeen hadden gelegen en door deze op den IJssel hadden afgewaterd.

De tweede algemeene opmerking, die ik meen vooraf te moeten maken, is deze, dat de topographische indeeling van den bodem — wel te onderscheiden van de verschillende administratieve indeelingen, hetzij deze van den landsheer, van de kerk of van de heemraadschappen uitgingen — overoud is, in die mate, dat de thans nog bestaande verkaveling ten platten lande in hoofdtrekken van de eerste ontginningen in den grafelijken tijd dagteekent. Een zeer sterk sprekend voorbeeld en bewijs hiervan is weder in den omtrek van Rotterdam te vinden. In den Kortland-en-Kleinen polder en den Esse polder onder de gemeente Nieuwerkerk ten westen van den IJssel en in den Nessepolder onder de gemeente Onderkerk ten oosten van den IJssel loopen de perceelsscheidingen in elkanders verlengde door zóó, dat men slechts de Topographische kaart van thans voor zich behoeft te nemen om aanstonds te zien, dat die perceelsscheidingen ouder moeten zijn dan de IJssel aldaar en dat de IJssel kennelijk eerst door een doorbraak zijn tegen-

---

[1]) Van Mieris II 868, waar het stuk ten onrechte op 18 April 1356 gedagteekend staat; cf. het charter van 1284 (van den Bergh II n°. 525), waaruit hetzelfde blijkt.

woordigen loop dwars door die perceelsscheidingen heen moet hebben gekregen en oorspronkelijk voor dat gedeelte een anderen loop moet hebben gehad. Nu laat ik daar, dat die onderstelling nog gesteund wordt door twee feiten, nl. door den naam van de voormalige IJsselremeer in den noordhoek der tegenwoordige gemeente Capelle en door het verband tusschen de namen van den vroegeren polder Ommoorden, waarvan de oudste vorm Ouwemoorden was, en van het dorp Moordrecht bij Gouda. Het is er mij thans alleen om te doen U te overtuigen, dat de perceelsscheidingen onder de gemeenten Nieuwerkerk en Ouderkerk moeten dagteekenen van vóór den tijd, toen de IJssel zijn tegenwoordigen loop te dier plaatse moet hebben gekregen. En dit weten wij met zekerheid, dat niet na de eerste helft der 13e eeuw kan zijn geschied, omdat uit een nog onuitgegeven stuk van 25 Juli 1300 [1]) blijkt, dat een zekere heer WILLEM VAN MOORDRECHT, die in verband met een regest van 1283 in het Oude Register van Graaf FLORENS [2]) niet na het 3e kwart der 13e eeuw kan hebben geleefd, een zekeren polder verkocht had, die wellicht de geheele streek tusschen de Goude en Cralingen doch in elk geval, zooals uit het stuk zelf volgt, den lateren Ketenschen polder omvatte. Ook van elders weten wij trouwens, dat de IJssel reeds toen zijn tegenwoordigen loop moet hebben gehad, zoodat de door mij bedoelde perceelsscheidingen ter weerszijden van den IJssel nog veel ouder moeten zijn. En wij zullen in den loop van ons onderzoek herhaaldelijk voorbeelden van hetzelfde feit ontmoeten. Wel zijn een aantal dijken, die door latere indijkingen overbodig geworden waren, reeds in de middeleeuwen afgegraven, maar dan lieten zij toch nog altijd hun sporen in de verkaveling achter, en over het algemeen kan men met zekerheid aannemen, dat de groote trekken der verkaveling ten platten lande overal van de eerste ontginningen in den grafelijken tijd dagteekenen.

De twee algemeene opmerkingen, die ik zooeven gemaakt heb voor een juist begrip van mijn onderwerp, zijn voor de deskundigen niets nieuws. Maar wèl is nieuw de derde opmerking, die ik meen vooraf te moeten maken en die tevens als het ware de de draad zal zijn, die door de geheele bespreking van mijn onderwerp zal heenloopen, een der stellingen, waarvan mijn geheele betoog het bewijs moet leveren, namelijk deze. Evenals de kerkelijke en de politieke indeelingen vaak sterk van elkander afweken, doordat zij,

1) Archief van Schieland A 7 f°. 22 v°. (Bronnen v. d. G. v. R. IV n°. 159).
2) B. e. M. Hist. Gen. XXII 197 n°. 88.

hoewel oorspronkelijk gelijk geweest zijnde, na hun eerste vaststelling elk haar eigen weg zijn gegaan, evenzoo is de waterstaatkundige indeeling op vele plaatsen sterk van de politieke afgeweken en eveneens haar eigen, afzonderlijken weg gegaan. Wel was het bekend, dat de heemraadschappen van Rijnland en Delfland een geheel anderen omvang hadden, reeds in de middeleeuwen, dan de gelijknamige baljuwschappen; wel wisten wij uit de voortreffelijke en helaas onvoltooid gebleven Geschiedenis van het Hoogheemraadschap en de lagere Waterbesturen van Delfland van Mr. A. A. J. Meilink (1847/50), dat in dat heemraadschap de waterstaatkundige en de politieke ambachten elkander volstrekt niet dekten; doch het was tot dusverre onbekend, dat hetzelfde eveneens gold van Schieland in zijn geheel en van de ambachten in Rijnland en Schieland in het bijzonder. Dat is zoo waar, dat nog nergens twijfel is geopperd aan de juistheid der uitspraak van Wagenaar in den Tegenwoordigen Staat der Vereenigde Nederlanden [1]), dat Schieland „met deszelfs Hoog-Baljuwschap denzelfden Ring of Omtrek maakt als met deszelfs Hoogheemraadschap", en dat de laatste schrijvers op dit gebied, Mr. A. S. de Blecourt [2]) en A. A. Beekman [3]), de identiteit van de waterstaatkundige en de politieke ambachten als een vaststaand feit aannemen. Ik meen U echter te kunnen aantoonen, dat zoowel het eene als het andere onjuist is. Alleen een gedetailleerd topographisch onderzoek kan uitwijzen, in hoeverre de kerkelijke, politieke en waterstaatkundige districten, die eenzelfden naam droegen, tevens ook hetzelfde gebied omvatten.

Ik begin met het geheele gebied van mijn onderwerp, met Schieland. Er waren drieërlei soort van districten, welke dien naam droegen, het kerkelijke, het politieke en het waterstaatkundige. Deze hebben niet slechts van den aanvang af elk een anderen omvang gehad dan de twee andere, doch ze zijn ook alle drie later in omvang gewijzigd.

Het kerkelijke district, decanaat of provisorie geheeten, is, zooals ik elders heb aangetoond [4]), tusschen 1280 en 1315 afgescheiden van het toen vermoedelijk reeds een drietal eeuwen oude grootere decanaat Hollandia, later Zuuthollandia geheeten, en wel in dier

[1]) 1749, VII 3.

[2]) De Ambachten in Rijnland, Delfland en Schieland (1902); Ambacht en Gemeente de regeering van een Hollandsch dorp (Kralingen) gedurende de 17e, 18e en 19e eeuwen (1912).

[3]) Het Dijk- en Waterschapsrecht voor 1795 (1905/7) i. v. Ambacht, Ambachtsbestuur enz.

[4]) De Indeeling van het Bisdom Utrecht II 77.

voege, dat eronder werden gebracht alle parochies van dit decanaat benoorden de Merwede (d. i. de Nieuwe Maas) benevens — vermoedelijk om politieke redenen — de parochie IJsselmonde. Afgezien van deze laatste, waarbij omstreeks 1467 nog de parochies Charlois en Roon werden gevoegd, bestond het decanaat Schielandia daardoor uit drie groepen parochies, waarvan de eerste gevormd werd door Vlaardingen en haar dochterkerken Ketel, Ouderschie, Berkel en Schiedam, welke alle (behalve om een bijzondere reden Schiedam) onder het patronaat der abdij van Egmont stonden, waarvan de tweede bestond uit de parochie Rotte, later Hildegaertsberch genaamd, met haar dochterkerken Bleiswijc, Zevenhuzen, Cralingen en Rotterdam, die alle de St. Paulus-abdij te Utrecht tot patroon hadden, terwijl de derde alleen bestond uit de parochie Schoonrelo (later Delfshaven), welke aan den heer van Putten [1]) behoorde.

Deze omvang wijkt zeer sterk af van dien van het heemraadschap en het baljuwschap, zooals we deze uit de latere middeleeuwen kennen. De parochie Vlaardingen en het grootste deel van Ketel hebben nooit tot een van beide behoord doch steeds tot het heemraadschap en het baljuwschap van Delfland, en evenmin de parochies bezuiden de Merwede [2]), terwijl wij uit een bewaard gebleven stuk van 1290 [3]) weten, dat Berkel in dat jaar van het heemraadschap Schieland, waartoe het te voren behoord had, naar dat van Delfland is overgegaan. Aan de oostzijde daarentegen was juist het omgekeerde het geval. Daar strekten zich, althans in de latere middeleeuwen, het heemraadschap en het baljuwschap veel verder uit dan het decanaat, want er behoorden nog toe de drie parochies ten westen van den IJssel, Capelle, Nieuwerkerc en Moordrecht, die kerkelijk steeds onder het decanaat Lake et Isla van Oudmunster hebben gestaan en blijkens het Oude Register van Graaf FLORENS in 1283 politiek samen nog één ambacht Moordrecht vormden [4]). Dat groote verschil tusschen het decanaat eenerzijds en het heemraadschap en het baljuwschap anderzijds was natuurlijk het gevolg hiervan, dat de laatste zich grootendeels — niet geheel, zooals later blijken zal — onafhankelijk van de bestaande kerkelijke indeeling moeten gevormd hebben.

---

[1]) De tienden behoorden sinds 1355 aan de abdij van Egmond (FRUIN, Verspr. Geschr. VI 59 noot 4).

[2]) Met uitzondering van Charlois ten opzichte van het baljuwschap onder Philips den Goede (Bronnen v. d. G. v. R. II 11 enz.).

[3]) VAN DEN BERGH II n°. 693.

[4]) B. e. M. Hist. Gen. XXII 197 n°. 88.

Geheel anders was de onderlinge verhouding tusschen de politieke en de waterstaatkundige districten, welke den naam Schieland droegen. Ik moet hier echter wederom een opmerking vooraf maken, die wellicht velen zal verwonderen, doch die ik onmiddellijk zal bewijzen en die ten deele de verklaring geeft van de verwarring en de onzekerheid, welke op dit punt nog bestaan, namelijk dat er niet één maar twee of drie waterstaatkundige districten van verschillenden omvang waren, waaraan de naam Schieland werd toegekend. Het eene daarvan was het gebied, binnen Schielands ringdijk begrepen, en dit was hetgeen men gewoonlijk onder den naam verstond en hetgeen daarom op alle kaarten als Schieland werd aangeduid. Maar een geheel anderen omvang had het water- of heemraadschap, terwijl deze twee namen strikt genomen weder verschillende beteekenissen hadden en twee streken van onderling verschillenden omvang aanduidden: het heemraadschap was eigenlijk het aan de rechtspraak van het college der „hoge hiemraden" onderworpen gebied, terwijl het waterschap het gebied was, dat door de sluizen in Schielands zee- en IJsseldijken afwaterde. Doch gewoonlijk werd dat onderscheid verwaarloosd en werden de twee namen in de twee beteekenissen dooreen gebruikt. Wij kennen den omvang van beide uit een aantal opgaven van de morgentalen der ambachten, waaruit ze bestonden, die in het rijke archief van het hoogheemraadschap zijn bewaard gebleven en waarvan ik die, welke van vóór de 17e eeuw dagteekenen, als bijlage bij dit opstel zal voegen [1]. Bij vergelijking daarvan blijkt, dat in het waterschap 500 morgens meer waren aangeslagen dan in het heemraadschap, welke bestonden uit het ambacht Zuid-Waddinxveen, dat dus wel bijdroeg in de lasten van het waterschap, omdat het binnen Schielands ringdijk was begrepen en door een sluis in den IJsseldijk uitwaterde, doch niet in die van het heemraadschap, en dan ook alleen, voorzoover zijn uitwatering betrof, onder de jurisdictie der hoogheemraden van Schieland stond en overigens geheel onder die van Rijnland [2]. Een tijd lang is er nog een tweede verschil geweest tusschen het waterschap en het heemraadschap, doordat de ambachten Alfen, Hazerswoude, Boscoop en Noord-Waddinxveen krachtens het reeds door mij vermelde privilege van 1357 geruimen tijd deel hebben uitgemaakt van het waterschap. Doch ze zijn nooit in den „ommeslach" hiervan begrepen geweest

1) Zie Bijlage A.

2) Sententie van commissarissen van den Hoogen Raad van Holland van 5 November 1663 (Archief van Schieland L 71).

en hun uitwatering op den IJssel is later feitelijk vervallen [1]).

Afgezien van die twee verschilpunten waren het waterschap en het heemraadschap overigens gelijk. Doch ze verschilden beide in niet onbelangrijke mate van het gebied, dat door Schielands ringdijk omsloten was en meestal bedoeld werd, wanneer men van Schieland sprak. Want behalve dit gebied waren zoowel in het waterschap als in het heemraadschap aangeslagen het oostelijk deel van het buiten dien ringdijk gelegen ambacht Zegwaert (de latere Binnenwegsche polder beoosten den Rockeveenschen weg) en het geheele buiten dien ringdijk gelegen deel van de parochie en het ambacht Ouderschie tot de Oude Lede onder Ackersdijc toe. Zoo was althans de toestand in den aanvang der 17e eeuw en is hij gedurende het geheele tijdvak der Republiek gebleven. Maar uit een aantal stukken weten wij, dat die vroeger anders was geweest.

Vooreerst is het oostelijk deel van Zegwaert eerst krachtens een overeenkomst van 2 Juni 1373 tusschen de buren van Zegwaert en de heemraden van Schieland tot het water- en heemraadschap Schieland toegetreden [2]) en den 12 Augustus van hetzelfde jaar door hertog Aelbrecht uitdrukkelijk onder de jurisdictie der heemraden van Schieland gesteld [3]). Ten tweede volgt uit het feit, dat Zuid-Waddinxveen alleen ten opzichte zijner uitwatering onder die jurisdictie stond en dat het noch in den omslag van het heemraadschap noch in de hoefslagen voor Schielands penninggeld was opgenomen, dat het niet van den aanvang af tot het waterschap kan hebben behoord, al was dit blijkens het reeds vermelde charter van 1357 reeds toen het geval. Immers toen kregen de vier ambachten den last tot het maken van een kade langs de Gouwe tot de Dorrekenskade toe, waar de grens lag tusschen Noord- en Zuid-Waddinxveen, waaruit volgt, dat die kade reeds destijds, zooals steeds het geval is gebleven, een deel van Schielands ringdijk uitmaakte. Doch in dit verband verdient het opmerking, dat de grens van het waterschap vóór de toetreding van Zuid-Waddinxveen niet werd gevormd door een kade maar door een wetering, de Piclede, die reeds tegen het eind der 13e eeuw als de grens tusschen de ambachten Waddinxveen en Moordrecht vermeld wordt [4]). In de

---

1) Tegenw. St. VI 259.

2) Van Mieris III 278 (Origineel in het Archief van Schieland). Zegwaert verkreeg toen een watergang door de Oude Lede, de IJsselremeer en het ambacht van Nieuwerkerc naar den IJssel, welke in 1386 werd vervangen door een watergang door de Rotte en een eigen sluis te Rotterdam (Van Mieris III 437/9; Archief van Schieland A 7 f°. 24).

3) Van Mieris III 282, cf. 305.

4) De Fremery n°. 309 p. 265; cf. Van Mieris II 266.

derde plaats weten wij uit het reeds vermelde charter van 1290, dat het ambacht Roderijs (d. i. Berkel) tot dien tijd onder het heemraadschap van Schieland had gestaan. En ten vierde blijkt uit een stuk, dat ik eerst in een ander verband kan bespreken, dat de tegenwoordige 's Gravenlandsche polder ten noorden van Schiedam in zekere opzichten een deel moet hebben uitgemaakt van het heemraadschap.

Welke nu de oorspronkelijke omvang van het water- en heemraadschap geweest is, kan eerst straks ter sprake komen. Vergelijken wij echter eerst de drie door mij genoemde waterstaatkundige districten, nl. het gebied binnen den ringdijk, het waterschap en het heemraadschap, met het eveneens Schieland geheeten politieke district, het baljuwschap. En dan blijkt dit tijdens de Republiek — in lijnrechte tegenspraak met de mededeeling van Wagenaar in den Tegenwoordigen Staat der Vereenigde Nederlanden — een anderen omvang te hebben gehad dan alle drie de waterstaatkundige districten. Want Zuid-Waddinxveen en het oostelijk deel van Zegwaert zijn steeds onder het baljuwschap van Rijnland blijven ressorteeren, hoewel ze beide tot het waterschap en Zegwaert daarenboven tot het heemraadschap Schieland behoorden en Zuid-Waddinxveen ook nog binnen Schielands ringdijk lag. Maar nog grooter was het verschil in het westen. Uit een nog onuitgegeven handschrift van 1620, getiteld „Register vande repartitie, ghelegentheyt, innecompsten ende lasten vande vyerentzestich houffven tot Ouderschie", waaruit ik het voornaamste betreffende ons onderwerp als bijlage bij dit opstel zal voegen [1]), weten wij, dat het politieke ambacht van Ouderschie, waarmede het waterstaatkundige van denzelfden naam wel grootendeels maar niet geheel samenviel, destijds geheel onder het baljuwschap van Delfland ressorteerde [2]), niettegenstaande het, zooals we reeds zagen en hier bevestigd wordt, in zijn geheel in de morgentalen en de hoefslagen van Schieland was aangeslagen en daarenboven het binnen Schielands ringdijk gelegen deel ervan in alle opzichten onder de heemraden van Schieland stond. Doch ook hier weten wij, dat die toestand niet de oorspronkelijke was. Want uit de door Hamaker uitgegeven rekeningen van Holland blijkt, dat het ambacht van Schie of Ouderschie in de eerste helft der 14e eeuw in zijn geheel tot het baljuwschap van Schieland behoorde [3]). Wanneer het van Schieland naar Delf-

---

[1]) Zie Bijlage B.

[2]) Cf. Tegenw. St. VI 258.

[3]) Rekeningen van Holland I 33, 34, II 27, 131; cf. Fruin, Verspr. Geschr. VI 29 noot 3.

land is overgegaan, is onbekend en doet trouwens voor mijn betoog niet ter zake; doch in het voorbijgaan kan ik wel het vermoeden uitspreken, dat die overgang in verband zal hebben gestaan met den aankoop der ambachtsheerlijkheid van Ouderschie door de stad Delft van de heeren van Naeltwijc in 1492 [1]. Waarop ik echter speciaal de aandacht moet vestigen, is dit, dat het gerecht van Schie, dat toen nog geheel onder het baljuwschap aan Schieland stond, zich nog verder uitstrekte. In twee stukken namelijk van 1320 en 1366 [2] wordt uitdrukkelijk gezegd, dat de tegenwoordige Nieuwlandsche polder ten westen van Schiedam, aldaar genoemd „tNuwelant dat sDrussatenlant heet" (de oude naam, die in een aantal stukken voorkomt), hoewel gelegen „int oostambacht van Delflant" en dus tot dit heemraadschap behoorende, desniettemin tevens gelegen was „in den gerechte van Schie." Hieruit volgt, dat ook al het andere land tusschen dat Drussatenlant en het latere ambacht van Ouderschie destijds tot het gerecht van Schie moet hebben behoord, nl. vooreerst het latere ambacht Hogenban, destijds heren Gillis of heren Ogiers ambacht of Cralinger ambacht genoemd, en vervolgens de latere 's Gravenlandsche polder, en dat dat geheele complex destijds tot het baljuwschap van Schieland behoorde.

Het tot dusverre gezegde zal wel voldoende zijn om een ieder te overtuigen, dat de verschillende districten, welke den naam Schieland droegen, steeds onderling in omvang verschild hebben en dat geen ervan gedurende de middeleeuwen denzelfden omvang heeft behouden. Ik laat nu verder het decanaat en het baljuwschap rusten om mij te bepalen tot het water- of heemraadschap, als zijnde het oudste van het drietal.

Dit was, zooals bekend is, verdeeld in ambachten. De lasten, die op het waterschap en het heemraadschap drukten, werden niet omgeslagen over de eigenaars der daartoe behoorende gronden maar over de ambachten, waaruit het bestond, en wel in verhouding tot het aantal morgens, waarvoor elk ambacht te boek stond, naar zijn „morgentalen", waarna dan die omslag door de ambachtsbesturen op de ingelanden „morgen morgens gelijc" werd verhaald. Vandaar dat, wanneer de belasting van een ambacht in verhouding tot die der andere ambachten om de eene of andere reden moest worden verlaagd, die verlaging steeds geschiedde door het aantal morgens, waarvoor het te boek stond, te verminderen.

[1] Rijksarch. te 's Gravenhage, Reg. Maximilianus et Philippus, Cap. Noirthollant f°. 63.
[2] Ibidem, Reg. Liber iiij f°. 97.

van welk feit wij straks verschillende voorbeelden zullen ontmoeten.

Van de morgentalen der ambachten van het waterschap nu zijn ons, zooals ik gezegd heb, een aantal opgaven bewaard gebleven [1]. Een aantal, want vooreerst zijn de omvang van het waterschap en die van het heemraadschap, en dus ook het bedrag der morgentalen, niet steeds hetzelfde gebleven, maar er hebben ook nog een paar wijzigingen in den omslag plaats gehad en daarenboven is op een paar punten de indeeling in ambachten gewijzigd. Een daarvan kan ik hier reeds aanstonds vermelden. Ze is het gevolg geweest van het graven der Rotterdamsche Schievaart krachtens het privilege van 1340 [2], waardoor onder anderen het ambacht Blommersdijc in tweeën werd gesneden. Daarom is in de 15e of 16e eeuw Westblommersdijc ervan afgescheiden en bij het ambacht Cool gevoegd [3], waarop het reeds te voren uitwaterde. De andere wijzigingen kan ik echter eerst bij de bespreking der ambachten vermelden.

Van de verschillende opgaven der morgentalen, die wij bezitten, is ongetwijfeld de oudste de omstreeks 1420 in het desbetreffende handschrift [4] opgenomen lijst van de hoefslagen der ambachten voor Schielands penninggeld, en ik ga daarom bij mijn bespreking der ambachten van die lijst uit. Voor de vergelijking dier hoefslagen met de werkelijke grootte is het beste te gebruiken een opgave van het resultaat eener nieuwe opmeting van Schieland, in 1541 begonnen en in 1545 voltooid [5]. Daarvan is in het archief van het hoogheemraadschap het origineele handschrift van den landmeter Jasper Adriaenszoon onder den titel „Register der Nieuwe Meetinghe" [6] bewaard gebleven, dat in die mate gedetailleerd is, dat wij daaruit een volledig kadaster voor die jaren zouden kunnen samenstellen voor alle deelen van het heemraadschap, die niet later uitgeveend en weder drooggemaakt zijn geworden. Doch het handschrift van den landmeter wijkt op tal van plaatsen in belangrijke

1) Met de voornaamste wijziging, die de omslag heeft ondergaan, nl. dat de ambachten als eenheden grootendeels — niet geheel — in de 16e eeuw door de nieuw gevormde polders zijn vervangen, laat ik mij niet in als liggende geheel buiten het bestek van mijn onderwerp, de Oudste Geschiedenis van Schieland.

2) Van Mieris II 640; Rotterd. Historiebl., Bijl. d. Kron. n°. 60.

3) Zie Bijlage A kolom 2, 3 en 4. — De andere wijzigingen, welke het graven der Rotterdamsche en Delfsche Schievaarten in de verdeeling der ambachten hadden moeten medebrengen, zijn als het ware gecorrigeerd door de boven (noot 1) vermelde gedeeltelijke vervanging van den omslag naar ambachten door dien naar polders.

4) Arch. v. Schieland A 7, „Privilegien 1356—1574."

5) Het verdient opmerking, dat in dezelfde jaren ook een nieuwe opmeting van Rijnland heeft plaats gehad; doch ik heb niet kunnen ontdekken, of er tusschen die twee opmetingen ook verband heeft bestaan, b.v. een lastgeving van de landsregeering.

6) Arch. v. Schieland L 12.

mate af van de cijfers, die in het andere handschrift [1]) als resultaat zijner opmeting zijn opgenomen; een gevolg hiervan, dat de landmeter zeer vaak, zoo niet in den regel, niet de waterstaatkundige ambachten doch hetzij de politieke ambachten, hetzij de polders van zijn tijd als grondslag zijner opmeting heeft gebruikt, waarom de hoogheemraden zijn cijfers op enkele punten hebben omgerekend naar den omvang der waterstaatkundige ambachten [2]). Trouwens het deed ook weinig ter zake, daar het zeer twijfelachtig is, of de nieuwe meting van Jasper Adriaenszoon wel ooit tot een nieuwen omslag der morgentalen heeft geleid, want deze waren blijkens het „Memoriaelbouck van 1600" [3]) toen nog op de oude meting gebaseerd gebleven.

Vergelijken wij nu de hoefslagen van 1420 met de Nieuwe Meetinge, dan worden wij in de eerste plaats getroffen door het feit, dat een aantal ambachten in de hoefslagen voor een veel kleiner aantal morgens waren aangeslagen dan hun werkelijke grootte bedroeg, vervolgens, dat dit juist alle ambachten betrof, welke niet tevens tot het decanaat Schieland behoorden, nl. de drie langs den IJssel, Capelle, Nieuwerkerc en Moordrecht, benevens de eerst later bij het waterschap gevoegde ambachten Zuid-Waddinxveen en Zegwaert, en ten derde dat er een bepaalde maatstaf bij dien lageren aanslag blijkt te zijn toegepast. Immers het ambacht van Capelle werd in 1545 opgemeten op nagenoeg 1618 morgen, terwijl het voor en na slechts was aangeslagen voor 1110 morgen, d. i. voor ongeveer twee derden; het ten oosten daaraan grenzende ambacht Nieuwerkerc was werkelijk ongeveer 2170 morgen groot, doch in de hoefslagen slechts berekend op 1050 morgen, d. i. ongeveer voor de helft; en het weder ten oosten daarvan gelegen Moordrecht deelde in de hoefslagen slechts voor 840 morgen, d. i.

---

1) Ibidem A 5, „Handvesten 1299—1563," f°. 57.

2) Zulks is echter niet op alle punten geschied, want uit een vergelijking met de andere opgaven blijkt, dat voor Onderschie, den Hogenban en Bokelsdijc ook in de opgave van hoogheemraden de polder-grondslag van den landmeter is behouden gebleven. Dat de opgave van het resultaat der „nijeuwe meetinghe van Jasper Adriaens zoon" in het handschrift A 5 inderdaad gebaseerd is geweest op het handschrift L 12, waarin de naam van den landmeter niet vermeld wordt, blijkt vooral hieruit, dat de totaalcijfers van beide nagenoeg overeenstemmen. De som toch der in L 12 opgenoemde ambachten — het is onvoltooid gebleven, daar Zevenhusen en Zegwaert erin ontbreken — bedraagt 18.135 morgen 185 roeden, terwijl de opgave in A 5, na aftrek van Zevenhusen en Zegwaert, een totaal aanwijst van 18.071 morgen $2^1/_2$ hont, slechts een verschil opleverende van 64 morgen, welke het resultaat zijn van een aantal kleine correcties, door hoogheemraden in de berekening der afzonderlijke ambachten aangebracht.

3) Arch. v. Schieland L 11.

voor ongeveer twee vijfden van de op 2237 morgen opgemeten werkelijke grootte. En de laatste verhouding van twee vijfden gold eveneens voor Zuid-Waddinxveen, dat voor 500 morgen was aangeslagen, hoewel de werkelijke grootte volgens het kadaster 1247½ morgen bedroeg [1]), terwijl voor het Schielandsche deel van Zegwaert, dat voor 430 morgen te boek stond doch in werkelijkheid ruim 860 morgen groot was, weder de verhouding van de helft gold. Vergelijkt men nu met die cijfers het feit, dat alle ambachten, wier grondgebied tevens tot het decanaat Schieland behoorde, in de hoefslagen ongeveer [2]) voor hun werkelijke grootte waren aangeslagen, dan dringt zich aanstonds het vermoeden op, dat de eerstgenoemde, voor een kleiner aantal morgens gehoefslaagde ambachten niet tot het oorspronkelijke waterschap kunnen behoord hebben, doch er eerst later bij zijn gevoegd geworden krachtens overeenkomsten, zooals ons dat met Zegwaert van 1373 toevallig bewaard is gebleven. En dat vermoeden vindt van verschillende zijden zooveel bevestiging, dat het bijna zekerheid wordt.

Vooreerst zou ik daarvoor willen wijzen op den naam Lantscheiding, die bij mijn weten in Holland alleen gebruikt werd voor de kaden, zijdewinden of ommeloopen, welke de heemraadschappen omgaven. In den atlas van FLORIS BALTHAZARS van 1609/15 droegen dan ook dien naam: 1°. de oostgrens van het heemraadschap Rijnland — *niet* daar, waar die grens in zijn tijd lag, maar — waar ze blijkbaar de hoefslagen het eerst moet hebben gelegen; 2°. de grens tusschen de heemraadschappen Rijnland en Delfland, de bekende Ovenzijdwinde, 3° de ringdijk van Schieland van het ambacht Ouderschie af tot Noord-Waddinxveen toe [3]), enz. Daarom is b. v. de naam later ook gegeven aan de kade, die het op Schieland uitwaterende ambacht Hazerswoude scheidde van het op Rijnland uitwaterende ambacht Hoogeveen. En nu is het opmerkelijk, dat de oostgrens van het ambacht Zevenhuzen tegen de ambachten Waddinxveen en Moordrecht in de 17^{e} eeuw eveneens nog Lantscheiding werd genoemd, hoewel die destijds slechts een polderkade was, welke voor het waterschap Schieland in zijn geheel geen beteekenis meer had. Ik geloof daarom, dat die naam daar, evenals in Rijnland, alleen kan dagteekenen uit den tijd, toen de ambachten ten oosten van Zevenhuzen nog geen deel uitmaakten van het waterschap Schieland.

---

1) VAN DER AA, Aardrijksk. Woord. XII 43 (1062 bunder 35 v. r.). Voor de ambachten langs den IJssel zijn de opgaven van het kadaster niet te gebruiken, omdat daarin de buitengronden begrepen zijn.

2) De enkele afwijkingen zullen bij de bespreking der ambachten verklaard worden.

3) Cf. VAN DEN BERGH II n°. 693.

In dezelfde richting wijst in de tweede plaats het feit, dat in het reeds door mij vermelde stuk van 1300 Keten onder Capelle, misschien met het geheele land ten oosten ervan tot de Gouwe toe, „polre" genoemd wordt, want uit dien naam volgt, dat het niet tot het oude land van Schieland behoorde.

Maar het voornaamste bewijs put ik uit het bekende, herhaaldelijk [1]) en ook door FRUIN [2]) besproken charter van 1281 over het onderhoud van een deel van Schielands zeedijk. Ik moet hier op dit stuk eenigszins nader ingaan, zoowel omdat ik het in mijn verdere betoog nog noodig zal hebben als omdat mijn opvatting op een paar punten van die van FRUIN afwijkt. De inhoud ervan werd door FRUIN aldus weergegeven: „Graaf FLORIS herinnert in den aanhef dezer oorkonde, hoe hem te voren door eenige geloofwaardige edelen en onedelen was geklaagd, dat sommige grondbezitters in zijn baljuwschap tusschen Schie en Goude niet in staat waren voor het onderhoud hunner dijken zoo te zorgen, als het heil des lands het vereischte. Om dit kwaad te verhelpen had toen de graaf, in overleg met deskundigen, aan die klagers toegestaan, dat de ingezetenen der ambachten, in deze streek gelegen, hun dijkwerk gezamenlijk en op gemeene kosten zouden verrichten, hoewel zij daartoe naar recht en gebruik geenszins verplicht waren. Maar ook deze beschikking, die nu enkele jaren was nageleefd, had niet gebaat; integendeel, aan haar scheen het te wijten, dat sedert de dijken waren doorgebroken en het land onder water was gezet. Een nieuwe verordening was noodig gekeurd, en daarover had de graaf nu met de heemraden van de zeven ambachten, die bij de zaak niet betrokken waren, en met zeer veel edelen geraadpleegd, en was tot het besluit gekomen, om de gezamenlijke bedijking weer op te heffen, en een ieder, als van ouds gebruikelijk was, met het onderhoud van zijn eigen dijk te belasten, onder voorwaarde evenwel, dat, indien de eigenaar van zulk een afzonderlijk bedijkt land of polder, wegens de al te zware dijklasten zijn eigendom opgaf en verliet, de overige eigenaars van het ambacht die lasten, en dan natuurlijk tevens dien eigendom, overnemen en voor gemeenschappelijke rekening behouden zouden. Verder werd het intrekken of verleggen van den nieuwen dijk, zoo dit noodig scheen, naar de plaats waar vroeger de oude lag, aan de ambachten en hun heemraden vergund, met dien verstande natuurlijk, dat de buitengedijkte grond of uiterdijk dan weer naar oud recht aan de grafelijkheid zou vervallen."

---

1) O.a. Mr. A. A. J. MEILINK, Over een charter van Graaf Floris V (1869).
2) L. l. 23/4.

Deze omschrijving van het charter door FRUIN schijnt mij onberispelijk. Maar wanneer hij even daarna zegt: „De geheele streek tot één waterschap onder hoogheemraden te vereenigen, wordt nog niet geraden geacht", dan kan ik daarmede alleen instemmen, wanneer men den nadruk legt op den term *hoog*heemraden, want inderdaad is er in het stuk daarvan geen sprake, wel van heemraden. Maar ik kan niet toegeven, dat er geen waterschap zou zijn gevormd; integendeel blijkt m.i. duidelijk, dat dit reeds te voren bestond, bestuurd door de heemraden der ambachten. Immers het stuk zegt: „possunt etiam aggerem ponere et reficere, prout ipsis videbitur hemeradorum consilio expedire", waaruit volgt, dat er reeds een college van heemraden bestond.

En welk was nu dat waterschap?

Het stuk geeft den omvang ervan aan door de politieke — *niet* de waterstaatkundige — ambachten, de gerechten ervan, op te noemen. Het waren: Zevenhusen, Bleeswijck, Rotte, officium de Schie, officium domini ALEWINI DE RODERISEN et domini ARNESTI DE VULVEN (d.i. blijkens het Oude Register van Graaf FLORENS van nagenoeg denzelfden tijd [1]) het ambacht Roderijs of Berkel, dat in 1290 van Schieland naar Delfland overging), Broeck (d.i. het latere Schiebroec), officium domini AEGIDII DE VOERSCOETEN (d.i. eveneens blijkens het Oude Register van Graaf FLORENS het ambacht van Rubroec en Rotterdam beoosten de Rotte [2])) en officium dictum Bokelsdijck. Vergelijkt men nu den omvang dezer acht politieke ambachten met dien van ons waterschap, dan blijken zij juist dat deel ervan te omvatten, dat ik op verschillende gronden reeds als het oorspronkelijke waterschap aangaf, met uitzondering alleen van de ambachten Matenes, Scoonrelo en Cralingen. Waarom Matenes en Scoonrelo er geen deel aan hadden, kan ik eerst straks uitleggen; maar het ontbreken van Cralingen bewijst m.i., dat dit toen nog niet tot het waterschap behoorde en nog niet, zooals in de 16e en latere eeuwen, op de Rotte uitwaterde, doch nog evenals de oostelijke ambachten zijn eigen uitwatering op de Merwede had, hetgeen blijkens een aantal stukken in het oudste register van het heemraadschap [3]) nog in de 15e eeuw het geval was.

Het gevonden resultaat vindt nog bevestiging in drie omstandigheden. Vooreerst in het feit, dat de zeedijk tusschen de Schiesluis te Schiedam en Cralingen in het begin der 15e eeuw nog onderhouden werd door, of, zooals de middeleeuwsche term luidde, ver-

1) B. e. M. Hist. Gen. XXII 182/3.

2) Ibidem 231.

3) Arch. v. Schieland A 7.

hoefslaagd was tusschen de ambachten van het oude waterschap, zonder dat de ambachten langs den IJssel en zelfs Cralingen daarmede iets te maken hadden [1]).

Vervolgens in het m. i. nog onbekende feit, dat de ambachten van het oorspronkelijke waterschap in de 15ᵉ eeuw nog twee groepen, de Westambachten en de Oostambachten, vormden, die ieder hun eigen bestuur hadden, hun ambachtsbewaarders [2]), en dat daarvan de Oostambachten alleen bestonden uit Bleiswijc, Zevenhuzen, Zegwaert en een deel van Rotterban [3]), zonder de ambachten langs den IJssel, zoodat die twee groepen nog moeten dagteekenen uit den tijd vóór dat de ambachten langs den IJssel bij het waterschap zijn gevoegd geworden.

En ten slotte zie ik een bevestiging in de kerkelijke indeeling. Want het zijn juist de tot het oude decanaat Hollandia behoorende parochies van het waterschap, die alleen voor hun volle aantal morgens in de hoefslagen waren aangeslagen. Waar nu die parochies alle aan de abdijen van St. Paulus en van Egmont behoorden en waar wij daarenboven weten, dat die van Egmont onder de parochie Ketel de Oost- en West- Abtspolders, in de 12ᵉ eeuw Malinc geheeten, bedijkt heeft [4]), daar pleit er m.i. alles voor om het oude land der bedoelde Schielandsche parochies — wèl te onderscheiden van de later aan de zuidzijde daaraan aangedijkte „polres" — voor één gemeenschappelijke bedijking dier twee abdijen te houden, welke de parochies Rotte, Bleiswijc en Zevenhuzen van St. Paulus en Schie (met de latere parochie Roderijs) van Egmont omvatte.

En nu is m.i. ook gemakkelijk de verklaring te vinden van het feit, dat de oostelijke ambachten van het latere waterschap en Zegwaert later in de hoefslagen voor een kleiner aantal morgens dan hun werkelijke grootte waren aangeslagen. Immers de westelijke, die het oudste waterschap vormden, hadden niet alleen belang bij den zeedijk en de oudste Lantscheiding maar daarenboven bij de gemeenschappelijke uitwatering door de Rotte- en Schiesluizen, terwijl Cralingen, Capelle, Nieuwerkerc, Moordrecht en Zuid-Waddinxveen zelf voor hun eigen uitwatering zorgden en dus alleen belang hadden bij het onderhoud van de Merwede- en IJsseldijken. Waar nu het onderhoud van den Cralingschen dijk steeds het allerzwaarste is geweest en dat van den IJsseldijk natuurlijk van het westen naar het

1) Zie Bijlage C.

2) Arch. v. Schieland A 7 f°. 58 v°.

3) Ibidem f°. 58. — Het verdient opmerking, dat Zegwaert, dat toen reeds zijn eerste watergang naar den IJssel vervangen had door de uitwatering op de Rotte, erbij was gevoegd, doch geen der ambachten langs den IJssel.

4) Van den Bergh I n°. 153, 204.

oosten voortdurend in zwaarte afnam, daar is het begrijpelijk, dat Cralingen voor zijn volle aantal morgens was aangeslagen en dat de aanslag voor Capelle op $^{2}/_{3}$, voor Nieuwerkerc op $^{1}/_{2}$ en voor Moordrecht en Zuid-Waddinxveen op $^{2}/_{5}$ verminderd was. Het ambacht van Zegwaert daarentegen was omgekeerd alleen betrokken bij zijn uitwatering op de Rotte doch niet bij Schielands zeedijk, daar het door de Lantscheiding van het oudste waterschap was gescheiden, en stond daarom slechts voor $^{1}/_{2}$ van zijn werkelijke grootte te boek.

Heeft ons de lijst der hoefslagen van 1420 in de eerste plaats op het spoor gebracht van den omvang van het oorspronkelijke waterschap, niet minder belangrijk is de tweede omstandigheid, die uit de lijst is af te leiden, nl. het verschil tusschen de noordelijke en de zuidelijke ambachten. Terwijl de ambachten Bleiswijc, Zevenhuzen, Cralingen, Capelle, Nieuwerkerc, Moordrecht en Zuid-Waddinxveen geheel en Rotterban en Ouderschie grootendeels overeenstemden met de gelijknamige politieke ambachten, zoo week bezuiden den oudsten zeedijk de waterstaatkundige indeeling in ambachten bijna geheel af van de politieke. Waar die oudste zeedijk van Schieland gelegen heeft, is aan geen twijfel onderhevig, daar hij op de meeste plaatsen hetzij vroeger of thans nog den naam Oudendijk droeg of draagt, en is trouwens reeds grootendeels door FRUIN aangewezen [1]). Van het oosten naar het westen liep hij langs de voormalige grens tusschen de gemeenten Rotterdam en Hillegersberg, waar FLORIS BALTHAZARS nog den Oudendijc kende, langs de Koot, den Kleiweg tot de Rotterdamsche Schie (waarnaar de Oudendijksche polder heet) en den Rotterdamschen weg naar Ouderschie [2]). Bezuiden dien zeedijk nu weken niet slechts bij die ambachten, welke politiek en waterstaatkundig denzelfden naam droegen, de politieke en de waterstaatkundige grenzen ten deele van elkander af, maar, sterker, er waren zelfs waterstaatkundige ambachten, die nooit politieke ambachten geweest zijn. Zoo behoorde Berchpolre, dat waterstaatkundig steeds zelfstandig is geweest, politiek tot het ambacht Hildegaertsberch of Rotterban, hetgeen voor de latere eeuwen vaststaat door tal van kaarten en bescheiden en voor de vroegere, waarin deze ontbreken, is af te leiden uit den naam Berchpolre, welke het tot een aan „den Berch", d. i. Hildegaertsberch, behoorenden polder stempelde, hoewel het voor het ambacht Schiebroec

---

1) L. l. 31 noot 4 tweede gedeelte.

2) Op het laatste punt wijk ik af van FRUIN, omdat Cralinger- of van der Lecke ambacht waterstaatkundig zelfstandig was, hoewel het tot het gerecht van Schie behoorde, hetgeen alleen hieruit kan verklaard worden, dat het een latere bedijking was.

lag en daarom naar het gemeene dijkrecht hierbij had moeten gevoegd zijn. En zoo waren ook Blommersdijc en Cool zelfstandige waterstaatkundige ambachten, hoewel zij politiek in latere eeuwen met Bokelsdijc één ambacht uitmaakten, dat eerst meestal Bokelsdijc doch later gewoonlijk Cool werd genoemd. En dat dit reeds in 1281 het geval was, hebben wij uit het reeds besproken charter van dat jaar gezien, daar in het daarin genoemde officium dictum Bokelsdijck tevens Blommersdijc en Cool moeten begrepen zijn geweest, omdat deze anders er afzonderlijk naast genoemd hadden moeten zijn.

Behalve de drie genoemde waterstaatkundige ambachten Berchpolre, Blommersdijc en Cool, welke wij uit de hoefslagen van 1420 kennen, had er daarenboven vroeger nog een vierde bestaan, dat politiek niet zelfstandig was en reeds vóór 1420 opgeheven was geworden. Den 25 Mei 1348 toch werd een overeenkomst [1]) gesloten tusschen de stad Rotterdam en de „gemeene buijren wijtten ambachten vanden Broeke, den Berchspolre ende van Bloemarsdike, die gelegen zijn op die westzijde vander vaert", waarbij de stad aan die buren vergunde om voortaan uit te wateren door die vaart en de aan het einde daarvan gelegen sluis. Die overeenkomst was het noodzakelijke gevolg van den aanleg van „ene opene vaert ende enen wech daerbi streckende van Rotterdamme tote in die Schie", waartoe de stad in 1340 de vergunning van den graaf gekocht had [2]), want die weg [3]) sneed de ten westen van de vaart gelegen buren af van hun vroegere uitwatering op de Rottesluizen. Van die drie ambachten zijn ons Berchpolre en Bloemarsdijc reeds bekend, maar daarnaast wordt nog een derde genoemd, Broec of

1) Van Mieris II 750/1; cf. Bronnen v. d. G. v. R. IV n°. 572/3, waar het jaartal m. i. ten onrechte op „1347?" wordt gesteld.

2) Van Mieris II 640; Rotterd. Hist.-bl., Bijl. d. Kron. n°. 60.

3) Deze weg moet oorspronkelijk langs de oostzijde der vaart hebben gelegen, blijkens: 1°. „die hoel daer men doer te Delf waert pleecht te varen ende *over* die spoye vaert leyt binnen den Noortpoorthuse" (Rott. Hist.-bl., Bijl. d. Kron. n°. 102 p. 160, n°. 1373), waaruit blijkt, dat de brug aan het einde der Westwagenstraat destijds niet over de vest naar de Westschiekade, maar over de „spoye vaert" naar de Oostschiekade — natuurlijk wegens het hof van Wedena — lag. 2°. In verband daarmede Bilres heul („die hoel ter Ouderscije", ibidem p. 159) bij de Schans onder Ouderschie, welke weder op den westoever der vaart voerde, en van waar de oudste zeedijk (nu de Rotterdamsche weg) verder den weg naar Delft vormde. Het deel der Schievaart tusschen Bilres heul en Ouderschie moet dan ook lang onbekaad zijn gebleven, en van daar dat in het charter van 1348 alleen de ambachten „vanden Broeke, den Berchspolre ende van Bloemarsdike" worden genoemd, maar niet dat van Ouderschie (of zijn onderdeelen Oudendijc en Zestienhoven). 3°. Het charter zelf van 1348, daar alleen de ligging van den weg beoosten de vaart de uitwatering „der gemeene buyren op die westzijde vander vaert" *door* die vaart verklaart.

uten Broec. Waaruit dit bestond, kan geen oogenblik twijfelachtig zijn, als men de kaart beziet. Immers de Schievaart sneed behalve stukken van Bloemarsdijc en Berchpolre ook nog den lateren Blijdorpschen polder, welke te voren met het stuk van den lateren Oudendijkschen polder bezuiden den oudsten zeedijk (den Kleiweg) één geheel, één „polder", gevormd had, van de Rottesluizen af, en deze had zelfs van alle drie het meeste belang bij de overeenkomst. Het ambacht Broec of uten Broec kan daarom onmogelijk iets anders zijn geweest dan die polder, niet, zooals men wellicht geneigd zou zijn te meenen, het destijds eveneens Broec genaamde [1]) latere ambacht Schiebroec, want dit had met de geheele zaak niets te maken. Trouwens, het feit, dat die polder bezuiden den oudsten zeedijk lag en dus een latere bedijking vormde, zou op zich zelf reeds het vermoeden van een afzonderlijk waterstaatkundig ambacht wettigen, evenals de ten oosten en ten westen eraan grenzende Berchpolre en Cralinger- of van der Lecke ambacht waterstaatkundig zelfstandig waren. En nu is het ook duidelijk, hoe in de door HAMAKER uitgegeven rekeningen van Holland onder het Henegouwsche huis bij de herfstbede over 1344 meer dan één ambacht Broec kan voorkomen: een daarvan en wel vermoedelijk „Broec Philips ambacht" [2]) moet het ambacht uten Broec der overeenkomst van 1348 geweest zijn. Doch het is vóór 1420 opgeheven en, zooals uit de morgentalen blijkt, vereenigd met het ambacht Ouderschie, waartoe het politiek ook steeds behoord heeft en is blijven behooren.

Nu we aldus een waterstaatkundig ambacht bezuiden den oudsten zeedijk hebben leeren kennen, waarvan in onze oudste lijst dier ambachten geen melding wordt gemaakt, meen ik in die richting verder te kunnen gaan. Behalve het bij Ouderschie geannexeerde voormalige ambacht uten Broec waren er bezuiden den oudsten zeedijk nog twee streken, die in 1420 geen afzonderlijke ambachten vormden doch een deel uitmaakten van de crachter gelegen ambachten van het oude land. De eene was de latere Kralingsche Voorpolder, die zoowel waterstaatkundig als politiek een onderdeel was van het ambacht Cralingen, de andere het eveneens in alle opzichten tot het ambacht Rotterban of Hildegaertsberch behoorende terrein tusschen de ambachten Rubroec en Berchpolre benoorden de voormalige grens tusschen Hillegersberg en Blommersdijk, waar blijkens den atlas van FLORIS BALTHAZARS in het begin der 17e eeuw nog een „Ouwendijc" genaamde kade lag. Van geen van beide streken wordt ons ergens, zooals van uten Broec, met zooveel woorden gezegd, dat

1) HAMAKER, Rekeningen van Holland II 27, 131, 142.

2) Ibidem 142.

ze ooit afzonderlijke ambachten gevormd hebben. Maar nu de vergelijking van de overeenkomst van 1348 met de hoefslagen van 1420 ons de mogelijkheid geleerd heeft, dat er vóór 1420 ambachten geweest waren, die toen met andere vereenigd waren geworden, nu meen ik ook een spoor derzelfde verhouding te kunnen aanwijzen voor een dier twee streken, den lateren Kralingschen Voorpolder. In een charter namelijk van 9 Juli 1297 over landkoop in Cralingen [1]) geeft de graaf eerst een zeker voorschrift daarover voor het land „tusschen Honingen ende Rubbroec", d. i. den lateren Kralingschen Voorpolder, en daarna andere voorschriften voor „tambocht van Cralingen", waaruit m. i. is af te leiden, dat het land tusschen Honingen en Rubroec destijds in zeker opzicht een afzonderlijk geheel vormde, afgescheiden van „tambocht van Cralingen". Waar wij nu uit het verband van dit charter met een ander van 1299 [2]) met zekerheid weten, dat dat land reeds toen politiek één geheel uitmaakte met het oude ambacht van Cralingen, en waar de leenregisters der St. Paulus-abdij ons leeren, dat de tienden van dat land, het eerst vermeld in 1270 als de tienden van het nieuwe land van Cralingen [3]), steeds afzonderlijk werden beleend, daar ligt d. m. de gevolgtrekking voor de hand, dat het dan destijds in waterstaatkundig opzicht nog zelfstandig moet zijn geweest.

Van het andere der twee bedoelde terreinen, n. l. dat tusschen de ambachten Rubroec en Berchpolre, is daarentegen van een zelfstandig waterstaatkundig ambacht nergens meer eenig spoor te vinden. Het bestond feitelijk uit twee bedijkingen: het westelijke deel ervan ten westen van den Bergweg, dat in den atlas van Floris Balthazars nog den afzonderlijken naam van de „Veertich morgen" draagt, was slechts door een scheidsloot, de ons uit een aantal beleeningen van tienden der St. Paulus-abdij bekende „Louwersloot", gescheiden van het ambacht Berchpolre en maakte zonder twijfel hiermede samen één bedijking uit, terwijl het oostelijke deel ervan, het land tusschen den Bergweg en de laan langs de oostzijde der begraafplaats, een andere latere bedijking moet hebben gevormd. Dat die nu oorspronkelijk hetzij één of twee waterstaatkundige ambachten hebben gevormd, durf ik bij het ontbreken van elk spoor daarvan niet beweren, doch komt mij wel waarschijnlijk voor, omdat het met alle andere gronden bezuiden den oudsten zeedijk het geval is geweest, en in elk geval is uit het niet voorkomen van

---

[1]) Van den Bergh II n°. 1004.

[2]) Rotterd. Hist.-bl., Bijl. d. Kron. n°. 14.

[3]) De Fremery n°. 159.

die ambachten in de hoefslagen van 1420 geen bewijs meer daartegen is te putten.

Ik kom nu tot het tweede punt betreffende de ambachten bezuiden den oudsten zeedijk, nl. het verschil in begrenzing tusschen de gelijknamige waterstaatkundige en politieke ambachten.

De bron voor de grenzen der politieke ambachten bestaat natuurlijk vooral in de kaarten der heerlijkheden, welke ons van het midden der 16ᵉ eeuw af ten dienste staan, aangevuld door de verspreide aanteekeningen in oudere bronnen, welke leerén, dat, voorzoover is na te gaan, die grenzen nooit veranderd zijn. Dit was trouwens ook a priori te verwachten, want de politieke ambachten waren nagenoeg alle leenen en vererfden steeds als één geheel of werden als zoodanig opnieuw uitgegeven. De in het Algemeen Rijksarchief bewaarde registers stellen ons in staat om van bijna alle ambachten van den tijd van graaf FLORIS V af tot het eind der Republiek toe de lijst der leenheffers zonder leemten op te maken, en uit niets is af te leiden, voor welk ambacht ook, dat zijn grenzen in die vijf eeuwen zouden zijn gewijzigd.

Voor de grenzen der waterstaatkundige ambachten daarentegen bestaat onze eenige directe bron uit de grootte van hun aanslag in de lijst der hoefslagen van 1420. Dit levert echter geen bezwaar op tegen de reconstructie dier grenzen, omdat de vergelijking van hun grootte met die der politieke ambachten, met het reeds door mij vermelde Register der Nieuwe Meetinghe van 1541/5 en met de verkaveling ons overal tot die reconstructie volkomen in staat stelt. Wij moeten daarbij echter steeds twee omstandigheden in het oog houden, die ik thans beide met een enkel woord moet bespreken.

De eene daarvan is deze, dat de waterstaatkundige ambachten bezuiden den oudsten zeedijk, in tegenstelling met die in het oude land benoorden dien dijk, in den regel steeds moeten hebben bestaan uit één geheele bedijking, één „polre", of wel uit een combinatie van bedijkingen. In den regel, want daarop bestaat één uitzondering, die opmerking verdient, omdat ze licht geeft omtrent het verband tusschen de politieke en de waterstaatkundige ambachten, n.l. het ambacht Berchpolre. Een blik op de kaart leert overtuigend, dat dit, zooals ik reeds zeide, één polder moet hebben gevormd met de ten oosten eraan grenzende Veertich morgen van FLORIS BALTHAZARS, samen aan de zuidzijde begrensd door den Bloemartsdijc, thans Bergweg en Walenburgerweg geheeten. Overweegt men nu, dat de grens tusschen het ambacht Berchpolre en de Veertich morgen, de Louwersloot, de in een rechte lijn door-

getrokken verlenging vormde [1]) van de grens tusschen de ambachten Schiebroec en Rotterban in het oude land, dan is d.m. de gevolgtrekking onafwijsbaar, dat die verdeeling van den polder in twee waterstaatkundig zelfstandige deelen het uitvloeisel moet geweest zijn van het oude dijkrecht, dat de „uterdijc", d.i. de buiten of voor een dijk gelegen aanwas, in den regel toekwam aan den eigenaar van het achter den dijk gelegen ambacht en dat dus die verdeeling moet dagteekenen uit den tijd, toen die polder, welke uiterdijken van twee politieke ambachten omvatte, bedijkt werd. Wanneer en hoe nu het ambacht Berchpolre kerkelijk en politiek onder Hildegaertsberch is gekomen, is ons niet bekend doch doet ook niets ter zake.

De andere omstandigheid, waarmede wij steeds rekening moeten houden, bestaat hierin, dat de waterstaatkundige ambachten alle op twee na in de hoefslagen waren aangeslagen niet voor een zeker aantal morgens, maar voor het aantal geheele of (bezuiden den oudsten zeedijk) halve hoeven — van waar de naam „hoefslag" — die er in het aantal morgens van het ambacht begrepen waren. Daar nu een hoef 30 morgen groot was [2]) en het aantal hoeven bij den aanslag bewijsbaar steeds naar beneden werd afgerond, kon bij elk ambacht de aanslag tot 14 à 15 morgen toe minder bedragen dan de werkelijke grootte. Op dien regel van den aanslag bij geheele of halve hoeven bestonden echter in 1420 twee uitzonderingen, die hoogst belangrijk zijn, daar ze als ik wel zie het bewijs opleveren van den tijd, waarin de hoefslagen moeten zijn vastgesteld. Immers ze werden gevormd door het ambacht Rubroec, dat voor 118 morgen, en het ambacht van der Leck, dat voor 223 morgen te boek stond, en voor deze afwijking van den vermelden regel is m.i. slechts één verklaring mogelijk: het waren namelijk de twee ambachten, voor welke binnen den zeedijk de poortgebieden van Rotterdam en Schiedam lagen, en deze moeten na de verkrijging van het stadsrecht van den oorspronkelijken aanslag dier ambachten zijn afgetrokken geworden. Dat komt ook uit, want Rotterdam in zijn aanstonds aan te geven omvang tot aan de buitendijksloot was vrij juist 122 morgen groot, met de 118 morgen van den aanslag van Rubroec samen 240 morgen, d.i. 8 hoeven, uitmakende, terwijl het tot Schieland behoorende deel van het oude Schiedam, eveneens tot aan de buitendijksloot, ongeveer 32 morgen groot was, met de 223 van

[1]) Dit blijkt uit de opgave van de perceelen, welke de Veertich morgen vormden, in het Register der Nieuwe Meetinghe, in verband met de verkaveling.

[2]) Een hoef omvatte 30 morgen, een morgen 6 hont, een hont 100 roeden. Een morgen was 8515,8 M² groot.

het ambacht van der Leck samen $8^1/_2$ hoef bedragende. Is deze opmerking juist, dan volgt eruit, dat de hoefslagen moeten zijn vastgesteld voor de stichting van Schiedam, d. i. voor 1262 [1]). Men verwondere zich niet over een zoo hoogen ouderdom der hoefslagen, want wij weten toevallig, dat ook de Betuwe in het 2ᵉ kwart der 13ᵉ eeuw op last van graaf OTTO II van Gelre „per mansos", d. i. bij hoeven, werd opgemeten [2]), en ik meen ook voor Rijnland een even oude dagteekening der hoefslagen te mogen aannemen, waarop het mij echter te ver zou voeren thans nader in te gaan.

Het eerste ambacht, dat onze aandacht vraagt, is Rubroec. Dit was in 1420 aangeslagen voor 118 morgen en kan dus, met de 14 morgen van de afronding naar beneden bij den aanslag naar halve hoeven, 118 à 132 morgen groot geweest zijn. De vraag is nu, welk gebied dat ambacht uitmaakte. De grenzen aan de noord- en oostzijden staan vast: ten oosten vormden de Vliet- en Slaakkaden de grens tegen het ambacht Cralingen, en ten noorden een thans niet meer bestaande doch op de 17ᵉ eeuwsche kaarten van Schieland nog voorkomende Oudendijc langs de voormalige grens tusschen de gemeenten Rotterdam en Hillegersberg en vervolgens de Prinsenlaan [3]) langs de oostzijde der begraafplaats de grens tegen het ambacht Rotterban. Volgens de opmeting van 1545 was Rubroec „mit Quakernaeck", zooals er uitdrukkelijk bij wordt gezegd, 147 morgen $2^1/_2$ hont groot. Quakernaeck heette het land, dat in 1489 door het verleggen der stadsvest van de Lange Warande en de Boschlaan naar den Goudschen Singel [4]) buiten de poorte werd gesloten en 16 morgen $4^3/_4$ hont groot was. Trekt men deze af van de 147 morgen $2^1/_2$ hont, dan krijgt men voor Rubroec *zonder* Quakernaeck 130 morgen $4^3/_4$ hont, welke dus vrij wel aan den aanslag van het ambacht op 118 morgen kunnen beantwoorden en dan ook vóór de bijvoeging van Quakernaeck het ambacht moeten hebben uitgemaakt.

Doch het *oorspronkelijke* ambacht Rubroec kunnen ze niet gevormd hebben, om deze reden. De landmeter JASPER ADRIAENSZ. nam in 1545 de Rotte aan als de westelijke grens van het ambacht, hetgeen politiek inderdaad het geval was sedert den tijd van graaf

---

[1]) Dr. K. HEERINGA, Beschrijving van Schiedam I (1910) 2.

[2]) SLOET n°. 646.

[3]) J. M. DROOGENDIJK en Dr. H. C. H. MOQUETTE, Rotterdamsche straatnamen (1910) 111.

[4]) Bronnen v. d. G. v. R. II 255. De in 1489 verlaten vest was echter niet de eerste na 1340 gemaakte, doch werd eerst in 1426 aangelegd ter vervanging van de „oude vest" (ib. III 53, 56, 57, 59, 60, 116, 118, 408, 415, 426), en er schijnt mij alle reden om aan te nemen, dat men in 1489 slechts tot die „oude vest" is teruggekeerd.

Floris V, daar wij uit diens Oude Register weten, dat de Voorschotens in 1283 onder anderen in leen hadden „dat ambochte van Rubroke ende van Rotterdam ter halver Rotte" [1]), terwijl ook het ten westen daaraan grenzende ambacht der Bokels erin gezegd wordt zich tot de halve Rotte uit te strekken [2]). Doch waterstaatkundig kan de Rotte onmogelijk de grens van het ambacht geweest zijn. Nu is ons toevallig een aanteekening bewaard gebleven, dat heer Dirc Bokel in het 1e kwart der 14e eeuw van den abt van St. Paulus onder anderen in leen had de tienden van Blommersdijc en „die tiende van Rubroec bewester Rotte" [3]). Dit kan onmogelijk een verschrijving voor „beooster Rotte" zijn, want, indien werkelijk de geheele tienden van Rubroec ten oosten van de Rotte hadden gelegen, zou de bijvoeging van „beooster Rotte" geen zin hebben gehad, terwijl daarenboven de Bokels nooit iets ten oosten van de Rotte bezeten hebben. Die bijvoeging leert dus, wat we waterstaatkundig ook verwachtten en wat strikt genomen ook is af te leiden uit de omschrijving van het leen der Voorschotens in 1283, omdat de bijvoeging der woorden „ter halver Rotte" daarin anders overbodig en zonder beteekenis zou zijn geweest, dat een deel van het ambacht Rubroec in de 13e en 14e eeuwen ten westen van de Rotte lag. En nu we dit weten, kan de westelijke grens tegen het ambacht Blommersdijc geen oogenblik meer twijfelachtig zijn: ze kan alleen de dijk van den polder Blommersdijc geweest zijn, die grootendeels thans nog bestaat onder de namen Zwaanshals, Hofdijk en Kruiskade. Voegt men nu echter dit terrein bij de 130 morgen $4^3/_4$ hout der opmeting van 1545 *zonder* Quakernaeck, dan wordt het veel te groot om te kunnen overeenkomen met den aanslag op 118 morgen van 1420, zoodat er in 1545 grond bij moet zijn opgemeten, die niet in de oorspronkelijke hoefslagen begrepen was geweest.

Welke grond dat was, leert de kaart. Het leen der Voorschotens bestond uit „dat ambochte van Rubroke ende van Rotterdam ter halver Rotte". Uit de bijvoeging der woorden „ter halver Rotte" weten wij thans, dat is af te leiden, dat de namen Rubroec en Rotterdam daar in waterstaatkundigen zin bedoeld waren. En dan volgt uit dien dubbelen naam, dat geen dier twee op zich zelf voldoende was voor de omschrijving van het geheele ambacht, m. a. w. dat we hier niet met één maar met twee bedijkingen te doen hebben, Rubroec en Rotterdam. Is dit juist, dan leert weer

[1]) B. e. M. Hist. Gen. XXII 231.
[2]) Ibidem 209.
[3]) Alg. Rijksarch., Cartul. v. Egmond van 1358, gefolieerd 1—119, f°. 77 v°.

de kaart, dat de dijk, welke die twee bedijkingen scheidde, alleen kan bestaan hebben uit den tegenwoordigen Goudschen Rijweg, door JASPER ADRIAENSZ. sGravenwech genoemd, en het westelijk verlengde daarvan, dat blijkens de kaart van JACOB VAN DEVENTER [1]) nog in 1562 bestond. Het land ten zuiden van dien dijk moet dus tot den polder Rotterdam hebben behoord. Trekken we dit land af van het resultaat der opmeting in 1545 en voegen we er daarentegen aan de westzijde alles aan toe tot aan den Zwaanshals en den Hofdijk met inbegrip van de Rotte, dan krijgen we inderdaad precies de 118 morgen der hoefslagen. En dit resultaat vindt nog van een onverwachte zijde bevestiging, doordat het politieke ambacht Rubroec, dat in de 14e en 15e eeuwen door het geslacht DE COC in leen werd gehouden, gezegd wordt zich uit te strekken tot „GERRIT BERCHMANS wech" toe [2]), welke, zooals van elders blijkt, juist dat westelijk verlengde van den Goudschen Rijweg was. De oorspronkelijke toestand is naar ik meen nog ten deele tot den huidigen dag bewaard gebleven, doordat het deel van het ambacht bewesten de Rotte steeds vlietland is gebleven, d. i. met de Rotte gemeen heeft gelegen.

De polder Rotterdam, die oorspronkelijk, vóór de verheffing van Rotterdam tot stad, in de hoefslagen begrepen moet zijn geweest en daarna ten deele evenals Schiedam eruit werd ontslagen, omvatte dus het geheele terrein tusschen den Goudschen Rijweg en „GERRIT BERCHMANS wech" eenerzijds en de buitendijksloot van de Hoogstraat, d. i. de Steigersgracht, anderzijds, en was, zooals ik reeds opmerkte, 122 morgen groot, met Rubroec samen 8 hoeven uitmakende.

Maar die oorspronkelijke verdeeling is in de 15e eeuw gewijzigd geworden. Ik deelde reeds mede, dat toen Westblommersdijc van het ambacht Blommersdijc naar het ambacht Cool is overgegaan. Doch de wijziging heeft zich niet daartoe beperkt. Want, terwijl Cool en Blommersdijc te voren ieder voor 6½ hoef en dus samen voor 13 hoeven waren aangeslagen, bedroeg de aanslag van Cool met Westblommersdijc 9½ hoef en die van het overschot van Blommersdijc 4 hoeven, samen 13½ hoef, zoodat de gemeenschappelijke aanslag der twee ambachten ½ hoef grooter was geworden. Waar nu alle omringende ambachten, Rotterban, Berchpolre, Ouderschie, Bokelsdijc en Schoonderlo, op hetzelfde aantal hoeven gebleven waren, is het onmogelijk die vermeerdering van den aanslag van

[1]) Bronnen v. d. G. v. R., Portef. met Plattegronden.
[2]) Ibidem IV no. 1424.

Cool en Blommersdijc met ½ hoef elders te vinden dan in het terrein tusschen den Zwaanshals en de Rotte, in het „Rubroec bewester Rotte" van heer DIRC BOKEL, wat ook uitkomt, daar Oost-Blommersdijc alleen *met* dat terrein 4 hoeven groot was. Bij de wijziging van den aanslag in de 15ᵉ eeuw moet dus Rubroec bewester Rotte bij het ambacht Blommersdijc zijn gevoegd. Doch, daar het ambacht Rubroec zelf op 118 morgen bleef staan, moet in compensatie van het land ten westen van de Rotte de grond van het voormalige ambacht Rotterdam tusschen den Goudschen Rijweg en de Lange Warande bij het ambacht Rubroec gevoegd zijn geworden, hetgeen ook bevestigd wordt door de berekening van het resultaat der nieuwe meting in 1545 van Rubroec „mit Quakernaeck" op 147½ morgen, want Quakernaeck kon daarin niet begrepen worden, indien niet de grond ten noorden daarvan reeds te voren tot Rubroec behoord had.

Ook den ouderdom der bedijking van Rotterdam kunnen wij eenigermate schatten. In het bescheid van 1296 vinden wij deze merkwaardige aanteekening: „voirt van den dijc, daer GIZEBRECHT BOKELS stalhuys up staet, alom in Rubroec ende Rubroec dore, zo vinden wi, datten mijn vrouwe van Heynegouwen vercofte ende datten die lude betaelden" [1]). Die verkochte dijk kan kwalijk een andere geweest zijn dan de zooeven genoemde zuidelijke dijk van Rubroec, nl. sGravenwech, GERRIT BERCHMANS wech en het verlengde van dezen bewesten de Rotte, waar „GIZEBRECHT BOKELS stalhuys" — immers de BOKELS hebben nooit iets ten oosten der Rotte bezeten — moet gestaan hebben. „Mijn vrouwe van Heynegouwen" is natuurlijk de in 1284 overleden ver ALEYT, die kort voor 1262, toen zij nog voogdes van Holland was, ook den nieuwen dam in de Schie had gelegd en Nieuwendam had gesticht [2]). Zij moet dus vóór de VOORSCHOTENS ook ambachtsvrouwe van Rubroec geweest zijn en kon den dijk hiervan alleen verkoopen na de bedijking van Rotterdam, welke dus in elk geval voor 1284 moet hebben plaats gehad. Maar ik meen nog een vroegeren datum te kunnen aanwijzen. Boven [3]) vermeldde ik reeds, dat in 1270 de tienden van het nieuwe land van Cralingen, d.i. de latere Voorpolder, worden genoemd. Nu wil het mij om topographische redenen voorkomen, dat die polder tegelijk met Rotterdam moet zijn bedijkt geworden, want de dijk van beide was en is een aaneensluitende lijn met slechts een flauwe bocht in het westen van den Voorpolder. Ik

---

1) DE FREMERY nº. 309 sub 13.
2) Dr. K. HEERINGA, Beschrijving van Schiedam I (1910) 2.
3) Pag. 22.

meen daarom de bedijking van Rotterdam eenige jaren voor 1270 te mogen stellen, en, wanneer men dan let op de volkomen analoge werkzaamheid van ver ALEYT aan den mond der Schie, meen ik, dat de gissing — maar meer is het ook niet — volkomen gewettigd is, dat eveneens aan haar als ambachtsvrouw van Rubroec de bedijking van Rotterdam is te danken.

Rubroec grensde ten noordwesten aan de reeds boven [1]) besproken, tot het ambacht Rotterban behoorende bedijking tusschen de laan ten oosten der begraafplaats (de Prinsenlaan) en den Bergweg, waarvan de dijk ten oosten van de Rotte gevormd werd door die laan en ten westen van de Rotte door den nog bij FLORIS BALTHAZARS voorkomenden Oudendijc langs de voormalige grens tusschen de gemeenten Rotterdam en Hillegersberg. Die dijk sloot dus de Rotte af en daarin moet bij het huis te Crooswijc een sluis in de Rotte hebben gelegen vóórdat Rubroec bedijkt werd. Ik geloof daarom aan de juistheid van het bericht, voorkomende in de overigens tal van historische onmogelijkheden bevattende Beschrijvinge der Stad Rotterdam enz. van GERRIT VAN SPAAN [2]): „de dorpels van deze sluizen hebben niet lang geleden nog tussen Kroos-wijk en 't Swaanshals in de Rotte gelegen; maar VERDOES heeft z'er van daan gehaald, en de dorpels van zijn huis af gemaakt;" welk bericht de door mij gegeven voorstelling bevestigt.

Ten westen dier bedijking lagen de Veertich morgen van FLORIS BALTHAZARS, eveneens politiek en waterstaatkundig tot het ambacht Rotterban behoorende, doch met het ten westen eraan grenzende ambacht Berchpolre één bedijking uitmakende, welke, zooals de kaart leert, aan de zooeven besproken bedijking moet zijn voorafgegaan. De scheidsloot tusschen de Veertich morgen en Berchpolre werd weliswaar door FLORIS BALTHAZARS ruw en krom geteekend, doch dat die in werkelijkheid de rechte sloot was, welke van het zuidpunt der Vliet (de grens tusschen de ambachten Schiebroec en Rotterban ten noorden van den oudsten zeedijk) naar den Bergweg liep, blijkt uit het Register der Nieuwe Meetinghe, waar de twee tot Rotterban behoorende weeren, „dat ouer die Kleijwech ende streckt langens dat scheit van Berric polder ende den Berric wech toet dat scheit van Blummers dijck" [3]), ter grootte van 43 morgen 166 roeden worden opgegeven, hetgeen precies op die sloot als „dat scheit van Berric polder" wijst.

---

[1]) Zie pag. 22.

[2]) Uitg. 1698 p. 193; cf. Bronnen v. d. G. v. R. II Inl. p. II.

[3]) F°. 49 v°.

Die scheidsloot identificeerde ik boven [1]) met de uit een aantal beleeningen van tienden der St. Paulus-abdij bekende Louwersloot, en eigenlijk ben ik daarvan nog het bewijs schuldig. Die tienden werden meestal omschreven als gelegen „tusschen Scherpendrecht ende Louwersloot inde parochie van Hildegaertsberge." Dat Scherpendrecht zelf wordt nooit ergens anders vermeld, maar we kunnen de ligging ervan precies afleiden uit de ligging van twee kaden, die beide ernaar genoemd waren: benoorden den Kleiweg de oostkade van den lateren Oudendijkschen polder en bezuiden den Kleiweg de kade die Berchpolre en uten Broec (en daardoor nog in de vorige eeuw de gemeenten Hillegersberg en Overschie) scheidde en die sedert 1904 officiëel weder als van ouds Scherpendrechtsche kade heet [2]). De ligging nu van die twee kaden, welke beide dien naam droegen, bewijst, dat Scherpendrecht zelf alleen kan gelegen hebben benoorden den Kleiweg tusschen die twee kaden; zoodat de westgrens der bedoelde tienden der parochie Hildegaertsberch niets anders dan de zuidelijkste dier twee kaden kan geweest zijn en die tienden zelf dus alleen de tot de parochie Hildegaertsberch behoorende Berchpolre.

De waterstaatkundige grens van de bedijking Berchpolre en Veertich morgen was natuurlijk de Bloemaertsdijc, thans Bergweg en Walenburgerweg geheeten, maar de politieke tusschen de ambachten Bokelsdijc (waartoe Blommersdijc behoorde) en Hildegaertsberch was de sloot, die ten noordwesten van den Bergweg en Walenburgerweg nog in de vorige eeuw de gemeenten Hillegersberg en Rotterdam scheidde. Van daar dat de landmeter Jasper Adriaensz. in 1541/5, hier zooals zoo vaak van de politieke indeeling uitgaande, de strook tusschen die sloot en den dijk tot Blommersdijc rekende en daardoor eenerzijds Blommersdijc berekende op 135 morgen 364 roeden [3]), hoewel het voor en na slechts voor 120 morgen was aangeslagen, en anderzijds Berchpolre op 198 morgen 583 roeden [4]), d. i. ruim 13 morgen minder dan den aanslag in de hoefslagen.

Daarentegen verdient het opmerking, dat hij de zuidwestelijke punt ten zuiden der Rotterdamsche Schievaart („noch een huck lants legende ouer die Rotterdamsche wech an Boekelsdijck [5]) ende an Brijdoerp ende is groet dortien (margen) mijn zes ende viertic

---

[1]) Pag. 28.
[2]) Rotterd. Straatnamen 125.
[3]) F°. 79.
[4]) F°. 81.
[5]) Hier weder in politieken zin bedoeld.

ruen [1])") nog uitdrukkelijk tot Berchpolre rekende, zoodat dit niet zooals Westblommersdijc bij het ambacht Cool was gevoegd, hoewel het reeds lang hiermede dezelfde uitwatering had.

Ten zuiden grensde aan tBloclant, de Veertich morgen en Berchpolre het ambacht Blommersdijc, dat reeds grootendeels bij Rubroec en Berchpolre is besproken. De waterstaatkundige grens ervan was tegen de ambachten Rubroec, Rotterdam en tRodezant (waarover aanstonds) de dijk, die onder de namen Zwaanshals, Hofdijk en Kruiskade thans nog grootendeels bestaat, en welks binnendijksloot in de eerste helft der 19e eeuw in Oost-Blommersdijk nog geheel aanwezig was [2]); in het westen tegen het ambacht uten Broec (later den Blijdorpschen polder) de weg, die in de 19e eeuw de grens tusschen de gemeenten Overschie en Rotterdam vormde en in de eerste helft daarvan nog Beugelsdijksche weg heette [3]); en tegen het ambacht Bokelsdijc de niet in het verlengde van dien weg doch een 60 meter westelijker gelegen kade, die thans de Coolsche straat heet. De politieke grens daarentegen — Blommersdijc was politiek een onderdeel van het ambacht Bokelsdijc, later meestal Cool genoemd — lag voor een goed deel elders. Aan de noordwestzijde was het, zooals bij Berchpolre werd gezegd, de sloot, die tot de 19e eeuw de grens vormde tusschen de ambachten Hillegersberg en Bokelsdijk. Evenzoo was het in het westen niet de kade, die de waterstaatkundige grens uitmaakte, maar een op een 60 meter ten westen daarvan gelegen sloot, die aan de noordzijde in het verlengde lag van de grens tusschen Berchpolre en uten Broec en aan de zuidzijde in het verlengde van de zooeven genoemde Coolsche straat [4]). En naar het oosten was het, zooals bij Rubroec werd uiteengezet, niet de Hofdijk en het Zwaanshals, maar de Rotte. Zeer werkwaardig is het nu, dat de kerkelijke grens der parochie Hildegaertsberch, waartoe Berchpolre, Blommersdijc en tRodezant behoorden, aan de oostzijde, tegen de parochie Rotterdam, blijkens de boven vermelde aanteekening over de tienden van Rubroec bewester Rotte, overeenstemde met de waterstaatkundige grens, doch aan de westzijde, tegen de parochie Overschie, daarentegen met de politieke grens, blijkens een kaart der Overschiesche tienden van 1700/3 van N. en J. Kruikius [5]). De oor-

---

[1]) F°. 81.

[2]) Kaart van L. F. Temminck van 1839 in Bronnen v. d. G. v. R., Portefeuille met plattegronden.

[3]) Ibidem.

[4]) Kaart van Jan Jansz. Stampioen van 1628 (Rotterd. Gem. arch.).

[5]) Copie van C. Kool in 1815 (Rotterd. Gem. arch.).

zaak van dit verschil zal wel hierin liggen, dat Hildegaertsberch aan de St. Paulus-abdij behoorde, terwijl Overschie onder de abdij van Egmont stond, en dat de grens tusschen de beide parochies daarom in de nieuwe bedijkingen bezuiden den oudsten zeedijk een recht doorloopende lijn vormde.

Het Rodezant. Dit wordt het eerst vermeld in een stuk van 8 Mei 1358 [1]), waarbij de vrijheid en het poortrecht van Rotterdam met een deel ervan [2]) werden vergroot; doch later wordt het bij de verlijen der heerlijkheid Bokelsdijc naast de ambachten Bokelsdijc en Blommersdijc als een der ambachten genoemd, waaruit die heerlijkheid bestond [3]). Welke was de omvang ervan? Om dit vast te stellen, moeten wij ons in de oudste geschiedenis van Rotterdam begeven.

Het ambacht Rotterdam, dat, zooals we gezien hebben, alleen in waterstaatkundigen zin een ambacht kon heeten, was in 1283 verdeeld tusschen twee heeren, „haer OYTGIER tseren GILIS sone VAN VORSCOTEN" en „har GISEBRECHT BOKEL", wier leenen gescheiden waren door de Rotte [5]). Het leen der VOORSCHOTENS, dat in 1295/6 aan „OUTGIER heren OUTGIERS filius" behoorde [6]), was in 1299 — om welke reden, is ons onbekend — aan de grafelijkheid vervallen, daar het toen van den graaf poortrecht kreeg [7]). De handvest hiervan moet echter kort daarop (na den moord van WOLFERT VAN BORSELEN?) weder ingetrokken zijn [8]), want daarna vinden wij het

---

1) VAN MIERIS III 45; Rotterd. Hist.-bl., Bijl. d Kron. n°. 87.

2) Niet met het geheele Rodezant, zooals FRUIN (bl. 41, 73) meende, want de vergrooting strekte zich slechts uit: „also verre als si (die goede lude van Rotterdam) des ouerdraghen siin met heren WILLEM (vander Wateringhen) ende siinre vrouwen (JANNE van Teylinghen)." Non obstat, dat in een charter van 29 December 1420 (Bronnen v. d. G. v. R. IV n°. 2056) JACOB BUEKELL verlijd wordt met het ambacht van den Roiden Zande met toebehooren, gelegen binnen de stad Rotterdam, want dit en het voorafgaande charter zijn buitengewoon slordig geredigeerd, daar er o.a. het ambacht van Cool in ontbreekt, dat zonder den minsten twijfel voor en na tot de heerlijkheid behoorde. Die woorden „gelegen binnen de stad Rotterdam" moeten dus verstaan worden als „voorzoover het gelegen is binnen de stad Rotterdam."

3) Bronnen v. d. G. v. R. IV n°. 906, 1329, 2056 enz.

4) Waar FRUIN (l.l. 31 noot 2) zegt: „Roodezand was geen ambacht, maar een deel van Bokels-ambacht", heeft hij daarbij de politieke ambachten op het oog.

5) Cf. FRUIN l.l. 12 noot 3. Op een kaart van JAN JANSZ. POTTER van 1566/7 (Bronnen v. d. G. v. R., Portef. met plattegronden) wordt de Slikvaart de Oude Rotte genoemd volgens het getuigenis van twee oude visschers; doch dit is in strijd met alle oudere stukken betreffende den loop der Rotte in de stad en te meer verdacht, omdat de kaart moest dienen in een proces over de visscherij in de Rotte.

6) DE FREMERY n°. 309 sub 11.

7) VAN DEN BERGH n°. 1059/60; cf. FRUIN l.l. 65.

8) FRUIN l.l. 67.

voormalige leen der VOORSCHOTENS [1]) weder voortdurend vermeld als sgraven ambacht van Rotterdam. Het verkreeg een nieuwe handvest in 1328 [2]), die wel niet uitdrukkelijk van een nieuwe verleening van het poortrecht spreekt, doch toch als zoodanig schijnt te moeten worden opgevat, omdat in een stuk van 24 December 1339 sprake is van de Nyepoorte (de Oppert) [3]). Trouwens „onse ghemene porters van Rotterdamme" — die dus reeds porters waren — kregen den 7 Juni 1340 een andere handvest [4]), die nu echter voor het geheele ambacht Rotterdam, ook het deel der BOKELS, gold. Want heer DIRC BOKEL, de kleinzoon van heer GISEBRECHT van 1283, had in 1327 voor zijn dochter AGNIESE het erfrecht in zijn leenen gekregen, „uutghenomen dat ambacht van Rotterdamme ende al tgoed dat hi van ons houd ende binnen den ambachte van Rotterdamme voirscreven gheleghen es, ende den waert voir Rotterdamme [5]) ende alsulc verual ende scoenesse als den ambachte van Rotterdamme toe behoirt" [6]); en deze bepaling was bij den dood van heer DIRC in 1334 of 5 [7]) in werking getreden [8]), waardoor van toen af het geheele waterstaatkundige ambacht Rotterdam weder aan den graaf behoorde.

Dit ambacht nu grensde aan de westzijde aan het Rodezant, dat een deel bleef uitmaken [9]) der heerlijkheid Bokelsdijc, het „officium dictum Bokelsdijck" van het charter van 1281. De grens was de thans nog Roodezand genoemde straat [10]) en de rechte voortzetting daarvan naar het noorden tot den dijk van den polder Blommersdijc (vóór het graven der stadsvesten en der Schievaart) ter plaatse van het tegenwoordige Delftschepoortplein, hetgeen volgt uit de

---

[1]) Ibidem 70.

[2]) Rotterd. Hist.-bl. Bijl. d. Kron. n°. 41.

[3]) Bronnen v. d. G. v. R. IV n°. 493. Dit stuk was FRUIN nog onbekend; doch hij was reeds (l.l. 12 noot 3) tot dezelfde slotsom gekomen op grond van een ander stuk, waarin de Nieuwpoort vermeld wordt, en dat in de Rott. Hist.-bl. (Kron. v. Rott. 54) op 3 Januari 1336 gedateerd was, hoewel het inderdaad van 22 Februari 1386 dagteekende (Bronnen v. d. G. v. R. IV. n°. 1099).

[4]) Rott. Hist.-bl. Bijl. d. Kron. n°. 59; cf. FRUIN l.l. 72.

[5]) Het latere Westnieuwland. Deze afzonderlijke vermelding van den „waert" (d. i. de plaat) bevestigt nog eens, dat de naam Rotterdam destijds alleen de bedijking beteekende.

[6]) Rotterd. Hist.-bl., Bijl. d. Kron. n°. 39.

[7]) FRUIN l.l. 71/2.

[8]) FRUIN betwijfelde dit (l.l. 12 noot 3) m. i. ten onrechte, doordat bij de waterstaatkundige ambachten Rotterdam en Rodezant niet uiteenhield.

[9]) Cf. FRUIN, Het Oudste Keurboek van Rotterdam in Verspr. Geschr. VI 87.

[10]) FRUIN (l.l. 41) hield de Westewagenstraat voor de grens — op welken grond blijkt niet — doch m. i. ten onrechte, daar het Rodezant alleen als bedijking een ambacht kon vormen, waarvan de dijk alleen de Korte Hoogstraat, het Roodezand en hun verlengingen kan geweest zijn.

ligging van het onder het ambacht Rodezant ressorteerende leen Bulgerstein. Dit wordt de eerste maal vermeld den 7 April 1333 [1]), toen DIRC DIE VISCHER met toestemming van graaf WILLEM III het leen als lijftocht schonk aan zijn tweede vrouw HILDEGONDA [2]) en het aan zijn kinderen uit dat tweede huwelijk vermaakte, wat ook geschied is. Het wordt daarin omschreven als „die woninghe die gheleghen is ten westende van Rotterdamme ende ses morgen lands dair die woninghe op stait ende alrenaist der woninghen gheleghen sien", en denzelfden omvang heeft het leen behouden tot de allodialiseering ervan in 1448 [3]) toe. Uit een aantal latere berichten blijkt, dat het later in zijn geheel binnen de stadsvesten lag [4]). Daar nu het geheele terrein tusschen de Coolvest, de Passage [5]), de Korte Hoogstraat, het Roodezand en het verlengde hiervan tot het Delfschepoortplein iets meer dan 6 morgen groot was, is dat dus kennelijk de bedoelde grond, het leen Bulgerstein.

Hierdoor wordt voor het eerst duidelijk, waarom die tot het ambacht tRodezant behoorende grond in 1358 bij het graven der eerste vesten van Rotterdam binnen de stad werd getrokken. Sedert den 7 Juni 1340 strekte de poorte zich juist langs de geheele Hoogstraat uit, maar noch ten oosten noch ten westen daarvan. Wilde zij zich met vesten omgeven, dan kon dit op haar eigen grond alleen geschieden aan de beide uiteinden van de Hoogstraat. En aan de oostzijde had dit ook werkelijk plaats, doch aan de westzijde was het terrein tusschen de Schievaart en het Roodezand reeds te sterk bebouwd om daar vesten mogelijk te maken, terwijl onmiddellijk daarnaast het Bulgersteinsche leen lag, waarover de stad niets te zeggen had. De vesten *konden* dus alleen ten westen van Bulgerstein worden gegraven, en het was daarom, dat de stad zich tot den ambachtsheer en -vrouw van tRodezant en tot den ruwaard AELBRECHT wendde om het noodige verlof daartoe, dat zij respectievelijk den 8 April en 8 Mei 1358 verkregen [6]), waardoor dat deel van tRodezant, dat het Bulgersteinsche leen uitmaakte, met de poorte vereenigd werd. En het was ook daarom,

1) Rotterd. Hist.-bl., Bijl. d. Kron. n°. 48; cf. voor de dateering Bronnen v. d. G. v. R. n°. 428. De naam Bulgerstein komt wel niet in het stuk voor, doch het charter van 1 December 1356 (ibidem n°. 81) bewijst zonneklaar, dat Bulgerstein bedoeld is.

2) FRUIN l.l. 42.

3) Alg. Rijksarch., lib. Principium, cap. Noortholland f°. 16.

4) Zie o. a. een sententie van 7 December 1504 van het Hof van Holland tusschen de stad Rotterdam en de erfgenamen van JAN DE WITTE als eigenaars van Bulgerstein (Rotterd. Gem. arch.); cf. FRUIN l.l. 41.

5) Blijkens de in het Rotterd. gem. arch. aanwezige kaarten van Bulgerstein liep de zuidgrens ervan vrij juist langs de noordzijde der Passage.

6) Rotterd. Hist.-bl., Bijl. d. Kron. n°. 86, 87.

dat de vesten toen *juist* langs het Bulgersteinsche leen werden gegraven en dat de beide noodzakelijke bochten aan de noordzijde (bij de doorbreking van den dijk van Blommersdijc, de Kruiskade) en aan de zuidzijde (bij de Passage [1])) juist bij de uiteinden van het leen begonnen.

TRodezant, zeide ik, was alleen in waterstaatkundigen zin een ambacht, d. i. een afzonderlijke bedijking [2]). Deze moet tot stand zijn gekomen vóór de bedijking van Rotterdam, want de dijk van deze, de Hoogstraat, loopt dood op dien van tRodezant. De vraag is nu, welke de grenzen ervan waren aan de zuid- en westzijden, en het antwoord daarop geeft de kaart. Daar het aan de zuidzijde begrensd werd door het ambacht van Cool — waarmede het reeds in de 14ᵉ eeuw moet zijn vereenigd (evenals uten Broec met Ouderschie), daar het in de hoefslagen van 1420 een onderdeel daarvan uitmaakte — kan de zuidelijke dijk ervan alleen de Binnenweg (tot in de 19ᵉ eeuw Coolsche wech geheeten) geweest zijn, n.l. het rechte deel hiervan van de Korte Hoogstraat — waar de Coolvest er in 1358 door heen werd gegraven — af tot het van Speykplein toe. En de westelijke grens kan alleen geweest zijn de van Speykstraat tusschen dat pleintje en de Schietbaanstraat [3]), en een kade in het noordelijke verlengde daarvan tot de Kruiskade toe langs de sloot, welke tusschen de van Speykstraat en de Jozefstraat lag [4]). Eindelijk verdient nog opgemerkt te worden, dat, zooals zoo vaak het geval was, tRodezant in de kerkelijke stukken [5]) een anderen naam droeg, n.l. Zonnevelt, want de daarin vermelde tienden van Blommersdijc, Zonnevelt en Cool der St. Paulus-abdij vormden samen het tot de parochie Hildegaertsberch behoorende deel der heerlijkheid Bokelsdijc, terwijl het ten westen daarvan ge-

---

[1]) Bronnen v. d. G. v. R., Portef. met plattegronden. Deze bocht is bij het graven der Schiedamsche vest in het laatst der 16ᵉ eeuw opgeheven; doch zelfs op den grooten plattegrond van L. F. TEMMINCK van 1839 zijn de sporen ervan nog te zien.

[2]) Ik herinner hier aan het boven gezegde, dat in het buiten den oudsten zeedijk gelegen land een bedijking alleen dan meer dan één ambacht vormde, indien het rechtsgebied over den grond aan meer dan één heer toekwam. Dit was bij tRodezant niet het geval, want de twee aangrenzende ambachten, waarmede men zou kunnen denken, dat het één bedijking gevormd had, Cool en Rotterdam bewesten de Rotte, behoorden evenals tRodezant aan de BOKELS. De oorzaak van het feit, dat het een ambacht genoemd wordt naast Blommersdijc en Bokelsdijc, kan daarom alleen hierin liggen, dat het een afzonderlijke bedijking was.

[3]) Het deel van den Ouden Binnenweg, dat thans Schietbaanstraat heet (Rotterdamsche straatnamen, 128), kan eerst later zijn aangelegd tot verbinding van den zuidelijken dijk van tRodezant met den noordelijken van Schoonderloo (zie beneden).

[4]) Zie de kaart van L. F. TEMMINCK, waar die sloot echter blijkens de kadasterkaarten slordig geteekend is.

[5]) Bronnen v. d. G. v. R. nᵒ. 850, 1037, 1288, 1852.

legen deel tot de parochie Overschie der abdij van Egmont behoorde.

Zooeven zeide ik, dat het leen Bulgerstein voor de eerste maal den 7 April 1333 vermeld wordt, en dit is juist, voor zooverre het *leen* betrof. Maar het huis en het ambacht kennen wij reeds vroeger. Onder de leenen van heer GISEBRECHT BOKEL in 1283 wordt namelijk ook genoemd: „voert dat ambacht daer hi in wonet te scouwene vander uterster sole van Blomartsdike tusscen die halue Rotte ende dat ambach van Sconerlo ut gaende op die Merwede" [1]), waarmede in verband staat het charter van 28 September 1298 [2]), waarin heer NICOLAES PERSIJN belooft in gijzeling te blijven „op thuus dat GHIJSBRECHT BOKELS (sheren GISEBRECHTS sone) was." FRUIN, die reeds op dat verband wees [3]), hield dat huis voor het in 1306 door heer DIRC BOKEL (GISEBRECHTS sheren GISEBRECHTS soons sone) aan heer NICOLAES VAN PUTTEN opgedragen Wedena [4]), dat daardoor met zijn 7 morgen grond tot de allodialiseering in 1591 [5]) toe een leen van Putten gebleven is. Ik kan mij daarmede echter niet vereenigen, want Wedena lag *in* Blommersdijc, terwijl het ambacht, waarin heer GISEBRECHT in 1283 woonde („op thuus", dat in 1298 gezegd wordt van zijn zoon geweest te zijn), was „*te scouwene van* der uterster sole van Blomartsdike" en lag „tusscen die halue Rotte ende dat ambach van Sconerlo ut gaende op die Merwede", en geen dier twee omschrijvingen passen op Wedena maar beide volkomen op Bulgerstein [6]). Dat het ambacht niet met name wordt genoemd, is m. i. hieruit te verklaren, dat het een deel van Rotterdam en het geheele Rodezant en Cool omvatte maar geen gemeenschappelijken naam had.

Het ten zuiden aan tRodezant grenzende ambacht Cool was in 1420 verhoefslaagd voor $6^1/_2$ hoef, welke blijkens het Register der Nieuwe Meetinghe omvatten het eigenlijke Cool ten zuiden van den Binnenweg benevens het reeds te voren ermede vereenigde ambacht tRodezant en het aanstonds te bespreken Middellant. De landmeter berekende het in 1545 — na aftrek van het in de 15e eeuw ermede vereenigde Westblommerdijc — op $208^1/_2$ morgen, d. i. naar beneden afgerond $6^1/_2$ hoef. Het eigenlijke ambacht van Cool, dat reeds in 1283 in het Oude Register van Graaf

1) Het Oude Register van Graaf FLORENS l.l. 209.

2) VAN DEN BERGH II n°. 1042.

3) L. l. 33.

4) Ibidem 32/3, 67/8; Rotterd. Hist.-bl., Bijl. der Kron. n°. 17.

5) FRUIN l. l. 39.

6) Pro memorie vermeld ik nog, dat ook de locale traditie Bulgerstein met de BOKELS in verband bracht, al hecht ik daaraan evenmin als FRUIN (l. l. 31) groote waarde.

Florens vermeld wordt [1]), was ongetwijfeld de laatste der bedijkingen, die bij het waterschap Schieland werden ingelijfd: alle latere bedijkingen, de Nieuw-Matenesse-polder van 1348, de Bosch- en Keilenpolders en de polder langs de zuidzijden der ambachten Cool en Schoonderloo zijn nooit met het waterschap vereenigd geworden, al stonden ze onder de jurisdictie der hooge heemraden. Ik vermoed dan ook, dat Cool bedoeld is met het „nieuwe lant", waarvan sprake is in het charter van 14 Juli 1288 [2]) en dat heer Gisebrecht Bokel blijkbaar kort te voren bedijkt had [3]). Voor ik echter Cool verder bespreek, moet ik eerst overgaan tot het ten westen daaraan grenzende ambacht Schoonderloo.

Dit was aangeslagen voor 3½ hoef, welke, zooals wij met zekerheid weten uit het Register der Nieuwe Meetinghe, den zuidwesthoek van den tegenwoordigen Coolschen polder besloegen. Het was aan de noordzijde begrensd door den voormaligen Coolschen weg (in 1545 nog Schoonderlosche wech geheeten) en een scheidsloot in het westelijk verlengde daarvan, de Hooydrift of Heydrecht, welke reeds in 1296 als de grens van Schoonderlo vermeld wordt [4]); en aan de oostzijde in lateren tijd door een sloot, die ter plaatse van de tegenwoordige 's Gravendijkwal genoemde straat van den Coolschen weg naar den Westzeedijk liep, doch nog in het begin der 15e eeuw door een kade langs die sloot, welke in een stuk van omstreeks 1358 [5]) en twee schepenbrieven van 1414 [6]) onder den naam sGravendijcwal vermeld wordt. Het ambacht is vooral merkwaardig, omdat wij de geschiedenis van zijn bedijking volledig kennen uit een door Fruin gepubliceerd stuk [7]), waarin het volgende wordt medegedeeld. Een zekere Claes de Vriese bezat — zooals van elders [8]) blijkt, als leen van Putten — een uitland, d. i. een gors, Schoonrelo geheeten, dat hij met verlof van den graaf bedijkte door een dijk te maken, aansluitende aan het ten noorden ervan gelegen ambacht van heer Gisebrecht Bokel, Bokelsdijc. Doch deze verbood hem die aansluiting, zoodat Claes

---

1) L. l. 211. „Onse land van Cole, alsoe groet als wijt daer hebben, est vijftich morghen of meer of min" van het charter van 1325 (Rotterd. Hist.-bl., Bijl. d. Kron. n°. 32 met foutieve dateering) is niet het geheele ambacht maar alleen des graven land daarin.

2) Van den Bergh II n°. 639.

3) Fruin, l.l. 32.

4) De Fremery n°. 309 p. 263 sub 10; Fruin l.l. 8 noot 1.

5) Bronnen v. d. G. v. R. IV n°. 770.

6) Muller, Het Heiligegeesthuis te Rotterdam 12.

7) Fruin l.l. 27.

8) De Fremery l.l.

DE VRIESE genoodzaakt was het aan Bokelsdijc grenzende land, dat daarom later het Middellant genoemd werd, weder aan zijn bedijking te onttrekken en van Schoonrelo een eiland te maken. Op den duur bleek echter het onderhoud van de dijken van dit eilandje te bezwarend, waarom de zoon van CLAES DE VRIESE, JAN VAN SCHOONRELO, van heer GISEBRECHT verlof verzocht en verkreeg om het eilandje weder aan Bokelsdijc vast te hechten door de herdijking van het Middellant, op voorwaarde, dat hij „daeraf zijn man werden" zou, terwijl hij later een nicht van heer GISEBRECHT, BADELOGE FLORENS BOKELS dochter, huwde en toen het leen weder terugkreeg.

Dit geheele verhaal is thans nog op de kaart [1]) na te gaan, daar elke episode ervan sporen in de verkaveling heeft nagelaten. Het door CLAES DE VRIESE bedijkte eilandje was *niet* het geheele latere waterstaatkundige ambacht doch alleen het deel daarvan tusschen 's Gravendijkwal en den Schoonenberger weg (door JASPER ADRIAENSZ. nog Schoonderlosche wech genoemd). Dit blijkt vooreerst uit den hoek, welken de Westzeedijk maakt bij de begraafplaats en uit het daarentegen recht doorloopen van den zeedijk van de zuidpunt der Havenstraat af tot aan Beukelsdijk toe, hetgeen erop wijst, dat het land tusschen den Schoonenbergerweg en de Havenstraat te gelijk met het Middellant bedijkt is geworden. Vervolgens uit de plaats van de kerk der parochie Schoonderlo, die tot de 16ᵉ eeuw op het nog bestaande kerkhof aan den zuidoosthoek van den Schoonenbergerweg heeft gestaan. En ten derde uit de verkaveling, die op het eilandje in oost-westelijke richting doch ten westen van den Schoonenberger weg evenals in het Middellant in noord-zuidelijke richting liep. Aan de oostzijde werd de plaat door JAN VAN SCHOONRELO vastgehecht aan Bokelsdijc door een kort eindje dijk naar het tegenwoordige van Speykplein, welks buitendijksloot nog bestaat. Nu omvatte het waterstaatkundige ambacht later behalve het door CLAES DE VRIESE bedijkte eilandje ook nog het door zijn zoon daaraan gehechte land ten westen daarvan met de Hooydrift als noordelijke grens, blijkbaar omdat die twee samen het Putsche leen vormden, terwijl het Middellant, zooals we met zekerheid uit het Register der Nieuwe Meetinghe weten, later waterstaatkundig tot het ambacht Cool behoorde, dat Schoonderlo ook aan de oostzijde begrensde, omdat het evenals Cool geen deel uitmaakte van het Putsche leen maar een achterleen der BOKELS was. Immers het Oude Register

[1]) Op de kaarten wel te verstaan van vóór de bebouwing van den Coolschen polder in het laatste kwart der vorige en het begin dezer eeuw.

van Graaf Florens zegt ons in zijn paragraaf over de leenen van heer Gisebrecht Bokel: „Florens kindere siins broders (d.i. Jan van Schoonrelo en Badeloge Florens Bokels dochter) houden van hem dat ambacht van Coele ende dat Middellant" [1]). Vandaar dat politiek — in afwijking wederom van de waterstaatkundige indeeling — het Middellant later een deel uitmaakte der heerlijkheid Schoonderlo, en dat de politieke grens tusschen Schoonderlo en Cool, waarover in latere eeuwen veel getwist is, ten slotte in de eerste helft der 17e eeuw is bepaald op de rechte lijn [2]), die reeds eeuwen lang de kerkelijke grens tusschen de parochies Schoonderlo en Hildegaertsberch had gevormd [3]), waardoor wij zoowel Egmontsche tienden van Cole [4]) als tienden van Cole der St. Paulus-abdij [5]) vermeld vinden.

Ik ga thans over tot de bespreking van Oud-Matenesse. Den 12 December 1347 kreeg heer Daniel van Matenesse van de heemraden van Schieland verlof tot het bedijken van den Nieuw-Matenesse-polder. Hij had hun aangetoond, „hoe dat sijne ouders (d.i. voorgangers) landt hadden in Mathenesse, daer sij op plagen te woenen, daar tambacht haer aff was ende noch heer Daniel es, welck ambocht vuijt geslegen wart" [6]). Deze uitslag had in het 1e kwart der 14e eeuw plaats gegrepen, want reeds den 19 Juni 1326 [7]) vinden wij de „inlage" vermeld, terwijl er in het bescheid van 1296 nog geen sprake van is. De grond der heerlijkheid Nieuw-Matenesse had dus oorspronkelijk met dien van Oud-Matenesse één polder uitgemaakt, en de zeedijk, die thans nog de beide polders scheidt, was een inlaagdijk [8]), terwijl de oorspronkelijke zeedijk meer rivierwaarts lag, vermoedelijk ongeveer terzelfder plaatse, waar heer Daniel in 1348 den dijk van den Nieuw-Matenesse-polder legde.

De ligging van den Matenesser-polder *vóór* het maken van den inlaagdijk verdient alle aandacht. Terwijl alle andere bedijkingen, op de eene uitzondering van Schoonrelo, dat als plaat of eiland

---

1) B. e. M. Hist. Gen. XXII 211; Fruin l.l. 59 noot 4. — Dit ambacht is m.i. ook kennelijk bedoeld met „tambacht van Bokels Florens" van het bescheid van 1295/6 (de Fremery n°. 309 sub 10), niet Matenesse, zooals Fruin (l.l. 38) meende.

2) Kaart van Jan Jansz. Stampioen van 1628 (Rotterd. Gem. arch.). Deze grens is eerst in het begin der 19e eeuw gewijzigd.

3) Zie de boven (p. 31 noot 5) aangehaalde kaarten der Overschiesche tienden.

4) Bronnen v. d. G. v. R. IV n°. 767, 930, 931; cf. Fruin l.l. 54 noot 2.

5) Bronnen v. d. G. v. R. IV n°. 850, 1037, 1288, 1852.

6) Van Mieris II 744.

7) Rotterd. Hist.-bl., Bijl. d. Kron. n°. 37; cf. Bronnen v. d. G. v. R. IV n°. 345.

8) Dit is door Fruin l.l. 20 en 7 noot 3 over het hoofd gezien, en evenzoo door dr. K. Heeringa in zijn kaartje in de Beschrijving van Schiedam I (1910) 3.

bedijkt werd, na, aansloten aan andere polders en hun dijken daarom overal op de achterliggende dijken doodloopen, is bij Matenesse juist het omgekeerde het geval. De dijk ervan, thans in het westen de Singel en in het noorden en oosten de Laanslootsche weg genoemd, loopt nergens op een binnenwaarts gelegen dijk dood, maar op drie plaatsen, aan de oost- en westhoeken en in het noorden op de grens tusschen de Hoog- en Laag-Spaansche polders, omgekeerd deze op gene. Dit verschijnsel is alleen verklaarbaar door de onderstelling, dat Matenesse vóór het omringende, ook het binnenwaarts gelegen land en dus evenals Schoonderlo als plaat bedijkt werd, een gissing, die door andere omstandigheden nagenoeg zekerheid wordt.

Vooreerst door de hoogte van den bodem. Wel bestaat er geen gedetailleerde hoogtekaart van Schieland, maar de zomerpeilen der polders geven toch een betrouwbaren maatstaf voor het hoogteverschil van het terrein. Nu zijn de zomerpeilen der hier in aanmerking komende polders deze:

Hoog-Oudendijk	1.85	÷ A.P.
Bergpolder	1.95	„
Nieuwpolder	2.05	„
Blijdorp	2.10	„
Cool	2.10	„
Laag-Spaansche polder	2.25	„
Hoog-Spaansche polder	1.55	„
Oud-Matenesse	1.90	„

Met uitzondering van den Hoog-Spaanschen polder — waarvan ik aanstonds de verklaring zal geven — loopt dus het land van den oudsten zeedijk naar Oud-Matenesse geleidelijk af, terwijl dit zelf op nagenoeg dezelfde hoogte ligt als het achter den oudsten zeedijk gelegen oude land. Ook dit wijst op een bedijking als plaat of eiland.

En ten derde meen ik dit te mogen afleiden uit de politieke indeeling. Ik heb reeds medegedeeld, dat de latere Nieuwlandsche en 's Gravenlandsche polders in de 14e eeuw tot het gerecht van Schie behoorden, en uit de rekening over de groote bede van 1344 [1]), waar naast „Seye sgraven ambacht" (d. i. het latere Ouderschie) „Seye GILLYS ambacht" (d. i. het latere Hogenban) wordt genoemd, weten wij, dat ook dit laatste, dat Matenesse aan

---

[1]) HAMAKER, Rekeningen van Holland II 142.

de noord- en oostzijden begrensde [1]), een deel van Schie was. Matenesse echter, dat kerkelijk eveneens onder de parochie Schie ressorteerde [2]), was politiek geheel zelfstandig met een eigen gerecht, hoewel het als het ware midden in Schie lag ingeschoven. Ook hiervoor is d.m. geen andere verklaring te vinden dan dat het als plaat bedijkt is geworden.

En thans kan ik ook de verklaring geven van de omstandigheid, die ik reeds releveerde, dat in het charter van 1281 over het dijkrecht in Schieland onder de ambachten, waarvoor dat charter gold, Matenesse en Schoonrelo ontbreken. Want nu wij weten, dat deze twee als platen zijn bedijkt geworden, is het duidelijk, dat die verklaring alleen hierin kan liggen, dat die platen destijds nog hun eigen uitwatering hadden en nog geen deel uitmaakten van het waterschap Schieland.

Wel echter wordt in dat charter genoemd „officium dictum Bokelsdijck". Hier vinden wij het grootste verschil tusschen de politieke en de waterstaatkundige indeeling. Bij de bespreking van het charter zeide ik reeds, dat alle daarin genoemde ambachten in politieken zin bedoeld moeten zijn en dat Bokelsdijc daarin dus, evenals later steeds het geval is gebleven, behalve den lateren Beukelsdijkschen polder ook nog de waterstaatkundige ambachten Blommersdijc en Cool moet hebben omvat. Des te merkwaardiger nu is de omvang van het waterstaatkundige ambacht Bokelsdijc. Dit was in de hoefslagen van 1420 aangeslagen voor 6½ hoef of 195 morgen, terwijl de latere polder Bokelsdijc volgens het Register der Nieuwe Meetinghe slechts 77 morgen was. Waar lagen de andere 118 morgen?

Op deze vraag schijnen mij twee antwoorden mogelijk, waarvan ik hier alleen dat kan bespreken, hetwelk mij het waarschijnlijkste voorkomt, terwijl het andere eerst beneden in een ander verband ter sprake kan komen. Aan de noordzijde van den polder Bokelsdijc lag het ambacht uten Broec van het charter van 1348 (later het daarmede vereenigde ambacht Ouderschie), aan de oostzijde het ambacht Blommersdijc en aan de zuidzijde het tot het ambacht Cool behoorende Middellant, zooals de met elkander overeenstemmende opgaven van de hoefslagen van 1420 en het Register der Nieuwe Meetinghe ons leeren. De 118 morgen kunnen dus alleen aan de westzijde worden gezocht; en, wanneer men zich nu de in de laatste jaren der 14e eeuw gegraven Delfshavensche Schievaart wegdenkt, dan is het duidelijk, dat die 118 morgen slechts kunnen gevormd zijn door het stukje der heerlijkheid Bokelsdijc bewesten die Schievaart benevens de ten

[1]) Cf. Rotterd. Hist.-bl., Bijl. d. Kron. n°. 18.
[2]) Van Mieris III 18.

noordwesten daaraan grenzende Veertich morgen en Seventich morgen van FLORIS BALTHAZARS, gezamenlijk in 1545 opgemeten op ruim 123 morgen. Het waterstaatkundige ambacht Bokelsdijc was dus niet beperkt tot den lateren polder van dien naam, doch liep als een band om het ambacht uten Broec heen, van de westgrens van Blommersdijc af tot het huis ter Spangen toe, en omvatte dus mede het zuidelijk deel van het politieke ambacht Hogenban. En dat dat land van den aanvang af politiek tot Hogenban heeft behoord, blijkt weder uit het Oude Register van Graaf FLORENS, waar in de paragraaf over de leenen van heer GISEBRECHT BOKEL deze mededeeling voorkomt: „Ant westende van Bokelsdiic (d. i. van de heerlijkheid van dien naam) leghet een lant, dat die van Rotte hebben ut gheslaghen, dat leghet tusschen tambacht van Sconerlo ende haren GILIS ambacht, utgaende op die Merwede" [1]. Haren GILIS ambacht, het latere politieke ambacht Hogenban, grensde dus reeds in 1283 evenals later ten oosten aan de heerlijkheid Bokelsdijc. Hoe kon nu de zuidelijke helft van dat politieke ambacht waterstaatkundig tot het ambacht Bokelsdijc behooren? Om deze vraag te beantwoorden, moet ik eerst het waterstaatkundige ambacht vander Leck of den Hogenban bespreken.

Dit was in 1420 aangeslagen voor 223 morgen, welke uit verschillende scherp onderscheiden deelen bestonden. Vooreerst behoorden ertoe het stuk van den lateren Nieuwpolder bewesten den Rotterdamschen weg, door JASPER ADRIAENSZ. en FLORIS BALTHAZARS den Darien genoemd, en het door FLORIS BALTHAZARS Galchhoec genoemde terrein tusschen de Schie en de wegen naar het huis ter Spangen, dat thans met al het ten zuidoosten daaraan grenzende terrein bewesten de Delfshavensche Schievaart den Laag-Spaanschen polder vormt, doch vóór het graven dier vaart met den Darien samen één bedijking moet hebben uitgemaakt, ter grootte van bijna 118 morgen (volgens JASPER ADRIAENSZ.). In de tweede plaats moet ertoe behoord hebben de geheele tegenwoordige Hoog-Spaansche polder, bestaande uit den tot de heerlijkheid Hogenban behoorenden Hogen Hem van FLORIS BALTHAZARS en uit het land tusschen de Schie, de Schiedamsche vest, den Matenesserweg en de Laensloot, dat — met het deel van Schiedam beoosten de Boterstraat en de Hoogstraat — een afzonderlijke bedijking vormde van ver ALEYT van

[1]) B. e. M. Hist. Gen. XXII 211/2. Den uitslag van die van Rotte houd ik met FRUIN (l.l. 59 noot 4) voor het land, op de kaart van FLORIS BALTHAZARS met „Keis" aangeduid, d.i. den noordoostelijken hoek van den Nieuw-Matenesse-polder, welke tegelijk met de Inlaghe van Matenesse in 1348 herdijkt werd en later evenals het achterliggende land tot de heerlijkheid Bokelsdijc behoorde.

Henegouwen [1]) en waarvan het zuidelijkste deel behoorde tot haar huis ter Riviere [2]), het noordelijkste tot de heerlijkheid Matenesse, samen volgens JASPER ADRIAENSZ. 68½ morgen groot. En ten derde moet ertoe hebben behoord de 's Gravenlandsche polder ten westen der Schie, het oude ambacht van ver ALEYT der charters van 1264 en '68 [3]), aan welks noordpunt haar eerste huis ter Nieuwerschie [4]) en de oude Schiedam [5]) lagen, groot 49½ morgen [6]). Nu is het zeer opmerkelijk, dat het tweede en derde gedeelte van het ambacht, de Hoog-Spaansche en 's Gravenlandsche polders, een veel hooger zomerpeil hebben dan alle andere polders tusschen de Rotte en de Schie, hooger zelfs dan het oude land achter den oudsten zeedijk, namelijk 1.55 en 1.35 ÷ A. P., terwijl het hoogste zomerpeil der omringende polders 1.90 ÷ A. P. is. Deze hoogte van den bodem ter weerszijden van de Schie is alleen verklaarbaar door de onderstelling, dat het land geruimen tijd boezem- of vlietland is geweest, zooals we reeds gezien hebben, dat ook steeds het geval is geweest met het deel van het ambacht Rubroec bewesten de Rotte. Trouwens reeds de naam Hoge Hem, d. i. inham, die o.a. reeds in een stuk van 1355 voorkomt [7]), wijst op dezen toestand. Hoe is nu die inham te verklaren?

Het antwoord geeft wederom de kaart, waarbij ik tevens tot Bokelsdijc terugkeer. Langs de grens tusschen den Galchhoec van het waterstaatkundige ambacht vander Leck en de Seventich morgen van het waterstaatkundige ambacht Bokelsdijc liepen en loopen nog van den voormaligen dijk van het ambacht uten Broec af tot den Hogen Hem toe twee wegen parallel naast elkander, door FLORIS BALTHAZARS de Wech en de Laen genoemd, en wel juist ter plaatse, waar de reeds in het bescheid van 1295/6 genoemde Bridorp wateringe [8]) den dijk van het ambacht uten Broec bereikte. Blijk-

---

1) Dit is reeds ingezien door HEERINGA l.l. 2 j°. het kaartje p. 3, dat, behoudens de boven (p. 39 noot 8) gemaakte opmerking, m.i. volkomen juist is.

2) VAN DEN BERGH II n°. 288; Bronnen v. d. G. v. R. IV n°. 98; Atlas van FLORIS BALTHAZARS Het huis werd in 1339 (Bronnen v. d. G. v. R. IV n°. 488) aan de heeren van Matenesse in leen gegeven en heette daarom sedert meestal het huis Matenesse.

3) VAN DEN BERGH II n°. 110, 175.

4) Ibidem n°. 174, 175.

5) HEERINGA l.l. 3.

6) VAN DER AA, Aardr. Woordenb. IV 779 (42,3110 bunders). In het Register der Nieuwe Meetinghe komt deze polder niet voor, evenmin als Ackersdijc, Zegwaert en Zevenhuzen. Dat hij niet tot Delfland behoorde, blijkt ten overvloede uit de kaart van het hoogheemraadschap van N. en J. KRUIKIUS van 1712, volgens welke hij buiten den ringdijk der Oostambachten lag.

7) VAN MIERIS II 859.

8) DE FREMERY n°. 309 sub 9.

baar waren die twee wegen oorspronkelijk twee dijkjes, waartusschen de Bridorpwatering na de bedijking van het ter weerszijden gelegen land door den Hogen Hem heen op de Schie bleef afwateren. En op dezelfde wijze begon in het zuidoosten van den Hogen Hem de dijk van de Seventich morgen, door FLORIS BALTHAZARS Vermaveldijc genoemd, juist ten oosten der Matenesser watering. Met andere woorden: toen de plaat Matenesse aan uten Broec werd vastgehecht door de bedijking van het tusschenliggende land, liet men de bestaande uitwateringen dier beide ambachten vrij, hetgeen ten gevolge had, dat de voortzetting der Bridorpwatering tusschen den Wech en de Laen de twee nieuwe polders, d.i. de latere waterstaatkundige ambachten vander Leck en Bokelsdijc, kwam te scheiden.

Maar de politieke grens lag elders, n.l. precies in het midden van den dijk van uten Broec, op gelijken afstand (ongeveer 1⁷/₈ kilometer) van Blommersdijc in het oosten en van den ouden zeedijk in het noordwesten, beide langs den dijk van uten Broec gemeten. Een aanwijzing te meer, naar het mij voorkomt, dat de zooeven door mij gegeven verklaring juist moet zijn. Want die ligging der politieke grens kan alleen hiervan het gevolg zijn, dat de dijk van uten Broec *met* den ervoor gelegen „uterdijc" aan de oudste bekende heeren van Hogenban, de VOORSCOTENS, of hun voorgangers, en aan de BOKELS — van waar de naam Bokelsdijc — ieder voor de helft toebehoorde, terwijl de waterstaatkundige indeeling daarmede niets te maken had.

Dit brengt mij tot het laatste feit betreffende de ambachten bezuiden den oudsten zeedijk, waarop ik Uw aandacht wil vestigen. „De gewone rechtsregel", zegt FRUIN [1]), „was dat alle aanslibbing buiten 's dijks aan den graaf toekwam", met een beroep op een charter van 1247 van graaf WILLEM II [2]). Maar hij merkte zelf reeds op, dat het bescheid van 1295/6 een anderen regel opstelde, namelijk dat het land buitensdijks behoort aan den eigenaar van het land, dat er binnendijks aan paalt, indien dit met zijn hoofd of einde tegen den dijk ligt, maar aan den graaf, indien het binnendijksche land zijdelings, d. i. in de breedte ertegen aankomt [3]). In Schieland nu komt een merkwaardige uitzondering op beide regelen voor. Langs de noordzijde der waterstaatkundige ambachten Bokelsdijc en Blommersdijc loopt binnendijks van het ambacht Hogenban af tot het Bloclant toe een smalle strook, die waterstaatkundig tot de achterliggende ambachten uten Broec (later

---

1) FRUIN l.l. 7.
2) VAN DEN BERGH I n°. 441.
3) FRUIN l.l. 6; DE FREMERY n°. 309 sub 1.

Ouderschie) en Berchpolre behoorde doch politiek steeds tot de ervoor liggende heerlijkheid Bokelsdijc behoord heeft. Het is duidelijk, dat de sloot, welke die strook aan de noordzijde begrensde, de oorspronkelijke binnendijksloot was en dat de strook zelf in haar geheel een deel van den dijk uitmaakte [1]. Dat die toestand uit den tijd der bedijkingen zelf dagteekent, blijkt vooreerst uit het feit, dat het korte eindje van den oostelijken dijk van uten Broec bezuiden den Bloemaertsdijc niet in het verlengde lag van de Scherpendrechtsche kade doch ongeveer 60 meter ten oosten daarvan, terwijl daarentegen de kerkelijke en politieke grens, de binnendijksloot, juist wel in dat verlengde lag evenals de ten zuiden ervan gelegen kade tusschen de ambachten Bokelsdijc en Blommersdijc. En die rechte lijn vormde in haar geheele lengte, van den oudsten zeedijk af tot de Kruiskade toe, de grens tusschen de parochie Schie, waartoe uten Broec en Bokelsdijc behoorden, en de parochie Hildegaertsberch, waaronder Berchpolre en Blommersdijc ressorteerden. Ook in het zuidwesten van Schieland vinden wij denzelfden toestand tusschen de bedijking Malinc der Egmontsche abdij, de tegenwoordige Abtspolders, en het Drussatenlant, den tegenwoordigen Nieuwlandschen polder.

Hoe deze uitzondering op den vermelden regel te verklaren is, is mij niet duidelijk. Men zou kunnen gissen, dat ze in verband heeft gestaan met het zooeven vermelde charter van 1247 en dat de dijken van Malinc, uten Broec en Berchpolre door den graaf met de ervoor gelegen aanwassen ter bedijking zijn uitgegeven aan een drussaet, een VOORSCOTEN, een BOKEL en een BLOEMAERT. Doch dan rijst de vraag, waarom wij denzelfden toestand noch bij den oudsten zeedijk noch bij de latere bedijkingen terugvinden. Want bij de latere bedijkingen blijkt overal de regel gevolgd te zijn, dat de uterdijc aan de ambachtsheeren van het binnen den dijk gelegen land behoorde, waarvan het sprekendste voorbeeld is te vinden in de verdeeling van den in 1348 bedijkten Nieuw-Matenesse-polder

[1]) Dat de zeedijken tusschen de binnen- en buitendijkslooten oorspronkelijk veel breeder waren dan thans, soms zelfs meer dan 100 M. breed, is onder anderen nog tegenwoordig te zien aan de breedte van den dijk van den polder Rotterdam (de Hoogstraat), die tusschen de binnendijksloot (d.i. de St. Laurensstraat, Kipstraat en het Achterklooster) en de buitendijksloot (d.i. de Steigersgracht) 100 à 120 M. breed was. Op enkele plaatsen zou men zelfs geneigd zijn tot het vermoeden, dat er tusschen de binnen- en buitendijkslooten twee dijken voor elkander hebben gelegen. Zoo lag voor den Ouwendijck van het Bloclant de „Hoochlantse kae" (atlas van FLORIS BALTHAZARS), die tot het begin dezer eeuw onder den naam Geldelooze Pad heeft voortbestaan, en die, evenals de Ouwendijck zijn voortzetting beoosten de Rotte vond in de Prinsenlaan, zelf wellicht beoosten de Rotte werd voortgezet door de kade langs de noordzijde van het Rottegat.

tusschen de heeren der achter den zeedijk gelegen ambachten Oud-Matenesse, Hogenban, Bokelsdijc en Schoonderlo. Dan, welke ook de verklaring ervan moge zijn, dit blijkt uit de aangehaalde feiten met zekerheid, dat het recht op den uterdijc in Schieland niet steeds hetzelfde is geweest doch op verschillende tijdstippen op uiteenloopende wijzen is toegepast geworden.

Hiermede aan het slot gekomen van de bespreking der waterstaatkundige ambachten bezuiden den oudsten zeedijk, der bedijkingen in het „nieuwelant", der „polres", acht ik het zaak om, voor ik tot de ambachten van het „oudelant" benoorden den oudsten zeedijk overga, eerst het gevonden resultaat en speciaal de volgorde der bedijkingen te resumeeren.

1. De oudste is ongetwijfeld geweest uten Broec en Berchpolre met de Veertich morgen, waarvan het bezwaarlijk is uit te maken, of die in eens of in tweeën is geschied en of in het laatste geval uten Broec dan wel Berchpolre met de Veertich morgen de oudste is geweest. Voor de prioriteit der laatste pleit de boven geconstateerde vooruitspringing van den dijk van uten Broec bezuiden de zuidpunt van Berchpolre; doch omgekeerd voor de prioriteit van uten Broec, dat de dijk van Berchpolre juist benoorden de oostelijke uitwatering der Bridorpwatering eindigde, zoodat ik ten slotte overhel tot de gelijktijdige bedijking van beide door de twee abdijen van Egmont en St. Paulus.

2. Daarop volgden vermoedelijk:

a. de bedijking van tBloelant en de tegenwoordige begraafplaats met een nieuwe sluis in de Rotte;

b. die van Matenesse als plaat of eiland — met de in 1326 het eerst vermelde en in 1348 herdijkte „inlaghe" —, omdat die moet zijn voorafgegaan aan

3. de bedijking van den Galchhoec en van de waterstaatkundige ambachten Bokelsdijc en Bloemaertsdijc, welke ik voor één geheel houd, zoowel om topographische redenen als wegens de zooeven vermelde afwijking daarbij van het gewone dijkrecht. Daarbij werd aan de noordpunt van den Gravelandschen polder de Oude Schiedam gelegd, terwijl tevens moet opgemerkt worden, dat de dijk aan het westeinde der heerlijkheid Bokelsdijc eerst zuidelijker heeft gelegen dan thans, wegens den in het Oude Register van Graaf FLORENS vermelden uitslag van die van Rotte.

4. De daarop volgende bedijkingen moeten zijn geweest:

a. het ambacht Rubroec,

b. het ambacht tRodezant,

c. de plaat Schoonrelo van CLAES DE VRIESE, en

d. de Hoge Hem en de bedijking van ver ALEYT van Henegouwen beoosten de Schie;

doch voor de onderlinge volgorde van dat viertal zie ik nergens een argument, daar ze onafhankelijk van elkander plaats hadden.

5. Daarna houd ik voor ongeveer gelijktijdig:

a. de bedijking van Rotterdam en tNieuwelant van Cralingen,

b. die van sGravenlant en den Nieuwen Schiedam,

beide (wat de eerste betreft, natuurlijk alleen ten opzichte van Rotterdam) vermoedelijk door ver ALEYT van Henegouwen omstreeks 1260.

6. De herdijking van het Middellant en aanhechting van het westelijke deel van het ambacht Schoonderloo door JAN VAN SCHOONDERLOO;

7. terwijl eerst daarna de laatste bedijking, die bij het waterschap Schieland is gevoegd geworden, die van het ambacht Cool (het eerst vermeld in 1283) bezuiden tRodezant en beoosten sGravendijcwal, kan hebben plaats gehad.

De ambachten van het „oude lant."

Het ambacht van Ouderschie was na de vereeniging ermede tusschen 1348 en 1420 van het voormalige ambacht uten Broec aangeslagen voor 64 hoeven (= 1920 morgen) en heette daarom ook vaak het „64-hoeven-ambacht." Zooals ik reeds mededeelde, bezitten wij een nauwkeurige beschrijving van den omvang hiervan in 1620 [1]), en oppervlakkig zou men meenen, dat deze bron, een door de ambachtsbewaarders zelven samengesteld register, dus een bij uitstek betrouwbare bron moet zijn. Toch meen ik te kunnen aantoonen, dat die althans van den oorspronkelijken toestand onmogelijk een juiste voorstelling kan geven. De ambachtsbewaarders noemen de polders of deelen van polders uit hun tijd op, die volgens hen het ambacht vormden, namelijk:

I. onder het heemraadschap van Delfland staande:

1. het in de 13ᵉ, 14ᵉ en 15ᵉ eeuwen tRintveen geheeten [2]) deel van den polder Ackersdijc bezuiden de Oude Lede, behalve 3 morgen in den noordoosthoek en behalve de Zwetkade, groot	180 m.
2. den polder Schieveen behalve de Zwetkade.	693 „
3. de heerlijkheid van den Tempel, die tot de parochie Berkel behoorde.	12 „
	885 m.

1) Zie Bijlage B.

2) Het oude Register van Graaf FLORENS l. l. 210, 244; Bronnen v. d. G. v. R. IV n°. 100, 590, 674, 2088.

II. onder het heemraadschap van Schieland staande:

4. den polder Zestienhoven [1]	450 m.
5. den polder Oudendijc behalve 23 morgen in het noordoosten, welke uitdrukkelijk gezegd worden tot het waterstaatkundige ambacht Schiebroec te behooren en waarvoor wij boven [2]) den ouden naam Scherpendrecht vonden	217 „
6. den Nieupolder	131 „
7. het deel van den polder Blijdorp tusschen de Delfshavensche Schievaart en de toenmalige molenwatering, die van het tegenwoordige stoomgemaal aan de Rotterdamsche Schievaart in zuidzuidwestelijke richting naar den Beukelsdijk liep.	214 „
	1012 m.

Zoodat de twee deelen samen 1897 morgen zouden geteld hebben. De aldus aan de 64 hoeven ontbrekende 23 morgen meenden ambachtsbewaarders te vinden in het noordoostelijke stukje van den polder Oudendijc, dat „den lxiiij hoven, somen meent, bij die van Schiebrouck daervan onttrocken is;" doch zij kunnen daarin kwalijk gelijk hebben gehad, daar de door hen geconstateerde feitelijke toestand bevestigd wordt vooreerst door de op de 17e en 18e eeuwsche kaarten van Schieland juist ten westen van die 23 morgen voorkomende „scheitsloot," maar vooral door het feit, dat de Scherpendrechtsche kade bezuiden den ouden zeedijk, welke zoowel de parochies Ouderschie en Hildegaertsberch als de ambachten Ouderschie en Berchpolre scheidde, juist in het verlengde lag van die scheidsloot, hetgeen erop wijst, dat deze reeds de grens moet geweest zijn, voordat uten Broec en Berchpolre bedijkt werden.

Doch er is meer, dat twijfel doet rijzen aan de juistheid der opgave van de ambachtsbewaarders, althans voor den oorspronkelijken omvang van hun ambacht. Immers geven zij in het Schielandsche deel overal de oostkade der Delfshavensche Schievaart als de grens van het ambacht op, en deze vaart werd eerst in de laatste jaren der 14e eeuw gegraven, zoodat die grens in geen geval de oude kan zijn. Nu zou men nog kunnen gissen, dat — op dezelfde wijze, als wij boven gezien hebben, dat ten gevolge van het graven der Rotterdamsche Schievaart Westblommersdijc van het ambacht Blommersdijc naar het ambacht Cool is overgegaan — zoo ook

[1]) Daar 16 hoeven 480 morgen vormden, moet de polder oorspronkelijk nog 30 morgen tusschen de Rotterdamsche Schievaart en den Rotterdamschen weg hebben omvat. Vgl. boven pag. 20 noot 3, waar het oorspronkelijk onbekaad zijn van het deel der Schievaart tusschen Bilresheul en Ouderschie verklaard wordt.

[2]) Zie pag. 30.

hier als het ware een ruiling van grond tusschen de ambachten Ouderschie en Hogenban heeft plaats gehad, waardoor de Darien (het deel van den Nieupolder bewesten den Rotterdamschen weg, ter groote van 21 morgen) van het laatste naar het eerste, en de strook ten westen der Schievaart tusschen het Spaansche weegje en de heerlijkheid Bokelsdijc (ter groote van 31 morgen) van het eerste naar het laatste zou zijn overgegaan. Doch daarmede is in strijd de aanteekening in het „Memoriaelbouck 1600" [1]), vrij wel gelijktijdig met de opgave der ambachtsbewaarders, dat het Schielandsche deel van het ambacht gevormd werd door „Sestien houen, den Ouden dijck, Blijdorp, Nieupolder *ende een paert vande Spaense polder*", waaruit volgt, dat de bedoelde 31 morgen groote strook ten westen der Schievaart destijds door hoogheemraden nog tot het ambacht van Ouderschie en niet tot dat van den Hogenban gerekend werd.

Het sterkste echter is de afwijking in het zuidoosten van het ambacht. De ambachtsbewaarders rekenden van den Blijdorpschen polder tot het ambacht alleen het deel bewesten de Molenwatering ter grootte van 214 morgen. Tot welk ambacht behoorde dan het deel van dien polder beoosten de Molenwatering, groot ongeveer 136 morgen?

In dit verband moet ik eraan herinneren, dat ik boven [2]) de vraag stellende, waar de niet tot den lateren polder Bokelsdijc behoorende maar wel in het waterstaatkundige ambacht van dien naam begrepen 118 morgen lagen, zeide, dat mij op die vraag twee antwoorden mogelijk schenen. Het eene daarvan behandelde ik toen; maar het andere antwoord kan eerst nu ter sprake komen. Men zou namelijk kunnen vermoeden, dat die 118 morgen bestonden — niet, zooals ik boven zeide, in het deel van het politieke ambacht Hogenban bezuiden het huis ter Spangen, maar — in het door de ambachtsbewaarders van Ouderschie niet tot hun ambacht gerekende deel van den Blijdorpschen polder beoosten de Molenwatering ter grootte van ± 136 morgen [3]). Voor dit vermoeden zijn twee argumenten aan te voeren. Vooreerst zouden dan inderdaad de 1920 morgen van het ambacht Ouderschie terecht zijn, daar de in de berekening der ambachtsbewaarders ontbrekende 23 morgen zouden kunnen bestaan hebben 1°. in de 10 morgen, welke de volgens het „Memoriaelbouck 1600" tot het ambacht behoorende „paert vande Spaense polder" grooter was dan de er

[1]) Bijlage A kolom 3.

[2]) Zie pag. 41.

[3]) De polder werd in 1545 door Jasper Adriaensz. opgemeten op bijna 350 morgen.

niet toe behoorende „Darien", en 2°. in de Zwet tusschen Ackersdijc en Schieveen, het stuk van de Rotterdamsche Schievaart tusschen Ouderschie en de Scherpendrechtsche kade en het stuk der Delfshavensche Schievaart langs de bedoelde „paert van de Spaense polder", alle drie met de erlangs loopende kaden. En in de tweede plaats zou ervoor pleiten, dat dan het bij de boven gegeven oplossing op het eerste gezicht eenigszins bevreemdende feit zou verdwijnen, dat het deel van het politieke ambacht Hogenban bezuiden het huis ter Spangen niet tot het gelijknamige waterstaatkundige ambacht zou behoord hebben, daar dit bij de thans in behandeling zijnde onderstelling zou moeten geacht worden bestaan te hebben in de door Floris Balthazars dus genoemde Darien, Galchhoec, Seventich morgen en Veertich morgen, te zamen door Jasper Adriaensz. op 228 morgen opgemeten [1]), hetgeen vrij wel met den aanslag van het ambacht voor 223 morgen overeenkomt.

Doch er staan gewichtige bedenkingen tegenover, die mijns inziens, althans voor den oorspronkelijken toestand, de schaal doen overslaan ten gunste van het andere, boven gegeven antwoord op de gestelde vraag.

Vooreerst is de overeenkomst van 1348 met de hier besproken oplossing in strijd, daar, indien deze juist ware, het ambacht Bokelsdijc er niet in had kunnen ontbreken.

Vervolgens zou dan dit ambacht te groot worden, daar het dan zou hebben moeten bestaan uit 1°. den lateren polder Bokelsdijc (77 morgen), 2°. het stukje der heerlijkheid Bokelsdijc bewesten de Schievaart en het daarlangs gelegen deel dier vaart (13 morgen), 3°. het deel van den Blijdorpschen polder beoosten de Molenwatering (136 morgen); samen 226 morgen, terwijl het ambacht slechts voor 195 morgen was aangeslagen.

Ten derde zouden dan de Rotterdamsche Schievaart en de Molenwatering de grens tusschen de ambachten Ouderschie en Bokelsdijc hebben moeten vormen, hetgeen voor geen van beide aannemelijk is. Want de eerste werd eerst na 1340 gegraven, en, wat de Molenwatering betreft, zoo waren weteringen in plaats van kaden alleen dan grenzen van waterstaatkundige ambachten, indien deze berustten op politieke grenzen (zooals bij de Louwersloot van Berchpolre en de Hooidrift van Schoonderloo het geval was), terwijl uit niets is af te leiden, dat het oostelijk deel van Blijdorp

[1]) Men houde hierbij in het oog, dat de landmeter hier niet de ambachten, maar de polders van zijn tijd tot grondslag zijner opmeting heeft aangenomen.

ooit politiek van het westelijk deel gescheiden zou zijn geweest, integendeel uit alle historische gegevens zijn politieke eenheid afdoende blijkt.

Daarenboven is er geen enkel waterstaatkundig verband aan te wijzen tusschen het oostelijk deel van den Blijdorpschen polder en den Beukeldijkschen polder, terwijl er boven een alleszins aannemelijk waterstaatkundig verband werd aangewezen tusschen de Seventich en Veertich morgen en den polder Beukelsdijk.

En ten slotte zouden dan zoowel de geheele Hoog-Spaansche polder als de 's Gravenlandsche polder niet in den omslag van Schielands penninggeld begrepen zijn geweest, hetgeen mij onaannemelijk voorkomt, zelfs wanneer men rekening houdt met de boven aangetoonde omstandigheid, dat die twee polders langen tijd boezemland moeten zijn geweest.

Daarentegen blijft bij het door mij gegeven antwoord onverklaard, waarom het ambacht Ouderschie zoowel in 1420 als later slechts voor 64 hoeven was aangeslagen, hoewel het dan feitelijk ruim 4 hoeven grooter zou zijn geweest [1]). Men zou wellicht kunnen gissen, dat die lagere aanslag, welke zich, zooals wij aanstonds zullen zien, eveneens bij het aangrenzende Schiebroec voordeed, in verband heeft gestaan met het feit, dat Ouderschie en Schiebroec de eenige ambachten van het *oorspronkelijke* waterschap waren, die aan de abdij van Egmont behoorden, en dat deze zich dus bij de eerste gemeenschappelijke vorming van het waterschap met de abdij van St. Paulus dien lageren aanslag heeft bedongen; doch meer dan een gissing is dat niet.

Wel is echter een verklaring te geven van het feit, dat ambachtsbewaarders van Ouderschie in 1620 niet volledig op de hoogte waren van de uitgestrektheid van hun ambacht. Immers zij zeggen zelf [2]), dat „d'innecompsten der lxiiij houffven de lasten nu verre overtreffen, ende aparentelijcken geschapen is jaerlicx overschoth te sullen hebben, ende en geen collectatie van achterstall te sullen behouffven": er was geen praktisch belang meer betrokken bij een volkomen juiste bepaling van de grenzen van het ambacht. Toch heeft hun omschrijving in zooverre waarde, dat uit haar gedeeltelijke overeenstemming met de notitie over het ambacht in

[1]) De cijfers van de nieuwe meting in het résumé van hoogheemraden (Bijl. A, kol. 4) kunnen hier niet voor vergelijking dienen, daar uit het Register van JASPER ADRIAENSZ. duidelijk blijkt, dat die cijfers voor de drie ambachten Hogenban, Ouderschie en Beukelsdijck (respectief ± 288, ± 2041 en ± 77 morgen) uitsluitend op de grootte der polders berustten.

[2]) Bijl. B in fine.

het Memoriaelbouck van 1600 blijkt, dat het zich inderdaad naar het noordwesten tot de Oude Lede toe uitstrekte en de niet tot het politieke ambacht behoorende heerlijkheid den Tempel omvatte [1]), terwijl wij reeds zagen, dat eveneens de door hen als de feitelijke grens tegen het ambacht Schiebroec aangegeven scheitsloot de werkelijke grens moet geweest zijn.

Hun redeneering moet deze zijn geweest, dat, uitgaande van de hun bekende en inderdaad juiste grenzen van hun ambacht aan de noord- en noordoostzijden, te zoeken was naar zulk een omschrijving ervan, dat er juist de 1920 morgen door werden verkregen, terwijl hun het feit onbekend was, dat verschillende ambachten om verschillende redenen voor een kleiner aantal morgens dan hun werkelijke grootte waren aangeslagen.

Ten oosten van Ouderschie lag benoorden den oudsten zeedijk het ambacht Schiebroec, dat tot de parochie Ouderschie behoorde. Het was bij het water- en heemraadschap aangeslagen voor 24 hoeven, d. i. 720 morgen, maar feitelijk grooter. In 1545 werd het opgemeten op $748^1/_2$ morgen, wat vrij juist was [2]). Want het politieke ambacht — waartoe niet behoorden de boven onder Ouderschie besproken 23 morgen aan het oosteinde van den Oudendijkschen polder, het aloude Scherpendrecht [3]), die waterstaatkundig wel onder Schiebroec ressorteerden — was ruim 722 morgen groot [4]), zoodat men met de 23 morgen van Scherpendrecht voor het waterstaatkundige ambacht 745/6 morgen verkrijgt. Waar dit nu tot in de 17e eeuw constant voor slechts 24 hoeven was aangeslagen, hebben we dus hier een zelfden lageren aanslag dan de werkelijke grootte, als we bij Ouderschie vonden.

Rotterban of Hildegaertsberch. Dit ambacht was aangeslagen voor 129 hoeven (d. i. 3870 morgen) en week, voor zoover wij kunnen nagaan, alleen in zooverre af van het gelijknamige politieke ambacht, dat in het laatste mede begrepen was het waterstaatkundige ambacht Berchpolre [5]), dat ook kerkelijk tot Hildegaertsberch be-

---

1) Bijl. A, kol. 3, „die van Ackersdijck, Schieveen ende den Tempel"; terwijl ook in beide het Delflandsche deel op 885 morgen wordt berekend.

2) Vergelijk den aanslag in de kohieren der verponding in de 18e eeuw voor 748 morgen 239 roeden (Tegenw. St. VII 36), waaruit volgt, dat die aanslag het waterstaatkundige, niet het politieke ambacht betrof.

3) Zie boven pag. 30, 48.

4) Volgens het kadaster (VAN DER AA, Aardr. Woord. X 169) is de met het voormalige politieke ambacht nagenoeg overeenstemmende burgerlijke gemeente Schiebroek 615,0208 bunders groot, d. i. ruim 722 morgen.

5) Van daar dat het in de kohieren der verponding in de 18e eeuw voor 4068 morgen 35 roeden was aangeslagen (Tegenw. St. VII 32). Dit stemt volkomen overeen met de som der waterstaatkundige ambachten Rotterban (3870 morgen) en Berchpolre (210

hoorde. Het had een eigenaardigheid, waarin het van alle andere ambachten afweek, namelijk dat het voor het onderhoud van het gedeelte van den zeedijk, waarmede het belast was, voor zijn „hoefslach", niet als de andere ambachten één geheel vormde doch gesplitst was in een aantal „hoefslagen" [1]). Waar elk van deze gelegen was, is nog onbekend [2]) doch doet hier ook weinig ter zake. Wel echter kunnen wij het voor hoogstwaarschijnlijk houden, dat die splitsing in verband moet hebben gestaan met het reeds boven [3]) vermelde feit, dat het *oorspronkelijke* waterschap verdeeld was in twee groepen van ambachten, die nog in de 15e eeuw bestonden, en dat de Oostambachten gevormd werden door „een deel van Rotterban, Bleijswijc, Zevenhuijssen ende Zegwaert", waaruit blijkt, dat Rotterban ten deele tot de West-, ten deele tot de Oostambachten behoorde. Hoe die verdeeling was, is onbekend, doch de gissing schijnt mij niet gewaagd, dat daarin de oorzaak te zoeken is van de spitsing van het ambacht in 8 of 9 [4]) hoefslagen.

Van de overige ambachten is weinig te zeggen. Voorzoover wij kunnen nagaan, stemden zij alle, met uitzondering alleen van Zegwaert en Zuid-Waddinxveen, overeen met de gelijknamige politieke ambachten en parochies. Het Schielandsche ambacht van Zegwaert omvatte blijkens het charter van 2 Juni 1373 van de „gemeene buieren vanden Zegwerde" [5]) alleen het deel van het politieke ambacht beoosten „den wech streckende van Benthuijssen an die lant scheijdinge van Berckel" [6]), welken zij beloofden „dichte te houden, ende van daen voirt aen die zijdwijn van Bleijswijck, ende vander scheijdinge van Benthuijssen mede dichte te houden ende op te brengen aende zijdwijn van Bleijswijck voirs., met sulcken waterkeringen ende caden so datter geen vreemt water binnen comen en sel mogen." M. a. w. er werd een nieuwe landscheiding om het bij Schieland gevoegde deel van het ambacht heen gemaakt.

morgen), omdat van het laatste de ruim 13 morgen groote strook langs de noordzijde van den Bloemaertsdijc moet worden afgetrokken, die politiek tot het ambacht Bokelsdijc (later Cool genaamd) behoorde (zie boven pag. 30).

[1]) Zie Bijl. C.

[2]) Natuurlijk was Ommoorden de latere polder van dien naam en Wolfvoppen hoefslach het tot Rotterban behoorende deel van den lateren polder, welks naam later in Wollefoppen verbasterd werd.

[3]) Zie pag. 18.

[4]) In het eene lijstje komt Ommoorden voor als één hoefslag, terwijl het er in het andere twee vormt.

[5]) Van Mieris III 279.

[6]) Uit de laatste woorden blijkt, dat niet de geheele tegenwoordige Binnenwegsche polder, maar alleen het deel hiervan ten oosten van den Rockeveenschen weg toen onder Schieland is gekomen.

En, wat Zuid-Waddinxveen betreft, zoo behoorde daar waarschijnlijk ook toe het ten westen der Gouwe gelegen stukje der heerlijkheid Bloemendael.

De aanslag van Zevenhuzen werd in 1496 met 800 morgen verminderd [1]). Dit moet in verband hebben gestaan met de verveniug van het noordelijke deel van het ambacht, de Wildevenen, het latere Moerkapelle; want reeds in den oudsten bekenden aanslag van 1420 was het ambacht van Bleiswijc op dezelfde wijze voor 7 hoeven minder aangeslagen dan de werkelijke grootte [2]). Dat ook de andere, later bij het oorspronkelijke waterschap gevoegde ambachten slechts voor een deel van hun werkelijke grootte waren aangeslagen, berustte echter, zooals we gezien hebben, op een anderen grond; doch het zal wel aan dien lageren aanslag te wijten zijn geweest, dat de vermindering van hun morgentalen ten tijde der verveningen niet ook op hen is toegepast. Die maatregel schijnt alleen voor Bleiswijc en Zevenhuzen te hebben gegolden, welke trouwens de eerste ambachten van Schieland geweest zijn, waar de vervening op groote schaal heeft plaats gehad.

Ik keer ten slotte weder terug tot het heemraadschap. Wij hebben gezien, dat het oorspronkelijke waterschap alleen bestond uit de parochies Schie (met Roderijs of Berkel), Rotte, Bleiswijc en Zevenhuzen, en later is uitgebreid: 1°. door de bedijking van een aantal polders aan de zuidzijde, waarvan de laatste, die van Cool, vermoedelijk niet lang voor 1283 plaats had, 2°. door de toevoeging van de parochies langs den IJssel, Cralingen, Capelle, Nieuwerkerc en Moordrecht, 3°. daarna met Zuid-Waddinxveen, dat nooit geheel met Schieland is vereenigd geworden, 4°. in 1357 in enkele opzichten met „de vier ambachten" Alfen, Hazerswoude, Boscoop en (Noord-)Waddinxveen, en 5°. in 1373 met het oostelijk deel van Zegwaert. De vraag rijst nu, of niet meer data zijn te vinden voor de wording van het heemraadschap, en dit is inderdaad het geval.

Wij moeten daarvoor nogmaals terugkeeren tot het reeds meermalen vermelde charter van 1281. Dit betrof, zooals wij zagen, het oorspronkelijke waterschap en de daaraan aangedijkte nieuwe polders behalve Matenes en Schoonrelo. Doch in den aanhef ervan wordt gezegd, dat „subditi nostri inter Seye et Goude terras et possessiones habentes" te voren een ander charter van den graaf hadden gekregen, dat gebleken was minder goede bepalingen over

[1]) Zie Bijl. A, kolom 1.
[2]) Ibidem, kolom 1 en 4.

het dijkrecht te bevatten, welke daarom nu weder werden vervangen door die, welke vroeger hadden gegolden. Dat andere charter was dat van 14 Mei 1273 [1]), over welks inhoud, en speciaal over den daarin voorkomenden term „vredeban" vroeger zooveel geschreven is [2]). Op dien inhoud ga ik thans niet in, daar die reeds afdoende is opgehelderd; waarop ik wensch te wijzen, is dit, dat het stuk gericht was „ballivo intra Schie et Gaudam ceterisque nobilibus et ignobilibus infra dictum terminum commorantibus." FRUINS gevolgtrekking uit die woorden, dat Schieland destijds reeds een afzonderlijk *baljuwschap* vormde, schijnt voor de hand te liggen, en toch komt ze mij bij nader onderzoek voor onjuist te zijn.

De baljuwen waren, zooals bekend is, van Franschen oorsprong en in de 13e eeuw over Vlaanderen [3]) in Holland ingevoerd. Bestond hun werkzaamheid in het algemeen in de vertegenwoording van den graaf, het meest kwam die uit bij de rechtspraak der hoogere rechtscolleges. Nu vormden onder deze de collegia hemeradorum een afzonderlijke groep met eigen rechtspraak over waterschapszaken. Van daar dat wij, wat voorzoover ik weet nog niet is opgemerkt, in de 13e eeuw baljuwen voor de waterschappen vermeld vinden *naast* de baljuwen der groote administratieve dis-districten, waarin het graafschap verdeeld was, der voormalige comitatus [4]).

Wat de laatste betreft, vinden wij onder graaf WILLEM II eerst nog slechts baljuwen van Zeeland [5]), van Holland [6]) en van Kennemerland [7]), doch reeds in 1252 ontmoeten wij een onderbaljuw van Zuidholland [8]), en nog in zijn tijd moet Holland in twee baljuwschappen zijn gesplitst, Zuidholland [9]) en Noordholland [10]). Graaf FLORIS V schijnt deze verdeeling eerst weder te hebben opgeheven, want nog eenmaal, in 1266, wordt heer DIRC VAN TEILINGEN baillivus Hollandiae genoemd [11]), doch althans van 1270 af [12])

1) VAN DEN BERGH II n°. 230.

2) Dr. G. H. M. DELPRAT, Over een charter van Graaf FLORIS V enz. in Verh. Kon. Acad. v. Wetensch. (1859); Mr. A. A. J. MEILINK, Over een charter van Graaf FLORIS V (1860); FRUIN, Over de Beteekenis van Bannus Pacis (Versp. Geschr. VI 256 sqq.); cf. nog de aldaar (256 noot 1) aangehaalde schrijvers.

3) PIRENNE, Gesch. v. België I 295 sqq.

4) Mr. S. J. FOCKEMA ANDREAE, Bijdr. t. d. Nederl. Rechtsgesch IV 358 sqq.

5) VAN DEN BERGH I n°. 504/5 (a°. 1250).

6) Ibidem I n°. 555 (a°. 1252).

7) Ibidem I n°. 599 (a°. 1254).

8) Ibidem I n°. 555.

9) Ibidem, Nal. n°. 39 (jaartal niet vermeld).

10) Ibidem II n°. 67 (a°. 1260 onder de voogdij van ver ALEYT van Henegouwen).

11) Ibidem II n°. 148.

12) Ibidem II n°. 208. Van het charter n°. 182 staat het jaartal 1269 niet vast.

is ze voor goed hersteld [1]. Nu behoorde Schieland ten opzichte dier verdeeling destijds nog, evenals trouwens in het kerkelijke, tot Zuidholland, niet zooals later onder graaf WILLEM III tot Noordholland. Dit blijkt afdoende uit het stuk van 5 November 1303 [2], waarin VRIESE VANDER MIJE „baillu *in* Zuthollant" wordt genoemd, want uit een nog ongedrukt stuk van 30 Juni 1302 [3] weten wij, dat bij 's graven baljuw „tusschen Schije ende Goude" was, terwijl daarin naast hem FLORIS heer WOUTERS zoon als baljuw *van* Zuidholland wordt genoemd. Ik meen daarom, dat hij onmogelijk als de baljuw van een „baljuwschap" — in den lateren zin des woords — tusschen Schie en Goude kan beschouwd worden, en alleen kan geweest zijn 's graven bailliu bij het heemraadschap van dien naam, en dat evenzoo de ballivus intra Schie et Gaudam van 1273 moet worden opgevat [4]. Er is trouwens een bekend analogon voor die opvatting, namelijk het beroemde charter van 17 Februari 1286 over den Sparendam [5], door FRUIN zoo uitvoerig besproken in zijn verhandeling „Over de Opkomst van het Hoogheemraadschap van Rijnland" [6]. Want daarin wordt „onse bailiu van Rijnlant" met de „hiemraderen" (sc. van Rijnlant) belast met de schouw van de Spaarndammersluizen en den Spaarndammerdijk en met de vertegenwoordiging van den graaf bij de rechtspraak daarover. Ook in dien ambtenaar meen ik dan ook, in afwijking van FRUIN, niet te zien den baljuw van het administratieve district, welke nog in 1299 balivus Northollandiae genoemd wordt, maar 's graven vertegenwoordiger bij het reeds lang te voren bestaande heemraadschap Rijnland, en in elk geval blijkt er afdoende uit, dat de *naam* bailiu, balivus, destijds mede het ambt der latere dijkgraven omvatte. In het kort: in al de bedoelde stukken meen ik, dat de balivi niet mogen worden gelijkgesteld en verward met de baljuwen der administratieve districten, maar afzonderlijke ambtenaren waren, overeenkomende met de latere dijkgraven der hoogheemraadschappen [7].

---

1) Ibidem II n°. 348 (a°. 1277), n°. 552 (a°. 1285), n°. 564 (a°. 1285), n°. 814 (a°. 1299), alle baljuwen van Zuidholland vermeldende, en n°. 1076 (a°. 1299) met een baljuw van Noordholland.

2) VAN MIERIS II 35.

3) Bronnen v. d. G. v. R. IV n°. 163.

4) Cf. „den heemraders vanden bedrijven vanden dijcken ende vanden watergangen van den *bailliuschappe(n)* tusschen Schie ende Goude" van 1299 (VAN DEN BERGH II n°. 1066).

5) FRUIN, Versl. e. Med. d. Kon. Acad. v. Wet., Afd. Lett., 3e R. V 275 sqq.; VANDEN BERGH II n°. 583.

6) Verspr. Geschr. VI 193 sqq.

7) Evenzoo is m. i. „onse hof te Delf" van het charter van 1 April 1290 (VAN DEN

Is dit juist, dan volgt eruit, dat in 1273 niet het baljuwschap maar wel het heemraadschap intra Schie et Gaudam bestond. Het baljuwschap wordt, meen ik, het eerst vermeld 28 April 1310 [1]) — ongeveer in denzelfden tijd dus, waarin wij ook voor het eerst het decanaat Schielandia genoemd vinden (14 December 1315 [2])) — en wel, zooals nog gedurende de geheele 14e eeuw het geval is gebleven, als één geheel vereenigd met Delfland. Maar in 1273 volgt uit den naam intra Schie et Gaudam, dat toen de ambachten langs den IJssel reeds bij het oorspronkelijke waterschap gevoegd waren (waarmede overeenstemt, dat, zooals wij gezien hebben [3]), de IJsseldijk niet jonger kan zijn), al bleven zoowel dit waterschap als zijn beide onderdeelen, de Oostambachten en de Westambachten, nog tot in de 15e eeuw bestaan [4]).

BERGH II n°. 693) betreffende Roderijs op te vatten in waterstaatkundigen zin, en in verband daarmede ook TH. DE WASSENARE, ballivus noster in Delflant in 1276 (DE FREMERY n°. 182), als dijkgraaf van Delfland, al betrof het stuk, dat hij bezegelde, een administratieve zaak, den tolvrijdom van die van Delf, want hij was de hoogste ambtenaar van den graaf ter plaatse en daardoor voor die bezegeling vrij wel aangewezen. Bezniden de Merwede echter schijnt de baljuw van Zuidholland tevens dijkgraaf der heemraadschappen geweest te zijn (VAN DEN BERGH II n°. 814, VAN MIERIS II 35, enz.).

1) Regesta Hannon. 33.

2) Bronnen v. d. G. v. R. IV n°. 236.

3) Zie pag. 6.

4) Zie pag. 17/8.

Bijlage A.

HOEFSLAGEN IN 1420.

(Hs. A 7 »Privilegien 1356—1574" f°. 1v—3).

Dit zijn die hoefslaghen dier gelegen siin jnder hijemraetschijp van Schielant, daer den hoghen hijemraden van Schielant jaerlix hoer penninc-gelt of baert vpte meije dach.

Jtem tambocht van

1.	Mattenes......	5	houen		=	150 m.
2.	Onderschije....	64	"		=	1920 "
3.	der Leck......	7	"	13 margen	=	223 "
4.	Boekels dijc....	6½	hoef		=	195 "
5.	Scoenreloe.....	3½	"		=	105 "
6.	Coel..........	6½	"		=	195 "
7.	Blomers dijc...	6½	"		=	195 "
8.	Ruijbroeck.....	4	houen	2 margen min	=	118 "
9.	Scijebroeck	24	"		=	720 "
10.	Berch polre....	7	"		=	210 "
11.	Rotterban......	129	"		=	3870 "
12.	Cralinghen.....	50	"		=	1500 "
13.	Coppelle.......	37	"		=	1110 "
14.	Nvwerkere.....	35	"		=	1050 "
15.	Bleijswijck......	71	"		=	2130 "
16.	Zeuenhuyssen ..	104	" [1]		=	3120 "
17.	Moerdrecht....	28	"		=	840 "
18.	Zegwaert......	14	"	ende 10 margen [2]	=	430 "
						18081 m.

Jtem die vier ambochten [3]) siin jaerlix sculdich te betalen den hoghen hijemraden van Schielant tot huer penninegelt vpten meije dach vijf gouwen nobelen of paijment hoerre waerde ende Jan Pieterzoon ene nobel.

Jtem zwtende van Weensveen siin jaerlix sculdijch tot penninegelt 4 ℔ hollants te betalen vpte meije dach.

[1]) Met andere hand bijgevoegd: »anno (14)95 77 houen 10 margen".
[2]) Met andere hand bijgevoegd: »ende 7 pont sisers tot pennyncgelt."
[3]) Nl. Alfen, Hazerswoude, Boscoop en Noort-Waddinxveen.

MORGENTALEN VAN HET HEEMRAADSCHAP IN DE 16e EEUW.

(Hs. A 5 »Handvesten 1299—1563" f°. 55—56).
(Hs. A 6 »Register vande Privilegien Hantfesten enz." 1571 f°. 133).
(Hs. L 11 »Memoriaelbouck 1600" f°. 35—36).

De groote vanden houuen ende vande margentaelen contribuerende onder twaterschap ofte heemraetschap [4]) van Schielant. Elcke houff gerekent voor dertich margen.

Tambocht van ... die maicken

1.	Oudt Mattenes............	5	houuen			150 m.
3.	Ouderschie..............	64	"			1920 "
2.	der Leck ofte den Hoegenban	7	"	13	margen	223 "
4.	Bueckelsdijck	6	"	15	"	195 "
5.	Schoonderloo..............	3	"	15	"	105 "
6.	Coel mit West Blommersdijck.	9	"	15	"	285 "
7.	Blomersdijck..............	4	"			120 "
8.	Ruijbroick..............	3	"	28	"	118 "
9.	Schiebroick..............	24	"			720 "
10.	Berchpolder..............	7	"			210 "
11.	Hillegersberch mit Rotterban..	129	"			3870 "
12.	Cralingen..............	50	"			1500 "
13.	Capel..............	37	"			1110 "
14.	Nijeuwerkerck..............	35	"			1050 "
16.	Bleijswijck..............	71	"			2130 "
17.	Zeuenhusen..............	77	"	10	"	2320 "
15.	Moerdrecht..............	28	"			840 "
18.	Zegwairt..............	14	"	10	"	430 "
Somma Totalis..............		576 houuen ende 16 margen				17296 m.

[4]) In Hs. A 6 en L 11 alleen »onder theemraetschap".

MORGENTALEN VAN HET WATERSCHAP IN 1600.

(Hs. L 11 »Memoriaelbouck 1600" f°. 1 j°. 35—36).

(F°. 1). Ommeslach over 17796 margen Lants onder twaterschap van Schielandt gelegen.

(F°. 35—36). Zie de vorige kolom; doch met andere inkt is er bijgevoegd:

»Tsuyteinde vanden ambachte van Waddinxveen met sestien houuen ende xx margen, vuijtbrengende te samen 500 margen."

Terwijl het slot luidt:

»Somma 576 houuen ende 16 margen, vuijtbrengende te samen 17796 margen" (sic).

(F°. 37). Memorie.

Tambacht van Ouderschie is groot 64 houuen, elke houff gereeckent voor 30 margen lants facit 1920 margen.

Schielandt. Hyer van hebben Sestien houuen, den Ouden dijck, Blijdorp, Nieupolder, ende een paert vande Spaense polder 34½ houff, die maecken te samen 1035 margen.

Delfflandt. Ende die van Ackersdijck, Schieveen ende den Tempel hebben 29½ houff, die maecken te samen 885 margen.

NIEUWE METING IN 1545.

(Hs. A 5 »Handvesten 1299—1563" f°. 57).
(Hs. A 6 »Register vande Privilegien Hantfesten enz." 1571 f°. 139).

De nijeuwe meetinge vande groote vande mergentaelen vande landen van Schielant gedaen bij Jasper Adriaens zoon lantmeeter volgende die gemeene lants rekeninge de anno xvc vijffenveertich.

1. Oudt Matthenes............	165	mergen	½	hont.
3. Ouderschie..............	2041	"	5	"
2. Den Hoegenban	287	"	5	"
4. Bueckelsdijck..............	76	"	5½	"
5. Schoenderloo..............	107	"	4	"
6. Cool..............	294	"	2	"
7. Blommersdijck..............	135	"	½	"
8. Ruijbroick mit Quakernaeck .	147	"	2½	"
10. Schiebroick..............	748	"	3	"
11. Berchpolder..............	197	"	1	"
9. Hillegersberch mit Rotterban.	3910	"	3½	"
12. Cralingen..............	1567	"	5	"
13. Capel..............	1617	"	5½	"
14. Nijeuwerkerck..............	2170	"	2½	"
16. Bleijswijck..............	2365	"	4½	"
17. Seuenhuijsen..............	3113	"		
15. Moerdrecht..............	2237	"	½	"
18. Segwaert..............	430	"		
Somma totalis vande nijeuwe meetinge..............	21614	mergen	2½	hont.

Register vande repartitie, ghelegentheyt, innecompsten ende lasten vanden ambachte vande vyerentzestich houffven tot Ouderschie, ende in wath polders, jurisdictien ofte andere ambachten d'selue sijn streckende ende ressorterende, met allen den ommestandicheyden ende aencleeve vandyen, alles ten dyenste van d'seleue lxiiij houffven, by ordre ende ten overstaen vanden ambachtsbewaerder der seluer lxiiij houffven, mitzgaders den respectiuen molenaers ende eenighe vande gequalificeerste ingelanden van Schieveen, Sesthyenhouven, den Oudendyck, Nyeupolder met een gedeelte van Ackersdyck ende Blydorp: Alhyer vervolgens byden anderen gestelt int jaar onses Heeren duysent seshondert ende twintich, gelyck men tselue ten seluen tyde by naerstich ondersouck opt seeckerste heeft connen colligeren ende uyt den monde van d'oudste bekenste ingelanden ende uyt d'oudste correcste memorien verstaen ende vernomen heeft. Actum inden ambachtshuyze tot Ouderschie j[a]. 8[bris] 1620.

De voors. lxiiij houffven begrypen insich den nombre van xix[c] xx margen landts, wesende xxx margen tot elcke houff, ende zyn gelegen onder diuerse jurisdictien ende in verscheyden polders, welcke massa van gecombineerde ofte t'samen gevoughde mergentalen worden gehouden te resorteren onder t corpus vanden heemraitschappe van Schielandt, ende inden register aldaer begrepen zynde onder den nombre vande Schielantsche mergentalen ende mitsdyen subiect ende gehouden zyn neffens den anderen landen ofte mergentalen van Schielandt, egalycken ofte mergen mergensgelyck te contribueren, dragen ende gelden inden gemeenelantscosten van Schielant by den Heeren Hoo: Heemraiden aldair jaerlix ommegeslagen wordende.

Moeten ook daerbeneffens maecken ende onderhouden haerluyder selffs gehouffslaeghden ambachtsdycken hyernaer gespecificeert.

Allnyettegenstaende veele der voors. gecombineerde mergentaelen vande lxiiij houffven eygentlycken resorteren ende gelegen zyn inden heemraitschappe van Delfflant, dewelcke oock dyenvolgens mede aldair contribueren, gelden ende geven moeten in allen gemenelants oncosten van Delfflant voors., weynighe uytgenomen, gelyck tselue mede hiernaer breeder gespecificeert ende aengewesen sall werden.

Twelcke, hoewell vreempt, nochtans buyten alle memorie van

menschen, sonder oppositie, rustelyck ende vreedelyck sulcx in observantie ende gebruycke is geweest, sonder dat men jegenwoordich reden weet te geeven, ten wat respecte ofte uyt wat oorsaecken d'voors. combinatie ende repartitie, sulcx geschiet mach zyn.

Ende zyn d'voors. gecombineerde mergentaelen aldus gelegen, beginnende uyt den noorden suytwaerts.

Ackersdijck.

Inden Ackersdijckse polder, over de Sweth, behoort den geheelen hoeck van de Oude Leede ofte molesIooth aff zuytwaerts tot d'selue Sweth thoe, onder den voors. lxiiij houffven, streckende uyt den westen vande Delffsche Schie aff, oostwaerts totte Berckelsche kaede thoe, wtgeseyt drye mergen mede binnen d'voors. ringh gelegen opten noortoost houck van dyen, dewelcke onder den ambachte ende verongeldinghe van Pynacker behooren, noch uytgeseyt de Swetkaede ofte t' Swetlant, twelcke mede daer buyten blyft, t'samen uytbrengende den nombre van honderd ende tachtich mergen lants, sorterende eensdeels onder de jurisdictie ofte ambachte van Ouderschie eensdeels onder Vrouwenrecht, specterende tselue Vrouwenrecht totten convente van Rynsburch: Behoorende voorts d'voors. clxxx margen beneffens de reste vande polder geheel onder den heemraitschappe ende maer eensdeels onder den Bailiuschappe van Delflandt, gelyckse aldaer namentlick onder t'selue heemraitschap oock egalycken, beneffens den anderen mergentaelen van Delfflant, mergen mergensgelyck, inden gemeenelandts oncosten van dyen contribueren, gelden ende geven moeten: Ende d'ander reste behoort voirts onder den Bailiuschappe van Rynsburch.

Schieveen.

Voorts behooren tot d'voors. lxiiij houffven de geheele polder van Schieveen, streckende uyt den noorden van d'voors. Sweth aff zuytwaerts tot Doen caede toe, ten westen de Dellffsche Schie, ten oosten de landtscade, uytbrengende den nombre van seshondert dryentnegentich margen lants, behalven de Swethkade die daer buyten blyft, sorterende eensdeels onder de jurisdictie van Vrouwenrecht ende voorts onder den ambachte van Onderschie als vooren, welcke polder mede eygentlyck onder den heemraidtschappe, ende mair eensdeels, namentlyck t'meeste gedeelte, onder den Bailiuschappe van Dellfflant gelegen synde, oock aldaer, te weten onder t'selue heemraidtschap moet contribueren, gelden ende geven in allen gemeenelants oncosten van dyen, uytbesondert den oncosten vande ryetschuttingen ende helmplantingen, daerinne dat Schieveen vry

ende exempt is; ende d'ander reste, doch weynich wesende, behoort onder den voors. Bailiuschappe van Rynsburch.

Den Tempel.

Tot d'selve lxiiij houffen competeren oock de twaelff mergen landts der hooffstede ende heerlicheyt vanden Tempel, gelegen onder de parochie van Berckel, int geheel behoorende onder den heemraetschappe van Delfflant ende mede contribuerende egalycken in allen des gemeenelants van Delfflants oncosten, nyet wtbesondert.

Sesthyenhouffven.

Compt noch tot d'voors. lxiiij houffven den geheelen Sesthyenhovense polder, streckende uyt den noorden van Doen caede aff zuytwaerts eensdeels tot de Rotterdamsche Schie ende voorts tot de Langhe kaede thoe, ten westen het meerendeel de Delffsche ende de reste voorts de voors. Rotterdamsche Schievaert: Begrootet tot vyerhondert vyftich mergen lants, behoorende geheel onder den heemraidtschappe van Schielandt, maer, nopende t'Bailiuschap, geheel onder Dellfflant; ende in t' geheel sorterende onder den ambachte van Ouderschie.

Oudendijck.

Noch behoort tot d'selue lxiiij houffven de geheele polder vanden Oudendijck, streckende uyt den noorden vande voors. Lange caede aff zuytwaerts, schrinkelende neffens d'voors. Rotterdamsche Schie, ten westen d'selue Schie ende ten oosten eensdeels Schiebrouck ende eensdeels Berchpolder, t'samen begrootet tweehondert veertich mergen lants, geheel gelegen onder den heemraetschappe van Schielandt, maer, nopende den Bailiuschappe, geheel onder Dellfflant. Dan alsoo den lxiiij hoven, somen meent, by die van Schiebrouck daervan onttrocken is dryentwintich mergen dicht aende Scherpendrechtse caede gelegen, soo blyft hyer maer ten nombre van ij^{c} xvij margen landts, sorterende int geheel onder den ambachte van Ouderschie.

Nyeupolder.

Behoort noch mede tot d'selue lxiiij houffven de geheele Nyeupolder, streckende uyt den noorden ende oosten schrinkelachtich langs de Rotterdamsche Schie zuytwaerts totten ryweg, ende eensdeels totten havendyck thoe. Ende ten westen het dorp van Ouderschie, wtbrengende, mette Daeryen daerinne begrepen, den nombre van hondert eenendertich mergen landts, ten meestendeel sorterende

onder den ambachte van Ouderschie, ende de reste onder den Hogenban: Behoorende, voor soo veel onder Ouderschie sorteert, onder den heemraidtschappe van Schielandt ende den Bailiuschappe van Delfflandt: Ende t'gene sorteert onder den Hogenban behoort onder den Bailiuschappe ende den heemraidtschappe beyde van Schielandt.

Blydorp.

Eyntlycken compt tot d'voors. lxiiij houffven noch inde Blydorpse polder den geheelen westhouck vandyen, streckende uyt den noorden vande Rotterdamsche Schievaert ende rydtweegh aff zuytwaerts, eensdeels totten havendyck ende voorts tot in Beuckelsdyck, naementlyck aende Beuckelsdycxe wegh toe, oost des polders molesllooth met de verdere raeyslooth daer recht teynden aen gelegen, ende west het Spaense weeghgen geseydt den Hoerewegh: Begrootet wesende d'seluen hoeck ten nombre van tweehondert veerthyen mergen landts, geheelycken behoorende onder den heemraidtschappe van Schielandt ende t'meestendeel onder den Bailiuschappe van Delfflandt, ende sorterende onder de jurisdictie ofte ambachte van Ouderschie, doch int zuyen voor een cleyn gedeelte ofte smal stroockgen onder Beuckelsdyck.

Maeckende d'voors. mergentaelen, t'samen gecombineert, d'voors. vyerentzestich houffven ende uytbrengende alsvooren xix^{c} xx mergen landts. Affgetrocken d'voors. affgebroocken xxiij mergen inden Oudendyck, soomen meent, soo blyft de masse der seluer gecombineerde mergentalen noch zuyvers ten nombre van xviij^{c} xcvij mergen: Dan moet gelycke wel tegens de volle lxiiij houffven ende sulcx tot xix^{c} xx mergen inde gemeenelants oncosten van Schielandt, namentlyck penning gelt, contribueren, gelden ende geven als vooren.

Sonder dat goet ofte raetsaem werdt gevonden, omme weder te procederen tot recouvrement der voors. affgebroocken xxiij mergen, gemerct off men schoon obtineerde, dat men maer coste ende schade soude genyeten, vermits d'innecomsten der lxiiij houffven de lasten nu verre overtreffen, ende aparentelycken geschapen is jaerlicx overschoth te sullen hebben, ende en geen collectatie van achterstall te sullen behouffven, ende mitzdyen en canmen geen prouffyt maer schaede genyeten als geseyt is.

(Afschrift uit een perkamenten kwarto boekje, berustende in het huisarchief der familie Bolle te Amersfoort.)

Bijlage C.

(Archief van Schieland A 7 „Privilegien 1356—1574," f°. 2 v°.).

Dit sijn alsulcke roetalen dijcx als den ambochten hier na gescreuen leggende hebben tusschen Schiedam ende Rotterdam daer den hoghen hijemraden jaerlix in sinte Maertens scouwe den ambochten wtreijken van elke vier roede dijcx ene groten.

Jtem tambocht van	Mattenesse	80	roeden	dijcx.	
„ „ „	Ouderschije	213	„	„	
„ „ „	der Leck	160	„	„	
„ „ „	Boekels dijck	21	„	„	[1]
„ „ „	Scoenreloe	40	„	„	
„ „ „	Blomers dijck	21	„	„	
„ „ „	Ruijbroeck	69	„	„	
„ „ „	Zevenhuijssen	269	„	„	
„ „ „	Bleijswijck	200	„	„	
„	Louwerijs hoefslach	92	„	„	
„	dat Oesthoefslach	100	„	„	
„	Ommoerden	150	„	„	
„	Berch polre	27	„	„	
„	Scijebroeck	21	„	„	
„	tsGrauen hoefslach	52	„	„	
„	Ellemans „	40	„	„	
„	Wolfvoppen „	54	„	„	
„	Berch „	54	„	„	
„	Taijssen „	42	„	„	

Somma beloopt 16 ℔ 13 sc. 8 d.

Dat alle „hoefslagen" van het bovenstaande lijstje, welke niet tevens ambachten van het waterschap vormden, samen het in die „hoefslagen" gesplitste ambacht Rotterban vormden, blijkt uit een ander lijstje (Archief van Schieland A 7 f°. 65):

Dit sijn die hoeuen die toebehoren Berchambacht.

Eerst Berchpolre heeft 7 hoeuen dair toe behoirt dat Hoeclant ende is 3 margen.

---

[1] Met andere hand bijgevoegd: „ende noch 100 roen met hoer helpers ende 54 roeden".

Jtem Berchhoefslach heeft 20 hoeuen 14 margen 2 hondt dair behoirt toe enz. . . .

Jtem Lauwerijs hoefslach in Rotten 15 hoeuen 6 margen dair behoirt toe enz. . . .

Jtem Faijsen hoefslach 18 hoeuen 6 margen dair behoirt toe enz. . . .

Jtem Ellemans hoefslach 15 hoeuen 6 margen dair behoirt toe enz. . . .

Jtem dat Oisthoefslach in Rotten $16^1/_2$ hoeuen ende 6 margen landts. Hier behoirt toe enz. . . .

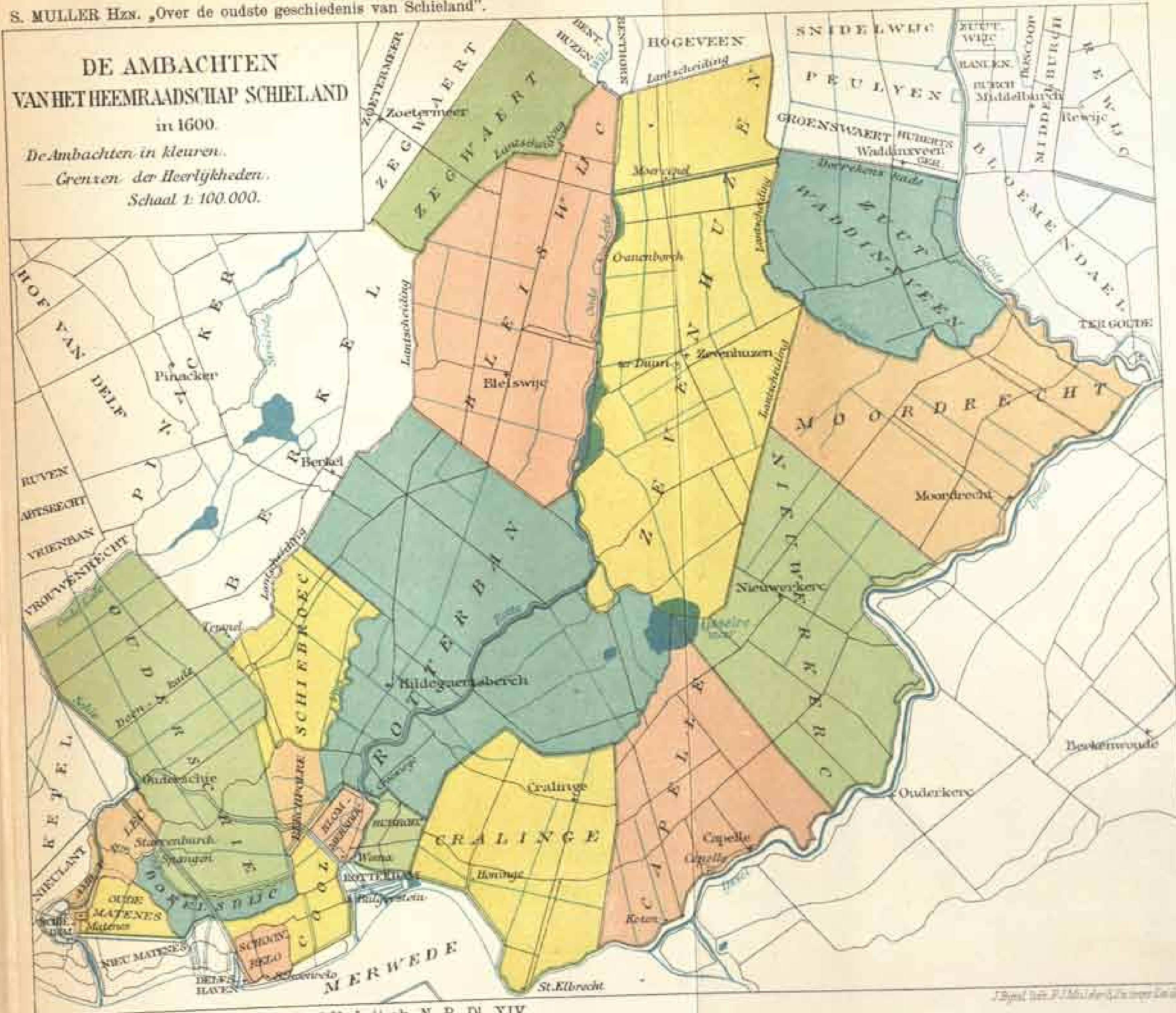
Jtem tot Ommoerden dat Westhoefslach 13 hoefuen ende 11 margen.

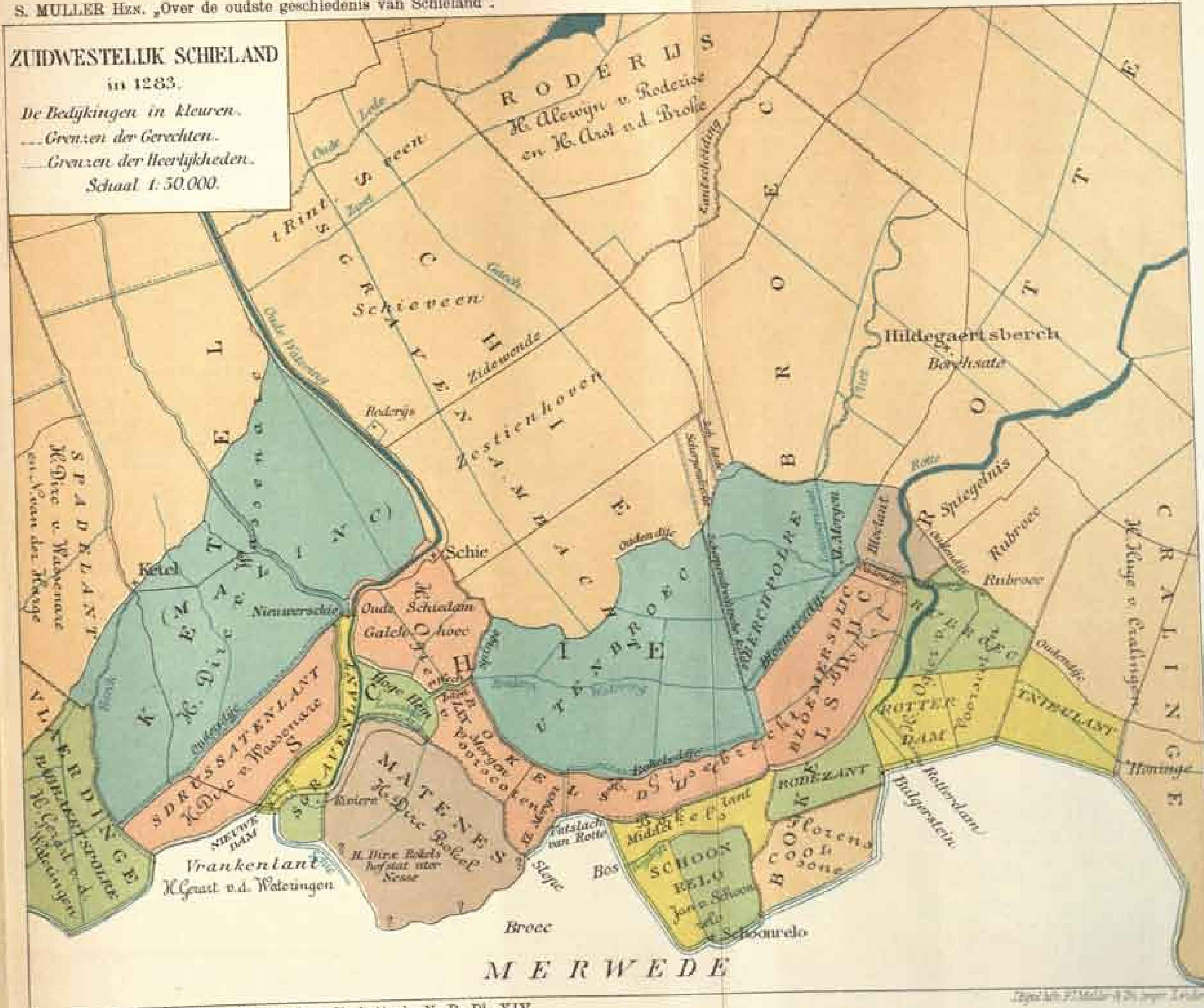
Jtem dat Oisthoefslach van Ommoerden 13 hoefuen ende 6 margen.

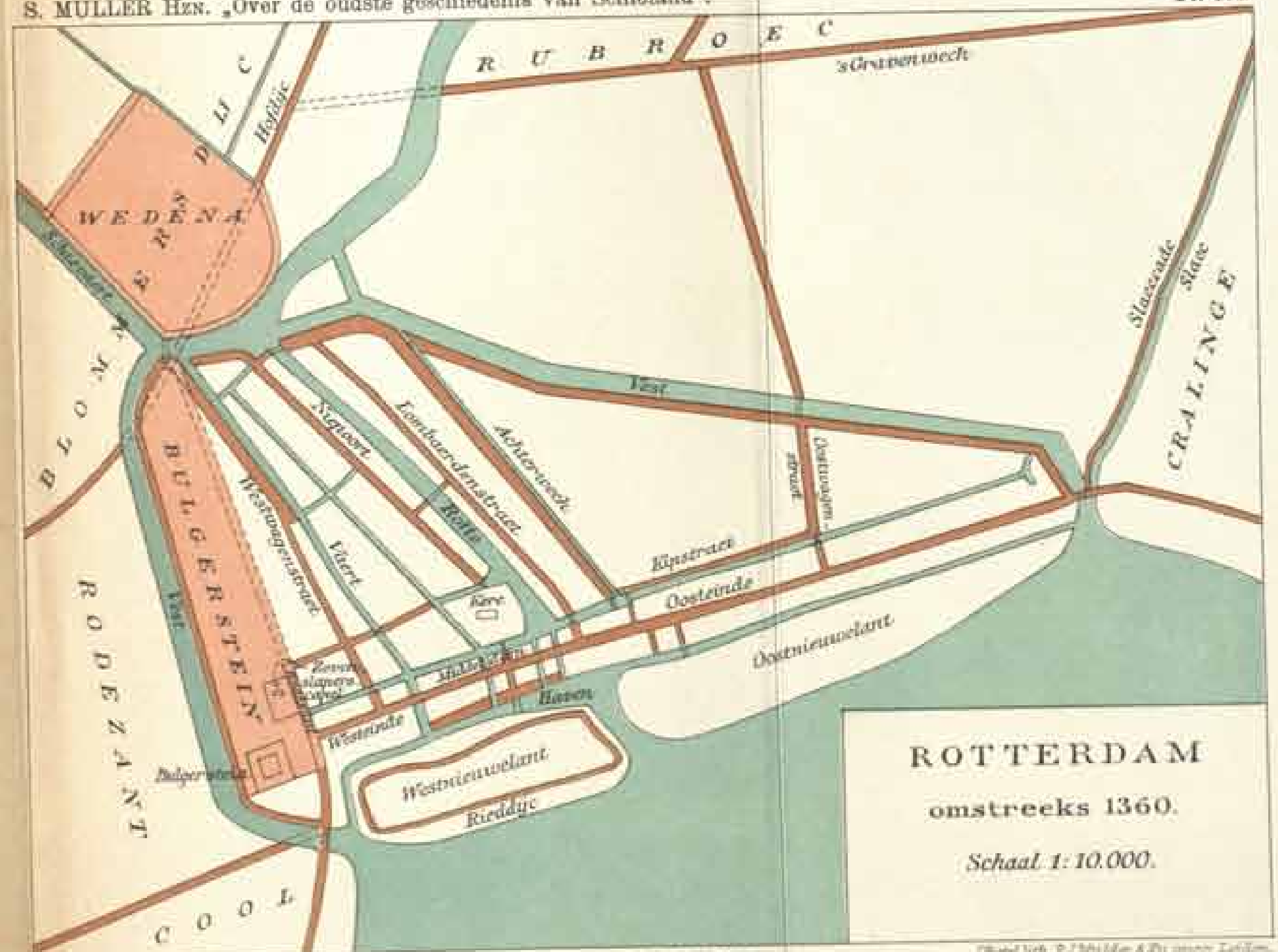
Jtem Wolfhoppen 5 hoefuen. [1])

---

[1]) Zonder Berchpolre, dat een afzonderlijk ambacht was, bedraagt het totaal der bovengenoemde hoefslagen $115^1/_2$ hoeven 56 morgen 2 hont = 3521 morgen 2 hont. Er ontbreekt echter het in het eerste lijstje genoemde tsGrauen hoefslach, dat 52 roeden dijcks te onderhouden had. Stelt men dit op 11 hoeven 18 morgen, dan verkrijgt men de 3870 morgen, waarvoor Rotterban in de hoefslagen te boek stond. — Dat Berchpolre in het lijstje werd opgenomen, toont, dat „Berchambacht" in de eerste zin van het lijstje in politieken zin bedoeld was.

DE AMBACHTEN
VAN HET HEEMRAADSCHAP SCHIELAND
in 1600.
De Ambachten in kleuren.
Grenzen der Heerlijkheden.
Schaal 1: 100.000.
ZOETERMEER
Zoetermeer
ZEGWAERT
HOGEVEEN
SNIDELWIJC
PEULYEN
GROENSWAERT
Waddinxveen
BLOEMENDAEL
ZUYT WADDINXVEEN
TER GOUDE
MOORDRECHT
Moordrecht
BLEISWIJC
Bleiswijc
ZEVENHUYSEN
Zevenhuzen
Oranjenburch
HOF VAN DELF
Pinacker
PINACKER
BERKEL
Berkel
RUVEN
VRIENBAN
VROUWENRECHT
ROTTERBAN
Hildegaertsberch
NIEUWERKERC
Nieuwerkerc
SCHIEBROEC
OUDER SCHIE
Oudeschie
KETEL
CRALINGE
Cralinge
CAPELLE
Capelle
Ouderkerc
Bewkenwoude
Wena
ROTTERDAM
Stavenburch
OUDE MATENES
NIEU MATENES
NIEULANT
SCHOONREELO
DELFSHAVEN
COOL
MERWEDE
St.Elbrecht
Keten
Lantscheiding

ZUIDWESTELIJK SCHIELAND
in 1283.
De Bedijkingen in kleuren.
Grenzen der Gerechten.
Grenzen der Heerlijkheden.
Schaal 1: 50.000.
RODERIJS
H. Alewijn v. Roderise
en H. Arnt v.d. Brosse
Schieveen
Zestienhoven
Hildegaertsberch
Borchsate
Spiegelnis
Rubroec
Schie
Ketel
Nieuwerschie
Oude Schiedam
Galeloshoec
SPADELANT
H. Dirc v. Wassenaere
en Neven der Hage
VLAERDINGE
H. Dirc v. Wassenaere
SDRUSSATENLANT
H. Dirc v. Wassenaere
MATENESSE
H. Dirc Bokel
H. Dirc Bokels hofstat oter Nesse
Vrankenlant
H. Geraert v.d. Wateringen
ROTTERDAM
Rotterdam
Bulgerstein
RODEZANT
SCHOONRELO
Jan v. Schoonrelo
Schoonrelo
Broec
Bos
Honinge
CRALINGE
H. Huge v. Cralingen
Rubroec
Nieuwe Dam
Riviera
Slegie
Uutslach van Rotte
MERWEDE

ROTTERDAM
omstreeks 1360.
Schaal 1: 10.000.
R U B R O E C
's Gravenwech
Hofdijc
W E D E N A
B U L G E R S T E I N
R O D E Z A N T
C O O L
C R A L I N G E
Slaszade
Slaec
Vest
Nigtoort
Lombaerdenstraet
Achterwech
Rotte
Westwagenstraet
Vaert
Kerc
Kipstraet
Oostwagenstraet
Oosteinde
Oostnieuwelant
Haven
Westeinde
Westnieuwelant
Rieddyc

BLACKFOOT TEXTS

FROM THE SOUTHERN PEIGANS BLACKFOOT RESERVATION TETON COUNTY MONTANA

WITH THE HELP OF BLACK-HORSE-RIDER

COLLECTED AND PUBLISHED WITH AN ENGLISH TRANSLATION

BY

J. P. B. DE JOSSELIN DE JONG.

Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam.

AFDEELING LETTERKUNDE.

NIEUWE REEKS.

DEEL XIV. N°. 4.

AMSTERDAM,

JOHANNES MÜLLER.

1914.

CONTENTS.

P.
Introduction.. 1

The Old Man and the bullberries........................ 5
The Old Man and the elk-head.......................... 6
The Old Man and his brother-in-law's leggings........... 7
The Old Man, the gophers, the bob-cat and the birches.... 10
The Old Man, the elks and the coyote................... 12
The Old Man, the rock and the night-hawks.............. 15
An adventure of the Old Man with some women........... 18
The Old Man, the musk-rat and the sleeping beaver....... 19
The Old Man and his mother-in-law..................... 20
The Old Man and the spring-birds....................... 21
The Old Man and the girls who were picking strawberries.. 23
Some more mean tricks of the Old Man.................. 23
The origin of death..................................... 29
The Old Man and the wolves on the ice.................. 29
The men and the women................................. 31
The Seven Stars... 32
The Bunched Stars....................................... 37
Belly-fat... 38
Buffalo-cow woman....................................... 52
Wolverine woman... 59
The boy who was left in an eagle-nest.................... 60
Cannibal woman.. 64
The man who was left on an island....................... 66
The man who was pitied by rattle-snakes................. 69

Appendix I: Stories recorded in English only.
The Old Man and the children on the ice..... 71
The Old Man and the person who was dressed in fat 72
The Old Man and the geese................. 72
The Old Man and the pine-tree as an arrow.... 73
The Old Man and the buffalo-charm........... 74
Dresses of old women burned............... 75

P.
Clot-of-blood 76
Scar-face 80
The deserted children 83
The young man and the beavers 86
The leader-buffalo 92
The girl who married a star 95
Red-head 97
Weird adventures of some young men 101
The sun trapped 104
The man who was pitied by a snake 105
The young man and the turtle 108
Origin of the grass-dance 108

Appendix II: Ethnological communications.
Naming 111

Communications about clans, family relations and individuals.
The Fat-melters 116
The Bloods 120
The Lone-eaters (or Lone-fighters) 121
The Black-patch-people 122
The Buffalo-chips 123
The Skunks 123
The Camp-in-a-bunch-people 124
The Not-laughers 124
The Small-robes 125
The All-chiefs 126

Some clans of the Bloods, Canada.
The Fish-eaters (Mamyáuyeks) 127
The Lone-fighters 127
The Bite-throats-people (Putstzkéks) 128
The Scabby-coats (Esóisokasìmeks) 129

Some English names in Peigan 129

Some nicknames 130

Alphabetical index 131
Addenda et corrigenda 154

BLACKFOOT TEXTS

FROM THE SOUTHERN PEIGANS BLACKFOOT RESERVATION TETON COUNTY MONTANA WITH THE HELP OF BLACK-HORSE-RIDER COLLECTED AND PUBLISHED WITH AN ENGLISH TRANSLATION

BY

J. P. B. DE JOSSELIN DE JONG.

INTRODUCTION.

The texts and other linguistic and ethnological materials laid down in this book were recorded by me during the summer of 1910, while accompanying Prof. Uhlenbeck on his first visit to Montana. All the texts, names and other ethnological communications and most of the stories in English I received from Síkimiăχkitopi (Black-horse-rider), commonly known as Walter Mountain-chief, son of Nínaistəku (Chief-mountain), called Mountain-chief. Only two of the last-mentioned, viz. the story about „Clot-of-blood" and the one entitled „The deserted children" were told to me by Louis Pembrance, a half-breed Peigan, who died some months after we left. But these too I afterwards read to Black-horse-rider, who corrected and completed them.

Those who have read my article on Prof. C. C. Uhlenbeck's latest contribution to Blackfoot ethnology (Internationales Archiv für Ethnographie XXI 105 sqq.) and who remember how, in that article, I insisted on the desirability of recording myths and stories, if possible, in the vernacular, will perhaps be rather astonished to find me guilty of the very proceeding disapproved by me in that paper. For excuse may serve the fact that I recorded those stories as a pastime during moments of rest. For one reason I do not regret it — though, if I had been able to work harder than I did, I should certainly have confined myself to the recording

of Peigan texts —: I have learned much from experiencing all the drawbacks connected with this way of working. No Indian, at least no old-fashioned Indian, is sufficiently conversant with English to render his ancient lore in it, nor does he possess any objective insight into his own inner life, enabling him to express his emotions, his beliefs, his very soul in the matter-of-fact idiom of the white man of his immediate environment. Only think of terms like „spirit", „ghost", „powerful being" and such like, which occur every now and then and often seem to be used indiscriminately! So long as we do not know their Peigan aequivalents, which, in their turn, have to be studied together with the original context, these expressions do not teach us anything about the conceptions to which they — clumsily — refer. And who can render in English the spirit of this native lore, the deeply-felt solemnity pervading so many an Indian story, lending a wonderful charm to its short, childlike phrases without any literary artificiality?

As regards the texts it should in the first place be noted that they are to be considered as forming one continuous series with those recorded by Prof. Uhlenbeck. And since in both his collections references have been given to variants occurring in the works of other ethnologists, I have deemed it sufficient to confine my own references to these two collections. It is true I recorded a few stories of which no variants are to be found either in the „Original Blackfoot texts" or in the „New series", but in these few cases too I have refrained from referring to other authorities, because it is extremely easy to find one's way in the recent literature on the Plains tribes.

As to the spelling-system it will be sufficient to refer the reader to the „Explanation of the graphical system" given in Prof. Uhlenbeck's „Original Blackfoot texts". In two respects only my system differs from the one used there. The sound of German *ch* in *ich* I indicate — as Prof. Uhlenbeck does in his grammatical writings — with the character *x* instead of χ′ and for the *e* of German *Messer* I use *ä* instead of ε. Consequently the character *ä* in my texts has the value of both the long and the short open *e*. Moreover, in a few cases, I have made use of the character ə to indicate the perfectly colourless vowel. In three cases I even recorded ə′, which seems strange, considering that this ə in Peigan is nothing but a fully-coloured vowel negligently pronounced. However, in these three instances even an accentuated vowel seems to have lost its colour in fast or negligent speech. That, nevertheless, many words will be found to be spelled differently by

Prof. Uhlenbeck and by me, will not surprise anybody who is familiar with the sounds of Peigan as it is actually spoken. Vacillations between *a* and *æ*, *æ* and *ä*, *o* and *u*, *e* and *i*, *ä* and *ai* as well as many others are very common so far as one can judge by hearing. And I do not think that, even if the sounds were experimentally registered, these vacillations would disappear altogether. In recording my texts I made a point of writing down every word exactly as I heard it. In this respect I even went so far as, in most cases, to attach the conjunction *ki* to the following word, although this conjunction is by no means to be considered as a prefix. Since it, however, often sounded as one to my hearing, which impression was still strengthened by cases in which *ki* became *ky* before the initial vowel of the next word, I have not changed my original spelling.

In many other cases in which my way of spelling considerably deviates from Prof. Uhlenbeck's, my friend Black-horse-rider is responsible for it. It is a curious fact that his speech unquestionably differs from that of all the other informants Prof. Uhlenbeck has been working with. The truth of this statement can quite easily be ascertained by comparing the stories told by Black-horse-rider to Prof. Uhlenbeck (published in his „New series") with those the author got from other informants. One of the most striking peculiarities of his pronunciation is his liberality with apparently superfluous *a*'s and *i*'s, which come limping behind, separated from the word proper by a glottal stop. And there are many other points on which his speech is rather peculiar, which, however, need not be enumerated here.

Nor is this the place to discuss morphological questions. To two interesting facts only I beg to draw the reader's attention. In the „Preface" of Prof. Uhlenbeck's „New series" we read (p. VII): „. . . . I have now preferred to write the ending of the inclusive first person plural of *-a-* stems without an *o*, because in most cases it is nearly inaudible. So I would rather write *áksipæskàup*, *áχkunoχtàpanàuaχkaup*, *ákotoistòksiskìmaup*, *áχkipitoχpòksotsikaup* instead of *áksipæskàuop* (obt pp. 20 and 46), *áχkunoχtàpanàuaχkauop* (obt p. 26), *ákotoistòksiskìmauop* (obt pp. 34 sqq.), *áχkipitoχpòksotsikauop* (obt p. 47). . . . But in the corresponding forms of *-o-* stems and *-u-* stems I continue to write *-auop*. . . . because there the *-o-* is nearly always clearly pronounced." It will be noticed that many forms in my texts confirm this observation, a fact that neither Prof. Uhlenbeck nor myself were aware of when he published his „New series". The second point regards the ending

of forms of the type *kitanist(o)* (I tell thee). Setting aside the special groups of verbs in which the -*o* of these forms is constant (*kitsíkstakiatso*, *kitákitapìpio*, *kitsíno*), the form ending in a consonant is doubtless the most common but still the form in -*o* occurs in my texts three times. Now in Prof. UHLENBECK's texts likewise a few of such forms in -*o* occur. At first hearing he in two or three of these cases recorded forms without an -*o*, but when asking whether these forms should not properly end in -*o* he received an affirmative answer from his interpreter. So, judging by our joint results, we may be pretty sure that in most cases the forms in -*o*, though still lingering on in actual Peigan, are about to disappear.

Before finishing this Introduction I wish to express my gratitude to those who have in any way assisted me during my stay in Montana. To my friend Black-horse-rider I owe a great debt of gratitude for the zeal and willingness with which he acquitted himself of his twofold task as a narrator-interpreter. We were working together for many weeks, day after day, often from morning till night, I writing and asking, he narrating and explaining — surely not an easy thing for a healthy, strong, young Indian whose abhorrence of a chair is only equalled by his innate fondness of a running horse.

In the second place I gratefully remember many pleasant and instructive hours spent with JOSEPH TATSEY, while verifying certain grammatical communications received by Prof. UHLENBECK from the Mission boys.

When I think of this, more images and figures come thronging my mind with vivid clearness. Holy Family Mission with its various inhabitants: pious priests, devoted young teachers, an attractive lot of boisterous Indian boys — and those other Indians, young and old, too many to be enumerated here, who often cheered us with their company.

Finally, will it be necessary to mention the name of him to whom I owe more than to any one of these — a white man? If these texts, if any work I undertake be found to be of any value, it will be chiefly owing to his constant help and guidance.

The Old Man and the bullberries.

Stámatoχto Nápiuaa ketsenä'yeua améksema meksinítsemea neétaχtai etsúyenoyeuäks. Etásomenèeua ketsístæiskoχtùyeuäks. Mátoχkonuyéuatsiksäks. Otaisauoχkotótoäχsäks ketsksínnemæ otúmäχtàkχkototoæχpäks. Etótækeua óχkotoki. Ixtatsépsseua ki mátχtχpìnneua óχkotoki. Ki mátχtχkìnneua óχkotoki. Oχkǽtsists mætsitsípsksipistæki óχkotoki. Mǽtsistsistaie ketsetápoχkotækeua stǽχtsima äχkéea améma otsítsinauæχpìa améksema meksinítsèmiks. Otáisaitäχkònoæχsäks keetstáua mǽχkχkotsäχpàuænisèa. Mátäχkotsäχpauænéuatsiks: améstse óχkotokistsea ístsokǽχkyaua. Ki atæmáksinätseua. Ketsitsúyäkχkapiksimästs. Ketsáuætsstæmopitsòo. Nétsaukaixtsèua ketsíkæmispsapiua ketsinä'yeua amékse meksenítsemiks otsitótaixtsissäks. Ketanéua: Ámoksaukyaua tsématäχtsinätsaua. Kitákapayaksistatäχpuàua. Ketsepúaua ketomǽtapssìnneuäks ketomǽtapsäitsipékeuäks ketanístseuäks: Kínnä nistáinæk!

Then the Old Man went on again and he saw some bullberries, he saw them in the river. Then he undressed and dived after them. He could not find them. [But] when he could not get them, he found out by what means he would be able to seize them. He took some stones. He put some stones round his waist and round his wrists. And some (stones) he put round his neck. And some (stones) he tied round his legs. Then he dived again and felt around under the water where he saw the bullberries. When he could not find them, he tried to get out of the water. [But] he could not get out of the water: those stones made him heavy. And he was almost drowned. Then he broke the rope with which they were fastened in the water. Then he got out of the water again. He lay down flat on his back and he happened to look up and [then] he saw that he was lying under those bullberries. And he said: These are the ones because of whom I was almost drowned. I shall thoroughly punish you[?]. And he got up and began to break them and (he

began) to thrash them and then he told them: Look like this from now!

[Cf. UHLENBECK obt 64 sq.]

The Old Man and the elk-head.

Hautóa Napi etsitóto kániskina áipaska, ponokå′toka etsípaipaskàyäks. Etanístseuäks: Ǽnní nákoχkauanists. Otsítanikäks: Óke, Napi, mátakakumapèoatsiks: kiné kakúχkoχtsipstáuauatoχkyáuanit. Etsítsapoχkyákeauaiea ǽnéma ponokå′toka. Etomátanèäks: Kániskèna auapínaχsi, ótseistsä, mastóksäistsä. Skátamipistsíkkauáuatoχkyauanä. Ketsókaua. Kyotsítamatapepoχksistsksínäpokäks. Otokáni etsínäpoχkstsímäks. Ketapínako. Ketsipókakeua. Ketsipúau. Mátsapiuatsiks: améa ǽnneauka ponokå′tokàni etsípoχkyakeua. Stǽmiksiståχtauáuaχkaua. Neétæχtayi etsítsoyåχpèua. Keetsínnapests keetå′χkumiu. Améksi akéks otsítåχtok otå′χkumise. Kéetanèuäks: Ǽnákàye ponokástamik ixtsínapautsimma. Etséikåχkùmeua otåyoχtoaχsäks otoánisäks: ǽnákayi ponokáistamik istsínapautsimma. Ketokǽtaua. Ketopítsiskapataua. Otáinoisäks ketanéäks: Napiuaa ǽnnauk, mátsikeuaχtautsiks, ǽnnéa máukǽtsitsǽpoχkyàkeua ponokå′tokàni. Ketsáutomoanàyea. Nístsautsìsayea ketsístokipikssatàua. Ketúkskasitsèuäks. Ketauǽnneua: Ǽnnak ǽnnaka nanána. Matséks áyitsepiksistsèuäks.

The Old Man was travelling and came to some dancing mice, in an elk-head they were dancing. He said to them: Let me do in that way. They told him: Well, Old Man, it is not hard to do: just put your head into the elk-head and shake it. He put his head there into the elk-head. They began to sing: Mice, swing the eyes, penis-hairs, very many penis-hairs [?]. Then he was shaking his head very slowly. And then he slept. And then they began to gnaw off his hair. They gnawed off all the hair from his head. By that time it was morning. And he woke up. And he got up. He did not see anything [lit. he did not look]: he wore that elk-head still on his head. Then he wandered about at random. Then he fell into the river. And he floated down and bellowed like an elk. There were some women who heard his bellowing. And they said: There comes an elk-bull swimming down the river. When he heard them say: there comes an elk-bull swimming down the river, he bellowed again. Then he was roped. Then he was pulled ashore. When they saw him, they said: That is the Old Man,

[I wonder] whether there is something the matter with him, why he put that elk-head on his head. And they took it from his head. When it was taken off, the people ran away from him. And he chased after them. And he said: Here goes the terrible-looking man. He was having his leggings down.

[Cf. UHLENBECK nsbt 192 sq.]

The Old Man and his brother-in-law's leggings.

Kânnauk Nápiuaa ostæmói ispukúkatsème. Etanístseua: Nâχkâχkókit ómiks katséks. Otsítanikaie: Mátakapixkàuäks tséksikimimayaua. Kákanistsiksimistàua: Nitáksikamositayaua aikókosea. Stǽmikoko. Áyokainia ostamói. Napiuaa ketsíkinapoaua ketsitǽpoa ostamói otoχkískaneaie. Etstséeaie matséksaie. Stǽmikinnautuyeuäks kixpítsaksoäks ketápayakomopistsèuäks ketáksistamèuäks ketomǽtapìoa. Ómaχkakokùixk etákauæto. Kâyiksìpioo. Ketástseua mákapinakuyea. Ketoχkískætseuäks. Stǽmeoka. Otápinakuχsèa otsipókæksea etámisoketsipstsipokakeua ostæmói. Okánistâχkiskætoχpia amékse ætsékse. Ostamóyi otsítanik: Kimokǽtoχkiskataisks matséks? Etanístseua: Nátoχkoχkiskataya. Otsítanikaie: Mátsitstsèsaua. Mátsitskitstsèuäks. Matsíkokuyi stǽmatsikòmositsèuäks. Kânneaie ayiksípiooa. Stǽmistàua: Kânnâχkaie nimátakætoχkusksinòkat-

There the Old Man was camping with his brother-in-law. He said to him: Give me those leggings of yours. [But] he was told: I shall not give them away, I am fond of them. He [the Old Man] thought: I shall steal them tonight. Then it was night. His brother-in-law was asleep. Then Old Man got up slowly and went to his brother-in-law's pillow. [There] were his [brother-in-law's] leggings. Then he took them slowly and went out with them and rolled them up and carried them on his back and began to walk. He travelled all night. He went very far. Then it was towards morning. He had them [the leggings] for a pillow. Then he slept. When he woke up in the morning, he woke up in his brother-in-law's lodge. He still had those leggings for a pillow. His brother-in-law said to him: Why do you have my leggings for a pillow? He [Old Man] said to

siks. Ki mátsitsók. Kãnnikseaukeäks amékse atséks, mátoχkiskætsèuäks. Otátapìnakuχsitæmsaukætsitsipstauχkònãχseua ostamóyi okóayi. Otsítanikayi: Kitátoχkiskatàya, matsítskixtsèsaua.

Matsépuyeuàtsiks. Stæmatsitskixtsèuäks améma otsékatotòæχpäks. Kyotátsikokoχsi mátsitsikæmòsitsèuäks. Kãnneayi áuautsitsksìpiooa. Mátsitsòkaua. Otátapinakuχsèa etæmsokætsitsipstoχkònãχsèua ostamóyi okóayea. Otsítanikaie: Matsitsípotos æníxk kitsékaitotòæχpyaua. Stæmatsitsksipotùyeuäks. Kãnneayi otátsikokoχsèa mátsitsikàmositsèuäks. Kãnneayi áuautsitsksìpiooa. Apinã'kuyea etæmsokætsitsipstoχkonãχseua ostamóyi okóai. Kãnneayi otsítanik ostamóyi: Nápi, kitáksistoχkotàua kitómaukoæskχsakæ̀mosatàyaua. Otsítanikaie: Annã'χk, Nápi, kitákænistu nitúmãχtauanistsixpiàua. Ayótsapesèa nitsítayakoauatàyaua. Nitsítàpasapi ǽnnema komáketua. Nitsítautæ̀kokskàsatãχpa ketístokinätseua. Kãitsinitsìsea astámsoketäxtseea áuakasiks. Nitsítasautoayaua. Tástamàkixtsayaua. Okyápests nimátsitàuauatàuäksàua. Stæmotuyeuäks Napiuaa. Ostamóyi otáiksistaistæmatsesäks ketsestapu.

him: I just had them for a pillow. Put them back! [his brother-in-law said]. He put them back. The following night he stole them again. Now he went very far. Then he thought: Now he will not find me out again. Then he slept again. And he again had those leggings for a pillow. When it was morning again, he again found himself in his brother-in-law's lodge. [His brother-in-law] told him: You have them for a pillow again, put them back.

This time he did not say anything. He put them back again [in the place] whence he had taken them before. And when it was night again, he stole them again. This time he went still farther. Then he slept again. When it was morning he again found himself in his brother-in-law's lodge. [His brother-in-law] said to him: Put them back [in the place] whence you took them. Then he [Old Man] put them back again. [But] then, when it was night again, he stole them again. This time he went still farther. [But] in the morning he again found himself in his brother-in-law's lodge. Now he was told by his brother-in-law: Old Man, I shall give them to you because you always steal them from me. [And] he told him: Now, Old Man, I shall tell you how I use them. Whenever there is a famine I put them on. [Then] I look where there is a round bunch of trees. I run around it and

Stæmápssæpeua moyéa. Kā̂ipioòa ketoχkùnima améstsema moyéstsim.

then it burns. When it is all burned up, then there will lie some deer. Then I take them [the leggings] off again. Then I put them away. At other times I never wear them. Then the Old Man took them. When his brother-in-law had given his advice about them, he walked off. Then he [Old Man] looked for lodges. He went far and then he found (there were some) lodges.

Ketstáua: Tákoχtàksinàusàua amókse natséksea. Ketápayakoauàyeua; nitákoχtsitoχkuixtsèemokùyeaua Käiksitákoayeaua kā̂nneauk otsístsitsàyistapiksikàisea kétstsìtseua améma otsítsiksikàixpima. Ketskétsaua. Ketúmatapùkskaseua. Mánistæ̀pokskasspia netæpáipuyinitsèua. Kimáma matápiuæma manístssäps ǽnnæk matápeua manistǽpokskasspists netapǽstsoyenä ksǽχkum etoχkǽnistokixpiksènä. Ketsítsipaipèniutū̀yeuäks amékse matséksea. Kétæχtsèuaie. Ketoχkǽnaskùyinea amóya ótapesìnnea. Otsítanikäks Nápiuaa: Mátsikeuæχtàutsiks. Ketanístseuäks: Natséks ǽnniksimàuki ístsùyeeaua. Nistæmóa nítoχkokäks. Nitánik nǽχkuχtænistsìxpäks kenomátænistsetauauatsiks. Kā̂nnixkaie íxtstsuyeaua.

He thought: I shall dress up with these leggings of mine. Then he began to put them on; so everybody will be gone on me [he thought]. After he had put them on, then, at the first step he made, it began to burn where he walked. He got scared. Then he began to run away. Wherever he ran it began to burn. When the people saw that there was a person who caused the ground to burn wherever he ran, they all ran away. Then he tore those leggings off. And then the fire went out. Then those people all went back [to him]. They asked [lit. told] Old Man what was the matter with him. Then he told them: My leggings, those are the ones [that] burn. My brother-in-law gave them to me. He told me how to use them and I did not mind him. That's why they burn.

The Old Man, the gophers, the bob-cat and the birches.

Stámatoχto Nápiuaa. Etsetóto améksèma ómaχkokataie, ästsítsautseeea. Ketanístseuäks: Anní nákoχkauanists. Otsítanikäks: Áuke, Nápi, mátakakumapeu. Otsítanikäks: Á'χkumiskaup, etáupitsaptapiksistsèeopa. Ketanístseuäks: Matómistsitsaukika. Otsítsistsitsaukäks. Mátomasopoksèkyauàtsiks ketoχkúmisoyeua. Ketopítsatapiksistàua. Ketanístseuäks: Niskóæki, kitúmanâχkætsimâχpuaua, kitákstamâχkanistsitsâ'χpuaua. Kimátukskæm ómæχkokataua ekós. Etanístseua: Nápi, nisá, nistóa nimátaksistsitsokòa, náχkitsitsipæksènisâyi. Ketanístseua: Tsístapaupaumaχkokatìskâχsi, stámestaput. Kämekse istsékeks ómæχkokatäks etoχkánästsitseuäks. Stómasekæχkeuäks. Etséstapu. Ketákoχkumisoyeäks; miskskàpasoixtàtskaua. Skátamâχkanàisoyeuäks. Mekapíkssoyi isóixtatskàua. Káitskoto ketáupitsotuyeuäks. Ketomátapepoχksistokìnnäuäks. Ketomátapyoiua. Otáukois ketsístâχkitseua. Ketápætakeua óos, etanístseua: Pæχkapúyapini, nitaksok, â'χkumit ketsinóaa áistuyea. Ketsok. Mátsisæmòa ketâχkúminaie. Ketænéua: Á, ómayaχks peksé ixtauæneua. Ki mátsitsòkaua. Mátsisamòa matsítâχkùminaie óos ki mátsitænneua: Oómayaie apési. Kí matsatsòkaua. Kí matsatâχkúmenaie óos. Mátsipokakèuatsiks. Ketákâχkumìnaie, mátiskaksipo-

Then the Old Man set out again. He came to some gophers, they were burying each other [in hot ashes]. He said to them: Let me do in that way. They told him: Come on, Old Man, it is not difficult to do. They told him: We squeal, then we throw each other out [of the ashes]. He said to them: Bury me first. They buried him. He was not yet covered and then he squealed [already]. Then he was thrown out. He said to them: My brothers, it is too much trouble [to bury] every one of you [separately], I shall bury you all at once. One of the gophers was pregnant. She said to him: Old Man, my elder brother, I myself will [lit. shall] not be buried, my belly might burst from the fire. And he said to her: You may spread gophers in the future, now go away. And those other gophers he buried all at the same time. He covered them. Then he went away. Then they squealed; [but] he was breaking willows to make a plate. So they were all cooked. He had a plate from the red willows. Then he came back and pulled them from [the fire]. And he began to scrape the hair off them. Then he began to eat. When he had his fill, he lay down. Then he hit his anus, he told him: You, bright eye, I am

kakèuatsiks. Skatomáitispâχpiua manistáiekâχkumixpyàyi. Matsinuaipokakeuatsiks. Kimák natáyo itsitótoa. Ketomátαpiuatsènaie. Stάmoχkanixtsistamènääks. Ketsístapùyinä. Mátsepioòatsiksini. Kaitsístokixtsènä.

going to sleep, make noise when you see anybody come. Then he slept. After a short while [his anus] made noise. He said: A, that is the one [he is making noise for], a bird is flying by. And he slept again. After a short while his anus made noise again and again he said: It is a coyote. Then he slept again. And again his anus made noise. He never woke up. And [his anus] kept making noise [but] he could not wake up. That [the anus] was making such a violent noise, that's why he [the Old Man] bounced up from the ground. [But still] he could not wake up. Then there came a bob-cat. He began to eat [the gophers]. Then he ate them all up. Then he went away. He did not go far. Then he lay down.

Nápiuaa etsepókakèua. Manístsaps ákaisauainakùyimya otoχtónimániks. Ketanístseua óos: Nâksaua? Ketanístseua óos: Patséiksipαχkuχsinixkàχpayi, kitánist kάχkasαmàχsaua. Ékskauketàkeua Nápiua otsítsitokssèua otsístsitàniks. Etótsim amék atotánek ki ixtsitsímsisauayea. Stάmoχkanaisoyènea óos. Ketápssαmeua amésk natáyoyisk. Ketoχkúnoyeuaie. Ketsínneuaie. Etanístseuaie: Áiyi, kάχksitapakamotαχpia! Ketsetáuapαtskìminuaie améma óχkotokìnea. Ki mátsitsäpskαpαtsèuaie. Kixpítsskouaie améma potáni. Etsítsoyapiksistsèuaie. Ki mátsitsìnneuaie. Ki omístaists ixtsítsistuyenäuasts. Oχsuyísä át-

Then the Old Man woke up. When he looked, his food was gone. Then he said to his anus: Where are they? And he told his anus: You son of a bitch! [?] I told you to watch them. He was very angry, the Old Man, because he was done out of his roasts. Then he took (there) a fire-stick and wiped his anus with it. Then his anus was all burned. Then he looked for that bob-cat. And he found him. And he got hold of him. Then he said to him: Ha, ha, [I do not see] how you can save your life! Then he began to knock [the bob-cat's] face against a rock there. Then he stretched him. Then he went back

sitsàutomuyeuā. Ketsepótùyeuaie. Ketanistseuaie: Kánnaie nistáinạk. Ketsístapukskàsenā. Kyamé otúmoχtotsopopi etsetápesaki. Ketauánni: Eéksâ`puχs. Ketómatapeiksopo. Ki áuạnnèua: Eiksópuχses. Ketsétapeiksòpu. Ketámoχpàpok. Kiméstsisk otúmoχtopapukàyispistsk áitapoχkitsiksòtsimasts. Kánnimaie etsetótoχpapokàyeua améstsema sekokénäsea. Ki mátsitsìnimasts. Ketsetákotapoχpapokàyeuästs. Káisiksòpu. Ketạnéua, ketanístomästs: Etsepápokapoχpupokaiyopa, etskáyextseiyaua. Ketsáutuyeua otoánni. Etáksiksèmasts. Ketanístomästs: Kânnaie nistáinạk.

with him to the fire. He threw him in (the fire). Then he took hold of him again. And his [the bob-cat's] penis-hairs he put on for whiskers. His tail he pulled out. Then he let him go. And he told him: Look like this in the future. Then [the bob-cat] ran away. Then he [the Old Man] held his hind-part to the side whence the wind blew. And he was saying: Blow hard. Then it began to blow hard. And he kept saying: Let it blow hard. Then it began to blow very hard. And he was carried away by the wind. He would tear out the roots of anything that came in his way [lit. towards which he was blown]. Then he came (blown) to some birches [that were standing] there. And he got hold of them. Then he was blown around them. Then the wind stopped blowing. Then he said, he told them [the birches]: I was having a good time, being blown about, then you were solid [that means: by your standing firm my flight was ended]. Then he drew his knife. He cut notches in them. And he said to them: Look like this henceforth.

[Cf. UHLENBECK nsbt 174 sqq.]

The Old Man, the elks and the coyote.

Kânnauk Nápiuaa etsetóto amékse ponokáyea áipekanipeotseeea. Etanístseuāks: Ánni nákoχkauanists. Otsítanikāks: Óke, Nápi, mátạkạkumapìua. Etaníst-

Then the Old Man came to [a place where] there were elks who were running in a long row. He said to them: Let me do in that way. He was told by them:

seuäks: Tákotòmo. Kämé̈a istséua, expotómo. Ketomátapepekanèpiotseeaua. Ketsetóto amé spækéksæ̀χkoa. Ixtsitsínnapiksim améa istséea. Kämé otsítsikækixpi ixtsitsínnâχpaipèiua. Ketótsimmæ améca istséea. Ketanístseua amé etómipuyei: Mátspèuatsiks, stǽmâχtâχpàipeit, eiksíkiniseua ænnóma nitsítâχpaipèixpìma. Ketâχpáipieua amá etómepuyèua. Stǽmoχsínnäseua. Kimékse stsíkiks etanístseua: Áuke, stǽmâχpaipeik. Otsítanikäks: Mámasauχkoàuatstsei? Ketanístseuäks: Átæmàksinisseua ixtsáuauatstseua. Ketoχpaipeeni stsíki. Stómatoχsinäsenä. Kimátsitanìstseua amékse stsíkiks: Átomàksinisseua. Amékse stsíkiks stæmáuχpaipìeea. Stæmâ´χkanaitsiniâχpaipìeeaua. Kimátokskæm etanístseua: Nápi, nisá, nitsékos, matákoχtoχpàipeixpàtsiks, nǽχkitsitsipæksènis. Ketanístseuaie: Tséstapaupuauakàsiskuχs. Ketomátapìnnautàua. Kéksistsìnnautàua. Ketáuapèmaua. Ketomátapiksistàpaua. Ketsínnekìnaua.

All-right, Old Man, it is not difficult to do. He told them: I shall be the leader. There was a fire-stick, he took it with him [lit. he went with it]. Then he began to play [the game the elks are playing consists in jumping down with a fire-stick from a cliff or a high bank]. Then he came to a hard cliff. He threw the fire-stick down. Then he jumped down from where the cliff was lowest. Then he took the fire-stick. Then he said to the leader: It is not hard, just jump down from it, here where I jumped it is a very soft place. Then the leader jumped down. Then he fell dead. And to the rest of them he said: Come on, jump down. They said to him: Why does not he move? He told them: The reason why he does not move is that he is almost dead with laughter. Then the next one jumped down. He too fell dead. Then he again told the rest of them: He is almost dead with laughter. Then the others jumped down. They all jumped down. One of them said to him: Old Man, my elder brother, I am with child, I shall not jump down, my belly might burst. He told her: You may spread elks in the future. Then he began to butcher. He had done butchering. Then he began to make a shelter. Then he began to chop the bones. Then he boiled them.

Kämá apési oχkátsea ixkínatòma. Etanístseua: Nisá, nâχ-

And there was a coyote [who] wore his leg near his neck [as

ksésàukit, tsekúnauts. Nápiuaa etanístseuaie: *A*nnáyă koχkínna otsistséuaie nǽχkipuχtsìmisik. Otsítanikaie: Nisá, nenắχkætoapoχkìnna. Nápiuaa etanístseuaie: Kyǽχsikæksikàyayiskætsèyopa. Sketsímokènik kitákitsèso. Otsítanikaie: Nisá, năχkǽtsea eksístseua, nimátakoχkotằkskasspa. Ketanístseuaie: Kimátàksisuχp saékaiskætsèaukèa. Kyotsítanikaie: Á kyáksikàiskætsèiopa kenáuksikàumætstàkit. Stǽmèstapùyaua. Nápiuaa áitapæspiksikuχpaipeeua. Sotǽmetaupìpiuòyaua. Ketanístseua amé apése: Kǽnnaumaie stápuyit. Kyostóyi stǽmìstapu. Képiuòa, kétsipùyeua. Ketanístseua: Kǽnnamaie ákoχtakaipiopa. Ketomǽtapukskasèaua. Kimá apésèua stǽmayiksistsekayiua. Káipiokskasèaua, ketauápapiksìmmi oχkǽtsea. Ásecpitsèua otistsekaisèa. Ketsétapukskàseua. Nápiuaa otsináuæχsaie nétsestapaiputanǽmmină ketanístseuaie: Nísko, năχkăχtắχksistòkit netsenáuksests. Stǽmitautaipìini okoaiea. Ketátòyinaie nisóea. Kanáumyænistsipèkseks stámităχkænautòyia. Sautǽmistsistæχpia tsináuksests. Năχkitsítoto. Mátsitstsixpa ǽχkăχstsixpia. Kiméstse matsiné spóχts etăχtóma. Etanéua: Kyómists tákoχksoatăχpia. Tokskáyi stǽmotsima. Pǽχtsækækætokìniseuaie. Kániskenäks ixtsístamäks.

if it was broken]. He said to him [the Old Man]: My elder brother, give me something to eat, I am very hungry. The Old Man told him: Let me use that necklace of yours to scoop out grease with [?]. He was told by [the coyote]: My elder brother, that is my medicine-necklace. The Old Man told him: We shall run a race. If you beat me I shall feed you. Then he was told by [the coyote]: My elder brother, my leg hurts me very much, I shall not be able to run. He [the Old Man] said to him: I shall not feed you if we do not run a race. Then [the coyote] said to him: Yes, we shall run a race, [only] let me start ahead [as an advantage]. Then they started. The Old Man was jumping up cheerily. Then they went very far. Then the coyote said to him: Stand right here. And he himself went on. He went far, then he stopped. Then he told him [the Old Man]: From these points we shall start. Then they began to run. Then the coyote was pretending to be very lame. They had run very far, then [the coyote] untied his leg. It was a lie [lit. he lied] that he was lame. Then he ran with all his might. When the Old Man saw that [the coyote] went running away as if he was flying he said to him: My younger brother, leave me some of my choice pieces. Then [the coyote] came to his [the Old Man's] lodge. Then he howled four times.

All different animals then came to his camp. Then all his [the Old Man's] choice pieces were eaten up. At last [the Old Man] came there. Nothing was left. There were [only] some tongues [that] were hung up. He said: Those there I shall eat. Then he took one of them. It was hollow. The mice had eaten them all up.

[Cf. Uhlenbeck nsbt 171 sqq.]

The Old Man, the rock and the night-hawks.

Kãnnauk Nápiuaa háuto, améma óχkotoki etsetóto. Ixpokóme sinopáyin. Etanístseua améma oχkotoki: Óke, amistómi óχkotoki, ámoi nãχksátsis. Ixtsitókskopaanaie. Ketséstapu. Mátomaipioòatsiks. Etsenímma améa máksotaua. Etanístseua amé senopáyi: Nisko, mætsitæpsskota amámæ oχkotoki stanistsís: Nísaa maǽye ákoχkætoχtsotameixkaie. Stǽmætssko amá senopáua. Ketanístseua améma óχkotoki: Nésaa maǽyi ǽχkipuχkætoχtsautamèixkaie. Kaipǽnäs kitákotomætskoχkokìxkaie. Kämáma óχkotoki etanístseua amé senopáyi: Kskæsksínauæχpa ámomaye óχkotoki äipáuatomoàua. Anístsis ænnǽχk Nápiuaa mátakætãχkotàuatsiksi. Kimá senopáua stǽmitapu. Nápi ketanístseuaie: Ǽnni áuæneua ænnǽχk óχkotokχk. Ketanéua Nápiuaa: Kimætsitǽpsskota, nisko. Kämá senopá stǽmætsitapssko améma óχkotoki. Mǽtsitauanistseua: Ǽn-

(And) there the Old Man went, he came to a rock. [He travelled] together with a kit-fox. Then he said to that rock: Well, poor rock, have this here for a robe. He spread [his robe] out over [the rock]. Then he went away. He had not yet got far. He saw there was a shower of rain coming. Then he said to the kit-fox: My younger brother, go back again to the rock and tell him: My brother wants his robe just for the rain. Then the kit-fox went back. Then he said to the rock: [I am to tell you] that my brother wants to use his robe just for the rain. And when it clears up he will bring it back to you. Then the rock told the kit-fox: We do not know yet that there is taken back anything from a rock. Tell the Old Man there that I shall not give it back to him. Then the kit-fox went back. Then he said to the Old

náχk nésa maáyi mā́′χtsautamsèa. Kaipánnesea kitákatsitskoχkokàyi. Kämáma óχkotoki etanéua: Mátakatsitskoχkotàuatsiksaie. Kimá senopá stamitapú Nápi etanístseuaie: Áuaneua: Mátakatsitskoχkotàuatsiksaie. Ketáneua Nápiuaa: Nitákatskototoaua kyaksikéuaχtautsiks. Á′nnāχka etsetáitskauauatsòatsiks etástsimatsèuaie. Stómatsitapsskòaie. Ketótomoyeuaie amé maáyi. Etanístseua: Áuanistaua náχkipuχkàtuχksòtami. Kännā′χk ketsítsoaiskàkoχkuki. Kännā′χk nitákatskotòa. Stámistapu. Kāstanisooa etóχtsimeua amóχk iskáutakoa. Etanístseua amé senopáyi: Iskótamissàpit, nísko, áχstaua amóχk áistāχtakùixk. Kämá senopá manístskotamissapssea etsinā′yeua amé óχkotoki ótsitapànakaseua. Kétskokskàseua. Ketanístseua Nápi: Ámokauk amáma óχkotoki áukskasakèua. Ketotsímotàyaua. Nápi ótskssàpsea etsenā′yeua otátamakitsik amék óχkotokek. Otsítanikaie: Káχkstsitapaikàmotaχkpia.

Man: This he says, that rock there [of course after repeating the message the rock had given him]. Then the Old Man said: Go back to him again, my younger brother. Then the kit-fox went back to the rock again. Again he said to him [the rock]: [Give me] my brother's robe, [he wants to use it] only as long as it rains. And when it clears up he will give it back to you. Then the rock said: I shall not give it back to him. And the kit-fox went to the Old Man and told him: He [the rock] says: I shall not give it back to him. Then the Old Man said: I shall go back and take it myself and [see] what he will do. He, who has always been staying out in the rain [he means: though he must be used to getting wet] he now does not want to give it back. Then he went back to him [the rock]. And then he took his robe away from him. Then he told him: I was telling him [i. e. you] that I want to use his robe just for the rain. Now you do not want me to use it. Now I shall take it back. Then he went away. And when he had got out of sight he heard, there was a roaring noise. Then he told the kit-fox: Go back and look over the hill, my younger brother, [I wonder] what that noise means that is coming this way. Then, as he looked over the hill, he saw that the rock came rolling fastly towards them. Then he ran back. He said

Nápiuaa etskétsaua. Kãmá senopá etsístapekseua, ematóχsineaua. Nápiuaa eksékakìma mαχksikάmotanea. Ketsenã́yeua améksèa pistóyea ixtauάneea. Etanístseuäks: Aiyú, nãχkspúmokik, ámok óχkotokak tatomákitsik. Kemékse pistã́yiks etápistãχkìtoyeeàuaie amék óχkotokek. Etáuminituyeeàuaie. Ketáksepistoχketuyeeàuaie. Stάmetsinàuminituyeeyàuaie. Kãnnimaie Nápiuaa ãikαmotaua. Stámèstapu. Etsetóto amékse pistúyiks ókosoauäks. Etanístseuäks: Kayéuaa keksístoauäks? Otsítanikäks: Tsétapyoyekokìnnanàua. Etanístseuäks: Tsekúkimayàua anéksisk keksistóauäks. Ketáupαskuyìneuäks nétomãχkàuyakeäks. Etanístseuäks: Netsítsepapaupαskòkinea annésk óχkotokesk. Etáminitùyeeyàuaie. Ketanístseuäks: Á'nnaye nistáinαk. Ketséstapu. Amékse pistúyiks étskitotòyaua ókòsoauäks. Etanéeaua: Kókosìnnaunäks άχkaukoχkuyesòayaua, netumãχkáuyakeàua. Etanístseàuäks: Tαχká αnnάχk kinã́χksisòkoauαχk? Ketanéeaua: Nápiuaa táupαskùyinnaukìnnana. Ketápssαmeauaie. Ketoχkónauyèeauaie. Ketáksistapikssatseeauaie maάyayi. Nápiuaa nánauaitsimepènyautùyeua maάyi. Stάmitsitãksèua maάyi.

to the Old Man: There comes that rock running after us. Then they fled before him. When the Old Man looked back he saw that he was almost overtaken by the rock. He was told by [the rock]: [I do not see] how you can save your life.

The Old Man got frightened. Then the kit-fox ran into [a hole], he was nearly killed. Then the Old Man tried his best to save his life. Then he saw, there were night-hawks flying past. He told them: Come, help me, this rock has nearly overtaken me. Then the night-hawks began to fart at the rock. They just broke it to pieces. And they kept on farting at it. So then they broke it all to pieces. And so the Old Man saved his life. Then he went away. He came to the young ones of the night-hawks. He told them: Whither [?][did] your mothers [go]? They told him: They went to get something to eat for us. Then he said to them: I am very angry with those mothers of yours. Then he stretched out their mouths [until] their mouths were bloody. Then he told them: I was happily chased by that rock. Then they [i. e. your mothers] broke it all to pieces. And he said to them: Look like this henceforth. Then he went away. The night-hawks came back to their children. They said: Our children must have been fed by somebody, their mouths are bloody. They [the old ones] told them: Who is it

who fed you? Then they [the young ones] said: The Old Man stretched out our mouths. Then they [the old night-hawks] looked for him [the Old Man]. Then they found him. Then they began to defecate on his robe. The Old Man finally tore his robe all up. Then he was done out of his robe.
[Cf. Uhlenbeck nsbt 187 sqq.]

An adventure of the Old Man with some women.

Ist*á*matoχtòa. Etsitóto améksèma akéks ánseāks. Otsítsinokāks et*a*néeāks: Nákáuk Nápiuan, *á*χkuniksaskoχtoayi. Etsístoχkixtsèeāks. Etsekípayinixkasèāks. Ketsetótòāks. Ketsenā́yeuāks. Ketanéua: Kayéuχtaua amistóksema akéksima, káikimatàpspaiksàua. Áχstaua otómoχtsènixpèaua. Nitákoχkosksìnoayaua otúmāχtsènixpiaua. Tókskàmi ketspínamoyeuaie osókasimiaie. Ketsótomoyeuaie ópest*a*nani. Ketsímatsiua okétsis. Ket*a*néua: Nétoāmo ámom*a*χks ìxtséneua, kaikímatapspäksaua. Kiméma stsíkima netóyi mat*á*nistotòyeuaie. Ket*a*místsimeuaie kixpitséstapòauaie. Otsísaie etsekípayayekauatoχpiuáyea kāmóoχksisísea etapāχpeuàyea otsíseayi. Ūnetumokautsikìnokaie. Káitapìpeuaie améma stsík*a*χkoa. Etsetsípotoyeuaie. Ketsskóa améma stsíkim akéima. *Á*nnimaie mátautotòyinaie. Otáitotāχsaie et*á*msauksàyinakoyìminā. Stámistàua: Kāmistáma táikatsitapsskù, sákixt-

He went on again. He came to [a place where] there were some women picking berries. They saw him, they said: There comes the Old Man, let us hide from him. Then they lay down. They played dead. Then he came to them. He saw them. Then he said: [I wonder] what is the matter with those women, they are to be pitied. [I wonder] what caused their death. I shall find out myself what caused their death. Then he lifted up the dress of one of them. Then he fingered her vulva. Then he smelled his finger. He said: It smells like having been shot, that is what she died from, they are to be pitied. To the next one he did the same thing again. He then put her on his back and walked away with her. Then she pretended her hand to be swinging hard and so she hit his nose with her hand. That made his nose bleed awfully. He took her somewhere to a secret

seua. Omátsitotǟχsaie ákatsoanakoyìminǟ. Áyaketsestapepòkskasèǟks. Stámitsistoyisìtoksèuäks. Ketsiksístòisχkoàniaua: Amóksisk akéuaki, kanístsixpuauaie mataníststsik.

place. Then he laid her down. And then he went back to [the place] where the other woman was. He was going after that one too. When he came to her [i. e. to the place where he expected to find her], then she was gone. Then he thought: I shall go back to the other one, she is there yet. [But] when he came to her again, she was gone too. They had both run away. Then he was done out of both of them. Then he said, soliloquizing aloud: Those women [i. e. you women] lie down again in the same way as you were lying down before.

The Old Man, the musk-rat and the sleeping beaver.

Etsetóto Nápineétæχtai. Etsenǟ´yeuaie amé ksiskstakén áyokàyin. Ketanístseua amé mésǟχpskéinǟ: Niskó, amóma nópænni popamotsít óma ksiskstakéua áyaukaua. Otákàye stótoχtot amóma nópænni. Aiotsóχkoχtominiki stsíkstsinixtsit. Kinitáketapiks. Kimá mésoχpskeua ixpitópamotsìmaie. Kämǟ ksískstake anistápoχtsi ksisískuyi etsétoχtomaie. Amá mésoχpskèua ketsíkstsinixtsimaie. Ki Nápiua etápiks nétapoχkitsiksèmaie améma ksisískuyima. Ketsínni amé mésoχpskèi ketænístseua: Spúmokit kæχkítsäksomòki. Ketumátapsäksimmoa. Ekǟyäksistsäksimmàua.

The Old Man came to a river. He saw, there was a beaver sleeping. Then he said to a musk-rat: My younger brother, take my penis here and swim across to [that place] over there where that beaver is sleeping. Then put my penis to her vulva. When you are putting it to her vulva, then bite it. And [then] I shall push. Then the musk-rat swam across with it. And then he put it to a thorn-bush on the opposite side, where the beaver [was lying]. Then the musk-rat bit it. And the Old Man pushed [and] broke down that thorn-bush there. He got hold of the musk-rat and said

to him: Help me pulling out the thorns. Then they began to pull out the thorns. They have had a hard time pulling out thorns.

The Old Man and his mother-in-law.

Kǽnnauk´Nápiuaa itáukunnaie. Otoχkéman ki maǽχs ixpotókatsemeuaie. Ketsestapu. Ketomátapapòtakeua. Ketomátapâχsokùiskaua. Ǽ´nnea akáitapiiea netâχsókuiska. Ketsko. Otáipis matsinoaipuyòatsiks. Otsítanik otâχkéman: Kitsikíxp kémauksauaipuisks? Etanístseua: Sá, tseksématayea ámoyayi ixtókeuoa[?] sauóa; maǽχsiks ixkænâ´χpoksòmeua. Ámâ apǽmâχtsi etoχkǽnaukèkaua. Anistsís ænná keksístaa nǽkoχketoχpoksòma. Tseksémataua amáya ixkanâ´χpoksomeuaie maǽχsiks. Stámoχpoksòmeuaie. Ketsetótoyaua améstsèma akékànists. Mátsikikitapiskòaistsaua. Ketanístseua maǽχsi: Ǽχkáikâχkænaumato ænnáχk soóæχk. Ǽnnóma ǽχkuniskitsòkaupi. Kyotsítanikaie: Ǽ´χkunitsòkaupi. Stámitsokayaua. Stamákixtsceaua. Mátomaisimiaukàuäksàua. Nápiuaa etomátapenepitoχkomeua. Otsítanik maǽχsi: Nápi, ketsǽnepitsp? Etanístseuaie: Á, tseksǽnepits. Etanístseuaie Nápiuaa maǽχsi: Ǽχkúnoχpoksaukaupi. Tákoχtsitsikìnixts puksókaukea. Ketanénä: Á. Ketâχpúksokameuaie. Ketæχksístseuaie. Apinâ´kuyea etanístseuaie: Ǽχkú-

There the Old Man was camping. He was camping with his wife and his mother-in-law. He went away. He began to pitch camps. Then he began to make tracks. He made tracks as if lots of people [had been] there. Then he went back [to his own camp]. After coming in he did not say anything for a long time. He was told by his wife: Is there anything the matter with you that [lit. why] you do not speak? He said to her: No, I wish very much [to be with] those people, who went to the war; with their mothers-in-law they all went to the war. There, on the other side of the creek, they all camped. Tell your mother to go to the war with me. I wish very much [to be with] those people, who went to the war with their mothers-in-law. Then he went to the war with her. Then they came to those camps. There was not a single person. Then he said to his mother-in-law: They must have gone away all, those who went to the war. Let us sleep here. And she said to him: [Yes,] let us sleep here. Then they slept there. They went to

niskαtskàuaupi. Stάmatskαχkαyeaua.

bed. They did not sleep long. The Old Man began to cry as if he were cold. He was told by his mother-in-law: Old Man, are you cold? Then he said to her: Yes, I am very cold. Then the Old Man said to his mother-in-law: Let us sleep together. I shall sleep warm if you sleep with me. She said: Yes. Then he slept with her. He had sexual intercourse with her. In the morning he told her: Let us go back. Then they went back home.

The Old Man and the spring-birds.

Stámatoχtò Nápiuaa. Etsetóto améksèma népumakèea. Etanístseuäks: Ánné nákoχkòanists. Otsítanikäks: Áuke, Nápi, mátokakâmapèuatsiks. Otsítanikäks: Netúyi mátaitixtauanisttsopa, áipiuiaua etoániopists. Otsitanatsiksko χpists etauániopa. Stámestapùa. Mátsipiòatsiks. Ketsetóto améma séksikskùyi. Etomátapαni: Népumaki, matsksάpoχpiit. Oä'psspiks áitsistapispaixtsèeäks, mátsitiskitsapoχpéeäks. Kâanimaie átαneua: Matsksápoχpèik. Etsekétsisâksisèäks. Ketákαneua: Matsksápoχpèik. Skátamitspikasùyeäks amé ókanikse. Kâisistsikueäks. Etsítskitsèuäks oápsspiks. Etsiksístuitapastòa. Kimá akéua extsitóua. Atsítsinokàyi. Etsetàpoyinayi. Stamistáyinä: Naχkápastok náχkitapuχs. Etsetótoyinaie. Otsítanikàyi: Áχsaa? Ketanístseu-

Then the Old Man went on again. He came to some spring-birds. He said to them: Let me do in that way. He was told by them: Well, Old Man, it is not hard to do. He was told by them: Nor do we often do it, once in a while we say it. Where there are smooth willows we say it. Then he went away [after having been told what he is to say]. He had not gone far. Then he came to some willows. He began to say: Spring-bird, fall back in [the same place]. His eyes would go up in the air, [then] they would fall back in [the same place]. Then he said again: Fall back in [the same place]. Then they stuck fast on a branch of a willow. So he kept saying: Fall back in. His eyes dried up there on the branch. Then he got tired saying it. He

ayi: Kenátăχkanist. Ketanístseuaie: Aχkúnitapauopi atsánaskuyi aχkitápimaupi. Stámitapùyana. Etomátapapèmana. Á'nnima kseistápimatosi ketsă'χkùnimayi. Kyotsítanikaie: Kemaukstámitokyàuapiemæχs? Ketanístseua: Sá, nátăχtanists ketáχsetsixpia kânnimaie áχkitsitsìpstaupaupa. Tókskayima stámitsipstàupeua. Amékseeaye oχkínna oχsistsínni, etoχkínneuăks. Amé akéi otsítàutonokayi. Etsíkamenoyănă oă'psspiks. Etskétseuaie. Ketsístapukskasènă. Ketúkskasætsèuaie. Améksèyi áiăχtoyeua oχsistséks otáisitsikăχtasèa. Oχsistséks etauápapiksistsènăks. Kiméma otsítomaimixpìa néetæχtai etsitápsoyapiksistsènăks. Stámistaua: Á'nnaχkauk. Etoχpókisăyăχpaipèenăks. Etséstapukskaseni amí aké. Kemátsenătsi Nápiua. Ekyáiăχkotopetsesòo. Stámatoχtò. Kămé apésin săyánayină. Otsitásimyàtsokaie okétsis. Ketænéua: Há, nistamóa opískænni ámoχkauk. Kămá apéseua ematáiniseua. Kânnimaie etoχkúsksimàyenaie. Stámikamitsestápineuă. Oă'psspiksă etsáutomoyeuaie. Etsítoχtsoauăpsspenausoăks. Kimápeseua stámaχtsauaisoauăpsspeua.

left his eyes behind. He made signs at a venture. There came a woman. And she saw him. She went over to him. Then she thought: [It seems] that he is making signs to me to come. She came to him. He was told by her: What [is the matter]? He said to her: O, nothing. Then he told her: Let us go over to the shrubs, let us make a shelter. Then they came there. They began to make a shelter. Where he had begun to make a shelter he [afterwards] missed it [i. e. when going away from the shelter he was making he could not find it back]. Then he was told by her: Why are you making one shelter after the other? He said to her: No, that is the reason I am doing it [that you may have the choice] which [of them] you like, that is the place we shall live in. Then he lived in one of them. There were some hoofs, his necklace, he put them round her neck. That woman was looking for lice on his head. Then she caught a glimpse of his eyes. He frightened her. Then she ran away. He ran after her. He heard those hoofs rattling. She began to untie the hoofs. And where the river was deepest she threw them in. Then [the Old Man] thought: That is her. Then he jumped in after them. The woman ran away. And the Old Man was nearly drowned. He had a hard time to get out of the water. Then he went on again. Then there was a coyote

[who] had a sore paw. He made him [the Old Man] smell his paw. Then [the Old Man] said: Yes, my brother-in-law's corralling-place, that's it. Then the coyote almost died with laughter. Then [the Old Man] found him out. Then he quickly grabbed him. He pulled out his eyes. Then he put those eyes in his own sockets. Then the coyote had to go without eyes.

[Cf. UHLENBECK nsbt 195 sqq.]

The Old Man and the girls who were picking strawberries.

Nápiuaa etsetóto améksim akékoæn áusseea otsistsénea. Opænnea ixtsetænistotsim otsistséni kiméma amékse akékoäks otsítàusspi ixtsítspesauχtoma opænni. Itsinímiauaie amékse akékoäks. Etanéaua: Amómæie ómæχkotsistsena, æχkonasætotâ`kstsixpa. Ketásætotâkstsìmiaua. Túkskæm etænéua: Aχkúnitæstàtsesopa. Etsetístætseseauaica. Túkskæm etspæχkeua. Ketsístapepiksèaua.

The Old Man came to some girls [who] were picking strawberries. He rubbed his penis with strawberries and where those girls were picking he stuck his penis out of the ground. Those girls saw it [viz. the penis]. They said: There is a great big strawberry, let us bite it. Then they bit it. One [of them] said: Let us sit down on it. Then they sat down on it with their vulvae. He pushed up one of them. Then they ran away.

Some more mean tricks of the Old Man.

Etsetóto Nápiua améma moyís. Etsitsipstsapeuaie Etsenâ'yeua amém akékoanini ayokáyini, minépokàyini. Ketséstapu. Etótakeuâ

The Old Man came to a lodge. He looked in. Then he saw there was a girl sleeping, a girl of high birth. He went away. He

misisáa. Mátsitsko. Ketsitsípemaie. Ketsístseuaie améma akékoàninea. Ketanístseua: Ómoma akékoanama annáyi mísisau etăxtseua maáyi. Kimáma akékoanama etanistseua: Nápi, Nápiesæχkà, kepúχksit. Ketanéua Nápiuaa: Tséksikètsixp, mátakseixpàtsaks. Ketanístseua: Năχksipúnixtakit, takitséixpa. Kimá akékoan ketanéua: Năăuaa ketáksipunixtato. Napiuaa etanéua: Nóaayomaa náχksamaitsikitsimyòtsixpa. Etanéua omá akékoan: Kyómaχk enákstsimaχk níksistaχk kitáksipunixtat. Ketané Nápiua: Nóaayùmaa náχksamaitsikitsimiòtsixpa. Ketsítanikaie: Natsikests kitáksipunixtat. Nóaayòmaa náχksamaitsikitsimyòtsixpa. Omátsitanikaie: Natsíks. Kimatsítaneua: Náχksamaitsikitsimyòtsixpa. Kinisókasimia. Nóaayòmaa náχksamaitsikitsimyòtsixpa. Kimăstóaa. Ki Nápiua etássemaie amé misisái. Ketsitótsistoχkixtseuaie. Ketsítanikaie: Nápi,ináuksauχkonistaksomòkit, paχksistsisksipistomòkit. Ketsípæχksistsisksipistomòyeuaie. Ketaχksístseuaie. Kitáχsauanăssea ketápapiksim. Amé ketupátsiseua. Ketsáukskaseua kimáma akékoanam aápani netsetsúyixtseua. Ketsístapu.

took some excrement. He went back again [to the lodge]. Then he went in. Then he put it on that girl. He told her: There is excrement on the robe of this girl here. And that girl said to him: Old Man, pity me, Old Man, wipe it off. Then the Old Man said: It is too dirty for me, I shall not wipe it off. And he said to her: Pay me first, [then] I shall wipe it off. Then the girl said to him: I shall pay you [with] my blanket. The Old Man said: [I tell you] that I nearly wipe it off with my hands. Then the girl said: [With] that youngest mother of mine here I shall pay you. Then the Old Man said: [I tell you] that I nearly wipe it off with my hands. Then he was told [by the girl]: [With] my moccasins I shall pay you. [I tell you] that I nearly wipe it off with my hands [he said]. Again he was told by her: [With] my leggings. And again he said to her: [I tell you] that I nearly wipe it off with my hands. [With] my dress [she said]. [And he again:] [I tell you] that I nearly wipe it off with my hands. And [finally she said: With] myself. Then the Old Man wiped that excrement off. Then he lay down at her side. He was told by her: Old Man, do not put in the whole of it, tie [a string] across to shorten it for me. Then he tied [a string] across to shorten it for her. Then he had sexual intercourse with her. When he

felt agreeable, he untied the cross-string. Then he rent her by putting in the whole of it. Then he ran out. And there [inside] the girl was lying in her blood. Then he went away.

Ketoχkúiksinaua omáma akékoanam. Nápiua stámotuyimàua otanístotoaχsaie. Ketápssama. Nápiua amé népomaki etanístseua: Kitákoχkomaatàχko nopánni, kinnéma ksistóa kopánni nāχkaχkúmataχkòkit. Kyotsítoaχkumataχkòkaie ópanniàie kyostúyi nāχkítχkumataχkùyiuaie opánni. Ketoχkónoa Nápiuaa. Ketánistaua: Ksistoánnauk. Etanéua: Nemátamixpa. Ketanéua: Á´χkunaupamoχpàipiopa, soiā´χpiua kānnaie stautápixp. Etómatapopamoχpàipiuaua. Nápiuaa étomopomaχpaipiiu. Amá náipumaki etopámoχpaipiiua. Etsóioχpiua. Ketsínnau. Ketanéua: Kéka, náχkipitapaiakàni. Nápiuaa amóya opánni. Ketsepótoaua amá népumakèua. Nápiua etsínnau. Nápiua etanéua: Táksokìnna potókinauàuik. Ketanístaua: Á, sokinís. Ketsetsípemiàua aménıa moyís. Stámāχtoyetsopa aména moyísima. Kétane Nápiua: Ómìma óχkoχtsima kipitákea nátsetapèesaua opáksatsooäks petsā´χkopis paχtsaksístapuχtsistsemà nāχkā´tsistsitapèeaua nápia osípapistatsoauäks nāχkátχpitsipsotopisàuäks. Potánia amiskápipotāχtsi ókoassea istsíkonàkek apátχsāχts matsisíkonàkek ókoassèa. Kyómima tókskayi aaχtápiksiminikèa kyámoksìma kipitákeks istsipótoχsìniautsèis ki tā´k-

And the girl was found. Then the Old Man was accused of having done it to her. So they went to look for him. The Old Man said to a spring-bird: I am going to lend you my penis, and you lend that penis of yours to me. And then [the spring-bird] lent him his penis and he himself lent his [own] penis to him [the spring-bird]. Then the Old Man was found. And he was told: You are the one [who has done it]. He said: I am *not* the one [who has done it]. And he said: Just let us jump across the river, he who falls into the water that is the one who is to be blamed. Then they began to jump across. The Old Man jumped across first. Then the spring-bird tried to jump across [lit. jumped across]. [But] he fell into the water. He was grabbed. Then he said: Wait a moment, that I may just have time to confess. This is the Old Man's penis. Then they let the spring-bird go. Then the Old Man was caught. The Old Man said: I shall doctor her if you let me go. Then he was told: Yes, doctor her. Then they all went into the lodge. Then that lodge was quite crowded. The Old Man said: Let two old women with their clubs sit over there, near the doorway, face to

skayia atχtápiksìminākea kyómiksima nápeksima istsipótsapaukàyautseis.

face, and let two other people, old men, sit at the other side with their spears, face to face. Toast one [piece of] belly-fat south-east of the fire-place [and] toast another [piece of] belly-fat at the north-side [of the fire place]. And when I throw one of them [i. e. of those pieces of belly-fat] around, then those two old women must hit each other with their clubs and when I throw the other [piece of belly-fat] around, then those two old men must stab each other in the neck.

Ketomátapsokìnakiua. Ketomátanni: Áχksekèeuatsiks, áχksekèeuatsiks. Tākskáyea etχtápiksima améstsema ókoassestsìma. Kiméksema kipitákeksima etsepótāχsìniautseeaua. Nitúkskai matsitχtàpiksimua. Kiméksema nápeksìma etsipótsæpaukàyautseeaua. Nápiuaa stámiksistaukàsaukskàseua. Ketókyookstàsataua. Kāméksema saχkúmapiia ástamackχtsei ketanístaiāks: Totsínnāk! Kyotsítsinokaiks. Ketanístseuaiks: Potókik, niskóaki, améstsemaie ápsseea tsítapotoisaietsikùyeaua, únepuχpiaua kitákanistāχkotχpìniaua. Kitsítsapòtòkāks. Ki mátsitsestapòkskaseua. Kiméksema akékoanea ástamakχtsèa etsetótaipiiea ketanístaiāks: Totsínnāk! Ki otsítsinokāks. Etanístseuāks: Potókik, ómistsèmaie ponokāχpekìnia tsítaputoisaietsèkuyea, únāpāχpi kitákanistāχkotāχpùayaua. Kitsítsapòtòkāks. Kitsístapokskaseua. Kiméksema kipitákeei etsetoto. Etsetsípemāks. Etaníst-

Then he began to doctor. And he began to sing: She will not die, she will not die. Then he threw around one of those pieces of belly-fat. And those old women knocked each other down with their clubs. Then again he threw the other [piece of belly-fat] around. And those old men stabbed each other in the neck. Then the Old Man ran out unhindered. And then everybody ran after him. There were some boys playing arrow-sticking-game and they were told: Catch him! So they caught him. Then he said to them: Let me go, my younger brothers, there are some arrows [which] I am going to reach first, I shall give you each thirty of them. Then they let him go. And again he ran away. And when he got to some girls who were playing arrow-sticking-game, they were told: Catch that one! And they caught him. Then he said to them: Let me go, there are

seuäks: Sékskayekòχtoχkoχs. Kítsatanikäks: Mátsikiuaχtàua Nápiuaa. Etanístseuäks: Tséeksìstsispi. Nétsayisksipìma otokáni. Etáyaminiu. Ketsetótoyia amíksi otápasìmmokiks. Etanístseeäks: Nápiuaa kekátainoàua? Ketanéea améksi kepetákeks: Ómamauk páχtsikatapèi. Kyotsítsipòtòkäks. Ketsétseua.

Etanístseua amékse kepetákeks: Netáksàmi. Mátsipioòatsiks. Ketsáutuyeua oóse. Kiméma kúnskuyi etsetapáumaχkauànnimeuaie. Ki maáie etápoχksemiautòyeuaie. Kyoósi amée okaníksi etsítspsoksameuaie. Ketsskóa. Etanístseuäks amékse kipitákeks: Káχkitotaχkospòaua. Ketotáχkoseäks. Ekóseäks. Áuapistàyäks. Tākskam etsíkχkokitsèua. Etsípinixtsèuaie améma enaksípokàyemma. Kákχtsāχtòmaie otokámiaie améma aapístau. Tókskæm netúyi mǽtænistotùyi. Kamékse kipitákeks etskotoyi. Otsítanikäks: Nimátχkapotspinàna, amóyæ oós nikáketχpotāχpinàna. Etænístseuäks: Apéseks ǽχksikaistsìstameauaie. Otsítænikäks: Kémaukòχkχkopisàχks. Etanístseuäks: Ámāya nǽχkæye koksképokàua ixtókskaseua, nitā'χsìniaua. Käinékse kipitákeks améea oóse etséseeaua,

some elk-teeth [which] I am going to reach first, I shall give you each thirty of them. Then they let him go. And he ran away [again]. He came to some old women. He went into their lodge. He told them: I am very ill. And they said to him: I wonder what is the matter with the Old Man. He told them: I have a terrible head-ache. He bound up his head. He groaned. Then the people [who] were looking for him came there. They said: Did the Old Man come here? Then the old women said: There he is, he is almost dying. So he was released by them [the people]. Then he got well [again].

He said to those old women: I am going out hunting. He had not got far. Then he pulled out his anus. [Through] the snow [that was lying] there he dragged it [the anus] about to show blood. And he began to pull the hair from his robe. And then he hung his anus up on a branch. Then he went back. He told those old women: Go and take the beef. Then they went to fetch the beef. They had children. They were in the swing. He cut off the head of one of them. Then he put that infant in a pot with boiling water. Only its head he made stick out of the swing. With the other he acted just the same. Those old women came back. Then they told him: We did not get any beef, we have got only this anus. Then he told them: Let coyotes eat it up. They said

etsóaseeàuaie. Áitapistæ̀nipeeauaie. Káiksistsoætseeauaie. Kiméksema okósoauäks mǽtsitomatæ̀piuætseauäks. Ketsǽksaua Nápiuaa. Ketænístseuäks: Kókosòauäks auǽtapàuætok. Kimékse kipitákeks etsetǽpaiæketæsàinäseaua ókosoàuäks. Kakitoχkonimiauäks otokǽnauàuästs. Ketsístapukskaseua. Ketsetóto améma oǽtsemàna. Etsesípemaie. Sesipúkaukskauaie. Stǽmoχsisapòksæksoàiea. Kāméksi kipitákeks etsâ´χkapuyeàua améma oǽtsemànemæ. Etsetótoäks. Etanístseuäks: Kitsikíxpuau kemáuketsâχkapuixpuàuaisks? Aióχketsinnauseua, omátonàukatsiksäksi. Otsítanikäks: Nápiuaa netsénoχtokìnnana nókosinnànäks. Tápæskuæ̀nnana, ámomæ etsepéma oǽtsimànimæ. Kepúχksenâχtokìnnana. Ketsetsípemaie Nápiuaa. Ketomǽtæpsitsikskyòtâχseua. Áisäpskyâχsèua. Netómâχkæinæmma. Otǽisæks. Etanístseuäks amékse kipitákeks: Nikǽinitaua ǽnnæχk Nápiuaa, kæχkitsískæpætàuaua, istsípek. Ketsetsípemäks. Otáitsipisäks etsípuχseuäks.

to him: What is the cause that you got meat? He told them: A young antelope ran by, right here, I killed it. Those old women cooked that anus, they ate it. They just made it fart when chewing it. They had done eating it. Then again they began to eat their children. Then the Old Man went out. He told them: Eat your children yourselves. Then the old women began to cry for their children. They found their heads only. Then [the Old Man] ran away. He came to some hole, he went in. The hole came out elsewhere. He passed through [and went] out. And those old women were standing before [the entrance of] that hole. Then he came to them. He told them: What is the matter with you that you are standing before [this hole]? He was changing his appearance, [so] they did not know his appearance. They said to him: The Old Man killed our children. We are chasing him, he went into this hole here. Kill him for us. Then the Old Man went in. And he began to scratch his face. He was hitting himself in the face too. He was bloody all over [his face]. [Then] he was coming out. He said to those old women: I have already killed him, that Old Man, you may pull him out, go in there. Then they went in. When they were going in he smoked them to death.

[About the adventure with the old women cf. Uhlenbeck nsbt 193 sqq.]

The origin of death.

Kĭnnauk Nápiuaa. Kămáakéua ekós. Etanístseua: Nápi áχkunapàyakaniopa. Nápiuaa etanístseua: Á. Kămá akéua etanéua: Ámoya óχkotoki istátsisi ákainiopa. Nápiuaa etanéua: Sá, ámoya kamixtáye istátsisi ákainiopa, sayístatsisi mátakainiopa. Kimá akéua etáiikakìma améa óχkotoki ǽnneayi mákoχtanistsisàua. Ketanéua Nápiuaa: Á. Kimá akéua etsóyatapiksìmmaie oχkéea. Stǽmistatsòayea. Nápiuaa etséstapu. Ketǽnéua: Ákainiopa. Mátsipiooaa Nápiuaa. Kimá akéua etsénenea ókos. Ketúkskasatseua Nápii. Etanístseua: Áχkúnatsetǽkaniopa, Nápi. Nápiuaa etanístseuaie: Sá, ákaiksistaniopa. Kĭnăχkauk kátainiopa.

And there was the Old Man. And there was a woman [who] had a child. She told him: Old Man, let us deliberate. The Old Man said to her: Yes. Then the woman told him: If this stone here sinks we shall die [from now]. The Old Man answered her: No, if this buffalo-chip here sinks, we shall die, if it does not sink, we shall not die. But the woman was trying hard [to bring about] that it might be the stone with which they would do it. Then the Old Man said: Yes. So that woman threw it [the stone] into the water. Then it sank. The Old Man went away. He said: [From now] we shall die. The Old Man had not got far. Then that woman's child died. Then she ran after the Old Man. She told him: Let us say it over again, Old Man. But the Old Man said: No, we have done saying. That is the cause why we die.

The Old Man and the wolves on the ice.

Kĭnnauk Nápiua etsetótoa améksema makúyeea. Améma kokotóa etápǽskayăks. Oksímistanoauăsts ixtásăχpeea améma kokotóyema. Etanístseuăks: Anné nákăχkauanists. Kyotsítanikăks: Áuke, Nápi, mátǽkǽkomapeuaa.

There the Old Man came to some wolves. There was ice, they were dancing on it. Anything they wished for would come out of the ice. He told them: Let me do in that way. And he was told by them: Come on,

Kānnā'χk ketákāχkotāχpinana amā'χk nepáskanauea. Ánno neétaχtayi tókskaua ketákotamitauanistsi, nāχkétsea neétaχtaya penetáuanistseta. Sótamāχkokāksayea. Kānnimayi stámestapu. Mátomaipeuòatsiks. Kiména kokotúyema etomátapitsipasskaua. Kiméstsis otsiksímistatāχpistsi átaχtaisāχpeea améma kokotúyema. Kānnimayi etstáua Nápiuaa: Ámoya matsétaχtayea netákitapo netákatsitsipassk. Stámetapoayea. Stámitotòayea. Kāména kokotúyema stámitoto. Ketomátapixpeeua. Kiméstsisk oksímistanistsi áisekonāstaua máχkatsāχpesea. Káisamoa nánoāksoòa. Stámatsskoa améa neétaχtayea otsékatapaskaχpea. Stámitotòayea. Kānnimayi mátsitomatapepaskaua. Kiméstsisk oksímistanists mátiskaksaχpeuaa. Kānnimayi amékse makúyeks etsetótoyea. Otsítanikāks: Nápi, ánnā'χk kimátanistseitsixpaa, kitánistāχpinanea. Kānnā'χk nitátskotsixpinana nipáskananea. Ánnā'χk annáu neétaχtayi mátaikatsitstseuaa. Nitákāχpestapuχpinana, spóχtsim nitáχkoχpitapuχpinana. Manákitapeuaa ákitainimayea. Ákanistāχp Makúyāχsokuyi. Ótsakyauanikāks etámisauksaineeuāks kāméa neétaχtayea mátatsinimmatsiks. Otáikokāχsea otspsápsea etámisauksinima Makúyāχsokuyea mokámixtatsikaχtsik otsítstsissea. Kyotsíxkauaye Pekánei etanístseua mánistaχkùyixpea amékse makúyiks paskánea kimátskotsissāiks kiméa

Old Man, it is not hard to do. Now we shall give you this dance of ours. This river here is the only one on which you should do it, do not do it on any other river. Then they gave it [the dance] to him. And then he went away. He had not yet got far. [Then] there was ice, [and] he began to dance. And anything he wished for would come out of the ice. And then the Old Man thought: I shall go to that other river there [and] I shall have another dance. So he went [thither]. Then he came to it. And he came to some ice. Then he began to dance again. And he would think that the things he wished for might come up [out of the ice]. After a long while he finally left off. Then he went back to that river where he was dancing before. Then he came to it. And then he began to dance again. But the things he wished for would not come up again. And then the wolves came to him. They told him: Old Man, now you did not mind what we told you. And now we take our dance back from you. Now this river here shall not remain here any longer. We shall go away with it, up to the sky we shall go with it. The people who are now growing up will see it. It will be called the Wolf-road. They were still saying [this] to him when, suddenly, he did not see them any more and he did not see the river any

neétæχtayea manístâχpamisâχpäks. Kinnâ'χk ámäyauk Akúyäχsokuyea, ákæskχsətaixtseua.

longer. When it was night [and] he looked up, then he suddenly saw that the Wolf-road had been laid just in the middle [of the sky]. And he told his own tribe, the Peigans, how he got a dance from the wolves and how they went away to the sky with the river there. And now that is the Wolf-road [i.e. the Milky Way] [and] it will lie there forever.

[Cf. Uhlenbeck nsbt 113 sq., 170 sq.]

The men and the women.

*A'*nniksauki amékse aké etâχkǽnnoiea. Etanéaua: *A'*χkonapayàkæniopi. Etanéea: Ómaya únnasinaya, ǽχkunayómiskatai. Stámâχkənayæχsètakea. Amó ótakèsin ketâχkónaitapo améea únnasìnea. Stámitâχkònautsipùyeua. Kämáya únnasinaya etoχkónaikstuipùyeua. Kännó ótakesìna otsínämi stómastsitsàyomiskàini. Nápi stámitapu, stámòtsineua. Nápiuaa etauáupatskapi, mátaskàkanènatsiks. Kämá akéua nâχkétsimi stamápssàpiua. Stamómiskàua. Kimáya stsíkai otákesini ketomátapòmiskàua. Kimá nínakèua etanístseua amékse akéks: Nápiuaa pinómiskatuk, netúmaisoaskàkanika. Aunnatâχsìmma omáya otákesìnaya, ki Nápiuaa etáikayisàtseua améksisk akéks otsítapòkamâχpi. Kâstamistàua Nápiuaa: Kânnâχkayi ámâk takómiskak. Nâχkétssimi ästamó-

There were some women, they assembled. They said: Let us deliberate. They said: There are men over there, let us select them for husbands. Then they all liked it. All those women then went to those men. Then they all stood near them. And there the men were all standing in a row. And the leader of the women then first selected a husband. (Then) she went to the Old Man, she took his hand. But the Old Man held himself back, he did not accept her. So that woman then looked for somebody else. Then she selected a husband. And all the other women there began to select husbands. And that chief-woman then told the [other] women: Do not select the Old Man for a husband, because he refused to accept me. [Finally] there were [but] few of the wo-

miskàyinä. Stamáyomiskaua otákesina. Skátametsìtaipuyeua Nápiuaa, stamétsoâχkuyòmiskata. Kämáya otákesina táukanayomiskàua. Etanéua: Kânnayi ákauanistseua, manákaistoaseua ákâχkematsèeua. Stámâχkânàyistapu. Nápiuaa stamétsitäpuyeua. Ketomátapâχkemiskema améa ákeksæχkoa. Káiksistâχkemiskèmaie ótstoyisìnea. Stomítstoχtokàseua.

men [left], and the Old Man would go in front of [any of] those women who were coming. And then the Old Man would think: This one here is going to select me for a husband. But then [that woman] would select another. The women kept selecting husbands [until they all had taken their choice]. There the Old Man was standing alone, (then) he was the only man who was not selected at all. And all the women had selected husbands. They [the women] said: And that is what shall always be done henceforth, [that] all the young people, when grown-up, will be married to each other. Then they all went away. Then the Old Man was left standing alone. Then he began to kick down the bank there. He was ashamed. Then he turned into a pine-tree.

[Cf. UHLENBECK nsbt 167 sqq.]

The Seven Stars.

Amá nínau otoχkéman âskæχsautâχkâχtänä. Ixkitsíkæmä ómâχpapèixpiksä otoχkænâ'χsæsäks. Kænáiksistsìkoists áisameäks. Ostóyi amá akéua âkyayautopotâ'χkoχtàua. Ómi otsítsipistsìmmâk etstânä. Tákχkusksìnixp otómâχtakyáyautapotoχkotàχpea netoχkémana. Átotâχkâχtänä. Ketoχsókatàtseuaie. Étsenóyeua otsitótauâχsä améma ómæχkàyistsìsinä. Ketápæstokèinä. Etǽmis-

There was a man whose [lit. his] wife was always going out fetching wood. She had seven brothers, all younger than she was. Every day they went out hunting. That woman herself always came back with the wood very late. So her husband thought: She may be doing something wrong. I am going to find out why my wife is always late in coming back with the wood. She went out

oksinoyea amé ómæχkæ̀stsekse-nänea otomåχtsåskæpssea améma káukixkàyima. Stǽmitapskapèna amé otoχkéman. Omá akéua stǽmoχpuksiståkixtsèmeua. Kimá nínnau stǽmisksinima otoχkéman otómåχtiskåχsautoχkoχtæχpia. Stǽmæχkaièua. Káisæmoa etóto-yinea otoχkéman. Netsitséimìm-minä otáipissea. Etsǽkseua amá nínnau. Stámitapu améma mes-tsísima. Ketótiståkèuaie. Otoǽnni etsáutuyeua. Káisiskapènä. Etsí-kæχkòkeuaie amé pekséksèna. Stǽmæχkaieua. Matsiksístsikuyea mǽtsitotå`χkoχtaua amá akéua. Otsetótåχsea amé mestsís etse-nå'yeua amé otǽkomimotsèmi ákaikoχkòkyänä. Ketákæsàineua.

Ekyáuæχkaie. Otáipissea maní-nau etsenóyeua otoχkémani nét-sikoχpoapinisènä. Ketsíkæχkòkit-sèuaie. Stǽmèstapu amá nínnau. Káisæmoa etótòyia amá akéua oχsísiks. Etǽmisaukskssànayeua únstuauayi otséns, kæχkókitæχsea. Kyáukænaipèmiaua. Sauå'χtsi etúmisaukoχtotænènaie: Stǽmata-pàuyik, kemátàkoχkotsèsåχpuaua. Stæmápàuyeaua. Káisæmoa etǽ-misaukoχtùyeeaua únstoàua otís-tàyisi. Okéna nitsíkinàsæsæ̀meua. Ketsenóyeua únstsi otǽstais. Ká-

fetching wood again. Then he [her husband] walked around after her. Then he saw that she came to some big tree. Then she knocked at the tree. Then at once he saw there came a great big snake crawling out of the trunk. Then he [the snake] began to crawl to his wife. Then that woman [and the snake] lay down together. And then the man knew why his wife was always late in coming back with the wood. Then he went back to his lodge. And after a while his wife came back. She was smelling of perfume when she came in. The man went out. Then he went to that tree. And he knocked at it. He drew his knife. And he [the snake] was crawling out. Then [the man] cut the snake's throat. Then he went back to his lodge. The following day that woman again went out fetching wood. When she came to the tree she saw that her lover's throat had been cut. Then she began to cry.

Finally she went home. When she came in, the man saw that his wife's eyes were swollen with crying. Then he cut her throat. Then the man went out. After a long time that woman's brothers came [back]. Then they suddenly discovered that their elder sister had died, that her throat had been cut. And they all went in. Then she suddenly said from outside: Help yourselves to your meal, I cannot give you your meal. So they

kotokànenä. Áitapàspoχpèuaie otokányayi otístaisi. Etanístseua ósiks: Áisàmmâk, kínstanòna kakotokáneua. Ketássameauaie. Stámoχkanistùnoyeäuaie. Matsiksístsikuyi etsámea. Áipióyaua. Okénauaa ósiks otsítanik: Stápskot kinistánnona káχkitssàmmaua aikéuaχtautsiks. Okénauaa staniskú. Otáitotâχsea etsksénauaseua. Etsitsípstomaχkaua. Améma ónists amée ponokáyin sákyaisìnänä. Etâ'χtuyèuaie otoánissaie: Ómaχk ómaχksimaχk otokáni ámo ákitstseua kyámo ómaχk naχkátopokyomaχksimaχk ákoχkâtsitstsèua otokáni. Ámo kínnekaie naχkátoχpokyòmaχksìmaχk ámo otokáni ákoχkatsitstsèua. Kânnikaie mànistápanikoχksèpiaua otokánoauästs ákanistapaixtsèea. Kyámo Okénau nátsâχts otokáni ákoχkitstsèua. Okénau nétomayâχtùyeuaie otánäsaie. Otáiksistsistsèisea Okénau únsts otánanixpia ketsáumaχkàua. Únstsi otsítsinauk, otsítanikàyi: Maukáyaksaumaχkàyi omáya isksénaua, nitáiksistsèpuyi. Áitsaumaχkàua. Mátoχkuisauamiua Okénau.

Káipiomaχkàua Okénau má-

helped themselves to their meal. And after a long while they suddenly heard their sister scrape a hide. Breast-chief slowly looked out at her. And he saw his elder sister scrape. She was just head. Her head was bouncing up and down scraping. Then he [Breast-chief] told his brothers: Look, our elder sister is nothing but head. And they looked at her. Then they were afraid of her. The following day they went out hunting. They got far. Breast-chief was told by his brothers: Go back to look at our elder sister what she may be doing. Then Breast-chief went back. When he arrived he turned into a bug. He ran into the lodge. There his elder sister was drawing on some elk-skin. He heard her say: The scalp of him who is the eldest will be right here and the scalp of the second eldest will be right here. And here it is that the scalp of the next one will be. And here the scalps of the others will be put, one after the other, according to their ages. And here at the end Breast-chief's scalp will be. Breast-chief plainly heard her say so. When Breast-chief had done listening to what his elder sister was saying, he ran out. His elder sister saw him, she told him: Why will not that bug run out, I have done talking. [Breast-chief] ran out. I bet it is Breast-chief [she said].

[After] Breast-chief had run

tsitsitαpìusìua. Stάmitòtò ósiks. Ketsesínikuyeuäks únstuauai otáuanixpia. Ketanéeaua: Kyä́χkunαχkayopa. Stάmαχkayeaua. Apinä́kuyea etanístseeaua únstuauàie: Akóχtsea páuαχkuyea áutskùinαtsèa άnnimaie nitsítoχtoχpìnanea nitάpotsìnnanists. Stotótsitàua, tsèksistsikoχpinàna. Stάmästapùyinaie. Otástanisoäχsàie ketanéeaua: Ákotsìmotaupa. Ketótsimiauaie okáyemistsàie. Mátotuyiàuaie mάtsikàyayi kitsésànyayi. Ketotsímotàiaua. Kéiksìpepiksèaua kétskotòyinä. Stαmisksinímminä ototsimotániaua. Kyotsítapsimokoàyauàie. Stαmoχkonímminä otómäχtäχpiaua. Kixtsítsαpòyinä. Stάmäχtsαpìnakasenàiea otokániaie. Keiksípepiksèaua kyotsítastoχkokoayiauaie. Kyotsítanikoayauaie: Kemátàksikαmotαχpuàua. Ki Okénau etapάtapiksìmma améstse kayésts. Stάmoχkαnauὰnetaχpeeästs. Ketseníminеästs. Ketomátapsekotsìminästs. Kèiksípepiksèaua mátoχtsitsαpìnakaseuaie otokáneaie. Otátaistoχkokoayauaie. Okénau mátsitapàtapiksimma améa mαtsikáyayi. Átsitotòyinaie. Ketsinóyina ómatsikàyai. Íkskauketakèna otótoαχsi. Ketótoyena. Mátoχtsitsapinakaseuaiea. Oχtátastoχkokoàiauaie. Omátsitαnikoaiauàie: Kάχksitapakamotαχpuaiea. Ki Okénaua otsésànä etapάtasùyinimaiea. Ketomátapsekotsiminaiea.

away far, he turned into a person again. Then he came to his brothers. He reported to them [about] what their elder sister was saying. And they said: Let us go back home. Then they went back home. The following day they said to their elder sister: Yonder, where the ridge looks blue, that is the place where we put our butchered meat. Go yonder and get it, we are very tired. So she went out. After she went over the hill they said: We shall run away. And they took her quills. They also took her scraper and her paint. Then they ran away. When they had got far away she came back. Then she discovered that they had run away. And then she began to look for them. She then found them out, where they had gone. Then she followed [their trail]. Then her head began to roll after them. And when they had got far she came up close to them. And she said to them: You will not succeed in saving your lives. And Breast-chief began throwing back those quills of hers. Then they were all scattered about. And she saw them. So she began to pick them up. When [her brothers] had got far [again] her head rolled after them again. It came near them again. Breast-chief this time [lit. again] threw back her scraper. She came to it again. And she saw her scraper. She was very angry because he [Breast-chief] had taken it. She took it.

Again it [her head] rolled after them. It came near them again. She again told them: [I do not see] how you can save your lives. And Breast-chief poured away her paint to her. Then she began to take it up again.

Kămé omæχkáitumòa, etsitámisòyaua. Túkskæ̀mmaa etanéua: Á´χkânâ`χketsopa. Ketanéaua: Á. Tukskǽmmaa etanéua: Á´χkonâ`χkotokasòpa. Améksi stsíkiks etanéea: Akéks æχkitsitáipâχpakistakèea. Tukskǽmmaa mátsitæ̀nni: Áχkúnistsisàsopa. Kămékse stsíkiks etanéea: Áikitautatsòtsp mestsísasòkeea. Tăkskǽmmaa etanéua: Á´χkstæ̀mmâχkeuasopa. Kimékse stsíkiks etanéea: Ákitaisimatsp â´χkèuasokea. Tă´kskæmmaa etanéua: Á´χkstæmauàkaseuasopa. Kimékse stsíkiks etanéea: Ákainitsp auákaseuasòkea. Stsíka mátsitæ̀nneua: Á´χkstæmisìstseuasopa. Kimékse stsíkiks etanéea: Sæχkúmapeks akitáinikeea. Stsíka etanéua: Á´χkstæmotuyixkoasop. Kimékse stsíkiks etanéea: Áikaipănsòtspa. Okénau etanéua: Á´χkstæmispumàuop æχkitânaukìua manákaitapìuaa. Ketoχkǽnauaneeaua: Á, kânnixkàie áisokàpi. Okénau etanéua: Kanáyapstsàkik. Kyósiks stǽmiapistsakeea. Okénau etanístseuăks: Ketákotæmænistopuaua kitsitáksapixpuaiea. Ketspúχpakuyisima améa sápopa. Kétspixtsèeaua. Kiméea ûnstuauayi otokánea átsitapamainakaseuaiea. Kyotsítsinaukuayauaie otspixtsísaua. Ketasáinena, etanéna: Táino-

There was a big hill, they ascended it. One of them said: Let us transform ourselves. Then they all said: Yes. One of them said: Let us turn into stones. Those others said: Women might break us for scrapers. Again one of them said: Let us turn into wood. But the others said: We shall be burned if we turn into wood. One of them said: Then let us turn into water. But the others said: People will drink us if we turn into water. One of them said: Let us turn into deer. But the others said: We shall be killed if we turn into deer. The next one again said: Let us turn into birds. But the others said: Boys will kill us. The next one said: Then let us turn into grass. But the others said: We shall be burned. Breast-chief said: Then let us go up to the sky that we may be seen by the people who are now growing up. And they all said: Yes, *that* will be good. Breast-chief said: Shut your eyes all of you. So his brothers then shut their eyes. Breast-chief told them: I shall tell you when the time has come for you to look. And then he blew up some plume. And they were all rising up in the air.

akamòtsàiaua. Okénau, nítstatàuaa, náχksikakàikspyaχsea. Kánniksàukyàua aitotóyaua spóχtsima. Okénau etanístseua ósiks: Ánissapìk. Kétssapiäks. Kännâ´χk emánauayaua. Okénau nátsänòpiua. Kânniksàukyaua ixkitsíkæmmiks kännâχkauk emánauayàua.

And then their elder sister's head again came rolling up the hill towards them. And she saw them rise up in the air. Then she cried, she said: Now I cannot kill them [lit. I must let them be safe]. I just want to club Breast-chief's head only. [But] there they were, they were coming to the sky. Breast-chief said to his brothers: Now look. Then they looked. And now they are still seen. Breast-chief is at the lowest end. Those are the Seven Stars, which are still seen now.

[Cf. Uhlenbeck nsbt. 101 sqq.]

The Bunched Stars.

Kânnauk Ákai-Pekàneuaa etáukunnayeua. Ketsámeua. Kimékse pokáyi únnoauäks etanístseeaua: Ksikunístaya nâχksékokinnana. Stámisameea únnoauäks. Káisamoa etótoyäks. Etanístseeauäks: Kekátayekokixpaa? Mátsekokoàuäksauäks. Matsiksístsikuyea matsítsameäks. Netúyi mátanistseeàuäks ksíkunistaa máχksekùissauäks. Stámatsàmeäks. Káisamoa kimék etsenäyeyaua únnoauäks otástâχsea. Ketsitápâχkæniskumæχkayauäks. Stámotàtsemiauäks. Ketanístseeauäks: Nánecksisk kitáyaksekоkixpinaniksk? Otsítanikoayauäks: Kimátsekâχpinana, kitáskæχsayistsestotokixpinana káχksekoχsinnanea. Kimékse pokäks stæmoχkænàyestapùyaua ótayamètæk-

There the ancient Peigans were camping. They went out hunting. And there were some boys [who] told their fathers: Give us skins of white calves for robes. Then their fathers went out hunting. And after a long while they came back. [The boys] told them: Did you get robes for us? They had not got any robes for them. Next day they went out hunting again. [The boys] just the same told them again to get skins of white calves for them for robes. Then [their fathers] went out hunting again. And after a long while there they saw their fathers come back. Then they all went running up to them. Then they met with them. And they told them: Where are those robes

saua sauχkúyekoæχsàua. Kăipiuòyaua. Etanéaua: Áχkstæmispumàuaupi. Máikăχkestotòkeea kínnoniks. Manâkaistoàseuaa áχkitänaukeua. Kämá naχkítăχkənaumæχksìmma etanéua: Nápstsakik. Ketăχkǽnayapstsakeaua. Káisamoa otsítanikoayauaie: Ánissapìk. Kétssapeaua. Spóχtsima stǽmitàupeeaua. Känuă'χk kănniksaukyaua emétänauayaua spóχts Miă'χpokuyäks.

you were going to get for us? They were told by [their fathers]: We did not get robes for you, you are always bothering us [with your begging] to get robes for you. And [then] the children all went away for they were very angry because they did not get any robes. They had got far. Then they said: Just let us go up to the sky. Our fathers make us ashamed. We may be seen by the people who are now growing up. So the eldest of them all said: Shut your eyes all of you. And they all shut their eyes. After a long while they were told by him: Now look. Then they all looked. They were already up in the sky. Now there, up in the sky, the Bunched Stars are still seen.

[Cf. Uhlenbeck nsbt. 112 sq.]

Belly-fat.

Kănnauk amá nínau netokímeua. Kanáiksistsikuyists áisameua. Otoχkéman ekósènea. Etanístseua átakssameua: Mokákit, ænnáχkaie matápeua, mátăχkatsèuatsiks, kákokìneua. Ekamótosea ákauaneua: „Nǣχtskáie". Penisíssǣmuis; emákstatàinik káχksisàmæχsea metsíxtat káχksisàmæχsea. Stámestapu amá nínau. Stámiskoto háikokòa. Matsiksístsikùyeea stámatsàmeua. Káisamo amá akéua etámisokoχtsìmeua amóisk otóanissea: „Næχ-

There was a man, [who] was camping alone. Every day he went out hunting. His wife was pregnant. He told her [before] he went out hunting [lit. he was going to hunt]: Take care, there is a person, he has no legs, he has a breast only. When he comes here he will say: „Which way?" Do not look at him; even if you think that you [want to] look out at him, try hard to refrain from looking out at him. Then the man went away [hunting].

tskáie". Stámisksìnima ómi otáneixpea mǽkstàisammæχsàie. Áitautakatòminä okóaiea otoánissaie: „Næχtskáie". Stámetsixtàua mákstàisæmmæχsàie. Kânnimaie nánoasæmmeuaie. Kämé áukskaua, ixtsitsíkenasäsæ̀mmeuaie. Otáinoæχsàie kyotsítanikài: Á, nitákitsip. Stámitsipèminä. Ketanístseuaie: Ómi stópet. Stámitòpenaie. Mátoχkatseuatsiksinä, kákokinäna, kákotseänä. Ópstokèstsä nánakuyàyä. Ketsésoyeuaie. Otáisoχsä otsítanikài: Nimátsitaisoixtæ̀χpaa kósiks. Kimatấχketsea. Mátsitasâχtùyeuaie. Kyásaukanènä: Á'nnistsk nimátsitaisoixtæ̀χpaa. Matsikínnä stómatsitsisâχtuyeuaie. Stómatanènä: Nemátsitaisoixtæ̀χpaa atsikésts. Kyosókasìmmi mátsitsisâχtuyeuaie. Sótamataniknie: Nemátsitaisoixtæ̀χpaa asókasests. Ketanístseuaie: Kenistóa istsisúixtat. Ketanénä: Kânnistskàyi nitsítasuixt. Stámitsisuixtânä ókoænnea. Etótsistâχkixtsèuaie otáitsisoixtanä. Otoǽnnä etsáutuyi, etǽskimatseuaie. Ketomátapyuyeua.

He came back at night. Next day he went out hunting again. And after a long while the woman suddenly heard somebody say [lit. there was somebody, that he said]: „Which way?" She just knew [that means: she remembered instantly] what her husband told her, that she should not look out at him. He was walking around her lodge [and she heard] that he said: „Which way?" Then she tried hard not to look at him. But then finally she looked out at him. There was a hole [in the lodge], through this she slowly looked out at him. When she saw him, she was told by him: Yes, I shall come in. Then he came in. She said to him: Sit down yonder. So he sat down. He had no legs, he had a breast only, he had hands only. His bowels were visible. She gave him something to eat. When she was giving him something to eat, he told her: I never put my food on plates. So she gave him something else to eat from. She kept giving him something else. But he kept saying: I never use those to eat from. Then she gave him her moccasin to eat from. [But] again he said: I do not use moccasins to eat from. And she gave him her dress to eat from. He just said again: I do not use dresses to eat from. Then she said to him: Use me myself to eat from. And he said: Those [he means: human bodies] are the things I use to

Kăisamo etsítoχkitsìsəmainā okoǽnni. Sákyasìsimaua etsekíppaistsikìnămă améma éksisakuyema otáyistsimixpìma. Kămḗma akéima okoǽnni etúmăχkayistsìnima. Stámenèna. Ketsáutuyea túkskæm améksema pokáksima. Stámitsistanepiksistsèuaie améma mákskitsèima. Ketanístseuaie: Ámoyi ákanistàua Issókskitsènaie. Tùkskæm matsítsautuyeua. Kămḗea oχsóχtsei etsisístanaipiksistsèuaie. Etanístseuaie: Kámoya ákanistàua Oχsístakskχtànaie. Áikoko étskoto omá nínau ápotseua. Stámitoto ketsímea. Otoχkéman etanístseua: Saksíst kǽχkitsìnăpiksistǽmoki. Mátsitstsiχpa mǽχksitsipsəkèa. Ketsínnisau. Stámissksənáma otoχkéman manístăχkuyepea. Otáiksistsinnaipiksissea otápotsests stámipeema. Etámisauksənoyeua otoχkéman otsitáixtsis, enénea. Stómapauyoseua. Apinăʹkuyea stomátsàmeua. Áikokoa mátsiskoto. Stámipeema okóai. Etámisauksăχpistsixtseua. Matsiksìstsikuyea stomátsàmeua. Áisəmestapu Isókskitsènaua etanístseua otǽkaye: Napé Oχsístækskχtàna, anistsisáuta, kínnona óχpsests ăχtsətáikăχtsopia. Stámistsisàua Oχsístækskχtànaua. Ketótsimiaua únnauauaie óχpsests. Omæχkaiksistsikuixk ixtsitáksikæχtseauăsts. Áutakoa ketanée-

eat from. Then he used her belly to eat from. She was lying down on her back when he was using her for a plate. He took out his knife, he sharpened it. Then he began to eat.

And after a while he cut his meat on her belly. [While] he was still cutting his meat he acted as if he made a slip-cut [on] that meat he was cutting. And he cut that woman's belly open. Then she died. He took one of the children out [of her body]. Then he put him under the ashes there. And he said to him: This one will be called Ashes-chief. Again he took out [the other] one. And he put him there behind the lining of the lodge. He told him: And this one will be called Stuck-behind-chief. [When] it was night the man came back, he had got a carcase. He came to the doorway. He told his wife: Come out to help me to take off the carcase. There was nobody to answer him. And he dismounted. Then he knew what had happened to his wife. When he had done taking off the carcase, then he went in. Then he saw his wife lying down, dead. So he cooked for himself. [When] it was morning he went out hunting again. [When] it was night he came back again. Then he entered his lodge All things were scattered about. Next day he went out hunting again. A long while [after] he went away Ashes-chief said to his friend:

aua: Kyáχkoniksoàuaupi áikχtsòsea, kínnonaa áχkatomàkoto. Stámiksoòyaua. Káikokòa áitskoto únnoàua. Otsipíssea stómat sinema okóai otsáuχpixtsissea.

Partner Stuck-behind-chief, come out from there, let us play with our father's arrows. Then Stuck-behind-chief came out. And they took their father's arrows. All day long they kept playing with them. Towards evening they said: Let us stop playing, our father may almost come back. Then they left off [playing]. At night their father came back. When he came in, he saw that everything was scattered about [in] his lodge.

Apinā'kuyea etstáua: Nitákoχkosksìnauaua amóχk aisáuχpistsapiksistakioaχk. Staméstsisàseua. Stómatsèstapu. Otáipiooχsea stámitàupeua. Stámistòkaua ostómea. Mátsisamòa etámisauksìnāyeua Isókskitsènaie otómāχtsepoā'χsea améstsèma mákskitsèima. Etanéna: Oχsístakskχtāna, ánistsisaut, kínnona ákaipiòoa. Oχpsests āχtsitákaχtsàupia. Stámistsisàuyinā. Stamótsimāks óχpsests. Ketomátapikχtseāks. Túkskam amékse saχkúmapeks etanístseea: Napé, ómamauk kínnonaa, ayéstsisàseua. Ketanéua túkskamaa: Kémaukaikòpāχks, mátamèuatseks, áχkstomàkaχtsopi. Sákyaikaχtsèaua Isókskitsènauaa únni otsítsinnāk. Ketápāχpauànena. Oχsístakskχtānaua stámāχsoχpauànneua. Sókskitsènaua otsítanik únni: Tsíki, isatápokit, kitúnnimoki. Kétsatapèuaie. Stámisksìnima otúnnimaχsàie. Stámisoatstùnnuyeuaie. Kyotsítanikaie: Kitákauaa, ánistsis áχketstsisàua. Ketanístseuaie: Ánistsisaut, penátstonos, ámauk kínnonaa. Stá-

In the morning he thought: I shall find out this [person] who is scattering things about [in my lodge]. Then he turned into a stick. Then he went away. When he had got far, he stayed there. Then he turned into two bodies [and one of them went back to the lodge]. Not long [afterwards] he suddenly saw Ashes-chief get up from those ashes. He [Ashes-chief] said: Stuck-behind-chief, come out, our father is very far away. Let us play with his arrows. Then [Stuck-behind-chief] came out. Then they took his [their father's] arrows. And they began to play. One of the boys said to the other: Partner, over there is our father, he has turned into a stick. And the other [lit. one] said: Why are you afraid, it is not him, let us go on playing. They were still playing [when] Ashes-chief was caught by his father. He struggled to get away. Stuck-behind-chief then threw himself back to his place. Ashes-chief was told by his father:

mistsisaua. Stámisoatstunnoyeauaie únnoauai. Ketanístseeauaie únnoauai: Tákapistotoannana niksístsinnana mάχkαtsksìpoåχsea. Ketanístseuäks: Á, kάχkapistotoæχsoaiea keksístoàua mάχkαtsipoauχsea. Isókskitsènauaa stámotsema únni onámayea nésoests óχpsestsaie. Túkskayea ixtsítspæχkùmeua. Otáisksinåχpesayea etanístseua oksísts: Nóaaki, naá, άnnik άpsseua ákitotatsåχpeua. Mátsikakauatstsèuatsiksinea. Niáuksastsi netóyi stámatαχtanìstseua. Mátsikakunauauatstsèuatsiksinäa. Kånnimayi Oχsístαχkχtänaua etanístseua únni: Nestóa néetakoχksapistotoaua neksístaa mάχksipoåχsea. Ómim potánea stopisát. Stámitopisånä. Kyákotsèuaie átamaksakåχsuyenä Oχsístαχkχtänauaa etanístseua oksístsi: Nóaaki, naá, άnnama apisánima akitápsakotsèua. Mátoatstseuatsiksinäa. Otómåχtsistoχkàχpi stámatanistseua oksísts: Nóaaki, naá, άnnima apisánima ákitapsàkotseua. Etámisaukauatsikàpiksena. Otómåχtsaukskαχpi stámatanistseua: Nóaaki, naá, άnnima apisánima ákitapsàkotseua. Etámisaukàpoχpauanèna. Otómåχtsisòχpi stámatanistseua: Nóaaki, naá, άnnima apisánima ákitapsàkotseua. Etámisauksipùχpauanèna. Stámatssiksipoå`yinä. Kάnnimaie stámatoχkoχkèmiaua amá nínaua.

Little boy, taste me, I am your father. So he tasted him. Then he knew that it was his father. So he was not afraid of him any more. And he was told by him: Tell your friend to come out. So he told him [his friend]: Come out, do not be afraid of him any more, this is our father. Then he [his friend] came out. Then they were not afraid of their father any more. They told their father: We shall make our mother alive, that she may come back to life. He told them: Yes, make your mother alive, that she may come back to life. Ashes-chief took his father's bow [and] four [of] his arrows. One of them he shot up in the air. When it was coming back down he said to his mother: Look out, mother, there is an arrow [that] will fall down [on you]. She did not move at all. [With] three [others] he did the same thing again. She did not move at all. And then Stuck-behind-chief said to his father: *I* shall try to make my mother alive, that she may come back to life. Cook some meat there [on] the fire. Then he [the father] cooked some meat. [When] it [the water] boiled, [when] it almost boiled over, Stuck-behind-chief told his mother: Look out, mother, that pot there will boil over. She did not move at all. Then again he said to his mother for the second time: Look out, mother, that pot there will boil over. Then she moved her feet.

For the third time he then said to her again: Look out, mother, that pot there will boil over. She then moved her whole body. The fourth time he again told her: Look out, mother, that pot there will boil over. Then she sat up. Then she came back to life. So then that man had his wife again.

Áisamoa áitoχkòtseua okósiks itséuànninea. Etanístseuäks: Nókosaki, amóya etséuanayi, ámoχk pinápuχtsk pénâχtsìnakatuk. Kimékse s*a*χkúmapeks stámotuyeeauaie. Stámâχtaikoàniauaie. Isókskitsènaua etanístseua otákaie: *Á*χsstàua kínnona otómâχtanixpia *á*χkstainapìnakatχsàie? Kyotsítauik Oχsístakskχtàinai: Sá, *á*χkstainapìnakàtaie, *á*χkanistsetoàie kínnona otánixpia. Isókskitsènauaa misskítsinnapìnakatsèuaie. Ketúkskasatsèeauaie. Ketáksinakasèna. Áisekonästatsèeauaie m*á*χkssikoχpisä. Kskatámitapotaminenakasènä. Amémaye moyís, stámitotsipstsìnakasènä. Amá kipitàkeua netsetápiua. Etanístseeàuaie: Kipitáki, kúkinnàna nitséuananaa. Otsítanikoàyauàie: Auátstsipstotok. Stámitsipèmiauaie. Etsekímaixtsenea otséuanoàie. Otsítanikoàyauàie: Kânni ákaitòpek k*á*χkitsikopixpuàua. Stámitòpiiaua. Ketsáksèna amé kepetákèi. Ketáutotânä. Kàiksistototânä. Ketsáksânä. Ketsókèminaie amék ketsími. Spóχtsim mátsokèmini. Kânnoma pistâ′χts etomátap*à*χkits. Kyátamáksipuχsâyeaua. Isókskitsénaua etanístseua Oχsístakskχtainai: Napé, kek*á*tauksəpapau-

After a long while he gave his children a gambling-wheel. He told them: My children, here is a gambling-wheel, do not roll this eastward. And the boys took it. Then they played with it. Ashes-chief said to his friend: What is [the reason] why our father said that we should not roll it eastward? And he was told by Stuck-behind-chief: No, let us not roll it eastward, let us mind what our father said. Ashes-chief rolled it eastward though. They ran after it. It kept rolling on. They were expecting it to stop rolling. All at once it rolled towards a hill. There was a lodge, it just rolled in. There was an old woman all alone. They told her: Old woman, give us our gambling-wheel. She told them: Come in to take it yourselves. Then they went in. Their gambling-wheel was lying in the west-end of the lodge. She told them: Sit down there to take rest. So they sat down. And that old woman went out. And she built a big fire. She had done building the fire. And she went out [again]. And she shut the entrance. She also shut [the opening] at the top [of the lodge]. And

kàχpaa? Otsítanikaie: Nenā´χksəpapàuk. Ketanístseuaie: Kákāχkàpistotsìssea άχkstautsipuχsoyaupea. Oχsístakskχtānauaa etsáutsima améea sápopa. Etsítsitòkinnimàyea otsítaupixpiàua. Kämóya setséea stámoχsstseua. Káisamoa otsítanikoayaua amé kipitáke: Nókosaki, kenā´χsakyatapeixpuàuaa? Etanístseeàuaie: Nítsakyatapèixpinana. Kétanèna: Ánisaksìk. Stámisaksèaua. Otsítanikoàyauaie: Autúyeks nitápuχsayea. Kännā´χk ksistóauaa kimátsipuχsχpuàuaua, penátsistautòk. Stámæχkayeaua. Ketanístseeaua únnoauaie manístoχkuyepiàua. Otsítanikoàyauàie: Ketsékanistuχpuaua kǽχkstänapinakætχsoauaiea.

there inside it began to smoke. And they were almost smothered from the smoke. Ashes-chief said to Stuck-behind-chief: Partner, did you have any holy dreams? He was told by him: [Yes,] I had a dream. Then he [Ashes-chief] said to him: You should manage it [to chase away the smoke] that we may not be smothered. Stuck-behind-chief took out [of his dress or so] some plume. They held it between them where they were sitting. And there the smoke stayed away. And after a long while that old woman said to them: My children, are you still alive? They answered her: We are still alive. And she said: Now come out. Then they came out. She said to them: Any people who come here I smother. Now you both I could not smother too, do not come back again. Then they went home. They told their father what had happened to them. They were told by him: I emphatically told you that you should not roll it eastward.

Káisamoa mátsitoχkotseua ókosiks námaia kāpssea. Etanístseuäks: Amétāχtsk pināχtǽpskonàkik. Stamótsimiàuästs. Kǽnnimaye extsitápaskunakiàuästs. Isókskitsènauaa etanístseua Oχsístækskχtänä: Á´χsstaua kínnona otómāχtànnixpia æχkstámetæχkumiosea? Kyoχsístækskχtānaua etanéua: Sá, kyǽχkanistsètoa kínnona otánixp. Ki Isókskitsènauaa misksítametæχkùmeua. Améa ǽpsseea

And again after a long while he gave his children a bow and arrows. He told them: Do not shoot westward. Then they took them [bow and arrows]. There then they were shooting about with them. Ashes-chief said to Stuck-behind-chief: What is [the reason] why our father said that we should not shoot westward? But Stuck-behind-chief said: No, [let us not do so] but let us

matsínauassikắχpiuatsiks. Ketákắχpokyaukskaseauaiea. Kiména aχkéea, stámitsắyoχpiuaiea. Stámoχpokesắ'yokskasiauaiea. Etámisokitsipstχkonắχseaua améma moyís. Otsitsípstaupissaua ksískstæ̆keea améksema ekóyeksema. Stámitsipstàupiaua. Káisamoa únnoauaie otsítapssæ̆mokoàyauaie. Matsínoắχkonokoàuaiksauaie. Káieksisæ̆mo amékse sæχkúmapeks otsítanikoayaua améksiskstækei: Ámoyapitsisoắχtsea stáikoæ̆nnik. Stǽmitaukoænneauayea. Améma omǽnaukoauayima. Kanáksistsìkoists etáikoæ̆nneaua. Áutakusea etápemiaua. Stámikitayemeeaua améksema ksískstækeksima. Áisamoa ama nínau mátắχtsitòa améma okósiks otsítaikoanixpia. Etsenímma oχsokóauästs. Etstáua: Nókosiks ǽχkstàmameea, tákomatoχkosksìnauayaua. Ketápastotakèua ǽpsseua. Káiksistapistatsìmmastsi kixpitsítapòoästs améma ókosiks otsítaikoanixpia. Ketsitástautsìmmästs. Peísaukapstautsìmmästs. Etsitsískixtseua. Áipstsiksisàmoa etámisauksinauyeua Isáukskitsènaie otopitsisóoχsea. Ketsinímminä améstsisk ǽpssistska otótoixtsissea. Ki Sókskitsènaua etsχkáuaneua: Oχsístækskχtäna, anétækit, apitsisoot, amóistsiskaie ǽpsseea, ǽχkitàutsixpia. Ki Oχsístækskχtäna stǽmoχkætopitsisòoa. Ketomátapotsìmiaua amestsisk ǽpssestsk. Netapáutsimiàuästs netápstautsixpiästs. Nátsắχtsistsima áitotoyàua. Únnoauàie otsítokokskasikoàyauaie. Petsóχksinắyeauaie. Kétskokskasèaua.

mind what our father said. But Ashes-chief shot westward all the same. That arrow did not stop at all. And he [Ashes-chief] kept running after it. And there was water, so it fell into the water. Then they ran after it into the water. Suddenly they found themselves in some lodge. [They saw that] there were sitting beavers inside, those were the owners. Then they [the boys] sat in there [with the beavers]. And after a long while their father went to look for them. He never found them. And after a very long time those boys were told by a beaver: Over there, on the shore, you may play. Then they went playing there. That was their new home. Every day they would play there all day. At night they came in. They just got used to those beavers. After a long while that man [the father] came to [the place] where his children [usually] were playing. He saw their tracks. He thought: Those must be my children ['s tracks], I shall try to find them out. He began to make arrows. After finishing them he went to his children's playing-ground with them. He stuck them [all over] a long distance [starting] from the shore. He then hid himself close by. Then, after a little while, he suddenly saw Ashes-chief come out of the water. And he [Ashes-chief] saw there were arrows sticking up all in a row. Then Ashes-chief said aloud: Stuck-behind-chief,

Isókskitsènaua otsétòminâk. Ki Oχsístækskχtânaua omátsitsìnnâkaie. Kyotsítanikoàyauaie: Issatápokik, ketokósimâχpuaua. Stámisatâpiiauaie. Stámisksinâyeauaie. Stámaχkayeeàua.

hurry up, come out of the water, here are some arrows, that we may take them. So Stuck-behind-chief too then came out of the water. And they began to pick up those arrows. They were picking them up just where they [the arrows] were sticking up. They were coming to the end [of the row of arrows]. They were chased by their father. They saw him soon. And they ran back. Ashes-chief was first caught by him. And then again Stuck-behind-chief was caught by him. And he told them: Taste me, you are my children. So they tasted him. Then they knew him. Then they all went home.

Káisamoa mátsitapistotomokoayauaie námaia kyǽpssea. Kyotsítanikoayauaie: Nókoszki ænnǽχkaie sistséua, ékanatsinama, pínskònakætok. Kâ̂nneaie stámapainituk sistséks. Stámapoauæχkayaua sistséks etáinitseeaua. Etámisoksinâyeeaua amé sistséna. Ékananatsinàmminä. Oχsístækskχtânaua etanístseua Isókskitsènaie: Ánniàukinea annésk kínnona otánikixpisk ǽχkstainetæχsea. Isókskitsènauaa etanéua: Táksenitaua amá sistséua. Áχsstaua kínnonaa otómâχtànixpia ǽχkstainetæχsaie? Ketskúnakatsèuaie. Stámoyeuaie ketsínniseinaie. Kiméea okæníkseua, etsítsoksaisènä. Ketanístseua Oχsístækskχtâna: Nǽχkipòtsixp nấχpseea. Ketamísatseua amémа mestsísema. Kyákotûyeua amé sistséyi. Etámisaukspixtsènaie. Stámatoχpokyamisòoaie. Kátàko-

And after a long while he again made a bow and arrows for them. And he told them: My children, there is a bird, it looks very pretty, do not shoot at it. Then just kill [other] birds. Then they were walking about to kill birds. Then they suddenly saw that bird. It looked very pretty. Stuck-behind-chief said to Ashes-chief: That is the one our father told us that we should not kill. Ashes-chief said: I shall kill that bird. What is [the reason] why our father said that we should not kill it? And he shot at it. He just hit it and it fell down. And there was a branch [in its way], it suddenly hung on it. And he said to Stuck-behind-chief: Let me get my arrow. And then he climbed up that tree. And he was about

tuyeuaie. Etámisaukætspixtsènä. Stámatoχpokyamisòoaie. Kyátàkotuyeuaie. Etámisaukætspixtsènä. Kyotsítanik otákàye: Napé, kitátamepistsikatằnau. Kétskanistseuaie: Kíka, napé, tátomàkotòaua, ǽnnằχkaie tákototòaua. Kyátamàkotùyeuaie. Mátsitspixtsènä. Kyomátsitànik otákàie: Napé, ǽnisksìnisaut, kitátamisauatsina. Kimátsitskanistsèua: Kíka, napé, tátomàkotoaua. Ikskàtamisóatoχtok otákàie. Matsikéstsaie etámisaukitotsìniseä kimatséksaie kyosókasimä. Kằnnimaie ixksinằ'yeua otákaie. Oχsíkstækskχtằnauaa etomátapasàineua. Otákàie ótsistotòχksests iskískatòma. Kanáiksistsikuyists kokúyists áuasàineua. Skátamiskatoχpokàuanissèua.

to take that bird. It was suddenly higher. Then he climbed up after it. Again he was about to take it. It was suddenly still higher. Then he climbed up after it again. And again he was about to take it. Then it was suddenly still higher. And he was told by his friend: Partner, I can but see you a little yet. And he [the other] said back to him: Wait, partner, I am nearly taking it, this time I shall be able to take it. And he nearly took it. It was still higher. And again he was told by his friend: Partner, now come back down, I do not see you any more now. And [the other] said back to him again: Wait, partner, I am nearly taking it. He was not heard by his friend. His moccasins then suddenly fell down to him and his leggings and his shirt. That was it [the last] he saw of him. Stuck-behind-chief began to cry. He used his partner's clothes as a pillow. Day and night he was crying. So he cried himself small again.

Kằnnimaie Ákai-Pikàneuaa etsitótsistotseua. Kyáukanäksistokèkaua. Amékse kipitákeea etotằ'χkoχtàyea. Sákyapằχkằχtàyaua túkskamaa etằ'χtuyeua amằ'yisk pokáinea áuasenèuea. Etápassàmeuaie. Etoχkónayeuaie. Tsimáie enaksípokàinea, saχkúmapènä. Stámotuyeuaie. Etanístseua amé stsíki kipitakei: Amóyayi netoχkóχkuyiskana. Ákanistằua Ókois. Stámoχpæχkàyeuaie. Etápäkæχkànistotuyeuaie. Kằnneaie otsítani-

And there the ancient Peigans came and camped. And all the tents had been pitched. There were some old women, they went after wood. They were still gathering wood [when] one of them heard there was a child crying. She looked round for him. She found him. It was [lit. which was] a little child, a boy. Then she took him. She told that other old woman: This is [one] I found for my boy [this means: and who will be my boy]. His name

kàie: Ámoksea mánistamiksi istæχtautsinokitaua. Óomi nátsåχta aitótsinnåkenikea tákitòmæχksi. Etsítåχtautsìneuääks. Manistǽpitautsinæχpääks netapáistauasènä. Nátsåχts étotsineuaie otsékanikoχksepea stámatsskànikoχksimma. Kånnimaie amáyi nínnaua niókskæmmea ókosiks, kanoákekoanäks, kanáitsoàupssèäks. Kånnimaie amá nínnau etanéua: Óma kétokeua ænnóma asitápiuama étomainitseuaàie ómi ómæχksìmmi netǽni ákåχkematse. Kyúnnasinnaa etókeskunakàtseuaie. Ki Ókoassaua etanístseua oksísts: Nåχkápistatomòkit námaia kåpssea, netákuχkitotaskùnakatàua amá kétokèua. Kyotsítanik oksístsi: Stǽχpikìnmatsiks[?] nåχkǽtstàua mǽχkoχkoχkemisea. Kimátoχkotsìssitoàuatsiks. Ókoassaa miskáuanistsèua oksísts mǽχkapistotomåyissea námaia kyǽpssea. Kyotsítsinàmæχkòkaie. Kixpitsítäpssäksoästs. Kiméksèma ekéskunækeks etsitóto. Kyotsítanikäks: Óke, Ókoassi nå′χkskùnakatsis. Kånneauk otsístsitsiskùnækssea etsénitseua. Ketsétsòyåχseua. Amékse nínäks ketoχkǽnatapukskasèaua amém kétokèima.

shall be Belly-fat. Then she took him home with her. She began to take care of him. And then she was told by him: Hold me to these lodge-poles. When you hold me to the last one there, I shall be big. She held him to [all of] them successively. As she held him to them, he was growing. [When] she held him to the last one, then he was again as he had been before. And then there was a man [who had] three children, all girls, all nice-looking. And then that man said: He who kills that prairie-chicken first [of] all the young men shall have that eldest daughter of mine as his wife. And all the men shot at it. And Belly-fat said to his mother: Make me a bow and arrow, I shall go there and shoot at that prairie-chicken. And he was told by his mother: . . . . .[?] it seems he thinks, that he might get a wife. You will never hit it. Belly-fat kept on telling his mother instead [of what she told him] to make him a bow and arrow. And she made him a bow [and arrow]. He went out with them. And he came to those who were shooting. And they told him: Come on, Belly-fat, it is your turn to shoot. Then, as he did his first shot, he killed it. And every-body shouted. And those men all ran to that prairie-chicken.

Kämá nínaua ánistàua Maistáupæni. Etsáutsima Ókoassi óχpsseea ki Máistaupænaa óχpsseea etsítæχtsoautòma amé maksínni.

And there was a man [who] was called Crow-arrow. He pulled out Belly-fat's arrow and put Crow-arrow's arrow in its place

Ketanéua: Nistóa nítoàua. Kânnimaie amékse nínäks etanéea: Ókoassaa enetséuaie. Maistópanaa miskskáuaneua: Nestóaa nitsénitàua. Kimá nínnaua etanístseua otómæχkotàni: Ketákitòmi Ókoassaa. Kânnimaie etanéua: Nemátâχkotsitòmixpatsiks, éksikàpsseua. Áitoχtaukitskauaie. Kämá kanáinakstsìmma etanístseua únni: Nestóaa tákitòmi. Stámitòmeua Ókoassa. Kyónistsiks âskχsotâyemeea. Mátoχtaikèuatsiksäks. Kämé ómæχksìmmi únnistsi stámitomèuaie Maistópani. Kânnimaie áisamoa mátsitàneua amá nínau: Anǽχkaye sikotátây-eua. Ekyákatseuaaie ómi stsíki netǽnni ákoχkematsèua. Ketókyekyakeua únnasinaa. Kânnimaie Ókoassaa nâχkótsototàkyakeua. Otsítanik oksístsi: Á χkakitsìkyakeua etákyakeua. Stámikyakatseua amé sikotátûyei. Maistópana mátsitæχtsuaitstseuaie otsíkyakyatsisea. Ketanéua: Nistóaa netsíkyakatàua. Kimékse nínäks isksinímmiaua Ókoassa otsíkyakætχsàayi. Kimá nínau stámatoχkematsènä amé otǽni Maistópanaa. Stámistokammea otoχkémäks. Kânnimaie áisamoa Ókoassaa áikokoa etápistotsìmma okóayea. Etómæχkapistatsimmaiea. Kyotâχkemani etsiksíkapistotâ`yeua. Kyotokánìaie etsínnapistatsìmmaie. Pekánni mátapistotækeua. Kyostûyi etsiksíkapistotâ`χseua. Kyotokània etsínnapistotsìmma. Kyákapinakòa etsákapùa. Kânnimaie áitotoa kámixtaists. Otsítakauâχpia etásekotsimästs. Ákauayästs. Etsítoχ-

on that carcase. And he said: I shot it. And then those men said: [No,] Belly-fat killed it. Crow-arrow still kept saying: I killed it. And that man told his eldest daughter: You shall marry Belly-fat. Then she said: I shall not marry him, he is very dirty. She was vomiting from [seeing] him. And that youngest [daughter] of all said to her father: I shall marry him. Then she married Belly-fat. And her sisters were always making fun of her. She did not mind them at all. And that eldest sister of hers then married Crow-arrow. And then, after a long while, that man again said: There is a black fox. He [who] traps it shall marry that other daughter of mine. And all the men set traps. And then Belly-fat went out and set a trap. He was told by his mother, that he must set a trap [she means, that his trapping would not be of any use]. So he set a trap. Then he trapped that black fox. Crow-arrow again put it in his [own] trap. And he said: I trapped it. And those men knew, that Belly-fat had trapped it. And Crow-arrow then again married that man's daughter. Then he had two wives. And then, after a long while, Belly-fat during the night transformed his lodge. He transformed it [into a] large [lodge]. And his wife he made very clean. And her hair he made long. He also made goods. Himself too he made very clean. And

kənâχtomästs. Kiméa ksíksskoa etsânâχtòma. Ketáχpotsematòmästs nesóâia, maáyi ixtsákoχpotsèmästs. Otómâχtsisàuoχp otoχpótsaksästs kiméstsema kamixtástsima etámisauχkanàyästapiksisàyä ixkanáiniuaseaua. Kiméksìkskuyea ksikonístauasèua. Kimé pískan etsetápiskuyeuäks. Stámoχtâχpàipeeäks amé spée. Kyáukanâχpaipèeäks etχkáyeua. Etanístseua améma matápèema: Ánâχkænàipoäk kǽχkitotìnnotæχpuàua. Anǽχkaye ksíkunìstaua, enáuksauotok. Etoχkónautùinautàua. Etámisauksənaueeàiia améma ksíkunistânea otsítspixtsissea. Stámamatopènnautàua. Stámoχkænauæχkàyeua. Ketapínakòa manístsæpsèa ǽnnòma matápeuama etsínima améma ómæχkàuyis. Stámisksìnimiaua: Ókoassàua okóuayea ǽnimauk. Kämá akékoæna ónistsiks etsitápuyea. Stámitsipèmäks okóayea. Ketsinímmäks otǽχsissea. Kämá akékoæna ixtáukitskàua Ókoassi etsenáyeuaie otskáitsoaupssä. Etanístseuaie: Netákitòmi. Okoassaua etanístseuaie: Saksíst, tsématoχtàukitsk. Káisamoa Ákai-Pekǝ̀neuaa maäks etókepâχpùyiua. Ápsseea ixtápæχpùyoäks. Autsiksístsipæχpakisästs etáyistapiksìmmiauästs. Ókoassaa pétauanokea otómâχtǝ̀noyosspists. Otoχkéman etoχkótseuästs mǽχtsipæχpàksi maǽyä. Ixtsitápæχpòyinä. Autsiksístsipæχpakènä ketséstapeksìmminästs. Ótapesìna motókasitòmästs. Maistópana otoχkéman næχkítoχkotsèua áχpssests máχ-

his hair he made long. And towards morning he went out. And then he came to [some] buffalo-chips. Where there were most of them, he gathered them. He got lots of them. He put them in a row. And there was a white stone, he put it among them. And he frightened them four times, with his robe he frightened them. When he [had] frightened them four times, and those buffalŏ-chips all ran away, they all turned into buffalo. And that white stone turned into a white calf. And he drove them to the corral. Then they jumped down from that high cliff. And [when] they were all jumping down from it, he went home. He said to those people: Get up, all of you, to go butchering the carcases. There is a white calf, do not take it. They all went to butcher the carcases. Then they saw, there was a white calf lying among them. Then they began to butcher the carcases. Then they all went home. And [when] it was morning and they looked, all the people there saw, there was a large lodge. Then they all knew: Belly-fat's lodge, that is it. And that girl's sisters went to her. They just came into her lodge. And they saw how fine it was. And that girl [who had] vomited from Belly-fat then saw that he was a good-looking man. She told him: I shall marry [you]. Belly-fat said to her: Get out, I nearly vomit from you. And

tsipæχpàkssea. Peksâuanokea ixtǽnoyositâ`χpästs. Áutsiksistsipæχpakenä etséstapiksìminäästs. Mátsitstsìxpaa ǽχkotsìmeästs améstsek ǽpssestsik. Maistópana stǽmetapsstâ`yiseua saâχkótsissea óχpssestsi.

after a long while the ancient Peigans brushed their robes by hitting them. They brushed them with arrows. When they had done brushing with them, they threw them away. Belly-fat trimmed his arrows with eagle-feathers. He gave them to his wife to brush her robe with them. She brushed it with them. [When] she had done brushing with them, she threw them away. All the people grabbled for them. Crow-arrow [too] gave his wife his arrows to brush with. Common feathers [it were] with which he [had] trimmed his arrow. [When] she had done brushing [with them] she threw them away. There was no one who took those arrows. Then Crow-arrow got ashamed that nobody took his arrows.

Kânnimaie áisamoa étstâyeua. Ókoassaa etákooatseua otápäχsuyetseksi. Otsítomämmikoχpia stǽmäχtapoàuæχkaua. Káisimitapòuayea étskχkayeua. Kónskui amékse matséks nétsitâχkonàutstseua. Otáipissea améea kónskui etsipǽkeuaseaua. Otoχkéman etanístseua: Matsítaua. Stǽmotsìminästs. Ánáukoχksists améstseea pǽkixpistsea etsitápepoχtòmästs únsstsi. Otsítanikaie: Tsimá ketsítosìnästsàua? Etanístseuaie: Ánnak nómaa otápistotæksìnästs. Otsítanik únssts: Tsánetapistotsìmmatsiksists? Ketanístseuaie: Otápäχsuyetseks stǽmakoauatseua kixtsitápoauæχkàua kónskuyea. Kyotáisksipissea améea kóniskuyea etoχkǽnautstseea matséks. Etsipǽ-

And then after some time it was winter. Belly-fat put on his weasel-skin leggings. Where the snow was very deep, he just went walking through with them. And [when] he had walked through, he went back home. There was snow all over those leggings of his. When he came in, that snow turned into cherries. He said to his wife: Take them Then she took them. Half of those cherries she took to her elder sister. She was told by her: Where did you pick them? She said to her: He there, my husband, made them. She was told by her elder sister: How did he make them? And she answered her: He just put on his weasel-

keuaseua. Káisamoa amá Maistópana etstáua: Netákoχkænästs Ókoassaa otánixtsixpia. Ketápayakoauatseua otápæχsoyetseks. Ketsákseua. Kiméma otsítomìmmekâχpia stæmitapuauæχkaua. Káisamoa kónskui áitakautstseua. Etoχkáyeua. Stámepèma. Käméea kónskui otáiksistuyissea etsistsítseua. Áisekonästaua Maistópana mæχksipækeuassea. Stámetsinästsitsèua.

skin leggings and went walking through the snow with them. And when he came back in, that snow was all over his leggings. It all turned into cherries. And after a long while that Crow-arrow thought: I shall do the same thing that Belly-fat did. And so he put on his weasel-skin leggings. And he went out. And there where the snow was very deep, he went walking through. And after a long while snow was all over [his leggings]. He went home. Then he came in. And when that snow had got warm, it melted away. Crow-arrow was waiting, wondering, [for it] that [the snow] would turn into cherries. It just melted all away.

[Cf. Uhlenbeck obt 23 sqq., nsbt 144 sqq.]

Buffalo-cow woman.

Kännäksaukeea amékse manikápeea ixtápoauæχkayaua. Ketsetótoyaua amé enásenea enénä skénä. Túkskæm amékse manikápeks ótstæχtsimautsisea istsitáχkematseua améma skéneema. Stæmestapuyau. Kännimaie áisamoa kimá skéne etokóseua. Etanístseua amé ókosi: Kínnaa ákitapàuop. Stæmäχtòyaua. Kiméstsema moyésts áistâχkemiaua kimá skéneua etanístseua oχkúi: Stæpot kínnaa kæχkitanistaua

There were some young men, they were going about. They came to a buffalo, a female [that] had got stuck [in the snow]. One of those young men pricked that buffalo-cow with his gun-rod in her vulva. Then they went away. And then, after some time, that buffalo-cow [lit. female animal] got a child. She said to her child: We shall go to your father. Then they went. And [when] they came close to those camps,

máχksipuχsapuχsea. Kimá unistáχs stámisæχkùmapeuaseua. Otokís aiksínnatseua. Kyotsítanik oksísts: Ómima ómæχkuyima moyísima, ánnimayi kitákitapu, ánnimayi etáupeua kãnnaa. Káχkitanìstaua máχksipuχsapuχsea. Kämá unistáχs stámitapu améma moyésema. Stámitsipemaie. Otáitsipissayea amé únni otsítaupixpia stámitapuua. Ketanístseuaie: Ninná, nãksíss'aa kitáuanik káχkitapuχsea ómim etáupeua. Kämá nínnaua áiksistotsiseua ketanístseua amé oχkúi: Okí, áχkitsitapàuopa ánnæχk keksístaa otsítaupixpia. Stámitapùyaua. Otaitotãχsaua amá nínnau otssámæχsea amé aké stámekitsòakenä. Etanístseuaie: Áχsaa ketámãχtanìkixpea? Kyotsítanikaie: Kenátãχkànästo. Annáχk ketsksínixpaa ómima akékoniskùyema ænnáχkayi skéneua etánaseua kétstæχtsimatsisea? Kitámãχtsitæχkèmataua. Kextsitákoseua améea kitámãχtæχkematæχpea. Ketanístseuaie: Á, nítsksìnoaua. Kyotsítanikaie: Annáχk nestóaa ánnauk ænnáχk kitáχkematàuæχk. Annáχk nitákitòmi. Ketanístseuaie: Á, sokápeua káχkitòmisea. Sautámoχpukχkayèmeuaie.

that buffalo-cow told her son: Go and tell your father to come here. And that calf just turned into a boy. He had his hide for robe. And he was told by his mother: Yonder there is a large lodge, there you shall go, there your father is staying. Tell him to come her. And that calf then went to that lodge. Then he went in. When he came in, he just went to [the place] where his father was [sitting]. And he said to him: My father, my mother tells you to come yonder [where] she is [sitting]. And [when] that man had done smoking, he told that son of his: Come on, let us go where that mother of yours is staying. Then they went away. When they came to her [and] that man looked at her, that woman was a very fine-looking woman. He said to her: What [is the reason] why you told me [to come]? And he was told by her: . . . . [?] Now do you remember, there was a buffalo-cow, yonder in that snow-drift, [which] was pricked [by you] with your gun-rod? By that means you made her your wife. And that one, whom you made your wife with it, got a child from it. And he told her: Yes, I remember her. And he was told by her: Now I am that one whom you made your wife. Now I shall marry [you]. And he said to her: Yes, it is all right that you marry [me]. Then he went home with her.

Kiméma otáutāχsea kyotsítanik amé otoχkémani: Tókskaua ketákænisto. Ekamókimokenekea istséea pénāχtsàkauayatkyokit. Kānnimaie áisamoa mánistāχkèmixpea etátsimaua. Otátsimanea otáutsisisea ketáyæχketsèua okóayea. Kimé otoχkéman etanístseuaie máχkapistutsisaayea. Mátiskaksayeuayea. Kānnimaie nánauäksistotsiseua. Ketanístseua amé otoχkéman: Kemáuksäsokapistotsisk? Etsáuäskaksayeua áχkitseea. Kānnä otáiksistænistχsaie ketótsim amék istsék. Kitāχkéman ixtsitáuayakeuaayea. Kyáχkomāχkāχtaiksistauayakeuaayea netánenä: Énistakæχsi, kaāuaa makásatsis. Kämá onistáχs maáyi etókasatseua. Kyoksísts etsáχpaipeènäa. Ketǽmisokāχkèua otómitasìnaa. Manístsäpsea tsiskáie otoχkéman enéenä. Nātsiksikinäminä óχsoyìseaie. Kämé oχkúi netúyi mǽtænistsenea, unistáχsinä amíxk otómāχtòkskassäks. Kānnimaie otástanepesäks ixksináyeuäks. Káisamoa etanístseua únni: Tákotsissæmaua nitoχkéman. Kyotsítanikaie: Tsimá ketáketoχkonoàuatsiks? Ketanístseuaie: Netákoχkonoaua. Kānnimaie ketomǽtooa. Sotǽmāχtapauæχkaua. Káisamoa etsetóto enéuaa. Ketápasæmmeua oχkúi Énistakāχse. Ketāχkónoyeuaie. Etanístseuaie: Tsíki, matánistsis kaiksístaa æχkétsapuχsapuyi. Kämá unistáχsa ' oksísts etotánistseua. Stǽmitotoyinea. Amá nínaua otoχkémani ketanístseuaie: Annáχk kínmokit, áχkætoχpokχkæyopa.

And when they came there, he was told by his wife: One thing I shall tell you. If you get angry with me, do not try to hit me with fire. And then, a long time after he was married, he had invited [some people]. [After] they were all invited, [when] he was smoking, his lodge was filled with smoke. So he told his wife to redress it. [The smoke] could not clear up. And then he had finally done smoking. And he said to his wife: Why did not you put it right? The smoke cannot clear up. And when he had told her this, he took a fire-stick there. And he hit his wife with it. Immediately after he had hit her with it, she said [to her son]: Holds-leg-up, take your robe. And that calf took its robe. And his mother jumped out. And then suddenly all the dogs barked. As he looked what it was, [he saw that] his wife was a buffalo. She held up her tail. And her son also did the same thing, he was a calf, when they were running there. And that was [the last] he saw of them when they got out of sight. And after some time he told his father: I am going to look for my wife. And he was told by him: Where shall you find her? And he answered him: I shall find her. And then he started. Then he went about. And after a long while he came to some buffalo. And he was looking for his son Holds-leg-up. And he found him. He said to

Kyotsítanikaie: Á, ákatχpokχkayopa. Ekséikoa nitákatχpokχkayopea. Aikókosea áksipaskayea unistáχsiks. Kitákanikoa kāχkóaa káχksinaχsea sakāxpeisaua. Nesóuea kokúia sayitánoaipaχtsèinakenikea ákatχpokχkayopa.

Káikokoa. Kyotsítanik oχkúi: Aumatápotakixpienānikea nitáketumekaki. Kānneayi ketákitsinnāki. Stámikokoa. Ketomátapepaskàua. Kāmé nínayi otsítanik: Ánnáχk ámāksea unistáχsiksea kāχkóaa eínānikea kitákatχpokχkayemaa kitoχkémanaa. Nisóāya kokúya ákitsipaskàyaua sayetúnoapaχtsèinakenikea kāχkúaa stamáyinānikea kitákatāχkaχsoa. Kānnáχk ákomatāpixpeeaua. Ketomátapixpeeaua. Káisamotakixpeeaua. Ketanístaua amá nínaua: Auké, kāχkóa tayá? Kānni anístχsea Énistakāχseuaa etsétomikàkeua. Stámisksināyeua oχkúyi otáinoaχsea otsétomikāχsea. Stámineuā. Ketanístaua: Ánnauk annáχk kāχkóaa. Kaipinákusea aikókosea ákatsipaskayea unistáχsiks. Kānnáχk áiksistsipaskayaua. Stamánitoyaua. Kāmá nínaua otoχkéman stámoχpokàupemeua.

him: Boy, go and tell your mother, that she must come here. And that calf went and told his mother. Then she came to him. And that man said to his wife: Now pity me, let us go home together. And he was told by her: Yes, we shall go back home together. It is very difficult for us to go back home together. When it is night, the calves will have a dance. You will be told, that you must recognize your son [among them] while they are dancing. If you do not make a mistake in picking him out during four nights, we shall go back home together.

And it was night. And he was told by his son: When we start dancing in a circle I shall lift up one of my legs. And then you will catch me. They began to dance. And he was told by that chief: Now if you catch your son [among] those calves, you shall go back home together [with] your wife. Four nights they will dance, if you do not make a mistake in picking out your son, if you catch him rightly, you shall have a wife again. And now they will start dancing. And they danced around for a long time. And [then] that man was told: Come on, which is your son? And when he was told this, Holds-leg-up lifted up one of his legs. [The man] immediately knew his son when he saw, that he lifted up a leg. Then he caught him. And he was told: That is

Apinákuyea otátsikokχsea stǽmætsipæskayea ænistǽχsiks. Oχkúyi otsítanik: Ánnâχkaye tákanaukapanâχs. Stǽmomætapotækixpèeaua. Ketanístaua amá nínaua: Áuke, tayá ænnǽχk koχkóaa? Otáyâχtsimisea Énistäkâχseuaa etanáukapanâχseua. Kimá nínnaua stǽmisksinâyeua oχkúyi. Stǽmineuaie. Kämé nímayi otsítanik: Ánnauk ænnǽχk kâχkóaa. Nátokaya áketatsitsipæskayaua kokúya. Mætsiksistsikuyea stǽmatayâχkimea. Stǽmætsikòkoa. Kimátsitsipæskàyea unistǽχsiks. Kânnimayi omǽtsitanik oχkúyi: Ánnâχk nâχsoyísea tákspinnixp. Stǽmatomatapepæskàyaua. Ketanístaua amá nínaua: Áuke, tayá ænnǽχk kâχkóaa? Otáyâχtsimisea Énistäkâχseuaa etspínnima âχsoyísea. Kyánni sótæminaukaie kyotsítsinokaie. Kyotsítanik: Ánnauk ænnǽχk kâχkóaa. Káitokskaua ketoχksístanea [?] pǽskanea ketákitâχkimæχpea.

him, that son of yours. And to-morrow night they will have a dance again, the calves. And now they have done dancing. Then they separated. And that man then stayed together with his wife. Next day, when it was night again, then the calves had another dance. He was told by his son: This time I shall shut one of my eyes while dancing. Then they began to dance in a circle. And that man was told: Come on, which is that son of yours? When Holds-leg-up heard this, he shut one of his eyes. And that man immediately knew his son. Then he caught him. And he was told by that chief: That is him, that son of yours. Two more nights they will have a dance. Then they stopped [dancing]. Then during the following day he was waiting again. Then it was night again. And the calves had another dance. And then again he was told by his son: Now I shall hold up my tail. Then they began to dance again. And that man was told: Come on, which is that son of yours? When Holds-leg-up heard this, he held up his tail. And he was instantly recognized and caught by his father. And [the father] was told by [the chief]: That is him, who is your son. And there is still one more dance... [?] and you will have to wait yet.

Apinákuyea amá nínaua etanístseua unistǽχsiks: Ánnáχk átsipæskänoanikea ǽssammok Énis-

In the morning that chief said to the calves: Now, when you have a dance again, watch Holds-

täkæχseuaa. Otánistsixpia stǽmãχkanauanistsik. Stǽmikòkoa. Mǽtsisipæskàyaua. Kãnnimayi átanistaua ama nínaua otátotakixpiesäks: Áuke, tayá kãχkóaa? Kãnistaikãχseuaa etanáukopistokyakeua. Kimékse ænistǽχsiks otáinauæχsaua amé Énistaikæχsi otanáukopistokyaksä ketãχkónauanaukopistokyakea. Kämá nínaua otsǽmmæχsea amékse unäistǽχsiks ixkanáuanaukopistokyakeäks. Stǽmisautsistapimmeua oχkúyi. Otáisiksksinisea oχkúyi amékse unistǽχsiks otəχkǽnãχpokyanistsissäks kimátsitanauketomikãχsenä. Kyáksinneuaie kimékse unistǽχsiks mǽtsitokænauænauketomikãχseia. Kãnnimayi únni etsópæχtsèinakenea. Peitsóoχksipæχtsèinakenä kimóya enéua etsisímiskãχtoyeuaie. Kixpitásoksitsìpatakayayopa. Káisamoa nétsipioãχpatskoaua amá nínaua. Kämóya enénaya etǽnetòa. Kãnnimayi otáisamoχsea únni etanístsenea amékse mamãatsikimeea: Kémauksaupasæmmauaisks kínnoauaa ekaménetχkea? Amǽtχtχkonimak ostómia emaksénakãχtsea pótok. Kimékse mamãatsikìmiks stǽmapssæmmeaua. Káisamoa ketsitótoyaua amémа etsénitχpea amé únnoauaie. Stǽmãχtãχkonimayauaie otokáneaie. Kexpítχkayeauaie. Stǽmãχpotòyauaie. Ketanístseeauaie únnyai: Kámãyayä otokána, netoχkónixpinana. Kämá nínaua améea otokánea etsékema amé aksíni. Kyoχkúyi otókimaatsisèayi etótsimaie ketsístokemaie. Nesóaya istókem-

leg-up. Immediately do the same thing that he does. Then it was night. They had a dance again. Then again that man was told when they were dancing around again: Come on, which is your son? And Holds-leg-up held one of his ears down. And when those calves saw, that Holds-leg-up held one of his ears down, they all [too] held one of their ears down. And when that man looked at those calves, they were all holding one of their ears down. Then he could not find out his son [among the other calves]. When his son knew, that those calves all did the same thing after him, then he held one of his legs up. But [when] he [the father] was about to catch him, those calves too all held one of their legs up. And then his father caught the wrong one. As soon as he caught the wrong one, all those buffalo shouted at him. And they all ran over him. And after some time that man was all trampled to pieces. And those buffalo all went home. And then, when it was a long time afterwards, his father said to some mag-pies: Why do not you go to look for your master, in case he might have been killed? Try to find something of his body, even if it is a small piece, bring it here. And those mag-pies then looked for him. And after a long time they came to [the spot] where their master had been killed. Then they found some of his

ayea. Kyoχkúyi etámisauksipaupenea. Kyotsítanikaie: Enéuaa netsénik. Kinnáχk nitákætsitapu.

Stæmatomatoa. Käisamoa etsitóto enéi. Kyautäχkémani etápssæmeua. Stæmäχkonäyeuaie. Ketanístseuaie: Annáχk ákoχpokχkayopa. Kimé nínayi otsítanik: Ákipætsipæskayea unistæχsiks kæχkitäχpokχkayemaua ketäχkémanaa. Ketanístseuaie: Nimátakætäχkixpaa æmníxk pæskanea, tákstæmäχpokχkayemaua netäχkémanaa. Sautæmäχpokχkayemeuaie. Kämá nínaua mátatsepuyeuaa. Káisamoa stæmiskotòyaua. Káisamoa amá nínaua otsítanik: Annáχk kimokit, istséa pinátäχtauayakyokit. Matäχtáuyakyokènikea kännäχkaye kimátakætsìnoänokixpaa. Káisamoa amá nínaua mætsítsistsimmeua otoχkémani. Kiméea istséea etótsima kixtsitauayakeua otoχkémani. Stámotoyenä maæyi ketsíksenä. Káisamoa etanístseua oχkúyi: Énistäkäχsei, kaiksístaa pókesæksist kæχkitsæmmaua tsimæχtaua etapóæχtautsiks. Kämá sæχkúmapeua etanístseua ánni: Ámo sauæχtse etáyokaua. Káisamoa amá nínaua etanístseua oχkúyi: Keksístaa ksekénis æχ-

hair. And they went back home with it. Then they came [home] with it. And they told his father: Here is [some of] his hair, we found it. And the man covered up that hair in the bed. And he took his son's drum and beat it. Four times he beat it. And then his son suddenly got up. And [his father] was told by him: Buffalo killed me. And now I shall go back [to them] again.

Then he went out again. And after a long while he came to [some] buffalo. He looked for his wife. Then he found her. And he said to her: Now we shall go home together. And he was told by that chief: The calves will have another dance, that you may go home with your wife. And he [the man] told him [the chief]: I am not going to wait for that dance, I shall just go home with my wife. So he just went home with her. And that chief did not say anything more. And after some time they came back home. After a long while that man was told by her [his wife]: Pity me this time, do not hit me with fire. This time you shall not see me anymore if you hit me again with it. After some time that man again got angry with his wife. And he took some fire [-stick] and hit his wife with it. She just took her robe and went out. And after a while he told his son: Holds-leg-up, go out after your mother, that you may look whither she went. And that boy told his

kitsipema. Kämá sæχkúmapeua oksísts etáksikineua. Mátäskaksipuàumatsiksinea. Kimá nínaua etsetápsäkseuaie ketsipásokineuaie. Ketǽmisoksìnâyeuaie ǽkauksikìnakìmminä. Matatsínoaipuauatsiksinea. Kyoχkúyi stǽmetæχpuksipätapeemeua Énistäkâχsei.

father: Here outside she is sleeping. And after some time that man told his son: Wake your mother, that she may come in. And that boy tried to wake his mother. She could not get awake. And that man went out to her and uncovered her. And he suddenly saw that she was already nothing but bones. She never got up again. And then his son Holds-leg-up only was living with him.

[Cf. UHLENBECK obt 18 sqq., nsbt 134 sqq.]

Wolverine woman.

Amá nínau sámeua. Etsetótoa améksèma áuakaseea. Stæménitseua túkskæmi. Áumatapiitseuaie. Etǽmisoksìnoyeua amék akénea otsitapoáuæχkanea; ekítsoakènä. Áuakaseuaie osókasimeaie. Stǽmitotòyinaie. Otáitotâχsaie etamǽtseuaie nétsetseemìmminä. Etanịstseuaie: Ótokea kitákstauixpaa? Otsítanikaie: Á, táksuyi ótokea. Ketsésoyeuaie. Otáuyisä etséstaputàkoχkyakènä. Stǽmisksinâyeuaie otsáyitapakesä. Etsáutuyi unámaie ketanístseuaie: Á, émaneua netápakeua. Kétskunækætseuaie. Ketséstapukskasènä tsisskáie íssistsenea. Otáinoæχsaie ketæmyáupeua ketæχká yeua. Stǽmotoa. Otáipissea etanístseua otoχkémani mánistsapixpia. Ketamátoma istséea. Ketséni.

There was a man [who] went out hunting. He came to some deer. Then he killed one. He began to cut it to pieces. Then he suddenly saw, there was a woman who was coming towards him; she was a very fine-looking woman. Her dress was [of] deerskin. Then she came towards him. When she had come to him, he smelled her [that] her smell was sweet. He told her: Shall you eat kidney? She said to him: Yes, I shall eat kidney. So he gave her some. While she was eating she turned her face away from him. Then he knew her, that she was not a real woman. So he took out his gun and he said to her: Yes, she is right, she is a real woman. And he shot at her. Then she, who was a wolverine ran away. When he

saw her, he got on his horse and went back home. Then he came [home]. When he came in, he told his wife what he had seen [lit. how he saw]. And he smelled the fire. He died.

[Cf. UHLENBECK obt 60 sq.]

The boy who was left in an eagle-nest.

Amékse sæχkúmapi nátsitapeeaua ápasameaua. Etsetótoyaua amé spáyistàksskoa. Otótamissápsaua etseními̇miaua amé oyésa. Ksikixkínenea amésk étoyèyisk. Ókosìksä etsǽpaupeea. Túkskæmmaa amékse sæχkúmapeksi etanéea: Tsáχtaua ákäχkanistäχkototoauæχtaa. Túkskæmmaa minépokàua. Etanéua amá minépokàua: Mátàkäχkototoauäksaua. Kimé otǽkayi otsítanik: Nitáiskssinixpa ixtákäχkototoæ̀χpeaua. Etanístseuaie: Tsaá ákanistäχkototoàuäksaua. Kyotsítanikaie: Kitáksinnaupeno kǽχkitotoayea amékséma enǽkimeksèma. Áutoanikyaua kitákætsitskæmiskapæt. Mátsikopùmatsiks. Ketanístseuaie: Á, kyǽnni ákanistsopa. Kyotsítatsistokinipikai. Kyotsítsinäpotokai kiméksèma enǽkimeksèma áitsapipùyeua oyésoayea. Kyákotuyeua túkskàmmä. Ketǽmisaukuχtùyeua otǽkayi otanéssea: Napé, táksestapu, pokápemis æméksèma enǽkimèksèma. Kiméea apísea etsetótsinnapiksìmminä. Kétsäχkàuaseneua. Käitapauatsimâixkameuaie mǽχkatskæme-

There were boys, they were two, [who] went out hunting. They came to some high cliff. When they looked down from it, they saw there was a nest. It was a white-headed eagle that had its nest [there]. Its young ones were in it. One of those boys said: How shall we be able to get them? One of them was a rich boy. That rich boy said: We shall not be able to get them. But that friend of his said to him: It occurs to me how we shall get them. [The other] told him: How shall we get them? And he was told by him: I shall let you down with a rope, that you may take those young ones. When you take them, I shall pull you up again. [The other] was not afraid. And he said to him: Yes, that is [what] we shall do. So he was tied under his shoulders [to a rope]. And he was let down by him to [the place where] those young ones were standing in their nest. And he was about to take one of them. Then he suddenly heard

pèissä. Stǽmisksistapòyinä. Kåisamoa etsenáyeua amé ksíkixkìnnei améma spóχtsima. Kåsæmèuai. Ketsitǽpinyauænènä. Stǽmitotòpenä. Ketauátsimäixkameuaie mǽχksikimèsä mǽχkstainèsä. Mátsikixtokatsiksä. Káisamoa otǽkàyi otáutχkaisea etanístsenä únni: Annǽχk käχkóaa netátsautsemaua, kǽtamautòatsiksi? Kyotsítanikaie: Mátomautòatsiks.

his friend say: Partner, I am going away, stay with those little ones. And he dropped the rope down to him. Then [the other] cried aloud. And he was praying and begging him to let him come up again. [But the other] then walked away from him. And after some time [the boy who was left in the nest] saw that white-headed eagle up there in the air. And he was watching her. Then she came flying down to him. Then she sat down near him. And he prayed to her, to pity him, not to kill him. She did not do him any harm. And when his friend, after some time, came home, he said to his [friend's] father: Is that son of yours already back, we lost each other? And he was told by him: He is not yet back.

Kåunimayi amá sæχkúmapeua amékse ksikixkínäipokaks mátataipistsimokäks. Káisamoa amá ksíkixkineua améksisk onistǽχsiks otsínnimàmiks ástamitotsipotuyeua amé sæχkúmapei amé otsítaupixpä. Kämá sæχkúmapeua etáätsèuäks. Kimékse enǽkimèkse áistæmäχpùksoyèmeua. Kyáukuyìsaua kyostúyi amé onistǽχsema éksisakuyea etáyitsitsima. Etäxksimasts natósi. Kämé tsíkixkìnei äχkéa otsítautsipäχtòka mǽχksimatäχpea. Kåisamoa amá sæχkúmapeua amékse enǽkimeks skátomaikòanèmeua. Kiméstse otsétsitsimanists áisamìtstsesea etáitseästs natósi. Kåisamoa amékse enǽkimeks skatæmómæχkimiaua.

And then that boy [who was left in the nest] was not afraid of the white-headed eagle's young ones. And after some time that white-headed eagle would drop some calves, her prey, down to [the place] where the boy was sitting. And the boy would skin them. And he would eat together with those young ones. And when they had got enough, and he himself too, he would cut that calf's flesh to slices. He would dry them in the sun. And that white-headed eagle would bring him water to drink. After a while that boy would play with those young ones. And when that sliced flesh had been

Omá sæχkúmapeua mátatakixkìnătakìuatsiks. Kimékse enǽkimeks sótæmænistsæ̀kăks ǽnnea ómăχpapĕixpeăks. Kăisamoa skátamænistopinnauminneăks. Kănnimayi skátæmassàksiputayăks. Kănnimayi áisamoa skátamapotàyăks. Aména săănisuχtsima etáutauaneăks. Kăitsemætseuăks istsănyapauauæχkasăks. Kăisamóssea mǽtsitəskitapæmyauaneăks. Kănneayi mǽtsitsestapàuaneăks. Stǽmèstapipyàuaneăks. Ketsíkixkìnitakeua otăisamissăks. Kăyiksisæmoa étskotòyăks. Kimé auksístoauàuyă otsítanik amá sæχkúmapeua: Kitákæχkayi. Annóma ketáyiksisæmitopi. Kiskăks ketséksìkimayea. Nestóa ketséksìkimo nokósiks ketsekímæχsea. Kinnáχk ǽkaumæχkimeàua, nitáksistapuχpinàua. Kinnáχk ksistóa kitákăχkæχkaye, kéksòkoăks kǽχkitsinaukea. Ketanístseuaie: Sekétametæki nitákχkayisea, tsékăχtæχsetæki ketsikímmoksea.

lying there for some time, it would be cooked by the sun. After a while those young ones were getting big. The boy did not get lonesome any more. And by those young ones he was treated like [one of] their own brothers. After some time their wings were growing long. And then they would try to fly. And then after a while they would fly. They flew as far as down below there [to the ground]. And he would long for them when they were walking about down below. After a long time they would fly up back to him again. And then they would fly away again. Then they flew far away. And he got very lonesome after they had left him for a long time. And after a very long time they came back to him. And the boy was told by their mother: You shall go home. You have been staying here a long time. You pitied your younger brothers very much. I myself pity you, because you treated my children well. And now they have grown big, we are going away. And now you yourself shall go home, that your parents may see you. And he [the boy] told her: I am very glad because I shall go home, I feel very happy because you pity me.

Kyotsítanikaie: Annáχk kokósi kitákăχkætsìtsauk ænnóma, apinákusea kitákitsìnnepyu kǽχkitχkaie. Kokúyi matsínoayokàuatsiks otsétametæksea otàkχkaisea.

And he was told by [the eagle]: To-night you shall sleep here once more, to-morrow I shall take you down, that you may go home. During the night

Stǽmapinakoa. Kyotsítanika amé petáyi: Áuki, nápstsàkit, kitáksinnepyu. Ketsápstsakeua. Kyotsítsinnokàyi kixpitsínnäpotänä. Ketǽmisaukχkχkuyeua ksǽχkùmmi. Kyotsítanikaie: Áuke, ǽnisæpìt. Kétssæpyu. Etǽmisauksìnima ksǽχkum otsitáipuyisea. Kyotsítanikayi: Annáχk nókòsiks nitákskixpinàna nokúnnani, nitákitapuχpinana mestǽkists. Kimátakætsìnoanokixpinanaa. Kännáχk ksistóaa kitákχkayi. Kānni otáiksistanèisä ketséstapepotayäks okósiks. Óskitsipâχpea sotǽmissinimäks. Otáisoatsinauæχsäks ketomátapæχkayeua. Kyákauayea ksetsekúists ketótχkayeua. Únni otsináyissea otsítanika: Nâχkóaa ǽχkstæmâχtotoa otsistásìnni. Etanístseua únni otǽkàyi otánistotuyixpia kimé pétàyi manístoχpokàupemæ̀χpea kimanistsínnäpeixpä. Kimátsitsinikùyeuaie otskáikimèssea amé pétayi. Kyotsítanik únni: Anníxk kitákauaa ketsítsamixpuayea otskótäχsea etanéua: Annǽχk nitákauaa nitátsautsemaua. Annáχk nítsayepitskäχtok. Kyákäχtsipunixtaua kitánistotùyixpia. Stǽmenitänea otǽkàyi.

he did not sleep because he was so glad that he was to go home. Then it was morning. And he was told by the eagle: Come on, shut your eyes, I shall take you down. So he shut his eyes. And [the eagle] took him and flew down with him. All at once he felt the ground. And he was told: Come on, look out. So he looked. At once he saw, that he was standing on the ground. And [the eagle] said to him: Now my children [and me] are going to leave our home, we shall go to the mountains. You will never see us again. And now you yourself shall go home. And when [the eagle] had told him this [she and] her children flew away. They broke his heart. When he did not see them [any more] he set out home. And [after] many days he came home. When his father saw him, he told him: My son seems to come from the land of spirits. [His son] told his father how his friend had treated him and how he had been living with that eagle and how [the eagle] took him down. And he also related to him, that the eagle had treated him well. And he was told by his father: At the time when [you and] your friend went out hunting together [and] when he came back, he said [to me]: My friend [and me] lost each other. This he lied to me. And he shall pay for the way in which he treated you. Then his friend was killed.

Cannibal woman.

Amáma Ásinàua ekúnnaie. Omá nínaua oχkúyi istoχkonáy*a*χsènea. Kimá matsínaua ot*a*ni istoχkonáy*a*χsènea akéks. Amá akéko*a*na stámitakomìmmeua amé s*a*χkúmapei. Kyáukoa omá akéko*a*na únni otáχkauapixtàniks etséstapùyaua näχkétseima. Stámitokonayeaua. Kimá s*a*χkúmapeua matánauaipuyeuatsiks otoáu*a*χpetsèa k*a*náiksistsikùists kokúistsi. Kännimaie únni otsítanik: *A*'χsaa kitómäχtsoaipuixpia? Ketanístseuaie: *A*nn*á*χk *a*kéko*a*n*a*χk netómäχtanistotok ixtoákomimmotseopia, netsématäχtàyäχtäχkä'χsi, netáiksimistatäχsea. Etanístseua únni: Netáketapu, tákitsinautsèmaua. Kyotsítanikayi: Á, kitákitapu kitákipapistotomo auáamea. Túkskayea ekyótsiminä. Kyotsítanika únni: Ekamípäiniskukuinikea ámoya ekyótsixpea kaksipúχsapuχtot stanét: Áyo, nínna! Kyákotäχpeua. Nitáksksinixp k*á*χkanistspìmoχpea. Ketomátoa amá s*a*χkúmapèua. Stámoχtapoàuäχkàua. Kämé net*a*moa etsit*a*misoa. Ketsínima améstsèma moyéstsema. Túkskayea áisetseua. Etstáua: Omima tákitsipi áisetseima. Ketsetápomaie. Otáisauàyäχtsimisea matápea ákoχksèpuyea túkskayea améstsèma moyéstsèma etsípstsàtsema. Etsináyeua améksèma enéea. Stsíkima omátsipstsatsissea netúyi mat*a*nistseua. *A*'χkapàuyea otsípstsatsixpists netúyi ixkanánis-

There were some Crees [who] were camping. There was a chief [and] his son was the best-looking [man]. And there was another chief [and] his daughter was the best-looking one [of the] women. With that girl that boy then fell in love. And in the autumn that girl's father's people went away to some other place. Then they camped. And that boy would never talk because he was lovesick day and night. And then he was told by his father: What [is the reason] that you never talk? And [his son] told him: That girl applied some love-medicine to me, I am almost ill with it, because I always think of her. He said to his father: I shall go, I shall see her. And he was told by [his father]: Yes, you shall go [but] I shall make you [a pair of] snow-shoes. One of them he painted red. And [the boy] was told by his father: If you are in a tight place, put the end of this one [that] I painted red in this direction [and] say: Help me, my father! I shall know it so that I may help you. Then that boy went off. Then he was going about. And there was a hill, [which] he ascended. And he saw, there were lodges. Out of one of them smoke was coming. Into that one there that is smoking I shall go in. So he went down to it. When he did not

taiseea [?]. Stámisksìnima otoχkənáinisea ǽnnòma matápèema. Käméma áisetseima moyésima stámitapòa. Ketsíkinapstsatsimayea. Etsinǻ'yeua amé akénea etáupènea. Ékstæ̀natsinæ̀minaie. Stámonåyeuaie, ǽnnyaukinea amé otápæssamaie. Ǽnnaye aáitokæmotàinea. Stámikinayistapua. Káipiòoa ketséstapukskasèua.

hear a person talking, he glanced into one of them. He saw, there were dead bodies. When he looked into the next one too, it was the same thing again. About six lodges into which he looked were just the same. Then he knew, that all the people there were dead. Then he went to that lodge that was smoking. He slowly looked in. He saw, there was a woman sitting. She looked very horrible. Then he recognized her, it was that one whom he was looking for. That was the only [being] that was alive. Then he slowly walked away. But when he had got far he ran away.

Káipiokskaseua kimá akékoæna etsákseua. Manístsapssea etsínima amé sæχkúmapei å'χsokuists. Etåχpókesæpùkskasùaie. Káisamoa etáståχkuyeuaie. Etanístseuaie: Kǽχksitapaikæmotæχpia. Kimá sæχkúmapeua otáuamia améea túkskayea ekyótsixpia etsátapiksìmma. Ketsitápoχtomaie otómåχtapixtsixpia okóayea. Ketanéua: Áyu, nínna! Käméea auáæmea stǽmåχtåχpeua kyúnni okóayea. Stámitotsipståχpeua. Sakyauánåyosenea únni etsenímmminä otáuaamea otsitótsipståχpisea. Ketanénea únni: Nåχkóaa æχkséksipuiniskoaua. Stǽmiskòyinä amék auáamik otúmåχtotåχpeixpea. Stǽmåχtsksapòyimä. Mátomaipiòatsiksini otsítsinàukaie. Ketanístseuaie: Ómæk akéuæk ǽnnakauk ǽnnæχk netǽkomimotsemaa. Áitapyòyeua, tápæskok. Ketanénea únni: Táksenetaua. Ketsetótaipeènä. Ketséks-

And [when] he had run far, that girl came out [of her lodge]. When she looked, she saw the tracks of that boy. So she ran after him. And after a long while she came near him. She told him: [I do not see] how you can save your life. And the boy threw off that one of his snow-shoes that was painted red. And then he put it in the direction [of the place] where his lodge was. And he said: Help me, my father! And that snow-shoe then went to his father's lodge. Then it slipped in. His father, while busy making arrows, saw his snow-shoe slip in. Then his father said: My son must be in great danger. Then the snow-shoe went back to [the place] whence it came. Then he followed it back. He had not yet got far [when] he was seen by him [the boy].

kameuaie. Kȃnnimaie etásimeuaie amá nínnaua. Amé otoχkémani ótsspomok kyȃχkúyi. Mátiskàksenitsèuäksauaie. Kȃnnimaie etséstsinimmaie oχkǽtsistsä kyotséstsä kyotokáneaie. Oχkǽtsistsä mǽtsitapȃχpeeästs kyotsésts mǽtsitapȃχpeea kyotokáneaie. Otáuanikoayauaie: Kitákaitskamȃχpuaua, kimátoχkotsenikixpuauaa. Kȃnnimaie etotótayaua. Ketsétsiniseyauaie. Oχkǽtsists kyotsésts kyokínea kyotokánea mátaupitsȃχpia áistamætsksòyȃχpætsèmiauästs. Kȃnnimaie etsétsinitseästs. Ketsénenaie.

And [the boy] said to him: That woman there that is the one whom I loved. She is a cannibal, she is chasing me. And his father said: I shall kill her. Then they met her. They fought her. And then that man stabbed her. He was assisted by his wife and by his son. They could not kill her. Then he cut off her legs and also her hands and also her head. Her legs were bouncing up again from the ground and her hands too and also her head was bouncing up again from the ground. She was saying to them: I shall fight you, you will not be able to kill me. And then they built a fire. And they burned her. When her legs and her hands and her breast and her head jumped out of the fire again, they knocked them back into the fire. Then they were all burned. And so she died.

The man who was left on an island.

Amékse akámotsèea étsokòyeyaua ómæχksikimi. Túkskæmmaa etanéua: Á'χkunapistotakyopa ǽχkyȃχsàtsea. Ómima minéima ǽχkitsitapæχkyȃχsopa. Ketápistatakèaua ǽχkyȃχsatsea. Ketsitápæχkyȃχsèaua. Stǽmitautòyaua. Etomátapominskàyaua. Kämá kǽtáukemìua áukakyosatsèua ame ixkéme. Ástsòyinä améma atsóaskuyi:na. Ketsetápukskasèua améma ǽχkyȃχsatsisima. Stámitsapò-

There were camping two friends near a large lake. One of them said: Let us make a boat. Let us row to that island over there. So they made a boat. And they began to row. Then they arrived. They began to pick up feathers. And the unmarried man was watching the married man. He [the married man] went into the brushes there. Then [the other] ran away to the boat. Then

piuaie. Otā'ksinok otákaie. Etanístseuaie: Napé, ænnā'χk ánni átanistses ketákotamatsitototosàmo. Ketasáinänä otákàya. Kyostóyi stámopitsisiuoa Ketanístseua amékse otoχkémaiksaie: Annáχk netákàuaa améma minéima ænnéskaie kyayóyinea otsénik. Etanístseuäks: Ákopakèeopa. Stámopakeeua. Stámoχkematseuaie otákayi amékse otāχkémaksayi. Otákayi otáinā'isea otopakésea ketasáinenea. Ketomátapenitsènä saāks. Ketomàtapuisènä. Kyáukanaixsuyeaua saāks. Kiméstsea ménistsea áixkitseea. Ketomátapuatsìmæχkaua. Káiksistoatsimàχkaua kiméstsea sāā'kùyests etomátapipstsìpāχtoma. Kextsítsekæχkàuaists. Kimékse saäks etomátapipstsìpiua. Stámitstsèuäks. Otsinéuanists stómatsipstsìpāχtoma. Kétsstoyi. Káikakāχtainàksuyeuä otsinéuanists. Kimékse otsinā'ksests saāks mátāχtainàksuyeua. Stàmépua. Kyátsitotòtseua amíxk otsítsoāχpiàua otsitápssæpssea amée otsékatokekæχpia etámisauksìnima amé moyís otsítstsisea. Stámisksìnāyeua otákayi otámisea. Káisamoa etámisauksìnayeua otákàie otsitápsùyeæχkyāχssea. Kiméma atsóaskuyea etsetsíksasàua. Stámitotòyinaie. Otsítapssàmokaie. Stamistáinaie: Ákainiua. Káitapistsòyinai. Etsíkinapoàuyinä. Kyostā'yi kayístoitoàniua: Napé, kinā'χsakyaitapèixpaa? Kyotákayi etsétsapā'yinaie áχkyāχsatsisim. Káyistapaχkyāχsènaie. Etsinā'yeuaie. Ketsχkáuasäiniua. Otsítanikaie:

he went aboard. He was seen by his partner. He told him: Partner, when it is this time of the year again, I shall come back to fetch you. His partner cried. And he himself then came ashore. And he said to his [friend's] wives: That friend of mine has been killed by a bear [that] was there on that island. He told them: We shall move camp. Then they moved camp. Then he had those wives of his partner as his wives. When his friend saw, that they moved camp, he cried. And then he began to kill geese. And he began to pick berries. And all the geese [he had killed] he dried. And all those berries too he dried. And then he began to dig a hole. And when he had finished digging a hole he began to bring in those goose-feathers. And he made a bed out of them. And then he began to bring in those geese. Then he stored them. Then he also brought in his berries. And winter came. And he was eating his berries little by little. And that stored meat of his, the geese, he also ate little by little. Then summer came. When that time of the year on which they had come to the island came again [and] when he looked at the place where he had camped before, then he suddenly saw, there was a lodge. He just knew, that it was his friend [who was camping there]. And after some time he suddenly saw his friend row across. So he hid himself in the

Napé, ænnă´χk ǽnni anistsésea kitákotamitototosàmo. Ǽnnimaie ñokóaua nitsítstuyemi. Stámikakàussit kă`χtstoyémixpia. Saăksi ákakainitsis. Kănnikseàyă stoyísi kitákauataiea. Stámopitsisoòyină. Otăχkémăks otsină´issea eksíksimatsetakea. Ketsitsínikuyeuăks otákàyi otánistotă`ixpia. Stámopakeeua. Stámistòyi. Otáipuχsèa mátsitsitapsskòa améma otsékaitokèkæχpia. Stámòkeka. Stamisóyiyæχkyă`χseua. Stámitoto améma minéima. Stámistàua: Netákauaa ǽχksakyaitapèeua. Kitápssæmeuaie. Ketoχkónayeuaie akainénaie.

brushes there. Then he [his friend] arrived. He looked for him. Then he thought: He is already dead. And he was going into the brushes. Then [the other] got up slowly. And he [the new-comer] was saying to himself: Partner, are you still alive? And his partner went into the boat. And he was rowing away. Then [the other] saw him. And he cried loudly. He was told by [his friend]: Partner, when it is this time of the year again, then I shall come to fetch you. There is my dwelling, I passed the winter [there]. Just pick many berries, to pass the winter with. Kill geese already now. Those are the things you will eat during the winter. Then he came ashore. When his wives saw him, they were very glad. And he told them the story, how his friend had treated him. Then he moved camp. Then it was winter. When summer came, he went back again to the place where he had been camping before. Then he camped. Then he rowed across. He then came to the place where the island was. Then he thought: My friend is probably still living. And he looked for him. And then he found him dead.

The man who was pitied by rattle-snakes.

Amékse nátsitapeeea nínayi sámeaua. Káisixtatsikyäksistsikoa etsetótoyaua améma neétæχtaua. Esóoχtsima améma neétæχtayea ǽnniksimayi ponokáyea etápuyeea. Túkskæm etsetǽpoχtauaiskapeuäks. Stæménetseeua akáyimea améksèma ponokâksema. Kânnimayi túkskæmma stǽmannautatseuäks. Ketókskæmma améksisk ponokâksk áistapukskaseksk ixpókeuo. Kämá ânnautàua áukanayatsèuäks amékse ponokâksim etǽmisaukâχtuyeua amóyisk ǽnnea sâ´χkauànäa. Otápæsæpsea mátsapèuatsiks. Kânnimayi áisamoa mǽtsitâχtsimayea. Manâstsæpsea etǽmisauksinâyeua amé ómæχksistseksenänea améma otsístsitsäätayema otsítâχkitskäpsayi. Kânnimayi etâ´χtsimiaua móksisk ǽnnea auanâa. Manístsæpsea amóksema mǽksineksema stǽmâχtsekyayaua píkseksenäks. Ketskètsaua. Mátsikækâχkotauatsipâyeuatsiks. Kânnimayi áisamoa etsáuatskètsaua. Kämá stsíka manístskotâχsea etsinâ´yeua pekséksenäks manistǽkayapea. Ketséstapukskaseua. Kämá nína stǽmitsketsimaua. Kânnimayi etauátsìmuyixkameua amé ómæχkime mǽχksikimèssea. Kânnimayi etomátapiksikàyeua. Pikséksenäks stǽmâχtâχkitòa. Kyǽχkaisoayea oksíkasests. Kämóya opíkseksenasinaya etsikáiskapeua. Kimék amá nínaua otómâχtakâχpik ǽnne mâχsâkuya. Stómamatapo. Kái-

There were two men [who] went out hunting. When it was in the afternoon, they came to some river. Near the bank [of] that river there were some elks standing. One [of the men] went crawling up to them. Then he killed many of those elks. And then one [man] butchered them. And the other [lit. one] went after those [of the] elks that were running away. And when that one who was butchering them had skinned all those elks, he suddenly heard something that was like a big rattle. When he looked around, he did not see anything. And then, after some time, he heard it again. When he looked again, he suddenly saw, there was a big snake crawling on the [elk] he had skinned first. And then he again heard things like rattles. When he looked again, those carcases were all covered with snakes. So he was very much afraid. He could not move himself. And then, after some time, he was not afraid any more. And when that other one came back, he saw a great many of snakes. Then he ran away. And that [other] man then was left there alone. And then he was praying to the biggest one [of the snakes] to have pity on him. And then he made a step forward. Then he walked on snakes. About four steps he made. And

samoa etsákapoa. Omɑ́tssksɑp-sea etɑ́misauksauåχkɑnanåyeua amóya opíkseksenasinaya. Kiméksema máksineksèma kákitäxtse åχkésts. Stɑ́mɑχkayeua. Kämèma otáutɑχkaisea kokúyea otokánea ixtsitáuatsapseua. Piksékseñäks áistamanåyeua. Káisamoa etsétseua. Ekɑ́toseua. Ámoya óχtχkoχsini å`χkotaitsema. Kånnimayi etsítskanetàmeua pekséksenäks. Kånneayi matápeuaa å´χkanästånoyeuaie. Moåks sokinɑ́sea mátaineua. Kisskåks åχkyóauästs ixtsokinɑ́sea áistamɑχseea améstse isskåstsi. Kayå´χtåχkåχsäks sokinɑ́sea aistɑ́metseea. Kyámoya otsékimmäks mátaikɑmotauaa. Oksímistamea ixtáinitsèuäks.

all those snakes crawled apart. And where that man was going it was like a track. Then he went along. And after some time he got out [of the crowd of snakes]. When he looked back, he suddenly did not see those snakes anymore. And those carcases were bones only. Then he went home. And when he came home, that night he got crazy [in] his head. He was seeing snakes. And after a long while he was well again. [Then] he was a great medicine-man. [When] there was sickness, he cured it. And then he had snakes as a pet. And so all the people were afraid of him. Those who were shot never died when he doctored them. And [of] those who had their bones broken he would cure those that were broken, when he doctored them. And those who were ill would soon be well when he doctored them. But those at whom he got angry he did not save. He would kill them with his thoughts.

APPENDIX I:

STORIES RECORDED IN ENGLISH ONLY.

The Old Man and the children on the ice.

As the Old Man went along, he came to some children who were playing on the ice. They all jumped up and down on the ice, singing something about the ice. At every jump they made, pieces of fat came up from the ice, and they would pick them up and eat them. And the Old Man came to them and said: Let me do the same. The children told him: It is not hard to do. So the dance was given to him. They told him: Old Man, we do not do it too often. Only when there is a famine, we do it. He went along. Before he had gone very far, he began to sing something about the ice and to jump up and down. Then pieces of fat came up at every jump he made. Then he ate them, one after the other. He went away again, only a little way. He then tried again. He jumped up and down again on the ice and sang something about the ice. Again the pieces of fat came up at every jump he made. Again he ate them, one after the other. He went on again. This time it was nearer by when he tried again. He did the same thing as before. The fourth time he tried his luck again as he did before. He was singing and jumping up and down on the ice. Then he waited for the pieces of fat, expecting that they would come up again. At last pieces of ice only came up. His luck was gone because he did it too often. He had been told to do it only during a famine, but he did not mind.

[Cf. above p. 29 sqq.]

The Old Man and the person who was dressed in fat.

The Old Man went along again. He met a man who was going to war and who wore fat for a robe and who had beef-steak on for shoes and who used buffalo-bowels for a quiver and dried guts for arrows, which he had in those bowels, and who used tough flesh for leggings and mashed meat for white paint. The Old Man said to him: Let me do the same. Then the man told him: It is not hard to do, but I am not going to give you my clothes. The Old Man begged and said: Give me some of your arrows. When the man gave one to him, he ate it up at once. And then he asked: Give me some of your white paint. The man let him have some of it. Then he begged for some of his leggings too and also for some of his quiver. These he ate one after the other as soon as he had got out of sight. Every now and then he met him again and then he transformed his appearance. Then he would beg him for a little of every article of dress the man had on and the man would let him have it. He did this three times, but then he could not transform himself anymore. So he tried another trick. He ran towards him with all his might, over a hill. When he came to him, he told him: We are almost overtaken by our enemies, they are chasing us, we must save our lives. Just drop your quiver and arrows and throw all your clothes off, that you may run easily in order to save yourself. The young man threw his quiver and arrows and clothes away while running. After he had thrown away all, the Old Man ran back, around the hill, and picked them all up and had a good feast.

[Cf. Uhlenbeck nsbt 180 sqq.]

The Old Man and the geese.

The Old Man went along again. He came to a lake where he saw a large flock of geese and ducks. He was very hungry and he thought to himself: How shall I get these geese and ducks. He knew how to get them. He shouted to them, at the same time saying: Goose-chief is dead. All at once the geese and the ducks heard him shout in this manner. The leader of the geese sent one duck to the Old Man to find out what was the trouble. The Old Man told the duck to go back and to tell the leader of the geese, that Goose-chief had been killed in battle. He also told

him to tell all the geese and ducks to get ready for going to the war with the Old Man in order to kill some of the enemies who killed Goose-chief. The duck went back and told the news to the leader of the geese. Then the leader of the geese told all the geese and ducks to go to the Old Man and to go along with him. They all came to him and then the Old Man made all the ducks and geese sit down in a row and said to them: I shall make the pipe of peace before we go to the war and we shall smoke it. After the smoking has been done, we shall start for the war. So they did. After going on for some time he again made them all sit down in a row and told them: We shall smoke the pipe of peace again. So the geese and ducks all sat down in a row and the pipe was passed on from one to the other. This time the Old Man had a club in his hand. As the ducks and the geese now did not think of watching him, he had a good chance of clubbing them one after the other. He killed most of them and the rest flew away. To them he said: You may raise geese and ducks forever. Then he made a large fire and had a great feast.

[Cf. Uhlenbeck nsbt 180 sqq.]

The Old Man and the pine-tree as an arrow.

He went along again, the Old Man. He came to a couple of boys who were shooting with bow and arrow. The arrow was a big pine-tree and the bow was made out of elk-antlers. He thought it must be a great thing to handle this big pine-tree as an arrow and the heavy antlers as a bow. He liked to have them. He said to the boys: Let me do the same. They told him: It is not hard to do. Only when we want to have a good time we do it, but not too often. So the bow and arrow were given to him. He went off with them. Then he tried. He shot with the pine-tree and the antlers were his bow. It seemed to him as if he was using a regular bow and arrow. He thought it was great fun. He then went a little farther and tried them again. The third time he did the same after going still less far. When he tried it again for the fourth time, his luck was gone. He could not lift either the pine-tree or the arrow. He drew his knife when he could not lift the pine-tree and chopped it. He told it: Henceforth you shall be treated like this by the women who are to cut down their lodge-poles. The

women are still doing this to-day. Then he threw the elk-antlers away and told them: You shall be cut to pieces by the women who will use them as scraper-handles.

[Cf. UHLENBECK nsbt 182 sqq.]

The Old Man and the buffalo-charm.

As he went along again, the Old Man saw a man who was living alone wtih his family, sit on the bank of a river. The Old Man went to him. When he came near him, he saw that he had a rattle in each hand and was rattling by striking the bank with them, singing at the same time. Every time the man talked in his song, he would say: Buffalo must fall down at each side of me. Then buffalo would drop at each side of him. Then the Old Man came to him and said: Let me do the same. The man told him: It is not hard to do. I do this only when there is a famine coming, but not too often. The Old Man went on. Before he had gone far, he came to a bank and sat down on it with the two rattles. And he sang the song that was given to him. And he said the same thing in his song: Buffalo must fall down at each side of me. Then buffalo fell down from the bank at each side of him. Then he got off the bank and went to the spot where the buffalo were lying in a big pile. He butchered but one and ate a little from him. Then he went on down the same river. This time too he did not go far but soon sat down on the bank again and took his rattles in his hands again. He sang again and said: Buffalo must fall down at each side of me. Then again buffalo fell down from the bank at each side of him. The man who had given him this luck had told him not to use these words: Buffalo must drop off from the middle of my body. So the Old Man, when trying his luck for the fourth time, thought: I shall use those words that man told me not to use and I shall see what will happen to me. So he sat down on another bank, started striking this bank with his rattles and said, singing: Buffalo must drop off from the middle of my body. Then the buffalo dropped down from the middle of his body but he himself fell down after them and his body was transformed into a buffalo-calf, dead. All the dead buffalo were lying on the ice, and the Old Man, who was a calf, among them. They were lying there for some time after some Indians had camped near them. One of the men went hunting up the river as the

people were starving. This man came to the spot where all the dead buffalo were lying on the ice. He went back to tell the news that he had seen a big pile of buffalo lying on the ice. Men, children and women all went up to the spot and the women-folk took their dogs and travoys with them. Everybody got his share of buffalo-flesh and all went back to their camps with heavy loads. Among those people was an old woman, who came to the spot where the calf was lying on the ice, frozen. She dragged it from the ice, she took it home and hung it up in her lodge. This old woman had a grandson, who was lying on his bed. This little boy looked up at the calf, which by this time had thawed, and then looked at its head. He saw the calf make faces at him. He said to his grandmother: Grandma, that calf is making faces at me. She said to him: No, it is frozen that way, that is why it seems to make faces at you. The little boy looked at it again and saw it put out its tongue at him. He said: Grandma, that calf is putting out its tongue at me. She told her grandson: No, its tongue is frozen out of its mouth like that. The little boy looked up at the calf again and saw it spit at him. Then he said: Grandma, that calf is spitting at me. The old woman said: No, it is thawing now. The next was that the Old Man jumped down on the boy's belly and made it burst. Before the old woman could get her club to kill it, the calf ran out of the lodge and was never seen again.

[Cf. Uhlenbeck nsbt 184 sqq.]

Dresses of old women burned.

As the Old Man went along, he came to two old women who were living in one lodge. Both had their dresses off and were looking for lice in them. He went back to get a long stick. He found one and went back to the lodge. Then he put the long stick through the lodge and pushed the dress of one of the old women into the fire. He burned it. Before the old woman could call for help her dress was all burned. Then he ran round the lodge to the place where the other old woman was sitting and pushed her dress too into the fire. He burned it all. So both the old women had no dresses left. One of them saw the Old Man almost die with laughter outside. She got hold of him and the other old woman was going to club him dead. But the Old Man

had a good excuse; he told them: Now, old women, let me go. I burned your dresses because they were lousy. There are some elkskin dresses at the other side of the hill. I shall go and take them back to you. So they let him go to get the dresses. They were waiting for the Old Man without clothes. He went away and was never seen again by the old women.

[Cf. UHLENBECK nsbt 203 sq.; when interrogated upon this story Black-horse-rider told Prof. UHLENBECK that this is not an adventure of the Old Man... though he told it to me as such].

Clot-of-blood.

There were an old fellow and his wife, left by themselves in a lodge. They had three daughters, who were married to one man. This man was awfully cruel to the old folks, he gave them the worst part of the meat. It was winter. Where there was a snow-drift, he made a hole and way-laid the buffalo. Then he sent his father-in-law a long way off to start the buffalo on the trail. And when the buffalo went by, he shot them through a loop-hole. He kept doing this for quite a while. One day he wounded a buffalo but did not get it. And the old man followed it and found a clot of blood. He pretended to fall down and to loose his arrow out of his quiver. He took that clot of blood and put it into his quiver. His son-in-law came to him and asked him what he had been doing. He told him, that he had been picking up his arrows, which he had lost in falling down. When he came home at night, he told the old woman: Put a kettle with water on the fire. The old woman said: Our son-in-law must have done good towards us, he must have given you some flesh. The old man said: No; do not speak too loudly, else he might hear us. I found a clot of blood from a wounded animal. When the water was boiling, he told the old woman to put the clot of blood in. And it had not yet got more than warm when they heard a little child begin to cry. The old man said to the old woman: Quickly take the kettle off. The old woman did and the old man wanted to know what it was. The old woman told him it was a little boy. The son-in-law too had heard the crying; so he sent in his youngest wife to find out what it was. The old man had told the old woman: If our son-in-law comes in to inquire, tell him it is another girl and that he will have another wife when she will be old enough. So this was

told to their youngest daughter. The son-in-law was not satisfied with the report of the first, so he sent the second and then the third and then he was satisfied. He told his wives to take some flesh and to give it to the old folks to make soup for the kid. In the dead of night the little child spoke up. He told his mother to hold him to every lodge-pole, starting from the east-pole, until she got to the last pole. His mother did so and when he came to the last pole, he was a full-grown man. He told them: This brother-in-law of mine has been misusing you long enough. We must get up early in the morning and have a hunt of our own. Next morning they were out early. The son-in-law inquired: Where is the old man? Tell him to get up and hunt again. The old woman told him: He has already gone. The son-in-law said: Who told him to go? The mother-in-law said: His own will. That made the son-in-law angry. He followed the trail. Pretty soon he perceived them skinning an animal. The old man saw him come. The son told the old man: Go on skinning it, I shall lie behind the animal and wait. The old man was busy skinning it and he saw his son-in-law making signs at him. He told his son: He is angry at me. And his son said: Cut the animal open and take out some of its liver. Show it to your son-in-law and just eat it; that will instigate him still more. As soon as the son-in-law came within hearing, he told the old man: I shall teach you manners, nobody told you to go out and hunt without telling me. The old man told his son: You had better get up, for that one will shoot his arrows at me. The son said: Let him shoot at you. Finally the son jumped up and it surprised the son-in-law. The son said: That is the way you have been behaving towards my old father. The brother-in-law said: Oh, no, I did not mean to harm him, I was just fooling him. The son took out his bow and arrow and killed his brother-in-law. He said: Let us go back to camp. They went back and he asked the old woman which girl cared most for them while their son-in-law was alive. The old woman said: The youngest; she always threw a little bit of flesh at us without her husband knowing it. If she had not done so, we should have starved long ago. The son went out and killed his two eldest sisters and let the youngest live with the old folks. He said: You have got enough flesh to last a long while. Just live in your son-in-law's lodge. To-morrow I am going on a journey, I am going to visit other tribes. Next day he left. He came to a tribe where there were buffalo jumping from a cliff. He went into an old woman's lodge. They gave him some dried meat, but no fat to eat with it. He

asked: How is that? You people are killing lots of buffalo and you have got no fat? They said: Do not talk too loudly, the bear might hear you, he takes all the good flesh. He said: To-morrow I am going to start the buffalo down the cliff and I want you to come out, old women, and to get your share of the flesh. He went out early in the morning and started the buffalo. He had great luck. All the people came and began to skin and took the flesh home and hung it up all round. These old women had got the nicest flesh in the whole camp. After the flesh had been cut up and dried, the old he-bear sent his two cubs to inspect the meat and to see who had got the nicest meat. When one of the cubs was inspecting the meat round the old women's lodge, he told it: Get away, or I shall kill you. That insulted the little fellows, they went back crying. In the meantime he told the old women to build a fire and to put some boulders into it to make them hot. The old she-bear came out of her lodge. She wanted to know who had insulted her children. The little ones showed her the lodge and she ran to it. When she came there, she saw Clot-of-blood standing there. He said to the little bears: I told you to go back, what made you come back again with another one with you? You shall not get anything of this meat. The old she-bear got up on her hindlegs and made an attempt to take the meat. He took up one of those hot boulders and threw it straight into her mouth and killed her. The little ones went back and told their father. And he came out to avenge his wife. He came to the same place and got up on his haunches. Before he had been able to do anything, Clot-of-blood had a hot boulder down his throat, that killed him. The little ones ran away. He said: You go, get out of the country, that there may be bears hereafter. Then he told the old women to move to the bears' lodge. They could live at their leasure on the nice meat they had got. He said: I am going to leave you to-morrow, I am going to visit other tribes. The old women advised him: My son, do not go to a certain tribe where there is a big snake that rules that camp, just the same as these bears ruled this camp, taking the best of everything and letting the people starve. The next morning he left. He came to that camp and again went to some old women's lodge. They asked him: My son, what made you come to our lodge? We live very poorly. They told him about the snake. He had one big horn, just in front. He said: I shall go and visit him. They said: Do not talk too loudly, he might hear you. He said: Well, I shall pay him a visit anyhow. He went out straight to the snake's lodge. He had

a big dagger, made out of flint. When he stepped into the lodge, all these snakes were sleeping more or less. There were large bowls of berries, soaked in water, for the head-snake. He drew his dagger and touched the snake on his back: Get up, you are pretty sound asleep, I have come to visit you. The old snake looked up and before he could find out who it was, Clot-of-blood cut his head off. Then he killed all the snakes save one she-snake. He said: I shall let you go and you may make snakes henceforth. He went back to the old women and told them to live in the big snake's lodge. They did and they said to him: My son, we want to advise you before you leave us: There are four beings you will come into contact with that kill any people who do as they want them to do. The first is the Charming-man. The second, which is a woman, plays at ball. The third is the female who swings near a lake. The fourth is the woman who wrestles. He said: I am glad you told me. I shall look out. They advised him not to go at all, but he wanted to meet those people. Next morning he went out. First he saw the Charming-man and felt the charm. He did not struggle against it but went straight into what seemed to be a lodge. But it was a person, full of people whom he had charmed. Some of them were almost dead but others were still quite alive. He looked around and he looked up. He saw the Charmer's heart and lungs hanging. By standing upright he could touch them. He told the people around: We are going to have a dance. Those who are not able to stand may sit up. He fastened his dagger on the top of his head, the sharp end turned up, and he said: You people dance round me. I shall dance in the middle. They started dancing and while dancing he cut the heart to pieces. The whole body toppled over; he had killed it. Then he told the strong people to help the weak and to take them home. He went away again. He came to the Ball-player and he was going to pass her. The Ball-player said: Come here, we shall have a little game. He answered: I am in a hurry. The Ball-player said: Oh, it will be but a short while. Finally he went to her and said: Let me play first. He was playing with the ball and said: Look, who is coming there in the distance? The Ball-player looked away from him and then he killed her. He continued his journey. He saw the Wrestler-woman making signs at him to come. He told her he was in a hurry and she said: We shall have but one short wrestling-match and then you may go. Finally he went to her. He saw her knife appearing just a little from the ground. They started wrestling. Before she knew it, he had her down on the knife and cut her just in two. Then

he came to the Swinging-woman. He saw the large lake. She began to make signs at him. He again told the same tale: I am in a hurry. He finally went to her and she said: You will have a little swinging. He said: All right, but let me see you swing first. Then I shall take the swing myself. So he made her swing, he caused her to go fast and then he cut one of the ropes and she fell into the lake. He could see the fishes and other animals eating her. He said: There is no reason for me to travel any more now, I shall go back to my old people.

[Cf. Uhlenbeck obt 34 sqq.]

Scar-face.

Once upon a time there were living some Indians. Among them there was a man with a scar on his face who was very anxious to get a young, fine woman, the finest woman of the camps. So he tried his luck. He sent another man to this woman as a messenger. When this messenger came back, he told him everything the woman had said. The woman had said: You may tell him, that I should like to have him, if he first made disappear his scar. Then I will have him for my love. When this was said to the man, his heart was broken. He disappeared from the camps without anybody knowing whither he had gone. Each night he would sleep in a different place, trying to discover some powerful beings who would be able to make his scar disappear. In his dreams he always saw powerful beings. They would ask him what was the trouble with him. He would tell them what had happened to him in the camps with that woman. And he would beg them to make his scar disappear. They would tell him, that they had no power to do so. At last he saw another powerful being in his dream who told him, that he himself had no power to make his scar disappear, but that he knew somebody who had the power to help him out of his trouble. Then he told him, this being was the Sun and that he should travel to the place in the far east whence the sun rises. So he set out. It was a long journey. At last he got there. There was a lodge. He thought: This must be the place where the Sun is staying. Finally he went into the lodge. There he saw an old woman. That was the Moon, the wife of the Sun. No one began to talk to him at first. At last the old woman said: What do you

want? He told her all about his troubles and how he had been told, that the Sun had power to help him. And the old woman told him, that the Sun was out on his journey west and that he would be back as soon as he would arrive at the place of sunset. Then she told him, that she had great pity on him. There he was sitting in the lodge. He said: Everything seems strange to me. He waited for the Sun and he was made friends with the Morning-star. They told him, that the Sun, when he would arrive, might be displeased on seeing a stranger. But the old woman also told him, that she might help him. At last the Sun arrived at his lodge. When he came into the lodge, he said: I smell the blood of a human being who is in here. Then the Moon told him about this young man's troubles and how he had come to him for help. The Morning-star told his father the same thing. Morning-star prayed the Sun, his father, to have pity on this young man because he liked him. In the meantime the Sun did not say a word. Finally, after having some rest, he said: Perhaps I may help him just the same as my own son. Then he said: I shall look after his troubles to-morrow after my arrival. And he told his son, Morning-star: Make four sweat-houses and get them ready before my arrival. Then Scar-face went to sleep. Before he went to sleep he had seen the old woman but during the night she was gone. Then he knew, that was the Moon. He slept there with Morning-star. Before day-light Morning-star disappeared. Then he knew, that his friend was the Morning-star. Before sunrise the Sun disappeared. Then both the Moon and the Morning-star arrived in the lodge. All day long he was waiting there in the lodge. Before sunset Morning-star got ready with the four sweat-houses. Then the Sun arrived. He told his son, the Morning-star: Go ye forth with your friend to the sweat-houses and I shall go with you. Then they all went into the first sweat-house. There Scar-face was bathed by the Sun. After bathing him thoroughly, the Sun took them out of the sweat-house. Then Scar-face saw his seat: nothing but a pile of sand, which came out of his body. They all went into the second sweat-house and the sun did the same thing again. And then in the third and finally in the fourth sweat-house. There the sun told Scar-face: You may sit down alongside of your friend Morning-star and I shall make your scar disappear. So he sat down alongside of his friend Morning-star and the Sun sang his song to him and laid his hand on the scar and made it disappear all at once. Then he got hold of his hair and pulled it out. That made him have long hair, like the Morning-star. Then he smoothed his face and made

him look exactly like the Morning-star. So that no one could tell the difference between their looks. Then they went back to the lodge. The Sun then told his wife, the Moon: Now look at your sons and see whether you can point out our own son, the Morning-star. She looked at both of them and pointed at Scar-face. Then she said: Of course this is our son, the Morning-star. But she was mistaken. Then the Sun told Scar-face: You may go back to the camps and see the woman who troubles you. And the sun also told him: When you arrive at your old country, you must not go into the camps without having made a sweat-house first in order to have a clean body. Then he said to him: Get a pipe-plant [chervil?] and make a whistle out of it. Then the Sun taught him the sweetest song that ever was heard, and said: You must sing it by this whistle when you are in your camp and the woman will hear it, no matter where she is. Then Scar-face set out back to his country. At last he arrived at the camps. Before he came near them, he happened to meet a friend of his and told him not to approach him but to go to the camps and make a sweat-house for him: after this he would come to the camps. His friend went to the camps and did as he was told. After the sweating was over, his people saw how beautiful he was looking. He went into his lodge and played the whistle: the tune the Sun had taught him. The woman who had refused Scar-face was scraping buffalo-hide outside her tipi. All at once she heard the most beautiful and sweetest song that ever was heard. She looked around and could not see the place where Scar-face was playing the whistle. Every time she heard the whistle, Scar-face would stop playing. At last the woman knew where he was. She dropped her scraper and ran away to the young man Scar-face and hugged him and kissed him and told him, that she loved him with all her heart. And Scar-face had intercourse with her and then scorned her and told her, that he would never forget the words he had been told by her. Then Scar-face threw her out of his tipi and told her not to come back. The woman was sorry indeed.

[Cf. Uhlenbeck obt 50 sqq.].

The deserted children

Once upon a time there were some camps of the Peigan tribe. There were some children, which often went out on the hills to play, girls and boys. One day they went out to play as usually. Among them was a child whose father was an owner of the medicine-pipe and a leader of the camps. In those days the Peigans would always respect a man who owned a medicine-pipe and they would take him for a leader, as well as the leader of the tribe. When the children were playing, this medicine-pipe-child (*ninámiskaipoka*) defecated. Its excrements were nothing but medicine-pipe-shells. When these children saw them, they grabbled for them and took them away from the medicine-pipe-child. The child went home crying because it had lost its shells. Then its father, when told about it, shouted to the people: They made my child cry, we shall all get up and move away and leave them. They left the children. One of the little boys was sent back to camp to get some dried meat and he discovered that the camp was gone. He came back and told the other children. Some of the big boys said: He is lying! and threw sand in his eyes. He said: I do not care, You can go and see for yourself. They sent another boy and, sure enough, the camp was gone. He came back and told them about it. Then they all set out to look for their people. They travelled and could not track them and went in a certain direction. They began to shout and immediately they heard somebody answer them, telling them to come this way. They went thither and they found it was an old woman who had two bears for dogs. They wanted to bite the children. The old woman quietened them and all went into her lodge. She said to them: Lie all down on that side, lay your heads down on this log near the fire, else the mice will eat your hair. When the children went to sleep, one big girl had some misgivings. She said to her little brother: Watch that old woman and when she is going to do something wrong, bite me in my ear to waken me. The woman was a kind of cannibal. When the children were sound asleep, she put a large pot on the fire and began to boil water in it. She took her knife and began to cut off the heads and to put them into that pot. The girl was the last. When it came near her, the little boy bit her ear and wakened her. The girl jumped up and begged the old woman not to kill her. She said: I shall be useful to you. The old woman said: All right. Take that kettle and go and get some water. You had better leave that little brother of yours behind. The girl said: No,

he is a cry-baby and he will bother you. I shall take him along. She went to the river and she discovered a dead buffalo-head. She prayed to this buffalo-head about the old woman killing all the children and she asked it to take her across the river. It said: You must louse me first, afterwards I shall take you across. Then the girl looked for lice on the head. She found a great big sea-bug and bit one of her brother's neck-beads and told the head: Your lice taste good. Then it took them across. They went away. The old woman, in the meantime, began to shout, telling them to hurry up and to get that water. And there was an old elk-head, which answered: Wait, I have got to clean my little brother, he has dirtied himself. The old woman understood there was something wrong. She went herself to see and she found, the girl was gone. She discovered that old elk-head and she said: It was you that answered me and she took up a rock and smashed that elk-head. She went on and saw that old buffalo-head lie there and she said: I want you to take me across, so that I may chase them. The buffalo-head answered: First look for lice on me, then I shall take you across. She looked on the head and found a big louse. Then she bit it and it tasted very bitter. The woman spat and made faces and said: You are a very dirty, nasty thing. Then it took her into the water. Half-way it turned over and ducked her. It had killed her. The girl and her little brother travelled on for quite a while and finally found the camp. Then they began to look into the lodges to find out where their father and mother were camping. They found their mother's lodge and went to the doorway and called their mother. Their parents said: We have got no children. They went into the lodge and next morning their father got up and told the chief: A couple of those children we left has arrived. That day he took the children and tied them to the central pole of the medicine-lodge and painted them black and gave them to the sun. They moved camp and left them there. Before they moved, the old chief told everywhere, that he was going to give those children to the sun. All the people heard it. There was an old woman, which had a dog, called Curly (*Soiskí*). She said to the dog: Take this pemmican and go far away into the brushes. When the camp has moved, go back to the children, untie them, and give them this pemmican. The dog did. After doing so it ran after the people and caught up the old woman. The camp travelled on. The girl made a home in that medicine-lodge. The boy spoke up and said: Sister, hold me to these poles, all round. When he got to the last, he was a man. Then he said:

Now I am going out to get some buffalo. Lie down and sleep. If you hear anybody shouting, do not look at all. If you do, it will be the worse for us. He went away and his sister did as she was told. She heard people shouting and saying: Look at the buffalo coming. And she never raised her head. Her brother came in and said: Get up and eat this. When she got up, she saw fresh flesh: kidney and fat. Then they began to skin. They packed the flesh in after preparing it. She dried and cut it. When the meat was dry and good, he said to his sister: Take some of that meat and make some pemmican. When you have made it, I shall go and look for that old woman who saved us. He set out with a bale of meat and pemmican on his back. He travelled quite a while before he found the camp. He waited till dark before he went into camp. He began to look around and found the old woman's lodge. In the meantine there had been a famine in the camp. He looked into the lodge and saw the dog sitting near the fire. He softly called it by its name. Three times he called it and then the old dog saw him. It jumped out of the lodge and was glad to see him. He went into the lodge and gave that bale of meat to the old woman and the pemmican to the dog. He said: I shall go back to-night, but you must tell the people to come to the place where they left us. I have got all kinds of meat. And he said: All the buffalo stay around where I am. He went back. Next morning the old woman told the chief. The boy's father and mother spoke up and said: Our children (then they had children, now that they were starving). They all broke up the camp. The man told his sister, that the camp was going to come back. When it had come back, he went all round the camping-ground and told his sister to put some meat in every lodge but not in their mother's and the chief's. The old chief and the father came to get some meat. The brother and sister had some nice, fresh meat hanging down. The young man said: You must stay outside and they must come in one by one. When the chief came in, he told him: Just lick that fat. The chief stuck out his tongue and the young fellow struck him with a stone in his throat. And he did the same thing to his father and mother. After that he told the people: I have got my revenge. Now we shall have one great hunt to-morrow. So all the people will be supplied with all the meat they want. He became the head-chief of the camp. And they lived happily with their people.

[Cf. Uhlenbeck nsbt 126 sqq.].

The young man and the beavers.

In former times the Indians had a certain kind of a dance. It was performed by women only. In this dance the women dressed in just the same way as their lovers. It was called „love-dance". One day the women were having this dance. Among them was a poor girl. She was married with a middle-aged man who had several wives besides her. Most of the time she was half-dressed and she was always unclean. She dressed in the same way as Round-cut-scabby-robe and everybody in the camp knew that he was her lover. Round-cut-scabby-robe too was a poor boy who was living from one lodge to another. When he heard that this poor girl dressed in the same way as he did, he went off, without telling his people whither he was going. Before he left the camp, the girl who dressed like him said, while dancing: I shall marry my lover when the rivers are warm (that means: in the spring). Round-cut-scabby-robe came to some beavers. The leader of the beavers told him to winter with him in his lodge. Round-cut-scabby-robe told him that he would winter with him. He lived in the beaver's lodge, which was in the river. He noticed that the old beaver had hundred sticks. Every day he would lay aside one of them. These sticks represented the winter-days. When all the hundred sticks had been put aside, seven winter-months were gone. He also took notice of the old beaver and his wife and his children. He took special notice of one of the children: the youngest. This little one was always told to sit near the doorway and he always looked dirty and he had a big belly. In his heart Round-cut-scabby-robe always pitied the young beaver. When the seven months were past, the old beaver would come out of his lodge once in a while. One day, when he had left his lodge again, the eldest beaver-boy told Round-cut-scabby-robe: My friend, I shall help you. Before you go home my father will ask you, what you should like to have. Two things only I shall give you: Ask for that youngest beaver-boy, the one that is always sitting near the doorway, and for the gnawing-stick. He will refuse four times. He will keep telling you to ask for other things instead of for the young beaver and the gnawing-stick. But try your best four times to get them. Perhaps he will give them both. But he loves the young beaver most. I am not sure that he will give him to you. Round-cut-scabby-robe said to the beaver who told him this, that he would try his best to get the young beaver and the stick. The old beaver returned from his trip. When he came into the lodge, he said to Round-cut-scabby-robe:

Do you see this green leaf? Round-cut-scabby-robe did and told him so. The beaver said: Spring is here and it is time for you to get ready to go back to your home, my boy. The beaver then said: Here are seven things. I shall give you two of them as a present. Select two out of the seven. Round-cut-scabby-robe said to the old beaver: My dear father, pity me. I tried my best to stay with you in your lodge. Just think how steadily I have been staying here in your lodge for seven months, without seeing any land. And I wish you only knew how I have been longing for my people. And therefore, my dear father, you should have pity on me and help me as much as you can. Now I shall tell you what I want you to give me. I want the gnawing-stick and that youngest son of yours. The beaver told him: No, I shall not give him to you, for he is young. I love him very much and yet he is not holy and the stick is not holy either. You would have no use from it, it is just a stick and nothing else. The young man begged for them and tried his best to get them, four times. At last the beaver said: Yes, I shall give them to you, you are a very sensible man to ask for these two things. I shall tell you, keep my words in your memory: This stick is very holy. It will help you very much, the rest of your life. And then he told him the same thing about the young beaver. So the young man took the stick and carried it in his hand. And he took the young beaver and tied him to his belt to carry him in that way. He went on travelling back to his own people. He came to a high river. He wondered how he should be able to cross this river. When he had been standing there for some time, he suddenly heard the young beaver say to him: Father, I shall help you to cross this high river, but you must be very careful. I shall build a dam across the river, but you must lie down prone and keep your eyes closed. Even if you hear a noise, do not look. He lay down prone with his eyes closed. Then he suddenly heard a great noise of beavers making a dam across the river. The young beaver had produced these beavers who were making a dam by magic. The beavers had already nearly built the dam across the river. Round-cut-scabby-robe was very anxious to see what was going on, but he tried his best not to look. Finally he could not stand it any longer, so he looked. He saw nothing. The young beaver was very angry. He said to Round-cut-scabby-robe: Now, father, I shall give you another chance. Do not look this time, it is no use looking. Round-cut-scabby-robe promised him not to look this time. But when the beavers had got still nearer to the other side of the

river, he looked again. Again he saw nothing. The beaver told him the same thing again. Again he promised not to look, but when the beavers had got still nearer to the other side of the river, he looked again. The fourth time it was his last chance. He told the young beaver, that he would surely not look this time. He lay down again as before and heard the same noise again. And he was very anxious to look up, but he did not. The dam was built across the river by the beavers. Suddenly the young beaver said to him: You may get up now, our dam has already been built across the river and we shall cross on it. While they were crossing, the young beaver sang out some beaver-songs. He told Round-cut-scabby-robe, that he would get the songs later on and that he would own the beaver-dance-outfit and would be the leader of the dance and that he would learn all the beaver-dance-songs by heart by magic. Finally they came at the other bank of the river. When Round-cut-scabby-robe made his first step ashore, he looked back at the same time and saw the beaver-dam break down behind him and float down the river and disappear. They travelled on. Every night they camped in a different place. After a long while they found the camps of his own people. It was early in the morning when they came near the camps. Then Round-cut-scabby-robe saw a man going out into the field to look for horses. He met him. Before they met, he told him not to come near him. He said to him: Go back to the camps and tell my friend to prepare four sweat-houses for me as soon as possible. Then I shall go to the camps. The young man did as he was told. He also spread the news about Round-cut-scabby-robe. Everybody heard that he was back. Round-cut-scabby-robe's friend made four sweat-houses for him. When they were finished, Round-cut-scabby-robe was called. He came to them. Then he bathed in the sweat-houses. After doing so he told the news, how he had been living with the beaver and that he had been treated very kindly by the beaver during the winter. He also told them how the beaver-dance had been given to him. He said to them, that he would prepare this beaver-dance-outfit later on. Then he told his friend: We shall go to the war without anybody knowing whither we are going. So they went. On the way he told his friend, that the beaver with whom he had been staying during the winter had advised him to go to the war seven times and to kill one person every time. They met their enemies. He told his friend: I shall be the first man who kills his enemies. He also said to him: Stay and wait for me just here, I shall go and meet our enemies alone. He went to

the enemies. He met the chief and told him, that he was going to kill him. The chief tried to stab Round-cut-scabby-robe with his spear. Round-cut-scabby-robe sang out his beaver-dance-medicine-song and parried with his beaver-stick and the chief stabbed the beaver-stick instead of Round-cut-scabby-robe's heart. Then Round-cut-scabby-robe struck him on the head with his beaver-stick and knocked him down, dead. He took the spear away from him and scalped him. He also took his bow and arrows. He went back to his friend with these and they divided them. Then they went back home. After coming to the hill near the camps they were singing and praising while coming down. Everybody in the camps heard them. They all said: There is Round-cut-scabby-robe coming back from his trip. Round-cut-scabby-robe's sweetheart was out picking berries. So people in the camp called this girl and told her to meet her lover. She spilt all the berries she had been picking and ran back to her lover and met him. Round-cut-scabby-robe gave her the bow and the spear and half the scalp and told her to give it to her husband as a present. The girl went back and gave it to her husband. Then her husband told her to dress up and clean herself and to prepare something for Round-cut-scabby-robe to eat. So she did. After all this had been done, Round-cut-scabby-robe was called to this man's lodge and had his meal there. Then the man told Round-cut-scabby-robe that he might marry his sweetheart and keep her as his own wife. He also told him that he gave him his wife because Round-cut-scabby-robe had made him a present of the spear and the bow and half the scalp. So Round-cut-scabby-robe got this young girl as his wife. Then he summoned his own people and his friend and told them, they would go to the war again. Then they saw the tribe of Crow Indians, which were all standing at the other side of the river. After coming to this river with his troop he said to his friend, nobody hearing them: I shall swim across to the Crow Indians and I shall kill their chief. After I have killed him, you must stay just here, where we are now, and I shall feign to dive towards the east as if going to come ashore east of this place, but I shall come straight hither. Then our whole troop will run down east and I shall meet you here alone. After saying this to his friend he said to his party aloud: Now I shall swim across to the Crows and I shall meet their chief, which I shall kill. When he said this, they were all frightened and begged Round-cut-scabby-robe not to kill him. That they had already met their enemies and that it would be better for them to go home and sing their praise, that they had seen their enemies.

But Round-cut-scabby-robe told them, that they would not do this any more: that they would henceforth kill their enemies. So he took his beaver-stick and swam across the river. Before he came ashore at the other side, the Crow chief was wading into the river to meet him. Then Round-cut-scabby-robe too jumped up in the river and went on wading. They walked towards each other. While Round-cut-scabby-robe was wading through the river towards the Crow chief, he was singing his beaver-dance-song, saying these words in his song: Man, help me, try your best and save my life. By this time the Crow chief tried to stab him, but he held his beaver-stick towards the spear and the Crow chief hit the beaver-stick just in the middle. Round-cut-scabby-robe then took the spear away from him and killed him with his stick. When he had killed him, the Crows all ran away, frightened, and Round-cut-scabby-robe's people shouted to him. Then Round-cut-scabby-robe dived into the river eastward with the Crow chief's body. Then his people all ran down, thinking, that he would come ashore at the east-side, but he turned round the other way under the water and came straight to the spot where his friend was. He came ashore to him with the Crow chief's body. Then they scalped the chief and divided the scalp between themselves. He also took the spear with him. When this had been done, his people saw, that he had come ashore with the chief's body on the spot where his friend had been sitting. They all came to him and he told them: We must henceforth kill our enemies. So henceforth this was done by the Indians every time they met their enemies. They went home. Before they reached the camps they were all singing their praise. Round-cut-scabby-robe's wife was out picking berries again. The people in the camps called her and told her to go back to meet her husband. So she spilt all her berries and ran back to meet her husband. She met him and kissed him. This time Round-cut-scabby-robe gave his wife's first husband the spear and half the scalp. Then this man gave Round-cut-scabby-robe his second wife in return. Some time afterwards Round-cut-scabby-robe went to the war again. He met his enemies again and killed one of them and scalped him and took his spear. On this trip they were two only: himself and his friend. They went back home. Before coming to the camps they sang their praise. This time his wife did not come back to meet him. He gave half the scalp and the spear to the same man and was paid a third wife for them. After a long time Round-cut-scabby-robe called his friend one night and told him, that they must go to the war, to the tribe of Snake Indians.

So they set out to the tribe of Snake Indians. At last they came to them. He met them and had a hard fight with the Snake Indians. He killed several of his enemies and he scalped them all and he also took their bows and arrows and spears and then he went back to the place where his friend was sitting and they divided the scalps, bows, arrows and spears between themselves. And they went back home. When they were approaching the camps, they sang their praise. Round-cut-scabby-robe's people heard him singing and praising. This time they all ran out to meet him. They all praised him and every one in the camps shook hands with him. Round-cut-scabby-robe was made the leader-chief of his tribe. His friend was made sub-chief. And they deliberated on this, that they should have chiefs henceforth, good chiefs like Round-cut-scabby-robe, brave and honest men. Since that time the tribe of Peigans has chiefs who are very honest and brave and who have fought many battles. Round-cut-scabby-robe never told a lie to his own tribe and never was quarrelsome. He was very kind to them. Round-cut-scabby-robe gave the spears, bows, arrows and the half scalps to the same man. Then this man gave him his fourth wife and his large lodge to live in and his whole property. This man also owned a beaver-dance-outfit before and now he gave this outfit too to Round-cut-scabby-robe. Round-cut-scabby-robe kept this man as a hired servant for the rest of his life. He was a rich man for his whole life. He told his people how the beaver with which he had been living during the winter had given him many songs about the beaver-dance and all the animal-skins and bird-skins which he should put together into one bundle and which he was to preserve for holiness' sake. And he told them, that the beaver had taught him how to perform the dance that was called „beaver-dance''. That he had not been dreaming this. That the beaver had made him a powerful man, which was going to be a chief and a medicine-man. So Round-cut-scabby-robe killed many different birds and skinned every one of them and blessed them all. After blessing them he put them into one bunch with four beaver-sticks and several buffalo-hides and a bag of rattles and four other holy sticks to take out ashes with. When he had got all these things, he performed the dance in the way the beaver had told him to start. And his people saw the dance and knew, that Round-cut-scabby-robe was the man who made the beaver-dance. His people all had respect for this dance. Round-cut-scabby-robe lived in his large lodge with his four wives and his hired man, which always attended to the altar when he performed the dance.

[Cf. Uhlenbeck nsbt 72 sqq., 85 sqq.].

The leader-buffalo.

Once upon a time there were some camps of the ancient Peigans. They were all starving. So they resolved to make a corral. All the young men drove together a big herd of buffalo and started them to this high cliff. Before they came to the high cliff, all the women who were in the camps were standing outside the camps, looking at the buffalo. Among them there was a young married woman, which passed for the most beautiful woman in the camps. She said aloud to the leader of the buffalo: You, leader, do not turn round, lead all the buffalo off that cliff. If you do, I shall marry you. The leader-buffalo heard this. He jumped down and arrived at the bottom without being hurt. All the rest of the buffalo, jumping down one after the other, were killed. The leader got away unhurt. Then all the Indians were busy butchering the buffalo and afterwards had a good time eating buffalo-meat. Some time after, some women had gone out to fetch wood. When they all went back home, the woman who had promised the leader-buffalo to marry him was left behind, having trouble with her wood. Before she could go any farther with her wood, suddenly a young man appeared before her. She said to him: What do you want? I never saw you before; you have no right to stand in front of me. Go out of my way! Then this young man told her, that she should keep her promise. She said to him: What is my promise? tell me! Then he told her, that every woman in the camps had heard her promising him to marry him if he did not turn round and jumped off the cliff. Then she knew, that he was the leader of the buffalo. She did not know what to do. She looked at the young man and reflected, that he was the finest-looking man whom she had ever set eyes on, and she determined to marry him. Then she said to him: Yes, I shall keep my promise and I shall marry you. Then they went off. At last they came to a big herd of buffalo. They stayed with them and this young man whom she had married was a buffalo again. She was sorry after all, that she had gone away with this man who was a buffalo. She lived among the buffalo, wandering from one place to another. She was longing for her people day and night, but she could not escape from her buffalo-husband. When the woman was missed in the camps, the people did not know what had become of her. Her folks all mourned for her. But her husband thought, that she must have been taken away by some young man. He made up his mind, to go out into

the country to look for his wife. So he set to work and prepared arrows, with different points all of them. Among these points there was one that was made of brass. After finishing all his arrows he told his people, that he would leave for some time to look for his wife. And that they should not lose courage about him, for that he would come home safe. He went on his journey. He travelled from one place to another. At last he came to the herd of buffalo, among which his wife was kept by her second husband. There was a creek near these buffalo. At noon it was very hot. The buffalo were all lying down. He had been lying there for some time when he saw his wife come to the creek with a horn in her hand. She went to the creek and she immersed the horn in the creek to get some water. This horn was her husband's horn. He had taken it from his head and he had told her: Now take my horn and go to the creek to get some water in it for I am thirsty. If anyone talks to you, my horn will make a sound when you come back with it. When the man saw his wife, which had some water in the horn, he called her back, and said to her, that he was longing for her. The woman was very glad to see her own husband and told him, that she would not come to him, that she had only come down to get some water for her second husband. For the buffalo was very jealous, she told him, and would not allow anyone to talk to her. And he would surely know it if anyone had been talking to her. But' she would come back to him later on in the afternoon. For then the buffalo would go to sleep and it would be a good chance to get away from them. She went back with the horn and gave it to her husband Red-scar (this was the buffalo's name). When Red-scar took up his horn and was about to drink the water out of it, when it made a sound. Then he asked her: Who is this who has been talking to you? The woman told him a lie: that some of his friends had been teasing her when she was coming back with the water. Red-scar said: All right, if it has been some of my friends talking to you and teasing you. And he told her: Look for lice on my head for I must go to sleep this afternoon. Then the woman looked for lice on Red-scar's head. All at once he fell asleep. Then she slowly got up and sneaked away to her husband and told him, that Red-scar had fallen asleep and that they should hurry up to get away from him. So they went away. When they had got far, Red-scar awaked and knew, that his wife was missing. Then he bawled out. All the buffalo came running up to him. He told them, that his wife had escaped from him. They must be off and track her. They

came to the spot whence the man and the woman had started. From this spot they pursued them. When they were about to overtake them, Red-scar said to his wife: How can you save your life? The woman threw her moccasins back to him. Red-scar came to his wife's moccasins and all the buffalo licked the moccasins, bawling with rage. They kept doing this for some time. In the meantime the woman and her husband had got very far away and Red-scar again went after them. Then the woman threw her dress off and threw it back to Red-scar. When Red-scar came to his wife's dress, he licked it first, he was in a rage, and all the rest of his buffalo too licked it. In the meantime the woman and her husband had come to a river and climbed up a big tree. Red-scar ran after his wife again. When he came to the river, he missed her tracks. He passed her. The buffalo all passed the tree without looking up to them. When they had all passed the tree, there was still left a scabby buffalo far behind, which came to the tree last and rubbed his back against the tree for it was itching very much. The woman nearly urinated. Finally she could not keep it back any longer, she urinated on the scabby buffalo's back. Suddenly the scabby buffalo felt it on his back. He slowly looked up at the tree. Then he saw the man and Red-scar's wife sitting high up in the tree. Then he said loudly: Red-scar, here is your wife, at the top of the tree. Slowly Red-scar led his buffalo back to the tree. He then told his buffalo to break down the tree by striking it with their horns, one after the other. The first buffalo that struck the tree was killed by the man with an arrow. The buffaloes kept doing it, one by one, and the man killed them one by one with his arrows. At last Red-scar only was left alive. He tried his luck in striking down the tree. So he walked backward first, bawling with rage. Then he ran up to the tree and struck it with his horns and the man shot Red-scar with an arrow. The arrow did not hurt Red-scar, so he kept striking the tree, the man shooting one arrow after the other. Finally the tree was nearly broken down by Red-scar's horns. The man said to his wife: Did Red-scar ever tell you of anything that might kill him? While he was saying this the tree was about to fall. The woman said to her husband: Yes, he told me, that a brass-pointed arrow would make an end of his life. The man had used all his arrows but the brass-pointed one. He then carefully aimed at Red-scar and hit him with this arrow and killed him. So Red-scar was killed by this man. Then the man told his wife: We are safe. They climbed down. The man butchered Red-scar. He did not eat anything of his flesh. He only ate Red-scar's kidney. While

eating this kidney he cut off half of it and gave it to his wife and told her, that she might eat some of it too. The woman took the kidney and held it before her mouth with tears in her eyes. Then the man asked his wife whether she loved Red-scar. Before the woman could answer him he cut her throat.

[Cf. Uhlenbeck obt 13 sqq.]

The girl who married a star.

Once upon a time there were some camps. One night two girls were sitting outside the lodge, looking up to the sky, and wondering how the beautiful stars came to be in their places, and wondering what they could be. One of them said to her friend: I wish I had that beautiful star as my husband. And the other girl also said, that she too wished for a beautiful star, the one that sparkled most of all. Then they went to bed and went to sleep. Next day some women went into the forest to fetch wood. Among them was one of the two girls, the one who had wished for the brightest star in the sky. Then they all got some wood, which they loaded on their back as usually, and set out back to the camps. That girl who had wished for the brightest star had some trouble with her wood. The rope snapped and the wood fell down and she was left behind. After the women had got out of sight, she suddenly saw a young man whom she had never seen before. This young man was well dressed and he was fine-looking. He came just in front of her. The girl said to him: What do you want? I never saw you and you have no right to come in front of me; get out of my way for I must go. The young man told her, that she should remember what she had said. Then the girl told him, that she did not know she had said anything particular lately. The young man said to her: Do you remember what you two girls were saying last night, about the stars that are in the sky? And then he told her, that he himself was the very man whom she had wished to have as a husband and that he must take her with him, that she should not break her promise. Then she said: Yes, now I remember what I said last night, that I wished for the brightest star, to have him as my husband. And then she told him, that she was willing to go along with him and that she would not break her promise. So

she left her wood and went along with him little ways. Then the man told her, that she must close her eyes. She did and for some time she did not look. Then the man said to her, that she might look. When she looked, she was in another world. There she was living with him in a fine lodge for a long time. She got a little baby-boy. When next summer came, her husband told her, that, when being out digging up turnips, she should not dig up a certain big turnip. Then she was going from one place to another digging up turnips. Then she came to that particular great big turnip. She was standing by it for a long time, thinking what could happen if she dug it up. Finally she made up her mind, to dig it up. She dug it up. When she pulled it out of its place, she felt the wind coming up from the hole. Then she looked down through this hole. She saw another world beneath her. She knew, that it was her own country and that she was above it, in the sky. Then she kept looking down steadily for some time. Suddenly she saw all the camps of her own people. She saw children, which were playing around the camps, and girls who were out picking berries. She also saw the young men who were gambling with the gambling-wheel. Her heart was broken. She lay down before this hole and was crying nearly all day long. She cried so much, that her eyes were swollen. Then she went home. When her husband saw her, he asked her whether she had dug up a lot of turnips. She told him she had. Then he asked her what was the matter with her, that she must have been crying. But at the same time the man already knew, that his wife had dug up the turnip that he did not want her to dig up. And then he said to her, that he had told her before not to dig that turnip up. Then he asked her: Do you wish to see your people again? She answered him, that she was longing to see her people again. Then he began to kill buffalo. When he had killed many hundreds of them, he began to cut up the hides as for ropes. After cutting up all of them he said to her: Now you shall go back down to your own people. He went to the spot where the hole was. When they came to it, he tied his wife, under her arms, to these hide-ropes, which were all tied together. And then he let her down through the hole. She was coming down through the air. Underneath some young men were gambling with the gambling-wheel. Among these men was a little boy, which was lying on his back, looking up to the sky. This little boy had sore eyes. He saw something coming down through the air. He jumped up with fright and said to the young men who were gambling: There is something coming down through

the air. They all looked up and they saw nothing. They said to the little boy, that he must have seen dirt in his eyes. And they all threw dirt into his eyes and told him to keep quiet. The little boy lay down on his back again. He saw the same thing. Again he told them, that he saw something coming down through the air and that it was still nearer. They all looked up again. They saw nothing. Then they knocked the little boy about and told him, that he must have seen dirt in his eyes and that he should keep quiet as they were busy gambling. He lay down again on his back and looked up. Again he saw it coming down through the air. This time it was still nearer. He again jumped up and told them the same thing as before. He told them, that he really saw something and that they should look up steadily. They all looked up. They saw nothing. And they did the same thing as before to the little boy. Then he lay down on his back again and looked up again. Before he could say another word, the woman came down on the ground, just in front of these young men who were gambling. Then they saw this woman who had disappeared and they were all glad to see her. And they took her to her lodge. There her people saw her. Her folks were very glad to see her back alive. She told them what had happened to her and how she had come down. This little baby-boy of hers, she always kept it hidden under her dress: it was a star [a certain prairie-weed]. One day she was in a hurry to go out to fetch wood and she left her baby under the bed. After she left, her little sisters were playing on her bed. Then one of them happened to see this star and she threw it out of the bed and then they tore it to pieces. When the woman came back with her wood, she was in a hurry to get inside the lodge and to see her baby. When she came in, she saw her baby all torn to pieces, scattered on her bed. Then she cried for her little baby.

Red-head.

Once there lived a fine married couple. The man was killed by Red-head. When the woman was a widow, all the men of her own tribe wanted to marry her, but she did not like to get married again as she thought too much of her husband who had been killed by Red-head. At last a man told his sister to go and tell the fine woman, that he wanted to marry her. His sister told him, that

he would not get the woman, that she refused all the fine young men who asked her and that she would not like him. But he kept begging his sister to go and tell the woman, that he wanted to marry her. His sister finally went to the woman and told her, that her brother was very anxious to have her as his wife, and she said: I hope you are willing to marry my brother. The woman said to her: Yes, everybody in the camps wants to marry me and yet I do not like to be married. But now I shall not refuse your brother, but one thing I must tell him: I am always longing to be quit with Red-head for killing my husband. He must go and kill Red-head for me. If he kills him, I shall marry him. The woman went back to her brother and told him the answer. The young man was surprised to hear this, for every one knew, that Red-head was a very fierce man. Then he said to his sister: I shall try my luck and see if I can kill Red-head. So he left at once to hunt Red-head up. He was going about for a long time. At last he came to an old woman who was living by herself. He asked this old woman whether she knew anything about Red-head's camp. The old woman told him, that she did not, but that he must go on to the next camp, where another old woman was living by herself. So he went on to the next camp. This old woman was living in a large rock. She had a bear by way of a dog, which was tied fast outside of her rock-house. The young man came to the rock-house. The bear was growling at him when he stood before the doorway. He called the old woman and begged her to quieten the bear before it would bite him. The old woman opened her big rock-door and told the bear not to bite the young man. Then she asked him: What is the reason you come this way and what are you going to do? He told her: I am looking for Red-head, whom I must kill. Then she told him to come inside her house. He came in with the old woman. Then the old woman told him, that she had once had a son who had been killed by Red-head. That she was always feeling bad about it and that she would like to see Red-head killed. She told him to stop in her house over night as she would prepare him. At night she gave him a piece of wolverine-skin, which he was to tie round his wrists as bracelets. Then she gave him a sharp-pointed elk-antler, which is called sewing-awl. She told him: This is all you will kill Red-head with. Then she transformed him into a woman. So he was a woman that night. Next morning the old woman took the young woman out, who was very finely dressed. Then she showed her where Red-head was living and told her: Now

you must go to that big ridge. There you will see Red-head's lodge. There are only three people in that lodge: Red-head, his brother and their old mother. Before going in you must pray to all the insects you see on the ground to aid you and they will hear you and help you out by magic. When she came near this lodge, she sat down on a pile of wood close by. Every insect came to her. She prayed to them to aid her and give her a chance to marry Red-head. At that time Red-head was out hunting. After some time Red-head returned to his lodge. When he came in, his mother was going out to fetch wood. She saw the fine young woman who was sitting in the forest. She said to her: What do you want? The young woman told her, that the reason why she had come was this, that she wanted to be married to her son Red-head. The old woman told her to wait outside. She herself would go in and tell Red-head about it. She went into the lodge and told her son Red-head: There is a woman outside; she is the best-looking woman I ever saw. You should marry her and you should not kill her. Red-head said to his mother: Bring her in and I shall see her. The old woman brought her into the lodge. When Red-head saw this woman, he told his mother: You may sleep with her to-night and to-morrow you must wash her clean. The old woman slept with the young one. Next morning Red-head cut out pieces of buckskin for moccasins. He said to the young woman: Now you must bead these moccasins and you must finish them before I come back to-day. He also cut out a pair of leggings and told the young woman to bead these too, with porcupine-quills. Then Red-head went out hunting. After he left, the old woman said to the young woman: I did not have pity on many women who married my son before. Several married my son and my son killed them, but you are the first woman I should like to have as my daughter-in-law. Try your best to-day to get ready with the moccasins and the leggings before Red-head comes back. The old woman gave her some porcupine-quills that had been prepared to be used for beading. The young woman told her, that she would go outside into the brushes, to bead there, because it was a shady place. She went out with them into the brushes, where she came to a multitude of ants. She prayed to them to aid her beading the moccasins and the leggings. And she told them, that she must finish them before sunset. Then she laid the moccasins and the leggings down in front of the ants and went to sleep. She fell asleep. About the middle of the afternoon she heard somebody drop the moccasins and leggings in front of her. Then she heard somebody saying:

Here are your moccasins and leggings, they are beaded. When she looked at the moccasins and the leggings, she saw, that they were very pretty. She took them up and went back to the lodge with them and showed them to the old woman. When the old woman saw them, she told her, that these were the prettiest moccasins she ever saw. Red-head came back. Before he came inside the lodge, his mother took up the leggings and the moccasins and brought them outside to show them to Red-head. Then she said to Red-head: Now, my son, pity me and marry this young woman, for I like her very much as my daughter-in-law. Red-head said to his mother: Now, mother, she is your daughter-in-law. It was night and Red-head went to bed with his new wife. The young woman's eyes still showed, that she was a man. Red-head had pets: magpies. These magpies would say: Red-head's wife has man's eyes. And the old woman would get angry with these birds and would hit them and they would fly away. When it was morning, Red-head and his wife got up. He said to his wife: I shall not go out hunting to-day, we shall go to that hill and sit down there, for I want to look around. When they came on top of the hill, Red-head told his wife: You look for lice on my head as a pastime. Then he laid his head on his wife's lap. The woman did not look for lice but she was just playing with Red-head's hair. Finally Red-head fell asleep and his wife laid his head down on the ground and shook him, to see whether he was sound asleep. When she knew he was, she took out the sewing-awl, which she had hidden under her moccasin-laces. She then took a stone and stuck the sewing-awl in Red-head's ear-hole and knocked it in with this stone. Red-head did not move at all and was killed by his wife. Then the woman scalped Red-head and went away with the scalp. After some time Red-head's mother said to her youngest son: Your brother is lying on top of the hill, alone; go up and see what is the matter with him. The boy went up the hill where his brother was lying. Then he saw, his brother had been killed and scalped. He ran back to his mother. He told her: My brother has been killed and scalped. When the old woman heard this, she ran to the hill where her son was lying. From this hill she followed the tracks of her daughter-in-law. By this time the young woman had come close to the old woman who lived in the rock-house. She called the old woman. Then Red-head's mother was about to catch her. Then the old woman of the rock-house opened her door and the young one ran in; then she was safe. Red-head's mother came running in front of the door and begged the old woman to let

her in, but the old woman told her to go away. The other old woman kept begging her. At last she opened her door and told her to come in. When Red-head's mother was going through the doorway, a big stone fell down and smashed her head. She was killed. Then Red-head's brother was living by himself. The young woman stayed over night with the old woman in the rock-house and gave her half the scalp. The old woman changed her back into a man that night. Then she told the young man, that he must go back with half the scalp and show it to the woman and that she would believe, that it was Red-head's hair, as it was red. So he set out home next morning. After some time he came home. Then he made a dance that is called war-dance. He danced and all the people of the camps were singing songs. When the dance was finished, he gave half the scalp to the woman who had told him to kill Red-head. When he had given her this hair, he got her for wife.

[Cf. UHLENBECK nsbt 123 sqq.]

Weird adventures of some young men.

Once there were four young men who went to the war. When they were on the prairie, they made a shelter to stay in over night. When night came, they all went to sleep. When it was morning, one of them went out to get some wood to make fire with. When he came to the doorway, he saw a hairy-looking thing he did not know. He tried to step over it. Then it went up. He could not step over it. He tried to crawl under it, but it drew itself down on the ground. Then he got afraid. He awaked the others and told them what he saw. Then they all jumped up from their beds and went to the doorway and looked at the living thing they saw. One of them said to the others: Let us build a fire on top of it and it will get out of our way. They did. Then the thing was all burned up. When they came out of their shelter, they did not see head or tail on it. One of them said: It looks fine to eat, let us taste it. The flesh was very white. He took a piece of the flesh and ate some of it. He said to the others: That tastes fine, come and help yourselves to it. The others were afraid of it and refused to eat it. They went off. After they had got far, this man who had eaten some of it, said to the others, that he was feeling very queer. The others asked him: How do you feel?

Before he could say another word, he fell down dead. He was poisoned by this animal he had eaten. They went on. They camped near a wide river. When night came, they all went to bed. Before they fell asleep, one of them saw a man coming into their camp who did not have any flesh on his body, but bones only. It was a ghost, what he saw. He then awaked the others and told them to get up and look. Then they all looked up at the ghost. The ghost was sitting quite close to the fire-side. He was making the fire with his bony hands. He then leaned back again, covered his face with his hands. One of the men prayed to the ghost and begged him to leave the camp and not to frighten them any more. Then the ghost immediately repeated the words the man had spoken. Then the man who had prayed to the ghost loaded his gun and told the ghost not to stay there any longer, else he would shoot at him. The ghost repeated his words: I prayed to you not to frighten us any longer. If you do not leave our camp, I shall shoot at you. Then the man shot the ghost just between his legs. When he was shot, the ghost fell back and stood on his head, his legs up in the air, kicking, crying loudly. Then he left the camp. After he went out of the camp, the men heard him howl like an owl and they could hear he was going off. At last they could hear just a little of the noise he was making. The man who shot the ghost was paralyzed. Towards morning he died. Then two only were left. Next day they returned to their home. On the way they tried to catch some young deer. When they could not catch these young deer, they saw a pack of wolves fighting their prey, a buck. The men looked on and at last the wolves killed their prey. And then the wolves butchered the buck like human beings. One of them cut the buck's leg. Then he walked with this leg to a stone and broke it in two to eat the marrow. The men were very anxious to know how he could get the marrow out. When the wolf had broken the bone, he sat up like a man. Then he held this bone in front of his penis. And then he stuck his penis into the marrow. Then he drew it out again and some marrow went with it and he licked it. He did this several times. When he had got out all the marrow, he sang a beautiful song. The young men were frightened and astonished to hear the wolf singing. Then they left him. After going far they saw a bear and two cubs coming towards them. Before the bear came near, she stopped, went back to her cubs, got hold of the one that was leading and threw it up in the air. Then she went to the other, got hold of this one too, which she shook first, and then threw it away like nothing.

The first cub, which had been thrown up in the air, did not move a bit. The second, which had been thrown aside, cried like a baby. Then the bear took up the little cub that was crying and kissed it as if she was a real woman. She then laid it down on the ground as if trying to make it asleep. Then she went to the first, the one that had been thrown up in the air. She took it up in her arms, but the little one was dead. She listened to her little one's heart, to listen whether it was still beating. When she knew that her little one was dead, she dropped it on the ground and cried with all her might. Then she got up and ran to a brush that was close by. She came back with the male bear and took him to the place where her little one was lying. The young men who were watching the bear, could not discover one thing, namely whether the bear could talk. The female bear pointed at her little one and watched the male bear. Then the male bear stood still, watching the dead cub for a while as if saying, that he could not bring the little one back to life. Then he went back to the brush. After he left, the female bear cried again and then ran to some high trees close by and came back with another big brown bear. When she took him in front of her dead little one, the male bear stood still, watching the dead cub. Then he walked backward, singing aloud. While he was walking backward, his feet were sticking to the ground as if he was walking on a soft, muddy soil. The men came still nearer to see how the bear would act to bring the dead cub back to life. The bear sang and took some dirt in his paws and rubbed it between his paws like a human being who is going to paint himself. He then painted his forehead yellow. After painting himself he ran to the little dead cub. He got hold of it and swung it about as if he was a real man. Then he laid it down again and did the same thing again. He then sang very loudly, swinging the little bear around. Then they heard the little bear cry, which had come back to life. Then the male bear laid it down on the ground and went off, back to the forest. Then the female bear took up her little one and kissed it. When they had seen this, they went on again and kept walking until they came back home. One of the two became a medicine-man. He could doctor a man who was about to die from illness or wounds. This he got from the bear in his dreams. And the other too became a medicine-man. The wolf pitied him and made him a medicine-man. They were the best medicine-man of their camps.

The sun trapped.

Once upon a time some Peigans were camping. For some time they were suffering from small-pox. They all died from it except two, a sister and a brother. The girl was the eldest. They took one tipi and went away from their dead folks. They camped. They had also taken their father's bow and arrows. The girl said to her brother, that he must learn how to use the bow and arrows. The little boy went out hunting birds and rabbits. On these they were living. One day the boy went out hunting. He did not return for several nights. His sister was longing for him. The boy had found, that the sun goes underneath the ground when it sets. He determined to set a trap on this trail. He untied his bow-string. This string was a very stout one. He made a loop in it and set it just on the trail. Then he went back to his camp. His sister asked him where he had been. He told her: I have been out hunting in the country. She said to him, that he should not stay away too long. Then it was night. That night seemed very long to them. Finally his sister told him: It is funny, we are having a very long night now and at other times we have always short nights during summer. He told his sister: I saw a track and I set my bow-string as a trap there. His sister said to him: Go thither and see what you have trapped. When he was told this by his sister, he got up from his bed and went to the place where he had set his trap. Before he came to the spot, it was very hot. And the trap was shining brightly. He ran back to his sister and told her, that he had trapped something very hot and shining. So they went to it. When they came near it, his sister said to him: You have trapped the sun; we must look for someone to help us to untie it. They went about calling for help. To anyone they met they would tell to go and untie the sun. They would bring them to the spot where the sun was. Before they came very near, they would be suffering from the heat, so that they looked quite black. By this time the boy and his sister were as black as charcoal. Then they would go off again to call in somebody else's aid. Finally they came to a mole. They asked this mole whether he could help them untying the sun and they went back with the mole. The mole dug a deep hole underneath the place where the sun was. When he was straight underneath the sun he went up digging until he came to the thing

the bow-string had been tied to. Then he gnawed it through and the sun was free. Then it was morning: at last the sun rose. The boy and his sister went back to their camp and were as black as negroes for ever.

The man who was pitied by a snake.

Once a man left the camps in order to see many strange things in his dreams and to come back as a medicine-man. Every night he would sleep in another place. He had seen many things in his dreams. He also saw spirits and powerful beings, but the things he saw did not please him. Al last he came to a large spring. He followed that spring as far as its mouth. He went to sleep that night as usually. This time he did not have a dream. When daylight came, he awaked. He was lying there awake. As soon as the sun rose above the hill, he saw a great big rattle-snake, which was standing upright in the middle of the mouth of the spring. He looked at the snake and was frightened. He thought, that he had come to the end of his life. The snake looked at him for a while. Then he told the man, that he should not have come to the place where he was living and that anyone who came and slept near the spring, was devoured by him. While the snake was talking to him, he was praying to the snake at the same time. Then the snake told him he should leave at once and he should not come again; that he would let him go this time. He begged the snake to let him stay near the spring for four nights only and to have pity on him and to give him some kind of medicine to be used in doctering illness and wounds and to make him a very powerful man, who could not be killed by bullet-wounds. That he had been travelling from one place to another, having bad times, starving most of the time, just only to become a medicine-man. At every word he said to the snake, the snake would erect himself still higher. He had one eye in the centre of his forehead. It shone brightly like the sun. He also had a horn above his eye and this too shone like the sun. While the man was talking to him, the snake told him, that it would be better for him to leave the spring at once, that he had no power to make somebody a medicine-man. And he told him: I do not want to see you here again in the

morning. I shall kill you if you *do* stay around here. Then the snake disappeared back into the spring. The man made up his mind to try his luck and stay till next morning and beg the snake again to give him some medicine. He stayed there all day without seeing the snake that lived in the spring. Then night came. He went to sleep. Then daylight came. He awaked with fright. He thought to himself, that it was his last day. Just when the sun rose above the hill, he again saw the snake appear from the spring. This time the snake was very angry and asked him whether he did not remember what he was told before. The man said he did and begged him with all his might, that he should not kill him but let him have what he wanted. The snake told him, that he did not pity any man who came to him. But the man kept begging and praying to him. The snake said to him: I shall let you go again this time, but go away at once. Then the snake disappeared again into the spring. The man stayed near the spring again. The third night came. He slept there again. This time he did not sleep at all during the night, for he was awfully afraid, that the snake would kill him this time. Then it was daylight again. When the sun rose above the hill again, he saw the snake appear again. Before the snake had time to talk to him, he prayed to him and begged him not to kill him; that he was a poor man. This time the snake did not say much to him. He told him, that he should have more sense and mind what he had told him and that he should leave now and not come back for the fourth time, else he would surely kill him. The snake disappeared again. The man thought he should go home and mind what the snake had told him. So he left the spring. After he went away from the spring, he thought to himself, that it would be better if the snake killed him, without anybody knowing it. He determined to try his fourth night. So he returned to the spring. He stayed there all day. When night came, he went to sleep as usually. When morning came, he awaked. The sun had already risen. Then he saw the snake again. He thought: This is my last day. He prayed to the snake and begged him not to harm him. The snake looked at the man for a while with his shining eye. Then he said to him, that he must really want to be a medicine-man. And he told him: Now, my dear son, I shall make you a medicine-man and a very powerful being, but you must do as I shall tell you to do. Go forth to the hills and look for a rattle-snake and kill it and cut it open and take out its bladder and go to the water and bathe yourself. After cleaning yourself with water cut the bladder open

and perfume your body with the contents of it and come back to me and I shall prepare you. He went to the hills at once and looked for a snake. Before he came to the hills, he saw a rattle-snake. He killed it, he cut it open and he took out the bladder. He then went to the water and took a good bath. Then he cut the bladder open and perfumed himself all over his body. Then he went back to the snake. Then the snake gave him various songs and blessed him and told him, that he would not be killed by his enemies or powerful beings, that he would be a very powerful man. He went back to his own people and was very glad to get home. His people were also very glad to see him back alive. After some time he summoned everybody in the camp to go to the war with him. He was the leader of this party. After some time they came to a band of Sioux Indians. Then they thought they would have a war with the Sioux Indians. In this way the war began between the Peigans and the Sioux. The leader of the Sioux was Iron-horn. All day long the fight was going on. The Peigans got the best of the Sioux Indians. Next day the fight was still going on. Early in the afternoon the Peigans and the Sioux could not stand fighting any longer, for they were all very hungry and thirsty. Then Iron-horn met Rattle-snake (so the man was called) and they had a duel. At first they were standing in front of each other, shooting at each other without hurting one another. At last they threw their guns away and drew their knives. First Iron-horn stabbed Rattle-snake in his side. When he stabbed Rattle-snake, his knife could not penetrate into Rattle-snake's body but it broke off as if he was stabbing a hard rock. And Rattle-snake thought, that he would surely kill Iron-horn with his knife. He stabbed him. When he stabbed him in his side, his knife just curled up as if he had stabbed a rock. Then Iron-horn turned into a buffalo-bull. He stood raging, he had iron horns. He was about to butt him. Rattle-snake turned into a rabbit and ran away. When Iron-horn saw, that he could not catch him, he turned into a sparrow-hawk. He flew after the rabbit. Then Rattle-snake turned into a grizzly-bear and Iron-horn again turned into a buffalo. Iron-horn was getting the best of Rattle-snake. He butted him with his iron horns. When Rattle-snake saw, he could not fight him, he turned into a great big rattle-snake. He bit Iron-horn in his nose. When Iron-horn was bitten by the snake, he dropped dead. The fight was ended. The Sioux and the Peigans had stopped fighting while Iron-horn and Rattle-snake were fighting. Rattle-snake went back to his own people and told them he would never be killed by any

person, animal or any kind of spirits or powerful beings. And he told them how the snake of the spring had behaved towards him. From that time the Peigans seem to be the most powerful tribe. And they were known as the best fighters.

The young man and the turtle.

Once upon a time two young men went to war and went to steal some horses from other tribes. While going, they got very tired and thirsty. They passed a lake and they saw a great big turtle. One of them said to the other: it would be a fine thing for us to ride on the turtle's back. The other said: The poor fellow would not like it if we rode on his back. But the other was a foolish man. He kept saying, that it would be fine to have a ride on the turtle. At last his friend did not say anything more about the turtle. So the other walked up to the turtle and stood upon its back, laughing and shouting and telling his friend to do the same. His friend said to him, that he would not step on the poor fellow's back, but that he would just follow him and look on. When the turtle was about to walk into the lake, the young man tried to step off its back. His foot stuck to the turtle's back as if it was glued to it. He then called his friend to help him off. By this time the turtle was walking into the lake. Then his friend got hold of his arms and tried to pull him off the turtle's back. Then he got very much frightened. At last his friend gave up helping him. It was knee-deep by this time. The turtle kept walking with him into the lake until the man disappeared into the water.

Origin of the grass-dance.

Once upon a time (not very long ago) a Sioux Indian was living in his lodge all by himself. Every day this man would go out hunting on the prairie. One day he went out as usually. All day he was out hunting on the prairie. Towards evening he returned to his camp. Before he could reach his camp, it was dark. There was a high ridge in front of his lodge. While going over this hill he heard a big base-drum[?]. He stopped and listened to this noise.

He heard men singing and beating the drum and he heard bells jingling. He stood there for some time and it seemed very queer to him. At the same time he was afraid and anxious to know what this noise meant. Then he encouraged himself to go to his lodge and to see what was going on there. Finally he went down the hill to his lodge. Before he came near, the noise stopped. He kept going on. All at once he saw roosters running out of his lodge. He knew very well, that these roosters had been making the noise. He went into his lodge. He went to bed and while he was lying in his bed, he was keeping this drumming and jingling he had heard in his mind all the time. He heard the song too. That song was very beautiful and he was very anxious to know what this dance could be. He fell asleep. In his sleep he saw these roosters, that he had heard, coming into his lodge in the shape of a man. This man said to thim, that he should not be sorry for being disturbed: he would be given the dance. After telling him this the man called to some people outside to come into the lodge. All of them had painted their faces in many different colours. But they had not painted their faces all in the same way. They were very prettily dressed. Some wore buckskin suits, feather head-dresses, porcupine-quill head-dresses, porcupine-quill moccasins and they had bells round the legs. They were not dressed all alike. At the east-end he saw four men sitting round a big drum and at the west-end he saw several men who had feather dancing-belts. Some had clubs, prettily beaded, and beaded hatchets. He also saw one man at the east-end who had a whip and one man who had a sword and, in the middle of the crowd, one who had a beaded arrow and another with a beaded whistle. While seeing all this, he was told by the man whom he saw first in his sleep: Now, look at these young men, how their faces are painted and how they are dressed and at these men who have dancing-belts round their waists and who are considered as the leaders of the dance. And then the man told him to look at the man who had the whip and he explained to him, that this man would whip any man who was not willing to dance while the dance was going on. Then he told him, that the man with the sword would do the same thing. And then he spoke to him about the man who had the whistle and about the drummers. He told him to look on closely and to listen carefully and then he told the drummers to go on with their songs. He saw the drummers beating the drum and he heard them yelling before starting their song and then they began to sing. He heard very wonderful songs. He saw all these young men who were

dressed up, dancing about. This dance went on for some time. Then the man told him, that there would be sung a certain song for the men who had the bells. Then these men were dancing round in a circle, four times. Next came another song. The man with the whip got up and danced on this song. Another song was sung for the man who had the sword. And another for the man who had the whistle and still another for the man with the arrow. This arrow was used as a dog-meat fork. Then the man was told to keep this dance in his memory, to establish it among his people, for the young men especially. After he awaked, he knew it by heart. Then he summoned all the young men and they talked it over. They all liked to see it and to dance this dance themselves. So it was danced first by the Sioux Indians. To-day it is called the „grass-dance".

Another story about the grass-dance tells, that the Crows discovered it. One of them saw a band of antilopes, which were dancing it.

APPENDIX II:

ETHNOLOGICAL COMMUNICATIONS.

Naming.

When a man has a child born and he is not able to give this child a name himself, he will call a chief or some old man to come to his lodge. He will tell him, that he has got a child, that he wishes to raise this child, that he wants it to have good luck, not to fall ill, and that he should like him or her to be useful. He will beg the old man or the chief to pray for him or her and to give him a name. Then this old man or this chief tells the father to take his choice, which name he should like for his child: after battles or after stealings or after the old man's dreams and what he heard from spirits and powerful beings. If the father answers, that he should like to have his child named after stealing, then the old man or the chief will ask the father which stolen thing he wants to name the child after: a shield, or a horse; or a spear, a gun, or anything he has stolen from their enemies. The father of the child will reflect on it for some time. Then he will think of a certain thing that would be a good name for the child. He will then perhaps say, that the child should be named after „gun". Then the old man or the chief who is to give the name, will think it over. He will then perhaps give it the name of „Takes-a-gun" or „Takes-gun-woman". Then he will pray for the child, that it may have good luck and may be safe from all illness and that it may be useful when grown-up. Or suppose he is going to name the child after battles he fought, he will give it a name like „Good-stab" or „Many-strikes" or „Stabbing-him-with-his-own-knife-woman (Auatâχtsimakei)" or „Many-kills" or „Crow"- or „Sioux"- or „Assiniboin"- or „Snake-Indian". These tribe-names are given because the old man or the chief killed Indians of these tribes. When the child is a girl, „-woman" will be put at the

end of the name, when it is a boy „-man" will be put at the end, for instance: „Many-massacration-woman" or „Many-massacration-man".

The old Mountain-chief gave several names after the stealing of a black horse from the Crows. It was considered as the best horse. He stole it in the day-time. He gave his son the name „Black-horse-rider" because he had the good fortune to steal this horse without any trouble. And he gave his daughter the name „Day-steals-woman" because he stole this horse in the day-time. He also gave a nephew of his the name „Day-rider" because he rode this horse during the day. He also named one of his daughters. He fought the Cree Indians. He was chasing after a certain Cree Indian, whom he expected to kill very easily. This Cree Indian was a big, tall man. He overtook the Cree and got hold of his braid and tried to pull him down backward, but he was not able to do so. All at once the Cree Indian faced Mountain-chief. He got hold of Mountain-chief's hair. Then he [Mountain-chief] bent his head. The Cree Indian drew out his big knife. When he was about to stab Mountain-chief in the back, Mountain-chief parried the knife while it was coming down. He then grabbed the knife and took it away from the Cree Indian. He stabbed the Cree Indian between his ribs and killed him with his own knife. So he gave this daughter of his the name „Has-killed-himself-woman". He also gave a name to his grandson. Before giving a name to his children or grand-children, he would first tell the complete story of how he did the stealing or the fighting. Once, while fighting, he was wounded at his leg. The Sioux Indian who shot him, alighted and ran away from his horse. And Mountain-chief took the horse and got on it and chased this Sioux. He thought he would pay him for what he had done to him. Then all the Sioux and all the Peigans did not shoot for a while but watched Mountain-chief when he was chasing the Sioux Indian. Before the Sioux Indian came to his own people, Mountain-chief was about to run over him. All began to shoot at Mountain-chief, but Mountain-chief did not turn back. Finally he run over this Sioux Indian with his own horse. Before the Sioux Indian had time to get up, Mountain-chief jumped off the horse and straight upon the Sioux Indian and stabbed him dead and scalped him. After relating this accident, he gave one grandson of his the name „Chased-by-his-own-horse". He then said, that it had been a narrow escape; and good luck, that he never was hit by the Sioux who were near him when he stabbed the Indian. That he wished, that the boy would have good luck and that he may get out of his troubles all through his life.

To another grandson he gave another name. Before he named him, he spoke like this: In my younger days I often made mischief around the camps, but I never got into trouble by it. Then he told, that he stole lots of things and horses from his enemies. That he fought in many wars, with many different tribes, and that he was known by many different tribes. That he always got out of danger without being much hurt. That he was shot but twice. He then said: Now, my enemies had very good chances to kill me. I do not see how they could possibly miss me when they were standing in front of me, shooting at me with their guns. All the different tribes heard my voice and would recognize my voice every time we had war. This yelling during the fight I did because I always thought: It would be better for me to get killed by a gun in a quick way. Now I shall give my grandson the name of „Every-body-heard". May he have good luck, get no illness, may he not get into trouble among his own people and be useful and honest when grown-up.

He gave another name to another child (one of Tatsey's children). He told the story first. Once his own people were all camping together to celebrate their medicine-lodge. Beyond the river was the band of Flatheads and Kootenais. The river was very high; it was the Missoula river, which the Peigans call „the big river (Ómæχkæχtaye)". From the other bank the Flatheads were making signs to the Peigans to cross to them. Every-body of the Peigans distrusted the Flatheads and Kootenais: they would shoot them if they crossed the river. Then Mountain-chief praised and encouraged his people and asked who of them were willing to go with him. Four other chiefs told Mountain-chief, that they were willing to go with him. Then they went into a boat and pushed off from the shore. A violent wind came, which made fierce waves. When Mountain-chief looked at the four other men, he saw them all sit shivering with frightened, pale faces. He saw, that these men were frightened by the water and that the white man who was paddling was also frightened, and he knew, that he could not do anything with the boat. The boat was in danger of sinking. When Mountain-chief looked back at the side where his own people were camping, he saw everybody running up to the bank and watching them. The same with the Flatheads and Kootenais. Then Mountain-chief thought: It will be a good thing to be drowned and not to be killed by the Flatheads and Kootenais. Then he said to the four chiefs who were with him: You are no children or women, you should not be frightened by the water. He also told them, that

the water has no knife or gun to kill them. That they should conquer their fright and make their hearts big for that they were to meet the Flatheads and Kootenais. He was talking loudly and said, that he was willing to go to the land of Spirits, that no one on this wide world can step over death. He then yelled and sang aloud. This frightened the chiefs very much. The boat did not upset. The wind abated. The white man kept paddling the boat and they came across to the Flatheads and the Kootenais. The chief of the Flatheads and Kootenais shook hands with them and invited them to come to their camps. The four other men who were with Mountain-chief were invited by other Flatheads and Mountain-chief himself was invited by a young Flathead Indian who was well dressed and who had a beautiful-looking horse. This Flathead got on his horse and made signs to Mountain-chief to get on behind him. He did. They went full-speed to the camp. Before they went through the camp, he heard women and men shout and he heard gun-shots. Then he had bad feelings. At last they came to this man's lodge. The Flathead made signs to him to get off. Both got off the horse. Then they went inside the lodge. As soon as they entered the lodge, this Flathead made signs to Mountain-chief that he would have him as his friend. Then he sat down with him. By this time the lodge was crowded with Flatheads and Kootenais and Mountain-chief still heard the shouting of men and women and the gun-shots. Then he thought: The four others must have been killed already. And he thought, that he himself would be killed last. He thought so because the Flatheads and Kootenais who were crowding this lodge had their guns and knives with them, ready for use. He was frightened but did not show it. Everybody in the lodge was watching his eyes. The young man who took him into the lodge made signs to him to look at him. So he did. Then the young man explained to him with signs: I am the chief of the Flatheads and Kootenais. I had many hard fights. No one ever frightened me in my life. Nobody ever wounded me with a bullet. He also told Mountain-chief, that he should not be afraid, that nobody in the camp would hurt him. That the first man who showed a mind to kill Mountain-chief would be killed by him. That Mountain-chief would see his own people back that very day. This made Mountain-chief feel glad. Then the man talked Flathead to his own people who were crowding the lodge. As soon as he had done talking, they all went out. The shouting and the shooting was ended. The whole afternoon he stayed in the lodge with his new friend. After some time the man told Mountain-chief to get ready to go back to his own camp. He

also got some presents from him and a race-horse. He and his new friend got on their horses. He made signs to his friend, that he was afraid to cross the river on this horse. His friend answered with signs, that the horse was very strong and a good swimmer. Then they crossed the river. When they came across, he took his new friend to his lodge and gave him presents, also a race-horse. Then he accompanied him to the river to take care that no Peigan would hurt him. His friend went back to the other side and he himself went back to his lodge. When he had finished this story, he said again, that he wished, the child might have good luck, no illness. And that he would give it the name of „Every-body-watched".

[Cf. Uhlenbeck, Geslachts- en Persoonsnamen der Peigans. Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, Afdeeling *Letterkunde*, 4e Reeks, Deel XI p. 4 sqq.]

COMMUNICATIONS ABOUT CLANS, FAMILY RELATIONS AND INDIVIDUALS.

It is considered a mean, awful thing to marry a woman of your own people. One is not allowed to marry anybody who is any kind of relation to one.

The Fat-melters.

The Fat-melters are all pretty well-to-do people, honest and good-natured. There are but few who are not honest among their own people. They are very active people who go to the war and steal horses. But a few of them are not active and never go to the war. One thing is bad regarding this people: they like to enjoy themselves talking smut to each other, and their wives do the same. These people like to marry their close relations among them [this means: they intermarry]. The women like to do the same thing. They also like to have sexual intercourse with their own brother's wife. The girls and the women do the same thing.

Main chief of the Fat-melters was: Nyókskatosi (Three-sun), called by the whites Big-nose, married with Ksískstækyake (Beaver-woman). Nyókskatosi adopted Ixkitópyotæpatsèkami (Rider-crane), commonly known as Charles Reevis, son of a half-breed woman, married with Étomauayake (First-strike-woman). Rider-crane's daughter is Matsenámayake (Fine-gun-woman). His sons: Louis, called Big-nose, Jim, Charles and Apikitapi (Scabby-man). His step-sons: Enǽkseekayi (Little-mink), government's name Sam Scabby-robe, Akáinamæχka (Many-guns), g.n. David Scabby-robe, Joe Scabby-robe (no Indian name). Enǽkseekayi is married with Enáksinopăχkumi (Small-fox-howl-woman), belonging to the same clan. His daughter is Áistasipistăχkumi (Common-owl-howl-woman).

Chief after Nyókskatosi was: Kenáksapopi (Little-plume), m.w. Năχkétsiso (Different-cut-woman). His sons: Inépota (Flew-down), g.n. Louis Little-plume, Istækáni (Depend-on), Ixpokǽnastæχkæχ-komiopi (Shot-down-both-the-horse-and-him), g.n. James Little-plume. His daughters: Kayetsáχkumi (Howls-on-top), Mary and Josephine Little-plume.

In 1904 Ixpokάnastaχkaχkomiopi was committed to 40 years of penitentiary. He killed a sleeping man who had once struck him, while drunk, and that man's wife and two children and a little baby that the woman carried on her back. After doing this he went back across the creek. While passing Running-owl's house he killed two girls who were outside. He then went into his house. He took out his wife to kill her, but the gun missed fire. Then he threw her down and cut her throat. The woman died; she was pregnant. Then he tried to cut his own throat. His face was black. About nine o'clock in the morning people came to the place: the sheriff, the agent and two doctors. The agent and the sheriff asked who did the murder. He said: One tall man who had his hair cut short and who was dark-complexioned and who wore a pair of leather chapps [a kind of cow-boy trousers]. But this was false. The agent and the sheriff believed it. When he was taken to the police-station in Browning, he thought, it would be better to give himself away. Then he said to the agent: I shall confess. I did the murder. I thought: I shall get quit with Wakes-up-last. The night before yesterday Buffalo-hide and Henry Hungry came in with some liquor and made me drunk. I was so drunk, that I could not stand upright. I went to bed and fell asleep. When it was day-light, I awaked sober and I remembered, that I had promised Wakes-up-last, that I would get quit with him some day. So I took my rifle and a belt full of cartridges. I took my horse out of the stable. I mounted it and rode across the creek to Wakes-up-last's house. I came to the door and knocked it. He told me: Come in. I said to him: You have slept late. He said: Yes. Then I told him: You remember what I promised you? Before he had time to answer my question I sent a bullet into his eye. His wife ran out. Then I sent a bullet into her head. Then I pitied the three children, so I thought: It would be better to kill them too. So I killed the two girls and the baby that was carried on its mother's back. I shot them all into their heads. Then I thought: Now I shall go across the creek and clean up my own house first and then Running-owl's house. Thence I shall go and kill as many people as I can and shall save one cartridge for myself. When I passed Running-owl's house, I saw two girls who were chopping wood, both about twenty years old. I shot one of them. The other was about to run into the house. I hit her and I went on to my own house. Then I took my wife out of the house. When I shot, my gun refused. I threw it down and took out my knife. While I was trying to cut her throat, she was calling for help as loudly

as she could. Running-owl is a damned coward. He should have come out like a man and should have helped his sister. I got hold of her and cut her throat. She fell down dead. It is lucky for Running-owl that he was lying hidden in his bed like a coyote, else I had butchered him. When I looked at my wife lying on the ground, with her face turned upward, she looked just as if she was only sleeping. Then I was very sorry that I killed her. Then I thought: I shall go to the land of spirits with my wife before she goes far away. I looked at her face once more and I kissed her. That made me damned near crying, but I thought: No use, I shall see her in just a minute. Then I took my knife again. Then I cut my throat. I could just feel the blood running down on my body. Then I thought: I shall not die from it. I cut my left arm to cut the artery to bleed to death. And I just saw my blood spouting up about ten feet high. All at once, while I was looking up to the sky, I felt like being blinded by somebody. I could not see any more. Then I was shaking all over, then I did not know anything. I do not know how long I have been lying there beside my wife. I awaked. I saw people surrounding us, the agent, the sheriff and two doctors. The doctor cured me. This is what I have done, as far as I know. My dear friends, do not be sorry for me: it would be better for me to be killed by the white men or to be hanged.

Then he was sent to penitentiary. He is twenty-six years old now [1910]. He behaves well in penitentiary: he is in the [musical] band and he is very skilful in braiding horse-hairs.

A nephew of Kenáksapopi is Ápoyotoksi (Yellow-kidney), m. w. Immoyíski (Hairy-face). His son: Saâ̂stsikixkinä (Flat-side-head), g. n. Mike Yellow-kidney, was in penitentiary in the summer of 1910 for stealing horses.

Other heads of families belonging to the Fat-melters are:

Ekotsésapopi (Red-plume), m. w. Ékaistæpinnima (Catches-before), blood Indian woman.

Otæχkúisipistoyi (Yellow-owl), m. w. Margaret Spotted-bear (no Indian name), Black-doors.

Makúyisapopi (Wolf-plume), m. w. Étomauayakeei (First-strikes), All-chiefs. In 1910 Makúyisapopi was one of the two chiefs of this clan.

Ómæχksìstsepænikim (Sparrow-hawk), m. w. Á'χsiksipistakei (Indian-pillow-woman), Fat-melters.

Penotúyomæχkani (Running-fisher), m. w. Netásepiake (Chase-after-enemy-alone-woman), Fat-melters.

Manókini (New-breast), m. w. Innáske (Long-face), Fat-melters.

Enésikini (Buffalo-hide), m. w. Kixtsípimyake (Spotted-woman), Black-doors.

Ápautsisapoyi (Looking-for-smoke), m. w. Epetsístayake (Dived-out-woman), Buffalo-chips.

Étspyăχketopi (Middle-rider), m. w. Kátaităχkyayake (Not-really-bear-woman), Black-doors.

Neókskaunistayi (Three-calf), m. w. Námaimatake (Takes-gun-woman), Blood Indian woman.

Ápaisiksinæmmi (Black-weasel), either m. w. Pǽstse[?] or with Natóχkstse (Medicine-shell), Bloods. The other chief of this clan in 1910.

Sǽtapikstòkitayi (Split-ears), m. w. Esinǽχsenikei (Fine-killing).

Ísistsekoæni (Wolverine), m. w. Páyotapoauæχkayi (Walking-back-to), Fat-melters.

Stǽmiksesiksinæmmi (Black-bull), m. w. Akénausei (Makes-her-looks-like-woman), Blood Indian woman.

Nisǽmayokayi (Long-time-sleeping), m. w. Páyotänixkætayi (Calling-back), Fat-melters.

Óki (Root), g.n. Henry Hungry, m. w. Neétæχtaitapiake (River-people-woman), Cree Indian woman.

Sikskénayi (Black-face-man), m. w. Sépisisoyàke (Night-cuts-woman), Fat-melters.

Ǽχsänayi (Good-gun), g. n. Jim No-chief, nickname Dandy Jim, m. w. Isksípyayi (Brings-back), Fat-melters.

Immoyésokasimi (Hairy-coat), m. w. Kanókani (Old-medicine-lodge), Bloods.

Sépenamæχka. (Takes-gun-at-night), g. n. John Night-gun, m. w. Otχkúikaisi (Yellow-squirrel), Fat-melters.

† Sákyautsisei (Still-smoking), m. w. Istsitsáutăχpotàkei (First-snowstorm-woman), Fat-melters, daughter of Ápaisiksinæmmi.

Sistsáuanayi (Bird-rattler), m. w. Náipistsake (Rag-woman), Fat-melters.

Stǽmiksesæχkùmapi (Bull-boy), g. n. Daniel Bull-plume, m. w. Ǽχsipiksakei (Good-strikes-woman), Bloods.

Apinákuipeta (Morning-eagle), m. w. Etăχkitauayakei (Strikes-on-top-woman), Buffalo-chips.

Makúyistapistani (Strangle-wolf), m. w. Náyistotsinni (Holds-on-both-sides), Blood Indian woman.

Pétäpuka (Eagle-child), m. w. ?

Páksikixkina (Smash-head), commonly known as Mud-head, married?

The Bloods.

In the olden times most of this people were active and brave and rich and all of them were friendly and honest. They too liked to talk smut, but they never married among their own relations. To-day these people are still enjoying themselves talking smut, but not to women nowadays. Most of them are still kind and honest people, but a few of them are not honest. However, they never get into any serious trouble (such things as killing, stealing). They do not like to see their own people getting into trouble by fighting, for they will fight together. But this never happened yet. But few of the women are very honest now, most of them are not. They can drink whisky, smoke and are crazy after men and lie just as well as men.

Heads of families:

Nínaistako (Chief-mountain), called Mountain-chief, m. w. Ksístapinamayàke (Nothing-gun-woman), Blood Indian woman. One of the two chiefs of this clan.

Síkimiȧχkitopi (Black-horse-rider), g n. Walter Mountain-chief, having been m. w. Sesákunski (Spotted-forehead), g. n. Annie Bull-plume, Blood Indian woman.

Íssokuyomaχkani (Heavy-runner), m. w. Ksístapiniskimmä (Nothing-buffalo-rock) [a rock or stone, having the shape of a buffalo-neck, that does not exist, but has been seen in a dream or something like that and is worshipped; explanation of Síkimiȧχkitopi], All-chiefs.

Stámiksonista (Bull-calf), m. w. Náipistsake (Rag-woman), belonging to a different clan.

Nátχkotχkitopi (Double-rider), m. w. Ksistúyetsima (Was-astray), Northern Peigan Indian woman.

Námaχka (Takes-gun), m. w. Akémi (Woman-body), Fat-melters.

Á'kaina (Old-chief), m. w. Apinákake (To-morrow-woman).

Ékasaχkumi (Shoots-ahead), son of Á'kaina, g. n. John Old-chief, m. w. Emma Morning-gun, Fat-melters.

Páyotsinnautsei (Hold-each-other), g. n. John Kicking-woman, a wrong translation of Kipitásoyekaksin, his father's name, which means Old-woman-stretches-her-leg, m. w. Matsòomótsta (Fine-massacre), Buffalo-chips.

Síkȧχkeka (Chew-black-bone), m. w. Máni (Indian pronunciation of Mary), Not-laughers.

Sóatseixpòtamiso (Tail-feather-coming-over-the-hill) or Akáunȧyi

(Many-shots), Indian nickname, by the whites nicknamed Brockie, m. w. Piksékseпätapyake (Snake-Indian-woman), Fat-melters.

Sépistokosi (Owl-child), brother of Nínaistako, m. w. Máni (Mary), Blood Indian woman. The other chief of this clan.

Áyisuyisami (Medicine-boss-ribs), m. w. Sikskyáke (Black-face-woman), Bloods.

Sáukixtsoyi (Stretch-out), g. n. John Head-carrier, m. w. Sepéinimake (Night-catches-woman), Camping-in-a-bunch-people.

Páyotstso (Meet-together), g. n. Barney Calf-ribs, m. w. Matsésepii (Fine-chase-after), Fat-melters.

Sepistúikimani (Owl-top-feather), m. w. Síksikekayàke (Black-spot-back-woman), Not-laughers.

Issoksínamayi (Heavy-gun), m. w. Á'χsotamake (Fine-leader-woman) and Sékitsòake (Black-good-looks-woman), full sisters, Bloods.

Ksámaskinä (Hump-back), m.w. Náχkitsoake (Good-looks-woman), Skunks.

Enéstamase (Buffalo-grown), called Buffalo-body, m.w. Áuotanyake (Shield-woman), Buffalo-chips.

Peksí (Chicken), m.w. Á'χsaipemi (Came-inside-all-right), Black-patch-people.

Emåyénam (Hairy-looks), g.n. Oliver Sandoval, half-breed, father white, m.w. Sekayáke (Mink-woman), Bloods.

Éksisakåyi (Meat-eater), g.n. Tom Kyaio, half-breed, father white, m.w. † Ayíkski (Shady-face), Bloods.

Piyí (Pemmican), g.n. Peter Marceau, half-breed, father white, m.w. Maggie Rose (no Indian name), Lone-fighters or Lone-eaters [S. told me that these are different names for the same clan; doubtless he is wrong].

Ispíksise (Thick-ass), g.n. Peter Cadotte, half-breed, father white, m.w. Matsóomòtsta (Fine-massacre), All-medicine-men.

The Lone-eaters (or Lone-figthers).

They like to fight among themselves and they are stingy about their grub and they are selfish even among themselves.

Heads of families:

Kátaisokàsimi (No-coat), m.w. Máni (Mary), Not-laughers. Chief of this clan.

Soyá (Wades-in-water), m.w. Sótoake (Knife-case-woman), All-chiefs.

Kátaukyayo (No-bear), g.n. Henry No-bear, m.w. Tápake (meaning unknown to S.), same clan.

Mékaninnima (Painted-wing), m.w. Étäχketauayake (Strikes-on-top-woman), Bloods.

Káka (meaning unknown to S.), g.n. Eddy Running-crane, m.w. Otsikóani (Brown-calf), All-chiefs.

Makskeánikapi (Bad-looking-face-young-man), m. w. Sæχkáke (Short-woman), Fat-melters.

Sépyote (Night-comes), m. w. Áuatäχtsepiàke (Chase-it-with-his-own-woman), Camp-in-a-bunch-people.

Séksipa (Bite), his deceased wife belonged to the Black-patch-people.

Nápĭnna (Old-man-chief), m. w. Nátχkosipistàke (Double-owl-woman), Flathead Indian woman.

The Black-patch-people.

These people always had black-patched moccasins.

Heads of families:

Imitáikoani (Little-dog), m.w. Soyáuauæχkàye (Walking-in-water), Bloods. Chief of this clan.

Ómæχkokuyàtose (Big-wolf-medicine), m.w. Matsóomòtsta (Fine-massacre), Not-laughers.

Ómæχkaisto (Big-crow), m. w. Ámeaseitsitsko (Bushes-up [?]) and Apiksístsimake (Glass-woman), both Lone-eaters.

Áikæχtsei (Gambler), m.w. Máni (Mary), Not-laughers.

Stǽχtapautsìmmi (Under-swims), wife belonging to the Bloods.

Pistspíta (Falls-inside), nickname, m.w. Otsémi (Guts-woman), Lone-eaters.

Stǽmiksèna (Bull-chief), m.w. Aikǽχpsiso (Many-cuts-with), Fat-melters.

Manikápeinämi (Young-man-chief), m. w. Áuatäχtsiso (Cuts-it-with-his-own), Blood Indian woman.

The Buffalo-chips.

They do not like to go fetching wood: they just burn buffalo-chips all the time.

Heads of families:

Ápassis (Weasel-fat). Chief of this clan.

Pǽχtsisimake (Stabs-by-mistake), m.w. Ksestsikúmikamosàke (Steals-in-the-day-time-woman), Bloods.

Ǽχkyapina (Home-gun), m.w. Akayǽχkuyinimàke (Many-pipes-woman), same clan.

Neókskaina (Three-guns), m.w. Siksístsiksena (Black-snake), Not-laughers.

Áuakima (After-buffalo), m.w. Ékaìkχkane (Nose-cut-already-off) and Æχkúyinimàke (Pipe-woman), both belonging to the Buffalo-chips.

Pæχkápsæχkùmapi (Lazy-boy), m.w. Otáki (Shadow).

The Skunks.

† Ómæχkapekayekoanā (Big-skunk-man). Former chief of this clan. According to Páksikixkina (Smash-head) the clan was called after this chief.

Sóatsis (Tail-feathers), m.w. Ápekayàke (Skunk-woman), Camp-in-a-bunch-people.

Nisǽmoχkotoki (Old-rock), m. w. Ómæχkatayàke (Big-tiger-woman), Camp-in-a-bunch-people.

Peyáni (Far-robe), m.w. Nátχkotsikamosàke (Double-steals-woman), Camp-in-a-bunch-people.

Páyotayàkχkumei (Aims-back), m.w. Kayetsáχkumi (Howls-on-top), Fat-melters, daughter of Kenáksapopi (Little-plume).

Ekotsékakatosi (Red-star), m.w. Nāχkâχksísake (Has-nose-woman), Bloods.

Pátæ (Eating-grease), m. w. Natoisätsikumæχka (Medicine-rattlers-running), Bloods.

Unistǽssæmme (Calf-looking), m. w. Otáitapu (Weasel-went-to), Bloods.

Ómæχkùnnikis (Big-teat), m. w. Natoyínämiskàke (Medicine-pipe-woman), Not-laughers.

The Camp-in-a-bunch-people.

These people were called so because they always camped close together, even when travelling about. They seem to be a good-natured people, but not active. They were all very poor people except a few who are pretty well-to-do nowadays. They are all unclean, careless about their horses, their clothes and their homes. Their women are crazy after men and can drink just as well as men and get drunk; they are not very honest and steal just as well as men.

Heads of families:

Mékskimyàuyi (Iron-eater), m. w. Sikáipistsàke (Black-blanket-woman), Small-robes, and Pistúskā (Night-hawk-face), Skunks. Chief of this clan.

Unistáyi (Calf-robe), m. w. Étomauayàke (Strikes-first-woman), Small-robes, and Makáke (Short-woman), Camp-in-a-bunch-people.

Kátsikomāχkitòpi (Day-rider), m. w. Soyéniki (Kills-in-the-water), Bloods.

Unistayákaupi (Calf-sitting), his deceased wife was Matsóomòtsta (Fine-massacre), Bloods.

Ómæχksistòani (Big-knife), m. w. Akáikixtsìpimyàke (Many-spots-woman), Bloods.

Otχtó (Heel), m. w. Kayíxtsipiniki (Spotted-kills), Bloods.

Mǽtsipàupi (Sit-up-again), m.w. Natoómæχkixkinàake (Medicine-sheep-woman), Buffalo-chips.

Mékskimmekìnni (Iron-necklace), m.w. Etsípstsenìkyi (Kills-inside), Not-laughers.

Ksináapi (Old-coyote), m. w. Imakséni (Orphan), Not-laughers.

Apuyá (Light-face [light-complexioned]), m.w. Nitsítake (Lone-woman), Black-patch-people.

Ómæχkseksiskstæke (Big-beaver), m.w. Sepyáχkumi (In-the-night-howls), Blood Indian woman.

Áistskimautsisei (Flinter-smoker[?]), m.w. Stǽχtsiksiskstæki (Under-beaver), same clan.

The Not-laughers.

These people are mean and do not like any people but their own. They are active, but not all of them. The women are not very honest. They like to enjoy themselves with other men besides their

husbands. They [the women] also like to drink liquor and to get drunk.

Heads of families:

Nínnāχkyayo (Bear-chief), m. w. Etsóyinokāχkomi (Howls-like-an-elk-in-the-water), Blood Indian woman. Chief of this clan.

Kyáyeputa (Bear-flying), m. w. a woman belonging to the All-medicine-men.

Tsáni (John), g. n. John Big-lake, m. w. Nátokesumyàke (Two-times-waylay-woman), Buffalo-chips.

Akáinamæχka (Many-guns), m. w. Ómæχkatayàke (Big-tiger-woman), Black-patch-people.

Ómæχksikeisòmä (Big-moon), m. w. Nisǽmunistæχsi (Long-time-calf), Black-patch-people.

The Small-robes.

These people were called Small-robes because they always wore small robes. They were too lazy to tan their robes fully, so they cut them to small pieces.

Heads of families:

Nátsikæpæχpakùyesuyi (Double-blaze), m. w. Natoyíksisikstæki (Medicine-beaver), Camp-in-a-bunch-people.

Péta (Eagle), wife Blood Indian woman.

Apyómita (White-dog), m. w. Soyāksini (In-water-hog), Northern Peigan Indian woman.

Mímmeksi (West-point-bank), m. w. Káyāχkyòpi (Her-head-towards-dry-meat), Bloods.

Nesótskinaa (Four-horns), m. w. Ikakótsenàke (Short-Gros-ventre-woman), Bloods [The Gros-ventres are called Atsénauaa (Legging-chiefs)].

Pétautokàne (Eagle-head), m. w. Etsímmake (Needy-woman), Blood Indian woman.

Méksikàuaa (Red-feet), m. w. Aní (Annie), Black-patch-people.

The All-chiefs.

They were called so because they do not have a certain chief, like other peoples, but all like to be chief. They are not active. They also like to fight and quarrel with each other. Their wives like drinking whiskey and are not very honest. They enjoy themselves having intercourse with other men besides their husbands. This people is not very kind and friendly.

Heads of families:

Pétaikixtsìpimi (Spotted-eagle), m. w. Pǽyotāχkota (Hand-it-to), Bloods.

Étskinàyi (Horn), m. w. Mætsóake (Good-looking-woman), Fat-melters.

Stæmiksátose (Medicine-bull), m. w. Etséka (Sore-back), Buffalo-chips.

Etsúyāχkumi (Howls-in-the-water); m. w. Myánistsìnamayàke (All-different-gun-woman), same clan.

Motúina (Chief-all-over), m. w. Enáksiniskìmmi (Small-buffalo-rock), Camp-in-a-bunch-people. Chief of this clan.

Otsikóāχsoyis (Calf-tail), m. w. Ayóχketsìnamayàke (Different-gun-woman), Bloods.

Ómæχksinistàmmi (Lodge-pole), m. w. Sekí (Greasy), same clan.

Netāχkina (Show-chief), m. w. Tóto (nickname for „louse"), Bloods.

Asenáikoæn (Cree), m. w. Ákinis (Agnes), Black-patch-people.

Ekotsésinopa (Red-fox), m. w. Matsóonòtsta (Fine-massacre), Northern Peigan Indian woman.

Ekotsótokani (Red-head), m. w. Nátokyauayàke (Two-strike-woman), Camp-in-a-bunch-people.

Akáukæmæni (Many-begs-for), m. w. Sapapístatsàke (Spear-woman), Small-robes.

Asoyátsima (Side-bag), m. w. Nátχkotsikamosàke (Double-steals-woman), Bloods.

Anátsanæm (Pretty-face), m. w. Koni (Snow), Bloods.

Potǽχkuyi (Make-fly), m. w. Tsóni (Julia), Blach-patch people.

† Nátokesæpapistàtsis (Two-spears), m. w. Natoyíkana (Medicine-light), same clan.

Enápitsi (Marrow-bone), m. w. Potsínni (Hold-each-other), same clan.

Manáisto (New-crow), m. w. Otáikimàke (Brass-woman), Camp-in-a-bunch-people.

[Cf. UHLENBECK, Geslachts- en Persoonsnamen der Peigans, loc. cit.]

Some Clans of the Bloods, Canada.

The Fish-eaters (Mamyáuyeks).

Mékesto (Red-crow), m. w. *A'χ*kuyinimàke (Pipe-woman), Southern Peigan woman.

Akáumæχkstaukyotase (Many-mules), m. w. Nánatoyèpiksi (Medicine-strikes) and Maistó (Crow), both belonging to the same clan.

Akáutase (Has-many-horses), m. w. Netásinni (Lone-praise), Southern Peigan woman. Chief of this clan in 1910.

Apósæki (White-back-fat), m. w. Kíxtsipimyàke (Spotted-woman), Southern Peigan woman.

Unistáχsei (Calf-robe), m. w. Myánistsekskìmmake (Different-iron-woman), same clan.

Sikúnski (Black-forehead), m. w. a Southern Peigan woman.

Enókixkini (Destroyed-head).

Maistóisayi (Crazy-crow), m. w. Sipiómotstàke (Night-massacre-woman), same clan.

Makáisto (Short-crow), m. w. Netásaipiàke (Lone-chased-woman), Shabby-coats.

Aistæχkúmi (Shoots-close-by), m. w. *A*χkúyinimàke (Pipe-woman), Bite-throats-people.

Ásotàua (Shot-from-both-sides).

Akáukitsi (Many-fingers).

Tseséna (Bob-tail-chief).

The Lone-fighters.

Pétasiksinæ̀m (Black-eagle).

Maistúimauansùyi (Crow-burned-west).

Natoánixke (Medicine-sings), m. w. Makápipeiksàke (Bad-bird-woman), same clan.

Kyáyakàyemmi (Many-bears).

Apésomæχkàni (Running-wolf), m. w. Sapæpístatsàke (Spear-woman), Southern Peigan woman. Chief of this clan in 1910.

Moksénepoka (Sewing-awl-soft-child).

Stæmiksáuotàni (Bull-shield).

Imitáitsitapèi (Dog-lone-person).

Káistoki (Crop-ear).

Stáokìnä (Ghost-breast), m. w. Istsímiski (Chubby-face), Southern Peigan woman.

Apinákuyisìstsi (To-morrow-bird), m. w. Netsítake (Lone-woman), Shabby-coats.

Máka (Shorty[?]).

Ékaini (Died-already).

Kyáyenìksi (Angry-bear).

Sæχsápikχko (Sarsi-scabby-bank).

Unistäna (Calf-chief).

Síkssapi (Black-looks), m. w. Natoyíkimàni (Medicine-puts-feather [-on-head]), Southern Peigan woman.

Mætsinyáuyi (Tongue-eater).

Päksspitoa (Got-shot-in-his-head-from-afar).

The Bite-throats-people (Putstækéks).

Istoǽni (Knife).

Ekǽmotstso (Straight-went), m. w. Pokínisomàake (Pipe-plant-woman), same clan.

Saáχkinnä (Geese-necklace).

Námoasìta (Cut-mane).

Pétæχkyàyo (Eagle-bear).

Ómæχkòtsimyotæke (Takes-big-sorrel), m. w. Myánistaipistsàke (Different-rag-woman), same clan.

Apinákuyisipisto (To-morrow-owl).

Ékæskinä (Low-horn). Chief of this clan in 1911.

Kseuauǽkase (Spider), m. w. Ksikáuotani (White-shield), Fish-eaters.

Ponixtsápanikapi (Dying-young-man) [according to S. this man was nicknamed by the whites „Biscuits" because the Blood Indians were not able to translate his name into English].

Natáyotokàni (Tiger-head).

Nínasaukixkìnä (Chief-prairie-head).

Akótake (Many-here-woman).

The Shabby-coats (Esóisokasimeks).

Sóatseayèstse (Carries-tail-feather [-on-back]).
Ótskoisipìsto (Blue-owl).
Kætayixkètoa (Never-baked [-bread]).
Sipésipistâ`χkumi (Night-owl-howls).
Emoyístæmik (Hairy-bull).
Sikóχkotoki (Black-rock [this means: coal]).
Mæká (Shorty [?]).
Sákoapâ`χkumi (Last-howlings-about).
A´χssimaki (Good-stabs).
Imitáukos (Dog-child).
Kæpixtúno (Scabby-cherry-bush).
Makúyapi (Wolf-old-man).
Siksápekoæ̀ni (Black-white-man [= negro]).
Émæχkayepæ̀pisæ̀mmi (Swan-howls).
Ixkitópyauakimàyi (Horse-back-chase-after [-buffalo]).
Ékaisâχkumi (Squirrel-howls).
Ápâχsuyis (Weasel-tail), m. w. Ístsìmmake (Shabby-woman), Southern Peigan (Buffalo-chips) woman.
Satóχts (Across-the[-mountains]).
Sépistuisæχkùmapi (Owl-boy).
Sépänixki (Night-singing).

Some English names in Peigan.

Peter: Péta, Pétauaa (Eagle).
Michel: Misâä, Misââuaa (Hard-geese).
Baptiste: Mætseís, Mætseísaa (Fine-leggings).
John and Charlie: Tsáni, Tsániuaa.
Mike: Máiki, Máikeua.
Louis: Noyéua, Noyéuaa.
Rosie: Noséua, Noséuaa.
Nancy: Nánisoa, Nánisoyimaa (Eight).
Isidore: Nísito, Nísitoaa (Five).
Joe: Tsó, Tsóaa.
Kipp: Kípa, Kípaa.
Jim: Tséma, Tsémeuaa.
George: Tsáuts, Tsáutseuaa.

P.
Boys recognizing their father by tasting him............ 42, 46
Brass-woman, wife of Marrow-bone.................... 126
Breast-chief, one of the young men who turned into the Seven Stars.............................. 34 sqq.
Brings-back, wife of Good-gun (Jim No-chief)............ 119
Brockie, surname given by the whites to Tail-feather-coming-over-the-hill.................................. 121
Brown-calf, wife of Eddy Running-crane................ 122
Browning.. 117
Buffalo marrying a woman........................ 92 sqq.
Buffalo to be killed with a brass-pointed arrow........... 94
Buffalo-body, see Buffalo-grown.
Buffalo-calf telling his father, who is a man, how he may be recognized when dancing by..................... 55 sqq.
Buffalo-charm................................... 74 sq.
Buffalo-chips, a clan of the Peigans..................... 123
Buffalo-cow marrying a man...................... 52 sqq.
Buffalo-grown, a Peigan, called Buffalo-body............. 121
Buffalo-head carrying children across a river.............. 84
Buffalo-head drowning an old woman who wants to be carried across a river.............................. 84
Buffalo-hide, a Peigan........................ 117, 119
Bull-boy, a Peigan, called Daniel Bull-plume............. 119
Bull-calf, a Peigan.............................. 120
Bull-chief, a Peigan.............................. 122
Bull-plume, Daniel, see Bull-boy.
Bull-shield, a Blood Indian........................ 127
Bullberries reflected in the water, taken for real ones...... 5
Bullberries thrashed by the Old Man.................. 6
Bunched Stars.................................. 37 sq.
Burning fire-stick used to hit with................... 54, 58
Burning the ground with magical leggings............... 9
Bushes-up, wife of Big-crow........................ 122
Cadotte, Peter, see Thick-ass.
Calf-chief, a Blood Indian.......................... 128
Calf-looking, a Peigan............................ 123
Calf-ribs, Barney, see Meet-together.
Calf-robe, a Blood Indian.......................... 127
Calf-robe, a Peigan.............................. 124
Calf-sitting, a Peigan............................ 124
Calf-tail, a Peigan............................... 126

P.
Calling-back, wife of Long-time-sleeping. 119
Came-inside-all-right, wife of Chicken. 121
Came-up-over-the-hill-with-the-eagle-tail-feathers, see Tail-feather-coming-over-the-hill.
Camp-in-a-bunch-people, a clan of the Peigans. 124
Cannibal woman. . . . . 64 sqq., 83 sq.
Carries-tail-feather [-on-back], a Blood Indian. 129
Catches-before, a Blood Indian woman, wife of Red-plume. . 118
Central pole of the medicine-lodge 84
Charles, son of Rider-crane, a Peigan 116
Charmer, a monster that inhales people, killed by Clot-of-blood 79
Chase-after-enemy-alone-woman, wife of Running-fisher. 118
Chase-it-with-his-own-woman, wife of Night-comes 122
Chased-by-his-own-horse, a Peigan, grandson of Mountain-chief 112
Cherries used as food 51
Chew-black-bone, a Peigan 120
Chicken, a Peigan. 121
Chiefs. . . . . 55 sqq., 84 sq., 91, 111, 114, 126
Chief-all-over, a Peigan 126
Chief-mountain, a Peigan, called Mountain-chief 1, 112 sqq., 120
Chief-prairie-head, a Blood Indian. 128
Child becomes big by being held to lodge-poles. 48, 77, 84
Children causing pieces of fat to come out of the ice by dancing on it. 71
Children cooked by the Old Man. 27
Children cooked by an old woman. 83
Children deserted by their people. 83
Children painted black and tied to the central pole of the medicine-lodge to be given to the Sun. 84
Chubby-face, wife of Ghost-breast. 128
Clans of the Blood Indians. . . . . 127 sqq.
Clans of the Peigans. . . . . 116 sqq.
Closing the eyes during a magical act 36, 38, 63, 85, 87 sq., 96
Clot-of-blood. . . . . 76 sqq.
Common-owl-howl-woman, daughter of Little-mink (Sam-Scabby-robe) 116
Counting the new moons by means of sticks. 86
Coyote fooling and outrunning the Old Man, and calling different animals together to eat the elks, killed by the Old Man. . . . . 13 sqq.

P.
Ashes-chief, Stuck-behind-chief's brother . . . . 40 sqq.
Assiniboin-Indian, a name 111
Bad-bird-woman, a Blood Indian woman, wife of Medicine-sings 127
Bad-looking-face-young-man, a Peigan 122
Ball-player, a woman who kills people, killed by Clot-of-Blood 79
Bear reviving a dead cub by magic 103
Bear throwing away her cubs . . . . 102 sq.
Bears acting like human beings 103
Bears kept by way of dogs 83, 98
Bears robbing the people of their food, killed by Clot-of-Blood. 78
Bear-chief, a Peigan 125
Bear-cubs, spared by Clot-of-blood 78
Bear-flying, a Peigan 125
Beavers making a dam by magic 78
Beavers pitying a young man . . . . 86 sqq.
Beavers raising boys 45
Beaver-dance . . . . 88, 90 sq.
Beaver-dance-outfit . . . . 88, 90 sq.
Beaver-dance-songs . . . . 88, 90 sq.
Beaver-rolls, see Beaver-dance-outfit.
Beaver-stick . . . . 86 sqq.
Beaver-woman, wife of Three-sun 116
Belly of a woman used by a man without legs to put meat
on and cut open by him . . . . 39 sq.
Belly-fat, formerly called Stuck-behind-chief, a boy with supernatural power, who becomes a great man among his tribe
38, 48 sqq.
Belly-fat, pieces of, thrown around by the Old Man during
a fraudulent magical act 26
Berries used as food 67, 79
Big-beaver, a Peigan 124
Big-crow, a Peigan 122
Big-knife, a Peigan 124
Big-lake, John, a Peigan 125
Big-moon, a Peigan 125
Big-nose, surname ot Louis, son of Rider-crane 116
Big-nose, surname of Three-sun 116
Big-skunk-man, a Peigan 123
Big-teat, a Peigan 123
Big-tiger-woman, wife of Many-guns 125
Big-tiger-woman, wife of Old-rock 123

P.

Big-wolf-medicine, a Peigan 122
Birches stopping the Old Man, who is blown away by the wind 12
Birches, why they look as if there were notches in them... 12
Bird sitting on a branch, wounded by an arrow and getting higher and higher .... 46 sq.
Bird-rattler, a Peigan 119
Biscuits, nickname given by the whites to Dying-young-man, a Blood Indian 128
Bite, a Peigan 122
Bite-throats-people, a clan of the Blood Indians 128
Black-blanket-woman, wife of Iron-eater 124
Black-bull, a Peigan 119
Black-eagle, a Blood Indian 127
Black-face-man, a Peigan 119
Black-face-woman, wife of Medicine-boss-ribs 121
Black-forehead, a Blood Indian 127
Black-fox killed by a poor boy, but stolen by a cheat..... 49
Black-good-looks-woman, wife of Heavy-gun 121
Black-horse-rider, a Peigan, son of Chief-mountain (Mountain-chief), called Walter Mountain-chief.. 1, 3 sq., 76, 112, 120
Black-looks, a Blood Indian 128
Black-patch-people, a clan of the Peigans 122
Black-rock, a Blood Indian 129
Black-snake, wife of Three-guns 123
Black-spot-back-woman, wife of Owl-top-feather 121
Black-weasel, a Peigan 119
Black-white-man, a Blood Indian 129
Blood, a clot of, becomes a child by being cooked 76
Blood Indians .... 127 sqq.
Bloods, a clan of the Peigans .... 120 sq.
Blue-owl, a Blood Indian 129
Bob-cat eating the Old Man's gophers and afterwards punished 11 sq.
Bob-cat, its penis-hairs pulled out by the Old Man........ 12
Bob-cat, its tail pulled out by the Old Man 12
Bob-tail-chief, a Blood Indian 127
Boiling water used to bring a dead woman back to life.. 42 sq.
Boy becomes a baby again by crying 47
Boy killed by the Old Man, who has turned into a buffalo-calf 75
Boy living with eagles in their nest .... 60 sqq.

Maggie: Máikeua, Máikeuaa.
Arthur: Áseua, Áseuaa.
Eli: Ína, Ínauaa.
Seville: Sipiá, Sipiáuaa.
Willie: Wíni, Wíneuaa.
Alex: Á'nik, Á'nikaa.

Some nicknames.

Joe Tatsey: Istχkyáχtso (Holds-his-head-down-Joe).
Joe Caton: Inyókakinyă'χtso (Long-back-Joe).
Joe Evans: Ámistsitsikinyă'χtso (Opposite-shoe-Joe).
Joe Mc Knight: Sæχkskyúχtso (Short-face-Joe).
Joe Bull-Shoe: Stǽmiksetsikinyăχtso (Bull-shoe-Joe).
John Croff: Innáyisoχtsani (Long-buttock-John[?]).
Charlie Symons: Simépitsă'χtsani (Drinker-Charlie).
Charles Conway: Soχkítsoχtsàni (Big-belly-Charlie).
Charlie Buck: Á'χkokækinăpiksăχtsani (Bucking-Charlie).
John Polite: Matǽpyauakstsòχtsani (Ambler-John) [all his horses are amblers].
John Morgan: Makápăχtsàni (Bad-John).

ALPHABETICAL INDEX [1]).

P.

Across the [-mountains], a Blood Indian 129
After-buffalo, a Peigan 123
Agnes, wife of Cree 126
Aims-back, a Peigan 123
All-chiefs, a clan of the Peigans 126
All-different-gun-woman, wife of Howls-in-the-water 126
Angry-bear, a Blood Indian 128
Annie, wife of Red-feet 125
Antilopes dancing 110
Antler, see Elk-antler(s).
Anus, the Old Man's, called by him „bright eye" 10
Anus, the Old Man's, watching his roasted gophers and afterwards scorched by him as a punishment for negligence . 10 sq.
Anus, the Old Man's, pulled out by him, dragged through the snow to make bloody tracks and hung up on a branch 27
Anus, the Old Man's, caused to fart by old women who chew it 28
Arrow, brass-pointed, kills a buffalo 94
Arrow used as a dog-meat fork 110
Arrows, magical . . . . 44 sq.
Arrows consisting of dried guts 72
Arrows promised to boys by the Old Man 26
Arrows stuck in the ground in a row as a means used by a father to catch his boys . . . . 45 sq.
Arrows used in brushing robes 51
Arrows used in reviving somebody 42
Arrow-sticking-game 26

[1]) N. B. In this index „Peigan(s)" means „Southern Peigan(s)". Women whose tribe is not mentioned belong to the Southern Peigans.

P.

Coyote fooling the Old Man when he is blind, but seized by him and deprived of his eyes .... 22 sq.
Crazy-crow, a Blood Indian 127
Cree, a Peigan 126
Cree Indians 112
Crop-ear, a Blood Indian 128
Crow, a Blood Indian woman, wife of Many-mules 127
Crow Indians .... 89 sq., 110
Crow-arrow, Belly-fat's enemy .... 48 sqq.
Crow-burned-west, a Blood Indian 127
Crow-Indian, a name 111
Curly, name of a dog .... 84 sq.
Cut-mane, a Blood Indian 128
Cuts-it-with-his-own, a Blood Indian woman, wife of Young-man-chief 122
Dances 6, 29 sq., 55 sqq., 71, 79, 86, 88 sqq., 101, 108 sqq.
Dandy Jim, nickname of Good-gun (Jim No-chief) 119
Daughters neglecting their old parents and killed by their adoptive brother 77
Day-rider, a Peigan 124
Day-rider, a Peigan, nephew of Mountain-chief 112
Day-steals-woman, daughter of Mountain-chief 112
Death, its origin 29
Depend-on, a Peigan, son of Little-plume 116
Destroyed-head, a Blood Indian 127
Died-already, a Blood Indian 128
Different-cut-woman, wife of Little-plume 116
Different-gun-woman, wife of Calf-tail 126
Different-iron-woman, a Blood Indian woman, wife of Calf-robe. 127
Different-rag-woman, a Blood Indian woman, wife of Takes-big-sorrel 128
Disappearance of a boy in trying to get a bird, sitting on a branch, and wounded by an arrow .... 46 sq.
Dived-out-woman, wife of Looking-for-smoke 119
Doctoring, see Medicine-men.
Dog helps old woman to save deserted children 84
Dog-child, a Blood Indian 129
Dog-lone-person, a Blood Indian 127
Double-blaze, a Peigan 125
Double-owl-woman, a Flathead Indian woman, wife of Old-man-chief 122

P.
Double-rider, a Peigan 120
Double-steals-woman, wife of Far-robe 123
Double-steals-woman, wife of Side-bag........ 126
Dreams........ 44, 80, 105, 109 sqq.
Dress thrown away to detain pursuing buffaloes 94
Ducks, see Geese.
Dying-young-man, a Blood Indian 128
Eagle, a Peigan........ 125
Eagle-bear, a Blood Indian........ 128
Eagle-child, a Peigan........ 119
Eagle-head, a Peigan........ 125
Eating-grease, a Peigan........ 123
Elk, pregnant, spared by the Old Man........ 13
Elk fooled and killed by the Old Man 13
Elks jumping down from a cliff with a fire-stick for fun ... 13
Elk-antler used as a sewing-awl 98
Elk-antlers used as a bow........ 73
Elk-antlers, why they are used as scaper-handles 74
Elk-head as a place for mice to have their dance in........ 6
Elk-head fooling an old woman to save children pursued by her 84
Elk-head, the Old Man putting his head into it........ 6
Elk-teeth promised to girls by the Old Man 27
Every-body-heard, a Peigan, grandson of Mountain-chief.... 113
Every-body-watched, a mixed-blood Peigan, son of Joseph Tatsey 115
Excrements of the child of the owner of a medicine-pipe are medicine-shells........ 83
Eye-juggling........ 21 sq.
Falls-inside, a Peigan 122
Far-robe, a Peigan 123
Fat-melters, a clan of the Peigans .... 116 sqq.
Father-in-law treated badly by hisson-in-law .... 76 sq.
Fine-chase-after, wife of Stretch-out (Barney Calf-ribs)........ 121
Fine-gun-woman, daughter of Rider-crane........ 116
Fine-killing, wife of Split-ears........ 119
Fine-leader-woman, wife of Owl-top-feather........ 121
Fine-massacre, a Northern Peigan woman, wife of Red-fox.. 126
Fine-massacre, wife of Big-wolf-medicine........ 122
Fine-massacre, wife of Calf-sitting........ 124
Fine-massacre, wife of Hold-each-other (John Kicking-woman. 120
Fine-massacre, wife of Thick-ass (Peter Cadotte)........ 121

P.
Many-here-woman, a Blood Indian woman 128
Many-kills, a name 111
Many-massacration-man, a name. 112
Many-massacration-woman, a name 112
Many-mules, a Blood Indian 127
Many-pipes-woman, wife of Home-gun 123
Many-shots, see Tail-feather-coming-over-the-hill.
Many-spots-woman, wife of Big-knife 124
Many-strikes, a name 111
Marceau, Peter, see Pemmican 121
Marriage, how it was instituted. . . . . 31 sq.
Marrow-bone, a Peigan 126
Mary, a Blood Indian woman, wife of Owl-child 121
Mary, daughter of Little-plume. 116
Mary, wife of Chew-black-bone 120
Mary, wife of Gambler 122
Mary, wife of No-coat. 121
Meat-eater, a half-breed Peigan, called Tom Kyaio. 121
Medicine-beaver, wife of Double-blaze. 125
Medicine-boss-ribs, a Peigan 121
Medicine-bull, a Peigan. 126
Medicine-light, wife of Two-spears 126
Medicine-man. . . . . 70, 103, 105 sqq.
Medicine-pipe 83
Medicine-pipe-woman, wife of Big-teat 123
Medicine-puts-feather [-on-head], wife of Black-looks 128
Medicine-rattlers-running, wife of Eating-grease 123
Medicine-sheep-woman, wife of Sit-up-again 124
Medicine-shell, wife of Black-weasel [?] 119
Medicine-sings, a Blood Indian 127
Medicine-strikes, a Blood Indian woman, wife of Many-mules 127
Meet-together, a Peigan, called Barney Calf-ribs 121
Men and women living in separate bands 31
Mice, dancing in an elk-head, imitated by the Old Man, who gets into trouble by it 6
Mice eating the elk-tongues of the Old Man. 15
Mice gnawing off the hairs of the Old Man 6
Middle-rider, a Peigan 119
Milky Way. . . . . 29 sqq.
Mink-woman, wife of Hairy-looks (Oliver Sandoval) 121
Missoula river 113

P.
Moccasins beaded by ants. . . . . 99 sq.
Moccasins thrown away to detain pursuing buffaloes 94
Mole freeing the Sun, who has been trapped. . . . . . . 104 sq.
Monster inhaling persons and killing them, killed by Clot-of-blood 79
Moon, wife of the Sun . . . . 80 sqq.
Morning-eagle, a Peigan. 119
Morning-gun, Emma, wife of Shoots-ahead (John Old-chief) . 120
Morning-star, son of the Sun and the Moon, befriending Scar-face. 81
Mother, see Youngest mother.
Mother-in-law, the Old Man's, having sexual intercourse with him . . . . 20 sq.
Mountain-chief, Walter, see Black-horse-rider.
Mountain-chief, see Chief-mountain.
Mud-head, see Smash-head.
Myths should be recorded in the vernacular . . . . 1 sq.
Names, English, in Peigan . . . . 129 sq.
Naming . . . . 111 sqq.
Needy-woman, a Blood Indian woman, wife of Eagle-head . 125
Never-baked [-bread], a Blood Indian 129
New-breast, a Peigan 119
Nicknames, Peigan 130
Night-catches-woman, wife of Stretch-out (John Head-carrier) 121
Night-comes, a Peigan. 122
Night-cuts-woman, wife of Black-face-man 119
Night-gun, John, see Takes-gun-at-night.
Night-hawks blowing a rock into pieces 17
Night-hawks, why they look as they do nowadays 17
Night-hawk-face, wife of Iron-eater 124
Night-massacre-woman, a Blood Indian woman, wife of Crazy-crow 127
Night-owl-howls, a Blood Indian 129
Night-singing, a Blood Indian 129
No-bear, a Peigan, called Henry No-bear. 122
No-bear, Henry, see No-bear.
No-chief, Jim, see Good-gun.
No-coat, a Peigan 121
Nose-cut-already-off, wife of After-buffalo 123
Not-laughers, a clan of the Peigans. . . . . 124 sq.
Not-really-bear-woman, wife of Middle-rider 119
Nothing-buffalo-rock, wife of Heavy-runner 120

P.
Howls-like-an-elk-in-the-water, a Blood Indian woman, wife of Bear-chief 125
Howls-on-top, wife of Aims-back, daughter of Little-plume 116, 123
Hump-back, a Peigan 121
Hungry, Henry, see Root.
Hunting. . . . 27, 32, 37 sq., 40, 50, 59 sq. 69, 74, 76 sqq.
In-the-night-howls, a Blood Indian woman, wife of Big-beaver 124
In-water-hog, a Northern Peigan Indian woman, wife of White-dog 125
Indian-pillow-woman, wife of Sparrow-hawk 118
Iron-eater, a Peigan 124
Iron-horn, a Sioux-Indian 107
Iron-necklace, a Peigan 124
Jim, a Peigan, son of Rider-crane 116
Josephine, daughter of Little-plume 116
Julia, wife of Make-fly 126
Kicking-woman, John, see Hold-each-other.
Killing a man by hammering an elk-antler into his ear while he is sleeping 100
Killing enemies first started by Round-cut-scabby-robe . . . 89 sq.
Kills-inside, wife of Iron-necklace 124
Kills-in-the-water, wife of Day-rider 124
Kit-fox accompanying the Old Man 15
Knife, a Blood Indian 128
Knife-case-woman, wife of Wades-in-water 121
Kootenai Indians . . . . 113 sq.
Kyaio, Tom, see Meat-eater.
Last-howlings-about, a Blood Indian 129
Lazy-boy, a Peigan 123
Leggings beaded by ants . . . . 99 sq.
Leggings, consisting of tough flesh 72
Leggings, magical, procuring deer, but, when used too often, causing the ground to burn; stolen by the Old Man from his brother-in-law . . . . 7 sqq.
Legging-chiefs, Peigan name of the Gros-ventre Indians . . . 125
Light-face, a Peigan 124
Little-dog, a Peigan 122
Little-mink, a Peigan, stepson of Rider-crane, called Sam Scabby-robe 116
Little-plume, a Peigan 116, 118
Little-plume, James, see Shot-down-both-the-horse-and-him.

P.

Little-plume, Louis, see Flew-down.
Lodge-pole, a Peigan 126
Lodge-poles, why they are cut out of pine-trees 73
Lone-chased-woman, a Blood Indian woman, wife of Short-crow 127
Lone-eaters, a clan of the Peigans . . . . 121 sq.
Lone-fighters, a clan of the Blood Indians . . . . 127 sq.
Lone-fighters, a clan of the Peigans. . . . . 121 sq.
Lone-praise, wife of Has-many-horses 127
Lone-woman, a Blood Indian woman, wife of To-morrow-bird 128
Lone-woman, wife of Light-face. 124
Long-face, wife of New-breast. 119
Long-time-calf, wife of Big-moon 125
Long-time-sleeping, a Peigan 119
Looking-for-smoke, a Peigan 119
Louis, a Peigan, son of Rider-crane 116
Louse, wife of Show-chief. 126
Lousing. 22, 84, 93, 100
Low-horn, a Blood Indian 128
Magic, see Arrows, Bear, Beaver, Bird, Child, Children, Closing the eyes, Dreams, Four, Gambling-wheel, Leggings, Magical, Medicine-man, Old Man, Plume, Revival, Snow-shoes, Spell, Transformation.
Magical corralling 84
Magpies sent out to seek the remains of a dead person by means of which he may be revived . . . . 57 sq.
Make-fly, a Peigan 126
Makes-her-looks-like-woman, wife of Black-bull 119
Man dressed in fat etc. 72
Man left on an island by his friend, who wants to have his wives . . . . 66 sqq.
Man using a charm that causes buffalo to fall down at each side of him, imitated by the Old Man, who gets into trouble . . . . 74 sq.
Man without legs using human bodies to eat from 39
Many-bears, a Blood Indian 127
Many-begs-for, a Peigan 126
Many-cuts-with, wife of Bull-chief. 122
Many-fingers, a Blood Indian. 127
Many-guns, a Peigan 125
Many-guns, a Peigan, stepson of Rider-crane, called David Scabby-robe 116

P.
First-snowstorm-woman, wife of Still-smoking. 119
First-strike-woman, wife of Rider-crane 116
First-strikes, wife of Wolf-plume 118
Fish-eaters, a clan of the Blood Indians 127
Flat-side-head, son of Yellow-kidney, called Mike Yellow-kidney 118
Flathead Indians . . . . 113 sq.
Flew-down, son of Little-plume, called Louis Little-plume . . 116
Flight with obstacles thrown in the way of the pursuer 35 sq., 94
Flinter-smoker, a Peigan 124
Four arrows used in trying to revive a person 42
Four, by howling four times a coyote summons all the animals 14 sq.
Four men beating the drum during a grass-dance 109
Four nights dancing of buffaloes . . . . 55 sqq.
Four people-killing beings killed by Clot-of-blood . . . . 79 sq.
Four sweat-lodges built for Round-cut-scabby-robe 88
Four sweat-lodges built for Scar-face 81
Four, the Old Man steals his brother-in-law's leggings four times 7 sq.
Four, the Old Man's anus makes noise four times 11
Four times asking for something . . . . 86 sq.
For times being forbidden to do something . . . . 87 sq.
Four times frightening buffalo-chips to transform them into buffalo 50
Four times praying to a snake . . . . 105 sq.
Four times using a pine-tree as an arrow 73
Four times warning a dead woman in order to revive her 42 sq.
Four wives obtained by Round-cut-scabby-robe . . . . 89 sqq.
Four-horns, a Peigan 125
Gambler, a Peigan 122
Gambling-wheel 43, 96
Geese and ducks, a few of them spared by the Old Man . . 73
Geese and ducks fooled and eaten by the Old Man . . . . . 72 sq.
Geese-necklace, a Blood Indian 128
Ghost 102
Ghost-breast, a Blood Indian 128
Girl killed by the Old Man, whom she had allowed to have sexual intercourse with her as a payment for wiping her blanket . . . . 23 sqq.
Girl marrying a star . . . . 95 sqq.
Girl to be won by shooting a prairie-chicken and trapping a black fox . . . . 48 sq.
Girls handling the Old Man's penis, taking it for a strawberry 23
Glass-woman, wife of Big-crow 122

P.
Good-gun, a Peigan, called Jim No-chief 119
Good-looking-woman, wife of Horn. 126
Good-looks-woman, wife of Hump-back. 121
Good-stab, a name 111
Good-stabs, a Blood Indian. 129
Good-strikes-woman, wife of Bull-boy (Daniel Bull-plume) . . 119
Gopher, pregnant, spared by the Old Man. 10
Gophers burying each other in hot ashes, killed by the Old Man 10
Got-shot-in-his-head-from-afar, a Peigan 128
Grass-dance. . . . . 108 sqq.
Greasy, wife of Lodge-pole 126
Gros-ventre Indians 125
Guts-woman, wife of Falls-inside 122
Hair of a person is a means of reviving him . . . . 57 sq.
Hairy-bull, a Blood Indian 129
Hairy-coat, a Peigan. 119
Hairy-face, wife of Yellow-kidney. 118
Hairy-looks, a half-breed Peigan, called Oliver Sandoval. . . 121
Hand-it-to, wife of Spotted-eagle 126
Has-killed-himself-woman, daughter of Mountain-chief. 112
Has-many-horses, a Blood Indian 127
Has-nose-woman, wife of Red-star. 123
Head-carrier, John, see Stretch-out.
Heart of the Charmer, a monster, cut to pieces by Clot-of-blood 79
Heavy-gun, a Peigan 121
Heavy-runner, a Peigan 120
Heel, a Peigan 124
Her-head-towards-dry-meat, wife of West-point-bank 125
Hold-each-other, a Peigan, called John Kicking-woman. . . . 120
Holds-leg-up, a calf boy, son of a buffalo-cow and a man 52 sqq.
Holds-on-both-sides, a Blood Indian woman, wife of Strangle-wolf. 119
Holy Family Mission 4
Home-gun, a Peigan 123
Hoofs, necklace of. 22
Horn that may be taken off by the buffalo himself, and that sounds when his wife is talking with her former husband. 93
Horn, a Peigan 126
Horses given as a present. . . . . 114 sq.
Horse-back-chase-after [-buffalo], a Blood Indian 129
Howls-in the-water, a Peigan 126

P.

Nothing-gun-woman, a Blood Indian woman, wife of Chief-mountain (Mountain-chief). 120
Old Man, the, and a woman agree that people shall die henceforth if a certain stone sinks in the water: the stone sinks and the woman's child dies 29
Old Man, the, dives after bullberries and is nearly drowned 5 sq.
Old Man, the, finds women who play dead, examines their vulvae, tries to take them with him, but they escape . . 18 sq.
Old Man, the, fools geese and ducks and kills them . . . . 72 sq.
Old Man, the, gives his robe to a rock, takes it back and is pursued by the rock, which is blown into pieces by night-hawks; the Old Man stretches out their young ones' mouths and the old ones spoil his robe. . . . . 15 sqq.
Old Man, the, imitates a man who makes buffaloes fall down by magic, but uses forbidden words, is trampled and turns into a buffalo-calf, is taken home by an old woman and kills her grandson. . . . . 74 sq.
Old Man, the, imitates boys who use elk-antlers as a bow and a pine-tree as an arrow, but breaks the spell by doing it too often. 73
Old Man, the, imitates children who cause pieces of fat to come out of the ice, but breaks the spell by doing it too often 71
Old Man, the, imitates spring-birds that are juggling with their eyes, loses his eyes by doing it too often, robs a coyote of its eyes . . . . 21 sqq.
Old Man, the, imitates wolves that cause things to come out of the ice, does it on the wrong river, whereupon the wolves go up to the sky with the other river. . . . . 29 sqq.
Old Man, the, kills a girl by having sexual intercourse with her, exchanges penes with a spring-bird but is found out, pretends to doctor the girl and makes two old men and two old women kill each other, is pursued, flies to old women whom he makes believe that he is about dying, goes out hunting and hangs his anus up on a branch after having dragged it through the snow to make bloody tracks, orders the old women to fetch the beef, cooks their babies, is pursued and flies into a hole, comes out of it transformed and pretends to have killed the Old Man in the hole, smokes the old women to death after they have gone into the hole . . . . 23 sqq.

P.

Old Man, the, kills elks by making them jump down on a hard place, is robbed of them by a coyote, with which he runs a race . . . . 13 sqq.
Old Man, the, orders a musk-rat to carry his penis across the river to a sleeping beaver: the musk-rat purposely puts it into a thorn-bush. . . . . 19 sq.
Old Man, the, pretends to go to the war with his mother-in-law and has sexual intercourse with her. . . . . 20 sq.
Old Man, the, puts his head into an elk-skull and is robbed of his hair by mice. . . . . 6 sq.
Old Man, the, refuses the leader of the women, who wants to marry him, is therefore selected by none of the other women and turns into a pine-tree. . . . . 31 sq.
Old man, the, roasts gophers, is robbed of them by a bob-cat while sleeping on though his anus keeps making noise, wipes his anus with a fire-stick, maltreats the bob-cat, is blown away by the wind and stopped by birches, which he punishes by cutting notches in them. . . . . 10 sqq.
Old Man, the, steals his brother-in-law's leggings four times, receives them as a present and causes the ground to burn by neglecting his brother-in-law's advice regarding their use 7 sqq.
Old Man, the, sticks his penis out of the ground among strawberries: girls bite it and one of them sits down on it 23
Old Man, the, swindles a person dressed and armed with eatables out of everything. 72
Old Man, the, while being blind, tries to prevent a woman from running away by tying a necklace of hoofs round her neck 22
Old-man-chief, a Peigan 122
Old-medicine-lodge, wife of Hairy-coat. 119
Old men, two, stabbing each other by order of the Old Man, who pretends to be doctoring. 26
Old woman killing children and cooking them. 83
Old woman killing people by smoking. . . . . 43 sq.
Old woman saving deserted children. 84
Old women clubbing each other by order of the Old Man who pretends to be doctoring. . . . . 25 sq.
Old women having pity on the Old Man, who flies into their lodge when pursued 27
Old women keeping bears by way of dogs. 83, 98
Old women making the Old Man's anus fart by chewing it 27 sq.

P.
Old women smoked to death by the Old Man 28
Old women's dresses burned........................ 75
Old-chief, a Peigan.............................. 120
Old-chief, John, see Shoots-ahead.
Old-coyote, a Peigan............................. 124
Old-rock, a Peigan............................... 123
Old-woman-stretches-her-leg, a Peigan............ 120
Orphan, wife of Old-coyote....................... 124
Owl-boy, a Blood Indian.......................... 129
Owl-child, a Peigan, brother of Chief-mountain (Mountain-chief) 121
Owl-top-feather, a Peigan........................ 121
Paint, consisting of mashed meat.................. 72
Paint thrown away to detain a pursuing woman's head..... 36
Painted-wing, a Peigan........................... 122
Painting........................... 64, 84, 103, 109
Parents, having deserted and disowned their children, are killed by their own boy.......................... 85
Pembrance, Louis, a half-breed Peigan............... 1
Pemmican, a half-breed Peigan, called Peter Marceau...... 121
Penis, the Old Man's, dangerously big.............. 24 sq.
Penis, the Old Man's, exchanged for a spring-bird's....... 25
Penis, the Old Man's, put across the river into a thorn-bush by a musk-rat.............................. 19 sq.
Penis, the Old Man's, at a girl's request shortened by means of a cross-string.............................. 24
Penis, the Old Man's, stuck out of the ground by him and taken for a strawberry by girls.................. 23
Penis-hairs mentioned in a song of mice, dancing in an elk-skull.. 6
Penis-hairs of a bob-cat used by the Old Man as whiskers.. 12
Pine-tree used as an arrow........................ 73
Pine-trees, why they are used as lodge-poles............ 73
Pipe of peace smoked by the Old Man with geese and ducks 73
Pipe-plant-woman, a Blood Indian woman, wife of Straight-went.. 128
Pipe-woman, a Blood Indian woman, wife of Shoots-close-by 127
Pipe-woman, wife of After-buffalo................ 123
Pipe-woman, wife of Red-crow..................... 127
Plume, magical............................... 36, 44
Poor boy becomes a man of importance by his supernatural power.. 48 sqq.

P.
Poor boy despised by a girl on account of his ugliness becomes beautiful and scorns the girl, who now wants to be his wife. . . . . 49 sq., 80 sqq.
Poor young man, pitied by beavers, becomes a chief. . . 86 sqq.
Prairie-chicken shot by a poor boy and claimed by a cheat to have been shot by himself . . . . 48 sq.
Praying to a snake in order to become a medicine-man . 105 sq.
Praying to insects 99
Pretty-face, a Peigan 126
Quills, thrown away to detain a pursuing woman's head. . . 35
Quiver, consisting of buffalo-bowels. 72
Rag-woman, wife of Bird-rattler. 119
Rag-woman, wife of Bull-calf. 120
Rattle-snake, a Peigan who got supernatural power from a snake 107
Rattle-snakes bestowing supernatural power on a man who prays to them. 69
Recognizing one's father by tasting him 42, 46
Red-crow, a Blood Indian. 127
Red-feet, a Peigan 125
Red-fox, a Peigan. 126
Red-head, a man who killed his wives and was killed himself by a young man, turned into a woman . . . . 97 sqq.
Red-head, a Peigan 126
Red-plume, a Peigan 118
Red-scar, a buffalo who married a woman . . . . 92 sqq.
Red-star, a Peigan 123
Reevis, Charles, see Rider-crane.
Revival by magic . . . . 42 sq., 58, 103
Rider-crane, adoptive son of Three-sun, called Charles Reevis 116
River-people-woman, a Cree Indian woman, wife of Root . . 119
Robe, consisting of fat 72
Rock receives a robe as a present from the Old Man, pursues him when he takes it back, but is blown into pieces by night-hawks . . . . 15 sqq.
Roosters dancing. 109
Root, a Peigan, called Henry Hungry 117, 119
Rose, Maggie, wife of Pemmican. 121
Round-cut-scabby-robe, a young man who lived among the beavers . . . . 86 sqq.
Running-crane, Eddy, a Peigan. 122

P.
Running-fisher, a Peigan 118
Running-owl, a Peigan 117
Running-wolf, a Blood Indian. 127
Sacrifice to the Sun 84
Sandoval, Oliver, see Hairy-looks.
Sarsi-scabby-bank, a Blood Indian. 128
Scabby-cherry-bush, a Blood Indian. 129
Scabby-man, a Peigan, son of Rider-crane 116
Scabby-robe, David, see Many-guns.
Scabby-robe, Joe, a Peigan, stepson of Rider-crane. 116
Scabby-robe, Sam, see Little-mink.
Scalping . . . . 34, 89 sq., 100
Scar on the face a cause of being rejected by a girl. . . 80 sqq.
Scar-face . . . . 80 sqq.
Scraper thrown away to detain a pursuing woman's head . . 35
Scraper-handles, why they are cut out of elk-antlers 74
Seven Stars . . . . 32 sqq.
Sewing-awl-soft-child, a Blood Indian. 127
Shabby-coats, a clan of the Blood Indians 129
Shabby-woman, wife of Weasel-tail 129
Shadow, wife of Lazy-boy. 123
Shady-face, wife of Hairy-looks (Oliver Sandoval). 121
Shield-woman, wife of Buffalo-body (Buffalo-grown) 121
Shoes, consisting of beef-steak. 72
Shoots-ahead, a Peigan, called John Old-chief 120
Shoots-close-by, a Blood Indian. 127
Short-crow, a Blood Indian. 127
Short-Gros-ventre-woman, wife of Four-horns 125
Short-woman, wife of Bad-looking-face-young-man 122
Short-woman, wife of Calf-robe 124
Shorty, a Blood Indian 128
Shorty, a Blood Indian 129
Shot-down-both-the-horse-and-him, a Peigan, called James Little-plume . . . . 116 sqq.
Shot-from-both-sides, a Blood Indian 127
Show-chief, a Peigan 126
Side-bag, a Peigan 126
Sioux Indians 107, 108, 110, 112
Sioux-Indian, a name. 111
Sit-up-again, a Peigan. 124
Skunks, a clan of the Peigans 123

P.
Skunk-woman, wife of Tail-feathers. 123
Small-buffalo-rock, wife of Chief-all-over 126
Small-fox-howl-woman, wife of Little-mink (Sam Scabby-robe) 116
Small-robes, a clan of the Peigans 125
Smash-head, a Peigan, called Mud-head 119
Smelling the fire in a lodge causes death. 60
Smoking 54, 73
Snake bestowing supernatural power on a man. . . . . 105 sqq.
Snake, female, spared by Clot-of-blood 79
Snake having sexual intercourse with a woman. 33
Snakes robbing the people of their food, killed by Clot-of-blood . . . . 78 sq.
Snakes, see Rattle-snakes.
Snake Indians . . . . 90 sq.
Snake-Indian, a name 111
Snake-Indian-woman, wife of Tail-feather-coming-over-the-hill (Brockie) 121
Snow, wife of Pretty-face. 126
Snow-shoes, magical. 64 sq.
Son-in-law starves his parents-in-law and is killed by their adoptive son . . . . 76 sq.
Songs 6, 26, 71, 74, 82, 88 sqq., 101 sqq., 107, 109 sq., 114
Sore-back, wife of Medicine-bull 126
Sparrow-hawk, a Peigan. 118
Spear-woman, wife of Many-begs-for 126
Spear-woman, wife of Running-wolf. 127
Spell broken by looking. . . . . 85, 87 sq.
Spider, a Blood Indian 128
Split-ears, a Peigan 119
Spotted-bear, Margaret, wife of Yellow-owl 118
Spotted-eagle, a Peigan 126
Spotted-forehead, a Blood Indian woman, former wife of Black-horse-rider (Walter Mountain-chief). 120
Spotted-kills, wife of Heel. 124
Spotted-woman, wife of Buffalo-hide 119
Spotted-woman, wife of White-back-fat 127
Spring-birds juggling with their eyes, imitated by the Old Man, who loses his eyes by it. . . . . 21 sq.
Squirrel-howls, a Blood Indian 129
Stabbing-him-with-his-own-knife-woman, a name 111
Stabs-by-mistake, a Peigan 123

P.
Star, a certain prairie-weed, the child of a woman and a star 97
Star marrying a girl . . . . 95 sqq.
Steals-in-the-daytime-woman, wife of Stabs-by-mistake 123
Still-smoking, a Peigan 119
Straight-went, a Blood Indian. 128
Strangle-wolf, a Peigan 119
Stretch-out, a Peigan, called John Head-carrier 121
Strikes-first-woman, wife of Calf-robe 124
Strikes-on-top-woman, wife of Morning-eagle 119
Strikes-on-top-woman, wife of Painted-wing. 122
Stuck-behind-chief, afterwards called Belly-fat. . . . . . . 40 sqq.
Sun, husband of the Moon, father of the Morning-star . 80 sqq.
Sun trapped . . . . 104 sq.
Swan-howls, a Blood Indian 129
Sweat-lodges . . . . 81 sq., 88
Swinging-woman, killing people by causing them to fall into the water, killed by Clot-of-blood 80
Taboo transgressed 8 sq., 20 sqq., 30 sq., 38 sqq., 43 sqq., 54 sqq., 71, 73 sq., 87 sq.
Tail-feather-coming-over-the-hill, a Peigan, nicknamed by the Indians Many-shots, by the whites Brockie . . . . . . 120 sq.
Tail-feathers, a Peigan 123
Takes-a-gun, a name 111
Takes-big-sorrel, a Blood Indian 128
Takes-gun, a Peigan 120
Takes-gun-at-night, a Peigan 119
Takes-gun-woman, a name 111
Takes-gun-woman, wife of Three-calf 119
Tatsey, Joseph, a mixed-blood Peigan 4, 113
Teasing old women by burning their dresses . . . . 75 sq.
Thick-ass, a half-breed Peigan, called Peter Cadotte 121
Three-calf, a Peigan. 119
Three-guns, a Peigan 123
Three-sun, a Peigan. 116
Tiger-head, a Blood Indian. 128
To-morrow-bird, a Blood Indian 128
To-morrow-owl, a Blood Indian. 128
To-morrow-woman, wife of Old-chief 120
Tongue-eater, a Blood Indian. 128
Transformation of a man into a buffalo, then into a sparrow-hawk and finally back into a buffalo. 107

P.
Transformation of a man into a rabbit, then into a grizzly-bear and finally into a rattle-snake. 107
Transformation of a man into a stick. 41
Transformation of a white stone into a white calf 50
Transformation of a wolverine into a woman . . . . 59 sq.
Transformation of a young man into a bug 34
Transformation of a young man into a woman and back into a young man 98, 101
Transformation of boys into stars 38
Transformation of buffalo-chips into buffaloes 50
Transformation of snow into cherries 51
Transformation of the Old Man into a buffalo-calf 74
Transformation of the Old Man into a pine-tree 32
Transformation of the Old Man into somebody else 28
Transformation of young men into stars. . . . . 36 sq.
Trapping. 49, 104
Travoys 75
Two-spears, a Peigan 126
Two-strike-woman, wife of Red-head 126
Two-times-waylay-woman, wife of John Big-lake 125
Uhlenbeck, C. C. 1 sqq., 6 sq., 12, 15, 18, 23, 28, 31 sq., 37 sq., 52, 59 sq., 72 sqq., 80, 82, 85, 91, 95, 101, 115, 126.
Under-beaver, wife of Flinter-smoker 124
Under-swims, a Peigan 122
Wades-in-water, a Peigan 121
Wakes-up-last, a Peigan. 117
Walking-back-to, wife of Wolverine 119
Walking-in-water, wife of Little-dog 122
War-dance 101
Was-astray, a Northern Peigan woman, wife of Double-rider 120
Waylaying buffaloes 76
Weasel-fat, a Peigan 123
Weasel-tail, a Blood Indian. 129
Weasel-went-to, wife of Calf-looking 123
West-point-bank, a Peigan 125
Whistle used as a means of compelling a girl to love a person whom she has scorned 82
White-back-fat, a Blood Indian. 127
White-dog, a Peigan 125
White-shield, a Blood Indian woman, wife of Spider 128

P.
Wife killed by her husband for having sexual intercourse with a snake 33
Wife killed by her husband from jalousy. 95
Willows, red, branches of them used to make a plate. . . . 10
Wind blowing away the Old Man 12
Wind ordered to blow hard by the Old Man 12
Wives obtained in exchange for scalps and weapons of the enemies . . . . 89 sqq.
Wolves acting like human beings 102
Wolves causing things to come out of the ice by dancing on it 29 sq.
Wolf-old-man, a Blood Indian 129
Wolf-plume, a Peigan. 118
Wolf-road, see Milky Way.
Wolverine, a Peigan 119
Wolverine taking the shape of a woman . . . . 59 sq.
Wolverine woman turning her face away while eating 59
Wolverine-skin used as bracelets. 98
Woman brought back to life by magic . . . . 42 sq.
Woman deliberating with the Old Man whether or not people will die henceforth 29
Woman having sexual intercourse with a snake 33
Woman intending to ornament a hide with her brothers' scalps 34
Woman killed by a man without legs 40
Woman killing people by making them swing and then causing them to fall into the water, killed by Clot-of-blood. . 80
Woman killing people, playing at ball, killed by Clot-of-blood 79
Woman killing people, throwing them down on a knife, killed by Clot-of-blood. 79
Woman, see Girl(s), Wife, Wives.
Woman who could only be killed by burning 66
Women imitating their lovers in their way of dressing, while dancing 86
Women playing dead to fool the Old Man. . . . . 18 sq.
Women selecting husbands . . . . 31 sq.
Woman's head pursuing her brothers 35
Woman's head scraping a hide 34
Woman-body, wife of Takes-gun 120
Wrestler, a woman who killed people, killed by Clot-of-blood 79
Yellow-kidney, Mike, see Flat-side-head.
Yellow-kidney, a Peigan, nephew of Little-plume 118
Yellow-squirrel, wife of Takes-gun-at--night (John Night-gun) 119

P.
Young man living with beavers . . . . 86 sqq.
Young man paralyzed after shooting a ghost 102
Young man poisoned by eating the flesh of a mysterious animal . . . . 101 sq.
Young man stuck fast on the back of a turtle 108
Young-man-chief, a Peigan 122
Youngest daughter feeding her parents, who are starved by her husband and neglected by her elder sisters 77
Youngest mother offered by a girl to the Old Man as a payment for wiping her blanket 24

ADDENDA ET CORRIGENDA.

The character ä' has exactly the same meaning as á.

P. 9, l. 6. A full stop should be put after nitákoχtsitoχkuix-tsèemokùyeaua.

P. 31, l. 14 from beneath. Read: Then (instead of: (Then)).

P. 35, l. 15 from beneath. Read: Stǽmoχkænaunæ̀netäχpeeästs (instead of: Stǽmoχkænanæ̀netaχpeeästs.

P. 37, l. 10 from beneath. Read: etsenáyeyaua (instead of: etse-näyeyaua).

P. 40, l. 5 from beneath. A full stop should be put after *lodge*.

P. 41, l. 4. Read: stómat- (instead of: stómat).

P. 41, l. 15. Read: Óχpsests (instead of: Oχpsests).

P. 49, l. 6 from beneath. Read: mátapistotæ̀keua (instead of: mátapistotækeua).

P. 70, l. 10. Read: áχkotaitsema (instead of: ä`χkotaitsema).

P. 74, l. 7. Read: *with* (instead of: *wtih*).

P. 78, l. 12 from beneath. Read: *leisure* (instead of: *leasure*).

P. 80, l. 6 from beneath. Read: *Sun* (instead of: *sun*).

P. 82, l. 8. Read: *Sun* (instead of: *sun*).

P. 83, l. 3. Read: *who* (instead of: *which*).

P. 84, l. 9, 11 from beneath. Read: *Sun* (instead of *sun*).

P. 85, l. 15. Read: *meantime* (instead of: *meantine*).

P. 89, l. 14, 4 from beneath. Read: *who* (instead of: *which*).

P. 91, l. 17 from beneath. A colon should be put before *which*.

P. 91, l. 12, 2 from beneath. Read: *who* (instead of: *which*).

P. 93, l. 17. Read: *who* (instead of: *which*).

P. 96, l. 17. Read: *who* (instead of: *which*).

P. 96, l. 4 from beneath. Read: *who* (instead of: *which*).

P. 105, l. 11 from beneath. Read: *doctoring* (instead of: *doctering*).

SOME GENERAL ASPECTS OF BLACKFOOT MORPHOLOGY

A CONTRIBUTION TO ALGONQUIAN LINGUISTICS

BY

C. C. UHLENBECK.

Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam.

AFDEELING LETTERKUNDE.

NIEUWE REEKS.

DEEL XIV N°. 5.

AMSTERDAM,

JOHANNES MÜLLER.

1914.

To

JOSEPH TATSEY

the story-teller and interpreter

this grammatical essay

is dedicated.

SOME GENERAL ASPECTS OF BLACKFOOT MORPHOLOGY

A CONTRIBUTION TO ALGONQUIAN LINGUISTICS

BY

C. C. UHLENBECK.

The distinction of two genders, animate and inanimate, so often met with in aboriginal American languages, is as important in Blackfoot as it is in other dialects of the Algonquian stock. Properly this distinction belongs to the noun and its substitute, the pronoun, but as gender requires congruence in Algonquian, nearly all parts of the Blackfoot grammar are affected by it. Animate are the names of persons, supernatural beings, animals, and many other words, e. g. ksáχkùm *earth*, natósi *sun*, *moon*, kèsúm *sun*, *moon*, kokúmikèsùm *moon*, kakatósi *star*, Ipisóaχs *Morning-star*, Myoχpokóiiks *Pleiades*, Ixkitsíkæmiks *Dipper*, òsáki *back-fat*, moχsistsíni *hoof*, motskínau *horn*, motokís *hide*, maiíi(ua) *robe*, imoiáni *robe*, (m)atséks *leggings*, átsètsi *glove*, mamín *feather*, auâstàm *flag*, auaná *rattle*, âχkéminàniks *beaver-bundle*, amopistániks *beaver-bundle*, mǽnistàmi *lodge-pole*, áinakàsi *waggon*, ísk *bucket*, moksís *awl*, káksàkin *axe*, istoán *knife*, auǽksopæn *bullet*, pokún *ball* (*to play with*), pún *bracelet*, apís *rope*, míkskim *metal*, mátaχkimist *black alcali*. One would expect all the names of trees to be animate, and, indeed, some of them belong to the animate class (e. g. paχtóki *pine-tree*), but some others are inanimate (e. g. sékokíni *birch*), as most words belonging to the vegetable kingdom. The compounds with -ksim *tree*, however, are animate (e. g. asétsiksim *cottonwood-tree*, ómaχksiksim *big log*). Some other botanical terms of the animate gender are mási *turnip*, otúksksìis *bark*, ksisíis *thorn*, kiní *roseberry*, kæpséks *hard-seed-berries*, miksinítsìmi *bullberry*, ápinìkimi *whiteberry*, but by far the majority of such terms are inanimate (e. g. matuyís *grass*, kætséksi *root*, okíu *stem*, suiópok *leaf*, apistsískitsiu *flower*, míni *berry*, &cet.). The parts of the body are inani-

mate, except moχpskínau *jaw*, moápsspi *eye*, mokítsis *finger*, auótanòkitsis *finger-nail*, ápotstsinau *biceps*, motoksís *knee*, moχkinán *calf of the leg*, mástsiu *vein*, and perhaps a few more. It is to be noticed, that mostúmi *body* belongs to the inanimate class, whereas máksini *carcase* is animate. The nomina instrumenti in -atsis, and those beginning with ixt- and ending in -opi, are partly animate, partly inanimate. The same suffix -opi is to be found in the local nouns with the syllable it- prefixed to them, but these are all, as far as I know, of the inanimate gender. Inanimate are also geographical terms as mistáki *mountain*, nitúmmo *hill*, ómaχksikimi *lake*, niétaχtai *river*, asétaχtau *creek*, &cet. To the same class belong ăχké *water* and other names of liquids. Some words may be animate or inanimate, according to their meaning. E. g. kós is animate, when used for a *wooden cup* or a *tin plate*, but inanimate, when an *earthen dish* is meant. Náipistsi *blanket* is animate, náipistsi *wool* inanimate. Mistsís *tree*, *log* belongs to the animate class, but mistsís *stick* is inanimate, and the inanimate plural mistsísts is also used for *fire-wood*. O′χkotòki *stone* is treated as an animate, when one is speaking about a *large stone* or a *rock*, but *small stones* are called óχkotòkists, which is an inanimate plural-form. Interesting is the difference between námau *gun*, animate, and námaii *bow*, inanimate.

The animate nouns are not subdivided into masculines and feminines, though in some cases the distinction of sex is expressed by radically different words, e. g. nínau *man*: àké *woman*, stámik *bull*: skéini *cow*. Where there are no special words for the female animal, the sexes are distinguished by the apposition of napím *male* and skím *female*, but only when it is absolutely necessary to mention the sex. Still the names of bands, tribes, and nations have distinct masculine and feminine derivates to designate persons belonging to them. The male individual is characterized by the suffix -koăn, which in itself has nothing to do with sex, as may be seen from akékoăn *girl*. The corresponding feminine derivates, or rather compounds, are formed with -àke, the compositional form of àké *woman*. Feminines in -àke are also formed from many other words, e. g. nínàke *chief-woman* from nínau *chief*, and most of the proper names of women belong to this type.

The plural of animate nouns is derived from the singular by adding the suffix -iks(i), whereas the plural of the inanimates is formed by means of the suffix -ists(i). Also in the pronoun and the verb ks is a plural-sign of the animate, sts of the inanimate, but now we have only to consider the pluralization of substantives.

There are certain special rules to be observed concerning the way of attaching the plural-suffixes to the singular, viz.:

1°. In the plural of words, the ending-vowel of which is *i*, there is often a contraction of this *i* with the initial *i* of the suffix.

2°. Some animate words in -e have their plural in -eks, but the inanimates in -e do not lose the initial *i* of the plural-suffix.

3°. The words in -o, -u(y)i have their plural in -u(y)iks, -u(y)ists.

4°. The words in -au have their plural in -ai(i)ks, -ai(i)sts.

5°. Many words in -n(i) lose the *n* in the plural, but here special cases are to be distinguished.

6°. Most words in -s(i) lose their *s* in the plural, though there are some which retain this consonant.

I will confine myself to only a few examples of plural-forms.

Animate.

ponokā́mita *horse*, pl. ponokā́mitaiks.
moẓ́psspi *eye*, pl. moẓ́psspiks.
àké *woman*, pl. ākéks.
maistó *crow*, pl. maistoíks.
kẓkó, kẓkúyi *dove*, pl. kẓkúyiks, kẓkuíks.
nínau *man, chief*, pl. nínaiks.
niskẓ́ni *my younger brother (sister)*, pl. niskáiks.
akékoān *girl*, pl. akékoaiks.
pokún *ball (to play with)*, pl. pokúyiks.
imoiáni *buffalo-robe*, pl. imoiániks.
pún *bracelet*, pl. púniks.
moksís *awl*, pl. moksíks.
motoksís *knee*, pl. motoksíks.
oχsís *her younger brother (sister)*, pl. oχsísiks.

Inanimate.

mistẓ́ki *mountain*, pl. mistẓ́kists.
āχké *water*, pl. āχkéists.
nitúmmo *hill*, pl. nitúmmoists.
kokó, kokúi, kokúyi *night*, pl. kokuísts.
niétaχtai *river*, pl. niétaχtaists.
oáu *egg*, pl. oáists.
sínàksin *writing*, pl. sínàksists.
oχkín(i) *bone*, pl. oχkíists.
míni *berry*, pl. mínists.
skinétsimàn(i) *bag*, pl. skinétsimànists.
moyís *lodge*, pl. moyísts.
motsís *hand*, pl. motsísts.

Under circumstances, which until now have not become very clear, the plural-suffixes -iks and -ists may be substituted by -i(i), before which, however, words in -n(i) do not lose their final consonant. It would seem, that these forms in -i(i) are properly to be considered as predicative obviatives of the plural, for most times, when they occur, a third person precedes, but further investigations are needed, before we can arrive at any reliable conclusions. Examples of such forms are àkéi (:àké *woman*), ksískstəkii (:ksískstəki *beaver*), akékoànii (:akékoān *girl*), moyı́i (:moyı́s *lodge*), ə́pssíi (:ə́pssí *arrow*). As we shall see afterwards, the plural ending -ii is also met with in the conjugation (by the side of -iau).

Case-relations are not expressed by special forms, but only in a syntactical way. Though there is no nominative and accusative, nor the distinction of a transitive and an intransitive case, there can be scarcely any doubt, which of two animate nouns denotes the agens, and which the patiens, since the mutual relation of the two will appear clearly enough from the congruence of the accompanying verb with the independent and subordinate forms of the noun, or, this criterion lacking, from the context in general. The context also will show, which of two nouns, governed by a verb, is the direct object, and which the indirect. When two nouns stand in a possessive relation to each other, the one that indicates the possessor nearly always precedes, and to the other one, which stands for the person or thing possessed, the possessive prefix of the third person is attached. Instead of using local and instrumental case-suffixes or postpositions, the language incorporates local and instrumental prefixes into the verb, and leaves the depending noun unchanged, but there are also some independent adverbs used as prepositions.

Though there are, properly speaking, no case-forms in Blackfoot, still some terms of relationship are slightly modified, when used as vocatives, e. g. nínna *my father* and noχkóa *my son* have the allocution-forms ninná (or nínnah) and noχkoií (noχkoié). There are also a few suppletive vocatives in the language, such as na'á: niksísta *my mother*, nóatuχs (by the side of nísko, niskəní): niskə́ni *my younger brother* (*sister*), napí: nitə́kàu *my partner*, kókoa: akékoān *girl*, tsíki: saχkúmapi *boy*. Kókoa and tsíki have the value of (*my*) *little girl*, (*my*) *little boy*, and are used, when one is talking to children, or to grown-up boys or girls as terms of endearment (otherwise akékoān and saχkúmapi are used). It is to be noticed, that words with an independent form in -ua do not have this

ending in the vocative, which is quite natural, since the independent form in -ua has the function of a third person, whereas the vocative is, of course, a second person.

I shall have to explain, however, what is meant by terms as *independent* and *subordinate*. In Blackfoot, as in Ojibway and other Algonquian languages, we must pay attention to the circumstance, *which person* nouns represent in the sentence. The following cases are to be distinguished:

1°. when they are considered to be the chief third person or persons in the sentence, without being subordinate to any other third person, in which case I use the term *independent form*;

2°. when they are subordinate to that chief third person, so that they have the function of a fourth person, in which case the term *obviative* is used;

3°. when they are subordinate to such a fourth person, so that they have the function of a fifth person, in which case the term *subobviative* has been adopted.

It is to be observed, that in the possessive flexion with another person than the first or second as possessor, this possessor is considered to be the chief third person, and the person or the thing possessed as the fourth person. So forms as únni *his father*, oksístsi *his mother* are obviatives in themselves, because the son though not mentioned expressly predominates in the mind of the speaker. When „his father" is subordinate to a person, other than the first or the second, and different from the son, instead of únni the subobviative-form únniaii is required.

A great many of the animate nouns, and some of the inanimate too, have modified endings in the obviative, and special forms for the subobviative occur also in both classes. On the other hand, a specially characterized independent form is found only in the animate gender, and even among the animate nouns there are a good many that have the same form whether they are independent or subordinate. Independent forms and obviatives, at least when they are not verbalized, are distinguished only in the singular, but the subobviative is also in the plural to be recognized by its suffix. The independens is formed by means of -u(a) or -a, the obviative is characterized by the suffix -i(i), whereas the subobviative of the singular and the plural has the suffix -ai(i) (-aie). In the singular the sign of the subobviative is not attached to the nounstem, but to the obviative. I will give some examples of independent and subordinate forms.

Independens.
imitáua : imitá *dog*.
àkéua : àké *woman*.
nápiua : nápi *old man*.
skíma : skím *female animal*.
akékoana : akékoan *girl*.
nókòsa : nókòs *my child*.

Obviative.
imitáii : imitá *dog*.
nínaii : nínau *man, chief*.
àkéi : àké *woman*.
nápii : nápi *old man*.
sikixtsisóii : sikixtsisó *alces americanus*.
skími : skím *female animal*.
otstsípinai *his cheek* : motstsípina *cheek* (inanimate).
istsíi : istsí *fire* (inanimate).
nitúmmoi : nitúmmo *hill* (inanimate).

Subobviative.
ómiaii : ómi *her husband*.
otoχkémaniaii : otoχkéman(i) *his wife*.
oάpsspiaii : oάpsspi *his eye*.
osókàsimiaii : osókàsimi *his dress* (inanimate).
otaχkúiinnimàniaii : otaχkúiinnimàni *his pipe* (inanimate).
otoχkémaiksaii : otoχkémaiks *his wives*.
óχpsístsaii : óχpsísts *his arrows* (inanimate).

By the side of such forms with full endings, shorter ones are frequently used, e. g. imitáu, àkéu, nápiu (= imitáua, àkéua, nápiua); imitái, àké, nápi (= imitáii, àkéi, nápii); ómiai, oάpsspiai (= ómiaii, oάpsspiaii).

We have still to mention an irregularity in the obviative-formation of the terms of relationship in -a. In the possessive forms of the singular — i. e. the singular of the person possessed — that vowel is substituted by -i or modified to -ai, whenever these forms stand for the fourth person. This is, of course, always the case, when the possessive prefix is of the third person, but when a possessive prefix of the first or second person is attached to the word, then it depends on the context whether it is to be put in the obviative or not. The modification of -a to -ai is confined to the forms with pluralized possessor of the second and third person; the other obviatives in question have the simple ending -i. In the plural of the person possessed there are no special obviative-forms. Take, for instance, the word „father": nínna *my father*,

kínna *thy father*, nínnàna *our* (excl.) *father*, kínnùna *our* (incl.) *father* have the obviatives nínni, kínni, nínnàni, kínnùni, whereas únni *his father* is an obviative in itself. Kínnoàua *your father* has the obviative kínnoàuai, having the ending -ai in common with únnoàuai *their father*, which is an obviative, whatever its syntactical relations in the sentence may be.

Passing on to other elements that may be attached to nouns, I mention in the first place the suffix -àki, which is used to emphasize a noun, designating a person or a thing, respectively persons or things, spoken of or spoken to. The same emphasizing suffix may be attached to verbal forms and other parts of speech.

A very interesting phenomenon is the congruence of nouns with their accompanying pronouns, when these are characterized by secondary, either restrictive or relative, endings. As a rule, the noun will take the same secondary ending as the pronoun by which it is defined, whereas, on the other hand, the noun determines the gender of the pronoun, so that there may be stated a reciprocal influence. The pronominal endings which are communicated to the noun are -i(a), -m(a), -k(a), -(i)sk, -aχk(a), -ixk(a). The three first ones are restrictive, and, besides the demonstrative pronoun, the noun only participates in them, but the three others, which are characteristic for the relative pronouns, may also be attached to the verb. When defined by a demonstrative pronoun with the restrictive ending -i(a), the noun usually takes the ending -ai (seldom -aia).

Predicatively used, substantives are treated as intransitive verbs. In the third person of the singular the independent noun-form may have the function of a predicate, without undergoing any change. Sometimes to words of the inanimate class the suffix -aie (-aii) is attached. When the predicate is an obviative, the verbal suffix of the fourth person, -inai (-in), is added to it in the singular. May-be the plural-forms ending in -i(i), mentioned above, are to be considered as predicative obviatives. As interrogative and negative predicates, nouns are conjugated according to the rules of the interrogative and the negative verb.

Before treating the possessive flexion, I have to record some initial changes, which take place in certain groups of nouns in case of prefixation or in composition with a foregoing element of any kind. Under the same circumstances similar changes are met with in other parts of speech. As to the noun, the following cases are to be distinguished:

1°. Many words with an initial *a* (*α*) change that vowel into

-*o*-, e.g. nitópim *my rope*: apís *rope*, nitóksin *my bed*: æksín *bed*.

2°. Some other words with an initial *a* (*æ*) drop this vowel altogether, e.g. nisópàtsis *my seat*: asópàtsis *seat*.

3°. Many words with an initial *i* change this vowel into -*o*-, e.g. ksistómita *wild dog*, otómitàmi *his dog*: imitá *dog*.

4°. Nearly all nouns beginning with *n* lose this consonant, e.g. nitsínaim *my chief*: nínau *chief*.

5°. Nearly all nouns beginning with *m* lose this consonant, e.g. nitóyis *tipi*: moyís *lodge*.

There are still some other initial changes in case of prefixation or in composition with a preceding element (loss of *k*-, of *p*-, of *po*-, of *is*-), but these are so sporadic and isolated, that they may be left unmentioned in a brief sketch of the morphological system. The more common changes recorded above are, as I have implied already, by no means confined to nouns. I avail myself of the opportunity to observe that such initial changes are often to be noticed in the verb, and that an insight in the treatment of most numerals is impossible without attending to the loss of *n*-, which takes place whenever a compositional element precedes the numeral stem. An instance of the mutation *i*-: -*o*- is the numeral ixkitsíka *seven*, and other illustrations of the same phenomenon are such praeverbia as ixt- (moχt-, -oχt-), ixpit- (-oχpit-). Examples of *a*-: -*o*- (-*u*-) are also the adjective-stem makap- *bad* (ikokap- *very bad*) and the gradual prefix amai- (-omai-, -umai-). The mutations *a*- (*æ*-): -*o*- and *i*-: -*o*- seem to be exclusively Blackfoot and not to be connected with the mutational phenomena of central and eastern Algonquian languages. The characteristic change-system of Ojibway, Cree, &cet. has lost in Blackfoot its important grammatical functions, and is only to be traced in a few survivals of a bygone period. Such are nániso *eight*, originally a reduplicated distributive of nisó *four*; compounds as nánautokân *skull*, nánàpiniu *has a man's eyes*, nánaikinakim *has a man's legs*, Nánainiki *Kills-the-chief* (a woman's name), containing as first member a modified form of nínau *man*, *chief*; nánoyiu: -inóyiu *sees him*; the verbal prefix napui-, nap- *standing*, a compositional form of the stem nipu(yi)- *stand*, *get up*; and probably a few more. Special researches will be necessary, before we can arrive at sound conclusions about the mutational processes of Blackfoot, and their relations to phenomena of other languages.

Returning to the forms of the substantive, we have to state that the possessive flexion of Blackfoot shows, in its prefixes as well as in its suffixes, a close relationship with the central and eastern dialects of the Algonquian stock. As in many linguistic families,

the possessive flexion in Blackfoot and its sister-languages is partly akin to, though by no means identical with, the conjugation of the verb. As in other Algonquian dialects there are many words in Blackfoot that never occur without a possessive prefix. In Blackfoot most of them are terms of relationship, but still there are some others as nótàs *my beast* and nóχk *my bucket* (the suppletive possessive of ísk *bucket*). The names of parts of the body can be used in Blackfoot without any possessive prefix of a definite person, but as most of them in their absolute form have the initial syllable *mo-*, or, at least, the initial consonant *m-*, it would seem probable that this *mo-* or *m-* is also a prefix, whatever its proper meaning may have been. One might suppose that, originally, it was an indefinite possessive („somebody's"), though, as we shall see below, *m-* has in certain cases the value of a definite possessive („his"). In the possessive flexion of Blackfoot the following rules are to be observed. The first person singular and the exclusive first person plural are characterized by one of the prefixes n-, ni-, no-, nit-, nitoχ-, nits(i)-; the second person of both numbers and the inclusive first person plural have one of the prefixes k-, ki-, ko-, kit-, kitoχ-, kits(i)-; whereas as prefix of the third person singular and plural we find o- (u-), ot-, otoχ-, ots(i)-, or, in certain special cases, m-. The forms nits-, kits-, ots- have originated from nit-, kit-, ot- by assibilation before *i*, though in many cases they have transgressed their proper domain, and nitoχ-, kitoχ-, otoχ-, or nitsi-, kitsi-, otsi- are the anteconsonantic forms of nit-, kit-, ot-. Correlative groups are n-: k-: m-, ni-: ki-: o-, no-: ko-: o-, nit-: kit-: ot-, nitoχ-: kitoχ-: otoχ-, nits(i)-: kits(i)-: ots(i)-. These prefixes are pluralized by adding special suffixes to the noun. The suffix of the exclusive first person plural is -nan(a); the inclusive first person plural has the suffix -nun(a); the second person plural has the suffix -oau(a); the third person plural is distinguished from the singular by the suffix -oauai (-oaiau). Words ending in -is generally lose their *s* before the suffixes -nan(a) and -nun(a). Before -oau(a) and -oauai the end-syllable -is often disappears altogether, and the same may be said about the endings -an(i) and -ӕn(i). As other Algonquian languages Blackfoot has also the possessive suffix -m(i), which in certain cases is attached to the noun-stem defined by a possessive prefix of any person, and which, when the possessor is pluralized, precedes the pluralizing suffix. Generally speaking, one might say, that the possessive suffix -m(i) is chiefly used to emphasize that the thing possessed has

been acquired, but there are cases which cannot be explained by this tendency. The suffix -m(i) is much more common in the possessive forms of animate nouns than in those belonging to the inanimate group. It is never attached to any real term of relationship, or to any name of a part of the body. To complete our brief account of the possessive flexion, we have still to observe that there are no differences between the classes, save, of course, the pluralization of the person or thing possessed, which takes place in the animate class by means of the suffix -iks(i), in the inanimate class by adding the suffix -ists(i), according to the rules of noun-pluralization in general. A few paradigms will be welcome to the reader. For the animate class I have chosen naáχs(a) *my grandparent, my parent-in-law*, nókós *my child*, nitsínaim *my chief* (: nínau *chief*); for the inanimate class I give the possessive forms of nóχpssí *my arrow* (: ápssí *arrow*), notokâ'n *my head* (: motokâ'n *head*), ninámaii *my bow* (: námaii *bow*).

	Animate.	Inanimate.
	Singular of the noun.	
1 sing.	naáχs(a)	nóχpssí
2 „	kaáχs(a)	kóχpssí
3 „	maáχs(i)	óχpssí
1 pl. e.	naáχsinàn(a)	nóχpssínàn(a)
1 „ i.	kaáχsinùn(a)	kóχpssínùn(a)
2 „	kaáχsoàu(a)	kóχpssóàu(a)
3 „	maáχsoàuai	óχpssóàuai
	Plural of the noun.	
1 sing.	naáχsiks	nóχpssísts
2 „	kaáχsiks	kōχpssísts
3 „	maáχsiks	óχpssísts
1 pl. e.	naáχsinàniks	nóχpssínànists
1 „ i.	kaáχsinùniks	kóχpssínùnists
2 „	kaáχsoàuiks	kóχpssóaists
3 „	maáχsoàuaiks	óχpssóaists
	Singular of the noun.	
1 sing.	nókós	notokâ'n
2 „	kókós	kotokâ'n
3 „	ókós	otokâ'n

1 pl. e.	nókósinàn(a)	notokâ'ninàn(a)
1 „ i.	kókósinùn(a)	kotokâ'ninùn(a)
2 „	kókósoàu(a)	kotokâ'noàu(a)
3 „	ókósoàuai	otokâ'noàuai

Plural of the noun.

1 sing.	nókósiks	notokâ'nists
2 „	kókósiks	kotokâ'nists
3 „	ókósiks	otokâ'nists
1 pl. e.	nókósinàniks	notokâ'ninànists
1 „ i.	kókósinùniks	kotokâ'ninùnists
2 „	kókósoàuiks	kotokâ'noaists
3 „	ókósoàuaiks	otokâ'noaists

Singular of the noun.

1 sing.	nitsínaim	ninámaii
2 „	kitsínaim	kinámaii
3 „	otsínaim	onámaii
1 pl. e.	nitsínaiminàn(a)	ninámaiinàn(a)
1 „ i.	kitsínaiminùn(a)	kinámaiinùn(a)
2 „	kitsínaimoàu(a)	kinámaioàu(a)
3 „	otsínaimoàuai	onámaioàuai

Plural of the noun.

1 sing.	nitsínaimiks	ninámaists
2 „	kitsínaimiks	kinámaists
3 „	otsínaimiks	onámaists
1 pl. e.	nitsínaiminàniks	ninámaiinànists
1 „ i.	kitsínaiminùniks	kinámaiinùnists
2 „	kitsínaimoàuiks	kinámaioaists
3 „	otsínaimoàuaiks	onámaioaists

Passing on to the formation of nouns, I have to state that in this language compositional and derivational processes are of equally great importance. In composition the determining member always precedes the determined word. Nouns that very often are used as second member of compounds are apt to become suffixes, as e. g. àké *woman* in composition has become the feminine counterpart of the suffix -koän, where this, as in most cases, indicates male individuals. The peculiarity of the Algonquian languages, that cer-

tain very common words in composition are substituted by virtually equivalent elements occurring only in composition, is found also in Blackfoot. Sometimes these compositional elements are shorter forms of the independent words, but usually they differ entirely from those nouns. So ăχké *water* is substituted in some compounds by -kimi (= Ojibway -gami), e. g. ómaχksikimi *lake* (*big-water*), áisuiopokskimi *tea* (*leaves-water*), áisiksikimi *coffee* (*black-water*), though motaiă'χke *sea* (*water-all-over*), nápiăχke *brandy* (*water-of-the-whites*) are not subject to this tendency. Especially the names of parts of the body in composition are nearly always represented by substitutes, such as -ski for mostoksís *face*, -apini for moźpsspi *eye*, -ka for moχkźtsis *foot*.

There are a great many derivative nouns in Blackfoot, denominative as well as deverbative. Before giving a list of the most usual derivative affixes, I have to mention that the pure intransitive verbal stem may be used as nomen agentis. In the independent form it will take the suffix -u(a), so that then it is identical in form with the third person singular of the verbum finitum, e. g. ápotaki(ua) *workman*: ápotakiu(a) *works*. When the verb has a durative (iterative) prefix attached to it, this prefix is retained in the nomen agentis, as in áisatsàki(ua) *carpenter*, belonging to, or rather identical with, the verb áisatsàkiu(a), in which ai- is prefixed to the intransitive stem.

As there are frequentative verbs characterized by the suffix -epitsi-, used in an unfavorable sense, we have also a corresponding noun-group with the same suffix, e. g. kamósiepitsi(ua) *thief*: kamósiepitsiu *steals always, is a thief*: áikamosiu *steals*; kámaniepitsi(ua) *beggar*: kámaniepitsiu *is always begging*: áukamaniu *is begging*. Other nouns of this kind are epúyepitsi(ua) *one who is always talking*, asáiniepitsi(ua) *a child that always cries*, áitskàpitsi(ua) *a man who is always fighting*, saiépitsi(ua) *liar*.

The great majority of verbs have nomina abstracta formed by means of the suffix -sini, but the verbal stems in -*a* make use of the suffix -ni. E. g. símsini from áisimiu *drinks*, okáni from áiokau *sleeps*. These nouns properly denote the action or the condition expressed by the verbal stem, though many of them are used as well with a concrete meaning. So símsini is not only *the action of drinking*, but also *the liquid that is drunk*.

An interesting group of nouns are the nomina loci characterized at the same time by the localizing prefix it- and the inclusive verbal ending -op(i), such as itáuyopi *eating-place*: áuyiu *eats*, itáχpumaupi *buying-place* (*store*): ixpúmmau *buys*, itáuyosopi *cooking-*

place (*stove*): áuyosiu *cooks*, itáuamatòsimaupi *incense-burning-place*: áuamatòsimau *burns incense*.

The group just mentioned above is well to be distinguished from the nomina instrumenti with the same inclusive verbal ending, but with the instrumental prefix ixt-, e. g. ixtáuyopi *a thing to eat with* (*fork*): áuyiu *eats*, ixtáχpumaupi *something to buy with* (*money*): ixpúmmau *buys*, ixtáisimiopi *a thing to drink with* (*drinking-cup*): áisimiu *drinks*, ixtáipiksopi *a thing to hammer with* (*hammer*): áipiksiu *hammers*.

Another way of forming nomina instrumenti is by adding the suffix -atsis to the verbal stem, e. g. inixkiátsis *musical instrument*: áinixkiu *sings*, pokáiimàtsis *fan*: áipokaiimau *fans*, namáχkimàtsis *broom*: namáχkiakiu *sweeps*, áχkioχsàtsis *boat*: áχkioχsiu *paddles*.

An important denominative suffix is -koān, by means of which from names of tribes, bands, &cet. the words denoting male individuals belonging to such are derived, whereas for the female individuals compounds with -àke are used (cf. above). Examples: Káinaikoān *Blood Indian*: Káinàke *Blood Indian woman*: Káina *the Blood tribe*, Pekánikoān *Peigan*: Pekánàke *Peigan woman*: Pekáni *the Peigan tribe*, Síksikáikoān *Blackfoot Indian*: Síksikáke *Blackfoot woman*: Síksika *the Blackfoot tribe*, Pinápisinàikoān *Sioux Indian*: Pinápisinàke *Sioux woman*: Pinápisina *the Sioux tribe*, Ináksaikoān *Small-robe man*: Ináksàke *Small-robe woman*: Inákaiks *Small-robes*, Isksínaitapìkoān *Bug-man*: Isksínaitapiàke *Bug woman*: Isksínaitapiks *Bug-people*. To this group belongs also Nápikoān *white man*: Nápiàke *white woman*, and the same suffix is found in Nápikoān *Old Man* (= *the Sun*): nápi *old man*. The suffix -koān is sometimes used to denote young animals, e. g. sikimíkoān *black colt*: síkimi *black horse*, apíkoān *white colt*: ápi *white horse*, imitáikoān *puppy*: imitá *dog*, though most names of young animals are compounds with pokáu *child*, or with prefixed adjective-stems for „young" (as-, manisk-). As I have said before, the suffix -koān in itself has nothing to do with sex, and so there is nothing strange in akékoān *girl*, properly „a female individual", „a young woman", derived from àké *woman*.

A great number of collective nouns are formed by means of the denominative suffix -sko, -sku(y)i, e. g. akáitapiskui *many people together* (*town*): akáitapi *many people*, ksisískui *thorn-bush*: ksisíis *thorn*, paχtókskui *group of pine-trees*: paχtóki *pine-tree*, asétsikskui *group of cottonwood-trees*: asétsiksim *cottonwood-tree*, otsipískui *group of willows*: otsipís *willow*, mistsískui *timber*: mistsís *log*, óχkotòkskui *stony place*: óχkotòki *stone*.

Another group of collective nouns is characterized by the suffix -sin(a) (-sini) and the pronominal prefix of the third person. All of them are derived from animate words, especially from names of persons and animals. They are used to designate large groups of individuals of the same kind all together in one place. Examples: ótapìsina *all the people*: matápi *person*, únnasina *all the men*: nínau *man*, ótakèsina *all the women*: àké *woman*, opokásina, *all the children*: pokáu *child*, otsistáausina *all the ghosts* (*in the land of the dead*): stáau *ghost*, ónokàsina *all the elks*: ponokáu *elk*, otómitasina *all the dogs*: imitá *dog*.

There are still other derivative affixes, but I do not have as yet sufficient data to give a satisfying account of them. So it will be better to leave the formation of nouns until we have made a more extensive study of the subject. It may be observed, however, that the semantic value of so- in soksistsíkui *cloud* seems to be „covering", so that the proper meaning of the word would be „something that covers the day". The same element is probably to be assumed in the first syllable of sókàsimi *dress*. Another form of so- is aso- in asókaiis *trunk*, asópàtsis *seat*.

Now we shall have to say a few words about the adjectives, which, used attributively, are nearly always attached to the substantive as inseparable prefixes. Such prefixed adjectives are aχs- *good*, makap- *bad*, omaχk(s)- *big*, inak(s)- *small*, sp- *high*, ino- *long*, saχk(s)- *short*, spik(s)- *thick*, man- or manisk(s)- *new* (*young*), as- *young*, ακai- *former*, ksik(s)- and ap- *white*, sik(s)- *black*, and many others. In the few cases, where independent attributive forms exist (e. g. áχsi *good*, nápistsi *blind*), these usually precede the noun. The attributive adjective, be it prefixed to the noun or preceding it as an independent word, has no special forms for the animate and inanimate gender.

The predicative adjective, on the contrary, is an intransitive verb, in a great number of cases reflecting the gender of the subject. Often the animate forms are characterized by a suffix -s-. So e. g. sáχksiu, spíksiu are the animate counterparts of saχkíu *is short*, spikíu *is thick*. In other cases the animate predicative adjective is distinguished by a suffix -m, which also elsewhere in Blackfoot grammar is used as a sign of the animate gender. In particular the color-names are to be noticed, which as predicate of animate nouns belong to the class of the -αm- verbs, whereas as predicate of inanimate nouns they have the suffix -atsi-. Siksinάm is used, when one is speaking e. g. of a black negro, but siksinátsiu refers to a black thing or a black substance of the inanimate class. Many

adjectives possess even still other distinctions. So in certain cases there are different forms for the predicative adjective, according to its being used of persons, of animals, or of trees (animate and inanimate). For „is big" and „is small" are used, respectively, of persons ómaχksim, inákstsim; of animals ómaχkimiu, inákimiu; of animate trees ómaχksiksim, inaksíksim; of inanimate trees ómaχksiksiu, inaksíksiu; of inanimate things ómaχko, inákoχtssiu. A similar series is found for „high": spítau is used of persons, spímiu of animals, spiksím (an.) and spiksíu (in.) of trees, spíu of things that are considered as inanimate. In the case of „long" inóimiu is used of animals, inoksím (an.) and inoksíu (in.) refer to trees and long wooden things, inósim is used of animate things in general, whereas ínoyiu is the ordinary form for the inanimate gender. Nearly parallel to „long" is „short", that possesses the forms saχkímiu, saχksiksím, sáχksiksiu, sáχksiu, saχkíu.

The comparative is expressed, attributively and predicatively, by means of the prefix utsítsk- (itsítsk-), e. g. utsítskaχsi *better*, utsítskaχsiu *is better*. When one wants to say „he is better than I am", then the usual construction is „he is better, I am not good" (ostói utsítskaχsiu, nistóa nimátaχsi). The superlative may be expressed in different ways, the most simple of which is the pregnant use of the unchanged positive. Often the prefix kanai- (kanau-) *all* is made use of, e. g. kanáiaχsiu *is the best of all*, kanáumaχksim *is the biggest* or *oldest* (*person*) *of all*, kanáinakstsim *is the smallest* or *youngest* (*person*) *of all*. Or one will attach the prefix ist- to the adjective-stem, and form e. g. istómaχksim (equivalent to kanáumaχksim). It is very usual to combine ist- with kanai- (kanau-), and to say for „the best man of all" istoχkanáiaχsi nínau, for „he is the worst of all" istoχkanáukapsiu. Still another way to form the superlative is the prefixation of nit- *one* (*only one*). For „very" Blackfoot uses the prefix ik(s)- (e. g. ikáχsi *very good*, ikáχsiu *is very good*), that may be strengthened to ikskai- and ikskaiik(s)-, but in certain cases amai- (-omai-, -umai-) serves the purpose of indicating a high degree (e. g. amáipitàke *a very old woman*: kipitáke *old woman*, amáistuyiu = íkstuyiu it is very cold). The combination of ik(s)- with amai- (-omai-) communicates to the positive the idea of excess, and corresponds to our adverb „too" (e. g. ikómaumaχksim *is too big* or *is too old*).

As to the personal pronouns, their conjunct forms have already been mentioned above, when I was giving an account of the possessive flexion. The same elements, no- and ko- excepted, are

used as personal prefixes in the conjugation. It must, however, be observed, that the third person of the verbum finitum has in most cases no personal prefix at all, and that the exclusive first person plural of the verb is not characterized as such by a prefix in any case. I have already called the attention of the reader to the fact that the conjunct personalia of this language are closely akin to those of its sister-dialects.

The personal pronouns as independent words look very much like possessive forms of a noun-stem, and have obviatives, the third person being an obviative in itself. So the following forms are to be registered:
nistóa, obv. nistói *I*.
ksistóa, obv. ksistói *thou*.
ostói *he* (*she*, *it*).
nistúnàn(a), obv. nistúnàni *we* (excl.).
ksistúnùn(a), obv. ksistúnùni *we* (incl.).
ksistóau(a) *you*.
ostóauai *they*.

These personal pronouns, predicatively used, may have the suffix -kauk attached to them, which is also added to other pronouns. In general one can say that the personalia as independent words are only used emphatically. They are usually equivalent to „myself", „thyself", &cet. The idea „self" can also be expressed in the verb by the prefix auat-.

Blackfoot has also a series of independent possessive words, which are most times, if not always, used predicatively:
nitsinán *mine*.
kitsinán *thine*.
otsinán *his* (*hers*).
nitsinánan *ours* (excl.).
kitsinánun *ours* (incl.).
kitsinánoau *yours*.
otsinánoaiau *theirs*.

Passing on to the demonstrative pronouns, we have to emphasize their local character. So the proper value of amó (ámo) is not simply „this", but rather „here-being", „being in this place", „being in this country", or the like. In the same way the pronoun omá (óma), omí (ómi) means properly „there-being", „being in that place", and may be often translated by an indefinite article. In many cases demonstrative pronouns are used as adverbs. Another peculiarity of the Blackfoot demonstrativa is that they often have added to them restrictive endings, which give a particular stress

to the words they are attached to. The precise syntactical value of these characteristic endings, which are -i(a), -m(a) and -k(a), requires further investigations. I have said already in another place, that these endings of the demonstrative pronoun influence the noun defined by it. In the same way the adverbial suffix -tsi is modified to -tsim, -tsik under the influence of demonstrative words in -im, -ik. I have only to add that the demonstrative pronouns are verbalized by means of suffixes (-auk, -aie, &cet.).

I shall give a survey of the demonstratives, but as in all of them the principal stress shifts from the first to the second syllable (e. g. ámó, ámóksi, ómá, ómí, ómíksi), it will be unnecessary to accentuate each particular form.

This here.

Sing. an. in.: amo, amoi(a), amom(a), amok(a). The form amom(a) is often used adverbially in the sense of „here".

Sing. an. obv.: amoi.

Sing. an. in. verbalized: amauk, amauauk, amoiauk, amoiaie, amomauk, amomaie, amokaie. Cf. also amaie, amaiaie.

Plur. an.: amoksi, amoksim(a), amoksik.

Plur. an. verbalized: amoksiauki, amokskauki.

Plur. in.: amoistsi, amoistsim(a), amoistsik.

Plur. in. verbalized: amoistsiauki, amoistsiaie.

For „this" the Indians use in certain cases amistó (ámisto), which takes the same suffixes as amó (ámo).

That there.

Sing. an.: oma, omai(a), omam(a), omak(a).

Sing. an. obv.: omi, omim(a), omik(a).

Sing. an. verbalized: omauk, omakauk, omaie, omaiaie, omamauk, omamaie.

Sing. in.: omi, omim(a), omik(a). These forms are very often used as adverbs in the sense of „there", „over there". Omík is also temporal, especially in combination with apætóχtsik (omík apætóχtsik means „then in the olden times", or „a very long time ago").

Sing. in. verbalized: omiauk, omiaie, omimauk, omimaie. Not seldom these forms have the function of predicative adverbs. So it is to be explained that they are sometimes used with animate nouns.

Plur. an.: omiksi, omiksim(a), omiksik.

Plur. an. verbalized: omikskauki.

Plur. in.: omistsi, omistsim(a), omistsik.

Plur. in. verbalized: omistsimaie.

Sometimes we find an extended form of omí. I have met with the following cases: sing. an. obv. omistsí(m), plur. an. omistsíksi(m), plur. in. omistsístsi(m).

This right here.

The meaning of the stem anno is „this one right here". With foregoing ki *and* it combines to kɛnno.

Sing. an. in.: anno, annom(a), annok. These forms are also, and even especially, used as adverbs for „right here".

Sing. an. in. verbalized: annoiaie, annomaie. Usually as predicative adverbs.

Plur. an.: annoksi, annoksim(a), annoksik.

Plur. in.: annoistsi, annoistsim(a), annoistsik.

That right there.

For „that one right there" the stems anna, anni are used. With foregoing ki *and* they combine to kɛnna, kɛnni.

Sing. an.: anna, annai, annam(a), annak(a).

Sing. an. verbalized: annauk (often in composition, e. g. koχkoánnauk *that one is your son*, ksistoánnauk *that is you and nobody else*), annaie, annaíauk, annamauk, annamaie, annakauk, annakaie.

Sing. an. in.: anni, annim(a), annik. Most times used adverbially.

Sing. an. in. verbalized: annyauk, annyaie, annimauk, annimaie, annimaiaki, annikauk. Usually predicative adverbs.

Plur. an.: anniksi, anniksim, anniksik.

Plur. an. verbalized: anniksauki, anniksaie, anniksimauki, anniksimaie, anniksikauki.

Plur. in.: annistsi, annistsim, annistsik.

Plur. in. verbalized: annistsaki, annistsikaie.

The verbalized demonstratives are, to a certain degree, treated as ordinary verbs and often assume verbal endings. For example by the side of ánniksauki the forms ánniksaukiau and ánniksaukiaiks are met with. Extended by a relative suffix is ánnaukixk, so very common in the beginning of Napi-stories. In the ending of ánnimaiàki, ánnistsàki we recognize the emphatic suffix -àki, which is added to verbs as well as to nouns. When a verbalized animate demonstrative has the function of a fourth person, the suffix -inai (-in) is attached to it, as in the fourth person of other verbs.

The Blackfoot demonstratives do not exhibit many traces of kinship with those of other Algonquian languages. Notwithstanding

semantic difficulties, the animate pronoun omá *that* is probably to be identified with the inanimate Cree-form oma *this*, and the group of anná, anní may be compared to Cree anā (an.), ani (in.) *that*.

From the demonstrative pronouns relatives are formed by suffixation of -χk(a) (-xk, -xka) or -(i)sk, each of which has its own sphere. The suffix -χk(a) (-xk, -xka) is used only in the singular, but -(i)sk is equally to be found in the singular and the plural. There are also forms in -aχks, which are properly to be considered as relative. In general it is not easy in Blackfoot to draw a sharp line between relatives and demonstratives, because the relative pronouns are often used emphatically with a demonstrative meaning. The characteristic relative forms often have an assimilating influence on their syntactical neighborhood, so that they communicate their endings to the noun which they define and usually precede, and also to the verb of the sentence.

The most common relative pronoun is derived from anna, anni. Because of the shifting accent I give unaccentuated forms.

Sing. an.: annaχk(a).

Sing. an. verbalized: annaχkauk, annaχkaie, annaχkaiaki.

Sing. in.: annixk(a).

Sing. in. verbalized: annixkaie.

Plur. an.: anniksisk.

Plur. an. verbalized: anniksiskaie.

Plur. in.: annistsisk.

Plur. in. verbalized: annistsiskaie.

Also in the singular we find the suffix -(i)sk attached to anni:

Sing. an. in.: anni(i)sk.

Sing. an. in. verbalized: anniskaie.

Equivalent to, but by far not so usual as, annaχk, annixk is an. aiaχk, in. aiixk. Other relative forms are:

Sing. an. in. amoχk, amoi(i)sk; plur. an. amoksisk (amoksk); plur. in. amoistsisk (amoistsk); from amó.

Sing. an. omaχk; sing. in. omixk, omi(i)sk; sing. an. obv. omi(i)sk; plur. an. omiksisk; plur. in. omistsisk; from omá, omí.

A relative derivate from anno is annoχk, nearly always used as a temporal adverb („now"), except in such expressions as ánnoχk-ksistsikúixk *to-day*, ánnoχk-káiokuixk *this night* (-ai- in káiokuixk is the durative infix). The verbalized forms are annoχkauk, annoχkaie. A formal relative is also anstoχk *just now*.

I have met with the following forms in -aχks: Plur. an. amoksaχks (:amó); sing. an. omaaχks, omaiaχks, omamaχks (:omá);

sing. an. obv. omiaχks (: omí); sing. in. (adverbially) annyaχks.

Very important is the relative suffix -pi (-χpi, -xpi), by means of which the verbum finitum is transformed into a relative dependent sentence, and that has to be mentioned yet when giving an account of the verbal flexion. Before leaving the relative pronouns, we have still to notice that once in a while interrogative pronouns may be used as relatives.

Now I shall give a survey of the interrogative pronouns.

Who (what).

Sing. an.: taká, taχká. Obsolete is saká, an equivalent of taká. Sometimes, though rarely, taká is also used as relative pronoun.

Sing. an. verbalized: takáts. Sakáts is obsolete.

Sing. in.: tsá(a), áχsa. These words are also used adverbially for „how". Tsá(a), that at once corresponds to „what" and „which", has sometimes the function of a relative.

Sing. in. in a dependent question: tsáχtau. This word usually communicates its ending to the verb.

Sing. in. verbalized: tsáie, áχsàts.

Which.

The following pronouns have a distinctly local character. Often they have the semantic value of „where-being" or „where is".

Sing. an.: táa, táatapuχta; taiá (of living beings when moving); tamá, tamátapuχta (of living beings when not moving, and of things belonging to the animate class).

Sing. in.: tsá(a) (also = „what"); tsiá, tsiátapuχtsi; tsimá, tsimátapuχtsi; tská. Tsimá (tsíma) is also very usual as adverb with the meaning „where", in which case it may also be used with words of the animate class. In the same way the relative „where" may be expressed by tsimá. Tská pretty often means „which way", „in which direction".

Sing. in. in a dependent question: tsáχtau, tsimáχtau, tsiáχtau. These forms usually communicate their ending to the verb.

Sing. in. verbalized: tsimáie, tsiáie, tsiskáie.

Plur. an.: tsiksiá, tsiksimá, tsiksiká. As relatives occur tsiksimáiks, tsiksikáiks. The forms tsiksimá, tsiksimáiks would seem not to be used of living beings when moving.

Plur. in.: tsistsiá, tsistsimá.

Where-being.

Sing. an.: nánnaχk.
Sing. in.: nánnixk.
Plur. an.: nánniksisk.
Plur. in.: nánnistsisk.

This pronoun has the relative endings -χk (-xk) and -sk, and has the power to communicate them to the verb. Nánnaχk, nánnixk are only used of persons and things when absent. An equivalent of nánnaχk is námaχk.

The question „where?" may also be expressed by means of the adverb anná, verbalized ánnàtsik(s). The proper sphere of náχtau (annáχtau?) seems to be the dependent question.

There is a great number of interrogative words derived from tsá(a). Some of them are: tsánistapsiu an. *what kind of person is he,* tsánistapiu in. *what kind of thing is it*; tsánistsinami an. *of which color*; tsánitsima an., tsánitsoa (tsánitsuyi) in. *how many*; tsanitsix-tsáuats an., tsanitsóχtoχpats in. *how much does he (it) cost*; tsánistsi *when* (in the past), tsánistsís *when* (in the future).

Before passing on to the indefinite pronouns, I have still to observe that the Blackfoot interrogativa are very different from those in the cognate languages. The group of táa, however, belongs to a wide-spread Algonquian interrogative stem (Cree tāna, &cet.).

As to the indefinita, I mention in the first place the very usual áiàu(a), which may be rendered by „that certain one", or „so-and-so". For „other" („another") we find stsíki as an independent word, but as a prefix, attached to nouns and verbs, mat(s)- is used. Very usual is matstsíki, i. e. stsíki with mat- prefixed to it. The plural of stsíki (an. stsíkiks, in. stsíkists) is often to be translated by „some". Where it is wanted to emphasize that the other person or thing meant is different from the person or thing mentioned before, one uses noχkétsi(m), or, with the prefix mat-, matóχketsi(m). „The same" is expressed by nitóa, nitúyi(m), and in case of prefixation by nit(s)- (the connection with the numeral „one" is obvious). Verbalized forms of „the same" are nitóauk, nitóaχkauk, nitúyauk, nitúyimauk. Nitúyi is also very common in the adverbial sense of „in the same way", „just the same".

It is remarkable that Blackfoot has no words, which accurately correspond to our indefinita „somebody", „something", or the like. The total absence of such words is to be explained by the local character of the demonstratives, which, just because of their local character, are very apt to function as indefinite pronouns. To express

the ideas „nobody", „nothing", „none", Blackfoot makes use of negative verbalized nouns, or of the negative conjugation of the verbum substantivum itstsíu.

The ideas „all", „every", „each" are not expressed by independent words in this language, but they are to be rendered by prefixes. The prefixes kanai- (kanau-, kan-) and motui- (motai-, mot-, mots-), which may be attached to verbs as well as to nouns, are used in the sense of „all", whereas kanai- (&cet.) also functions for „every" and „each". A strengthened form of kanai- is istoχkanai-, that has been already mentioned above. Ikiu- *all* seems to be added only to verbal forms.

The independent words for „many" and „few" are, respectively, akaiím(i) (akaiímmi) (an.), akauó (in.), and unnátoχsimi (an.), unnátoχsi (in.) The prefix for „many", „much" is akai- (akau-, ak-) or akap(i)-, and „few" or „a little" is represented in composition by the prefix unnat(s)-. These prefixes are attached to verbs as well as to nouns. I have only to add that the independent words for „many" and „few" are verbalized when predicatively used.

A great wealth of forms is exhibited by the numerals. By the side of the primary forms which the Indians use when counting without special reference to persons or things, animate or inanimate, there are also two different sets, respectively, for the animate and the inanimate gender. In certain cases numeral prefixes, without any distinction of gender, are attached to nouns. The independent animate and inanimate cardinalia appear also with verbal endings, and then they are treated as other verbs. In composition with preceding elements of any kind the k- of „ten" and the n- of other numerals are dropped. The cardinalia from „one" to „ten" are the following:

Simple forms.	Animate.	Inanimate.
1 nitúkska, niséa	nitúkskæm(a)	nitúkskau
2 nátoka	nátokæmi	nátokai
3 niuókska, niuóka	niuókskæmi	niuókskai
4 nisoó, nisó, níso	nisoyími	nisoóyi
5 nisitó, nísito	nisitsí	nisitóyi
6 náu	náii	náuyi
7 ixkitsíka, kitsíka	ixkitsíkæmi	ixkitsíkaii
8 nániso	nánisoyimi	nánisoyi
9 píxkso	pixksí	pixksóyi
10 képo	képi	kepóyi

The initial syllable ni- of the words for „one" is often dropped, a purely phonetical phenomenon which is also met with in the pronominal prefix of the first person (t- = nit-).

The cardinalia between „ten" and „twenty" are formed by means of a suffix, the simple form of which is -koputo. This suffix is changed to -koputsi for the animate gender, and to -koputoyi for the inanimate class. The simple forms for „eleven", &cet., from which the animate and inanimate forms are derived, are as follows: 11 nitsikóputo, 12 natsikóputo, 13 nikóputo, 14 nisékoputo, 15 nisitsékoputo, 16 náikoputo, 17 ixkitsíkekoputo, 18 nánisekoputo, 19 pixksékoputo.

The names of the decades are compounds with -ippo, the compositional form of képo *ten*: 20 nátsippo, 30 níippo, 40 nisíppo, 50 nisitsíppo, 60 náiippo, 70 ixkitsíkippo, 80 nánisippo, 90 pixksíppo. In the same way 100 képíppo. The animate forms have the ending -i instead of -o (e. g. nátsippi), whereas the inanimate forms have the suffix -yi attached to the simple stem, so that they end in -oyi (e. g. nátsippoyi).

To indicate the numbers between the decades, the numerals ending in -koputo, an. -koputsi, in. -koputoyi, which when used by themselves have the value of „eleven", „twelve", &cet., are added to the names of the decades. E. g. 21 nátsippo nitsikóputo, an. nátsippi nitsikóputsi, in. nátsippoyi nitsikóputoyi.

For the hundreds are used compounds with képippo, an. képippi, in. képippoyi. So we have 200 nátokekèpippo, 300 niuókskakèpippo, 400 nisókèpippo, 500 nisitókepippo, 600 náikepippo, 700 ixkitsíkekèpippo, 800 nánisoikèpippo, 900 pixksékèpippo. In the same way 1000 képuikèpippo. Another word for „thousand" is ómaχkskèpippo, literally „a big hundred".

To illustrate the composition of nouns with numeral prefixes I give the verbalized numeral compounds of matápi *person*: nitsitápiu *one person*, natsitapíau *two persons*, niuókskaitapìau *three persons*, nisóitapìau *four persons*, nisitsítapìau *five persons*, náitapìau *six persons*, ixkitsíketapìau *seven persons*, nánisetapìau *eight persons*, pixksétapìau *nine persons*, képitapìau *ten persons*, nátsippetapìau *twenty persons*, níippetapìau *thirty persons*, nisíppetapìau *fourty persons*, nisitsíppetapìau *fifty persons*, náiippetapìau *sixty persons*, ixkitsikíppetapìau *seventy persons*, nánisippetapìau *eighty persons*, pixksétapìau *ninety persons*, kepíppetapìau *a hundred persons*. Of course, these compounds may be treated also as true substantives (e. g. nátsitapiks with the nominal plural-ending).

The ordinary numeral verbs are used in the sense of „there is one", „there are two", &cet.:

	Animate.	Inanimate.
1	nitúkskæm	nitúkskau, nitúkskaie
2	nátokæmiau	nátokaiau
3	niuókskæmiau	niuókskaiau
4	nisoyímiau	nisóiau
5	nisitsíau	nisitóiau
6	náiiau	náuiau
7	ixkitsíkæmiau	ixkitsíkaiiau
8	nánisoyimiau	nánisoiau
9	pixksíau	pixksóiau
10	kepíau	kepóiau
11	nitsikóputsiau	nitsikóputoiau
12	natsikóputsiau	natsikóputoiau
20	nátsippiau	nátsippoiau
100	képippiau	képippoiau

These numeral verbs often take the durative prefix ai- (in certain cases au-), after which initial *n* and *k* disappear. The same durative element is present in most verbs of the two first special groups following below.

There is a special series of numeral verbs for counting days and nights, characterized by the suffix -ni-:

1	áitukskauniu	16	áikoputoniu
2	áistokiauniu	17	áuχkitsikekoputoniu
3	áiokskauniu	18	ánisekoputoniu
4	áisoniu	19	áipixksekoputoniu
5	áisitoniu	20	áistsipponiu
6	áuniu	21	nátsippo-áitsikoputoniu
7	áuχkitsikiuniu	22	nátsippo-áistsikoputoniu
8	ánisoniu	30	áiipponiu
9	áipixksoniu	40	áisipponiu
10	áiponiu	50	áisitsipponiu
11	áitsikoputoniu	60	náiipponiu
12	áistsikoputoniu	70	ixkitsikípponiu
13	áiikoputoniu	80	nánisipponiu
14	áisekoputoniu	90	pixksípponiu
15	áisitsekoputoniu	100	kepípponiu

Age is expressed by another series of numeral verbs. These are compounds of the noun stúyi *winter* with numeral prefixes, and have -mi as derivative suffix. They answer the question, how many years old a person is.

1	áiitstuyìmiu	16	áiaikoputostuyìmiu
2	áistokistuyìmiu	17	áukitsikèkoputostuyìmiu
3	áiokskastuyìmiu	18	áuanisekoputostuyìmiu
4	áisostuyìmiu	19	áipixksekoputostuyìmiu
5	áisitostuyìmiu	20	áistsippostuyìmiu
6	áuzststuyìmiu	21	áistsippostuyìmiu áiitsikoputoiau
7	áukitsikistuyìmiu	22	áistsippostuyìmiu áistsikoputoiau
8	áuànisostuyìmiu	30	áiippostuyìmiu
9	áipixksostuyìmiu	40	áisippostuyìmiu
10	áiippostuyìmiu	50	áisitsippostuyìmiu
11	áitsikoputostuyìmiu	60	áiippostuyìmiu
12	áistsikoputostuyìmiu	70	áuχkitsikippostuyìmiu
13	áiikoputostuyìmiu	80	áuànisippostuyìmiu
14	áisekoputostuyìmiu	90	áipixksippostuyìmiu
15	áisitsekoputostuyìmiu	100	áikepippostuyìmiu

There is also a group of passive numeral verbs, with different endings for the animate and the inanimate, answering the question tsanitsixtsáuats (an.), tsanitsóχtoχpats (in.) *how much does he (it) cost.* Nowadays they often have the noun sopóks *dollar* incorporated, but the shorter forms, immediately derived from the numeral stems, are still used. Of the same kind are the verbs akáixtsau (an.), akā′χtoχp (in.) *is dear (costs much)*, and unnátstsau (an.), unnátstoχp, unnátoχtoχp (in.) *is cheap (costs little).*

	Animate.	Inanimate.
1	nitsópoksìxtsau	nitsópoksòχtoχp
2	nátokìxtsau, nátokisopoksìxtsau	nátokioχtoχp, nátokisopoksoχtoxp
3	niuókskaixtsau, niuókskaisopoksìxtsau	niuókskòχtoχp, niuókskaisopoksòχtoχp
4	nisóixtsau, nisóisopoksìxtsau	nisóχtoχp, nisóisopoksòχtoχp
5	nisitóixtsau, nisitóisopoksìxtsau	nisitóχtoχp, nisitóisopoksòχtoχp
6	náixtsau, náisopoksìxtsau	náuχtoχp, náisopoksòχtoχp
7	ixkitsíkixtsau, ixkitsíkesopoksìxtsau	ixkitsíkyoχtoχp, ixkitsíkesopoksòχtoχp

8	nánisoixtsau, nánisesopoksìxtsau	nánisoχtoχp, nánisesopoksòχtoχp
9	pixksóixtsau, pixksóisopoksìxtsau	pixksóχtoχp, pixksóisopoksòχtoχp
10	kepóixtsau, kepóisopoksìxtsau	kepóχtoχp, kepóisopoksòχtoχp
11	nitsikóputoixtsau, nitsikóputoisopoksìxtsau	nitsikóputoχtoχp, nitsikóputoisopoksòχtoχp
12	natsikóputoixtsau, natsikóputoisopoksìxtsau	natsikóputoχtoχp, natsikóputoisopoksòχtoχp
20	nátsippoixtsau, nátsippoisopoksìxtsau	nátsippoχtoχp, nátsippoisopoksòχtoχp
25	nátsippoixtsau nisitsékoputsi, nátsippoisopoksìxtsau nisitsékoputsi	nátsippoχtoχp nisitsékoputo, nátsippoisopoksòχtoχp nisitsékoputo
30	niíppoixtsau, niíppoisopoksìxtsau	niíppoχtoχp, niíppoisopoksòχtoχp
40	nisíppoixtsau, nisíppoisopoksìxtsau	nisíppoχtoχp, nisíppoisopoksòχtoχp
50	nisitsíppoixtsau, nisitsíppoisopoksìxtsau	nisitsíppoχtoχp, nisitsíppoisopoksòχtoχp
60	náiippoixtsau, náiippoisopoksìxtsau	náiippoχtoχp, náiippoisopoksòχtoχp
70	ixkitsíkippoixtsau, ixkitsíkippoisopoksìxtsau	ixkitsíkippoχtoχp, ixkitsíkippoisopoksòχtoχp
80	nánisippoixtsau, nánisippoisopoksìxtsau	nánisippoχtoχp, nánisippoisopoksòχtoχp
90	pixksíppoixtsau, pixksíppoisopoksìxtsau	pixksíppoχtoχp, pixksíppoisopoksòχtoχp
100	kepíppoixtsau, kepíppoisopoksìxtsau	kepíppoχtoχp, kepíppoisopoksòχtoχp

Another group of numeral verbs indicating the price of something is formed by means of the suffix -a(i)nasi-, e. g. nitsáinasiu *it costs one*, natokíanasiu (nistókianasiu) *it costs two*, nisóianasiu *it costs four*, nisitóianasiu *it costs five*. I have not been able to ascertain the true character of this kind of verbs, or even to collect more of them than the few occurring in my texts.

Blackfoot has not developed a special series to designate fractions. There is, however, a word for „half", viz. anáukoχts(i), which as other words in -oχts(i) is very often used adverbially. The corresponding prefix is anauk(s)-. For „half a dollar" the Indians

use anáuks(i) („half"), or ómaχkanauks(i) („big half"), whereas „a quarter of a dollar" is called ínakanauks(i) („small half"). Even in the terminology of small coins the same word anáuks(i) is made use of: for „dime" they say kepánauks(i) („ten halves"), for „nickel" nisitánauks(i) („five halves"), for „cent" nitanáuks(i) („one half").

As ordinal numerals function, except in the case of „first", relative verbal forms, derived from the numeral stems by means of adding the prefix omoχt(s)-, and, at the same time, the suffix -pi for the animate, -χpi for the inanimate gender (e. g. ómoχtsokskàpi an., ómoχtsokskaχpi in. *third*). The inanimate forms are very common, whereas, on the contrary, the animate forms seem to be pretty rare. Quite different in formation from these relative verbal forms are matómoχtsi (as prefix matom-, -otom-) *first*, and natsáuχtsi, sakóoχtsi (as prefix sako-) *last*, which have no special endings for the two genders. The inanimate forms in -χpi are most times, though not always, used as adverbs, and also the words for „first" and „last" often have the same syntactical function. It will suffice to give a list of the inanimate forms in -χpi:

1	[matómoχtsi]	15	ómoχtsisitsèkoputoχpi
2	ómoχtsistòkaχpi	16	ómoχtaikoputoχpi
3	ómoχtsokskaχpi	17	ómoχtaukitsikèkoputoχpi
4	ómoχtsìsoχpi	18	ómoχtauànisekoputoχpi
5	ómoχtsisìtoχpi	19	ómoχtsipìxksekoputoχpi
6	ómoχtauoχpi	20	ómoχtsitsippoχpi
7	ómoχtauχkitsìkoχpi	30	ómoχtsìippoχpi
8	ómoχtànisoχpi	40	ómoχtsisìppoχpi
9	ómoχtsipìxksoχpi	50	ómoχtsisitsìppoχpi
10	ómoχtsippoχpi	60	ómoχtàiippoχpi
11	ómoχtsitsikoputoχpi	70	ómoχtauχkitsikippoχpi
12	ómoχtsistsikoputoχpi	80	ómoχtauanisippoχpi
13	ómoχtsikoputoχpi	90	ómoχtsipixksippoχpi
14	ómoχtsisèkoputoχpi	100	ómoχtsikèpippoχpi

There are also multiplying adverbs in Blackfoot: túkskai *once*, nátokai *twice*, niuókskai *thrice*, nisóyi (nisoái) *four times*, nisitóyi *five times*, náuyi *six times*, ixkitsíkai *seven times*, nánisoyi *eight times*, pixksóyi *nine times*, kepóyi *ten times*. Another way of expressing „once", „twice", &cet., is to incorporate numeral prefixes into the verb, e. g. nitsítànistsi *I did it once*, nitsistókyànistsi *I did it twice*, nitsókskànistsi *I did it thrice*, nitsisánistsi *I did it four times*, nitsisitánistsi *I did it five times*, nitáuànistsi *I did it six*

times, nítoχkitsikyànistsi *I did it seven times*, nitánisànistsi *I did it eight times*, nitsipíxksànistsi *I did it nine times*, nitsíppànistsi *I did it ten times*.

A way of forming distributive numerals is by prefixing kanai- *all* (*each*) to the animate and the inanimate numbers. Their value is „one to each", „two to each", &cet.

	Animate.	Inanimate.
1	kanáitukskæmi	kanáitukskai
2	kanáistokæmi	kanáistokai, kanáistokye
3	kanáiokskæmi	kanáiokskai
4	kanáisoyimi	kanáisòyi, kanáisoai
5	kanáisitsi	kanáisitoyi
6	kanauái	kanauái
7	kanáuχkitsikæmi	kanáuχkitsikai
8	kanáiànisoyimi	kanáiànisoyi, kanáiànisoai
9	kanáipixksi	kanáipixksoyi
10	kanáipi	kanáipoyi

These forms may be verbalized, e. g. kanáistokæmiau (an.), kanáistokaiau (in.) *there are two to each*; kanáiokskæmiau (an.), kanáiokskaiau (in.) *there are three to each*.

Sometimes these distributive numbers are prefixed to nouns, e. g. to nitóyis *lodge* (*tipi*): kanáitukskàitoyis *one lodge to each*, kanáistokyètoyis *two lodges to each*, kanáiokskàitoyis *three lodges to each*, kanáisòyitoyis *four lodges to each*, kanáisitòyitoyis *five lodges to each*, kanauáiitoyis *six lodges to each*, kanáuχkitsikàitoyis *seven lodges to each*, kanáianisòyitoyis *eight lodges to each*, kanáipixksìtoyis *nine lodges to each*, kanáipìtoyis *ten lodges to each*.

By the side of the forms with kanai- Blackfoot uses also relative verbal forms with the prefix manist(s)- *according to*, which, in the same way as the ordinal numbers, have the ending -pi in the animate, and -χpi (-xpi) in the inanimate gender. There is no difference of meaning between these distributives and those with kanai-.

	Animate.	Inanimate.
1	manistsítukskapi	manistsítukskaχpi
2	manistsístokapi	manistsistókaχpi
3	manístsokskapi	manístsokskaχpi
4	manistsísoyepi	manistsísoχpi
5	manistsísitsepi	manistsísitoχpi
6	manistáiixpi	manistáuoχpi

7 manístoχkitsikapi	manístoχkitsikaχpi
8 manistánisoyepi	manistánisoχpi
9 manistsípixkspi	manistsípixksoχpi
10 manistsíppixpi	manistsíppoχpi

Of course, these forms may take plural endings, e. g. manistsístokapiau (an.), manistsistókaχpiau (in.) *there are two to each*; manístsokskapiau (an.), manístsokskaχpiau (in.) *there are three to each*.

Before leaving the numerals, I have still to add that they may be modified by several prefixes, such as aχk(s)- *about* (properly: „let it be..."), nam- *only*, and the like.

When treating the nouns and other parts of speech, we have seen already how marked a predilection Blackfoot has for verbal constructions, and the knowledge of kindred languages has prepared us to meet also in this dialect with a complicate verbal system absorbing and incorporating all kinds of elements. Indeed, the Blackfoot verb is no less interesting than that of, e. g., Cree or Ojibway. Just the same as in the cognate languages, we find in Blackfoot the striking difference between the intransitive and transitive conjugations, a difference which, it is true, does not appear in the pronominal, modal, and other prefixes, but is clearly visible in the personal endings. Moreover, the transitive conjugation is divided into two distinct branches. Whereas in the intransitive conjugation only in certain groups of verbs the gender of the subject is indicated, and, as for the rest, the gender-classes are not reflected in the intransitive verbal form, the transitive verb, which does not in any case distinguish between an animate and an inanimate active subject, possesses two different sets of personal endings according to the gender of the object. To illustrate this distinction I give the indicative of the verb „to bite": intransitive; transitive with singular and plural animate object of the third person; transitive with singular and plural inanimate object of the third person. The intransitive forms are given here with the durative prefix ai-. Of course, this prefix may be added also to the transitive animate and inanimate forms

Indicative.

	Intransitive.	Transitive an.	Transitive in.
Sing.			
1	nitáisikstaki	nitsíksipau(a)	nítsikstsi(x)p
2	kitáisikstaki	kitsíksipau(a)	kítsikstsi(x)p
3	áisikstakiu(a)	siksipíu(aie)	sikstsím(aie)
4	áisikstakinai	siksipínai	sikstsíminai

Plur.			
1 excl.	nitáisikstakixpinan	nitsíksipanan	nítsikstsi(x)pinan
1 incl.	áisikstakiop	síksipáu	sikstsí(x)p
2	kitáisikstakixpuau(a)	kitsíksipauau	kítsikstsi(x)puau(a)
3	áisikstakiau	siksipíau(aie)	sikstsímiau(aie)

	Transitive an. plur.	Transitive in. plur.
Sing.		
1	nitsiksipáiau	nitsíkstsi(x)piau
2	kitsiksipáiau	kitsíkstsi(x)piau
3	siksipíuaiks	síkstsimaists(i)
4	siksipínaiaiks	
Plur.		
1 excl.	nitsíksipananiau	nitsíkstsi(x)pinaniau
1 incl.	siksipáiau	sikstsí(x)piau
2	kitsíksipauaiau	kítsikstsixpuaiau
3	siksipíauaiks	sikstsímiauaists(i)

One of the greatest difficulties in Blackfoot grammar is the formation of the intransitive, transitive animate, and transitive inanimate verb-stems, which it is not easy to reduce to a few general rules, though it may be possible afterwards to establish a certain number of types. So, by this time, it is already sufficiently clear that a great number of intransitive stems is derived from the root by means of -aki or -taki. To give an idea of the great irregularity in the formation of verbal stems it will be useful to cite a few examples:

nitáuàmi *I smell*: nitáuamatau *I smell him*: nitáuamatoχp *I smell it.*

nitáuyi *I eat*: nitáuatau *I eat him*: nitáuatoχp *I eat it.*

nitáisimi *I drink*: nitáisimatau *I drink him*: nitáisimatoχp *I drink it.*

nitáuyosi *I cook*: nitáuyosatau *I cook him*: nitáuyosatoχp *I cook it.*

nitáiaukstsimi *I chew*: nitáiaukstsimatau *I chew him*: nitáiaukstsimatoχp *I chew it.*

nitoχpátaki *I carry*: nitoχpátau *I carry him*: nitoχpátoχp *I carry it.*

nitáiikskap *I pull*: nitáiikskapatau *I pull him*: nitáiikskapatoχp *I pull it.*

nitáisekaki *I kick*: nitáisekatau *I kick him*: nitáisekatoχp *I kick it.*

nitáisinistaki *I lick*: nitáisinipau *I lick him*: nitáisinistsixp *I lick it.*

nitáisinauiskitaki *I kiss*: nitáisinauiskipau *I kiss him*: nitáisinauiskitsixp *I kiss it.*

nitáikannotaki *I catch*: nitáikannotoau *I catch him*: nitáikannotsixp *I catch it*.

nitáutaki *I take*: nitótoau *I take him*: nitótsixp *I take it*.

nitáiăχtsimi *I hear*: nitáiăχtoau *I hear him*: nitáiăχtsixp *I hear it*.

nitoχpakóyisaki *I blow*: nitoχpakóyisau *I blow him*: nitoχpakóyisixp *I blow it*.

nitáikakiaki *I chop*: nitáikakiau *I chop him*: nitáikakixp *I chop it*.

nitáisatsaki *I plane*: nitáisatsau *I plane him*: nitáisatsixp *I plane it*.

nitáikaχksiststaki *I saw*: nitáikaχksiststsimmau *I saw him*: nitáikaχksiststoχp *I saw it* (of course, the verb „to saw" is meant).

nitáiakometaki *I love*: nitáiakomimmau *I love him*: nitáiakometsixp *I love it*.

There are also suppletive cases, such as nitáiapi *I see*: nitáinoau *I see him*: nitáinixp *I see it*, or nitáisæpi *I look*: nitáisæmmau *I look at him*: nitáisatsixp *I look at it*.

It needs scarcely to be said that there are many intransitive verbs which, because of their meaning, do not have transitive forms by the side of them. To this category belong also the impersonalia, e. g. áisòtau *it rains*, áisaku *it hails*, áisopu *it blows*, áipænniu *it clears up*.

To the transitive verb belongs a passivum, which in the third person has separate forms for the animate and the inanimate passive subject. This passivum is closely related to the corresponding Ojibway paradigm. Confining myself, however, to Blackfoot, I give here the passive indicative-forms of the verb „to bite". It must be noticed that in the forms of the first and the second person there is virtually present an active-instrumental subject, so that e. g. nitsíksipoko properly means „I am bitten by (somebody)". These forms are, in character and origin, akin to the centripetal forms, which contain the same *k* (*ts*) and will be discussed afterwards.

Passive.

Sing.		Plur.	
1	nitsíksipoko	1 excl.	nitsíksipotspinan
2	kitsíksipoko	1 incl.	siksipótsp
3 an.	síksipáu	2	kitsíksipokoau
4 an.	síksipáiinai	3 an.	siksipáiau
3 in.	sikstsí(x)p	3 in.	sikstsí(x)piau
4 in.	sikstsí(x)paie		

Quite different is the formation of the reflexivum, which is based on the transitive animate stem with a suffix -χs(i)- attached

to it, but has the personal endings of the intransitive verbs. Probably it may be compared with the reflexivum of Ojibway, which is characterized by a suffix -s(o), though it seems still closer related to functionally corresponding forms in Micmac. In Blackfoot the reflexive idea may be strengthened by the prefix auat-, which also in non-reflexive verbal forms occurs with the meaning „self". The forms of the indicative are given here.

Reflexive.

Sing.	Plur.
1 nitsíksipuχs	1 excl. nitsíksipuχspinan
2 kitsíksipuχs	1 incl. siksípuχsop
3 siksípuχsiu	2 kitsiksípuχspuau
4 siksípuχsinai	3 siksípuχsiau

In the same way the imperatives siksípuχsit *bite thyself*, siksípuχsik *bite yourselves*, and other forms.

In the reciprocal conjugation, which also has the intransitive endings, the transitive animate stem has the suffix -tsi- (-tse-) added to it. The reciprocity may be emphasized by means of the prefix potai- (putai-), which as other modifying prefixes is placed immediately before the verbal root, and combines with the durative infix (prefix) -ai- to paiótai-. Sometimes we find the prefix auat- attached to reciprocal forms. The reciprocal indicative is as follows:

Reciprocal.

Plur.	Plur.
1 excl. nitsíksipotsìixpinan	2 kitsíksipotsìixpuau
1 incl. síksipotsìop	3 síksipotsìiau

The imperative of the second person is síksiputsìik *bite each other*. In the same way the conjunctive, &cet., with the intransitive endings.

Causativa, functioning also as permissiva, are formed from the intransitive stems by means of the suffix -ats-. They have, of course, the transitive endings, e. g. kitsíkstakiatso *I make thee bite* (*I allow thee to bite*), nitsíkstakiatsau *I make him bite* (*I allow him to bite*), nitsíkstakiatsaiau *I make them bite* (*I allow them to bite*), kitsíkstakiatsoki *thou makest me bite* (*thou allowest me to bite*). Such causative-permissive verbs are nitáuyatsau (: nitáuyi *I eat*), nitáisimiatsau (: nitáisimi *I drink*), nitáipuyatsau (: nitáipuyi *I speak*), nitáiokatsau (: nitáiòk *I sleep*), nitáiimiatsau (: nitáiimi *I laugh*),

nitáiâχtsimiatsau (: nitáiâχtsimi *I hear*), nitoχpátakiatsau (: nitoχpátaki *I carry*), &cet.

Another causative formation is characterized by the suffix -pi-. In my texts there occur quite a few of such verbs, e. g. nitotsípiuaie *made him enter*, aχkápiòkit *make me go home (take me home)*, kitákitapìpio *I shall make thee go to (bring thee to)*, &cet. So I heard the Indians use the imperative puχsapípis *bring him here* (: púχsaput *come here*).

A very important group of secondary verbs are the accommodativa, which have the meaning of „doing something for somebody", and are most times formed by means of one of the suffixes -mo-, -to-, or -to-mo- (cf. the accommodativa of Ojibway and Cree). Examples of such verbs are: nitáikakomoau *I chop for him* (: nitáikakiaki *I chop*), nitǽstamoau *I hammer for him* (: nitǽstaki *I hammer*), nitáinâχtoau *I cook for him* (: nitáinixt *I cook*), nitáixketoau *I cook for him* (: nitáixket *I cook*), nitáuatomoau *I eat for him* (: nitáuyi *I eat*), nitáisikstomoau *I bite for him* (: nitáisikstaki *I bite*). There are also irregularly formed accommodative verbs, which do not seem to correspond to any equivalent formations in the central and eastern Algonquian languages.

I have already mentioned the frequentative verbs characterized by the suffix -epitsi-, as kamósiepitsiu *steals always* (: áikamosiu *steals*), epúyepitsiu *talks always* (áipuyiu *talks*), asáiniepitsiu *cries always* (: áuasainiu *cries*). They are used in an unfavorable sense.

Blackfoot possesses also some groups of denominative verbs. In the first place I mention the transformativa, which are characterized by the suffix -asi-, e. g. akékoanàsiu *turns into a girl* (*turns out to be a girl*) : akékoan *girl*, saχkúmapiuàsiu *turns into a boy* (*turns out to be a boy*) : saχkúmapi(ua) *boy*, akéuàsiu *turns into a woman*: àké(ua) *woman*, sistsíuàsiu *turns into a bird*: sistsí(ua) *bird*, einíuàsiu *turns into a buffalo* : einí(ua) *buffalo*, áuakasiuàsiu *turns into a deer*: áuakàsi(ua) *deer*, âχkéuàsiu *turns into water*: âχké(u) *water*, mistsísàsiu *turns into a piece of wood*: mistsís *tree* (*log*), óχkotokàsiu *turns into a rock*: óχkotòki *stone* (*rock*), &cet.

The possessive verbs are derived (just the same as in Ojibway and Cree), not immediately from the noun-stem, but from the possessive form of the third person, and designate that one possesses the person or thing expressed by the noun, or that one has somebody or something in the function of that person or that thing. So iksístsiu means either „has a mother", or „has her as a mother", whereas kitúnnim, as spoken to the person whom one possesses, only can mean „I have thee as a father" („thou art my father").

In certain cases, principally in the third person, the *o-* of the possessive noun-form is substituted by *i-* (*e-*), but after a prefix we usually find the *o* restored. Cf. e. g. iksístsiu, cited above, with sákioksistsiu *has still a mother*, which has the same *o* as oksístsi *his mother*. Such possessive verbs often occur in my texts, e. g. kitákūsim *I shall have thee for son-in-law*, otsínixkàsimiu *has a name* (*the name*), itokóyiu *has there a lodge*, kitòkósim *I have thee for child* (*thou art my child*), nímoχtokos *I had a child from* (*that*), máχkoχkòtàs *that he might have* (*get*) *a horse*, otoχkáuotànis *because he has* (*got*) *a shield*, nimátopìmixp *I had no rope*, &cet.

A third group of denominativa is characterized by the suffix -ka-, and designates that one makes the thing expressed by the noun-stem (cf. the Cree denominativa ending in -kew). These verbs do not seem to be very numerous, but still I noticed the following cases: ástsikitsikixkau *makes shoes*: istsikítsikin *shoe*, áietaχkau *makes a saddle*: eétan (íitan) *saddle*, áinamaχkau *makes a gun*: námau *gun*, áutaskau *makes a horse* (out of mud or the like): ótàs *his horse*.

Blackfoot has three general moods, the affirmative, the negative, and the interrogative. It stands to reason, that the affirmative conjugation is the basis on which the interrogative and the negative system is built up. It is not easy to know the negative conjugation in all its forms, as the different special moods, to a certain extent, use different negative prefixes, and as there are also many characteristic changes in the personal endings, which cannot be formulated in a few short rules. It is true, such changes in the personal endings are confined to the indicative-system, and that only so far as it forms its negative by means of the prefix mat-, which corresponds to Natick mat *not*, and, in contradistinction to the homonymous prefix with the meanings „again'', „also'', „another'', never loses its initial *m*. To show the differences in the personal endings I shall give the affirmative and negative indicative of the verb „to carry'': intransitive; transitive with singular and plural animate object of the third person; transitive with singular and plural inanimate object of the third person.

Indicative intransitive.

	Affirmative.	Negative.
Sing.		
1	nitoχpátaki	nimátoχpátakixpa
2	kitoχpátaki	kimátoχpátakixpa
3	ixpátakiu(a)	mátoχpátakiuats
4	ixpátakinai	mátoχpátakiuatsinai

Plur.		
1 excl.	nitoχpátakixpinan	nimátoχpátakixpinana
1 incl.	ixpátakiop	mátoχpátakiopa
2	kitoχpátakixpuau(a)	kimátoχpátakixpuaua
3	ixpátakiau	mátoχpátakiuaiksau

Indicative transitive an.

	Affirmative.	Negative.
Sing.		
1	nitoχpátau	nimátoχpátauats
2	kitoχpátau	kimátoχpátauats
3	ixpátsiu(aie)	mátoχpátsiuats(aie)
4	ixpátsinai	mátoχpátsiuatsinai
Plur.		
1 excl.	nitoχpátanan	nimátoχpátananats
1 incl.	ixpátau	mátoχpátauats
2	kitoχpátauau	kimátoχpátauauats
3	ixpátsiau(aie)	mátoχpátsiuaiksau(aie)

Indicative transitive an. plur.

	Affirmative.	Negative.
Sing.		
1	nitoχpátaiau	nimátoχpátauaiksau
2	kitoχpátaiau	kimátoχpátauaiksau
3	ixpátsiuaiks	mátoχpátsiuaiksau(aie)
4	ixpátsinaiaiks	mátoχpátsinaiaiks
Plur.		
1 excl.	nitoχpátananiau	nimátoχpátananaiksau
1 incl.	ixpátaiau	mátoχpátauaiksau
2	kitoχpátauaiau	kimátoχpátauauaiksau
3	ixpátsiauaiks	mátoχpátsiuaiksauaiks

Indicative transitive in.

	Affirmative.	Negative.
Sing.		
1	nitoχpátoχp	nimátoχpátoχpats
2	kitoχpátoχp	kimátoχpátoχpats
3	ixpátom(aie)	mátoχpátom(ats)(aie)
4	ixpátominai	mátoχpátomatsinai

Plur.		
1 excl.	nitoχpátoχpinan	nimátoχpátoχpinanats
1 incl.	ixpátoχp	mátoχpátoχpats
2	kitoχpátoχpuau	kimátoχpátoχpuauats
3	ixpátomiau(aie)	mátoχpátomaiksau(aie)

Indicative transitive in. plur.

	Affirmative.	Negative.
Sing.		
1	nitoχpátoχpiau	nimátoχpátoχpaistsau
2	kitoχpátoχpiau	kimátoχpátoχpaistsau
3	ixpátomaists(i)	mátoχpátomaistsau
4		
Plur.		
1 excl.	nitoχpátoχpinaniau	nimátoχpátoχpinanaistsau
1 incl.	ixpátoχpiau	mátoχpátoχpaistsau
2	kitoχpátoχpuaiau	kimátoχpátoχpuauaistsau
3	ixpátomiauaists(i)	mátoχpátomaiksauaists

In some cases there are other equivalent forms by the side of those adopted in my paradigms. So, for example, the ending -ats has an equivalent -atsiks, though I do not believe that -atsiks may be substituted for -ats in every form where it occurs. In the negative transitive forms of the first and second persons with an inanimate object of the singular there is some wavering between -a and -ats, but the latter seems to be the more common ending. By the side of mátoχpátomaiksau *they do not carry it* and mátoχpátomaiksauaists *they do not carry them* (in.) the forms mátoχpátomiau and mátoχpátomiauaists are also used. In other forms of the same paradigm we sometimes hear the ending -aists instead of -aistsau. In general there is a tendency in Blackfoot to shorten the endings of long forms by dropping final sounds and syllables.

In the transitive animate conjugation the centripetal forms of the third person singular have their negative counterparts formed with -ats, e. g. nitoχpáαk *carries me*: nimátoχpáαkats *does not carry me*. About the negative centripetal forms of the third person plural my information is not complete. I can say, however, that the affirmative forms ending in -k-iau have their negatives in -k-aiksau, e. g. nitoχpáαkiau *they carry me*: nimátoχpáαkaiksau *they do not carry me*.

The forms expressing the mutual relations of the first and the second person are given here with their negative counterparts:

kitoχpát *I carry thee*: kimátoχpátoχpa *I do not carry thee.*

kitoχpátoχpuau *I carry you*: kimátoχpátoχpuana *I do not carry you.*

kitoχpátoχpinan *we carry thee* (*you*): kimátoχpátoχpinana *we do not carry thee* (*you*).

kitoχpáæki *thou carriest me*: kimátoχpáækixpa *thou doest not carry me.*

kitoχpáækixpuau *you carry me*: kimátoχpáækixpuana *you do not carry me.*

kitoχpáækixpinan *thou carriest* (*you carry*) *us*: kimátoχpaækixpinana *thou doest* (*you do*) *not carry us.*

Another negative element is s a u - (s a i -), which in the indicative is used only after certain modifying prefixes, but which is the regular negative sign of the conjunctive, the subjunctive, and the non-suppositional as well as the desiderative irrealis. The final forms, with conjunctive- or indicative-endings, characterized by the prefix a χ k (s) - make use of the negative prefix - s t a i - (- s t a u -). The first person plural of the imperative, when characterized by the prefix a χ k (s) -, uses the negative sign - s t a i - (- s t a u -), but when it has a χ k u n - as adhortative prefix, its negative is formed by means of - s a u - (- s a i -). In the second and third person singular and plural of the imperative the negative is formed by prefixation of the prohibitive element p i n - or m i n -. Under certain circumstances, especially when functioning as nouns, indicative-forms make use of the negative prefix k æ t a i - (k æ t a u -), which is also used to form the negative conjugation of the suppositional irrealis.

As I have said already, Blackfoot has also an interrogative conjugation, which is confined, of course, to the indicative. This mood, when interrogatively used, may take the prefix k æ t a i - (k æ t a u -), mentioned above in a negative function, and the endings of the negative conjugation, though these endings in themselves, without any interrogative element prefixed to the verb, will suffice to make it interrogative (cf. the ending - a t s with the interrogative suffix - a s in Natick). Sometimes even the intonation alone characterizes the verb as interrogative. I have still to add that in dependent questions there is no place for the interrogative prefix, but in such cases the verb often takes the pronominal dependent-interrogative ending - a χ t a u. The intransitive interrogative indicative of the verb „to bite" is as follows.

Interrogative.

Sing.		Plur.	
1	nikátaiaisikstakixpa	1 excl.	nikátaiaisikstakixpinana
2	kikátaiaisikstakixpa	1 incl.	kátaiaisikstakiopa
3	kátaiaisikstakiuats	2	kikátaiaisikstakixpuaua
4	kátaiaisikstakiuatsinai	3	kátaiaisikstakiuaiksau

Applying the rules given above, the reader himself may form the interrogative indicative of the transitive-animate and transitive-inanimate conjugation.

We have no reason to assume a special dubitative conjugation, though there is in Blackfoot a dubitative verbal prefix ikæm-, for the forms characterized by this prefix do not take any peculiar endings (a compound form of ikæm- is aχks-ikæm-). Ikæm-, which is also to be found in the desiderative irrealis, means properly „quickly", and is often used in this primary sense. Forms with ikæm- have their negatives with -sau- (-sai-) put between ikæm- and the verbal root.

So we can now pass on to the special moods which are distinguished from each other by their personal endings and also by other characteristics. The mood of simple communication is the indicative which in its suffixes is closely related to the same mood in the central and eastern Algonquian languages. Paradigms of the indicative have been given above, where the contrasts intransitive-transitive and affirmative-negative were discussed.

The imperative is not distinguished by any special modal characteristic. Morphologically to the indicative-system belongs the inclusive first person plural, which is stamped as an imperative by the prefixation of aχk(s)- or aχkun-. The forms of the third person singular and plural, on the contrary, are loans from the conjunctive, characterized as imperatives by the prefix ánni-anist(s)- or ananist(s)-, though also indicative-forms of the third person may occasionally function as imperatives, if they have an adhortative prefix, ánni-aχk-anist(s)-, attached to them. A true imperative is the second person singular in -t of the intransitive and the transitive-inanimate verb, and the corresponding form in -s of the transitive-animate conjugation. The transitive-animate second person singular with the object „me" does not have the ending -s, but shows -t as the intransitive and transitive inanimate verb. In the intransitive as well as in the two transitive conjugations the suffix of the second person plural of the imperative is -k, which is also confined to this mood. It appears from the comparison of other

Algonquian dialects that this suffix -k must have been present already in the mother-language of the stock. It will be desirable to give paradigms of the imperative. I shall again take the verb „to bite".

Imperative intransitive.

	Affirmative.	Negative.
Sing.		
2	sikstakít	pinsíkstakit
3	ánni-anìstsikstakis	pinsíkstakis
Plur.		
1 incl.	áχkunsikstakiòp	áχkunsaisikstakiòp
2	sikstakík	pinsíkstakik
3	ánni-anìstsikstakisau	pinsíkstakisau

Imperative transitive an.

	Affirmative.	Negative.
Sing.		
2	siksipís	pinsíksipis
3	ánni-anìstsiksipaχs	pinsíksipaχs
Plur.		
1 incl.	áχkunsiksipau	áχkunsaisiksipau
2	siksipók	pinsíksipok
3	ánni-anìstsiksipaχsau	pinsíksipaχsau

Imperative transitive an. plur.

	Affirmative.	Negative.
Sing.		
2	siksipísau	pinsíksipisau
3	ánni-anìstsiksipaχsaiks	pinsíksipaχsaiks
Plur.		
1 incl.	áχkunsiksipaiau	áχkunsaisiksipaiau
2	siksipókau	pinsíksipokau
3	ánni-anìstsiksipaχsauaiks	pinsíksipaχsauaiks

Imperative transitive in.

	Affirmative.	Negative.
Sing.		
2	sikstsít	pinsíkstsit
3	ánni-anìstsikstsis(aie)	pinsíkstsis(aie)

Plur.			
1 incl.	áχkunsikstsi(x)p		áχkunsaisikstsi(x)p
2	síkstsík		pinsíkstsik
3	ánni-anistsikstsisau(aie)		pinsíkstsisau(aie)

Imperative transitive in. plur.

	Affirmative.	Negative.
Sing.		
2	sikstsítau	pinsíkstsitau
3	ánni-anistsikstsisaists(i)	ánni-anistsaisikstsisaists(i)
Plur.		
1 incl.	áχkunsikstsi(x)piau	áχkunsaisikstsi(x)piau
2	sikstsíkau	pinsíkstsikau
3	ánni-anistsikstsisauaists(i)	ánni-anistsaisikstsisauaists(i)

To the transitive animate forms are to be added the centripetal imperatives siksipokít *bite* (sing.) *me*, siksipokík *bite* (plur.) *me*, siksipokínan *bite* (sing. plur.) *us*, and their negatives pinsíksipokit, pinsíksipokik, pinsiksipokínan.

By the terms conjunctive and subjunctive I distinguish two dependent moods, the first of which is used in a temporal, a causal, a suppositional and a final sense, and represents also dependent sentences beginning with the conjunction „that", whereas the subjunctive is the mood of the suppositional „if" and the generalizing „whenever". In a purely temporal sense the subjunctive is used only when it refers to the future.

The conjunctive is characterized by a suffix -s(i) (-χsi) and by its personal endings. From the conjunctive a special conjunctivus finalis is formed by means of aχk(s)- or aχkit(s)-, which, however, may also be attached to the indicative, giving it the semantic value of a final conjunctive. The same aχk(s)- or aχkit(s)- is often prefixed to the verbal nouns in -a-ni, transforming them into a third specially characterized final conjunctive. Before discussing the transitive animate and the transitive inanimate conjunctive I shall give the intransitive conjunctive of the verbs „to enter" and „to sleep", by the side of the corresponding indicative-forms.

	Indicative.	Conjunctive.
Sing.		
1	nitáipi	nitáipis(i)
2	kitáipi	kitáipis(i)
3	áipim	(ot)áipis(i)
4	áipiminai	(ot)áipisaie

Plur.		
1 excl.	nitáipixpinan	nitáipisinan
1 incl.	áipiop	áipios(i)
2	kitáipixpuau(a)	kitáipisuaii
3	áipimiau	(ot)áipisau

Sing.		
1	nitáiòk	nitáioka(χ)si
2	kitáiòk	kitáioka(χ)si
3	áiokau	(ot)áioka(χ)si
4	áiokaiinai	(ot)áioka(χ)saie
Plur.		
1 excl.	nitáiòkaχpinan	nitáioka(χ)sinan
1 incl.	áiokaup	áiokausi
2	kitáiòkaχpuau(a)	kitáioka(χ)suaii
3	áiokaiau	(ot)áioka(χ)sau

As to the personal endings, the transitive conjunctive with an inanimate object of the singular does not, in general, differ from the intransitive, and the corresponding forms with an inanimate object of the plural have the same, though in certain cases slightly modified, endings with the pluralizing suffix -au attached to them. Examples:

náχk(it)sikstsisi *that I may bite it*: náχk(it)sikstsisau *that I may bite them* (in.).

náχk(it)sikstsisinan *that we* (excl.) *may bite it*: náχk(it)sikstsisinaniau *that we* (excl.) *may bite them* (in.).

káχk(it)sikstsisuaii *that you may bite it*: káχk(it)sikstsisuaiau *that you may bite them* (in.).

máχk(it)sikstsisau(aie) *that they may bite it*: máχk(it)sikstsisauaiau *that they may bite them* (in.).

It must, however, be noticed that in the inclusive forms with an inanimate object of the singular or the plural the vowel *o*, which is found in the corresponding intransitive forms, is missing, so that, as contradistinguished from áχk(it)sikstakiosi *that we* (incl.) *may bite*, the transitive inanimate forms are áχk(it)sikstsisi (with an object of the singular) and áχk(it)sikstsisau (with an object of the plural). The *o* is missing also in the transitive animate forms áχk(it)siksipaχsi *that we* (incl.) *may bite him* and áχk(it)siksipaχsaiks *that we* (incl.) *may bite them*. But the endings of the transitive animate will be treated afterwards, when the contrast of centrifugal and centripetal forms is to be discussed.

As I have said before, the negative of the simple conjunctive is formed by means of the prefix sau- (sai-). When the verbal form has a personal or a modal prefix, or both of them, this negative element is inserted immediately before the root. The final conjunctive characterized by aχk(s)- or aχkit(s)- makes use of -stai-, (-stau-) in the negative conjugation. The place of this other negative prefix is, of course, between aχk(it)- and the root. It will suffice to give a negative paradigm of the intransitive final conjunctive by the side of its affirmative counterpart. Here as elsewhere in this paper the verb „to bite" will serve our turn.

Final conjunctive.

	Affirmative.	Negative.
Sing.		
1	náχk(it)sikstakisi	náχk(it)staisikstakisi
2	káχk(it)sikstakisi	káχk(it)staisikstakisi
3	máχk(it)sikstakisi	máχk(it)staisikstakisi
4	máχk(it)sikstakisaie	máχk(it)staisikstakisaie
Plur.		
1 excl.	náχk(it)sikstakisinan	náχk(it)staisikstakisinan
1 incl.	áχk(it)sikstakiosi	áχk(it)staisikstakiosi
2	káχk(it)sikstakisuaii	káχk(it)staisikstakisuaii
3	máχk(it)sikstakisau	máχk(it)staisikstakisau

The reader will be aware that the negative forms of the intransitive conjunctive have no other endings than the affirmative. In the same way the animate and inanimate transitive conjunctives have the same endings in the affirmative and negative conjugation.

The subjunctive, which borrows most, though by no means all, forms with a third (respectively, fourth) person as subject from the conjunctive, is in its own peculiar forms characterized by a modal suffix -ki, always preceded by other elements different among themselves according to the person and the number. In contradistinction to all other moods, the subjunctive has no personal prefixes, which causes that some forms have more than one function. The negative of the subjunctive is formed by prefixation of sau- (sai-). When the subjunctive-forms have the dubitative prefix ikæm-, which very often happens, then the negative sign is placed between ikæm- and the root. Side by side are given here the affirmative and negative forms of the intransitive subjunctive of the verb „to bite".

Subjunctive.

	Affirmative.	Negative.
Sing.		
1	síkstakièniki	saisíkstakièniki
2	síkstakièniki	saisíkstakièniki
3	síkstakisi (síkstakièniki)	saisíkstakisi (saisíkstakièniki)
4	síkstakisaie	saisíkstakisaie
Plur.		
1 excl.	síkstakinàniki	saisíkstakinàniki
1 incl.	síkstakioki	saisíkstakioki
2	síkstakienoàiniki	saisíkstakienoàiniki
3	síkstakisau	saisíkstakisau

In the subjunctive there is to be observed a very close relationship between the intransitive and the two transitive conjugations. Cf. the transitive animate series síksipàiniki, síksipanàniki, síksipaχki, síksipainoàiniki, and the transitive inanimate forms síkstsimìniki, síkstsiminàniki, síkstsiki, síkstsimenoàiniki with the intransitive paradigm síkstakièniki, síkstakinàniki, síkstakioki, síkstakienoàiniki. The object of the third person in both transitive groups is pluralized by means of the suffix -au. More forms of the subjunctive will be cited, when the contrast of centrifugal and centripetal conjugation will be discussed.

There is in Blackfoot an irrealis, derived from the indicative by means of the suffix -opi (-topi), which without any modal prefix is used to express the irreal supposition, but which with aχk-stai- (aχk-stau-) prefixed to the root has its place in the principal sentence, whereas the dubitative prefix ikæm- transforms it into a desiderative. As I have shown in a former paper, the desiderative irrealis is but a specialization of the irreal supposition. The negative of the suppositional irrealis is formed by prefixation of kætai (kætau-) to the root, but the prefixes aχk-stai- (aχk-stau-) and ikæm- in the negative conjugation require the insertion of -sau- (-sai-) between themselves and the radix. It will suffice to give the affirmative irrealis (of the principal sentence) of the verb „to bite": intransitive; transitive with singular and plural animate object of the third person; transitive with singular and plural inanimate object of the third person.

Irrealis.

	Intransitive.	Transitive an.	Transitive in.
Sing.			
1	náχkstaisikstakixtopi	náχkstaisiksipauopi	náχkstaisikstsixtopi
2	káχkstaisikstakixtopi	káχkstaisiksipauopi	káχkstaisikstsixtopi
3	áχkstaisikstakiuopi	áχkstaisiksipiuopi(aie)	áχkstaisikstsimopi(aie)
4	áχkstaisikstakiuopinai	áχkstaisiksipiuopinai	áχkstaisikstsimopinai
Plur.			
1 excl.	náχkstaisikstakixpinanopi	náχkstaisiksipananopi	náχkstaisikstsixpinanopi
1 incl.	áχkstaisikstakiotopi	áχkstaisiksipauopi	áχkstaisikstsixtopi
2	káχkstaisikstakixpuàuopi	káχkstaisiksipauàuopi	káχkstaisikstsixpuàuopi
3	áχkstaisikstakiuopiau	áχkstaisiksipiuopiau(aie)	áχkstaisikstsimopiau(aie)

	Transitive an. plur.	Transitive in. plur.
Sing.		
1	ńáχkstaisiksipauopiau	náχkstaisikstsixtopiau
2	káχkstaisiksipauopiau	káχkstaisikstsixtopiau
3	áχkstaisiksipiuopiaiks	áχkstaisikstsimopiaists
4	áχkstaisiksipiuopinaiks	áχkstaisikstsimopinaists
Plur.		
1 excl.	náχkstaisiksipananopiau	náχkstaisikstsixpinanopiaists
1 incl.	áχkstaisiksipauopiau	áχkstaisikstsixtopiaists
2	káχkstaisiksipauàuopiau	káχkstaisikstsixpuàuopiau
3	áχkstaisiksipiuopiauaiks	áχkstaisikstsimopiauaists

The forms of the suppositional irrealis are nitsíkstakixtopi, nitsíksipauopi, nitsíkstsixtopi, &cet. (negative nikǽtaisikstakixtopi, nikǽtaisiksipauopi, nikǽtaisikstsixtopi, &cet.), whereas the formation of the desiderative irrealis may be illustrated by nikǽmsikstakixtopi, nikǽmsiksipauopi, nikǽmsikstsixtopi (negative nikǽmsausikstakixtopi, nikǽmsausiksipauopi, nikǽmsausikstsixtopi).

There are no more moods in Blackfoot, at least if we will confine this term to modal groups of forms characterized by peculiar endings. I will mention, however, that a potential value is given to verbal forms by prefixing -kot(s)- to the root, and that æskak(s)- usually indicates that one consents to perform the action, or to be in the condition, expressed by the verbal root to which it is prefixed, though sometimes æskak(s)- has nearly the same value as -kot(s)-. In the forms without any personal or any other modifying prefix the potential element -kot(s)- is preceded by the syllable ix-, which cannot be a sign of the third person, since it

also occurs in the inclusive form of the first person plural. Initial ix- interchanges with postconsonantic -oχ-, e. g. íxkotoχkimau *he can wait*: nítoχkotoχkima *I can wait*. The same syllable ix- is to be found in other cases, as ixpátakiu *carries*, ixkotsíu(aie) *gives it to him* (cf. nitoχpátaki *I carry*, nítoχkotau *I give it to him*).

There is not so much to be said about the expression of aspect and tense as there was about the general and special moods. The prefixes ai- and au-, the former of which is also used as an infix, have nothing to do with tense, but stamp the verbal form as durative or iterative. Nor is the prefix it(s)- (before which the final *t* of the personal prefixes is assibilated to *ts*) an indicator of tense, though it is often used of the past; it means, on the contrary, „in a certain place", „at a certain time", „under certain circumstances". The same prefix, though in the modified form ist(s)-, is often used in the second person singular and plural of the imperative (e. g. istsipótos *turn him loose*: itsipótoyiuaie *he turned him loose*). In the same way the praeverbium itoχk- *on* is changed to istoχk- in the imperative-forms of the second person.

A kind of perfectum is formed by means of ækai- (ækau-), ikai- (ikau-), -kai- (-kau-) *already*, which often, combined with -ksist(s)-, appears as ækai-ksist(s)-, &cet. Also without ækai- (-kai-) prefixed to it, -ksist(s)- indicates that the action or condition expressed by the verb has come to an end. With the durative or iterative prefix ai- it combines to ai-ksist(s)-. The compound prefix ækaitai- (-kaitai-) indicates that the action has been completed under certain local or temporal circumstances. In the negative conjugation ækai- is substituted by -omai- (-umai-), so that mat-omai- and sau-umai- have the value of „not yet". It stands to reason that not every form with ækai- is a perfectum. So e. g. this prefix is often used in the imperative.

A verbal form may be changed into a future by means of the prefix ak(s)-, which combines with the durative ai- to ai-ak(s)-, but by no means every form with ak(s)- is to be considered as a future. In many cases ak(s)- is nothing but an adverbial prefix with the meaning of „soon", „about to", „going to", or the like.

While speaking of the initial changes in certain groups of nouns when preceded by a prefix or any other compositional element, I have said already that the same changes under the same circumstances are to be found in the verb. It would take us too long to consider the special cases in particular, and therefore I will leave this subject for the moment, and pass on to the expression of the person in the conjugation. Here we find the same pronominal

prefixes as in the possessive flexion, though with the restriction that in good Blackfoot no-, ko- are not used as conjugational prefixes. It is also to be observed that the inclusive first person plural, otherwise than in the noun, does not have any personal prefix, and that such a prefix is also missing in most forms with a third person, singular or plural, as subject. The prefix o- or ot- (otoχ-, ots-, otsi-) is used to indicate the fourth person in centripetal forms, but in the conjunctive it also often denotes the subject of the third person. In the final conjunctive with aχk(s)- or aχkit(s)-, however, the third person has the prefix m-, so that here we find the whole series n-, k-, m-, which combines with the modal element aχk(s)- or aχkit(s)- to n-aχk(s)-, k-aχk(s)-, m-aχk(s)- or n-aχkit(s)-, k-aχkit(s)-, m-aχkit(s)-. In the „false" conjunctive with indicative-endings the m- of the third person is often missing, as it is also in certain forms of the irrealis with aχk-stai- prefixed to it. The series n-, k-, m- is also used in the future of the conjunctive (even in the „false" final conjunctive with indicative-endings), where n-ak(s)-, k-ak(s)-, m-ak(s)- are prefixed to the verbal stem, though occasionally we find ak(s)- in the third person. It is strange enough, that in the future of the subjunctive m-ak(s)- usurps the domain of n-ak(s)- and k-ak(s)-. There are still more modal and modifying prefixes requiring the series n-, k-, m-, but to other prefixes the conjunct pronouns ni-, ki-, o-, or nit-, kit-, ot- (nitoχ-, kitoχ-, otoχ-; nits-, kits-, ots-; nitsi-, kitsi-, otsi-) are attached (in most cases the third person is not expressed at all). Save before certain prefixes, the normal conjunct pronouns of the indicative, the simple conjunctive, and the suppositional irrealis are those ending in *t* (and their variants in *toχ*, *ts*, *tsi*). This series is also found in the future of the indicative, so that nit-ak(s)-, kit-ak(s)- as indicative-combinations are opposed to n-ak(s)-, k-ak(s)- of the futurum conjunctivi. A very frequent phenomenon in the first person is the loss of the initial syllable ni-.

I have already mentioned that the conjunct pronouns of this language show an intimate relationship to those of other Algonquian dialects. As to the personal endings, there are also many traces of a common origin, at least in the indicative and the imperative, whereas the other Blackfoot moods are totally different from those of the central and eastern languages belonging to the same stock. There might be said a good deal about the personal endings, and also about the various suffixes by means of which the plurality of the subject and the object is expressed in the verb, but it would

take us too long. It may be mentioned, however, that by the side of the intransitive third-person's-forms in -iau there occur other forms in -ii, which seem to have their own syntactical sphere. Anyway, I have to call the reader's attention to the important distinction of centrifugal and centripetal forms, a distinction which is also met with e. g. in Ojibway, but which, however, in none of the Algonquian languages is so clearly discernible as in Blackfoot. I call centrifugal those transitive animate forms which represent the action as withdrawing from the first person's self, centripetal, on the other hand, those whereby the action is represented as approaching the first person's self. To the feeling of the Algonquians, the other persons are at different distances from the centre, the Ego, so that the second person is nearer to the Ego than the third person, whereas the fourth and the fifth persons are still more removed. Forms with the first person as acting subject and another person as patient, and those where the action is ascribed to the second person with respect to the third or fourth, or to the third with respect to the fourth or fifth, and to the fourth person with respect to the fifth person, are centrifugal, whereas those forms which express an action of any other person with respect to the first, or of the third or fourth person with respect to the second, or of the fourth person with respect to the third, are centripetal. In Ojibway most of the centripetal forms are characterized by a suffix -g, as e. g. nin-wābamig *he sees me*, ki-wābamig *he sees thee* are distinguished from nin-wābama *I see him*, ki-wābama *thou seest him* not only by the vowel of their final syllable, but also by a suffixed guttural. But in a form as ki-wābam *thou seest me* the centripetal suffix is missing, and to invert the relation between agens and patiens a centrifugal suffix -n is to be had recourse to. So for „I see thee" Ojibway has the form ki-wābamin. In Blackfoot, on the contrary, there is no centrifugal suffix, but all centripetal expressions are characterized as such one way or other, in most cases, however, by means of a suffix -k (-ki), which is identical with the centripetal suffix of Ojibway and other dialects. It is difficult to decide whether the centripetal forms are to be considered as active or passive, but certainly the passive forms in -ko, corresponding to Ojibway forms in -go, contain the centripetal *k*. I will give a number of centripetal forms by the side of their centrifugal counterparts, on which in some cases they are etymologically based.

Indicative.

All the centripetal forms contain the suffix -k (-ki):

kitsíksipoki *thou bitest me*: kitsíksip (from *kitsíksipo) *I bite thee.*
nitsíksipok *he bites me*: nitsíksipau *I bite him.*
kitsíksipokixpuau *you bite me*: kitsíksipoχpuau *I bite you.*
nitsíksipokiau *they bite me*: nitsíksipáiau *I bite them.*
kitsíksipokixpinan *thou bitest* (*you bite*) *us*: kitsíksipoχpinan *we bite thee* (*you*).
nitsíksipokinan *he bites us* (excl.): nitsíksipanan *we* (excl.) *bite him.*
síksipokiu *he bites us* (incl.): síksipau *we* (incl.) *bite him.*
nitsíksipokinaniau *they bite us* (excl.): nitsíksipananiau *we* (excl.) *bite them.*
síksipokiau *they bite us* (incl.): síksipáiau *we* (incl.) *bite them.*
kitsíksipok *he bites thee*: kitsíksipau *thou bitest him.*
kitsíksipokiau *they bite thee*: kitsíksipáiau *thou bitest them.*
kitsíksipokoau *he bites you*: kitsíksipauau *you bite him.*
kitsíksipokoaiau *they bite you*: kitsíksipauaiau *you bite them.*
otsíksipok *fourth person bites third person*: siksipíu(aie) *third person bites fourth person*: siksipímai *fourth person bites fifth person.*
otsíksipokaiks *fourth persons bite third person*; siksipíuaiks *third person bites fourth persons.*
otsíksipokoaiau *fourth person* (*persons*) *bites* (*bite*) *third persons*: siksipíau(aie) *third persons bite fourth person*: siksipíauaiks *third persons bite fourth persons.*

Imperative.

The centripetal forms of the second person with respect to the first person (which are the only true centripetal imperatives) are characterized as such by the suffix -ki-:

siksipokít *bite* (sing.) *me.*
siksipokík *bite* (plur.) *me.*
siksipokínan *bite* (sing. plur.) *me* (*us*).

Conjunctive.

I give only the centripetal and centrifugal forms of the final conjunctive with aχk(it)-, as the reader will be able to substitute the compound prefixes n-aχk(it)-, k-aχk(it)-, m-aχk(it)- by nit-, kit-, ot-, and so to construct the simple conjunctive. Only a few of the centripetal forms have the suffix -ki-:

káχk(it)siksipokisi *that thou mayst bite me*: káχk(it)siksipåχsi *that I may bite thee.*
káχk(it)siksipokisuaii *that you may bite me*: káχk(it)siksipåχsuaii *that I may bite you.*
káχk(it)siksipokìsinan *that thou mayst* (*you may*) *bite us*: káχk(it)siksipåχsinan *that we may bite thee* (*you*).

áχk(it)siksipokisi *that he may bite us* (incl.): áχk(it)siksipaχsi *that we* (incl.) *may bite him.*

áχk(it)siksipokisau *that they may bite us* (incl.): áχk(it)siksipaχsaiks *that we* (incl.) *may bite them.*

But also where there is no characteristic *k* in the centripetal forms, the contrast of centripetal and centrifugal is clearly expressed in the conjunctive-endings:

náχk(it)siksipìis *that he may bite me*: náχk(it)siksipaχsi *that I may bite him.*

náχk(it)siksipìisaiks *that they may bite me*: náχk(it)siksipaiiks *that I may bite them.*

náχk(it)siksipìisinan *that he may bite us* (excl.): náχk(it)siksipaχsinan *that we* (excl.) *may bite him.*

náχk(it)siksipìisinaniau (-nanaiks) *that they may bite us* (excl.): náχk(it)siksipaχsinaniau *that we* (excl.) *may bite them.*

káχk(it)siksipìis *that he may bite thee*: káχk(it)siksipaχsi *that thou mayst bite him.*

káχk(it)siksipìisaiks *that they may bite thee*: káχk(it)siksipaiiks *that thou mayst bite them.*

káχk(it)siksipìisuaii *that he may bite you*: káχk(it)siksipaχsuaii *that you may bite him.*

máχk(it)siksipìis *that fourth person may bite third person*: máχk(it)siksipaχsi *that third person may bite fourth person.*

There are, of course, some more of such pairs, but I did not succeed in securing a complete paradigm. The centrifugal forms náχk(it)siksipaiiks, káχk(it)siksipaiiks cited above belong to the „false" conjunctive, though the corresponding indicative-forms end in -aiau. The genuine conjunctive-forms for „that I may bite them", „that thou mayst bite them" would be náχk(it)siksipaχsau, káχk(it)siksipaχsau. Perhaps they are also used by the Peigans.

Subjunctive.

The only true subjunctive-forms containing the centripetal suffix -ki- are the following:

síksipokièniki *if thou bitest me*: síksipoeniki *if I bite thee.*

síksipokienoàiniki *if you bite me* (*us*): síksipainoàiniki *if I* (*we*) *bite you.*

síksipokinàniki *if thou bitest us*: síksipoinàniki *if we bite thee.*

The forms síksipokisi *if he bites us* (incl.) and síksipokisau *if they bite us* (incl.) are loans from the conjunctive, though their centrifugal counterparts síksipaχki *if we* (incl.) *bite him*, síksipaχkiau *if we* (incl.) *bite them* belong to the subjunctive-system.

All other centripetal forms of the subjunctive contain a suffix

-ts-, which has the same value as the centripetal -k (cf. the interchange of -k- and -ts- in the passive conjugation):

síksipotsèniki *if he bites me* (*thee*): síksipàiniki *if I bite* (*thou bitest*) *him*.

síksipotsinàniki *if he bites us* (excl.): síksipanàniki *if we* (excl.) *bite him*.

síksipotsenoàiniki *if he bites you*: síksipainoàiniki *if you bite him*.

síksipotsènikiau *if they bite me* (*thee*): síksipàinikiau *if I bite* (*thou bitest*) *them*.

síksipotsinànikiau *if they bite us* (excl.): síksipanànikiau *if we* (excl.) *bite them*.

síksipotsenoainikiau *if they bite you*: síksipainoàinikiau *if you bite them*.

Irrealis.

As the irrealis is derived from the indicative, all its centripetal forms are characterized by the suffix -k (-ki). I give only the forms used in the principal sentence, for then it will be easy to the reader to construct the suppositional and the desiderative forms.

káχkstaisiksipokixtopi *thou wouldst bite* (*have bitten*) *me*: káχkstaisiksipoχtopi *I would bite* (*have bitten*) *thee*.

náχkstaisiksipokopi *he would bite* (*have bitten*) *me*: náχkstaisiksipauopi *I would bite* (*have bitten*) *him*.

káχkstaisiksipokixpuàuopi *you would bite* (*have bitten*) *me*: káχkstaisiksipoχpuàuopi *I would bite* (*have bitten*) *you*.

náχkstaisiksipokopiau *they would bite* (*have bitten*) *me*: náχkstaisiksipauopiau *I would bite* (*have bitten*) *them*.

káχkstaisiksipokixpinanopi *thou wouldst* (*you would*) *bite* (*have bitten*) *us*: káχkstaisiksipoχpinanopi *we would bite* (*have bitten*) *thee* (*you*).

náχkstaisiksipokinanopi *he would bite* (*have bitten*) *us* (excl.): náχkstaisiksipananopi *we* (excl.) *would bite* (*have bitten*) *him*.

áχkstaisiksipokinopi *he would bite* (*have bitten*) *us* (incl.): áχkstaisiksipauopi *we* (incl.) *would bite* (*have bitten*) *him*.

náχkstaisiksipokinanopiau *they would bite* (*have bitten*) *us* (excl.): náχkstaisiksipananopiau *we* (excl.) *would bite* (*have bitten*) *them*.

áχkstaisiksipokiopiau *they would bite* (*have bitten*) *us* (incl.): áχkstaisiksipauopiau *we* (incl.) *would bite* (*have bitten*) *them*.

káχkstaisiksipokopi *he would bite* (*have bitten*) *thee*: káχkstaisiksipauopi *thou wouldst bite* (*have bitten*) *him*.

káχkstaisiksipokopiau *they would bite* (*have bitten*) *thee*: káχkstaisiksipauopiau *thou wouldst bite* (*have bitten*) *them*.

káχkstaisiksipokoàuopi *he would bite* (*have bitten*) *you*: káχkstaisiksipauàuopi *you would bite* (*have bitten*) *him*.

káχkstaisiksipokoàuopiau *they would bite* (*have bitten*) *you*: káχkstaisiksipauàuopiau *you would bite* (*have bitten*) *them*.

máχkstaisiksipokopi(aie) *fourth person would bite* (*have bitten*) *third person*: áχkstaisiksipiuopi(aie) *third person would bite* (*have bitten*) *fourth person*.

About two or three other forms I am not quite sure, and so I had better omit them.

Before leaving the personal endings I have still to mention some peculiarities of certain groups of verbs. Many, though not all, intransitive stems in -a lose this vowel in the first and second person singular of the affirmative indicative (also other final vowels are apt to be dropped). So we find nitáiòk *I sleep*: áiokau *sleeps*, but on the other hand nitáioχkima *I am waiting*: áioχkimau *is waiting*. In all *a*-stems we observe the tendency to contract *a* + *o* into *au* in the inclusive forms of the first person plural, so that the endings are -aup (indicative), -ausi (conjunctive), -auki (subjunctive), whereas the stems in -o (-u) have their inclusive forms in -auop, -auosi, -auoki. In the third person singular of the *o*-stems (*u*-stems) there is most times no ending at all, though once in a while we meet with forms in -oa. In all other respects the conjugation of all intransitive stems is the same, be the stem-vowel an *a*, an *i*, or an *o* (*u*), save, however, the group of verbs with the third person singular in -m, which will be dealt with presently, though even this group is scarcely so different from the verbs with the third person in -u(a) to entitle it to the name of a special „conjugation".

So there is, then, a group of intransitive animate verbs with the third person singular of the indicative in -m, and the third person plural in -miau, e. g. áikòpum *is afraid*, áikòpumiau *they are afraid*: nitáikòp (from *nitáikòpu) *I am afraid*; áutsim *swims*, áutsimiau *they swim*: nitáuts (from *nitáutsi) *I swim*; siksinám *is black*, siksinámiau *they are black*: nitsíksina *I am black*. The fourth person singular, being derived from the third person, has the ending -m-inai. The reader will be aware that among the *m*-verbs there are all kinds of stems, whereas the *m*-verbs in Ojibway all have the stem-vowel *a* (e. g. inendam *thinks*). Another difference between the two languages is that Ojibway retains the *m* throughout nearly the whole paradigm (e. g. nind-inendam *I think*). In Blackfoot, only in the subjunctive the first and the second person (e. g. áutsiminiki *if I swim*, or *if thou swimmest*) have the *m*, which is missing altogether in the conjunctive and the imperative. In the irrealis, being based on the indicative, the *m* is to be expected in the third person singular and plural, but I have not

met with such forms of any verb belonging to this type. In general, the *m*-verbs are conjugated in the same way as the verbs with the third person singular of the indicative in -u(a). Nevertheless, it may be useful for comparison to have affirmative indicative-paradigms of some verbs in -u(a) and in -m by the side of each other. The verbs „to bite" (nitáisikstaki), „to wait" (nitáioχkima), „to climb" (nitáuàmiso), „to swim" (nitáuts), „to be black" (nitsíksina), „to be afraid" (nitáikòp) will serve my purpose.

	Verbs in -u(a).	Verbs in -m.
Sing.		
1	nitáisikstaki	nitáuts
2	kitáisikstaki	kitáuts
3	áisikstakiu(a)	áutsim
4	áisikstakinai	áutsiminai
Plur.		
1 excl.	nitáisikstakixpinan	nitáutsixpinan
1 incl.	áisikstakiop	áutsop
2	kitáisikstakixpuau(a)	kitáutsixpuau(a)
3	áisikstakiau	áutsimiau
Sing.		
1	nitáioχkima	nitsíksina
2	kitáioχkima	kitsíksina
3	áioχkimau	siksinám
4	áioχkimaiinai	siksináminai
Plur.		
1 excl.	nitáioχkimaχpinan	nitsíksinaχpinan
1 incl.	áioχkimaup	síksinaup
2	kitáioχkimaχpuau(a)	kitsíksinaχpuau(a)
3	áioχkimaiau	siksinámiau
Sing.		
1	nitáuàmiso	nitáikòp
2	kitáuàmiso	kitáikòp
3	áuàmiso(a)	áikòpum
4	áuàmisoinai	áikòpuminai
Plur.		
1 excl.	nitáuàmisoχpinan	nitáikòpuχpinan
1 incl.	áuàmisauop	áikòpuop
2	kitáuàmisoχpuau(a)	kitáikòpuχpuau(a)
3	áuàmisoiau	áikòpumiau

As to the transitive animate verbs is to be mentioned that the centrifugal form with the first person singular as subject and the second person singular as object in most cases loses its final *o*. So for „I like thee", „I bite thee", the only forms used among the southern Peigans seem to be kitáiaχsim, kitsíksip, instead of *kitáiaχsimmo, *kitsíksipo (which are preserved, however, when a suffix is attached to them, e. g. kimátaiaχsimoχpa *I do not like thee*, kimátsiksipoχpa *I do not bite thee*). For kitánist *I tell thee* the original form kitánisto may still be heard in old folk-tales, but the causativa (permissiva) characterized by -ats- always retain the final *o* even now (e. g. kitsíkstakiatso *I make thee bite*). Nor do the causativa formed by means of -pi- ever lose that final vowel (e. g. kitákitapìpio *I shall bring thee to*). In forms as kitáino *I see thee* there has been contraction of two *o*'s, as the stem-vowel in such cases is *o*, cf. nitáinoau *I see him*. This group of animate verbs with *o* as stem-vowel has the form of the third person singular as subject and the fourth person singular as object ending in -oyiu(aie), e. g. áinoyiu(aie) or nánoyiu(aie) *third person sees fourth person*, áioχkoyiu(aie) *third person waits for fourth person*, whereas the imperatives with a subject of the second person singular and an object of the third person singular or plural end in -os and -osau, e. g. ninós *see him*, óχkos *wait for him*, ninósau *see them*, óχkosau *wait for them*.

Another group of transitive animate verbs that requires special attention is that with *t* as stem-consonant. In this class the *t* is assibilated to *ts* before *i*, e. g. áuatsiu(aie) *third person eats fourth person*, áuatsis *eat* (sing.) *him*: nitáuatau *I eat him*, áuatok *eat* (plur.) *him*; ixpátsiu(aie) *third person carries fourth person*, pátsis *carry* (sing.) *him*: nitoχpátau *I carry him*, pátok *carry* (plur.) *him*. In the forms with centripetal *k* the stem-consonant *t* is lost, e. g. kitoχpáʑki *thou carriest me*: kitoχpát *I carry thee*, nitoχpáʑk *he carries me*: nitoχpátau *I carry him*, kítoχkoki *thou givest it to me*: kítoχkot *I give it to thee*, kítoχkok *he gives it to thee*: kítoχkotau *thou givest it to him*.

The transitive inanimate verbs may be divided into two groups: 1°. verbs with the first and the second person singular of the indicative in -i(x)p or -tsi(x)p and the third person singular of the indicative in -im(aie) or -tsim(aie), 2°. verbs with the first and the second person singular of the indicative in -toχp and the third person singular of the indicative in -tom(aie). To the former type belong e. g. nitáioχki(x)p *I wait for it*: áioχkim(aie) *he waits for it* and nítsikstsi(x)p *I bite it*: sikstsím(aie) *he bites it*.

An example of the latter type is nitoχpáto(χ)p *I carry it*: ixpátom(aie) *he carries it*. Save the different vocalism (*i*: *o*) in the endings, which is retained throughout the whole paradigms, both groups conjugate in the same way.

Before passing on to the compositional power of the verb I have still to mention the suffixes -inai (-in), -aie (-aii), and -àki. As to -inai it is quite clear that it refers to a fourth person, either the subject (which is most times the case) or the object of the verb. In the conjunctive, where -inai does not occur, a fourth person is referred to by -aie. This suffix may also be attached to forms of the indicative and the irrealis, but then it does not refer to a fourth person. Accurate researches will be necessary, before we can define the exact value of -aie in such cases. The suffix -àki emphasizes the verbal form (as any other form) to which it is attached. I have said already above that the verbum finitum may be transformed into a relative dependent sentence by means of the suffix -pi (-χpi, -xpi), and that under the influence of relative and dependent-interrogative pronouns the verbal forms may assume relative and dependent-interrogative endings.

Our picture of the Blackfoot verb would be incomplete, if we did not say a few words about its immense compositional power. So we find here, as in other Algonquian languages, the composition of nominal stems with verbal forms, that has often been called „noun-incorporation". Among the compounds of this kind are many old hunting-expressions, e. g. nitáuakasauakimmau *I chase(d) an antelope* (: áuakàsi *antelope*), nitsínokauakimmau *I chase(d) an elk* (: ponokáu *elk*), nitsiksískstækiakiaki *I trap(ped) a beaver* (: ksískstæki *beaver*), nitsísoχpskyekiaki *I trap(ped) a musk-rat* (: mísoχpskì *musk-rat*). Names of parts of the body, or in most cases rather their compositional substitutes, are very often compounded with verbal stems, e. g. nitsístsispi *I have head-ache* (= istsíu notokâ'ni *my head aches*), nitsistsístsek *I have foot-ache* (= istsíu noχkǽtsi *my foot aches*), nitsistsekinists *I have hand-ache* (= istsíu notsís *my hand aches*), nitsístsisokoan *I have belly-ache* (= istsíu nókoan *my belly aches*), nitǽstsòkini *I have breast-ache* (= istsíu nokékini *my breast aches*), nitǽstsoχtsatsikskini *I have back-ache* (= istsíu nokakíni *my back aches*), nitǽsttsàpini *I have eye-ache*, nitǽsttsèkini *I have tooth-ache*, nitsíkaχpekaχk *I have a swollen foot* (= káχpiu noχkǽtsi *my foot is swollen*), nitǽsiskiists *I am face-washing*, nitǽsiskioχs *I wash my face*, nitǽsiskiau *I wash his face*, nitǽsixkiniists *I am hair-washing*, nitǽstsimi *I am hand-washing*, nitǽsekauatsi *I am foot-washing*, nitstsímmatsekauatsi *I have wet feet*, nitsipǽksaikaki *I*

have bare feet, nitsipáksaikinàki *I have bare legs*, nitsipáksȧχtsiminai *I have bare arms*, nitsipáksaixkini *I have a bare head*, nitsipák-saukekìnaki, nitsítaukauaukaiaki, *I have a bare breast*, nitsínok *I have long feet*, nitsínokinaki *I have long legs*, nitsínokinists *I have long arms*, nitsaχksík *I have short feet*, sáχksikàu *has short feet*, nitsáχksikinaki *I have short legs*, sáχksikinakim *has short legs*, nitsaχksikínists *I have short arms*. There are also many such compounds of the verb „to speak", e. g. áitsepuyiu *speaks Indian* (: nitsitápi *the Indians*, properly „the real people"), áipekænepuyiu *speaks Peigan* (= ixtáipuyiu Pekáni), áisapoepuyiu *speaks Crow-Indian* (: Isapó), áipinàpisinaipuyiu *speaks Sioux* (: Pinápisina), áu-tsinaipuyiu *speaks Gros-ventre* (: Atsiná). But there are also other cases of „noun-incorporation", and a good many of them will be found in the texts. Here I will cite only one more: áitapiàuyiu *is a man-eater* (: matápi *person*).

Still more important, however, is the dvandva-like composition of two or more verbal stems, but it will not be necessary to give many examples of this phenomenon, as such may be found on any page of my texts. A few of them may suffice to illustrate the principle: kitáioχkimaupìxpuau *you are sitting and waiting* („you are wait-sitting"), itsipápaiinoyiu *he saw him in a dream* („he dream-saw him"), kitsipúχsotasæm *I come here to see thee* („I here-come-see thee"), nitákotoiainoau *I shall come and see him* („I shall come-see him"). If a verbal stem is very often used as first member of such a compound, it will become an idiomatic prefix, whereas a stem is apt to become a suffix, if it usually functions as second member of verbal compounds. When treating the modifying affixes of the verb, we shall have to register some prefixes of verbal origin, but suffixes of that kind are comparatively rare.

Among those modifying affixes there are a few denoting the attitude. To indicate that the subject of the verb is in a lying position, the compound element i t s i s t o χ k - is prefixed, e. g. itsístoχkàipuyiu *talks while lying*, itsístoχkàuyiu *eats while lying*, itsístoχkàisimiu *drinks while lying*, itsístoχkaisìnakiu *writes while lying*, itsístoχkàutsisiu *smokes while lying*, nitsítsistoχkàipuyi *I talk while lying*, kitsístoχkàuyi *thou eatest while lying*. Not so regular are the forms which indicate that the subject is in a standing position, though it is quite clear that these forms are compounded with the verbal stem (n)i p u y i -, either modified or not by the old Algonquian „change" and by reduplication, e. g. nápaisìnakiu *writes while standing*, nápaipuyiu *talks while standing* (áipuyiu *talks*), nápopuyauyiu *eats while standing*, nápopuyisimiu *drinks while standing*, nápopuyìsæpiu *looks while*

standing, nápuyoχsìniau *he was knocked down senseless while standing*, nitsipáisìnaki *I write while standing*, nitsipáipuyèpuyi *I talk while standing*, nitsipópuyauyi *I eat while standing*. A peculiar case is nápuyokànipuyiu *sleeps while standing*, a compound of nápuyokàni *sleeping while standing* (a verbal abstract noun) and -ipuyiu *stands*, so that it properly means „stands in a standing sleep". That one is doing something in a sitting position, is indicated by composition with the stem -aupi- *to sit*, which then functions as the last member of the compound, but which is felt too much as a distinct compositional element to be considered by us as a suffix. Sooner the stem -yayi- *to run* might be called a suffix, though we find ikáiayiu *runs fast* as a word by itself. Compounds with -yayi- are e.g. áipuyeyayiu *talks while running*, áuyiyayiu *eats while running*, istániyayiu *defecates while running*.

We have seen already that the prefix -kot(s)- expresses the idea of „being able", and that æskak(s)- may be used with the same value, though it more often indicates that the subject consents to perform the action represented by the verbal stem. Prefixes of the same kind are amat(s)- *trying to* and mat(s)- *going to do something*. To this category belong also the inchoative prefixes omat(s)- and omatap- (aumatap-) *starting* (cf. áumatò *starts*, áumatapò *starts to go*). The ideas „according to", „in proportion to", „how" (relative) are expressed by man-, manist(s)-, -anist(s)-. The prefix kat- means „therefore", „that is why", whereas for „why" the prefix mauk(s)- is used (forms of the second person with this prefix take at the same time the suffix -sks). Of the same kind as the Indo-European praeverbia are e.g. ap- *around, about*, apæm- *across* (cf. áupæmò *crosses*), autæk(s)-, otæk(s)- *around*, ixp-, ixpit(s)-, -oχp-, -oχpit(s)- *together with*, ixt(s)-, moχt(s)-, -(m)oχt(s)- *from, with, by means of*, itoχk- *on top*, (its)ipst(s)- *within*, itsoχk(s)- *before* (locally), ksistæk(s)- *over*, miksk- *instead*, mistæp- *away* (cf. místæput *go away*, áiistæpu *is gone away*), pok(s)- *together with*, sai- *out, outside*, sæp- *in, into*, sisæpok(s)- *through*, sk- *back* (cf. -sko *returns*), sp- *on high, up* (cf. spíu *is high*), sui- *in, into* (a liquid or the fire). Other prefixes are akap- *often*, aχs- *well* (cf. áχsi *good*), apokæp- *reversed*, æsi- *just*, æskχs-, æskχsai-, æskχsau- *always*, ikæm- *quickly* (cf. ikǽmsiu *is quick*), ikin- *slowly*, ikyai- *finally*, imak(s)- *even*, imat(s)- *nearly*, kak(s)- *just, only*, kip- *quickly, just for a moment, just*, ksist(s)-, kaiist(s)- *for nothing, without any use*, man- *recently*, mat(s)-, -at(s)- *again, too*, nam- *only*, nánai-, nánau- *finally*, noχk(s)- *to be sure, it is true, though*,

pæn-, paiæn- *during the night*, paχts- *wrongly, falsely*, saki- *yet, still*, sæm- *a long time* (cf. áisæmo *it is a long time*), simi- *secretly, on the sly*, sipi- (sepi-) *in the night*, sok(s)- *suddenly, aloud*, tæm-, autæm- (atæm-), sotæm- (stæm-) *then*, &cet. The prefixes representing our indefinite pronouns and numerals have been treated in connection with their independent equivalents, and when discussing the adjectives I mentioned amai-, -omai- (-umai-) and ik(s)-, ikskai-, ikskaiik(s)- which indicate a high degree. Here may be added the mitigating prefix aipstsik(s)- *a little*.

ERRATA.

P. 20, l. 19. The last word of this line ought to be: suffix.
P. 32, l. 12 from beneath. To be cancelled: (-xpi).
P. 33. Put a full stop at the end of the last sentence.
P. 37, ll. 11 and 12 from beneath. Read: *antelope* (instead of: *deer*).

DIE SPRACHE DER SARAMAKKANEGER IN SURINAM.

VON

HUGO SCHUCHARDT.

Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam.

AFDEELING LETTERKUNDE.

NIEUWE REEKS.

DEEL XIV N°. 6.

AMSTERDAM,
JOHANNES MÜLLER.
1914.

VORBERICHT.

In den Texten und dem Wörterbuch die ich hier veröffentliche, wird das Kreolische der Buschneger von Surinam, genauer gesagt, eines Stammes derselben, der Saramakkaner zum ersten Male der wissenschaftlichen Benutzung zugänglich gemacht. Sie sind schon vor dreissig Jahren in meinen Besitz gelangt, dank dem freundlichen Entgegenkommen der Herrnhuter von Paramaribo, namentlich des Herrn J. Kersten; da aber damals die gesamten kreolischen Mundarten mich in Anspruch genommen hatten, so sparte ich mir jene oder vielmehr die ganze ihr zugehörige Gruppe gleichsam für den Nachtisch auf, allerdings nicht als das Leichteste, sondern gerade als das Gewichtigste. Der Stoff blieb liegen und wäre nun auch weiter liegen geblieben wenn ich nicht in Holland einiges Interesse dafür wahrgenommen und zugleich sich mir die Möglichkeit dargeboten hätte ihn dort in bequemer und passender Weise ans Licht zu bringen. Eine gründliche, befriedigende Bearbeitung vermöchte er auch nur in Holland zu erfahren; von naturgeschichtlichen, geographischen, ethnographischen Einzelheiten ganz abgesehen, die Sprachentwicklung selbst erheischt eine solche Vertrautheit mit der Geschichte der Kolonie wie sie wenigstens in meiner Lage nicht zu gewinnen wäre.

In ihrer allgemein sprachwissenschaftlichen Bedeutung sind die kreolischen Mundarten noch nicht voll gewürdigt worden. Man pflegt sie als Ergebnisse sehr eigenartiger oder hochgradiger Mischung zu betrachten; aber das was sie kennzeichnet, ist vielmehr, wenn ich so sagen darf, der volapükische Zug. Immer und überall bilden sich Vermittlungs-, Hülfs-, Notsprachen. Die meisten schwinden wieder mit der Gelegenheit die sie geboren hat. Manche dauern fort und festigen sich ohne sich wesentlich zu entwickeln. Dieses tun andre, aber nur indem sie die neben ihnen stehenden Muttersprachen verdrängen und ersetzen. So sind hauptsächlich die negerkreolischen Mundarten emporgekommen, gefördert durch die mehr oder weniger grosse Mannigfaltigkeit der Sprachen innerhalb der

Sklavenbevölkerungen. Unter welchen Umständen konnten nun diese afrikanischen Sprachen hier einen massgebenden Einfluss ausüben? Nicht mehr wenn das Kreolische schon die Muttersprache der Mehrheit geworden war; noch nicht wenn es als Notsprache gebildet wurde. Dem Herrn wie dem Sklaven kam es einzig und allein darauf an sich dem andern verständlich zu machen; jener streifte von der europäischen Sprache alles Besondere ab, dieser hielt alles Besondere von ihr zurück: man traf sich auf einer mittleren Linie. Der Herr erkannte z. B. von allem Anfang an dass die europäische Bezeichnung der Mehrzahl, das *-s* von *stone-s* oder *piedra-s*, ja selbst das (tonlose) *de* von *des pierres* auf völlige Verständnislosigkeit stossen musste, und so packte er die Sache an der Wurzel an, er sagte: „Stein Stein" oder „Menge Stein" oder „Stein viel" oder wenn sich der Plural für die dritte Person des Pronomens schon eingeprägt hatte, „Stein sie", „sie Stein". Der Sklave griff auf eigene Hand zu denselben Auskunftsmitteln, da er mit den ererbten Präfixen und Suffixen nichts auszurichten wusste. Ja einer unmittelbaren Übernahme solcher würde er selbst widerstrebt haben; ein Duala würde seinem *ma-dale* „Steine" noch eher innerhalb der eigenen Sprache als in der fremden ein *ma-stone* nachbilden. Wurde das Pluralaffix noch in seinem ursprünglichen Sinne deutlich gefühlt, dann konnte es allerdings übersetzt werden; aber selbst dann ist wohl ein zufälliges Zusammentreffen wahrscheinlicher. Übrigens gilt das was ich über eine mittlere Linie gesagt habe, weniger für die allererste Zeit. Der Weisse war der Lehrer des Schwarzen; dieser sprach ihm zunächst nach. Und jener gebrauchte immer die stärksten Ausdrücke, Übertreibungen wie sie ihm gelegentlich auch im Verkehr mit seinen Landsleuten auskamen. Er sagte nicht: „du bist sehr faul", sondern: „du bist zu faul", und so erklärt es sich dass „sehr" ebenso im Beach-la-mar der Südsee *too much* heisst wie im Negerenglischen von Surinam *tumussi*. Es wird uns schwer solchen Verhältnissen gerecht zu werden; unwillkürlich sehen wir unsere Sprachen als die mustergültigen an, wir haben kein Gefühl für die Verschmelzungen und Verdunklungen, Unfolgerichtigkeiten und Verschrobenheiten, in denen sie allen andern weit voran sind, wir erkennen den Splitter im fremden Auge, nicht den Balken in unserem eigenen. Wenn der Surinamneger ebenso wie der Aschanti für „holen" sagt: „gehen-nehmen-kommen" (*go teki kom* = *ko-fa-ba*), so bestaunen wir das als eine afrikanische Merkwürdigkeit, und doch handelt es sich in der Tat um drei verschiedene Handlungen; das Merkwürdige liegt auf unserer Seite. Für: „er kaufte mir ein Pferd" heisst es im Ewe und im surin. NE.: „er kaufte ein Pferd,

gab es mir" (*ẹyle so na-m = him bai hasi gi mi*); dürfen wir nicht eher behaupten dass der Dativ das Verb „geben" ersetzt als umgekehrt? Ist es natürlicher zu sagen: „ich habe Hunger" als „der Hunger hat mich" (tschi *ọkọm de m'* = NE. *hangri kisi mi*)? Es gibt allerdings Erscheinungen der innern Form im Negerkreolischen bei denen sich uns der Gedanke an Entlehnung stärker aufdrängt, wenn sie auch weiter verbreitet sind. So die nachdrückliche Wiederholung des Verbs zu Anfang des Satzes, die ich Tijdschr. v. Ned. T.- en Lk. 33, 131 Anm. (vgl. noch für das NF. A. de St. Quentin 160, J. J. Thomas 105) berührt habe und die sich in genug arischen wie unarischen Sprachen findet. Wir müssen aber bedenken dass wenn anfangs der Einfluss afrikanischer Sprachen auf das Negerkreolische nur innerhalb des angedeuteten Rahmens sich zu äussern vermochte, diese Beschränkung später wegfiel, nämlich in der Zeit da die Sklaven das Kreolische nicht nur mit den Weissen, sondern auch unter sich redeten ohne dass ihnen die Muttersprache schon entschwunden war, die übrigens durch die beständige Zufuhr aus Afrika leicht aufgefrischt wurde. In diese Zeitstufe fällt die Übernahme afrikanischer Wörter. Sie verdienten zusammengestellt zu werden, nach Herkunft und Ausbreitung untersucht und auch nach Ursache oder Anlass der Einbürgerung. Es gibt Fälle in denen sie geradezu notwendig wurde. Das Englische unterscheidet die Mehrzahl der zweiten Person nicht von der Einzahl; die Sklaven aber brauchten, eigentlich nur im Verkehr untereinander, eine Bezeichnung dafür und sie entlehnten diese: *unu* (*une* o. ä.) einer ihrer heimischen Sprachen, und zwar dem Ibo, welches *ūnu* darbot (*une, un* kommt in einigen verwandten Küstensprachen von weit geringerer Bedeutung vor; die sonstigen afrikanischen Formen weichen stärker von den angegebenen ab). Hie und da ist das negerenglische Wort dem engl. *you* gefolgt und gilt auch für die Einzahl. Mit seinen abergläubischen Anschauungen und Gebräuchen hat der Afrikaner auch manche bezügliche Ausdrücke mit herübergebracht; so für Geist (abgeschiedene Seele, Gespenst, Spuk) z. B. sur. NE. *djombi*, trin. NF. *zombi* (s.-thom. NH. *ziumbi-kawai* Gespensterpferd, Mantis Oldendorp Miss. 117) von mbundu *nzumbi* (friedlicher Geist eines Abgeschiedenen; vgl. kongo *zumbi* glückbringender Fetisch); jam. NE. *duppe* von *dobbo* in der Sprache der Watje (= Ewe) nach Oldendorp 336 böse, Krankheiten erzeugende Geister; andere gleichbedeutende sind mir noch dunkel, so sur. NE. *jeje, jorokà* (dieses erinnert an das *jolok* Geist, des Upurui, einer dortigen Indianersprache). Für Zwergspuk, Klabautermännchen heisst es im sur. NE. *bakrù* von kongo *mbaka* Zwerg. Das sur. NE. *adjokrí*

Zwerg im gew. S. wird mit ewe *adzoke* Zwergantilope, zusammenhängen. Der Rolle die die Spinne in den Märchen spielt, verdankt sie es dass sie auch jenseits des Ozeans ihren alten Namen behalten hat (s. unten Wtb. *adjanassi*); ebenso ist jam. NE. *takuma* Spinne, afrikanischen Ursprungs (tschi *ntikúma*; vgl. bullom *niantangoma*). Auch mit dem afrikanischen Ursprung von sur. NE. *azegò* Käfer, wird es eine besondere Bewandtnis haben; wir ahnen sie wenn wir das Vorbild in kongo *nzekezeke* entdecken und dieses mit „Hirschkäfer" übersetzt finden. Dass der Elefant in Amerika mit seinem afrikanischen Namen genannt wird (s. unten Wtb. *sau*), beruht natürlich auf einem ganz andern Grunde. Bei Pflanzenbezeichungen wird es sich ähnlich verhalten; doch ist jam. NE. *canta* = tschi *okäntö* „candle-wood", „torch-tree", „bois chandelle", Zitronenholz, kaum hierher zu ziehen, da dieser besonders auf Jamaica gedeihende Strauch wohl seinen Namen von span. *candela* oder engl. *candle* bekommen hat und dann eine Wanderung nach Osten stattgefunden hat (s. unten Wtb. *kandéa*). Sehr begreiflich ist es wenn sich afrikanische Verwandtschaftsnamen im Kreolischen finden. Im trin. NF. heisst Kind: *iche*, das ist nupe *edži* (soṅγai *idže*, wandala *edze*); ebenda Grossmutter *gangane*, guj. NF. *gangan* (vgl. bras.-port. *gangana* ältliche Frau) und das möchte ich eher als an das europ. *grand*, an kongo *nkaka* anknüpfen, welches allerdings wie das *kaka*, *kaga* in den Sprachen des innern Sudan nicht nur Grossmutter, sondern auch Grossvater bedeutet. Bei den Benennungen der Körperteile dürften wir eigentlich es am wenigsten erwarten dass sie von ausserhalb bezogen werden. Sur. NE. *kumba* Nabel, ist das gleichbed. kongo *nkumba* (s. Rev. Basque 1914 76); das hängt wohl damit zusammen dass der hervortretende Nabel eine Eigentümlichkeit Afrikas ist und dort für eine Schönheit gilt. Dass im sur. NE. auch für Hüfte afrikanische Wörter aufgekommen sind (s. unten Wtb. *alikbo*, *djonkü*), muss ebenfalls eine besondere Ursache haben. *Fugufugu*, *fokofoko* Lunge, in derselben Mundart ist Schallwort und berührt sich als solches mit kongo *lufulu*, gä *fuḟla*, ewe *foḟlokodzo*, efik *obufre*, kanuri, hausa *fufu*, vai *vovo* usw. In *gogò* Hinterer, ebenda und im guj. NF. wird man sofort einen Plural oder vielmehr einen Dual erkennen; wie dieser zu verstehen ist, lehrt uns trin. NF. *gogo* Namensvetter(n), vom gleichbed. efik *koko* (ewe *ḍoko*, ibo *agù*). Auch Verben sind aus dem Afrikanischen entlehnt worden, für afrikanisches Tun oder Sein. So in weitester Verbreitung für das ganz uneuropäische Kauern: kapverd. NP. *žongutú*, *-otó*, (S. Thiago) *djũgurnidu* (Pz.), seneg. NP. *djongotó*, cur. NS. *jongotá*, guj. NF. *diokoti*, *guiokoti*, sur. NE. *djokotó*,

djokodón (mit Einmischung von *sidon* sitzen = engl. *sit down*; vgl. *bokodon* sich bücken).

Wenn ich von negerkreolischen Mundarten rede, und zwar fünf den fünf grossen Kolonialmächten der älteren Zeit entsprechenden — ich kürze immer ab: NP. NS. NF. NH. NE. —, so darf man mir das nicht mit der Begründung verweisen dass kein gemeinsames Negerkreolisch vorliege aus dem sie hervorgegangen seien. Es ist richtig, wir haben keine Divergenz, sondern einen Parallelismus; sie sind aus verschiedenem Stoff nach dem gleichen Plan, in gleichem Stil gebildet. Die Wesensverwandtschaft die innerhalb des Negerkreolischen besteht, wiederholt sich zwischen ihm und den andern von uns als „kreolisch" bezeichneten Sprachen. In schwächerem Masse; aber das rührt nicht von der Verschiedenheit der Muttersprachen her, sondern von der des Sprachunterrichtes. Berlitzschule war zwar hier wie dort; aber die für die Sklaven doch eine ganz eigenartige. Wird nun auch, wie schon gesagt, das Negerkreolische nicht durch die Einmischung afrikanischer Sprachbesonderheit abgestempelt, so zeigt es doch deutlich eine untersprachliche Gemeinsamkeit, die auf Rasse, Lebensbedingungen, Lebensweise beruht. Die bildliche Bezeichnung wie sie sich in Wort und Satz äussert, in Metapher und Sprichwort, sie ist afrikanisch. Das Sprichwort brachte der Schwarze als einzige Geistesblüte, vom Tiermärchen abgesehen, aus der alten Heimat herüber; gerade unter dem starken Druck gedieh es üppig, zugleich eine Art Schutzvorrichtung. Man hat in allen negerkreolischen Mundarten die Sprichwörter fleissig gesammelt, wenn auch die 700 surinamischen von H. R. Wullschlägel (1856) und die 1000 haïtischen von J. J. Audain ([2] 1877) weit hinter den 3700 der Tschisprache von J. G. Christaller (1879) zurückbleiben. Aus den verschiedensten Kreisen trug man ihnen Interesse entgegen; V. Schœlcher, der Vorkämpfer für die Sklavenbefreiung bediente sich ihrer um die geistige Begabung der Neger darzutun (Des Colonies françaises 1842); Lafcadio Hearn fühlte sich zur Zeit seiner Westindienschwärmerei als Dichter von ihnen angezogen („Gombo zhèbes" 1885); schon vorher hatte J. Bigelow, Staatsmann und Zeitungsleiter sie mit praktischem Sinne erwogen (The Wit and Wisdom of the Haytians 1877). Aber er vergass zu melden dass unter einem sehr ähnlichen Titel (Wit and Wisdom from West Africa 1865) der kühne Reisende und vielseitige Entdecker R. F. Burton 2300 Sprichwörter aus einem Halbdutzend westafrikanischer Sprachen zusammengestellt hatte. Dieser beginnt die lange Vorrede mit den Worten: „An able linguist [er meint den Missionär J. L. Döhne] has remarked, that the highest object of

language-study is to obtain an insight into the characters and thought-modes of mankind", und er setzt hinzu dass man den getreuen Ausdruck des Volksgeistes nicht in Grammatik und Wörterbuch zu suchen habe. In der Hauptsache hat er recht; man überschätzt auch heute noch gar zu sehr die Bedeutung der grammatischen Typen. Was aber das Wörterbuch anlangt, so hat es von Rechts wegen nicht nur Wörter, sondern auch Wendungen und Redensarten zu enthalten, und nicht zu allerletzt die Sprichwörter. In ihrer festen Prägung dem alltäglichen Gebrauche dienend — zum mindesten bei den Negern —, gehören sie in die Sprachlehre, bestimmter gesagt, in die Bezeichnungslehre.

Es ist nun aber auch möglich oder vielmehr gestattet unter jeder der negerkreolischen Mundarten eine Mundart der betreffenden europäischen Sprache zu verstehen, z. B. unter NE. eine englische Mundart. Zuerst haben wir der innern Sprachform die Entscheidung übertragen, nun wenden wir uns an den Wortschatz. Jene wird bei der Sprachengruppierung im allgemeinen bevorzugt und das rechtfertigt sich da wo der Wortschatz wegen allzustarker Mischung zu versagen droht. Wir werden noch sehen dass es keineswegs leicht für uns ist zu bestimmen ob der Mundart mit der wir es hier zu tun haben, die Bezeichnung NE. oder NP. zukomme. Man könnte die zweite Zuteilung (die des NE. zum Englischen) auch in einem andern Sinne beanstanden: die europäische Sprache habe sich nicht allmählich fortentwickelt, sondern die Entwicklung sei abgebrochen, die Sprache selbst zerbrochen und aus den Bruchstücken ein neues Gebilde zusammengesetzt worden, und mit ziemlich demselben Rechte liesse sich dann das Esperanto als eine romanische Mundart ansprechen. Dagegen wäre wieder einzuwenden dass auch in sonstigen Sprachentwicklungen Übertragung auf Anderssprechende vorkommt und sich dabei ein sprunghafter Wechsel ergibt. Und wenn unter günstigen Umständen der Seitenschoss sich dem Stamm allmählich wieder annähert und gar in ihn hineinwächst, so bietet uns das Kreolische Gelegenheit das gleiche zu beobachten. Wo das NE. im Schatten des europäischen Englisch fortlebt, bilden sich zwischen beiden eine Menge von Zwischenstufen; es wird aus dem NE. schliesslich ein Englisch der Neger, das sich von dem der Weissen nur in Aussprache, Tonfall, Redewendung unterscheidet und nicht viel mehr als etwa das Deutsche der Juden (nicht das Jüdischdeutsche) von dem der andern. Wo wie in Westafrika, dem NE. die afrikanische Muttersprache zur Seite steht, verharrt es auf seiner niedern Stufe. Wo es, wie in Surinam, von einer andern europäischen Sprache überschichtet ist, wird es sich vom Englischen abwenden

und auf diese zu entwickeln. In einem ähnlichen Verhältnis zum Holländischen wie in Surinam das NE., steht auf Curaçao das NS., nur scheinen hier die holländischen Wörter weniger leicht einzudringen als dort. Gering ist der Einfluss des Dänischen auf das NH. der dänischen Antillen; weit stärker der des Englischen auf das NF. von Trinidad.

In den einzelnen negerkreolischen Mundarten begegnen wir nicht bloss Unterschieden des Grades, d. h. des Abstandes von der europäischen Grundsprache (besonders zwischen Stadt und Land), sondern auch solchen der Art, mit andern Worten, wir haben Untermundarten, deren Bildung und Fortgang sich durch den Wechsel und die Verflechtung der äussern Umstände hindurch kaum verfolgen lässt. Am deutlichsten scheiden sich die des NP. auf den westafrikanischen Inseln, was sich aus der Besiedlungsweise und der Zuordnung zu bestimmten Küstenabschnitten Ober- und Niederguineas erklärt. Unter denen des NF. hebt sich die der Maskarenen von den übrigen bei weitem nicht so stark ab als man nach der grossen räumlichen Entfernung erwarten könnte. Jedenfalls hat R. de Poyen-Bellisle (Les sons et les formes du Créole dans les Antilles 1894) unrecht wenn er, der im übrigen die Entstehung des Kreolischen ganz richtig auffasst, diesen Namen dem NF. der Maskarenen, Gujanas und Louisianas aberkennt und ihnen als Mischsprachen das NF. der Antillen als wahres Kreolisch gegenüberstellt. Am wenigsten gegliedert erscheint das NE. und das beruht zum grossen Teil darauf dass das Englische selbst schon dem Kreolischen viel näher steht als die romanischen Sprachen. Immerhin verhält (oder vielmehr verhielt) es sich auch in den nordamerikanischen Südstaaten nicht so wie J. A. Macon, in einem Anhang zu seinem im Negerdialekt geschriebenen Uncle Gabe Tucker (1883) 175, angibt: „Although the negroes are dispersed over a broad area, their dialect is almost exactly the same throughout all the Southern States." Denn [W. F. Allen] Slave Songs of the United States (1867) xxxiii sagt ausdrücklich dass seine Bemerkungen über das NE. der Port Royal Islands (Südkarolina) sich ohne Zweifel in grösserem oder geringerem Masse auf das ganze Gebiet der südöstlichen Sklavenstaaten beziehen werden, aber nicht auf andere Teile des Südens. Ebenso scheidet J. Chandler Harris ganz bestimmt das NE. der Reispflanzungen und der Meerinseln von dem der Baumwollenpflanzungen des Innern, in Uncle Remus (1881) 7 und in Nights with Uncle Remus (1884) 16; in diesem zweiten Buche ist jenes durch Daddy Jack vertreten wie dieses in beiden Büchern durch Uncle Remus. Nur in jenem sind niedergeschrieben

die Negro Myths from the Georgia Coast von CH. C. JONES (1888); er durfte aber nicht sagen (Prefatory Note), „the swamp-region of Georgia and the Carolinas, where the lingo of the rice-field and the sea-island negroes is sui generis" sei „a field, largely untrodden", und CHANDLER HARRIS nur den Ruhm zugestehen das NE. des mittleren Georgia bekannt gemacht zu haben. Eine sehr reichhaltige und insofern recht nützliche, aber zugleich ganz unkritische Abhandlung hat dem NE. der Südstaaten J. A. HARRISON gewidmet: Negro English, in der Anglia 7 (1884), 232—279. Im Eingang sagt er: „there are several distinctly marked dialects of this English, prevailing, respectively, in Virginia, on the sea-coast of South Carolina and Georgia, and through the middle Southern States; examples of which are given at the end of the paper"; aber am Schluss fehlen diese versprochenen Proben. Die Mundart der Seeküste scheint ihm ganz fremd zu sein. Er führt die Präsensbildung mit *da* (JONES *duh*) nicht an, welchem sur. NE. *de*, jam. NE. *da* in gleicher Rolle entspricht und welches wohl aus engl. *there* entstanden ist; *de de* bedeutet: „ist hier", bei HARRIS *dey dey*, bei JONES *day day* geschrieben (jam. *da da*). ALLEN freilich nimmt die erste Silbe von diesem *dé-de* als „a corruption of *does* for *is*" (XXVII) und gibt auch das *da* vor dem Infinitiv (z. B. *Jericho da worry me*) als Nebenform von *do* an (XXXI). So mögen sich in der Tat *there* und *do* hier berührt oder vermischt haben; aber man beachte dass JONES schreibt *wuh eh duh do* what he does (22), *wuh you duh do duh leek* what do you lick (98). *Duh* als Kopula (*de Debble duh de wus ting* 88), sur. NE. *da* entspricht engl. *that*. HARRISON kennt das Perfekt mit *done*, aber nicht das mit *bin* (ebenso oder *ben* im jam. br.-guj. sur. NE., auch im westafr. NE., z. B. *Adam been nyamee* A. hat gegessen). Er weiss auch nichts von der so häufigen Anfügung eines Vokals an den konsonantischen Auslaut, die ja im sur. NE. zur Regel geworden ist. Die Wiedergabe in allen diesen Veröffentlichungen ist eine sehr ungenaue, oft geradezu verwirrende (JONES schreibt *bina* = *bin er*, *lika* = *luk eh* = *lucker* usw., ja auf einer und derselben Seite, 85: *de closet der garret* und *de closet duh garret*); eine wissenschaftliche Schreibung, von der uns J. P. FRUIT Dialect Notes, Part IV (1892), 196 ff. eine Probe gibt (Uncle Remus in phonetic spelling), erschwert allerdings zunächst das Verständnis.

Von dem nordamer. NE. weicht einigermassen das von Jamaika ab. Abgesehen von dem Zusammenhängenden was darin veröffentlicht worden ist (besonders HENRY G. MURRAY Tom Kittle's Wake, Kingston 1877; sonst Letters from Jamaica, Edinb. 1873, A Missionary Present about the Black Children of Jamaica, Lond. 1873 u. a.),

gewährt ein kleines, höchst anspruchloses Büchlein nicht geringen Nutzen: The Etymology of Jamaica Grammar by a Young Gentleman [THOMAS RUSSELL, laut Vorrede], Kingston 1868. Zwischen dem NE. der grössten britischen Insel und dem der andern Antillen bestehen grössere oder geringere Unterschiede, über die ich, trotz einiger Proben, nichts Bestimmtes zu sagen vermag. Um mir wenigstens eine Vorstellung von ihrem Umfang zu verschaffen, stellte ich aufs Geratewohl ein halbes Hundert von Jamaicawörtern zusammen und bat Herrn H. F. UTZ von der Herrnhutermission auf Tabago mir mitzuteilen welche davon dort nicht bekannt wären. Seiner freundlichen Auskunft (1883) zufolge betrug es etwa die Hälfte; auch unterrichtete er mich, sehr ausführlich, über andere Abweichungen. Das präsentische *da* des jam. NE. sei auf Tabago nicht üblich, wohl aber die zunächst so befremdliche jam. Pluralendung *-an-dem*, z. B. *de horse an dem* die Pferde. Das *-an-* könne auch fehlen (ich denke, ebenso im jam. NE.), also *de horse dem*, was ja von der Wortstellung abgesehen mit sur. NE. *dem hasi* übereinkommt. In dem *-an-*, das ein wenig an das cur. NS. *-nan* erinnert, sehe ich den eben erwähnten epithetischen Vokal, der durch das folgende *dem* nasaliert worden ist. In der Etymology wird *hanen* Ameise | engl. *ant* angeführt; hier hat das *-en* gleichen Ursprung, nur könnte die Nasalierung auch von dem vorhergehenden *-n* herrühren. Doch mit solch Einzelnem und Gelegentlichem ist für die wissenschaftliche Erkenntnis nicht allzuviel erreicht. Es wäre zu wünschen und es würde auch vorderhand genügen dass einige gleiche oder gleichartige Texte (Anansigeschichten, Sprichwörter) nach einem übereinstimmenden Verfahren an den einzelnen Punkten aufgezeichnet würden.

An das westind. NE. schliesst sich in engerem oder weiterem Abstand das von Britisch Gujana an. Man lernt es hinlänglich kennen aus einer allerdings auf Belustigung abzielenden Schrift: Essays and Fables in verse [es sind aber auch einige Prosastücke darin], written in the vernacular of the Creoles of British Guiana, by QUOW [Deckname für einen weissen Kreolen, dortigen Beamten], Demerara, Georgetown 1881; u. a. finde ich hier den Gebrauch des emphatischen *da* vor Fragewörtern (*da weh?* wo? *da wa?* was?), den auch das NH. kennt (*da wa? da wat?*), der aber im NE. nicht allgemein ist (doch auch jam. *da warra?* was ist? neben *warra?*, bei JONES *wudder? wudduh?* von *what there?*). Dieses Büchlein mit einigen eingetragenen Erklärungen hatte der Rev. F. P. LUIGI JOSA (Bladen Hall, East Coast) in Nov. 1882 die Güte mir zuzusenden; er meinte, es stelle die Sprache der alten schwarzen Bevölkerung

dar; die Erziehung habe solche Fortschritte gemacht dass das neue Geschlecht ein recht gutes Englisch spreche. Etwas früher, im Aug. 1882, hatte er meine Frage nach dem Vorhandensein des „Negro-English" in Britisch Gujana (nämlich eines solchen wie das in Surinam übliche) damit beantwortet dass es manche von den dortigen Buschnegern gebraucht hätten, es aber von dem gegenwärtigen Geschlecht gänzlich vergessen sei; einige Lieder würden noch vom Volk gesungen, z. B. beim Anholen von Bauholz oder schweren Maschinen. Ich lege mir die Dinge folgendermassen zurecht. Bis vor etwas länger als einem Jahrhundert war Britisch Gujana ebenso eine niederländische Kolonie wie bis auf den heutigen Tag Surinam; es ist anzunehmen dass die Sprachverhältnisse in der früheren Zeit westlich und östlich von der Corantijn die gleichen waren; oder, mit andern Worten, man kann sich schwer vorstellen dass die Sklavenbevölkerung des unter niederländischer Herrschaft dauernd vereinigten Gebietes zwei verschiedene Mundarten gesprochen hätte, hier NE., dort NH. Ich denke, hierüber müssten ältere Beschreibungen dieses Gebietes oder geschichtliche Darstellungen wie die von Netscher, die ich nicht kenne, irgendwelche Aufklärung gewähren; in den von mir benutzten Quellen des 18. Jhrhs. ist allerdings von Negerenglisch nur mit Bezug auf Surinam die Rede, aber der Schluss aus dem Stillschweigen hat hier keine Berechtigung. Anderseits dürften die beiden Briefe von den Häuptlingen des Negeraufstandes im Jahre 1763 die D. C. Hesseling (Het Negerhollands der Deense Antillen 4 f.) und nach ihm J. van Ginneken (Handboek der Nederlandsche Taal I, 259) abdruckt, nichts für ein NH. beweisen. Sie sind in einem individuell schlechten Holländisch abgefasst; gerade wenn ein NH. die Mutter- oder nur die Nebensprache der Schreiber gewesen wäre, würden die Briefe ganz anders ausgefallen sein. Nach Eintritt der englischen Herrschaft mochte bei den weissen Kreolen das Holländische noch einige Zeit in einem gewissen Umfang fortleben, und einzelnes davon ins Englische übergehen; Josa bemerkte mir dass die älteren Kreolen noch eine Reihe holländischer Wörter besässen, wenn auch in entstellter Aussprache. Auch das alte NE. der Schwarzen wich nur allmählich dem neueren NE., mochte es sich durch verschiedene Zwischenstufen zu diesem umwandeln, oder wie von einer fremden Sprache Schritt für Schritt von ihm zurückgedrängt werden; die starke Einwanderung aus Westindien, besonders von Barbados hat hierbei mitgewirkt. Dass es noch bis in die zweite Hälfte des vorigen Jahrhunderts fortdauerte, schliesse ich mit noch grösserer Bestimmtheit als aus Josas Bemerkung, aus einem überhaupt sehr lehrreichen Buche,

von Rev. Charles Daniel Dance: Chapters from a Guianese Log-Book, or, The Folk-lore and Scenes of Sea-coast and River Life in British Guiana, Georgetown, Demerara 1881. Hier ist oft von einem „Creole Dutch patois" die Rede, das nichts anderes sein kann als ein NE.; es wird von den Negern an der Küste und den Flüssen gesprochen, und auch von den Arawakken, neben ihrer eigenen Sprache (32. 58). Daran darf uns nicht irre machen dass er von einer Schule mit einem alten holländischen Schulmeister sagt (99): „The children all talked a Dutch patois besides the Arawak Indian tongue; and with a Dutch teacher to instruct them, it is not difficult to conceive the manner in which they read their English lessons." Denn wenn ein alter Schwarzer „said in creole Dutch": „Me brave man, kill plenty man, kill all man, kill great Mekro, kill you" (17), so unterscheidet sich das kaum von Congo Toms „peculiar broken English" (156; vgl. 124 f. 292 f.). Andere Sprachproben sind überhaupt etwas schwer zu deuten. Ein alter Arawake ruft „in creole Dutch" aus (51): „Echeh habu sarapa ca" — I have no three pronged arrow.... Willie archly advised him „Dake de wioacache ne?" — to use his one pronged arrow instead." Und „the cocorite seed, which is called *cocorite bangah* [vgl. unten Wb. *bongo*] in the Dutch patois of the river" (117)? Man beachte noch „some bush song of the old Dutch times" (111; s. auch 46). Es ist zu bedauern dass von den Anansigeschichten (86 ff.) nicht wenigstens ein paar Zeilen im Kreolischen gegeben sind; das einzige, aber wiederholte Wort *bru* Bruder weist wohl (wenn dieses *u* wie unser *u* lautet; sonst vgl. nordam. NE. *brer*) auf das Holländische hin, wie denn *bru* neben *brara* auch im sur. NE. vorkommt (*broe* Wullschl.). Doch die Anzahl der holländischen Wörter im — wie ich nun erweiternd sage — gujan. NE. hat kaum den Gebrauch jenes landläufigen Ausdrucks hervorgerufen. Selbst wenn van Ginnekens Meinung (a. a. O. I, 262) zuträfe dass das Holländische an diesem NE. ebensoviel Anteil habe wie das Englische und demnach halb zu Unrecht NE. genannt werde, so erschien es doch nicht wegen seiner positiven Beschaffenheit den Engländern als holländisches Patois, sondern weil es ihnen ganz unverständlich war und weil es aus der holländischen Zeit stammte. Umgekehrt nannten die Holländer es Englisch nicht in kritischer Erkenntnis, aber doch mit gutem Grund, nämlich weil sein englischer Ursprung ihnen von Anfang an deutlich war (s. unten xvii). Auf das NE. von Surinam hätte es den Engländern nun noch näher gelegen den Ausdruck *Creole Dutch* anzuwenden; aber hier schlossen sie sich an den holländischen Sprachgebrauch an und nannten es *Negro-English*.

Deutsche haben den Engländern das *Creole Dutch* nachgesprochen, so C. F. Appun (Unter den Tropen II, 593. Ausland 1871, 707 *b*), der in Britisch Guyana ganz zuhause war und doch, durch den Namen verführt, das Holländische als Grundlage dieses „Kauderwelsch" ansah (als andere Bestandteile nennt er Französisch[?], Englisch und Afrikanisch). Übrigens bezeugt auch er dass es sich neuerdings selbst unter den einheimischen Küstenstämmen verbreitet hat.

Das sur. NE. nimmt seinem Wesen nach eine Sonderstellung ein, nicht nur unter den NE. Mundarten, sondern unter allen kreolischen Mundarten, und daraus erklärt sich die Menge und Art der Hülfsmittel die für sein Studium vorhanden sind. Vor allem besitzen wir zwei treffliche, einander ergänzende Wörterbücher: ein mehr wissenschaftliches, von H. C. Focke (Neger-Engelsch Woordenboek, Leiden 1855) und ein nur auf das Praktische bedachtes, von dem Herrnhuter H. R. Wullschlägel (Deutsch-Negerenglisches Wörterbuch, Löbau 1856); ich kürze beide immer mit F. und W. ab. Von letzterem rührt auch ohne Namensnennung eine sehr brauchbare Neger-Englische Grammatik (Bautzen 1854) her. Schon früher hatte A. Helmig van der Vegt die Proeve eener Handleiding, om het Neger-Engelsch ....binnen de Kolonie Suriname.... te leeren verstaan en spreken.... (Amsterdam 1844) herausgegeben. Die sonstige Literatur ist verhältnismässig reich, aber fast ganz gottesdienstlicher und erbaulicher Art, und zwar grösstenteils den Herrnhutern zu verdanken. Das früheste von ihren mir bekannt gewordenen Büchern ist das Singi-Buku vo da Ningre-Gemeente na Paramaribo (1820); kurz darauf wird auch die schriftstellerische Tätigkeit der katholischen Mission eingesetzt haben, da der Roomsch-Catholijke Catechismus (Amsterdam 1847) nur, wie der Titel bemerkt, ein Neudruck ist und die geistliche Druckerlaubnis von 1822 trägt. Auch die Reformierten haben Bücher im NE. Von weltlichen Schriften gibt es wenig (ich habe z. B. zwei Flugblätter: Njoe-jaari-singi voe Cesaari, 1836 und 1837); was in den letzten Jahrzehnten überhaupt erschienen ist, das kenne ich nicht; vielleicht hat die Sklavenbefreiung (1863, völlige 1873) in dieser Hinsicht noch manche späte Nachwirkungen gehabt. Im Laufe des vorigen Jahrhunderts hat sich das NE. einigermassen verändert, und diese Veränderungen treten uns zum Teil vor Augen wenn wir die aufeinander folgenden Ausgaben gleicher Texte nebeneinander halten. Wir dürfen aber dabei nicht vergessen dass die Herrnhuter selbst am Webstuhl der Sprache sassen, und nicht selten Gelegenheit hatten ihren ersten Griff als nicht glücklichen zu erkennen. So wenn sie in der fünften

Bitte des Vaterunsers „Vergebung" mit *dasnotti* (*that is nothing*) wiedergaben; das erschien ihnen dann wohl zu platt und sie ersetzten es durch *pardon*, das übrigens längst im NE. üblich war. Für „Sünde" hiess es erst *pikado*, später *zondoe*, für „würdig" erst *fitti*, dann *waarti* usw. Aber auch ausserhalb des christlichen Vorstellungskreises vermehrten sich die holländischen Wörter, und noch in andern Belangen nehmen wir Wechsel wahr; z. B. hiess „Kalb" früher *kaupikien*, später *pikin kow*. Wenn ich auf weitere Beispiele verzichte, so hat das seinen guten Grund. Die Vergleichung zwischen dem N.T. von 1829 und dem von 1865 ist sehr lehrreich, führt aber nur dann zu sichern Ergebnissen wenn man sich nicht auf Stichproben beschränkt. Aus einer einzelnen Stelle glauben wir schliessen zu dürfen dass ein Ausdruck veraltet ist, bis er uns an einer andern wieder entgegentritt. Das hängt zusammen mit den Unstimmigkeiten besonders in dem älteren, aber auch in dem jüngeren Text. Dafür will ich doch einen Beleg geben. Im N.T. von 1829 scheint für „sprechen zu jem." sich zunächst als Regel zu ergeben: *takki na* vor Substantiven und den Pronominen der 3. P., *takki gi* vor denen der 2. P.; aber bei anhaltendem Blättern zeigt sich dass sie vielfach durchbrochen ist; so lesen wir z. B. im Ev. Joh. Kap. 14 *takki na oene* (2 mal) neben *takki gi oene* (4 mal), und *takki gi hem* (1 mal) neben *takki na hem* (4 mal). Im N.T. von 1865 herrscht *taki gi* vor allen Personalpronominen, aber *taki na* vor Eigennamen; ein Fall wie *taki gi Simon Petrus* (Joh. 21, 15) ist eine Ausnahme; anderes schwankt, aber *taki gi dem disciple* ist die Regel und *taki na dem disciple* (Mk. 16, 7) die Ausnahme.

Wir sind nun auch im Stande uns über die ältere Geschichte des sur. NE. zu unterrichten; wir können sogar mit einiger Wahrscheinlichkeit das Jahr seines Ursprungs bestimmen. 1630 nämlich liessen sich 60 Engländer in Surinam nieder, die sich mit dem Anbau von Tabak beschäftigten; 1654 zählte diese Kolonie 350 Bewohner, wenige Jahre später schon 4000; 1665 bestanden dort ausser den Tabakpflanzungen 40 bis 50 Zuckerpflanzungen. Neben der englischen Sprache, aber erst einige Zeit später setzte sich hier eine andere Sprache fest: die portugiesische. Es siedelten sich portugiesische Juden an, die aus Brasilien und Cayenne geflüchtet waren; sie erhielten 1659 einen Freibrief von der Westindischen Compagnie. Der Hauptreichtum dieser neuen Ankömmlinge scheint in Sklaven bestanden zu haben, woraus wir mit Sicherheit auf das Dasein eines NP. schliessen dürfen. Denn wie die spanischen Juden, so hielten die portugiesischen zäh an der Sprache des undankbaren Heimatslandes fest; noch zu Anfang des vorigen Jahrhunderts scheint sie

in der Synagoge der portugiesischen Judengemeinde zu Paramaribo gebraucht worden zu sein; wie man mir aber 1882 von dort schrieb, war sie damals gänzlich dem Holländischen gewichen. In der Literatur aus dem Ende des 17. Jhrhs., soweit sie mir zur Verfügung stand, habe ich nichts gefunden was sich auf NE. oder NP. bezöge. Doch will ich nicht unerwähnt lassen dass das Buch: Pertinente Beschrijvinge | Van | Guiana. | Gelegen aen de vaste Kust van | America.... t' Amsterdam | By Jan Claesz. ten Hoorn.... 1676 eine Menge portugiesischer Ausdrücke enthält, wie *alqueros* (port. *alqueire*), *farinha* (26 *Forinna* geschrieben), *rio*, besonders für Pflanzen und Tiere. Hier zuweilen neben den einheimischen; so „*Pina* ofte *Annasses*" (22) Ananas — dieses ist *nana* in den Indianersprachen, jenes port. *pinha*, span. *piña*, eig. Tannenzapfen —; „*niguas* ofte *sico*" (35) Sandfloh. Das letztere Wort ist das *sika*, *śika*, *tśikio* u. ä. der Indianersprachen, engl. *chigoe* usw., sur. NE. *sika* (W. schreibt *zika*, wohl durch das deutsche *Zecke* verführt; s. unten Wtb.); das span. *chico* klein, ist also nicht das Grundwort, aber auch in der Bed. Sandfloh nicht entlehnt, d. h. gar nicht vorhanden. Das Tier heisst vielmehr span. *nigua*, port. *nígoa*, welches aus dem Indianischen von Haïti stammt (s. R. Lenz Dicc. etim. de las voces chilenas derivadas de lenguas indíjenas americanas 522). Ein späteres Buch: Amerikaansche | Voyagien | Behelzende een Reis na | Rio de Berbice, | .... Mitsgaders een andere na de Colonie van Suriname, | .... Beschreven door | Adriaan van Berkel.... Tot Amsterdam by Johan ten Hoorn.... 1695 gewährt einige bemerkenswerten Nachrichten. Im 9. Kapitel „Van de Negroes en de Slaven" wird von dem pythagoreischen Glauben der Neger an die Seelenwanderung und an die nach dem Tode erfolgende Rückkehr in ihr Vaterland gesprochen, der sie oft zum Selbstmord antreibe. Er findet bei der Totenwache seinen besondern Ausdruck; und daher verdient diese in volkskundlicher und mittelbar auch in sprachlicher Hinsicht unsere Beachtung (einer Totenwache ist, wie oben angeführt, eine längere Probe des jam. NE. gewidmet). Auch die drolligen Tänze der Neger (Samstags) machten auf den Reisenden Eindruck (23). Er erwähnt einen Ort hoch oben an der Suriname, „het Jodenquartier" geheissen, weil da viele Juden wohnen; es seien dort die besten Pflanzungen der ganzen Kolonie (110). An der Abwehr eines französischen Anschlags auf Surinam beteiligten sich 84 Juden unter dem Kap. Samuel Nassi (137). Ein drittes Buch, das allerdings schon dem folgenden Jahrhundert angehört, ist für uns von grösster Bedeutung: Beschrijvinge van de Volk-plantinge Zuriname.... door J. D. HL. [Herlein].... Den Tweden Druk

[wann erschien der erste?]. Te Leeuwarden by MEINDERT INJEMA.... 1718. In ihm lesen wir eine nicht ganz kurze Probe des sur. NE., die älteste die meines Wissens von einer negerkreolischen Mundart überhaupt vorhanden ist. Ich drucke sie ihrem ganzen Umfang nach wieder ab (121—123). Der Verfasser meint, diese Sprache werde deshalb an der Surinamküste gesprochen weil die eigene Sprache der Neger nicht zu verstehen sei. „Maar om dat d' Engelschen deze Colonie lange tijd hebben bezeten, (gelijk voren gewag gemakt is,) [ich weiss nicht wo; 50 heisst es dass die Kolonie den Engländern 1667 abgenommen worden ist; 48 erwähnt er als Bewohner von Paramaribo keine Engländer, sondern nur „Neerlanders, Franschen, Duitschers en Joden"] zo hebbenze dier selber Spraak meest geleerd; dog om dat 'er Negerze woorden onder lopen, zo werd het Neger-Engels genoemt."

Oudy.	Goedendag.
Oe fasje jou tem?	Hoe vaarje al?
My bon.	Al wel.
Jou bon toe?	Vaarje ook wel?
Ay.	Ja.
My belle wel.	Ik vaar heel wel.
Jou wantje sie don pinkinine?	Wilje een beetje zitten gaan?
Jie no draei?	Hebje geen dorst?
Ay mi wanto drinkje.	Ja my lust wel drinken.
Grande dankje no ver mie.	Groten dank niet voor my:
Jo wantje smoke Pipe Tobakke?	Wilje niet een Pijp Tabak roken?
Jo wantje loeke mie jary?	Wilje mijn Tuin reis zien?
Loeke mie Druije se hansum?	Zie mijn Druiven hoe mooi zijn ze?
Mie jary no grandebon?	Is mijn Tuin niet goed?
Ay hantsum fo trou.	Ja ze is heel mooi.
Jo wantje gaeu wakke lange mie?	Wilje met my uitgaan?
Oe plasje joe wil gaeu?	Waar wilje gaan?

(122)

Mie wil gaeu na Watre-zy.	Ik wil na de Water-kant gaan.
Oe tem wie wil gaeu na Riba?	Wanneer wille wy de Rivier opvaren?
Oe plesje tem.	Wat tijd het u belieft.

Een ander Zamen-Spraak.

Mie Misisi take joe oudy.	Mijn Vrouw laat je goedendag zeggen.
Akesi of joe tan an house?	En vraagt of je t' Huis zult blijven?
à Wilkom loeke joe na agter dina tem.	Ze wil je t' agtermiddag komen bezoeken.
No mie ben benakase ta entre ples à reddi wen.	Neen ik heb al by een ander late vragen of 't haar beliefde dat ik zou komen.
As hem ples hem kom te maare.	Als 't haar belieft zo kan ze morgen komen.
Oe som bady Mastre vor joe?	Wie is jou Meester?
Oe fasse nam vor joe Mastre?	Hoe heet jou Meester?
Oe fasse kase joe Misisi?	Hoe heet jou Vrouw?
Oe plesse jo liewy?	Waar woonje?
Klosse byna Forte.	Digt by 't Fort.
Jie no love mie moore.	Je hebt my niet meer lief.
Je wantje sliepe lange mie?	Wilje niet by my slape?
No mie no wantje.	Neen ik wil niet.
Jie no bon.	Jy bent niet goed.
Jie monbie toe moussie.	Jy bent te gierig.
Kom bosse mie wantem.	Kom zoen my reis.

Tot Na-geregt.

Na tappe.	Om hoog.
Na bie laeu.	Om laag.
Zon komotte.	De Zon komt op.
Zon gaeud on.	De Zon gaat onder.
Santje.	Een ding, en al wat voor haar niet te noemen of zeldzaam is.
Kaba.	Gedaan.
Hause.	Een Huis.
Tappe.	Het Dak.
Tappe windels.	Doet de Vensters toe.
Ope windels.	Doet de Vensters open.
Ver wate jie no ope windels?	Waarom doe je de Vensters niet open? [1]

---

[1] Herr Prof. D. C. Hesseling in Leiden hat die Güte gehabt das aus Herlein, sowie das unten XXIII ff. aus van Dijk Angeführte nachzuprüfen und ein paar Kleinigkeiten zu verbessern.

Die Übereinstimmung der Sprache mit der heutigen ist sehr gross, fast befremdend. Begreiflicherweise lässt die Schreibung zu wünschen übrig; Beachtung verdient die Wiedergabe des engl. *o* in *go*, *below* durch *aeu* d. i. *äu*. Druckfehler sind an verschiedenen Stellen wahrzunehmen. Das erste *tem* ist in *tam* zu verbessern, wie auch später gern für *tan* (engl. *stand*) geschrieben wird, da *-m* und *-n* gleich zu lauten pflegen. In *hausum* steht das erste *u* für *n*; das Vorhergehende wird zu lesen sein *Druife oe*. In *bady* vermute ich *ba' de* (wer, Bursche, ist dein Meister?); nur die Wortstellung macht mich bedenklich; an *some body* kann man aber nicht denken. Unklar ist mir der Zusammenhang von *ta entre ples à reddi wen*, obwohl hier die einzelnen Wörter: *ta* = *taki* (sagen), *tre* = *tra* (andrer), *ples* (beliebt), *a reddi* (schon) zu erkennen sind. Englische Wörter die im neueren NE. nicht vorzukommen scheinen, sind *handsome* und *windows*, ebenso *very*, wenn ich das richtig für *belle* voraussetze. Wegen *monbie* s. unten Wtb. Holländisch *druif* ist geblieben; nicht aber *agterdina* statt *bakadina*. Das holl. *draf* das 119 erscheint (Zop of liever Bry, by haar *Traf* genaamt), finde ich sonst für das NE. nicht gebucht. Die portugiesischen Wörter *bom*, *grande*, *na*, *pequen(in)o* kennt auch das heutige NE.; in *kase* vermute ich *casa* Familie (vgl. *grangkassa* Wtb.) dann muss aber *vor* danach ergänzt werden. Ausserhalb der Gespräche kommen bei Herlein vor: *Paantje* Unterkleid der Frauen 96 (port. *panho* mit holl. Endung, F. *pangi*, W. *panki*; aber englisch ist der ebenda angegebene Ausdruck für Brusttuch: *Bobbe-lap*), *Kabritjes* of Rheën 170 (port. *cabrita* weibliches Zicklein; *bouzi-cabritta* Art kleiner Hirsch in Surinam Stedman I, 402, trin. NF. *cabouesse* Ziege, auf den dän. Ant. „Ziegen oder *Cabritten*" Oldendorp 83, cur. NS. *cabritu*, F. W. *krabita* Ziege) und *Baaljaren* 95 (s. unten Wtb.). Andre von ihm erwähnte Wörter sind indianischen Ursprungs: *pagaal* Korb 95, (davon Dem. *Pagaaltjes* 127; F. *pagála*, W. *pakala*, ind. *pakala*) und *quotoes* schwarze Affen (s. unten Wtb. *kwatta*). Afrikanischen Ursprungs: *Bakkerare* Holländer 117 und *malebonsse* een zoort van grote Bijen die geen Honig geven 180 (F. W. *mar[a]bonsoe* Art Wespe, in Br.-Gujana *marabunta* Dance 92; mbundu *ma-rimbondo* Wespen). Ein Schallwort ist *Tom, Tom* Art Brei 120 (s. unten Wtb.). Glauben und Gebräuche der Neger beim Tode eines der ihrigen werden auch in diesem Buche besprochen und zwar ausführlich (117 f.): die pythagoreische Seelenwanderung (mit van Berkels Worten), die Reise nach Europa, von wo sie als Weisse zu ihren Brüdern zurückkehren, der Hahn auf dem Grabe der die Zeit der Auferstehung ankündigt, das der Sonne dargebrachte Opfer,

die Gastereien die sich durch Monate hindurch fortsetzen, u. a.

Noch in der ersten Hälfte des 18. Jhrhs. kamen diejenigen nach Surinam die das lebhafteste und andauerndste Interesse für das dortige NE. zeigten, die Herrnhuter. Sie hatten zunächst wenig Erfolg und verliessen darum die Kolonie bald wieder. Doch schon 1754 kamen sie zurück, und wirkten unter den Indianern und den Buschnegern, aber auch zu Paramaribo; hier wurde 1776 der erste Neger getauft, 1778 die Kirche eingeweiht. In diesem Jahre hatte Br. C. L. Schumann das „Samaraccanische" Wörterbuch, das hier veröffentlicht wird, niedergeschrieben; im April 1783 beendete er sein „Negerenglisches" Wörterbuch, das handschriftlich im Herrnhuterarchiv zu Paramaribo aufbewahrt wird. Es trägt die Bezeichnung „editio tertia" (eine „editio prima" oder „secunda" hat man nicht finden können) und zwar erklärt sie sich, wie man mir auf meine Anfrage schrieb, folgendermassen. Früher mussten solche von einem sprachkundigen Missionär zusammengestellte Werke von den übrigen Missionären abgeschrieben werden. Das war denn gleichsam eine „editio" und ersetzte etwas den Druck. So gibt es in jenem Archiv noch viele gleichlautende Evangelienharmonieen. Sollte sich darauf W.s Angabe in der Vorrede beziehen dass „mehrere Wörterbücher der Negerenglischen Sprache im Manuscripte vorhanden" seien? Ebenda wird erwähnt „das Negerenglisch-Deutsche Wörterbuch von C. K. [so!] Schumann und der von dem trefflichen Sprachkenner, Bruder W. Treu.... bearbeitete Auszug des letzteren." Obwohl W. aus dem besagten Wörterbuch gewiss alles schöpfte was für seinen Zweck passte (auch veraltete Wörter hat er aufgenommen), so konnte doch ein kleiner Bodensatz zurückgeblieben sein, der nur für den Sprachforscher Bedeutung haben würde. Um mich darüber einigermassen zu vergewissern, liess ich mir den Buchstaben *P* abschreiben. Wörter die bei W. und F. fehlen, sind allerdings kaum vorhanden; wegen *plattiri* s. unten Wtb.), von zweien abgesehen deren dortiges Fehlen sehr begreiflich ist: *píma* für *umanplesi* (dies sei der ehrbare Ausdruck, bemerkt der Abschreiber) und *pípi* für *mannplesi* (*oeman-plesi*, *oeman-sani* und *man-plesi*, *man-sani* hat W., nicht F.). Zum ersteren Wort sagt der Verfasser: „da muffe de wan takkrusanni, dem no takki hem tarra fasi leki na kossi." Er fügt öfter Erklärungen nur im Kreolischen ein; so sagt er zu *passumà*, *pánsuma* zurückbleiben usw.: „*pánsuma* nanga *passumà* da wan [die verschiedene Betonung wird auf einem Versehen beruhen; F. und W. betonen beide Formen *-à*]. Soutwatra-Ningre takki *pansuma*, bikasi da Loango muffe; ma wi kriolo ben tronn hem pikin, wi takki *passumà*." Das lässt eigentlich vermuten dass es

sich um ein afrikanisches Wort handelt, ich kann aber kein solches ausfindig machen; port. *pasmar* genügt freilich auch nicht. Manche Wörter werden in älteren bei F. und W. nicht gebuchten Formen angeführt, wie *pendi, planti, wirriwirri* (dies auch bei STEDMAN) für *peni, plani, wiwiri*. Von den Bedeutungen gilt ähnliches, so hat SCH. *pili, piri* auch in dem Sinn: anführen, in den April schicken (*a pili mi* er hat mich anlaufen lassen), wofür F. und W. nur *koli, kori* haben. Bemerkenswert ist das über *pikkado* Gesagte: „Die Neger verstehen darunter nur einige der allergröbsten Sünden, als Ehebruch, Mord, Giftmischung. Wir brauchen aber dieses Wort allgemein und verstehen darunter alle Sünden." Wenn F. unter *pikádoe* bemerkt: „bij de Moravische zendelingen in gebruik", so müssen wir das wohl auf diese Gebrauchserweiterung beziehen, was nicht ausschliesst dass das port. Wort in dem engeren Sinn wiederum erst ein anderes verdrängt hat (s. *kunu* unten im Wtb.). Es würde wenig Mühe und Zeit kosten aus dem SCHUMANN'schen Wörterbuch das zusammenzustellen was in den späteren Quellen nicht geboten wird, und es liesse sich auch rechtfertigen, da jenes eben die älteste Quelle für den gesamten Sprachschatz der Kolonie bildet.

Einige Zeit vorher, nämlich von 1773—1777, hatte ein junger Engländer, J. G. STEDMAN in holländischen Kriegsdiensten Surinam kennen gelernt, aber erst weit später, 1796, ein sehr lesenswertes Buch über seine dortigen Erlebnisse und Erfahrungen veröffentlicht. Ich kenne es nur in der französischen Übersetzung von P. F. HENRY: Voyage à Surinam..... Paris, an VII de la République ([1798 —] 1799) in drei Bänden. Es kommt darin recht viel NE. vor, so viel dass W. GREENFIELD A Defence of the Surinam Negro-English Version of the New Testament.... (London 1830) sich in ausgedehntem Masse darauf stützen konnte. STEDMAN selbst scheint freilich nicht nicht allzutief ins NE. eingedrungen zu sein; er hat den Sinn der Worte nur im allgemeinen erfasst. Wenn er (1, 146) *Da Boy Faci* übersetzt: „êtes vous un homme? Vous vous conduisez comme un enfant!" ,so hat er schwerlich ein engl. *that boy-fashion* darin erkannt. Einiges ist vielleicht auch missverstanden, wie *mansanny* poudre à canon (3, 58); obwohl 1, 87 von einem „barril de *mansanny*" die Rede ist, vermute ich, es bedeutet Kanone, da *man-sani* sonst das männliche Glied bedeutet (s. oben XX). 2,272 f. fügt er zu den Namen von den Niederlassungen der aufständischen Neger deren eigentliche Bedeutungen hinzu, weil sie die Untersuchungen der Gelehrten über die verschiedenen Nationen der Neger aufklären könnten; z. B. *Boucou:* Je serai réduit en

en poudre avant d'être pris." GREENFIELD 21 gibt es kurz und richtig wieder mit „mouldered" und verweist auf das *boekoè* des N. T.

Während des letzten Viertels des 18. Jhrhs. verliessen die beiden ersten Lehrbücher des sur. NE. die Presse. Ich gehe deshalb etwas ausführlicher auf sie ein weil sie in den Kreisen der wissenschaftlich Beteiligten ganz unbekannt oder doch unbeachtet geblieben zu sein scheinen. Ich habe sie nur in Bücherverzeichnissen erwähnt gefunden, wie im Catalogus der Surinaamsche Koloniale Bibliotheek von 1862. Jedenfalls sind sie recht selten; das zuerst zu nennende durfte ich in einem Exemplar der Leidener Universitätsbibliothek benutzen, das andere, das ich einmal bei Maisonneuve mit 60 Frcs. angesetzt sah, konnte ich mir aus Paramaribo zu einem bedeutend niedrigeren Preis verschaffen. Der Titel des einen lautet, wenn ich den grössten Teil als unwesentlich weglasse, folgendermassen: Nieuwe | En | nooit bevoorens geziene | Onderwyzinge | In het | Bastert Engels, | Of | Neeger Engels, | Zoo als het zelve in de Hollandsze Colonien ge- | bruikt word. | .... | Alles, na veel Jaarige Beproeving en Ondervinding, | Opgesteld en in het Ligt gebragt | Door PIETER VAN DYK. | Gedrukt by de Erven de Weduwe JACOBUS | VAN EGMONT. Op de Reguliers Breê-| Straat, tot Amsterdam. 8°, S. 112 (Titelblatt mitgezählt). Die Jahreszahl fehlt; aber der Druck wird in den Zeitraum 1778—1787 fallen, während dessen die Erben der Wed. JAC. VAN EGMONT druckten (zufolge der Alfabetischen Liste von Dr. A. M. LEDEBOER 1876). Dr. CAMPBELL (Bibliothekar im Haag), dem ich diese Nachricht, durch Vermittlung von Prof. M. DE VRIES, verdankte, fügte hinzu, es sei immerhin möglich dass das Buch noch vor 1778 erschienen sei, da die Buchdruckerei der besagten Witwe von 1728—1761 im Gang war und zwischen 1761—1778 in ihr wohl auch Bücher gedruckt wurden; die Hauptsache wäre also zu wissen wann die Witwe gestorben ist. Wie sich das auch verhalte, wenn STEDMAN (3, 58) sagt, er habe eine gedruckte Grammatik des sur. NE. gesehen, so kann das nur diese „Unterweisung" gewesen sein. Ihr Verfasser spricht gewiss die Wahrheit, indem er sie als „nie zuvor gesehen" bezeichnet; er macht den Eindruck eines aufrichtigen und biedern Menschen, wie sein Freund TEPPER, der auch in den Gesprächen auftritt (79 ff.) und dem er sein Buch widmet; über die schon auf dem Titelblatt zur Sprache gebrachten „unmenschlichen Grausamkeiten" gegen die Sklaven ist er ebenso empört wie sein Zeitgenosse STEDMAN. Wissenschaftliche Schulung scheint er nicht viel besessen zu haben; es geht bei ihm recht durcheinander. — Das andere Buch betitelt sich: Gemeenzaame Leerwyze | om het | Bas-

terd | of | Neger-Engelsch | op een gemakkelyke wyze te | leeren verstaan en spreeken. | Door | G.C.W. | te Paramaribo, | Gedrukt by W. W. Beeldsnyder. | MDCCXCVIII. 8° S. II, 144, (2) Reg., (1) Errata. Der Verfasser ist auf der Rückseite des Titelblattes mit seinem vollen Namen genannt: G. C. Weygandt. Er beginnt den 'Voorbericht' mit den Worten: „Ik heb als Jongeling het gewaagd, om in myne leedige uuren een proef te neemen tot het samenstellen van een Volleedige Aanleiding tot de Neger-Engelsche Taal, binnen de Surinaamsche Volkplanting in gebruik." Er behauptet nicht dass er der erste sei der solches unternehme, er erwähnt aber auch nicht seinen Vorgänger P. van Dijk, und doch kann nicht der geringste Zweifel darüber bestehen dass ihm dessen Buch vorgelegen hat. Die Übereinstimmungen sind zu zahlreiche und grosse, in der Anordnung wie im Einzelnen (z. B. decken sich im wesentlichen oder doch teilweise das erste, zweite, dritte, fünfte, neunte Gespräch bei We. mit dem zweiten, dritten, fünften, siebenten, elften bei v. D.). Dabei fallen nun wiederum die Abweichungen auf die in der Formung und Schreibung zwischen den einander entsprechenden Überschriften und Sätzen bestehen, so *Van de Munt-Stukken* v. D. 9 = *Van de Munten* W. 11, *Dat is een Stad* 9 = *Daar is in een Stad* 14, *Trappen van Bloed-Vrienden* 10 = *Trappen van Bloedverwantschap* 14, *Maak 't Vuur* = *Leg vuur aan*, *Neem plats* = *Neemt u plaats*, *Staan op* = *Staa op*, *Schuif de stoel agter uit* = *Schuift uw stoel wat agter uit*, *Doe de Deur toe* = *Doet de deur toe*, *Open de deur* = *Doet de deur open*, *Kleed u aan* = *Kleed u*, *Was jou* = *Wascht u*, *Zet uw Hoed af* = *Neemt u hoed af*, *Dat is niet goed* = *Dat deugd niet*, *Ik gaan heen, slap wel* = *Ik gaa heen, vaar wel*, *Genagt* = *Ik wensch u een goede nacht*. (S. 20 f. = S. 88 ff.). Man bekommt den Eindruck, Weygandt habe soviel als möglich das völlige Zusammenklingen mit van Dijk vermeiden, oder doch dessen Schreib- und Ausdrucksweise verbessern wollen. Das ist für uns nur insofern von Belang als wir uns über die Verschiedenheit des NE. bei den beiden Verfassern klar zu werden haben. Das bei v. D. ist altertümlicher; aber ich glaube nicht dass der vielleicht zwanzig Jahre betragende Zeitabstand dafür verantwortlich zu machen ist, sondern vielmehr der räumliche Abstand zwischen Stadt und Plantagen; die Sprache auf den letzteren pflegte altertümlicher zu sein, und sie hat wohl v. D. im Auge gehabt. Der andere wollte die Sprache darstellen „zo als dezelve alhier aan Paramaribo in zwang gaat." Er gibt zu „dat de Neger-Engelsche Taal in zommige Woorden en Spreekwyzen,

in de onderscheidene Rivieren en aan Paramaribo verschillend worden uitgedrukt"; aber diese Verschiedenheit sei nicht bedeutend (Voorb.).

In der Tat sind auch die Abweichungen der beiden Sprachlehren voneinander im ganzen genommen nicht allzustark, aber sie sind sehr zahlreich und manche davon doch bemerkenswert, ja auffällig. Da der Hauptanteil daran auf die Seite VAN DYKS fällt, so sei es mir verstattet, von dem was ich mir aus seinem Buche aufgezeichnet habe, einiges mitzuteilen. Die Schreibung ist recht nachlässig und verdunkelt uns zuweilen das Sprachliche; so ist z.B. *hoe neffi hem?* (hoe is zyn Naam? 25) aufzulösen in: *hoe nem fi* (für *foe*) *hem?* Vgl. *a Rey, Ary* (e. *rain*); vielleicht liegt hier die Aussprache *rē, arē* zu grunde für die gewöhnliche *rey, arey*. Wenn für *trom* (sonst *tron*, e. *turn*) einmal *tromp* geschrieben wird: *Tien tromp Honderd* (8), so ist das eine Verirrung, da es sich um ein unursprüngliches *-m* handelt; würde neben *kom* vor Kons. (spr. *koŋ*) *komp* vor Vok. (spr. *kom*; s. FOCKE XII) geschrieben, so wäre das eher verständlich. Der Hülfsvokal der an konsonantischen Auslaut anzutreten pflegt, erscheint bei v. D. meistens als *e*, z. B. *lange* (WE. *langa*), *goede* (WE. *goedoe*) und als *i*, z. B. *vorki* (WE. *forko*), doch kommen auch die andern Vokale in gleicher Rolle vor. Es genügt auf die wechselnde Buntfarbigkeit dieses Hülfsvokales hingewiesen zu haben, die uns in den verschiedenen Quellen des sur. NE. entgegentritt; gewisse feste Züge lassen sich doch darin entdecken, die auf dem Einfluss des vorhergehenden Konsonanten oder Vokals beruhen. Wenn v. D. öfter *-en* für diesen Vokal schreibt, z. B. *bradden* (WE. *brada*, e. *broad*), *slottelen* (WE. *slotro*, holl. *sleutel*), so ist das wohl zunächst eine umgekehrte Schreibung, durch das Verstummen des *-(e)n* im Holl. veranlasst: doch mag sich auch die holl. Infinitiv- und Pluralendung unmittelbar eingemischt haben, etwa in *baien* (WE. *baay*, e. *buy*), *foetten* De Beenen (WE. *foetoe*, e. *foot*, holl. *voet* Pl. *voeten*). Eine umgekehrte Schreibung ist auch *barber* (12; WE. *barba*, p. *barba*) nach *ziza* (e. *sister*), *liba* (e. *river*) usw. Nicht ganz klar ist ein überschüssiges *-r-* (*-l-*) in Fällen wie *Duyteri* (h. *duit*), *nuwere* (*Wan nuwere Bakkera* Een Vreemdeling 11, *dan* [?] *gran hosse a nuwere kwetti* dat groote nieuwe huis 34, neben *niwi* 7, *nuwe* 88.90, *nu* 10.85, h. *nieuw*, e. *new*), *middere* (WE. *miendrie*, h. *midden*), *gespeli* (13; WE. *gespie*, h. *gespen*), wo verschiedene Einflüsse sich geltend gemacht haben werden (wie *tiberi*, h. *stuiver*, Komparative, neutrale Pluralendungen); auch allgemein bezeugte Formen des sur. NE. wie *gotro* (F. W.; h. *goot*), *koekroe* (F. W.; h. *keuken*) schliessen sich an. Eine sehr eigenartige Hollandisierung ist *vervoere* stehlen

55 (*vervoerenman* ebenda, *Verfoere Man* 11 Dieb) für *furfúr* (s. unten Wtb.). Manche Wörter treten ganz oder fast ganz in ihrer holl. oder engl. Gestalt auf, wie *honderd* (We. *hondro*), *schelling* (We. *sreen*), *brugge* (We. *brokie*), *istre-* (We. *esre-*, e. *yester-*) *alriddi* (F. *arede*, e. *already*). Die älteren Formen mit *-nt-*, *-nd-* sind hier erhalten: *zanti* (We. *sani*), *vindi* (We. *fenie*), *wandi* (We. *wanie*, z. B. *Hoe zanti joe wandi?* 20 = *O san joe wanie?* We. 88); ebenso die mit Silbenverdopplung: *werri weri* Haar (We. *wiewierie*). Neben *za* (*zi*, *ze*, *zey*) als Futurzeichen hat v. D. auch öfter *zal*, *zel*, *sel*. Was den Wortschatz betrifft, so begegnen wir hier dem *agter dina tem* von 1718 wieder als *aitre dinatim* 90; anders ist das holl. *-gt-* (oder handelt es sich im Grunde um e. *after*?) dargestellt in: *den loeke zomma bon attere* men word daar wel bediend 36. Haben wir in dem *ki* der folgenden Sätze etwa holl. *kijk* zu sehen? *ki da mi matti* Heer dat is myn Vriend 23, *ki da joe myn heer?* Heer is uwe dat myn Heer? 25. Oder steht *ki* für *kè* ach? *ke mino kan doe* dat kan ik niet doen 29, *ke da joe* ach zyt gy dat 31. Mancher Wörter Ursprung ist nicht mit völliger Sicherheit festzustellen. *Korbuy* kann kaum etwas anderes sein als e. *goodbye* (s. unten Wtb. *kraboi*); ich finde es, abgesehen von einer weiter unten anzuführenden Stelle in: *a bon konetti alle zomma korbuy mi de go* heel goed: Genagt Heeren, Vaard wel, ik Vertrek 104. Dann aber muss in *adiosso*, *cerroboay* adieu! bei Stedman 3, 59 ein starker Schreib- oder Druckfehler stecken. ‚Aufs Wohl' (beim Trinken) heisst *a Bossi*, *a bosse*, *abosi* 60. 61. 71. 80. 100; ist das wirklich das deutsche *aufs Wohlsein*? Auch die drei Wochentage, die schon bei We. englisch-holländische Namen führen, nämlich Montag, Freitag, Samstag, sind bei v. D. noch nach dem alten portugiesischen Verfahren (wenn auch die Zählung selbst um eins verschoben ist) bezeichnet: *wan de Worké*, *vyfi de Worké*, *zikkisi de Worké*. Für ‚Neffe' (neef) wird ‚Freund' gesagt, denn *kombi* (10) kann nichts anderes sein als *kompe* (*kómpe* F., *kompē* Helmig van der Vegt; das *compee* bei We. beweist keineswegs die Betontheit der Endsilbe) Freund, Genosse. Dass dieses Wort, wie F. will, das franz. *compère* ist, bezweifle ich sehr; ich denke eher an *Kompe*, die Nebenform des deutschen *Kumpan*, die sich vielleicht auch auf niederländischem Boden nachweisen lässt. Allerdings ist auch ein kongo *n-komba* Freund, gebucht, aber nur aus Vivi, und so ist die Möglichkeit nicht ausgeschlossen dass es von Europäern stammt. Es kommen eigentümliche Bezeichnungen bei v. D. vor, so für ‚Wetterleuchten': *feya fo Gado* 8, für ‚Jungfrau' *kalebassi no broke Jeti* 10. Abhängige Sätze schliessen sich oft ohne

verbindendes Wort an, z. B. *Da Homan myki Pikien Kaba* die Frau die ein Kind gemacht hat (die Wöchnerin) 10; *tamare zon kommote ioe wikki mi* morgen wann die Sonne aufgeht, wecke mich 72. — Auch bei v. D. finden wir einen Bericht darüber wie es bei einem Leichenbegängnis (dem einer Frau) zugeht. Ich teile zwei Stellen daraus mit (111):

Anna. a jusi konetti ziza wakke bon takki alle zomma odi myki joe wakke hessi na passe korbuy mi nem ziki gado za helpi ioe.	Anna. Genagt Zuster, goede Reis en zeg al die jou teegen koomen van ons Gendag maak dat je de Reis gaauw aflegd, ik ben Naam-Ziek van jou, nogmaals Genagt, God zal u helpen.
Zangers. Da zo wi jarri didde zomma go mi jan do, wi zarri fo joe alle da joe go lassi zo, na tra moen wi za troy [e. *throw away*] *watere moffe gi ioe joe no dry trokke man lassi ô! mi jan do za alle tem.*	Zangers. Zo brengen wy onze Dooden weg, myn Jan Dood en zyn Inwendig Bedroefd, dat gy ons verlaat: In de andere Maand zellen wy jou Waater brengen voor uw Dorst, onze Voorzanger heeft het afgeleid, ô! Myn Jan Dood, enz.

Ich habe einen sehr langen Weg gebraucht um zu dem zu gelangen worüber ich Rechenschaft zu geben verpflichtet bin, ich meine die Bestimmung und Bezeichnung der von mir vorgeführten Sprache. Die Entscheidung über dieses Problem wollte ich durch den Hinweis auf die verwandten Probleme vorbereiten die über das ganze negerkreolische Gebiet verstreut sind. Der von mir vorderhand gebrauchte Ausdruck ‚Sprache der Saramakkaneger in Surinam' ist zwar richtig und unzweideutig, fügt sich aber nicht in die allgemeine Terminologie ein. Nun ergibt sich aus der oberflächlichsten Vergleichung die grosse Ähnlichkeit dieser Sprache mit dem sur. NE.; sie erscheint uns als eine Abart des letzteren oder um ganz unvorgreiflich zu reden, beide erscheinen uns als Spielarten der gleichen Mundart und wir werden wo es notwendig ist, sie unterscheiden als $sur._1$ NE.: das Paramaribos und des Küstenlandes, und $sur._2$ NE.: das des Hochlandes, der Wälder, zunächst wenigstens des Saramakkanergebietes. Wenn aber auch wie gesagt der Unterschied nicht bedeutend ist, so überrascht uns doch, bei näherem

Hinsehen, seine Art. Wir gewinnen den Eindruck als ob die Scheidelinie zwischen beiden Spielarten nicht in der Richtung verlaufe wie zwischen Untermundarten, sondern in der wie zwischen Hauptmundarten. Diese Anschauung erhält bei W. einen bestimmten Ausdruck; für ihn — und andere haben es ihm nachgesprochen — steht unser $sur._2$ NE. als NP. unserem $sur._1$ NE. als NE. gegenüber. Das ist nicht völlig zu verwerfen, nur zu verbessern; im NP. W.s ist auch Englisch enthalten wie im NE. W.s. auch Portugiesisch. Ich habe früher gesagt dass das sur. NE. unter allen negerkreolischen Mundarten eine Sonderstellung einnehme. Es beruht das auf der Gemischtheit seines Wortschatzes. Dass die Zahl der eingedrungenen afrikanischen Wörter wohl grösser ist als anderswo in Amerika, fällt dabei nicht ins Gewicht, auch nicht die Mannigfaltigkeit von dessen Quellen. Während aber sonst, von den vereinzelten Einsprengseln abgesehen, meist nur eine und nicht mehr als zwei europäische Sprachen bei der Bildung einer negerkreolischen Mundart beteiligt sind, haben sich hier drei zusammengefunden, und demzufolge liessen sich die beiden Spielarten auf die Formel bringen: NEPH. Da aber der Anteil des Portugiesischen an der einen weit grösser ist als an der andern, so wäre dann weiter nach chemischem Muster zu schreiben: $NEP_1H.$ und $NEP_5H.$, wobei vorderhand das Verhältnis des Portugiesischen zu den andern Sprachen unberücksichtigt bliebe. Wenn wir das hier abgedruckte Wörterbuch SCHUMANNS mit dem von F. vergleichen, so werden wir in der Tat da vier bis fünfmal so viel Wörter portugiesischen Ursprungs finden als hier. Doch hat auch F. eine Anzahl solcher Wörter die dort fehlen, und es ist denkbar dass SCHUMANN sie übersehen, ja dass sie F. unmittelbar aus der Sprache der Buschneger geschöpft hat. Indess spricht die Bedeutung mancher dafür dass sie nur Paramaribo angehören; wenigstens wird das der Fall sein bei den Bezeichnungen von Backwerk wie *boeskoetoe, bokadienjoe, boloe fiadoe, empada* (vgl. auch *frita* Gebackenes). Ebenso mögen *boda* Hochzeit, besonders bei den Juden (nach F.; das Wort fehlt bei W.) und *tampóko* guter Alter, altes Mütterchen (F. erwähnt die port. Herkunft gar nicht) den Buschnegern fremd geblieben sein. Schwer jedoch ist das anzunehmen für *barba* (F.: *baróeba*) Bart, wenngleich in unserem Wtb. an seiner Stelle *bia* von e. *beard* erscheint, und für *fesa* Fest (von W. ausdrücklich als heidnisches bezeichnet; nach F. „groote zang en danspartij bij de Negers, ter gelegenheid van het eindigen van den rouwtijd na het afsterven van een' nabestaande"). Als Hauptsache bleibt nun aber das Verhältnis des Portugiesischen zum Englischen. Auch im Wortschatz der Buschneger überwiegt,

unserem Wörterbuch zufolge, das letztere, wenngleich nicht sehr, vielleicht gar nur um ein Prozent. Wollten wir aber die Wörter in der Apostelgeschichte zählen, dann würde sich das Englische etwa dreimal so stark vertreten zeigen, und noch tiefer würde seine Wagschale sinken wenn wir Wort für Wort zählten, also auch die wiederholten. Es würden aber je nach den gewählten Texten die Ergebnisse solcher Statistiken sehr ungleich ausfallen und wir werden wohl besser einen Richtweg nach dem Ziel einschlagen das wir im Auge haben, nämlich fragen: in welchem Masse sind Englisch und Portugiesisch bei der Wiedergabe der notwendigsten und alltäglichsten Vorstellungen beteiligt? Ohne Mühe werden wir dann feststellen dass das Englische auch im sur.$_2$ NE. bei weitem den Vorrang hat. Es liefert die Personalpronominen: *you*, *we*, *he*, *him*, *them* — das Port. wohl *mim* (doch + c. *me*); die Demonstrativpronominen *that*, *this*; die sonstigen Pronominen, wie *one*, *any*, *self*, *something* — das Port. *outro*, *todo*; die Hilfsverben oder allgemeiner gesagt, die Tempuszeichen: *been*, *shall*, *there*, *go*, *stand* — das Port. vielleicht das noch dunkle *sai* (s. unten Wtb.). Das allerdings muss zugegeben werden dass es kaum eine Gruppe gibt die dem Port. gänzlich verschlossen geblieben ist, nicht die der Präpositionen (vgl. *com*, *na*, *té*), nicht die der Adverbe (vgl. *aquí*, *alá*) usw. Jedenfalls ist englisch der Kern — in andern, entsprechenden Fällen pflegt man zu sagen: die Grammatik — des sur.$_2$ NE. ebenso wie des sur.$_1$ NE. und daraus leiten wir eben die Berechtigung her es als NE. zu bezeichnen. Wir begnügen uns mit dem einen Buchstaben E.; wollten wir andere hinzufügen, so müssten wir alle mit Verhältniszahlen versehen, und das bildete eine grosse Schwierigkeit. Bekäme aber innerhalb des einen oder andern sur. NE. eine zweite Sprache, das Holländische über das Englische das Übergewicht, so würden wir einfach NH. statt NE. setzen. Es scheint nun dass sobald wir die Beschreibung mit der geschichtlichen Darstellung vertauschen, wir die Angabe der Bestandteile ohne weiteres vornehmen können. Allein hier tritt uns eine andere Schwierigkeit entgegen: die Bestimmung der Reihenfolge. Es ist kein selbstverständlicher Schritt, den Kern der Mundart, gemäss der eigentlichen Bedeutung des Wortes, als Grundlage, ihrer Entwicklung zu betrachten; es ist ein Sprung. Denn eine zutreffende Vorstellung von irgend einer Sprachmischung können wir nur dann gewinnen wenn wir darüber unterrichtet sind wo sie sich vollzogen hat, mit andern Worten, wenn uns die Beziehung zu den Sprachträgern deutlich vor Augen steht. Bestanden zu Anfang in Surinam, wie ich annehme, zwei mehr oder weniger reine kreolische

Mundarten, ein NE. und ein NP., so war es durch die gleichen Lebensbedingungen und das enge Nebeneinander der Sprechenden gegeben dass sich beide aneinander annäherten, dass sie konvergierten und schliesslich zusammenfielen. Die englischen Neger konnten mehr und mehr portugiesische Wörter etwas seltneren Gebrauchs aufnehmen, die portugiesischen die häufigsten englischen, und durch dieses umgekehrte Verfahren (NE. + P., NP. + E.) das gleiche Ergebnis erreicht werden. Die örtliche Priorität spielt hierbei gar keine Rolle, das heisst es ist ganz gleichgültig ob das NE. in Surinam früher zu Hause war — wie allerdings feststehen dürfte — oder das NP. Der Auffassung F.s VIII kann ich daher nicht ganz beipflichten: „Daar nu hier te lande de Portugesche Joden, uit Brazilië verdreven, de eerste planters waren, zoo werden de noodzakelijkste woorden dier taal langzamerhand de grondslag. Naderhand vestigden zich hier van lieverlede veel Britten..... en zoo vermengden zich dus eene menigte Engelsche woorden onder de Portugesche of verdrongen ze..... Het grondkarakter der taal bleef dat van het Portugeesch en de aanverwante Zuid-Europeaansche talen, namelijk eene overhelling, om de woorden met een vokaal te eindigen, hetgeen aan het Neger-Engelsch een Italiaansche zoetvloeijendheid heeft verleend." HESSELING Het Negerhollands 74 hat gewiss recht wenn er die Neigung des Negerkreolischen die Wörter mit einem Vokal endigen zu lassen, insbesondere einen solchen dem auslautenden Konsonanten hinzuzufügen (s. oben XXIV), aus dem Einfluss afrikanischer Sprachen erklärt. Da aber, wie er selbst bemerkt, diese Erscheinung sich am stärksten im sur. NE. zeigt, so mag hier doch die Lautgestalt der portugiesischen Wörter mitgewirkt haben. Wenn nun das eigentliche NE. seit dem Anfang des 18. Jhrhs. bis auf unsere Zeit in wesentlicher Unverändertheit bezeugt ist, so wissen wir über das bei den Sklaven der portugiesischen Juden übliche NP. oder mit Portugiesischem gesättigte NE. so gut wie nichts. [1]) F. erwähnt gelegentlich ein oder das andere Wort, wie *foegà* gesteckt voll sein [p. *afogar-se*] als „bij de Negers van Portugesche Joden in gebruik" (vgl. auch oben XXVII). 1856 sagte W. VI, das NP. sei „aus der Kolonie fast verschwunden." Aber bei den Buschnegern

[1]) Portugiesischen Ursprungs ist das Sprichwort 488 bei W.: „*Praga beroegoe no mata caballo. Bari vo Ouroe-koekoe no de kili hasi. Praga* etc. (Negerportugiesisch?) Eulengeschrei bringt kein Pferd ums Leben." Bei dieser Gelegenheit gedenke ich eines andern Sprichwortes (ebenda 169), welches von einem portugiesischen Juden spricht: „*Na mi mofo joe wani jeri, Abram Parra njam speki, tron Daisiman?* Aus meinem Munde willst du's hören dass Abraham Parra Schweinefleisch gegessen hat und Holländer (Christ) geworden ist?"

hat es fortgelebt und zwar belegt mit dem Namen *Djoe-tongo* Judensprache (bei F. finde ich ihn nicht), den es doch nur innerhalb der Kolonie erhalten haben kann und nicht im Gegensatz zum *Ningro-tongo* Negersprache, sondern als eine besondere Art desselben. Nach W. wird es „nur noch von einem Stamme der freien Buschneger gesprochen, dem der sogenannten Saramakkaner an der obern Suriname, welche meist von den eben genannten Plantagen [den zahlreichen, jüdischen Eignern zugehörigen Plantagen] abstammen und beim Friedensschlusse, 1760 [vielmehr 1762], die Wälder an der oberen Saramakka, tief im Innern, bewohnten, jetzt aber ihre Wohnsitze an der oberen Suriname haben." Ich hätte gern diese Tatsache, die in ihrer Allgemeinheit sich aus der Sprachscheidung unmittelbar folgern lässt, im einzelnen durch bestimmte geschichtliche Hinweise gestützt. Aber der von Vertretern der dortigen jüdisch-portugiesischen Gemeinde herausgegebene Essai historique sur la Colonie de Surinam (Paramaribo 1788) bietet mir nicht den genügenden Stoff dar. Ich erfahre daraus nur so viel dass die Juden sich lebhaft an den Feldzügen gegen die Negerflüchtlinge, die Marronen beteiligten, dass sie durch die bis ins 17. Jhrh. zurückreichenden häufigen und, besonders nach dem französischen Überfall von 1712, sehr umfangreichen Fluchten der Neger in hohem Masse geschädigt wurden (man bedenke dass sie z. B. 1730 von 224 Pflanzungen an der Suriname 93 besassen; s. Essai 72) und dass sie selbst vielleicht an dem grossen Schaden

---

[1]) Nachträglich erwähnen muss ich die Schrift von W. Joest: Ethnographisches und Verwandtes aus Guayana (I. A. f. Ethn. V. Suppl. 1893), die ich längst kenne und besitze, die mir aber ganz aus dem Gedächtniss entschwunden war. Allerdings bietet sie, so lehrreich sie auch in sachlicher Hinsicht ist, kaum etwas meinen sprachwissenschaftlichen Zwecken Dienliches. Für das Wesen des sur. NE. — der Verf. unterscheidet nicht zwischen dem der Buschneger und dem der Küstenneger — zeigt er wenig Verständnis. Er nennt es „das Deutsch-Englisch-Holländisch-Portugiesische Gemengsel *taki-taki*, das durch den Einfluss der Herrnhuter Missionare täglich mehr deutsche Worte in sich aufnimmt" (44; vgl. 22). *Papa moni* Muschelgeld, das bei Focke, aber nicht im Saramakkawtb. vorkommt, ist nicht als „Papageld oder Geldpapa" (61) aufzufassen, sondern als Geld der Papà's (s. Focke und unten XXXIII. 38, 26. 35), eines Ewestammes („Nation der *Papaa*, die aus Missverstand *Popo* genannt werden" Oldendorp 282; der letztere Name lebt in denen zweier Orte der Sklavenküste fort). Einem und dem andern mir neuen Wort begegne ich bei Joest. *Kifunga* oder *kifonga* bedeutet nach ihm (64) die Eingangspforte (‚Triumphbogen') einer jeden Buschnegeransiedlung; das Wort muss aus einer Bantusprache stammen. Mit *pimpa doti* (50) oder wie später richtig geschrieben ist, *pimba doti* wird die weisse Tonerde bezeichnet, die u. a. dazu dient die Wadenbänder der Buschneger beiderlei Geschlechtes (vgl. unten Wtb. *ijepu*) zu färben. Joest erkennt das Wort *pimba* als afrikanisch; in der Tat ist es dasselbe wie kongo *pemba* weiss sein, mbundu *pemba* Gips, duala *pembe* weisse Tonerde, Kreide usw. *Ruku* (*uruku*) der rote von der Bixa orellana herrührende Farbstoff, stammt nicht wie er meint (80 Anm. 3) aus Afrika; im Guarani und Tupi heisst dieser Baum *uruku*.

der der ganzen Kolonie zugefügt wurde, mehr oder weniger Schuld trugen. Das nämlich macht ihnen HARTSINCK in seiner wichtigen, aber mir unbekannt gebliebenen Beschrijving van Guiana (Amst. 1770) zum Vorwurf, der allerdings im Essai als ungerechtfertigt bezeichnet wird.

Nicht bloss über die Saramakkaneger, über die Buschneger insgesamt bedarf ich mehr der Aufklärung als ich sie zu geben vermag. Meine Kenntnis von ihnen beruht auf zwei Büchern: Prince ROLAND BONAPARTE Les Habitants de Suriname; notes recueillies à l'Exposition coloniale d'Amsterdam en 1883 (Paris 1884; Les Nègres des Bois 121—164) und AUGUST KAPPLER Surinam, sein Land, seine Natur, Bevölkerung und seine Kulturverhältnisse (Stuttgart 1887). Die Buschneger bestehen aus vier Stämmen: 1. den Aukanern [F. *Djoekà*], 2. den Beku und Musinga oder Matuari, 3. den Saramakkanern, 4. den Bon(n)i; die letzten werden in manchen Aufzählungen (so bei C. A. VAN SIJPESTEIJN Beschrijving van Suriname, 's Gravenhage 1854, 158 ff.) gar nicht erwähnt, wohl weil sie, nicht allzu zahlreich, lange unter der Botmässigkeit der Aukaner standen und deshalb mit ihnen zusammengeworfen wurden.[1] Wie haben sich diese Gruppen gebildet und entwickelt, worin offenbart sich die Einheit einer Gruppe wie die der Aukaneger, die in drei Abteilungen weit voneinander entfernte Wohnsitze einnehmen, und vor allem wie steht es mit der Sprache? Von dem Saramakkaner IJVERAAR erfahren wir (s. unten 37) dass die Saramakkaner eine Sprache für sich haben, die nur noch bei den Matuari einigermassen, mit verschiedenen Abweichungen, gesprochen wird, und das würde ja zu W.s oben angeführter Äusserung stimmen.

Nach J. KERSTEN besteht eine solche Beschränkung nicht. Ich führe die ganze Stelle aus seinem Briefe vom 2. Juni 1882 an. „Die Buschneger [er meint hier zunächst die Saramakkaner] sprechen unter sich das Negerportugiesische oder wie man es nennen mag, jedenfalls einen Dialekt den wir Missionäre und selbst die Stadtneger eigentlich nicht mehr verstehen. Sie selbst aber verstehen das Negerenglisch der Städter ganz gut und wir predigen bei ihnen nur Negerenglisch. Sie können es auch meistens sprechen, aber schlecht, weshalb sie von den Stadtnegern ausgelacht werden. Alle Buschneger, sowohl an der oberen Saramacca, als auch an der oberen Suriname, Commewijne und Cottika sprechen ziemlich dasselbe Negerportugiesisch." Dann müssten wir annehmen dass einst das „Negerportugiesische" bei allen Sklaven der Kolonie geherrscht habe,

[1]) Oder weil sie zum grösseren Teil französisches Gebiet bewohnen.

und dagegen sprechen wiederum die Proben von 1718, oder dass die Mehrzahl aller Flüchtlinge von Sklaven der portugiesischen Juden gebildet wurde. Das Dunkel wird eher vermehrt als gelichtet durch das was R. BONAPARTE sagt (148): „Leur langue [es sind alle Buschneger gemeint], croyons nous, est peu ou point connue. Chaque tribu a un dialecte à part qui n'est compréhensible que pour ses membres. Cependant la plupart des nègres, à cause de leurs relations fréquentes avec la capitale, ont appris le nègre-anglais qu'ils prononcent d'une façon toute particulière." Aber die bei KAPPLER und BONAPARTE vorkommenden Ausdrücke sind uns fast alle schon bekannt; sie finden sich grösstenteils in den Wörterbüchern des $sur._1$ NE. wie dem des $sur._2$ NE., zum Teil nur in jenen oder nur in diesem; besonders scheinen einige Wörter afrikanischen Ursprungs den Buschnegern eigentümlich zu sein, was mit der Erhaltung des Heidentums bei ihnen zusammenhängen mag. Ich gebe eine wahrscheinlich nicht ganz vollständige Liste der Buschnegerwörter bei beiden Schriftstellern:

afoefoe Bananenpudding (B. 125 = F.), jam. (auch br.-guj.) NE. *foofoo* diff. vegetable food, beaten into one mass and eaten with „pepper pot", hot soup (RUSSELL) = tschi *fufū*, *foofoo* a common food of the negroes, prepared of yam or plantains usw. (CHRISTALLER). Wie F. angibt, dasselbe wie *tomtom* (s. unten Wtb. *tummtùmm*).

agidà, wie *papaa*, grosse Trommel (B. 140 = F.).

amucu Waldgott (K. 262).

apientie kleine Trommel (B. 140; joruba *apinti*).

apoetoe indianische Keule (B. 145 = F. W.; ind. [kaliña] *aputu*, vgl. STEDMAN 2, 120 f. 401; JOEST schreibt *apatu*).

aseman Vampir (K. 262 = F. W.; s. unten Wtb. *asëh*).

baljaar, *banja* Tanz, (mus. Instr.) (B. 140; s. unten Wtb. $baijà_1$).

boesipapaja eigentümlicher Sarg für Leute die plötzlich unter dem Verdachte der Vergiftung gestorben sind, aus einem Baumstamm, der der Länge nach in zwei Hälften zerschnitten und ausgehöhlt wird (B. 144 = *bóesi-papája* ein Baum, cecropia peltata F.).

calimbe Art Gürtel (B. 126); dieses Wort ist, gewöhnlich in der Form *calimbé*, in die franz. und port. Wtbb. (auch span. *calimba*) aufgenommen worden mit der Bed. „Lendengürtel der Neger von Gujana" und zwar der Buschneger. Obwohl nach JOEST 81 auch bei den Indianern gebräuchlich, wird es aus einer Bantusprache stammen welche *ka* als Verkleinerungspräfix kennt; im Wtb. des Mbundu von CORDEIRO DA MATTA (Lisboa 1893) habe ich es nicht gefunden.

bout Lendenschurz der Frauen (B. 127 stellt es dem *panje* und *camisa* gleich; es ist ein holl. Wort).

fesa Fest (so ist statt *tesa* zu lesen; „c'est-à-dire fin de deuil" B. 139 = F. W.; s. oben XXVII).

gran gado Obergott (K. 262; *gran* u. *gado* F. W.; s. unten Wtb. $gado_1$).

godo Kürbisgefäss (B. 126 = W. F.; s. unten Wtb. $g\bar{a}d\bar{o}_2$).

grutu Beratung (K. 264); *kroetoehoso* Rathaus (B. 141 = F. W.; s. unten Wtb. *krutu*).

kams Leibbinde (K. 256 = *kamisa* F. W.; s. unten Wtb. *kamissa*).

kandu Tabu (K. 264; s. unten Wtb. *kandu*).

keké Spindel (B. 132 = F. W.; s. unten Wtb. *kekè*).

kokroko Floss (B. 128 = F. W.).

kwakwa bankje gewisses Musikinstrument (B. 140 = *kwakwà* F., *qua-qua* STEDMAN 3, 91, abgeb. Pl. XXXVIII, 1; *bankje* ist holl.).

leba ein beim Gottesurteil angewandter Trank, der vom Granman selbst oder unter seiner Aufsicht von den Lukumans bereitet wird (K. 262). Nach F. bedeutet *léba* einen bösen Geist der uns verfolgt. SCHUMANNS NE. Wtb. von 1783 gibt *leba* und *liba*; man muss diesem bösen Geist ein Opfer bringen um ihn zu vertreiben: „leba de trobbi ju, a meki ju siki: ju musse gi wansanni na leba, va a kommotto na ju, va a libi ju." Das Opfer besteht in einem Huhn (meist einem weissen), welches *liba-vool* genannt wird. Vgl. unten Wtb. *liba* Himmel.

loo Dorf (B. 141. K. 254 = F. W.; s. unten Wtb. *loo*).

lukuman Priester (K. 262 = F. W., *locomen* STEDMAN 3, 63; fehlt unten Wtb. *lukku*).

obia Zaubermittel (K 257 = F. W.; s. unten Wtb. *obia*).

pagal Korb (B. 126 = F. W.).

pagru Kobold (K. 262 = F. W.; s. oben V).

papaa grosse Trommel (B. 140 = *papà-drom* F., *papa drum* le petit [?] tambour STEDMAN 3, 92, abgeb. Pl. XXXVIII, 6).

papaa-wenti afrikanischer Tanz (B. 140 = *winti-dansi* afgoderijdans F., *wynty-play* Verzückungstanz, nach STEDMAN 3, 64 besonders bei den Auka- und Saramakkanegern beliebt).

piketti dasselbe wie *kroetoehoso* (B. 141 = W. ‚Picket').

saka-saka Klapper (B. 140 = F. W.; s. unten Wtb. *saka-saka*).

songé gewisser Tanz (B. 140).

soessa gewisser Tanz (B. 140 = F.).

toni Wassergott (K. 262). Man möchte wissen ob den drei von K. genannten Göttern irgendwie *Koumbi* Obergott [vgl. mbundu *Kumbi* Sonne], *Bitou* und *Kachi* entsprechen, die nach A. DE ST.-QUENTIN Introduction à l'Histoire de Cayenne (Antibes 1872)

184 im franz. Gujana verehrt wurden. Auch B. 136 weiss von drei Göttern der Buschneger, aber sie sind nach afrikanischen Volksstämmen benannt: *Loango Gado*, *Papa Gado*, *Cromantie Gado*.

trefoe Widerwillen gegen etwas, z. B. gewisse Speisen (B. 132 = W. F.; s. unten Wtb. *treffe*).

trowewatra gewisse Zeremonie beim Leichenbegängnis (B. 140 = F.; s. oben XXVI).

wentie eine Person durch deren Vermittlung man im Falle schwerer Krankheit sich an den *Cromantie Gado* wendet (B. 149 = *winti-man* Zauberer W.).

wintje junges Mädchen (K. 256 = F. W.).

wisi Zauberei (K. 262 = F. W.).

Auch die Personennamen die B. anführt, stimmen ihrer Art nach durchaus zu den uns anderweitig bekannten von surinamschen Negern; so ist *Kojo-a-slen-gri* l'homme qui marche en oscillant (154, Name eines Aukanegers) wörtlich: „Montag [als Name] er schlenkert" (holl. *slingeren*).

Die heute an dem mittleren Laufe der Flüsse angesessenen Buschneger sind zum Teil mit den am oberen Laufe angesessenen Indianerstämmen in Berührung getreten, d. h. in Handelsverkehr. Abgesehen davon dass indianische Bezeichnungen für Naturerzeugnisse in das Negerenglische und negerenglische für Kulturerzeugnisse in das Indianische eingedrungen sind, hat sich eine Handelssprache zwischen den Aukanegern und den Indianern hergestellt, von der uns C. H. de Goeje in seiner Bijdrage tot de Ethnographie der Surinaamsche Indianen (I. A. f. Ethn. XVII. Suppl. 1906) 109 ff. ein Hundert Wörter mitteilt; ein Drittel davon gehört den Indianersprachen (Kaliña, Trio, Upurui) an, drei Viertel dem NE. Unter den letzteren sind mir *mongo* Berg, und *sula* Wasserfall, Stromschnelle, der Herkunft nach unverständlich. Neben unbedeutenden lautlichen und begrifflichen Änderungen wie *karasi* fechten = *krasi* auszanken, böse sein (F. W.; s. unten Wtb. *krassi*), begegnen uns auch solche wie *pelele* für *frede* bange, *alele* für *dedde* tot, und *sidom* (wohl *sidoŋ* gesprochen) sein, da sein, haben, für *sidon* sitzen (vgl. roman. *sedere* für *esse*), z. B. *alesi patu so-sidom* es ist Reis im Topf, *alesi so-silo-wa* es ist kein Reis im Topf (wo wiederum *-l-* für *-d-* steht; nur *-wa* ist nicht NE.).

In der ethnographischen Abteilung des Naturhistorischen Reichsmuseums zu Stockholm befindet sich, wovon ich mich im Sommer 1904 überzeugte, eine stattliche Sammlung von Buschnegersachen aus Surinam, die wenn ich nicht irre 1892 vom Baron Axel von

Klinkowström herübergebracht und beschrieben worden sind [1]). Die Benennungen dieser Sachen (die nicht bloss den Saramakkanern sondern auch den Aukanern angehören) fallen keineswegs aus dem Rahmen des NE. heraus. Kurz, es erübrigte nur, einige zusammenhängende Aufzeichnungen in den Sprachen der Aukaner, der Bonnineger, der Beku und der Musinga zu erlangen, damit wir sehen inwieweit sie von der der Saramakkaneger und der der Kolonialneger abweichen.

Am Schluss dieses Vorberichtes erkläre ich dass ich von seiner formalen Unvollkommenheit so durchdrungen bin wie es nur irgend jemand sein kann; ich habe es deshalb auch vermieden ihm den Titel ‚Einleitung' zu geben. Man darf mir vorwerfen dass hier Fernblicke und Notizenkram zu jäh miteinander abwechseln und dass manches Erwartete beiseite geblieben ist. Zur Entschuldigung für diese Kunterbuntheit mögen mir die zu Anfang angedeuteten Umstände dienen: die Unfähigkeit die einstigen Untersuchungen in vollem Umfang zu erneuern und zu Ende zu führen, anderseits der Wunsch das Gesammelte nicht verloren gehen zu lassen, vielmehr andre zur Beschäftigung damit anzuregen und ihnen dafür den Weg zu ebnen.

HUGO SCHUCHARDT.

Graz, Sept. 1914.

---

[1]) Ganz kurz vorher hatte ich die entsprechende Sammlung (Va) des k. Museums für Völkerkunde zu Berlin kennen gelernt. Erst jetzt sind mir meine damaligen Aufzeichnungen darüber wieder zu Gesicht gekommen. Die Sachen sind teils als von W. Joest, teils als von einem Meyer herrührend angegeben (nach einer gütigen Auskunft E. Selers würden sie in Wirklichkeit vom Missionär Jansa gesammelt worden sein); unter den Benennungen verdienen einige beachtet zu werden, so:

Adangon (264) Götze des tiefsten Geheimnisses, von schwerem, schwarzem Holz; er stand, mit einem schwarzen Hute und einer weissen Korallenschnur verziert, in einem eigenen Hause in einem Busche, eine Stunde von der Plantage Vossenburg entfernt; viele Flaschenscherben lagen umher.

aweya (275. 276) Wedel, zum Vertreiben der bösen Geister; s. unten Wtb. *wowai*, *waiwai* (*wawai*); aber auch bei F. W. nicht in diesem besondern Sinn verzeichnet.

doula, *daula* (267) metallene Glocke die mit einem Stab angeschlagen wird = *däwro* F.: „Afrikaansch woord, dat meestal slechts in den zang gebezigt wordt, en de *Kwa-kwa*, een speeltuig der Negers, anduidt" [dies ist ein Brett von hartem Holz, worauf mit zwei Stäben geschlagen wird s. oben xxxiii]; tschi *o-däwuru*... a kind of bell to be struck with a stick by the public crier,... also used at public meetings, at certain plays, in the frantic dances of fetish-men &c. [Christaller].

Der Ausdruck *hoho* Zwillinge, der sich bei F. W., aber nicht in unserem Wtb. findet, steht bei 284. 285, zwei hölzernen Götzen beiderlei Geschlechtes. *Loefroe-tetei* Zauberschnur (277. 278. 279), ist dreimal zu verbessern in *toefroe-tetei* (*tofroe* W., fehlt hier und bei F.). — Ob ich bei meinem Besuch des Ethnographischen Reichsmuseums zu Leiden im Herbst 1905 die Buschnegersachen beachtet habe, ist mir nicht mehr erinnerlich; wie ich vor kurzem ermittelt habe, gewähren die betreffenden Aufschriften keine wesentliche Ergänzung des Wörterbuchs. Unter den paar Wörtern deren Mitteilung ich J. P. B. de Josselin de Jong verdanke, war mir nur eines unbekannt: *mapi* (581/17) Waschbläuel = *kódja*.

I.

Text aus dem Ende des 18. Jahrhunderts.

Die Apostel-Geschichte in die Saramakka-Neger-Sprache übersetzt durch Br. Wietz. Revidirt und abgeschrieben 1805.

[Einen Aufsatz über das sur. NE. den H. Wullschlägel in der Zeitschrift West-Indië I (1855), 286 ff. veröffentlicht hatte, habe ich nie zu Gesicht bekommen. Hier wird mitgeteilt — wie ich nun aus J. van Ginnekens Handboek der Nederlandsche taal I (Nijmegen 1913), 262 ersehe — dass sich im Archiv der Brüdergemeinde (doch gewiss dem zu Paramaribo?) ausser den beiden hier veröffentlichten Stücken, dem Wörterbuch und der (unvollständigen) Übersetzung der Apostelgeschichte noch fünf Handschriften in der Sprache der Saramakkaneger befinden, nämlich: eine Geschichte des Alten Bundes (*Oto ca ouroe fri Gado bi meki ko sombre*), eine Übersetzung der Evangelienharmonie von Loskiel, eine von den Episteln, eine von Spangenbergs Idea fidei fratrum und eine von der Liturgie der Brüdergemeinde. Am 26. Dez. 1881 erkundigte ich mich brieflich bei den Herrnhutern in Paramaribo nach dem Wörterbuch, von dem allein ich Kenntnis hatte, und zwar aus Ludewigs Literatur der amerikanischen Sprachen. Herr J. Kersten erwiderte mir am 1. Febr. 1882 und bemerkte u. a.: „Von sonstigen Arbeiten in dieser Sprache ist noch vorhanden ein Teil der Übersetzung der Apostelgeschichte, 42 [nach einer späteren Angabe 58] Quartseiten, wovon ich Ihnen eine Seite in Abschrift zusende." Die andern von Wullschlägel verzeichneten Schriften sind auch bei späteren Gelegenheiten mir gegenüber nicht erwähnt worden. Hätte ich überhaupt von ihrem Vorhandensein gewusst, so würde ich mich vor allem um die Geschichte des Alten Bundes bemüht haben. So fühlte ich mich schon zufrieden gestellt als ich, gegen einen sehr bescheidenen Entgelt, eine Abschrift von der ersten Hälfte der Apostelgeschichte (weiter ist die Übersetzung nicht gediehen) erhalten konnte. Sie macht mir den Eindruck sorgfältig ausgeführt zu sein und so drucke ich sie genau so ab wie sie ist, auch mit den vielfach ganz unbegründeten grossen Buchstaben. Einige augenscheinliche Versehen berichtige ich unter dem Texte. Wann Wietz die Übersetzung angefertigt hat, finde ich nicht angegeben; natürlich war es einige Zeit vor 1805; Genaueres wird sich aus den geschichtlichen Aufzeichnungen über die Mission zu Paramaribo ermitteln lassen. Kap. XIII, 1—33 setze ich auch in dem Texte des N.T. von 1829 her, damit man eine allgemeinere Vorstellung von dem Verhältnis des älteren sur.$_2$ NE. zum sur.$_1$ NE. gewinne; auf beiden Seiten sind die Wörter portugiesischen Ursprungs durch gesperrten Druck gekennzeichnet.]

CAP. 1.

1. Di fossu takki da mi bi takki, mi lobbi Theophili va tulu di sondi dissi Jesus bi begin va du, en va leri;

2. teh na di dagga a hoppo subi go na Liba, so srefi a bi da bakka na dem Apostel dissi a ben Kuje nanga Santa Jeje;

3. Kaba teh a bi jam di penna en dedde, kaba dem bi si Hem na so meni Faasi, a bi tan votentin dagga na dem mindrie, a takki Oto nanga dem va Gado Kondre.

4. Kaba teh A bi Sunta dem; A, takki da dem — dem no mussu komotto na Jerusalem, ma dem mussu lukku di pramüssi va Tatta so leki unu bi jeri va mi:

5. Kaba A takki; Johannes bi da Doop ko Santa Jeje, no langa va tideh.

6. Dem sombre dissi kom Sunta, dem haksi Hem, dem takki: Masra ju sa hoppo kondre va Israel djusnu?

7. Kaba Jesus pikki A takki da dem, a no füti unu va sabi di tem effi üre, bika mi Tatta bi kibré dide va vo Hem srefi;

8. Ma unu sa kissi di tranga va Santa Jeje, hem sa kom na unu liba, kaba unu sa kom Takkiman va mi na Jerusalem, na Judea en na Samaria, teh na baka va Mundu.

9. Teh A takki dide kaba; A hoppo na dem Feesi, kaba wan Ahu va Liba teki Hem, pulu Hem na dem Ojo.

10. Kaba teh dem lukku so na Hem bakka, lukku, dem si tu Omi va Liba tan na dem sei, dem bisi weti Klossi,

11. Dem takki na dem; Unu Omi va Galilea, ondi unu tan lukku so na Liba, di Jesus dissi bi komotto na unu, subi go na Liba, sa kom bakka so leki unu bi si Hem go na Liba.

12. Kaba dem bassia di Kununu, dissi habi nem Oli Kununu, dem go bakka na Jerusalem, dissi bi de klossubai:

---

2. *a bi da bakka* er hat Befehl gegeben; aber *bakka* bedeutet nicht „Befehl".
5. Nach *Doop* fehlen mehrere Worte, nämlich: *ko watra, ma unu sa kissi doop.*
7. L. *dide va Hem.*
8. L. *na buka va Mundu*; s. 2, 10 und Wtb. u. *buka.*

13. Teh dem zikka na hosso, dem go na Sula Liba; da Petrus en Jacobus, Johannes Ko Andreas, Philippus en Thomas, Bartholomeus en Mattheus, Jacobus Alphei Minini, ko Simon Zelotes, en Judas Jacobi.

14. Dem tulu bi tan nanga makandra, nanga wan hatti, dem tan begi, dem kreh na Gado, nanga dem Mojeri, ko Maria Mama va Jesus, nanga dem brarra va Hem.

15. Kaba na dem sreti dagga Petrus hoppo na mindri va dem Discipel a takki — bika di hele hipi bi de wan hondro ko tuteni — a takki.

16. Unu Omi lobbi brarra sondi mussu kom reti, dissi Santa Jeje takki na buku na feesi kaba, en ko buka va David, dissi bi takki va di Judas, dissi bi kom di Adjabreman va Jesus, teh dem bi kissi Hem;

17. A bi de na loo va wi, kaba a bi habi di sreti worko leki wi.

18. Da hem bi winni di pissi grun ko di krukkutu pajman, kaba a bi hengi hem sreti, kaba hem hele barika latja teh tripa va hem tula praija na grun.

19. Kaba tulu Sombre dissi bi libi na Jerusalem, dem kom va sabi di sondi, va di heddi dem kali di grun Hakeldama /: na wi tongo Sangri grun :/

20. Bika Psalm buku takki, Hosso va dem mussu kom poli, kaba no wan Sombre mussu libi na dindru, kaba wan otrowan mussu kissi hem worko.

21. Va di heddi wan va dem Omi, dissi bi libi nanga wi di hele tem, di wi Massra Jesus Christus bi libi na wi mindri.

22. Sinse di Doop va Johannes, teh na di dagga hem bi subi go na Liba, va a kom wan Geteuge effi wan Takkiman, va di hoppo va hem na Grebbi, kumma wi tu;

23. kaba dem putta tu Sombre — Joseph, dissi dem kali Barsabas, hem leti nem Just, nanga Mathiam.

24. Dem begi dem takki: Massra! ju wawan sabi hatti va tulu Sombre, va di heddi sori wi hudissi va dem tu Sombre ju bi putta;

25. Va a teki di Apostel Worko, va dissi Judas bi komotto, va a kan go na hem Gamja;

26. Kaba dem Doblo — kaba di marka va Doblo kai na Mathiam, kaba dem teki hem na loo va dem tin na wan Apostel.

---

18. L. *tulu praija.*

CAP. 2.

1. Teh di dagga va Pingster kom; dem tulu bi de nanga makandra, na wan hatti.

2. Kaba lukku! hessi wan tranga gritta va Liba tan kom, a fulu di hele Hosso teh dem sinda.

3. Kaba tongo va dem prati kuma Fajia de na dem dindru, kaba a go sinda na Liba va iniwan va dem;

4. Kaba dem tulu kom fulu va Santa Jeje; dem begin va preki nanga otro Tongo, so leki Jeje da dem va takki.

5. Kaba Dju bi libi na Jerusalem dem lobi Gado, Sombre va iniwan speri piple dissi libi na Mundu;

6. Teh dem jeri di tongo, di hele hipi kom sunta, dem kom bila tanfuru; bika dem jeri va iniwan takki tongo va hem.

7. Kaba teh dem tanfuru so, dem takki na makandra, lukku, dem Sombre takki: da no Sombre va Galilea kondre soso!

8. Hufa wi tan jeri dem tan takki na kondre va wi, na dissi dem pali wi.

9. Parter ko Meder ko Elamiter, en va wi, di wi tan libi na Mesopotamia na Judea na Capadocia Ponto en Asia,

10. Phrygia en Pomphilia Egypten, teh na buka va Lybien, Klossubai na Kyrene, teh na Rom Kondre,

11. Dju nanga matti va Dju, Creter ko Araber wi tan jeri dem tan takki ko tongo vo wi, dem grang worko va Gado,

12. Kaba dem tulu kom tanfuru a dangra dem, kaba dem takki nanga makandra; hu sondi dissi;

13. Ma dem otrowan kossi dem, dem takki, dem de Drungu va swüti wini.

14. Teh Petrus jeri dide, A hopo nappe ko dem tinawan a takki na dem: Unu Dju lobi Omi! nanga unu tulu di unu tan libi na Jerusalem, dide unu mussu sabi, kaba meki buka va mi dindra na unu jessi;

15. Dem Sombre aki, dem no drungu so leki unu tünga, bika a de dri üri va mamantem jetti;

16. Ma da hem di sondi, va dissi Prophet Joël bi takki na feesi.

17. Bika Gado takki a sa kom so na dem bakka dagga: mi sa

---

2. *teh dem sinda* bedeutet „als sie sassen"; *teh* muss durch ein Wort für „wo" ersetzt werden. Aber *dapeh*, wie das N.T. von 1829 hat, scheint mir nicht sur.,NE. zu sein.

3. L. *Faija*.

da mi Jeje na tulu Sombre liba: kaba dem omi minini, ko dem mojeri minini dem sa takki grang sondi, kaba dem Njuman dem sa si grang marka, kaba dem grang Sombre sa habi Sonja.

18. Kaba na dem omi futtuboi va mi, en na dem mojeri futtuboi, mi sa trueh na dem srefi dagga va di Jeje va mi, kaba dem sa takki va di grang worko va Gado;

19. Mi sa du marka na Liba hemel, nanga marka na Tera, Faija, Sangri, ko smoko.

20. Son sa bila va kom dungru; Munu sa bila Sangri bevo di grang limbo dagga va Massra tan kom;

21. Kaba a sa kom so, Ambeh tan kali nem va Massra a sa findi bunu libi.

22. Unu Omi va Israel, unu jeri di buka: Jesus va Nazareth di Omi va Gado, bi tan na unu mindri, A bi du grang worko nanga marka ko bigi dangra worko; bika Gado bi da dem, nanga hem na unu mindri, leki unu srefi sabi;

23. Hemweh teh A du tulu Gado worko kaba, va di heddi Gado bi manda hem. Unu bi teki Hem na Mau va dem krukkutu Sombre, unu bi henge Hem na Kreus, unu bi Killi Hem.

24. Hemweh Gado bi weki A bi lussu hem va di haati va dedde, bika a no bi poli va tan na dindru dedde.

25. So srefi David takki va Hem, Mi bi putta mi Massra initem na mi Feesi, bika A de na mi leti sei, va no wan sondi kan sheki mi;

26. Bika mi hatti jam plessiri, kaba tongo va mi ha preh, bika mi skin sa bro nanga bribi.

27. Bika ju no sa meki mi She fikka na Grebi, ju no sa da pasi va di Santawan va ju si di pori;

28. Ju bi meki mi kom sabi di pasi va libi, ju sa meki mi jam preh na ju feesi nuffu.

29. Unu Omi! lobi Brarra, meki mi takki limbo na Unu, va di grang Tatta David, hem dedde kaba, dem beri hem kaba tu, en hem grebbi de na wi aki teh tideh.

30. Teh a bi de wan Prophet jetti, a bi sabi; Gado pramüsse da hem nanga wan sweri dissi hem bi sweri da hem; va di frutta va hem skin srefi, sa sinda na hem Stulu.

31. A bi si na feesi kaba, bika a bi takki va di hoppo va wi Massra Christus na dedde, va hem She no sa fika na blaku, va hem skin no bi si di pondri na Grebbi.

32. Hemweh di Jesus Gado bi weki, va dide wi tulu de Getenge /:effi Takkiman:/

---

22. L. *Gado bi du dem.*

33. Djusnu Gado bi hoppo hem nanga Hem reti: A bi kissi di pramüssi va Tatta; va di Santa Jeje na wi liba, so leki Unu srefi si — Unu srefi tan jeri:

34. Bika David no bi hoppo go na Liba; Ma a takki Massra bi takki na mi Massra; go sinda na mi reti Sei:

35. Teh mi putta dem Fettiman va ju, na basu va ju Futu.

36. Va di heddi da hele Hosso va Israel mussu sabi va Gado bi meki di Jesus, dissi unu bi killi na Kreuz, va wan Massra en Helpiman.

37. Teh dem jeri di buka a fula hatti va dem; dem takki na Petrus en na dem otro Apostel: Unu Omi lobi Brarra; ondi wi sa du:

38. Petrus pikki takki da dem; Unu bila libi, meki va iniwan teki Doop na nem va Jesus Christus, va Unu kissi dasnotti va pikado; so unu sa kissi di presenti va Santa Jeje.

39. Bika Unu ko dem minini vo Unu, habi di pramüssi, so srefi dem dissi de na lonje Kondre tu, Gado wi Massra sa kali dem kom na wi mindri tu:

40. So srefi ko hele otro buka a leri dem, kaba a vermane dem a takki; meki va Unu findi helpi vo komotto na du va dem augri Sombre.

41. Dem Sombre dissi teki di buka va Petrus nanga hangri na hatti, dem kissi Doop. kaba na di srefi dagga dem kom moksi dri-düsent Sombre.

42. Kaba dem tan initem na dindru leri va dem Apostel, en na dindru Gemeenskapt nanga begi en va jam bredi nanga makandra.

43. Kaba fredde kissi tulu Sombre, dem si hila marka nanga bigi dangra sondi, dissi dem Apostelen tan du.

44. Tulu Sombre dissi kom bribi na Massra, dem tan initem nanga makandra, dem jam tulu sondi ko makandra.

45. Gudu nanga Gendri va dem, dem selli, kaba dem prati da na dem, dissi no habi.

46. Initem dem tan nanga makandra na wan hatti na dindru Kerki, kaba dem brokko Bredi nanga makandra na nuffu Sombre Hosso.

47. Dem teki janjam dem takki Tangi na Gado, nanga preh en bunu hatti, kaba dem habi bunu nem na di hele piple, kaba Massra mokssi iniwandagga morro morro na di Gemeenti dissi findi bunu libi.

CAP. 3.

1. Petrus ko Johannes dem go nanga makandra na grang Kerki va Dju, na neni üre, di tem dem lobi va go begi.

2. Kaba wan Omi bi de laam sinse hem mama pali hem; dem Sombre tjarri hem, putta hem inidagga na dorro va Kerki, dissi ha nem di hansemwan, va a begi wan sondi na dem Sombre dissi tan go na Kerki.

3. Teh a si Petrus ko Johannes keh dindra na Kerki, a begi dem, va dem da hem wan sondi;

4. Ma Petrus ko Johannes dem lukku hem du, dem takki, tan! lukku wi;

5. Kaba a lukku dem, a membre dem sa da hem wan sondi.

6. Kaba Petrus takki, Sitanja ke Gaudo mi no habi, ma di sondi mi habi, mi tan da ju, na nem va Jesu Christo va Nazareth: Hoppo tan nappe wakka.

7. A panja hem na hem reti mau, a hoppo hem, putta hem nappe, so djusnu Futu va hem na tulu faasi tan reti.

8. A Djombo a tan nappe a wakka, a go nanga dem na Kerki, a Djombo, a Gawa nem va Gado;

9. Kaba tulu Sombre si hem wakka, dem hoppo nem va Gado;

10. Dem sabi hem tu, bika da hem di Sombre, dissi bi sinda na Kerki dorro dissi ha nem da hansemwan va begi sondi na Sombre; dem bila tanfuru kweti kweti va di sondi, dissi bi miti hem.

11. Ma teh di laam Sombre, dissi bi kom bun awa, wakka ko Petrus en Johannes, tulu Piple kuleh go na dem, nanga tanfuru faasi na dindru Gadri va Salomons.

12. Teh Petrus si dide, a pikki takki na Piple; Unu Omi va Israel; hufa Unu tanfuru so va di sondi, effi va hu sondi heddi Unu lukku so na wi, kuma wi srefi meki di Sombre kom wakka nanga tranga va wi, effi nanga wi srefi pressa?

13. Di Gado va Abraham en va Isaac en va Jacob, di Gado va dem Tatta va wi, A meki hem minini Jesu limbo, dissi Unu bi da Abra; Unu bi ninga hem na feesi va Pilatus, teh hem bi feti va lussu hem.

14. Ma Unu bi adjabre, Unu ninga di reti Santawan, kaba Unu begi, va dem lussu da Unu di Killiman.

---

4. L. *lukku hem du.*
5. L. *ko Gaudo.*

15. Ma di Heddiman va libi unu bi killi, Hemweh Gado bi weki na dedde, va dide wi de Geteuge /: effi Takkiman :/;

16. Kaba nanga bribi na hem nem, a bi du na di aki dissi Unu si, Unu sabi, hem di grang Worko va hem, kaba di bribi na hem bi da na di Sombre, va a bi kom bunu na unu feesi.

17 Unu lobi Brarra, mi sabi, va Unu bi du di sondi, so srefi dem Heddiman va Unu tu, bika Unu no bi sabi morro betre.

18. Ma Gado hem meki di sondi, bika buka va dem Propheten bi takki di sondi na feesi kaba, hufa Christus bi mussu jam penna, va a kom reti.

19. Va di heddi meki so sondi haati unu, Unu bila libi, va unu kissi dasnotti va pikado.

20. Va teh di tem kom, va hatti va unu kom kotto na feesi va Massra, teh A sa manda hem, va dissi wi tan preki da Unu, da Jesus Christus.

21. Bika A mussu teki di hele Liba, teh na di tem, teh tulu sondi kai leti, dissi Gado bi takki nanga buka va dem Propheten, sinse a bi setti va meki di Mundu.

22. Bika Moses bi takki na dem Tatta, so wan Prophet Massra Gado sa weki na mindri dem brarra va Unu, kumma mi Hemweh unu sa harka, na tulu sondi dissi A sa takki da Unu;

23. Kaba a sa kai so; hu Sombre no keh jeri buka va di Prophet, dem sa pulu truch hem na mindri vo Piple.

24. Kaba tulu Propheten sinse Samuel teh na bakka tem so meni dem bi takki; dem bi takki Oto va dem dagga aki.

25. Unu de Propheten en Minini va di Fri, dissi Gado bi meki ko dem Tatta va Unu; teh A takki na Abraham, nanga di Siri va ju, tulu Piple na Mundu sa findi blessi.

26. Da Unu fossu Gado bi weki hem Minini Jesus, A bi manda hem na Unu va tjarri Blessi kom da Unu, va iniwan bila libi va komotto na hem augri pasi.

CAP. 4.

1. Teh dem takki so na Piple, dem Domine nanga dem Heddiman va Kerki ko dem Saduceman, dem hoppo go na hem;

2. Bika a tan haati dem, va dem tan leri na Piple, va dem takki va di hoppo va Jesus na dedde.

1. L. *go na dem.*

3. Dem putta mau na dem Apostel, putta dem na dungru Hosso, teh debrokko mamantem, bika djusnu da sabbatem kaba;

4. Ma hila va dem dissi tan jeri di buka, dem kom bribi: kaba dem meki feifi düsend Omi.

5. Mamantem teh dedia jabri, dem Heddiman, grang Sombre nanga bukuman kom sunta na Jerusalem.

6. Hannas di grangdomine, ko Kaiphas en Johannes nanga Alexander nanga so mene otrowan dissi bi va bongo va grang Domine.

7. Dem putta dem Apostel na dem feesi dem haksi dem; nanga hu tranga, en na hu nem, Unu bi du dide?

8. Petrus fulu nanga Santä Jeje; takki na dem: Unu Heddiman va Sombre, en Unu grangsombre va Piple va Israel;

9. Di dem tan kruttu wi tideh va di bun dissi bi miti di sikiman, dissi bi kom bun awa.

10. Va di heddi Unu ko dem Sombre va Israel, unu tulu mussu sabi, bika na nem va Jesus Christus va Nazareth, dissi Unu bi killi na Kreuz; Hemweh Gado bi weki va dedde; va di heddi di Sombre dissi bi siki, a tan bun na Unu feesi jetti.

11. Hemweh da Stoon, dissi unu workoman bi true, hem bi bila kom wan hukku Stoon.

12. Kaba no wan otro helpi, en no wan otro nem Sombre bi kissi, va dem findi libi na dindru va Hem.

13. Ma dem si na Petrus en Johannes, hufa dem takki sondro fredde, kaba dem bila tanfuru, bika dem sabi bunbun va dem no bi leri buku, dem sabi dem tu, va dem bi wakka nanga Jesus.

14. Kaba dem si di Sombre tu, dissi tan na dem sei, dissi bi kom bun, kaba dem no sabi ondi dem sa pikki.

15. Va di heddi dem meki dem go na dorro abiti, kaba dem kruttu nanga makandra, dem takki:

16. Ondi wi sa du di Sombre? bika di marka dem bi du na hem, a no de vä kibri, Lukku! tutu Sombre na Jerusalem bi jeri di oto kaba, wi no poli va kibri di sondi morro.

17. Ma va dem no du so sondi morro na Piple: meki wi tappa dem, meki wi takki da dem bunbun, va dem no takki na wan Sombre morro va di nem.

18. Kaba dem kali dem bakka na Kruttu, dem kotti buka da dem bunbun, va dem no leri na nem va Jesu wan dagga morro.

19. Petrus ko Johannes pikki dem takki; Unu kruttu unu srefi, effi a reti na feesi va Gado, va wi harka unu morro, kuma Gado;

20. Wi no poli va kra buka, va wi no sa takki di sondi, dissi wi bi si — en dissi wi bi jeri.

21. Ma dem krassi dem augri, kaba dem no findi hufa dem sa penna dem va di piple heddi, bika dem bi Gawa Gado va tulu di sondi dissi bi kai.

22. Bika di Sombre bi kissi morro leki voteni jari kaba, dissi bi laam, kaba a kom bun.

23. Kaba teh Petrus ko Johannes komotto na kruttu kaba, dem kom na dem Sombre va dem, dem konda da dem ondi dem grang Domine ko dem grang Sombre bi takki da dem.

24. Teh dem jeri dide, dem hoppo tongo va dem na wan hatti na Gado; dem takki Massra, juweh de di Gado va Liba nanga Mundu, juweh bi meki di soutwatra ko tulu sondi dissi de na hem dindru.

25. Di ju bi takki ko buka va ju futtuboi David; va hu heddi dem Heiden hoppo heddi va dem so; kaba va hu heddi dem Piple membre va du wan soso worko.

26. Dem koning na Mundu meki Barki, kaba dem heddiman va Piple kom sunta va kom fetiman va Massra en va hem Christ.

27. Aj trutru dem kom sunta va ju santa Minini Jesus; dissi ju bi Blessi. Herodes ko Pontius Pilatus ko dem Heiden nanga dem Piple va Israel;

28. Va du di sondi, dissi ju Mau nanga ju keh bi membre na feesi kaba, dissi sa kom so.

29. Wàe! nou, Massra lukku hufa dem tan krassi: da dem futtuboi va ju, grang Preh na hatti va takki dem buka va ju.

30. Kaba tendeh ju Mau va dem Sikiman kom bun, va marka nanga tanfuru sondi, kai nanga nem, va ju santa Minini Jesu.

31. Teh dem bi begi di begi kaba, di hele Gamja alla dem bi sunta Sheki, dem tulu kom fulu va Santa Jeje, dem takki Oto va Gado nanga Preh na hatti.

32. Di tehlu hipi dissi kom bribi kaba, dem bi de leki wan hatti en kuma wan seh, kaba no wan Sombre takki va Gudu va hem, kuma da hem Gudu /: va dem de va hem :/ ma dem prati tulu sondi nanga makandra.

33. Kaba dem Apostel takki nanga bigi tranga, va di hoppo va Massra Jesu, kaba bigi Gnade bi de na dem tulu.

34. Kaba no wàn Sombre bi de na dem mindri dissi, va sondi bi mankeri hem, bika so meni dem de dissi habi Hosso effi Plantasi, dem tan selli dide, dem tekki di moni va di Gudu dem selli.

35. Dem putta di moni na Futu va dem Apostel, kaba dem tan da na iniwan di sondi dissi flatta hem.

---

21. Nach *augri* fehlt: *dem meki dem go.*

36. So srefi Joses, nanga hem otro nem, dissi dem Apostel bi da hem, Barnabas va bongo va Levi va Cypern Kondre, hem habi wan grun, kaba a selli hem, kaba a teki di Moni putta na Futtu va dem Apostel.

CAP. 5.

1. Wan Omi, nem va hem Ananias, ko hem Mojeri Saphira selli hem Gudu;

2. Kaba a pullu haffo va di moni, a kibri hem, kaba di otro pisi a tjari putta na futu va dem Apostel, kaba hem Mojeri sabi di Oto tu;

3. Petrus pikki takki: Ananias, va hu heddi Djabu putta na ju hatti va ju lögede di santa Jeje, va ju bi pulu haffo va di moni, va di grun, dissi ju bi selli?

4. Ju bi kan holi hem, bika ju habi hem kaba teh ju bi selli hem, a bi de na ju Mau tu; va ondi heddi ju bi membre na ju hatti, va du so sondi, ju no bi lögede da Sombre, ma ju lögede Gado.

5. Teh Ananias jeri di buka, a kai na grun, a dedde; kaba bigi fredde kissi dem tulu dissi jeri di Oto.

6. Djusnu dem Njuman hoppo putta hem na sei, dem tjari hem go na dorro, dem beri hem.

7. Pikin morro teh dri üre passa, hem Mojeri dindra tu, kaba a no sabi hu sondi bi passa.

8. Ma Petrus takki da hem: takki da mi leti; Unu bi selli di grun va Unu, va so meni moni? di Mojeri takki; Aj va so meni;

9. Ma Petrus takki da hem; va hu heddi unu meki barki nanga makandra, va tesi di Jeje va Masra? lukku, Futu va dem Sombre dissi tjari ju Manu go beri, dem de na dorro va tjarri ju na dorro tu;

10. So djusnu a kai na hem futu, a dedde; kaba dem Njuman kom findi hem, tjarri hem na dorro, dem beri hem na sei va hem Manu.

11. Kaba wan bigi fredde kai na liba va di tele Gemeente en na tulu Sombre dissi jeri di sondi.

12. Kaba hila marka en bigi tanfuru sondi bi kai na Piple, dissi dem Apostel bi du; kaba dem tulu bi de nanga makandra na wan hatti na Gadri va Salomons.

13. Kaba dem otro Sombre no findi pasi va trobbi dem, bika Piple tan Brutta dem.

14. Kaba morro morro kom moksi, dissi kom bribi na Massra, wan bigi hipi Omi ko Mojeri.

15. Dem bi tjari dem Sikiman na dem pasi va Fotto na Beddi en na kama liba: va teh Petrus kom passa, sombra va hem passa som.

16. Kaba hila Sombre va dem otro Fotto kom tu na Jerusalem, dem tjarri Sikiman, ko Sombre dissi habi augri Jeje dissi penna dem, kaba dem tulu kom bun.

17. Kaba Grangdomine hoppo, ko tulu dissi bi de ko hem; bika dem bi de va di loh va dem Saduceman, kaba hatti va dem kom bron.

18. Dem putta Mau na dem Apostel, dem true dem na Dongru Hosso.

19. Ma Engel va Massra jabri dorro va Dongru Hosso da dem na neti, A tjarri dem na dorro, a takki:

20. Unu hoppo, Unu go na Kerki, Unu takki na feesi va Piple tulu buka va libi.

21. Teh dem jeri so, dem hoppo; mamantem fruge dem go na dindru Kerki dem leri; kaba grang Domine kom, ko tulu dem dissi de ko hem, dem kali sunta kruttu, nanga dem grang Sombre va dem Minini va Israel; dem manda na Dongru Hosso, va tjarra dem kom.

22. Teh dem futtuboi kom alla, dem no findi dem na Dongru Hosso, dem trona bakka na kruttu, dem takki:

23. Wi bi findi di Dungru Hosso tappa bunbun, kaba dem Wadjeman bi de na dorro buka; kaba teh wi jabri di dorro, wi no findi wan Sombre na dindru.

24. Teh grang Domine ko Heddiman va Kerki ko dem otro grang Domine jeri di buka, a haati dem augri; dem no sabi hufa di sondi sa wakka.

25. Teh dem de so nanga membre, wan Sombre kom takki, lukku — dem Omi dissi Unu bi putta na Dungru Hosso, dem de na Kerki, dem tan leri na Piple.

26. Kaba Heddiman nanga dem futuboi va hem, hoppo wantem va teki dem; ma no nanga tranga, — bika dem fredde Piple — va Piple sa killi dem ko Stoon.

27. Teh dem tjarri dem kom kaba, dem putta dem na feesi va kruttu;

28. kaba grang Domine haksi dem? A takki, wi no bi kotti buka da Unu? wi no bi takki da Unu bunbun? va Unu no mussu leri morro na dissi Nem? kaba Unu lukku, Unu bi fulu di hele

Jerusalem ko di leri va Unu; kaba Unu keh meki di sangri va di Sombre kai na wi liba.

29. Petrus pikki, kaba dem otro Apostel takki tu, Sombre mussu harka Gado morro leki Sombre.

30. Di Gado va dem Tatta va wi, bi weki Jesus, di Unu bi killi, Unu bi hengi Hem na wan hudu liba.

31. Hemweh Gado bi hoppo ko Hem reti Mau, va A kom wan Heddiman en wan Helpiman, va meki dem Sombre va Israel bila libi, va kissi dasnotti va pikado.

32. Kaba wi de takki ma va hem, en va dem buka va hem; nanga santa Jeje, dissi Gado bi da na dem, dissi tan harka hem.

33. Teh dem jeri dide a fula hatti va dem, kaba dem membre va killi dem.

34. Kaba wan Phariseman, nem va hem Gamaliel hoppo na kruttu, kaba hem da wan bukuman, a habi bunu nem na tulu Piple; a takki va dem Apostel go abiti na dorro;

35. Teh dem go na dorro kaba, a takki: Unu Omi va Israel, unu membre unu srefi bunbun va dem Sombre; ondi leti unu keh du.

36. Bika otro dagga Theudas hoppo, a takki a de wan sondi, kaba Vohundro Sombre flakka hem, dem holi nanga hem, kaba dem killi hem, en tulu Sombre va hem praija, dem poli kwetikweti.

37. Na bakka Judas va Galilea hoppo, kaba a meki hila Sombre komotto wakka na hem bakka, kaba hem dedde tu, kaba tulu Sombre va hem praija.

38. Va di heddi mi takka da unu, no trobbi dem Sombre, meki dem go va dem: effi di sondi, en di worko va dem, komotto na Sombre, a sa poli va hem srefi:

39. Ma effi a de va Gado, so Unu no sa poli di worko wandagga, va dem no findi, kuma unu keh feti nanga Gado.

40. Dem otrowan pikki; Aj da leti ju takki, dem kalli dem Apostel, dem wippi dem, dem takki da dem, va dem no takki morro na di Nem va Jesu, kaba dem meki dem go.

41. Kaba dem komotto nanga preh na feesi vo kruttu, va dem bi miti di bun va jam penna en Straffe va Nem va Jesu heddi.

42. Kaba dem no dissa va leri inidagga na Kerki en na dem Hosso, va Preki di Evangelium va Jesu Christo.

---

32. L. *takkiman.*

CAP. 6.

1. Na di sreti tem, teh dem Discipelen kom hila, dem Sombre va Griks Kondre, nanga dem Sombre va Dju, dem tan mati nanga makandra, dem glunja va dem poti Mojeri heddi, dissi no ha Mannu, bika dem no kissi di sondi leti dissi mankeri dem;

2. Kaba dem tina-tu kali di hele hipi Disciple sunta, dem takki: a no füti va lassi tem va takki Oto va Gado, kaba va wi lukku otro Worko;

3. Va di heddi unu lobbi Brarra, Unu suku seben Omi, dissi habi bunu nem, dissi habi kuni en santa Jeje, va wi putta dem na di worko va lukku di Gemeente, en va prati sondi da dem poman.

4. Kaba wi sa tan na dindru begi, en va takki Gado Oto.

5. Kaba di takki kai bun na di hele hipi, dem putta Stephanus, wan Omi fulu nanga bribi en santa Jeje; ko Philippus, ko Prochorum, ko Nicanor, ko Timon, ko Parmenam, ko Nicolaum wan mati va Dju va Antiochia;

6. Dem putta dem na feesi va dem Apostel, kaba dem putta Mau na dem liba, kaba dem begi.

7. Kaba di buka va Gado tan Gressi; kaba di hipi va dem bribi Sombre kom bigi morro morro na Jerusalem, kaba hila Domine kom harka di bribi tu.

8. Ma Stephanus fulu nanga bribi, en tranga, a du bigi marka en grang worko na feesi va Piple.

9. Kaba som Sombre va di Shulu dissi dem kali va dem Libertiner va Cyrener, Alexandra en va dem na Cilicia en Asia; dem hoppo va fia nanga Stephanus.

10. Kaba dem no poli va tan teh dem si di kuni en di tranga va Jeje, nanga dissi A takki.

11. Kaba dem meki Barki nanga som Omi, dissi takki; wi bi jeri a bi takki augri buka va Moses en va Gado.

12. Kaba dem sheki di Piple ko dem grang Sombre, ko dem bukuman, dem go na hem, panja hem, hali hem na feesi va kruttu.

13. Dem putta leggedeman, dem takki; di Sombre no kaba va takki kossi Oto va di santa Gamja en va buku va oure fri;

14. Bika wi bi jeri a takki, Jesus va Nazareth tango poli di Gamja aki, kaba A tango bila di faasi dissi Moses bi da wi.

15. Kaba tulu Sombre dissi de na kruttu, dem lukku na hem, dem si Feesi va hem tan, kuma wan Engel.

CAP. 7.

1. Kaba grang Domine haksi hem a takki; di sondi de so leki dem takki?

2. Stephanus pikki, lobbi Brarra ko Unu Tata — unu harka; „Gado nanga hem Glorifaasi bi sori hem srefi da wi Tatta Abraham, teh a bi de na Mesopotamia jette, bevo a go na Haran;

3. A takki da hem — komotto na ju Kondre, en na dem banga va ju, kaba go libi na wan Kondre dissi mi tan go leri ju.

4. Kaba a komotto na Kondre va dem Caldäer, a go libi na Haran, kaba teh hem Tatta dedde kaba, a tjarri hem na dissi Kondre aki, na dissi Unu tan libi;

5. Kaba a no da hem wan pisi Grun; no so menni leki wan Futu bradi, ma a bi pramüssi da hem, va a keh da hem ko dem Minini va hem na hem bakka; di tem a no bi habi Minini jetti;

6. Ma Gado takki, di Siri va ju sa libi na wan otro Kondre, kaba dem Sombre va di Kondre tango tan Massra va dem, dem mussu tan na dem basu Vo-hondro Jari.

7. Kaba mi tan go kruttu dem Sombre va di Kondre — so Gado takki — dem Sombre dissi dem bi mussu worko da dem — dem sa komotto na di Kondre, kaba dem tan go lukku mi na di Kondre aki;

8. Kaba a da dem di Testament va kotti dem Omi Minini va dem, kaba a pali Isaac; teh ajti dagga passa a kotti hem, kaba Isaac pali Jakob, kaba Jakob pali dem tin na tu grang Tatta;

9. Kaba dem grang Tatta tan brusseh Joseph: dem selli hem na Egypten; kaba Gado bi de ko hem:

10. A lussu hem va tulu trobbi dissi bi miti hem, a da hem bunu heddi, nanga kuni na feesi vo Koning Pharao na Egypten Kondre: hem putta Joseph va Heddiman va hele Egypten Kondre, en va hem hele Hosso.

11. Kaba wan bigi hangritem kom na di hele Egypten, en Canaan Kondre, nanga bigi penna, kaba dem Tatta va wi, no findi janjam morro.

12. Teh Jakob jeri janjam de na Egypten, a manda dem Tatta va wi di fossutron go alla;

13. Kaba teh dem kom wantron morro alla, Joseph meki dem Brarra va hem kom sabi hem, kaba Pharao kom va sabi Bongo va Joseph.

---

3. L. *bongo va ju.*

14. Kaba Joseph manda go teki hem Tatta Jakob; ko tulu Bongo va hem, dem de sebenteni ko feiffi Sombre.

15. Kaba Jakob go libi na Egypten Kondre nanga dem Tatta va wi, kaba dem Dedde ala:

16. Kaba dem tjarri dem dedde Skin na Sichem dem putta dem na di Grebbi dissi Abraham bi bai ko Moni va dem Minini va Hemor na Sichem.

17. Teh di tem va di pramüssi kom dissi Gado bi pramüssi da Abraham ko wan Djura, dem Piple kom hila na Egypten.

18. Teh wan otro Koning kom, kaba hem no sabi va Joseph morro:

19. Hem habi augri hatti nanga Sombre va wi, a du augri na dem Tatta va wi tumussi; a meki va dem bi mussu hitti trueh dem pikin Minini, va dem mussu dedde.

20. Na di srefi tem dem pali Moses kaba a bi de wan hansem Minini va Gado; dem kibri hem dri munu na dindru va hem Tatta Hosso.

21. Kaba teh dem no poli kibri hem morro, dem trueh hem, kaba mojeri Minini va Pharao findi hem, a teki hem kilja hem vo Minini va hem.

22. Kaba Moses kissi kuni na tulu kunifaasi va dem Egyptiman, a bi tranga na worko en buka va hem:

23. Teh a kissi fotentin jari kaba, a membre va go lukku dem Brarra va hem;

24. Kaba a si wan, dem du hem augri, kaba a helpi hem dissi dem du augri, kaba a killi di otrowan /: da wan Egyptiman :/

25. Ma a membre dem Brarra va hem sa membre va Gado sa helpi dem nanga Mau va hem, ma dem no sabi.

26. Deh brokko a kom na dem, a si tu tan buija ko makandra, kaba a tappa dem va dem meki fri ko makandra, a takki Unu Omi lobi Brarra, va hu heddi unu du so na makandra, bika Unu de Brarra.

27. Ma dissi bi du augri na di otro wan pikki takki, Ambeh putta ju Heddiman en Kruttuman va wi, kaba a trussu hem na sei, a takki;

28. Ju keh killi mi tu — kuma ju bi killi di Egypti Sombre jsredeh?

29. Teh Moses jeri di takki: a Fussi, a go libi na Kondre Midian, ala a pali tu Omiminini.

30. Kaba fotenteni jari na bakka, Engel va Massra sori hem srefi na Moses na wan Sawana Kondre na Kununu Sinai; na dindru wan sendeh faija na Mattu.

31. Kaba teh Moses si dide, a tanfuru va di sondi; teh a go klossubai va lukku, a jeri tongo va Massra a takki na hem.

32. Miweh da Gado va dem Tatta va ju, di Gado va Abraham, en di Gado va Isaak, en di Gado va Jakob; kaba Moses tremeh a no ha hatti va lukku:

33. Kaba Massra takki na hem: puli Sapattu na ju Futtu, bika mi di gamja ju tan, a de wan santa Gamja.

34. Mi bi si bun bun di penna va mi Piple, dissi libi na Egypten, mi bi jeri djemeh va dem, kaba mi kom bassi va helpi dem. Wae, kom go, mi tan manda ju na Egypten.

35. Di srefi Moses dissi dem bi ninga, teh dem takki: Ambehweh bi putta ju vo Heddiman effi kruttuman, hem Gado bi manda va wan Heddiman en Helpiman, ko mau va Engel, dissi bi miti hem na Matu;

36. Hem pulu dem a bi du bigi marka ko dangra sondi, na Egypten; en na Soutwatra en na Matu Kondre fotenteni Jari:

37. Hemweh di Moses dissi bi takki na dem Minini va Israel; Gado tan go weki wan Prophet na mindri va dem Brarra va Unu; kuma mi so: hemweh Unu sa harka.

38. Dissi da hem dissi bi de na dindru va di Gemeente nanga di Engel na Matu, teh a takki nanga hem na Kununu Sinai, en ko dem Tatta va wi, hem bi kissi va da wi Buka va libi.

39. Kaba dem Tatta va unu no bi keh harka hem, ma dem trueh hem, kaba dem bila hatti va dem bakka na Egypten.

40. Kaba dem takki na Aron, kongo meki wan Gado da wi, dissi tan wakka na feesi vo wi, bika wi no sabi, husondi di Moses bi miti dissi bi pulu wi na Egypten.

41. Kaba a meki wan Kauminini da dem na di tem, kaba dem meki sondi da di Gado va dem, kaba dem jam preh nanga di sondi dissi dem srefi Mau bi meki.

42. Ma Gado bila hem feesi a da dem abra, va dem dini dem sondi va Liba, so leki wi lesi na Buku va dem Propheten, dissi takki; Unu di Unu de va Hosso va Israel, di unu bi de fotenteni Jari na Matu-Kondre; Unu bi killi meti da mi vo wan Offerfaasi wandagga?

43. Kaba Unu bi teki di Hosso va Moloch, ko di Tereja va unu Gado Rempham, dem Prentje dissi unu bi meki va anbegi dem; kaba mi tan go trueh unu na otrobanda va Babylon.

44. Dem Tata va wi bi habi di Hosso va Fri na Muta Kondre, so leki a bi putta da dem, teh a bi takki na Mose, hufa a sa meki hem, na diersifaasi leki a bi si hem;

---

33. *mi* ist zu streichen.

44. L. *na Matu-Kondre.*

45. Kaba dem Tatta va wi teki hem, dem tjarri hem nanga Josua, na di Kondre; alla dem Heiden bi libi na dindru va dem jetti, dissi Gado bi pulu na feesi va dem Tatta va wi, teh na tem va David.

46. Hem findi Gnade na Gado, kaba a begi va a findi wan Hosso va di Gado va Jakob.

47. Ma Salomon meki wan Hosso da hem.

48. Ma grang Massra no libi na Hosso, effi Kerki, dissi dem Sombre meki ko Mau; leki Prophet Jesaias takki;

49. Di Liba effi Hemel hemweh da mi Aulu, kaba Tera da mi futubanki; Massra takki; hu speri Hosso Unu sa meki da mi? effi hu sei di Gamja na dissi mi sa bro?

50. No mi Mau bi meki tulu sondi?

51. Unu Sombre ko tranga heddi di dem no bi kotti Unu na hatti, en na Jessi, unu tan tappa initem di santa Jeje, so leki dem Tatta va Unu bi de, so Unu de tu.

52. So meni Propheten unu Tatta bi flakka va augri hatti, kaba unu bi killi dem, dissi bi takki da unu sondi na feesi, va di kom va di retiwan, kaba Unu srefi bi kom Adjabreman en killiman va hem.

53. Unu bi kissi di Buka va Fri, nanga worko va dem Engel; kaba unu no bi holi dem Buka.

54. Teh dem jeri dide, a haati dem augri teh na hatti, kaba dem fum Tanda vo hattibron.

55. Kaba Stephanus bi fulu ko santa Jeje, a lukku na Liba, a si di grang Glori va Gado, a si Jesu tan na reti Mau va Gado: a takki; Lukku! mi tan Hemel jabri, kaba mi si di Sombre Minini tan na reti Mau va Gado.

56. Kaba dem tulu bari tranga, dem tappa jessi va dem, dem kai na hem liba, dem trussu hem na dorro va Fotto, dem killi hem nanga Stoon.

57. Kaba dem krukkutu adjabreman pulu dem klossi putta dem na Futtu va wan Njuman, hem Saulus.

58. Teh dem killi hem ko Stoon, a takki ko tranga Tongo: Massra Jesus teki mi Seh na ju.

59. Kaba a kai na Grun a bari tranga, a takki: Massra no holi di pikkado va dem! Teh a takki dide kaba, a Dedde.

---

49. L. *Stulu.*
55. L. *mi tan si Hemel.*

CAP. 8.

1. Kaba di dedde va Stephanus kai bun tumussi na Saulus, kaba na di tem, wan bigi penna en trobi kai na di Gemeente na Jerusalem, va dem bribi Sombre, tulu praija, na tulu Kondre va Judea en Samaria, sondro dem Apostel.

2. Ma som Sombre dissi bi lobbi Gado, dem teki Stephanus, dem beri hem, kaba dem holi wan bigi kreh va hem heddi.

3. Ma Saulus tan praija di Gemeente, a wakka go na nuffu Sombre Hosso, a pulu nuffu Omi ko Mojeri, a da dem abra va putta dem na dungru Hosso.

4. Kaba dem Sombre dissi praija, dem wakka, dem preki Buka va Gado.

5. So srefi Philippus kom na wan Fotto na Samaria Kondre, kaba a preki da dem Sombre ala di Oto va Jesu Christus.

6. Kaba dem Sombre tulu tan harka bunbun ondi Philippus takki, kaba dem si dem marka, dissi hem tan du.

7. Bika dem augri jeje komotto na hela Sombre, ko bigi bari; so srefi hela otro sikiman, ko dem laam Sombre, kom bun.

8. Kaba dem bi habi bigi preh na di Fotto.

9. Wan Omi bi de ala, nem va hem Simon, na di srefi Fotto, hem bi meki Botjere sondi fossutem, kaba hem bi meki Botjere sondi da dem Sombre va Samaria Kondre, kaba a bi habi bigi nem na dem Sombre.

10. Kaba dem tulu lukku na hem dem grang Sombre, ko Minini, dem takki; Hemweh da di tranga va Gado, dissi bigi.

11. Kaba dem putta Oijo na hem va di heddi, bika a bi Gaija dem langa tem, ko botjere va hem.

12. Ma teh dem kom bribi na di Preki va Philippus teh a bi takki va Gado Kondre, en va di Nem va Jesu Christus; nuffu Omi ko Mojeri tan kissi Doop.

13. So srefi Simon kom bribi tu, a kissi Doop, kaba a holi hem srefi na sei va Philippus, kaba teh a si dem marka nanga bigi dangra sondi, a bila tanfuru.

14. Ma teh dem Apostel na Jerusalem kom jere, va dem Sombre va Samaria Kondre bi teki di Oto va Gado, dem manda Petrus ko Johannes go na dem.

15. Kaba teh dem kom ala, dem begi na dem liba va dem sa kissi di santa Jeje;

16. Bika a no bi kai na wan va dem liba jetti, ma dem bi kissi di Doop wanwan na nem va Jesus Christus.

17. Kaba dem putta Mau va·dem na dem liba, kaba dem kissi santa Jeje.

18. Teh Simon si dide va dem kissi santa Jeje, teh dem Apostel putta Mau na dem liba; a keh da dem Moni.

19. A takki; Unu da mi di tranga tu, va teh mi putta Mau na wan Sombre liba, va a kissi santa Jeje:

20. Petrus takki na hem; ju mussu go na augri Blaku, ko di moni va ju, ju tan membre, dem tan bai di bunu va Gado nanga moni?

21. Ju no tan go habi wan reti na dem Buka va Gado, bika ju hatti no de limbo na feesi va Gado.

22. Va so bila libi, va komotto na di augri trikki va ju hatti, kaba begi Gado va a da ju dasnotti va va di trikki na ju hatti.

23. Bika mi si, ju de fulu nanga bita sondi, kaba augri membre de na dindru va ju.

24. Kaba Simon pikki a takki: Unu begi Massra va mi heddi, va no wan va dem sondi kai na mi liba, va dissi Unu tan takki.

25. Ma teh dem bi takki tulu Buka va Massra kaba, dem trona bakka go na Jerusalem, dem preki Evangelium na hila pikin Fotto va Samaria Kondre.

26. Ma Engel va Massra kali Philippus, a takki: hoppo go na di sei va dinatem, na di pasi dissi komotto na Jerusalem, kaba a tan go teh na Gaza, di pasi, Sombre no libi na hem.

27. Kaba a hoppo; a go ala, kaba lukku! wan Omi /:wan blakka Sombre:/ va Moren Kondre, hem da wan grang Futtuboi va di Koning Mojeri Kandaces va Moren Kondre, hem tan lukku godu en Gendri va di Koning Mojeri, hem bi kom na Jerusalem, va anbegi Gado ala.

28. Kaba a bi de na pasi, va trona bakka na hem Kondre, a sinda na hem Wagen, a tan lesi na Buku va Prophet Jesaias.

29. Kaba Jeje taki na Philippus; go klossubai na hem na di Wagen.

30. Kaba Philippus kulleh go klossubai na hem; a jeri va a tan lesi na Buku va Prophet Jesaias, a haksi hem, a takki: ju tan sabi di sondi, dissi ju tan lesi?

31. A pikki takki; Massra hufa mi sa sabi effi wan Sombre no leri mi, kaba a begi Philippus va a bris va dindru na hem Wagen, va sinda na hem sei.

32. Kaba di Oto dissi a lesi, hem dissi: A de leki wan Skappi, dissi dem tjarri go killi, kaba kuma wan Skappi Minini dissi no

---

22. L. *dasnotti va di.*

31. L. *dindru.*

jabri hem Buka teh dem kotti wiwirri va hem; so srefi a no bi jabri hem Buka tu;

33. Di tem a bi de na poti faasi, a bi komotto na kruttu; ambeh sa konda Libi tem va hem? bika dem bi pulu hem libi na di Mundu aki.

34. Kaba di Sombre pikki na Philippus, a takki, mi begi ju, takki da mi, vo Ambeweh di Prophet tan takki di Oto, va hem srefi, effi va wan otrowan?

35. Kaba Philippus jabri hem Buka a takki va begin va di srefi Oto, kaba a preki da hem va Jesus.

36. Teh dem tan wakka morro na feesi, dem zikka na wan Watra, kaba di Sombre takki na Philippus; lukku Watra de aki; ondi mankeri mi jetti, va mi no sa kissi Doop wan tem?

37. Philippus pikki: Effi ju tan bribi nanga ju hela hatti, so ju sa kissi; kaba di Sombre pikki, a takki, mi tan bribi Jesus Christus hemweh da Minini va Gado.

38. Kaba a meki di Wagen tan pi, kaba dem alla tu bassi a go na Watra, Philippus ko di Sombre va Moren Kondre, kaba a da hem Doop.

39. Teh dem komotto na Watra kaba, Jeje va Massra pulu Philippus tjarri hem go, kaba di Sombre no si hem morro; ma tog a holi hem pasi va wakka nanga Plessiri na hatti.

40. Kaba Philippus zikka na Asdod a wakka rombotto a preki di Evangelium na tulu Fotto teh a zikka na Zesarien.

CAP. 9.

1. Kaba Saulus tan holi va krassi, en va suku dem bribi Sombre va Massra, va killi dem en va penna dem, kaba a go na grang Domini;

2. A begi hem va a da hem Briffi va go na Damascus na dem Shulu va Dju, va teh a findi Sombre dissi de na di passi, va a kan tai dem Omi ko Mojeri, va tjarri dem na Jerusalem.

3. Kaba teh a kom klossubai na Damascus — Lukku! wan limbo kandea va Massra va Liba rombotto hem.

4. Kaba a kai na Grun wantem, kaba a jeri wan tongo takki na hem: Saul, Saul va hu heddi ju flakka mi?

5. Kaba a pikki takki: Massra, Ambeweh da ju? Massra takki, Miweh Jesus dissi ju tan flakka va augri hatti, a sa kom hebbi na ju va lembeh di Makka.

6. Kaba a takki nanga tremeh en nanga fredde, Massra, ondi ju keh va mi mussu du? Massra takki na hem, hoppo tan nappeh, go na dindru di Fotto; alla dem sa takki da ju, ondi ju sa du.

7. Ma dem Omi dissi de ko hem na di Passi, dem tan pi, dem panta augri, bika dem jeri wan Tongo, kaba dem no si wan Sombre.

8. Ma Saulus hoppo na Grun, kaba teh a jabri Ojo va hem, a no si wan Sombre, ma dem panja hem na Mau, dem tjarri hem na Damascus.

9. Kaba dri dagga Ojo va hem tappa, a no poli va si wan sondi, kaba a no jam a no Bebe.

10. Kaba wan Disciple bi de na Damascus, nem va hem Ananias, kaba Engel va Massra takki na hem, na wan feesi: Ananias! kaba a pikki takki; Massra mi de aki.

11. Massra takki da hem; hoppo nappeh go na di Paasi va Fotto dissi dem kali di retiwan, haksi na di hosso va Juda, na Saulu va Tarsen, bika a tan begi.

12. Bika a bi si na wan feesi wan Omi ko nem Ananias kom dindru na hem, dissi bi putta Mau na hem liba va a kissi Ojo va hem bakka.

13. Ma Ananias pikki: Massra! mi bi jeri na nuffu Sombre va di Omi, hu meni augri a bi du dem santawan va ju na Jerusalem.

14. Kaba dem grang Domini da hem tranga aki tu, va a tai tulu Sombre, dissi tan kali nem va ju.

15. Kaba Massra takki da hem, go ma — bika Mi bi meki hem da mi vo wan grang Worko sondi va mi, va a tjarri Nem va mi na dem Heiden, na dem Koning, en na dem Minini va Israel.

16. Mi sa sori hem hu menni penna a mussu jam va mi nem heddi.

17. Kaba Ananias go, A kom na di hosso, a putta Mau va hem na hem liba, a takki: Lobi Brarra Saul: Massra bi manda mi kom na ju; dissi ju bi si na Paasi teh ju bi kom aki, va ju kissi Ojo, en va ju kom fulu va santa Jeje.

18. Kaba djusnu sondi komotto na hem Ojo kuma kassika, kaba Ojo va hem kom limbo a tan si tulu sondi.

19. Kaba a hoppo a teki Doop, a teki janjam, kaba hem skin kom tranga baka, kaba a tan som dagga na dem Discipeln ala.

20. Kaba a begin va preki di Oto va Christus na dem Kerki, va hemweh da Minini va Gado.

21. Ma tulu Sombre dissi jeri hem, dem panta, dem takki,

da no hem dissi praija tulu Sombre na Jerusalem, dissi tan kali di Nem va Jesu, kaba va di heddi a bi kom aki, va a kissi tai dem va tjarri dem da grang Domini.

22. Kaba Saulus kissi tranga morro morro, a takki nanga tranga Tongo da dem Dju va dide hemweh da Christus.

23. Kaba som dagga na bakka dem Dju holi kruttu ko makandra va killi hem.

24. Kaba Saulus kom va sabi, va dem suku hem, kaba dem wadje hem na de dia en na neti na Dorro va di Fotto, va dem keh killi hem.

25. Kaba dem otro Discipel teki hem na neti va a passa dem Müri va Fotto, dem putta hem na wan Manda, dem sakka hem teh na Grun, dem meki a go.

26. Teh Saulus zikka na Jerusalem a tesi va meki Kompeh nanga dem bribi Sombre, kaba dem tulu fredde hem, dem no fia hem, dem no bribi, hem wan Disciple.

27. Ma Barnabas teki hem a tjarri hem na dem Apostelu, kaba a konda da dem, di sondi dissi bi miti hem na Paasi; hufa hem bi si Massra na Paasi — en ondi Massra bi takki da hem, kaba hufa a bi preki Nem va Massra Jesus Christus limbo limbo na Damascus.

28. Kaba a tan na dem na Jerusalem, a go wakka, kaba a preki Nem va Jesus Christus da dem Sombre sondro fredde.

29. Kaba a tan takki nanga dem Grike Sombre tu, ma dem bi de na hem bakka, dem keh killi hem no morro.

30. Ma teh dem Brarra jeri dide, dem tjari hem na Cäsarrien, kaba dem manda hem na Tarsen.

31. Na di tem di Gemeente habi Fri na di hele Judea, en na Galiläa, en na Samaria; dem gro morro morro, dem tan wakka na dindru fredde va Massra, kaba dem jam swüti preh na dindru santa Jeje.

32. Teh Petrus tan holi va wakka na Kondre, va preki Oto va Jesus, a kom teh na dem santawan, dissi tan libi na Lydda.

33. Kaba a miti wan Omi ala, dissi bi de ko Siki aiti Jari.

34. Kaba Petrus takki na hem, Aenea! Jesus Christus mussu meki ju kom bun, hopp tan nappeh; ju srefi meki ju beddi; so djusnu a hoppo a kom bun.

35. Kaba tulu Sombre dissi libi na Lydda en na Sarona, dem si hem, kaba dem tulu kom bribi na Massra.

36. Kaba wan Mojeri /: wan bribi Sombre :/ bi de na Joppen, nem va hem Tabea, hem bi du bunu worko na dindru Massra, a lobi va helpi dem poti Sombre.

37. Kaba na di marka a kom Sikki, kaba a Dedde, kaba dem bi wassi hem, putta hem dedde skin na Sula liba.

38. Kaba di Gamja bi de klossubai na Joppen kaba dem Discipeln sabi Petrus sai de, dem manda tu Sombre go na hem, va a bris va kom na dem alla;

39. Kaba Petrus hoppo a go ko dem; teh a zikka alla, dem tjari hem na Sula liba, kaba tulu Mojeri lombotto hem, dem holi kreh, dem sori hem dem saija, Ko Klossi, dissi di Tabea bi meki, teh a bi de ko libi.

40. Kaba Petrus jakka dem tulu na Dorro, a kai na Kni va hem na grun a begi, kaba a bila hem Feesi na di Deddeman, a takki; Tabea! hoppo weki, kaba a jabri hem Ojo; kaba teh a si Petrus a go sinda bakka.

41. Kaba a da hem Mau, a hoppo hem nappeh, a kalli dem santawan nanga dem Mojeri, a putta hem da dem, na dem Feesi libi libi.

42. Kaba tulu Sombre na Joppen kom jeri di Oto, kaba dem kom bribi na Massra.

43. Kaba Petrus tan wan bunu pisi na Joppen, a libi na Hosso va Simon dissi tan sirka Meti Kassika.

CAP. 10.

1. Wan Sombre libi na Cäsarien, nem va hem Cornelius, wa Heddiman va wan Loh Soldati dissi dem kali Welschman.

2. Hem da wan bunu Sombre, kaba a tan fredde Gado, nanga hem hele Hosso, kaba a tan da sondi na Poman, a tan begi na Gado initem.

3. Hem tan si na wan Feesi na limbo Dedia, na neni Üre mamantem, wan Engel va Gado dindra na hem Hosso, a takki na hem — Corneli!

4. Kaba teh a si hem Feesi, a panta, a pikki; Massra! ondiweh? a takki na hem; di begi va ju, nanga di bunu, va ju tan da sondi na Poman, dide bi kom na membre va Gado.

5. Va so; manda som Omi na Joppen va dem kom kali Simon Petrus.

6. Hem tan libi na Hosso va wan Sombre, dem kali hem Simon, dissi tan sirka Kassika, Hosso va hem de na Soutwatra sei, hem sa takki da ju, ondi ju habi va du.

---

1. L. *wan Heddiman*, falls nicht etwa eine sehr nachlässige Aussprache hier wiedergegeben wird; vgl. *wa hudu* 10, 39.

7. Kaba teh di Engel dissi bi takki na Cornelia bi go kaba, a kalli tu futtuboi va hem Hosso ko wan Soldati, dissi lobi Gado.

8. Kaba a kom da da dem tulu sondi, kaba a manda dem na Joppen.

9. Di otro Dagga teh dem bi de na Paasi kaba, dem zikka klossobai na di Fotto, Petrus subi go na Sula liba va begi, na siksi Üre.

10. Teh hangri kissi hem kaba, a keh jam, a kom kuma a flau.

11. Kaba a si Liba jabri, kaba a si wan sondi komotto va Liba na hem Feesi kuma wan bigi Klossi dissi bi tai na dem fo buka va hem, a sakka teh teh na grun.

12. Na di Klossi dindru, a si iniwan speri va Meti, dissi de na Tera, ko bitju, nanga Vool.

13. Kaba a jeri wan Tongo takki: Petrus, hoppo, killi, Jam.

14. Petrus pikki takki, no no, Massra, bika mi no bi jam so wan speri nassi sondi wandagga.

15. Kaba di Tongo pikki morro, a takki, di sondi dissi Gado bi meki hem limbo, ju no kali hem nasi.

16. Kaba di Tongo a jeri dri tron, kaba di sondi go bakka na Liba.

17. Teh Petrus membre di sondi na hem hatti, ondi di sondi keh takki dissi a bi si: lukku Sombre va Cornelius tan kom, dem hakkisi na di Hosso va Simoni, kaba dem bi de na Dorro buka.

18. Dem hakkisi effi Simon ko hem leti nem Petrus libi na di hosso.

19. Kaba teh Petrus tan membre di sondi so, en di Tongo dissi bi takki nanga hem, Jeje takki na hem: lukku! dri Omi tan suku ju.

20. Kaba a hoppo go na Basu, go ko dem, ju mussu bribi tru tru, bika mi bi manda dem.

21. Kaba Petrus go na Basu na dem Omi, dissi Cornelius bi manda na hem, a takki da dem: lukku da mi Unu tan sukku, Va so, unu takki da mi va ondi heddi Unu bi kom aki.

22. Dem Sombre pikki takki; Cornelius, di Heddiman va Soldati, kaba wan tru en leti Sombre, dissi habi bunu Nem na tulu Piple va Dju, hem bi kissi buka va santa Engel, va a manda kali ju va kom na hem Hosso, va a jeri buka na ju.

23. Teh Petrus jeri dide a kali dem na Hosso, kaba dem drummi na hem; Deh brokko Petrus hoppo nanga dem, kaba som Brarra va Joppen go wakka nanga dem.

---

7. L. *Cornelius*.
8. L. *konda da*.
17. Das erste *di sondi* ist zu streichen
20. L. *Kaba hoppo*.
22. L. zuletzt *va ju*.

24. Di otro dagga dem zikka na Cäsarien, kaba Cornelius tan lukku dem, a kali dem Sombre va hem Familie.

25. Teh Petrus kom na dindru, Cornelius kom miti hem a kai na Grun na hem futtu anbegi hem.

26. Ma Petrus hoppo hem a takki: hoppo nappeh, bika mi da wan Sombre tu.

27. Kaba teh a bi takki nanga hem a dindra kaba, a fineh hila Sombre, dissi bi kom sunta.

28. Kaba a takki na dem: Unu sabi dem no kussima, va wan Dju Sombre meli hem nanga Sombre va otro Piple, effi va dindra na dem hosso va Sombre dissi no Dju; ma Gado bi sori mi, va mi no mussu habi tjena vo wan Sombre.

29. Va di heddi mi no bi fredde, va kom na ju teh ju bi manda va kali mi. Wäe, nou mi baksi ju va ondi heddi ju bi manda kali mi.

30. Cornelius pikki: mi bi tan ko hangri fo Dagga (vo Gado hedde) teh na di Üri, kaba na neni Üri mi bi begi na mi Hosso, kaba lukku, wan Omi kom tan na mi Feesi, ko wan limbo Klossi.

31. Kaba a takki, Cornelius, Gado bi harka di begi va ju, kaba a bi membre, hufa ju tan da sondi na Potiman.

32. Va so, manda teh na Joppen, en meki dem kali wan Simon, ko nem Petrus, dissi tan libi na hosso va di Simon hem tan worko Kassika, hosso va hem tan na Soutwatra sei, teh hem kom, a sa takki buka da ju;

33. Kaba mi bi manda so djusnu na di srefi Üri, kaba ju bi du bun, va ju bi kom aki. Wäe! wi tulu de aki, na Feesi va Gado, va jeri tulu buka, dissi Gado bi takki da ju.

34. Kaba Petrus jabri hem buka a takki: Awa! mi kom sabi tru tru, va Gado no lukku na Feesi va Sombre;

35. Ma na iniwan speri va Piple, effi dem lobi Gado, en dem dissi du bun, dem de switti na hem.

36. Unu sabi bun va di Preki dissi Gado bi manda na dem Minini va Israel, va takki da dem va di Fri va Jesus Christus, dissi de wan Massra va tulu sondi.

37. Kaba di sondi pasa di hele Dju Kondre, a bi begin na Galilea, na bakka va di Doop dissi Iohannes bi preki.

38. Hufa Gado bi da na di srefi Iesus va Nazareth tranga ko santa Jeje, kaba a bi go wakka rombotto, a helpi tulu Sikiman, a meki dem kom bun, so srefi a jakka dem augri Jeje dissi bi de na Sombre, bika Gado bi de ko hem.

39. Kaba wi de Getuige (effi Takkiman) va di sondi tulu, dissi

hem bi du na Dju Kondre en na Jerusalem, Hemweh dem bi killi, kaba dem bi hengi hem na wa hudu.

40. Kaba dri dagga na bakka Gado weki hem, kaba Sombre kom si hem.

41. Ma no tulu Sombre kom sabi hem, ma na wi, dissi Gado bi kujeh na feesi, va wi kom takkiman, bika na bakka a bi hoppo na Dedde, kaba wi bi Jam, wi Bebeh ko hem.

42. Kaba a bi da wi buka, va wi go preki da Piple, va takki dem, bika Gado bi manda hem vo wan Kruttuman va dem libi Sombre, en va dem Deddewan.

43. Kaba va hem tulu dem Propheten bi skrifi, va tulu Sombre dissi bribi na nem va hem su kissi dasnotti va Pikado va dem.

44. Teh Petrus takki da dem di Oto jetti, lukku santa Jeje kai na liba va dem, dissi tan jeri di Oto.

45. Kaba dem bribi Sombre va Dju, dem dissi bi kom ko Petrus, dem bila tanfuru teh dem si, va dem Heiden srefi bi kissi di santa Jeje tu.

46. Bika dem jeri hufa dem tan takki, en hufa dem hoppo nem va Gado.

47. Kaba Petrus pikki takki: Ambeh sa tappa di Watra morro, va dem Sombre no sa kissi Doop, bika dem bi kissi santa Jeje kaba, kuma wi.

48. Kaba a takki, va dem sa kissi Doop na nem va Massra; kaba dem begi hem va a tan som Dagga nanga dem.

CAP. 11.

1. Kaba dem Apostel dissi libi na Dju Kondre, kom jeri va Heiden bi teki Oto va Gado tu.

2. Teh Petrus kom na Jerusalem, dem Apostel va Dju buja nanga hem.

3. Dem takki; kaba ju bi dindra na dem Omi dissi no habi di Kotti, en ju bi jam ko dem.

4. Kaba Petrus begin va Konda da dem tulu sondi, a takki.

5. Teh mi bi de na dindru Fotto na Joppen, kaba mi tan begi, kaba mi She komotto na mi, mi si wan sondi va Liba, kuma wan bigi Klosso, sakka na mi Feesi teh na grun;

6. Na di Klosso dindru, mi si iniwan speri va Meti libi-libiwan, ko Vool, ko Betju;

7. Kaba mi jeri wan Tongo takki: Petrus, killi Jam.

8. Mi pikki: No, no Massra, bika mi no bi jam so wan speri nassi Janjam wandagga.

9. Ma di Tongo pikki va tutron va Liba: di sondi dissi Gado bi meki hem limbo, ju no kali hem Nassi;

10. Kaba di sondi kai vo dri ton, na bakka mi si di Klosso nanga di sondi dissi bi tai na dindru, subi go na Liba bakka.

11. Kaba lukku! dri Omi bi de na di srefi Dorro buka na dissi dindru mi bi de, kaba Cornelius va Cäsarien bi manda dem.

12. Kaba Jeje takki da mi, va mi mussu go nanga dem, kaba mi mussu bribi tru tru; kaba sikkisi Brarra go ko mi, teh na hosso va di Omi.

13. Kaba a konda da wi, hufa a bi si wan Engel kom na hem hosso na feesi va hem, kaba di Engel bi takki da hem; manda Sombre na Joppen, meki dem kali Simon nanga nem Petrus.

14. Hem sa takki da ju di Oto hufa ju kan findi libi na Gado, nanga tulu Sombre va ju Hosso.

15. Kaba teh mi begin va takki di Oto, lukku santa Jeje kom na dem liba, leti leki na wi, na fossutem.

16. Kaba mi kom membre di buka va Massra, teh a takki, Johannes bi da Doop ko Watra, ma Unu sa kissi Doop ko santa Jeje.

17. So va Gado bi da dem di sondi so bun leki na wi, di wi tan bribi na di Massra Jesus Christus, Ambeh da mi? va mi sa poli va tappa Gado.

18. Teh dem jeri so, dem krabuka pi, kaba dem takki grang tangi na Gado, dem takki: Va so, Gado bi da na dem Heiden tu, va bila libi en va findi libi na Gado.

19. Kaba dem bribi Sombre dissi bi praija va di penna dissi bi miti dem, dem go wakka (dem zikka teh na Phönicien, Cypern en Antiochien) dem no takki di Oto na otro speri va sombre leki na Dju wawan.

20. Kaba som bi de na dem mindri, dissi bi Sombre vo Cypern en Cyrenen, dem tan takki nanga dem Griks-Sombre, dem preki Evangelium va Massra Jesus.

21. Kaba Mau va Massra bi de nanga dem, kaba wan bigi hipi kom bribi na Massra.

22. Kaba di Gemeente na Jerusalem kom jeri di Oto, hufa dem Griksman kom bila libi, kaba dem manda Barnabam va a go ala teh na Antiochien.

23. Hem, teh a zikka ala, a si di bigi worko va Gado, hem

hatti fili switi preh; Kaba a takki a vermane dem va dem tan na Massra, nanga trutru hatti.

24. Bika hem bi de wan tru en leti Sombre, bribi nanga santa Jeje bi de ko hem, kaba wan bigi hipi Sombre bi wakka na Paasi va Massra.

25. Kaba Barnabas go teh na Tarsen va sukku Saulum bakka;

26. Kaba teh a findi hem, a tjarri hem na Antiochia, kaba dem tan na di Gemeente wan hele Jari, dem tan leri hila Sombre; Va di heddi dem kali dem Discipel fossu na Antiochia, Christen-Sombre.

27. Na di srefi tem som Propheten va Jerusalem, kom na Antiochia.

28. Kaba wan va dem ko nem Agabus hoppo na dem mindri, a tan takki na Prophetenfaasi, va wan bigi hangritem sa kom na di hele Mundu, di sondi bi kai teh Kaiser Claudius bi tiri Kondre.

29. Ma dem Discipel meki barki ko makandra, va dem moksi Moni, so leki iniwan poli va da, va manda dide na dem poti Brarra dissi libi na Judea.

30. Kaba dem du so, dem manda di so neti nanga dem grang Sombre va Gemeente en nanga Barnabas en nanga Saulus.

CAP. 12.

1. Na di srefi tem Koning Herodes putta Mau na Sombre va Gemeente, va penna dem.

2. Kaba a killi Jacobus, brarra va Johannes, nanga Lefanje.

3. Kaba teh a si di sondi kai bun na dem Dju, a holi va du morro so, kaba a kissi Petrus tu, leti na di tem, teh dem jam switti Bredi.

4. Teh a kissi hem kaba, a putta hem na Dungruhosso, a da hem abra na dem Soldati va dem holi wadje na Dungruhosso. Kaba a bi membre va putta hem na bakka va dem grang sondi, na Feesi va Grang sombre va Piple, va dem kruttu hem.

5. Kaba Petrus tan na di Dungruhosso; Ma di Gemeente tan holi va begi na Gado sondro va kaba, va hem heddi.

---

30. L. *di sondi da dem g. S. v. Gemeente nanga B.*

6. Kaba teh Herodes bi keh putta hem na na Feesi va dem, di srefi Neti, Petrus drumi na mindri va tu Soldati dissi holi wadje, a bi tai ko tu Ketting, kaba dem Wadjeman de na dorro buka.

7. Kaba lukku! Engel va Massra kom na hem, kaba wan Kandea tan sende na di Kammera va Dungruhosso, kaba a nakki Petrus va weki hem, a takki: hoppo safri, kaba dem Ketting pulu na hem Mau — kai na Grun.

8. Kaba Engel takki na hem, bisi ju Klossi na Skin, en putta dem Sapatu va ju Futu, kaba teki di bigi Areen-Jakkiti tappa ju Skin en kom flakka mi.

9. Kaba a du so, kaba Engel go na Dorro, kaba Petrus flakka hem, a no sabi va a de wan tru sondi va di Engel, bika a tan membre da wan sonja.

10. Kaba dem tu passa di fossu, en di otro Wadje, dem Zikka na di Dorro va Feru so so, dissi de na sei va go na Fotto, hem kom jabri va hem srefi, kaba dem passa, dem wakka wan paasi vo Fotto, na bakka Engel komotto na hem.

11. Teh Petrus kom va sabi hem srefi a takki: Awa! mi sabi trutru va Massra bi manda wan Engel, a bi kibri mi va Mau va Herodes, en na tulu, dissi tan lukku va killi mi.

12. Kaba teh membre va hem kom limbo bunbun, a zikka na di Hosso va Maria, mama va Johannes, dissi dem kali Markus, ala hila Sombre bi de ko makkandra dem tan begi.

13. Teh Petrus tan nakki Dorro va di hosso, wan Mojeri futuboi kom va harka, Ambeh sei de, nem va hem Rodeh.

14. Teh a jeri tongo va Petrus, a no jabre Dorro va preh heddi, kaba a Kuleh takki da dem Sombre, Petrus sei de na Dorro buka.

15. Ma dem takki na hem; ju Lau, ma di Mojeri tan fia, a takki tru, ma dem pikki: somtem da Jeje va hem;

16. Kaba Petrus tan nakki Dorro no morro; kaba dem jabre Dorro, dem si da hem srefi, kaba dem panta augri.

17. Ma a da dem marka ko Mau, va dem krabuka, kaba a konda da dem, hufa Massra pulu hem na Dungruhosso, a takki; Unu go takki da na Jacobus ko dem otro Brarra; kaba a komotto a go tan na wan otro Gamja.

18. Dedia jabri, no wan pikin trobi kai na dem Wadjeman va Dungruhosso va Petrus heddi, hufa hem bi kommotto;

19. Ma teh Herodes bi manda va teki hem, kaba dem no findi

---

6. L. *hem na Feesi.*

8. L. *na ju Futu.*

11. L. *en va tulu.*

hem, a meki dem pulu dem Wadjeman va tjarri dem go. — Kaba hem kommotto na Judea a go tan na Cäsarien, ala a bi habi worko.

20. Bika a membre va Feti nanga dem va Tyro en Sidon, kaba dem tulu kom na hem, dem tan begi Fri, bika Kondre va dem mussu libi va Kondre va hem, /bika hem da Koning./

21. Kaba na wan dagga Herodes bisi hem hansem Koning Klossi, a go sinda na hem Koning Stulu, a holi wan takki na Piple.

22. Kaba Piple takki ko tranga tongo dem pikki: dide da tongo va Gado, ma no va Sombre;

23. Kaba so djusnu Engel va Gado fum hem va di heddi, bika a no bi da di nem na Gado, kaba Bitjù jam hem teh a dedde.

24. Kaba di Buka va Gado tan gro morro morro.

25. Kaba Barnabas ko Saulus kom bakka na Jerusalem, dem teki di Presenti dissi dem bribi sombre va di Kondre bi da, va prati da dem poti Brarra, kaba Johannes ko nem Markus go ko dem.

CAP. 13.

	1829.
1. Kaba na di Gemeente na Antiochien, dem Propheten en Leriman bi de; da Barnabas ko Simon, dissi dem kali Niger, ko Lucius va Kyrenen, ko Manahen dissi dem bi Kilja nanga Herodes ko Saulus.	*1. Ma na da gemeente na Antiochia som propheten en leriman ben de; namlyk Barnabas, en Simeon, dissi dem kali Niger toe, en Lucius vo Cyrene, nanga Manahem, dissi dem ben kweki nanga grangman Herodes, en Saulus.*
2. Kaba teh dem holi worko va Massra nanga begi, na tulu faasi, santa Jeje takki: Unu putta Barnabas ko Saulus na di worko awa, va dissi heddi mi bi kali dem.	*2. En teh dem ben dieni gi Masra, dem tan sondro vo jam, santa Jeje takki gi dem: Oene senni Barnabas en Saulus na da worko, na dissi mi ben kali dem.*
3. Kaba dem kreh begi na Massra, dem putta Mau na dem liba, dem meki dem go.	*3. En teh dem ben tan sondro vo jam, dem begi Gado, dem poetti han na dem heddi tappo, dem mekki dem go.*

4. Teh santa Jeje bi manda dem go kaba, dem kom na Seleucia, dem wakka nanga Shippi teh na Cypern.

5. Teh dem kom na di Fotto Salamin, dem preki Oto va Gado na Kerki va Dju, kaba dem bi habi Johannes va futuboi va dem

6. Kaba teh dem wakka di Prati dorro, dem kom na di Fotto Pafos, dem miti wan Dju, dissi de wan krukutu Prophet, a holi Botjeri worko tu, hem nem Bar-Jehu.

7. Hem bi de na Sergio Paulo, hem da wan krutuman, kaba da wan kuniman, a kali Barnabam en Saulum kom na hem, bika a hangri va jeri Oto va Gado.

8. Ma di Aseman Elymas tan tappa dem, a bringa va di Krutuman no mussu bribi na di Oto va Gado.

9. Ma Saulus dissi ha nem Paulus tu, fulu ko santa Jeje, lukku hem;

10. A takki, O! ju Minini va Djabo, fulu nanga augri trikki en Adjabre faasi, ju de wan fetiman va tulu reti sondi, ju no kaba va poli dem, dissi keh wakka da reti pasi va Massra.

11. Kaba lukku Mau va Gado tango kom na ju liba, kaba Ojo va ju tan go tappa, ju no sa Sonn wan bunu pisi tem; kaba so djusnu Ojo va

4. En so, leki santa Jeje ben senni dem, dem kom na Seleucia, en vo dapeh dem go nanga shippi na Cyprus.

5. En teh dem kom na da fotto Salamis, dem preki tori va Gado na djoekerki. En dem ben habi Johannes Marcus toe nanga dem, va dieni dem.

6. En teh dem wakka da heele eilandi dorro kaba teh na da fotto Paphos, dem finni wan tofreman en falsi prophet, wan djoe, hem neem Bar-Jehu;

7. A liebi na hosso vo grangman vo da kondre, Sergius Paulus, wan koenni en reti somma. Hem kali Barnabas en Saulus na hem, a hangri, va jeri tori va Gado.

8. Ma Elimas da tofreman (bikasi dissi neem a ben habi toe,) wanni tappa hem, a feti, va grangman no moesse briebi na Gado.

9. En Saulus, dissi dem kali Paulus toe, ben foeloe va santa Jeje, a gi hem tranga hai, a takki:

10. O joe pikien va didubri, joe de foeloe va kori en va ogri trikki, joe de wan feiand va alla retisanni, joe no wanni kaba va tappa da reti pasi va Masra?

11. Va da heddi loekkoe, han va Masra de kom na joe tappo, en joe hai sa tappa, va joe no sa si son wan piesi tem. En so joesnoe dongroe fadom na hem tappo; a

11. L. *ju no sa si Sonn.*

hem kom dungru, a no poli si a suku Sombre dissi tjari hem.

12. Teh di otro Sombre si di sondi, a kom bribi, a kom bila tanfuru va di Oto va Massra.

13. Teh Paulus ko dem Sombre va hem, hoppo nanga Shippi na di Kondre, dem go na Perge na Kondre Pamphylia, ma Johannes komotto na dem, a go bakka na Jerusalem.

14. Dem komotto na Pergen, dem kom na Antiochia na dindru Kondre Pisidia, dem go na Kerki va dem na wan Sabba, dem go sinda.

15. Teh Kerki va dem kaba; dem manda grang Sombre na dem; dem takki: Unu lobi Brarra, effi Unu keh takki? Unu keh vermane Piple, Unu takki.

16. Paulus hoppo nappeh wan tem, a da dem wan marka ko Mau, a takki: Unu Omi va Israel, di unu lobi Gado, unu harka.

17. Di Gado va di Piple, dissi bi kuje dem Tatta va wi, teh dem bi libi na Kondre Egypten, kaba a bi pulu dem ko tranga Mau na di penna va dem.

18. A bi tjarri dem Votentin jari nanga Passienzie na di paasi va dem.

19. Kaba a poli seben Piple na Kondre Canaan, a prati

wakka rombotto, va soekoe somma, dissi tjarri hem na han.

12. Teh grangman si da tori, a kom briebi, en a tron foeroe vo da tori va Masra.

13. En Paulus nanga dem somma, dissi ben de nanga hem, dem hoppo na Paphos, dem go nanga shippi na Perge, na Pamphyliakondre. Ma Johannes Marcus plattie nanga dem, a tron bakka na Jerusalem.

14. Ma dem passa Perge, dem kom na Antiochia na Pisidiakondre. En na sabbadeh dem go na djoekerki, dem go sidom.

15. Teh dem lesi wan piesi va wett en dem prophet kaba, dem grangsomma va kerki senni bodschap, va takki gi dem: Oene brara, effi oene habi wan woord vo wan vermaning gi piple, wae, oene takki.

16. En Paulus hoppo, a gi dem marki nanga han, a takki: Oene somma va Israel, nanga oene allamal, di oene fredde Gado, oene harki.

17. Da Gado va dissi piple va Israel ben kali dem tatta va wi, a ben hoppo da piple, teh dem ben liebi na Egypten nanga pinna, en nanga hem tranga han a ben tjarri dem komotto na da kondre.

18. En vertig jari a ben habi pasiensie nanga da fasi va dem na woestein.

19. En a ben killi seben piple na Canaan, a plattie kondre

15. L. *dem grang Sombre manda na.*

di Kondre da dem nanga Doblo.

20. Na bakka a da dem Kruttuman Vo-hondro ko Feifitenteni jari, teh na di marka va Prophet Samuel.

21. Di tem dem begi va wan Koning, kaba Gado da dem Saul; Minini va Kis, wan Omi va Bongor a Benjamin, a tiri Kondre Votentin jari.

22. Teh a pulu hem, a putta David da dem va wan Koning, va hem a tan takki: Mi bi findi na David wan Omi, dissi de leti leki mi hatti keh, hem sa du tulu Keh va mi.

23. Va di Siri va hem Gado pramüsse va dem bi sa pali Jesus, va wan Helpiman va Piple va hem.

24. So srefi Johannes bi preki fossu dem Piple va Israel, va dem bila libi, en va dem kissi Doop, bivo Helpiman bi begin.

25. Kaba teh Johannes bi du hem worko kaba, a takki, Mi no hem, dissi Unu tan membre, ma lukku a tan kom na mi bakka, kaba mi no zikka vo lussu dem Sapatu na hem Futu srefi.

26. Unu Omi lobi Brarra — Unu Minini vo Bongo va Abraham kaba dem va unu, di unu tan fredde Gado, da Unuweh dem bi manda di buka, va unu findi helpi.

27. Dem Sombre dissi tan

va dem gi dem tatta va wi nanga doblo.

20. Na bakka a ben gi tem kroettoeman fo hondro nanga feifitentien jari, teh na prophet Samuel.

21. Sinse da tem dem ben hangri va kissi wan koning; en Gado gi dem Saul, pikien va Kis, vo famili va Benjamin, hem tieri dem fotentien jari.

22. En teh Gado poeloe Saul kaba, a poetti David vo koning na dem tappo, vo dissi hem srefi takki: Mi ben fiuni David pikien va Jesse, wan somma dissi de so, leki mi hatti hangri, hem sa doe alla wanni va mi.

23. En Gado ben meki, so leki hem ben pramissi, va dem pikien va David ben gebore Jesus, vo wan helpiman gi Israel.

24. En bevo hem ben hoppo na dem mindri, Johannes ben preki fossi gi da heele piple va Israel da doop vo tron liebi.

25. Ma teh da liebitem va Johannes passa kaba, a takki: Sanni oene membre, hoesomma mi? Mi no Christus; ma loekkoe, a de kom na mi bakka, dissi mi no fitti srefi, va loessoe soesoe na hem foetoe.

26. Wae, oene somma en brara, di oene de pikien vo famili va Abraham, so menni va oene fredde Gado, na oene Gado senni da tori vo da helpiman.

27. Bikasi dem, dissi liebi na

---

21. L. *va Bongo va B.*

libi na Jerusalem, nanga dem heddiman va dem: va di heddi, dem no sabi hem; dem no sabi Oto va dem Propheten dissi dem tan lesi na Sabba va dem, dem bi meki buka va dem Propheten kai leti.

Jerusalem, nanga dem grangsomma va dem, sofa dem no ben sabi hem dem no sabi tongo vo dem propheten, toe dissi dem lesi na alla sabbadeh, so dem ben meki nanga da kroettoe va dem, va alla takki (va dem propheten) kom foeloe.

28. Kaba dem no findi wan leti va killi hem, ma tog dem begi Pilatus va a killi hem.

28. En, alwassi dem no ben finni na hem wan missi, va killi hem, tog dem ben begi Pilatus, va killi hem.

29. Kaba teh dem du tulu sondi na hem, so leki buka va hem tan takki, dem teki hem henge hem na wan Hudu, kaba dem putta hem na wan Gräbbi;

29. En teh dem ben doe allasanni kaba, dissi boekoe ben takki, dem poeloe hem na kruis, poetti hem na inni grebbi.

30. Ma Gado bi weki hem bakka na Dedde.

30. Ma Gado ben weki hem na dedde;

31. Kaba a bi sori hem srefi nuffu Dagga na dem, nanga dissi a bi lobbi vo wakka go na Galilea, en na Jerusalem, demweh de Takkiman va di Oto na dem Piple.

31. A ben sori hem noeffe deh na dem somma, dissi ben wakka nanga hem vo Galilea teh na Jerusalem; en dem dissi, de getuige va hem na piple.

32. Kaba wi tu, wi tan preki da Unu di pramüssi, dissi dem Tatta va wi bi kissi.

32. So srefi wi toe de meki oene sabi da pramissi, dissi dem tatta va wi ben kissi,

33. Kaba di pramüssi kai leti da wi ko dem Minini va wi, bika a bi weki Jesus na Dedde, so leki Psalmbuku takki, ju da mi Minini, bika tideh mi bi pali ju.

33. Va Gado ben meki da pramissi kom foeloe na wi, di wi de pikien va dem, en di a ben weki Jesus na dedde. So leki da twede Psalm takki toe: Joe da manpikien va mi, tideh mi ben generere joe.

---

29. L. *so leki buku va hem.*

II.

Sprachproben aus dem Anfang der 80er Jahre des vorigen Jahrhs.

[Am 1. Febr. 1882 schrieb mir Herr J. KERSTEN dass die Herrnhuter in Ganzee (an der Suriname) einen ziemlich gebildeten Schullehrer hätten, DANIEL IJVERAAR, der selbst ein geborener Saramakkaneger und des Holländischen mächtig wäre. Am 2. Sept. 1882 schickte mir Herr K. Aufzeichnungen (Wörter und Texte) von diesem D. IJ., die aber der Übersetzung ermangelten. Herr C. RAATZ, Herrnhutermissionär im Buschland, der die Saramakkasprache verstand und auch sprechen konnte, erkannte, abgesehen von der etwas ungleichmässigen Schreibung, die Richtigkeit dieser Aufzeichnungen an. Von ihm selbst rühren einige her die am 3. Okt. 1882 an mich abgingen. Endlich erhielt ich durch Herrn K. unterm 20. Febr. 1883 eine neuerliche Niederschrift von D. IJ., welche die schon mitgeteilten Texte mit beigefügter Übersetzung wiederholte. Ich gebe sie in ihrem ganzen Umfang und ganz unverändert wieder und lasse eine Reihe von Wörtern vorhergehen die nur in der ersten Sendung enthalten waren und die ich übersetze. Den Schluss bildet das von RAATZ Mitgeteilte.]

womi [Mann], *womi-mie* [Sohn], *hedi-wiwie* [Haupthaar], *jesi* [Ohr], *wojo* [Auge], *noesoe* [Nase], *boeka* [Mund], *tanda* [Zahn], *toonso* [Gehirn], *maoe* [Hand], *hoenja* [Nagel], *miendja* [Harn], *bandja* [Seite], *bonoe* [Knochen], *tiepa* [Eingeweide], *matoe* [Wald], *paoe* [Baum], *lio* [Fluss], *moendoe* of *goonliba* [Welt], *pali* [gebären].

Vertaling der onder geschrevene woorden in Hollandsch.

sembe ook wel *sombe*	mensch.
mie, *mininie*, *pikimie* [lies *pikinie*]	kind, klein kind.
moejee-mie	meisje.
moejee	vrouw.
hedi	hoofd.
hedi-wosoe	de voorzijde van eene woning.
hedi-kieki	de oorsprong van eene kreek.
hedi-boto	tegenover de stuurzijde van eene boot.
hedi-se	aan het hoofdzijde.
tongo-pau	hout van de tong.

gangaä	hals.
sikien	ligchaam.
koele	galopeeren.
beë	de buik.
bhebhe	roodachtig.
bhebhe	dringende nood.
goonliba	de wereld.
geesinei	het schijnt, het lijkt, het komt voor.
wan moejee koa Keebenti	het schijnt, dat eene vrouw op Keebenti komt.
Keebenti	een dorp, naam van eene plaats.
Djanta oemi	plonkster.
Olele Olele	heerlijk, uitroep van vreugde.
gaansembe	de Oude menschen.
mato	raad eens.
tongonie	laat hooren.
a poe jen	het spruit een beetje (dus men moet raadt wat een beetje uitspruiten).
oe ko sai de	wij waren daar.
jei	hoor.
kwien	ik ploeg en zwoer.
zoin	gij zuipt.
phelele	klaarheid.
(p)heen	hij, hem, pers. voorwoord [das würde nur zu *heen* passen].
panka	loop op springede wijze.
tango	weggaan.
koemoetoe	uitgaan.
tona	wederkeeren.

Te weten.

Dat de Saramaccaansche taal alleen door de Saramacaners gesproken wordt, eenigzins door de Matoearij boschnegers met verandering aan tongval of toonval. Deze taal schijnt niet uit te sterven. Men heeft opmerking gemaakt en met waar, dat deze taal sedert honderd jaar geleden vele ontwikkeling heeft gehad. Zij heeft eigenaardige spreekwijze, bij v. de groetenis van de schoonzoon aan de schoonvader. Sz. *Tijo odi.* Sv. *Tangi njoema.* Als ook de schoondochter *Tija odi.* Schmoeder *Tangi weñje*, en dat wordt zeer langzaam en

beleefd uitgesproken. Aan particuliere menschen wordt dat in 't kort gedaan. De woorden ondergaan geen meervoud. De letter *r* ontbreekt in de meeste woorden of geheel. In woorden waar die zich bevindt wordt uitgesproken als *l*, b. v. *wata*, het zou zijn *watra* in de regte negerengelsche taal, in het Hl. *water*; *lio* in 't neg. *riba*, in 't Hol. *rivier*, enz.

Spreekwoorden met verklaring
[in der ersten Sendung: Spreekwoord (*Nongo*)].

De gaansembe taki: fisi pasa masoewa, a go a hedi kieki.

[Sprichw. 193 bei Wullschlägel: Fisi pasa masoewa, da now joe seti hem.]

De Oude zegt: als de visch voorbij de net is, dan gaat zij naar de oorsprong der kreek (het is: Als het geluk u voorbij is, gij krijgt het niet meer).

De gaansembe taki: Di sondi di ta kie Abo, a de na Abo gogo.

De Oude zegt: de oorzaak van den dood van Abo ligt daar in zijn huis (uw eigen schuld is uwe nood).

De gaansembe taki: Tidei wiwie kai a wata, a no tidei a ta poi.

[Sprichw. 693 bei W.: A no tidèi wiwiri fadóm na watra, a no tidei a de pori; sehr verbreitet, lautet z. B. auf Tabago (briefl. Mitt.): A same tem bush faddung ar water, no same tem yah ratten.]

De Oude zegt: heden vallen de bladeren in het water, en bederven terstond heden niet (het kwaad wordt vroeg of laat beloond).

Papa taki: Agama goede goede, Agama dodo boiwe.

[Sprichw. 2 bei W.: Agamá taki: hesi hesi boen, safri safri boen toe; Christaller Tshi proverbs 622: O̱bosomaketew se: ntem ye [na] ogõm ye (das Chamäleon sagt: Raschheit ist gut und Langsamkeit ist gut).]

Het papa volk zegt: langzaam, maar vooruit.

Papa taki: Mi ta kwien, i ta zoin.

[*Ajonoe phelele*; so nur in der ersten Sendung, unübersetzt.]

Het papa volk zegt: ik ploeg en gij zuipt.

Gezang in 't danzen.

Geesinei,	Het schijnt,
Wan moejee koa Keebenti,	Eene vrouw komt op Keebenti,
Oefa voe kai-en?	Hoe is haar naam?
Gadoe Adeeilau?	God in 't danzen? (zoodat men gek wordt van vreugd?)
A zewe ne sa go?	Zal voor haar naam ontbreken?
Mi kai-en taa gogo ta tombi;	Ik heet haar: Beweegmakende delieer,
A fika a baka hezee wolo van Selena,	Het hangt van achter, Heerlijke Selena!
Kongo koti koemoe a jai boeka	Komt laat ons koemoe gaan plukken voor nieuw jaar,
A wei koto voe oe go	Zij kleedt zich met 't kreet (rok) aan om te gaan,
Koto fiti Kizee-Vamingo	Kreet past haar als Kizee-Vamingo,
Deei fiti lobbi ma.	Zamen wand'len gaat beminden wel.

Djanta oemi!	Mijn plonkster!
M manda wan boeka kaai;	Ik heb U laten roepen;
I mati a taki da mi.	Uw vriend heeft mij niet gezegd.
A moo bete dai seepi taki	't Is beter dat gij mij zelf zegt
M go si Bakoema misi wei koto zëee.	Ik heb Dame uitgedost zien.
M taä, Misi Bakoema,	Ik vroeg, Lieve Dame,
Oefa i doe i ta wei di koto zo?	Hoe doet gij om zoo net te klee'n?
M ma katja waka!	Deftige loopster!
Mati a komedi!	Valias-maakster!
Moejee mi lobbi i Okee!	Vrouw, ik heb u hartelijk lief.

Olele Olele, Pana-tjoeli-Gomboo	Heerlijk, Heerlijk, Pana-tjoeli-Gomboo (een naam van een man)
Go pisai na Aloekoe tako;	Komt van het zingen uit Aloekoe (dorp)
Di tjaka a gaama mie maoe	't beltje, in handen des landvoogds kind,

A zeti lafoe a paaja waa	Met lachende gezigt, doet de wangen spreiden
Lota koe folo.	Lota als bloem (dat is, huidvlekken in 't gezigt opkomen en verdwijnen, en bij sommigen voor eene schoonheid worden gehouden) [1])
Di koosoe mi tjako a lobbi fesi!	Die pantje die ik u gegeven heb! (of waar is de pantje, die liefde gewaad?)
A zanzan koema moejee koe a paki	Vrouw, met apakki op 't hoofd, (apakki, of kalabas met deksel)
Oe ze i nango faka i manoe baka?	Waar gaat gij achter uw man dan heen?
Mi kai mi lobbi	Vrouw lief, ik roep u!
Mi lobbi a jei a bia gaadaa.	Mijn beminde hoort, en keerde zich om.
Moejee koea paki!	Vrouw met a pakki!
M ma a gbado karoe pende wangaa.	Vrouw, met bont gesnei als koorn versieren! (gesneden aan de dijen der vrouwen als versiersel gehouden)
Mati kammaba	Vrouw met kammaba!
Moejee koti nee koosoe basoe;	Vrouw, heb gij dit met uw kleed bedekt?
M ma Totoe-Beë!	Vrouw, met Totoe-Beë (een soort van oorring)
Santo ta pie mama vo woto daoe.	Santo, gij zoekt voor ons daardoor groot opstand.

Deze laatste gezang kan niet woordelijk vertaald worden, daar de zinnen ingetrokken zijn. Deze moest verklaart of vertaald worden naar de bedoelingen der zinnen. (De hier opgeteekende gezangen zijn meestal voor liefde gebruik). Het laatste regel van het laatste gezang schijnt dit, dat iemand tusschen het gesprek van den man en die vrouw kwam, en hem waarschuwd voor het gevolg van zulk verkeer met de vrouw eens anderen.

---

[1]) Diese Erklärung stimmt fast wörtlich zu der von Focke gegebenen.

Fabel (*kontoe*) of Raadsel.

Vr. *Mato?* Ant. *Tongonie!*

Vr. Raad eens? Ant. ja, laat hooren.

Vr. *A poe jen?* Ant. *bakoeba bondji.*

Vr. Het spruit een beetje. Ant. bananen tros uit den stam.

Vr. *Sako sako?* Ant. *Wiwie kaba a pau hedi.*

Vr. Het ziet schraal uit. Ant. boom zonder bladeren.

Oe ko sai de. Boeboe go si wan wata pheen, we di gwamba ko kisi ën, voe di de baka a go kai koesai, a taki, ko mo [*mee?*] *oe go twe wata kisi fisi en de go begien twe wata. En boeboe teki koeja en a taki, fisi de koe fisi a de a boenoe! fisi de koe fisi a de a boenoe.*

Toe wij daar waren, het geschiedt, dat de Tijger een zwamp zag, hij dorst naar roof, en ging de hert roepen, en zegt: kom laat ons de zwamp uitdroogen om visch te vangen en zij gingen het water uitgieten. En de tijger nam een karabas en zegt: visschen zijn er of niet, het is goed! visschen zijn er of niet, het is goed.

We te di wata ko kaba, en di a si fisi a de, a naki koesai, ba bigidi kie en a njam toe fia. En di oe sai de moo gwamba ko kisi ën, en a go kai Mbata taa mee mi koei go kisi fisi. En a taki naze oe nango? En a ta mee mi koei go kisi fisi na wan peti wata. En de tee pasi en de go na di koti wata. En boeboe tee koeja nomo en a hiti wata moo: Fisi de koe fisi a de a boenoe [hier stand in der ersten Niederschrift noch: *en a tona hiti moo, fisi de koe fisi a de, a boenoe.*]. *En Mbata taki, tio, da mi koeja toe.*

Toen het water uitgedroogd was, en zag dat er geene visschen in zijn, slaat de tijger den hert met een vielsslag dood en eet hem op. Het geschiedt daarna dat hij weer hongert, en ging wildezel roepen: laat ons vischen gaan vangen. Wildezel zegt: waar heen? De tijger zegt: laat ons naar eene zwamp gaan visschen. En zij namen vervolgens den weg naar die zwamp. De tijger nam de kalabas en begint het water uit te droogen: Visschen zijn er of niet, het is goed. En wildezel zegt: oom, geef mij ook de kalabas.

We di fa de bi ta hiti di fosoe wata, boeboe koe koesai, Mbata bi saide ta jei de. En Mbata tee koeja toe, en a taki: fisi de koe

Toen de tijger met den hert, het eerste water uitdroogde, was aldaar de wildezel digterbij schuilende en hoorde ze. En de

fisi a de, a boen. Ma tio, we di da mi jei so toe a boenoe. Ma di na mi jei so a boenoe; da a ta twe wata. En di wata ko kaba, Mbata koemoetoe pheen, di a sabi taki hen tio tango kie ën, [hier stand in der ersten Niederschrift noch: *en di a wata dee,*] *a koemoetoe djombo pheen plan panka panka koele go pheen.*	wildezel nam de kalabas, en zegt: visschen zijn er of niet, het is goed. Daar ik gehoord heb: het is goed; het water uitgietende. Toen het water uit was, ging wildezel uit, wetende dat zijn oom hem zou willen dooden, ging weg op een draaf springende heen.

AANMERKING.

Het woord *pheen* wordt uitgesproken als *feen.* Hieronder nog: *tiepa* (ingewanden) *mie* (kind).

Hierbij verzoek ik zeer beleefd zoo dit stuk zal kunnen gedrukt zijn, mij eene kopie van te willen op zend.

Nu hartelijke gegroet

Uw bereedvaardige dienaar

D. P. IJverraar

Thans onderwijzer op Bersaba in Surinaam den 27 Januari 1883.

[Mitt. von C. Raatz].

[sur.$_1$ NE.]	[sur.$_2$ NE.]
Odi Masra!	*Odi Masra.*
Masra mi taki joe adjosi.	*Masra mi nango.*
Joe wani leri skrifi?	*Mi ke leri skrifi* [ist die Antwort].
Mi sa go na riba.	*Mi nango na lio.*
Wi habi foeloe moen tidei.	*Wi habi foeloe riba tidei.*
Dem soema singi moi na kerki.	*Dem sombe kandá hanso na kerki.*
Te kaka bari dan mi go wei.	*Te gania kanda da mi nango.*
Potti da pleti na tafra tapo.	*Boetá di prabi na tafra riba.*
Foeloe Saramaka soema liebi na hopo sei.	*Hia Saramaka sombe liebi na riba sei.*
Kom na mi diaso.	*Kom na mi akí.*
No ronwei, ma tan.	*Na koelé, tan de.*

Mi kom bai nai-nai.
Fa da ananzi bigi.
Fa da hoso moi.
Da nefi.
Da hoeroe.
Djompo na da boto.
Riba sei habi wan switi kouroe.
Da kakalaka bigi.
Da lagadisi moi.
Da toddo djompo.

Da kroekoetoe teere de ogri.

Ev. Joh. 1,29 [1865: Deibroko di Johannes si Jesus kom na hem, a taki: loekoe da lam vo Gado, disi teki ala soema zondoe, tjari gowei!]

ebend. 3, 14. 15. 16 [So leki Moses ben hopo wan sneki na woestein, so srefi dem sa hopo Soemapikien toe;

Vo ala soema, disi bribi na hem, no go lasi, ma vo dem habi da liebi vo teego.

Bikasi Gado ben lobbi ala soema so, tee a gi da wan lobbi pikien vo hem abra; vo ala soema, disi bribi na hem, no go lasi, ma vo dem habi da liebi vo teego.]

Singi-Boekoe Nr. 247 Str. 4:
[Mi no kan ha plisirí moro
Vo sani, disi diaso;
Mi hangri troe, vo mi kan doro
Na ini hemel jandaso.
Te dapee mi sa kisi sjoro,
Mi kom na Jesus klosibei,
Dan noti sa mankeri moro;
Mi si mi Gado hai na hai!]

Mi kom bai agoja.
Fa di tiobali bigi.
Fa di hoso hanso.
Di faka.
Di hoefangi.
Soebí na di boto.
Banga watra a kotto.
Di ahallapapa bigi.
Di kaloea a hanso.
Di djomoma [nach KERSTEN unverständlich; es ist wohl das Substantiv vergessen worden].
Di kroekoetoelabo a de ogri.

Deibroko di Johannes si Jesus kom neé, a taki: loekoe di skapoe mii foe Gado, disi toemá toe moendoe koenoe tja go.

Leti fa Moses bi hopo wan tatai, na gadohoso kamia [an Stelle eines Gotteshauses] *so sepi de nango hopo sombe mii toe.*

Foe toe moendoe, di bribi nee, á moesoe go lasi, ma foe de habi di boenoe liebi foe teego.

Bika Gado bi lobbi toe moendoe so te-e-e-, a da di wan kodo mii feke abra; foe toe moendoe, disi bribi nee, á mosoe go lasi, ma foe de habi di boenoe liebi foe teego.

Mi no kan habi trobi moro
Vo zondi, disi diaki;
Mi goeamba troe, vo mi kan doro
Na ini hemel allaso.
Te alla mi sa kisi tee alá [*téla?*]
Mi kom na Jesus soentoe troe,
En no wan zondi foeká moro,
Mi si mi Gado wojo toe.

III.

Wörterbuch von 1778.

Saramaccanisch Deutsches Wörter-Buch
Zusammen getragen von C. L. Schumann.
Bambey im Jahr 1778.

[Als ich mich um Schumanns Wörterbuch des $sur._2$ NE. bemühte, erfuhr ich von Herrn J. Kersten dass die Herrnhuter kein Interesse daran hätten es selbst zu veröffentlichen und mir anderseits es nicht überlassen könnten, da es zum Archiv gehörte; es wurde mir aber eine Abschrift davon besorgt und wie das andere Übersendete zu freier Verfügung gestellt. Diese Abschrift, die von der gleichen Hand herzurühren scheint wie die der Apostelgeschichte, macht als sehr saubere, gleichmässige und deutliche einen günstigen Eindruck; sie wird kaum durch wesentliche Versehen von der Urschrift abweichen. Ich habe es daher für das Beste gehalten ihr möglichst treu zu folgen, auch wo Ungleichmässigkeiten in der Schreibung des NE. vorhanden sind; so habe ich z. B. neben *tann*, was das Gewöhnliche ist, auch das seltenere *tan* geschrieben, obwohl die Konsonantenverdoppelung überhaupt allzusehr unter dem Einfluss deutscher Gewohnheit steht. Das Deutsche selbst habe ich allerdings öfters, aber nicht grundsätzlich ausgebessert, ebenso hier und da allzu Überflüssiges in den Erklärungen gestrichen. Nur zweierlei Wichtigeres kommt auf meine Rechnung. Ich habe nicht selten das was Schumann als ein und dasselbe Wort gebucht hat, in zwei oder mehrere verschiedene Wörter zerlegen müssen und ein solches Verhältniss durch Zahlen gekennzeichnet. Und zweitens habe ich diejenigen Wörter durch gesperrten Druck hervorgehoben die ich bei F. und auch bei W. nicht vorgefunden habe (selbst nicht in etwas anderer Gestalt und Bedeutung), wobei ich leicht eines oder das andere habe übersehen können. Immerhin wird hieraus, auch trotz anderer Umstände, eine leidliche Vorstellung zu gewinnen sein von dem Umfang des mit dem $sur._1$ NE. gemeinschaftlichen und des gesonderten Wortschatzes.

Alles was innerhalb eckiger Klammern steht, ist von mir hinzugefügt. Nur in geringem Umfang habe ich Gelegenheit gehabt neue Stichwörter einzuschalten; es sind im wesentlichen solche die mir in I und II begegneten, darunter verschiedene unverständliche. Vieles war zu den einzelnen Wörtern nachzutragen. Ihre Bedeutung ist vielleicht hier und da noch nicht hinlänglich klar gemacht. Die ethnographischen Dinge konnte ich nicht in Abbildungen vorführen; ich habe in einer Reihe von Fällen auf die am Schluss des Vorberichtes erwähnte sehr umfangreiche, wie mir scheint, fast vollständige Sammlung des Stockh(olmer) M(useums) verwiesen, allerdings eben nur dann, und das war nicht zu oft, wenn die lautgenaue NE. Bezeichnung beigegeben war. Um die fachgemässe Bestimmung der naturgeschichtlichen Dinge habe ich mich nicht sonderlich bemüht, mich wenigstens nicht in R. Schomburgks Fauna und Flora von Britisch-Gujana (1848) vertieft, vielmehr mit den Wörterverzeichnissen

von DE GOEJES Arbeit über die Ethnographie der Surinamschen Indianer (1906) begnügt. Im Grunde ist ja eine lebendige Anschauung von Tieren und Pflanzen, oder vielmehr eine Kenntnis von ihren hervorstechenden Eigentümlichkeiten nur dann von Wert wenn die Buschneger die Benennungen nicht aus den Indianersprachen entlehnten, sondern selbst schufen. Mit der Ausbreitung der Wörter habe ich mich nur gelegentlich befasst, meine Hauptaufgabe in der Feststellung ihrer Herkunft gesehen. Für die indianischen Wörter beschränkte ich mich fast ganz auf DE GOEJES Sammlung aus dem Kal(iña), Trio, Up(urui).[1] Für die afrikanischen lagen mir so gut wie keine Vorarbeiten vor, denn mit der allgemeinen Behauptung, besser gesagt, Vermutung solches überseeischen Ursprungs war wenig gedient. Hier konnte indessen auch ich über das Nächstliegende nicht hinausgehen. Das Übrige, nämlich die Hauptmasse der Wörter unter die europäischen Sprachen, die p(ortugiesische), e(nglische) und holl(ändische) zu verteilen erweist sich in der Nähe durchaus nicht so leicht wie es von weitem ausschaut. Wenn man wahrgenommen hat wie oft verschiedene Wörter der gleichen Sprache im NE. durch eine einzige Lautform vertreten werden, z. B. e. *hat*, *heart*, *hot*, *hurt* durch *hàtti*, wird man sich nicht wundern dass nicht selten die Entscheidung zwischen englischem und holländischem Ursprung schwer fällt. Ja zuweilen sogar zwischen portugiesischem und germanischem (vgl. z. B. *té* und e. *till*, *mas* und holl. *maar*). Nun braucht es sich allerdings durchaus nicht um ein Entweder-Oder zu handeln; es kann ja auch ein Zusammenfallen stattgefunden haben. Aber wie vermögen wir das deutlich zu erkennen? der Zweifel hat nur den Angriffspunkt gewechselt. Manches merkwürdige Nebeneinander begegnet uns im (älteren) sur$_2$ NE.; so wird nicht nur „mit" p. und e. ausgedrückt: *ko* (*com*) und *nanga* (*along*), sondern „Tag" sogar p. e. und holl., allerdings nicht in ganz gleicher Verwendung: *de dia*, *deh-broko*, *tideh* (*day*), *dagga* (*dag*). Den portugiesischen Ursprung, soweit er mir feststeht, habe ich immer angegeben, auch in den nicht vielen Fällen wo F. Gelegenheit hatte ihn zu bemerken; den englischen und holländischen aber nur wo F. ihn nicht angegeben hat, oder sonst aus irgend einem bestimmten Grunde. Die Schreibung der NE. Wörter in meinen Zusätzen folgt den Quellen; ich habe sie nur insofern der des Wörterbuchs angeglichen als ich *u* und nicht nach holländischer Weise *oe* schreibe (so SCHUMANN auch in dem Wörterbuch von 1783 und WIETZ in der Apostelgeschichte; vermutlich die früheren Herrnhuter überhaupt).

---

[1]) *Mampira* (holl. geschrieben: *mampier* oder *mompier*; STEDMAN 1, 403 schreibt *monpeira*, nach DANCE 31 sagt man in Berbice *mamburi*) kleinste, besonders die Augen belästigende Art Mücken, kommt nach F. von franz. *vampire*; es ist kal. *mapiri*.

A.

a_1 er, sie, es.

[a_2 II 39, 21. 41, 14, usw., *á* II 43, 24. 29 nicht; vgl. *na* II 42, 34, *no* II 43, 33.]

[a_3 II 38, 10. 19. 39, 3. 10. 12. 34 in, zu, nach usw. (e. *at*? p. *a*?); sonst *na*.]

abadjà Lappen womit die Männer ihre Scham decken, eben so lang als eine *kamissa*, aber doppelt so breit [gã *gbadša* Gürtel].

abbà Kinnlade, Unterhälfte des Kopfes; Art Schüssel.

abíti ein wenig [e. *a bit*].

abò grosse Art Hirse, gut zu essen; eben der Baum und die Frucht, die auch *amana* heisst.

abra drüben, gegenüber; übersetzen, hinüberfahren, hinübergehen. *meki wi abra* lass uns auf die andere Seite gehen (gewöhnlicher ist: *meki wi go na otrebanda*).

adiabre [s. I 1, 16. 13, 10] verleumden; verachten; falsch sein, heucheln; Falschheit [vgl. tschi *abra* Falschheit].

adjanassi oder *anassì* [F. W. *anansì*] Spinne; Krampf in den Gliedern [tschi *anànse* Spinne; *anànse akyere me nañ* der Fuss ist mir eingeschlafen; im gleichen Sinn, nur mit Umkehrung von Subjekt und Objekt, NE. bei F. W.: *mi futu kisi anansi*. Die Form *adjanassi*, (die F. und W. nicht kennen) scheint auf Einmischung von p. *aranha* zu beruhen: **aranjassi* für *ananassy* STEDM. 3, 59 = *anansi*].

adjanassi-hosso, Spinnwebe.

$adjinjà_1$ [F. W. *dji-*] Ingwer.

$adjinjà_2$ [F. W. *(a)djidjà*, *djindja*] Stachelschwein [ewe *dzridza*].

adjingo Garnele [heisst bei WEYG. F. *sarasar(r)a*, bei W.: *sari-sari*].

adjossi Adjö! [span. *adiós* für p. *adeus*].

adjudá Klystierspritze [p. *ajuda* Klystier].

adomitato Schmetterling.

adumachwè Floh [vgl. tschi *okrámañ-dwiw* dass., eig. Hundslaus].

afíttieh Bohrer; Pfriem; jeder spitzige Stift [tschi *fitii*, *fitie* von *fiti* bohren].

agamma Art Eidechse [allg. naturg. Name].

agatta von Blättern oder dergleichen geflochtener Ring oder Kranz den sie auf den Kopf legen, wenn sie etwas Schweres auf demselben tragen [heisst bei F. W. *tjatjari*].

[*agbado* II 40, 19; da *karu* Mais, folgt und im Joruba *agbado* Mais bedeutet, so liegt vielleicht hier dieses Wort vor.]

agehu wiederum; schon wieder.

agh'alala Tausendbein (das *gh* muss recht aus dem Gaumen herausgeholt werden) [ewe *ahahà*].

ágo Knoten; Knöchel [ewe *ko* Knoten; *koe* Knöchel].

agofutu Ferse.

agomau Ellbogen.

agomakka Tonkabohnen [da *makka* Dorn bedeutet, so sehe ich hier ebenfalls eine Zusammensetzung mit *ago*; das *agúma* bei F., eine Pflanze aus der Familie der Solanaceen wird nichts damit zu tun haben].

agúja [*agoja* II 43, 1] Nähnadel [p. *agulha*].

aherapápa [*ahallapapa* II 43, 8] Kakerlak [tupi *arabé*, kal. *alawi*; dem holl. *kakkerlak* entspricht das *kakalaka*, *kakrako* bei F. W., sowie tschi *kakárakà*, gã *kaklaka*, ewe *kakalika*; es herrscht aber die Meinung dass Sache und Wort von den Holländern aus Surinam nach Europa gebracht worden seien].

akhára-pau Stock mit Gabel.

akhà$_1$ [*ahu* I 1, 9] Nebel, Wolken, Tau [ewe *afu*, gã *afua* Nebel].

akhà$_2$ Art Gras oder Zucker [?], überhaupt Unkraut [fante *afu* Gras, Kräuter].

ahò Hacke [gã *koi*].

ahomèh die Stelle wo der Hirnschädel bei kleinen Kindern offen ist.

ahomeh va da minini a no tappa jette.

ai [*aj* I 4, 27. 5, 8; F. betont *aì*] ja.

aibì Nieren; Bohnen (die Nieren heissen auch *kondiman*).

aijun Zwiebeln.

aiti acht; *aititentin* 80.

akalì Kaiman [kal. *akare*, tupi *jakaré*].

akami [F. W. *kamì-kamì*] Trompetervogel [kal. *akami*].

aki [z. B. I 10, 21] hier, hierher [p. *aquí*. *Diaki* II 43, 34 entspricht zwar an dieser Stelle dem *diaso*, deckt sich aber als *di-aki* nur mit *d-ia* d. i. e. *here* mit vorausgesetztem Demonstrativ].

akketteh Art Hühner mit sehr kurzen Füssen.

akkuschùweh kleines, vierfüssiges Tier, Art Kaninchen (eben dieses Tier heisst auch *sranda*) [kal. trio, up. *akuli*, tupi *akuti* usw. surin. Kaninchen].

akomù Aal [kal. *okome*].

akóssopa ein Holz womit man den Fussboden glatt schlägt.

akra Pfannkuchen [hait. NF. *acra* wird von Ducœur-Joly erklärt: „*acras*, s. m., espèce de beignet que les Nègres font avec de la farine de pois ou haricots“; F., welcher *akarà*, *akrà* schreibt,

kennt es auch in „der sehr seltenen Bedeutung: Seele" und in dieser wenigstens stammt es aus dem Tschi: *ok(a)ra*].

akramba Stinkvogel (er heisst auch *krumù*) [kal. *kẹlumu*, kariniako *kurumo*, pimenteira *glumú*].

akúmaba Klösschen von Reismehl.

alà [z. B. I 12, 12; *allaso* II 43, 36] dort, dorthin [p. *lá*, alt *alá*].

alalla ein schöner blau und roter Rabe [up. *alalawa*].

alattu Ratze [nach F., der *aratta* schreibt, aus dem Holl., wird aber zunächst aus dem P. sein: *rato*].

alíkbe Trichter.

alikbo Hüften; s. auch *djonkù* od. *jonkù* [ewe *ali*].

alinátu Platte zum Kassabi-backen [kal. *aliño*, up. *alinat*].

alisi Reis.

alisi-pau Reisstroh.

bakka-alisi Nachwuchs vom Reis.

alléki gleichwie; s. auch *kuma*.

allewan einerlei, gleichviel.

alóka Raupe [aparai usw. *aluko* u. ä., vom span. *oruga* Raupe; daher kumanagoto *oruga* Wurm, wie umgekehrt sur.₁ NE. *worm* Raupe].

aluttukù Sürsack [d. auch *Susack*, vom holl. *zuurzak*], eine westindische Frucht, sehr gesund, sowohl roh als gekocht [WEYG. *surusako*, F. *sursakka*, *srusakka*].

amaija morgen, der morgende Tag [p. *amanhã*].

oleramaija übermorgen.

amana Art Palmbaum mit sehr langen Blättern, welche voller Stacheln sind; die Frucht ist rotgelb, gut zu essen und sehr fett; sie ist sonst unter dem Namen *awra* bekannt. Von ihr wird das Palmöl gemacht; s. auch *abo* [trio *amana* Awarrapalme].

ambra sagen einige statt *kammera* Hammer [WEYG. *hamra*, W. *hámera*].

ambùn es ist nicht gut, das ist schlecht (statt *a no bun*).

mi weri teh ambun ich bin äusserst müde.

sukri swüti teh ambun oder *swüti ougri* Zucker ist unbeschreiblich süss.

ambeh? wer? welcher? [wohl für *hu-sombre?* wie *ondi?* was? für *hu-sondi?*].

amollò grosse Art Eidechsen.

amollu Art Frösche mit sehr langen Beinen; die Indianer essen sie.

aneru Fingerring [p. *anel*].

angu Speise von Reismehl oder Bananenmehl, welches zu einem dicken Brei gekocht und mit *lalu* (*okrum*) oder mit Pinda-blaff gespeist wird.

anolleh Art Fischreiher [kal. trio *onâle*, up. *onolé* tigrisoma].
anwanna die weisse Art Stinkvögel [kal. *anuwana* sarcorhamphus papa].
[*apaki* Kalebasse mit Deckel II, 12. 18; F. hat *pakkì*.]
apè aufrecht; perpendikulär [p. *a pé*, dasselbe wie *napè*].
tannapè stehen, nicht sitzen [das *tanápu* (*tanópo*) bei WEYG. F. W., auch in der Verbindung *hoppo tanápu*, kommt, wie F. angibt, von e. *stand up*, ist also mit jenem nur zusammengetroffen].
hoppo apè aufstehen vom Sitzen oder Liegen.
apitipiti Klösschen von grünen Bananen.
appo zurückprellen; abglitschen.
asaprà Schenkel, Dickbein.
arére schon wieder.
aséh [F. *azé*, W. *azèe*] Hexerei, Zauberei [ewe *adze*].
aséhman Hexenmeister, ein Mensch der durch Zauberkünste Menschen umbringen soll.
asemprèh Art Tortur; eine Schnur mit Knoten wird um den Kopf gebunden und sehr scharf zugezogen, um einen Missetäter zum Geständnis zu zwingen.
asokinjenjè leuchtende Käfer oder Fliegen.
assiá Sodbrennen (es heisst auch *hatti tchimà*) [p. *azia*].
asíkkieh ein gewisses Spiel [tschi *o-sìkjì* Würfel].
assógidi ein dünner Brei von Bananen und Welschkorn; man röstet Welschkorn, stösst und siebt es und stampft es mit gelben weichen Bananen und ein wenig kaltem Wasser zu einem Brei, der sehr wohlschmeckt und erfrischt. Wenn man das Wasser weglässt und das gesiebte Welschkorn nur mit Bananen vermengt, so lässt es sich eine Woche und länger aufheben. Will man etwas davon geniessen, so nimmt man die Portion und vermengt sie mit ein wenig Wasser.
assogò Federbusch auf dem Kopf, wie verschiedene Vögel haben.
auwa Schulter [ewe *abo* Oberarm, *abota* (*ta* Kopf) Schulter].
auwauwèh Fledermaus.
awà [*awa* bald zu Anfang, bald zu Ende des Satzes; s. I 3, 11. 10, 34. 12, 11. 13, 2] freilich, allerdings [vgl. tschi *ampa*, gã *gbã*, ewe *vavã* wahrlich].
awáli [F. W. *awarì*] Beutelratte [kal. *awari*].
awanù die Würmer die die Kinder häufig im Leibe haben.
awara eine dem *amana* sehr ähnliche Art Palmbaum, dessen Frucht ebenfalls wie jene essbar ist; aber diese sowohl als der Baum ist nicht so gross als der *amana* [kal. up. *awara*, trio *amana* astrocaryum segregatum].

awítti Mäuse- oder Ratzenfalle [W. schreibt *abiti* (Mausefalle in Gestalt einer 4); so scheint das Wort dasselbe zu sein wie das obige *abiti* — die Umdeutung liesse sich erklären].

setti awítti eine solche Falle aufstellen.

awwò Grosseltern; Grossvater, Grossmutter; Vorfahren [p. *avó*].

B.

[*ba (bigidi)* II 41, 10?]

babùn ein Pavian ... [der Beschreibung zufolge der rote Brüllaffe, so auch nach F.].

babunfakka [bei F. *babun-nefi*] Art Schneidgras mit breiten Blättern (*kengesi* ist das mit schmalen Blättern).

bae gelb („rot" nennen sie auch sehr oft *bae*, obgleich Blüte „rot" eigentlich *njáe* heiszt) [p. *baio* rotbraun; auch sur.$_1$ *redi*, *ledi* bedeutet ebensowohl „gelb", „hellbraun" wie „rot"].

baelabo [bei F. *reditére-snéki* d. i. rotschwänzige Schlange] grosse Art Schlangen, deren Schwanz und der Bauch bis in die Mitte ganz gelb, die vordere Hälfte des Bauchs weiss und der ganze Rücken bunt ist [coluber cornis, wie DE GOEJE zu holl. *ledditere* setzt].

bafumba die hiesigen in Herden gehenden Füchse; sie umringen ein Wild und töten es.

bai kaufen, bezahlen.

baijà$_1$ tanzen [p. *bailar*; HERLEIN 1718 S. 95: „De Slaven in de Stad Paramaribo gaan Zondags aan de Waterkant, of lopen na de Savana *Baaljaren*, zijnde een zeker soort van Danssen, alzo bij haar genoemt"; BONAP. 140 bezeichnet *baljaar* oder *banja* als einen Tanz afrikanischen Ursprungs bei den Buschnegern].

baijà$_2$ [F. *bája*] Kamerad.

bakka$_1$ Rücken; hinten, rückwärts, zurück, hintennach; nachfolgen.

bakka hati mi der Rücken tut mir weh.

mi planta nana na mi kosso bakka. — *na Sonde bakka.*

a kom bakka er kommt zurück.

bakka$_2$ backen.

bakka kassabi Kassabi backen (*jassa* ist gewöhnlicher).

[*báki* (F. W. *bakki*) Mulde um Kassavebrod zu backen Stockh. M. 26. 44.]

bakkra Europäer, Blanker [efik *mbakara*; schon bei HERLEIN 1718 S. 117 *bakkerare* Holländer].

bakkra-kontri Europa.

bakkraman heissen die Leute die nach Paramaribo reisen.
bakuba Banane, Pisang.
bála Kugel [p. *bala*].
bali$_1$ kehren, fegen [p. *varrer*].
[s. unten *bari*.]
bámbei! Geduld! warte nur! geduldе dich!
pakka mi kessi, mi no lobbi bambei-sani bezahle mich bald, ich kann das lange Warten nicht leiden.
bámbi Leguan, eine sehr schöne Art Eidechsen, welche die Neger sehr gern essen.... [tschi *omámpám*, gã *mampañ*].
banda Ufer [p. *banda*].
mi go na otrebanda ich gehe an das jenseitige Ufer.
banga [W.] Angst; angst, bange sein.
banga kissi mi es ist mir angst.
mi no banga es ist mir nicht angst.
[*banga* II 43 = *bangi* Bank?]
bangula verzögern, aufhalten, einen aufziehen [kongo *bangula* zerstören? mbundu *ku-banga* streiten, zanken? mit bras.-p. *bangula* Fischerkahn zusammenhängend?]; *bulja* dass.
ju bangula mi tumussi du hältst mich gar zu lange auf.
banja$_1$ [*bandja* II 36] Seite, Bauchstück eines Tieres [etwa = *banja*$_2$?].
banja-boon Rippe.
banja$_2$ [F. *banjà*, v. DIJK 107 *bania* fiool; STEDMAN 3, 92 ff. *ansokko-bania*, *loango-bania*, *créole bania*; das letzte ist das um das es sich hier handelt] musikalisches Instrument.... [hait. NF. *banza*, jam. NE. *banja*, im liter. Engl. *banjo*, früher *banjore*, *banjer*, *banshaw*, welches dem e. *bandore* Pandore, gleichgesetzt wird; zu Grunde liegt p. *bandurra*].
banki [F. W. *bangi*; Stockh. M. 24. 27 usw. *bãngi* Bank, oft mit schöner Schnitzerei] Stuhl, Bank.
banna bammeln, hin und herschlendern.
bari [F. *barì*] od. *bali*$_2$ Fass [p. *barril*, nicht mit F. von e. *barrel*].
bari [F. *bári*] od. *bali*$_3$ schreien, lärmen; Geschrei.
a bari tranga er schreit heftig.
bari-matu od. *balimatu* derjenige Monat der ungefähr mit dem Juni übereintrifft, der dritte in der grossen Regenzeit [ist das etwa soviel wie: „fegt den Wald"?].
barika od. *belle* Bauch; Gemüt; Schwangerschaft [p. *barriga*].
a habi barika od. *belle* sie ist schwanger; das Tier ist trächtig; der Fisch hat Rogen.

a trueh barika od. *a hiti barika* sie ist zu früh niedergekommen; sie hat die Frucht abgetrieben.

alisi ha barika kaba die Ähre steckt schon im Halm.

teh janjam va alisi fikka jette na pau dindru, wi kali: a ha barika.

barika hati mi od. *barika jam mi* der Bauch tut mir weh.

mi tan membre wansondi na mi barika od. *barika va mi a membre* ich überlege mir etwas; ich denke über eine Sache.

barrika tann kuleh ich habe den Durchfall.

barrika tappa ich habe verstopften Leib.

barrika tann wakka ich habe Winde im Bauch.

barki Verabredung; verabreden, festsetzen.

mi keh meki barki ko ju ich will mich mit dir verständigen (über die Sache).

baruma Art Rohr, wovon sie die *matappi, manari, manta* usw. flechten.

bási Meister.

[*baskĭtǫ* (W. *baskita*, F. *baksíta*) flacher Korb Stockh. M. 139. 184.]

bassia sich bücken, erniedrigen; heruntersteigen, hinuntergehen [p. *baixar*].

mi bassia ich bücke mich.

mi bassia kunnunu ich gehe den Berg hinunter.

bassia-lio den Fluss hinunterfahren.

bassorre Besen [p. *vassoura*].

bassra Bastard, Hurenkind; ein Schimpfwort: *ju bassra ju.*

basu$_1$ unten, drunter; niedrig; Unterbusch, niedriges Gesträuch [p. *baixo*].

a de na basu er ist unten.

(*ju go na liba?* gehst du den Fluss aufwärts?) *no, mi tan go na basu*, nein, ich gehe abwärts.

basu wi kotti ko lefangi, pau wi kotti ko matjaru.

básu$_2$ Milz [p. *baço*].

batta Reh [es ist wohl dasselbe wie *mbata* II 41, 22 usw., das mit „Wildesel" übersetzt wird].

battra Flasche.

bebèh$_1$ trinken [p. *beber*].

bebèh$_2$ ein Baum dessen Holz nicht leicht spaltet, von mittlerer Härte [ist es etwas dasselbe wie das *by-by*, dessen Elastizität STEDMAN 2, 292 rühmt? vgl. auch kal. *wewe*, trio, up. *wewe* Baum].

bégi bitten; beten; Gebet.

bejìnn anfangen.

tchuba beginn kai od. *vo kai.*

belle [*beë* II 37, 4] s. *barika.*

di buka mi putta na belle das hab ich mir hinter die Ohren geschrieben.

mi belle od. *barika fulu* ich bin satt.

bem der oberste Balken am Hause, der die Dachsparren trägt; alle wagrecht liegenden Balken an einem Haus [e. *beam*].

bradi bem die Balken die nach der Breite des Hauses liegen.

langa bem die Balken die nach der Länge des Hauses liegen.

bendi biegen, neigen, krümmen; krumm, gebogen.

berewére gar sehr, über Erwarten [e. *very very*].

beri begraben, verscharren.

besì s. *bisì.*

beter besser.

bétre Meissel, Stemmeisen [holl. *beiter*].

bésseh Kröte, Frosch [p. *besta* Tier? holl. *beestje* Tierchen?].

béti Lockspeise.

bevo zuvor, vorher, ehe als.

[*bhebhe* II 37, 5. 6? Es steht hier offenbar zweimal = *belly-belly* und dürfte sich (als Subst. u. Adj.) auf Stuhlzwang, Bauchweh oder Durchfall beziehen.]

bi [F. W. *ben*] nota perfecti; nota conjunctivi et optativi. Zeigt allemal an dass etwas schon vergangen oder schon geschehen ist:

mi bi de ko hem ich bin mit ihm gewesen.

mi bi libi ala ich habe daselbst gewohnt. — Oft heisst es auch „wäre“:

a bi bun, effi a bi wakka es wäre gut wenn er gegangen wäre.

effi a bi jeri, a bi sa komm wenn er es gehört hätte, so würde er wohl kommen.

a bi so es mag wohl so sein.

a bi ju lau du bist wohl nicht gescheit.

bia Bart; Quast (weibliche Blüte) an der Spitze der Welschkornkolben [e. *beard;* im sur.,NE. gilt das p. *barba*, bei F. *barúba*].

pulu bia den Bart abscheren.

biggi dick, gross; dick sein; Dicke.

bikà denn; weil; zum Exempel.

bilà [*bia* II 40, 16] umkehren, drehen, wenden, verändern [p. *virar*].

mi bilà hatti ich breche mich.

heddi (od. *ojo*) *va hem bilà* er taumelt, ist betrunken.

a bila buka er hält sein Wort nicht.

bilò unten, hinunterwärts, aber nur von Flüssen und Wasser.

watra go na bilô es ist Ebbe.
mi tan go na bilô ich fahre den Fluss hinunter.

bíngo Nabel [p. *embigo* {**embingo*; das sur.₁NE. hat dafür das kongo *(n)kumba*].

bakuba-bingo der Bausch der unten an jedem Busch Bananen von der Blüte übrig bleibt.

binprò leere oder taube Körner.

di pinda ha binprò diese Pinda hat keine Körner, ist nur eine leere Schale.

teh wan fruta no ha janjam, wi takki: a ha binprò.

bíri Art Messer, Kappmesser genannt, von beinahe zwei Handbreiten, zum Fällen und Spalten von Bäumen [holl. *bijl*, bei W. *beili*].

bírihudu od. *biripau* ein Baum dessen Holz rot und ziemlich dauerhaft ist. Seinen Namen hat er daher weil seine Frucht eine so erstaunlich breite Schote ist dass sie sehr einem Kappmesser gleicht [holl. *bijlhout* eperua falcata F.; franz. *pois sabre*].

birì-birì od. *bribri* alles Land das so niedrig ist dass es bei hohem Wasser überschwemmt wird; s. auch *krehgrunn* [F. *biribíri* Pflanzenwuchs an morastigen Orten, aber STEDMAN 2, 266. 360 *biry-biry* fondrière; kal. *piri-piri* Morast].

bisakka od. *kamina* Art Fischkörbe die einen Deckel haben, der sich, wenn ein Fisch die Lockspeise anbeisst, zuschliesst und ihn fängt.

bisì od. *besì* bekleiden, beschürzen; ein Kleid, Hemd u. dgl. anziehen [p. *vestir*].

mi sa bisì mi jakketi, hempi, meija, sappatu usw.

bíta bitter; bitter sein; Galle.

bidju [*bitju* I 10, 12. 12, 23] Wurm [p. *bicho*].

blaffo alle dünne Brühe, als Fleisch-, Fischbrühe u. dgl.

blakka od. *brakka* schwarz, blau; schwarz sein.

liba blakka od. *tchuba blakka* es sind schwarze Regenwolken am Himmel.

bláku Loch, Höhle, Grube [I 2, 31 Hölle; p. *buraco*].

blakuwatra Quelle.

blessí segnen; Segen.

blis s. *bris*.

blo od. *bro₁* blasen, wehen; Atem holen, ruhen [so I 2, 26]; Atem, Ruhe.

mi blo alisi ich blase die Spreu vom Reis hinweg.
blo faija blase das Feuer an.
dem bro tutú sie blasen Pfeife (Horn).

siki moro hem, a tan go bro die Krankheit ist zu heftig, er wird wohl sterben (ein sehr gewöhnlicher Ausdruck der Neger).
mi bro oder *mi jam bro* ich ruhe.
blo od. *bro*$_2$ Schlag mit der Faust; Faust.
na wan bro auf einmal, in einem Augenblick.
mi kotti di pau na wan bro oder *mi teki wan bro va kotti di pau* diesen Baum haue ich in einem Augenblick um.
bloblo lau [wohl von *blo*$_1$].
bloblo watra laues Wasser (*haffe kendi*).
bo [*bō* Stockh. M. 1. 2 usw.] Schiessbogen, Feder zum Spannen, als eine Stahlfeder [nicht im heutigen Sinn!].
di goni poli, bo brokko die Feder an der Flinte ist gebrochen.
boà$_1$ fliegen [p. *voar*].
boa$_2$ ein gewisses Kraut, in der Fortsprache *kallelu* genannt; es gibt einen ungemein wohlschmeckenden und gesunden Spinat. Als *kandu* aufgehängt, schreiben ihm die Neger die Wirkung zu dass wenn eine Mutter sich an demselben vergreift, das Kind die fallende Sucht bekommt.
boassi Lepra.
bobbi Brüste; Euter; Einschnitte an beiden Enden einer Hängematte, wodurch man die Schnüre zieht.
bobbi watra Milch.
da di minini bobbi gib dem Kinde die Brust, säuge es.
pikin minini na bobbi Säugling.
bódjere [*botjere*, *-i* I 8, 11. 13, 6] Zauberei [p. *bruxaria*].
boffre Buschbüffel od. Waldesel (Tapir).
boi Knabe, Junge.
[*boiwe* II 38, 27?]
bóka Nachgeburt, Mutterkuchen.
bóli$_1$ kochen.
mi boli janjam ich koche Essen.
a boli kaba es ist gar.
boli$_2$ Geschwür (e. *boil*).
mi ha boli od. *boli kissi mi* ich habe ein Geschwür.
di boli ha watra kaba, a bun vo fulà od. *brakà*, das Geschwür hat Materie, es ist die rechte Zeit es zu öffnen.
bóma [F. *abóma*] Riesenschlange, ein grosser Gott der Neger [Boa; kongo *mboma* Python].
bómba Taube [p. *pomba*].
bón [*bonu* II 36] Knochen; Fischgräte.
bondji Gebund, Büschel [holl. *bondel*].
wan bondji bakuba ein Busch Bananen [so II 41, 5].

wan bondji hudu Gebund Holz.

bóngo Familie, Verwandte; junge Pflanzen, Ableger, Sprösslinge [die zweite Bedeutung scheint die ursprüngliche zu sein; kongo *mbongo* general name for vegetables and things cultivated for food; seeds, food (Bentley); vgl. *bongora* petite semence douceâtre Stedman 3, 27].

bongopita [F. W.] Galgen.

boru Bohrer.

bossi küssen; Kuss.

bossibossi od. *bosskrelle* Grille, Heimchen [holl. *boschkrekel*; aber die zweite Hälfte ist an p. *grillo* oder d. *Grille* angeglichen; auch das Gä hat als Lehnwort *krili*].

boto Korjal, indianischer Kahn.

boto heddi Spitze,

ku va boto Hinterteil des Bootes.

kali boto, wenn man beim Steuern des Bootes mit dem Schöpper oder Ruder das Wasser gleichsam an sich heranzieht.

kiki boto das Entgegengesetzte vom Vorigen, da man mit dem Schöpper das Wasser von sich stösst.

kai na watra vom Land oder von einem Stein abhalten, ins freiere Wasser gehen [gehört nicht an diese Stelle].

bra Schwager (*kujade* heisst auch Schwager) [dasselbe wie *brara*].

[*braka* s. oben unter *boli*; kaum von e. *break* oder holl. *breken*.]

brára Bruder.

brári, *brali*, *bradi* od. *bladi* breit; breit sein; Breite.

brári-mau flache Hand; Ohrfeige.

brasi od. *blasi* Harnblase.

brassa umarmen, umfassen [p. *abraçar*].

bredi europäisches Brot.

bribi glauben; Glaube.

brigoddo ganz umdrehen, das Oberste zuunterst kehren.

meki wi brigoddo hem lass uns dieses ganz umkehren, z. B. das Glas umstürzen.

bringà trachten, sich bestreben; treiben, dringen, eilen [p. *brigar* Streit anfangen, in dem allgemeineren Sinn des ital. *brigare*, franz. *briguer*; im $sur._1$NE. zeigt *feti* die gleich Entwicklung; vgl. z. B. *a bringa* mit *a feti* 1829 (*a suku* 1865) Apost. 13, 8].

a bringa na worko er arbeitet hitzig, emsig.

brís, *blís* od. *brísi* [F. *prisi*, W. *pliesi*] belieben, so gut sein.

effi ju blís, da mi di sanni sei so gut und gib mir das.

bro s. *blo*.

brokko zerbrechen, zerreissen, zerschmeissen, zerschlagen; anbrechen.

ju brokko di djoggu dram kaba? hast du die Pulle Schnaps schon angebrochen?

skin brokko (od. *massika*) sehr matt, marode sein.

brokko murru murru Murrblätter flechten.

brokko watra gegen den Strom angehen.

wi no poli va brokko di tranga watra aki.

bronn brennen. Dieses Wort wird aber allein in folgender Redensart gebraucht:

hatti-bronn Zorn.

mi hatti bronn.

hatti-bron kissi mi ich bin zornig.

hatti va hem bronn er ist zornig.

brukà ausbrüten; schälen; aufbrechen [p. *esburgar*, *esbrugar* schälen, ablösen; vgl. *broko*, nach F. und W. auch ausbrüten, aufbrechen].

di gannia brukà wobo diese Henne brütet Eier aus.

mi brukà pinda ich breche Pinda auf (um die Körner herauszunehmen).

brussèh hassen, nicht leiden können; strenge halten [p. *aborrecer*].

brútu [bei F. als veraltet] hochachten, hochschätzen [e. *worth* wert? wie *krutu* von *court*, *wroko* von *work* u. ä.]. Die Form *brutta* I 5, 13 würde dann das Jüngere sein.

mi no brútu disani ich achte so etwas nicht, ich bin gleichgültig dagegen.

wan dürisondi wi brútu.

[*bubu* Tiger II 41, 8 ff.; ich kann darin nur das *bubú* Popanz, Ungeheuer, Untier (F. W.), auch trin. NF. *boubou* Scheusal, Kobold (vgl. kongo *mbubu* Schreck) erblicken.]

bui fesseln.

büi klein bleiben, nicht wachsen (von Kindern) [= sur., *pansumà*].

di minini a büi tumussi, a no gro.

bújа zanken, schmälen [p. *bulhar*].

búka Mund, Maul, Schnabel; Wort, Rede; Anfang [des Jahres II 39, 12], Spitze, Rand [Ende eines Landes I 1, 8. 2, 10], Äusserstes; Schneide an einem Messer; Mündung eines Flusses [p. *boca*].

kotti búka verbieten.

mi kotti búka da ju, va ju no go morro na di sombre ich verbiete dir jemals mehr zu dem Menschen zu gehen.

fakka-búka Schneide des Messers.

tera-buka das äusserste Ufer.

tafra-buka Rand des Tisches.

buka vo di tafra a dedde, a no srabbo der Rand des Tisches ist nicht scharf, sondern abgestumpft.

[*buku* Buch, z. B. I 1, 16. 13, 33.]

buli wühlen, z. B. nach einem Tier in einer Höhle [holl. *woelen*; das p. *bolir* liegt begrifflich ferner].

bulja verweilen, zaudern; aufhalten, hindern, im Wege sein; umrühren, durcheinander rühren [p. *embrulhar* verwirren? dann entspräche es dem *brujà* verwirren bei F. W.].

bullitiri das schöne, dauerhafte Holz, Buruai oder Bullentri [e. *bullytree*] genannt. Die angenehme süsse und gesunde Frucht hat eben den Namen.

bulù oder *ablu* Stirn [nicht etwa von e. *brow*, sondern von kongo *mbulu* Mitte der Stirn, zwischen den Augenbrauen].

bun adv. gut.

bunne [*bunu* I 13, 11] adj. gut [einen Unterschied zwischen Adverb und Adjektiv gibt es nicht].

bundji schimmelig; Schimmel [kaum von kongo *mfunda* Schimmel].

a ka bundji es ist verschimmelt.

bunita od. *bonita* schön sein [p. *bonita*].

a bunita tumussi.

bungu grosser, breiter Wassertopf [kongo *mbungwa* cup, mug].

[*butá* setzen II 42, 30; ich vermute einen Schreibfehler für *put(t)a*, und halte p. *botar* werfen u. ä. für ausgeschlossen.]

buttikarála die böseste Art von *wassiwassi* oder Wespen und Hornissen.

C.

canta [*kandá* II 42, 28. 29] singen; Gesang, Lied, Vers [p. *cantar*; war unter K einzutragen].

cheiacheia rasseldürr, so dürr und trocken dass man es zu Pulver zerreiben kann: *a dre cheiacheia* (das *ch* muss nicht wie *g* [holl.?], sondern wie das hebr. ח ausgesprochen werden) [wohl ein von den Indianern stammendes Schallwort].

D.

da_1 der, die, das [das stimmt nicht zu unsern Texten; der Artikel und das determinative Pronomen lauten hier *di* gegenüber dem sur.$_1$ *da*; *da* gilt hier als substantivisches Demonstrativ, z. B. I 12, 17 *takki da* = *dat(t)i* (1829. 1865) sage das, besonders zur Hervorhebung, z. B. I 8, 10].

[*da*$_2$ geben (p. *dar*); auch Dativzeichen, nur nicht nach *da* selbst, also ganz entsprechend wie sur.$_1$ *gi*.]

[*da*$_3$ (W. *dan*, nicht bei F.) dann II 42, 3. 29 (holl. *dan*).]

[*dagga* Tag I 1, 2 usw. (holl. *dag*; aber sur.$_1$ *dei* von e. *day*; doch s. unten *dehbrokko*.]

[*dangra* verwirren, z. B. I 2, 12 (e. *entangle*).]

[*dann* Name eines Monats; s. unter *jara*.]

[*deei* II 39, 17? vgl. *adeeilau* ebd. 5.]

dasnotti Vergebung.

[*dedia* Tag = Tageslicht, z. B. I 4, 5. 10, 3. 12 18 (p. *de dia*; ebenso cur. NS. *didia*, z. B. Matth. 20, 1 *ku didia*).]

[*dehbrokko* Tagesanbruch, z. B. I 4, 3. 7, 26. 10, 23; vgl. unten *tidè*].

[*dem* (*de* II 38, 9. 14. 18. 41, 12. 26. 35. 37. 43, 22 usw.) sie Plur. als Art., Pers., Poss.]

di oder *dissi* der die das; dieser, diese, dieses [und auch: welcher, welche, welches].

di oder *dissi pipa da vo mi* dieses ist meine Pfeife.

dide dieses [z. B. I 1, 7. 10, 4; holl. *die* + e. *there*].

diábo [*djabo* I 13, 10, *djabu* I 5, 3] oder *dübri* [F. W. *didibri*] Teufel [p. *diabo*; e. *the devil*].

[*djanta* vornehm, elegant II 27, 18. 39, 19; von e. *gentle*? dann wäre es Nebenform von *gendri*.]

djaralì [so auch unter *hansem* geschrieben; F. W. *djari*] Garten; alles Umzäunte; Hof am Hause; der Zaun selbst [p. *jardím*; auf e. *garden* wird *djari* F. W. zurückgehen].

djéri od. *djérsi* [*diersi* I 7, 44; F. W. *geersi*, und so im N.T. von 1865, aber *djersi* in dem von 1829; *geesi(nei)* es scheint II 39, 2 gehört hierher] gleich, ähnlich sein; nachäffen, spotten [p. *geração* nach F.; das alte (bei Gil Vicente) und mundartliche (Rev. Lus. 4, 230. 11, 195) *gerecer* für *gerar* liegt näher, aber die Bedeutung macht Schwierigkeit; der Wechsel von *g*- und *dj*- findet sich noch in *gemè*, *djemè* seufzen, bei F.].

díka Art Fischkörbe die an einem oder an beiden Enden statt eines Deckels einen abgestumpften Kegel haben, durch dessen Öffnung die Fische den Weg hinein, aber nicht heraus finden. Mit dieser Art kann man mehrere Fische auf einmal fangen, und sie alle einige Tage lebendig erhalten [p. *dique*, e. *dick*, *dike* oder holl. *dijk* Wehr? vgl. e. *weir* Wehr und Reuse].

díki ein Loch graben; etwas ausgraben.

mi diki kasaba ich grabe Kassabi aus.

dinatem Mittag.

bevo dinatem Vormittag.

teh son passa dina oder *teh son bilà* Nachmittag.
dindra herein-, hineinkommen, hineingehen [p. *entrar*].
dindru drinnen, hinein [p. *dentro*].
na hoso dindru.
dinja zäh, geschmeidig (es wird von flüssigen und andern Dingen gebraucht, z. B. von einem Stock der sich stark biegen lässt ohne zu brechen).
djoggu od. *djugga* Pulle, grosser steinerner Krug mit sehr engem Hals.
djombo springen; zerspringen, platzen.
djonkù od. *jonkù* Hüften (s. auch *alikbo*) [tschi *dwoñku*, gã *dšoñku*, ful *dañgo* und so bis nach Ostafrika hinein: kanuri *dũno*, hausa *tšinja*, nub. *doñin*, lur *tšonga*, sandeh *jangba*; F. irrig von e. *joint*].
djrenjèh Eichhorn (die Neger haben das Wort von den Indianern) [F. gibt: *boniböni* Eichhorn].
dissà loslassen was man angefasst hat, fahren lassen, eine angefangene Arbeit liegen lassen [p. *deixar*].
dissi s. *di*.
djù$_1$ Jude.
djù$_2$ in der Erde wachsende Frucht, die wie grosse Erbsen aussieht; es ist eine Art Pinda, sie muss erst gekocht werden, ehe man sie essen kann, schmeckt aber sehr gut (diese Frucht heisst auch *nju*).
djumbu Blei; Zinn; oft nennen sie auch Silber so, überhaupt alles weisse Metall [p. *chumbo*].
djurà einen Eid schwören: Eid [p. *jurar*].
djusnu gleich; bald; eben jetzt (s. auch *jusnu*).
[*doblo* (bei W., nicht bei F.) losen; Loos I 1, 26. 13, 19 (holl. *dobbelen* würfeln; an *doblo* doppelt, angeglichen).]
dóddo [II 38, 27] bammeln, hin und her schlenkern; s. auch *banna* [Schallwort; ewe *do*; F. hat *dodòi* wiegen, schaukeln].
dokkè zürnen; [F. W. *tokè*] Perlhuhn [dieser Vogel ist sehr zänkisch und hat einen hässlichen Schrei].
dokki [F. W. *duku*, *dukrù*] untertauchen.
dókkiman Giftmischer.
dókkunu Pinda-käse: *pinda-dokkunu* [F.: „*dokóen* eene soort van podding of deeg, van rijpe banannen, jonge maïs of dergelijke gemaakt"; Stedman 3, 87 f.: „*l'acansa* (s. F.) et le *doguenou*, qui sont faits de farine de maïs, et l'on met de la mélasse dans le dernier"; jam. NE. *duckonoo* corn boiled in balls, and then toasted (Russell); tschi *odọkóno* boiled bread of maize].
domingo der Tag nach dem *grang sabba*, also unser Freitag; [p. *domingo* Sonntag].
domine Pfarrer.

domonnu gemengtes Gift um Fische zu fangen.
dondro Donner.
liba meki dondro oder *liba bari* oder (besser) *dondro bari* es donnert.
dongwi Art Raben.
$dorro_1$ Türe, Tor.
na dorro hinaus; draussen: *a go na dorro*, *a de na dorro.*
$dorro_2$ durch; durchkommen.
teh dorro durch und durch.
pregu dorro kaba der Nagel ist schon durch.
mi bribi, tidè bakkraman sa dorro ich glaube, heute werden die Leute von Paramaribo zurückkommen.
watra tan kom tumussi, amaija a tan go dorro teh na mi hosso das Wasser steigt, morgen wird es bis an mein Haus reichen.
dotti Erde; Lehm; Kot; unrein [e. *dirt*, *dirty*; jam. NE. *dutty* the earth; vgl. tschi *dọte* dirt, soil, earth, clay, mud].
[*dọti* die kegelförmigen Klumpen gebrannter Erde die im Dreieck gestellt den Kochtopf über dem Feuer halten Stockh. M. 161.]
dre trocknen, trocken machen; trocken werden oder sein; trocken, dürr.
dre-tem die grosse Trockenzeit hierzulande, vom August bis zum November.
dre krossu ist eine Redensart die die Neger von einem Monat in der grossen Regenzeit brauchen wenn gegen das Ende desselben einige Tage oder eine Woche trocken Wetter kommt, z. B. *hondiman tan dre krossu* der Monat *h.* beschliesst mit trocknem Wetter.
dretta schmelzen, zerschmelzen; zergehen wie Salz im Wasser; schmelzen machen [p. *derreter*].
dri drei.
driteni oder *dritenteni* dreissig.
dringi alles starke Getränke.
dringihosso Herberge, Wirtshaus.
drumm Trommel.
fumm drumm die Trommel schlagen.
drummman Trommelschläger.
drummi schlafen; liegen; Schlaf; schläfrig sein [p. *dormir*].
mi drummi, ma mi tan ko oijo ich liege, aber ich schlafe nicht [ebenso cur. NS. *drumi* auch liegen].
drungu betrunken.
a de na drungu oder *a drungu* er ist betrunken.
drunguman Säufer; Betrunkener.
du tun.

dua zwei (dieses Wort wird fast gar nicht gebraucht, sondern *tu*) [p. *(dous), duas*].
dubla zusammenlegen, wie Leinwand; sich herumwickeln, winden, wie die Bohnen um die Stangen [p. *dobrar*; vgl. F. W. *domli, -u* von e. *double*].
duggussì einspitziger Fischpfeil [kal. *tukuši*, trio *tukusi* eiserne Pfeilspitze].
dumbru [F. *adomprí*, W. *adómplí*] Klösschen [e. *dumpling*].
dungru dunkel, trüb; dunkel, trüb sein.
duppi sich bücken; ebenso viel als *bassia* und *bendi* [e. *dop*].
düri teuer, rar, selten, kostbar; teuer usw. sein.
dwidwi die kleinen Würmer die das Holz durchbohren und zerfressen; aus ihnen werden die kleinen schwarzen Käfer die im Holz, allerhand Samen, Mehl usw. so häufig sind (Mieten).

E.

ebrebìt ganz aus, bis auf den letzten Tropfen [e. *every bit*; F. W. haben *ibri*].
mi sa bebè di watra ebrebìt ich will das Wasser ganz austrinken.
effi ob, oder, wenn.
[*ën* für *hem* II 41, 10. 22. 42, 6, *nee* für *na hem* 43, 15. 23. 29; vgl. *fehe* für *foe hem* II 43, 28].

F.

fa₁ schwatzen, plaudern [p. *fallar* sprechen; annob. princ. santhom. NP. *fa* neben *falá*, *fla*].
[*fa₂* wie, Abkürzung aus *fasi*; so II 41, 35. 43, 2. 3. 19].
fadda₁ ekeln, zuwider sein [p. *enfadar*].
teh mi fili fri vo Gado na hatti, tule mundusondi fadda mi seitdem ich den Frieden Gottes im Herzen fühle, so ekelt mich vor allen Eitelkeiten der Welt.
fadda₂ ein gewisses Gericht: Bananen werden gestossen, gekocht und mit Pinda vermischt, sodass es ein sehr steifer Brei wird.
faija Feuer, Hitze; heiss sein.
faija dedde od. *faija tappa* das Feuer ist ausgelöscht.
di janjam faija tumussi das Essen ist zu heiss.
fakka₁ Messer; schneiden [p. *faca*].
fakka dedde od. *fakka-bukka dedde* das Messer ist stumpf.

amaija mi tann go fakka alisi morgen werde ich meinen Reis schneiden.

[*faka*$_2$ s. *flakka*.]

fakkinja Zulegemesser [p. *faquinha*].

falla fällen, umhauen.

falla pau einen Baum fällen.

fallawatra Ebbe.

fammfammfamm durch und durch, ganz und gar; s. auch *weh dorro* [F. kennt es nur als Verstärkungswort für „weiss"; *a witti fán* (ook soms) *a witti fanfanfán*].

fanija Mehl; alles Feine oder Pulver [p. *farinha*; Mittelform **faninha*].

bakuba fanija Bananenmehl.

alisi fanija Reismehl (der Reis wird im Wasser ein wenig aufgequellt, darauf mit einem kleinen Stein auf einem grossen gerieben, alsdann durchgesiebt und an der Sonne getrocknet).

karo fanija Welschkornmehl (wird wie das Reismehl gemacht).

bakkra fanija europäisches oder Getreidemehl.

fanija vo hudu Sägespäne.

fási (*faassi*) Art, Weise, Manier, Gestalt, Eigenschaft, Beschaffenheit.

fassì spinnen [p. *fazer*?].

a fassì maùlu sie spinnt Baumwolle.

fattu fett; Fett; Knochenmark; Öl aus Gewächsen und Früchten.

fattu meti fettes Fleisch.

fattu grunn fettes Land.

kumufattu Öl von der Kumufrucht.

fe reissen, spalten; Riss, Spalte; s. auch *tenèh* und *latja* [lässt sich kaum aus p. *fender* erklären].

febre Fieber [p. *febre* oder e. *fever*].

[*feen* Morast, geschrieben *pheen* II 41, 9 (holl. *veen*)].

feru Eisen, Stahl [p. *ferro*].

feru-kakkà Rost.

fési (*feessi*) Angesicht; vordere Seite; vorn, voran; vor (coram).

feti Krieg, Zank, Streit; streiten, fechten, Krieg führen.

fia$_1$ vertrauen; Zutrauen haben [p. *fiar*].

fia$_2$ Wortwechsel, Zänkerei [disputieren mit jem.: *fiá nanga* I 6, 9, hartnäckig sein: *tan fia* I 12, 15; p. *porfiar*, *-ar*].

[*fia*$_3$ (F. *fja*) fertig: *a njam tu fia* er ass auch ganz auf II 41, 20.]

fièh beissen, wie scharfe Arzeneien auf Wunden; anspiessen [p. *enfiar* auffädeln, durchbohren].

dem pikin fissi wi fiè na papále, va jassa dem die kleinen Fische spiessen wir an ein dünnes Stöckchen um sie zu braten.

fikka [nach F. veraltet; *fuká* II 43, 2 v. u.] überbleiben, übrig sein; bleiben; zurückbleiben; fehlen; einen verlassen [p. *ficar*].
a fikka hem mojeri grandewae kaba er hat seine Frau schon vor langer Zeit verlassen.
di mune de na liba aki teh a dedde.
a fikka dri mune morro, da (oder auch ohne *da*) *mi sa go na fotto* nach drei Monaten werde ich nach Paramaribo gehen (oder *dri mune, no morro, fikka....*).
fili fühlen; schmecken; empfinden; befühlen, betasten.
teh mi jam dissi, mi fili bita na tongo wenn ich das esse, so schmeckt es bitter.
findi [F. W. *finni*; I 10, 27 *fineh*] finden.
fineti Stecknadel [p. *alfinete*].
finga Finger; Fusszehe; Vogelkralle; feststecken; einhauen.
mi finga matjaru na pau ich habe die Axt in den Baum eingehauen.
fio Hängemattenschnüre die von *singrasi* gemacht werden [p. *fio*].
fiofio mit dem Munde pfeifen.
fissi Fisch.
teh wi fumm neku, fissi komm drungu wenn wir das zerstampfte Giftholz ins Wasser tun, werden die Fische taumelig.
fitjà enger zusammenziehen, enger machen; enger werden [p. *fechar* einschliessen].
pakala na liba a fitjà, na basu a jabri die Pakale sind oben enger als unten.
djoggu na liba a fitjà, na mindri a jabri, na basu a fitjà tu.
flakka [so I 12, 8. 9; *faka* II 40, 13] nachfolgen, nachgehen, nachjagen, verfolgen [holl. *volgen*; bei W. *volgu*].
flamma Flamme [p. *flamma*].
flatta mangeln, fehlen; unzureichend; Mangel; Fehler begehen [p. *faltar*].
flau [I 19, 10] Ohnmacht; ohnmächtig.
kai flau in Ohnmacht fallen; verwelken, wie umgehauenes Gras usw.
floli, floro, froro [*folo* II 40, 3] Blüte, Blume [p. *flor*].
fludu, frudu, frolo, froro Flut.
fogofogo Lunge; leicht (dem Gewicht nach); leicht sein.
fossu zuerst, am ersten.
fossutronn das erste Mal.
fossuwan der Erste, der Vorderste.
fotto, so nennen die Neger die Stadt Paramaribo.
fotto-tongo die negerenglische Sprache, sowie sie in Paramaribo und auf den meisten Plantagen in hiesigem Lande gesprochen

wird (auf einigen Plantagen haben die Neger ihre ganz eigene Sprache).

franja Quaste.

frebbèh sieden, kochen, aufbrodeln, Wellen machen, wild sein (vom Wasser, als ein heftiger Strom zwischen Steinen) [p. *ferver*].
hatti va mi frebbèh ich bin äusserst zornig.

fredde sich fürchten, etwas scheuen; Furcht; furchtsam.
a fredde tchuba er scheut den Regen.

fri Friede; Freiheit; frei; frei sein. So nennen sie auch die Geschenke die sie seit dem Frieden alle drei Jahre von der Regierung bekommen; Bund, Bündnis [e. *free* (holl. *vrij*) hat sich mit holl. *vrede* vermischt].

frigà, frikà reiben [p. *(es)fregar*].

fringi schleudern.

frudu s. *fludu*.

frugu des Morgens früh.

fruta Frucht [p. *fruta*].

füti passen, wohl anstehen.
di jakkoti [l. *-eti*] *füti ju bun* das Kleid passt dir gut.
a füti mi va du so es ist billig dass ich so tue, es ist meine Schuldigkeit.

futà aufstechen, aufschlitzen; durchbohren, durchstechen; herauskommen; ein Loch haben; nach etwas graben, ein Loch machen [p. *furar*].

fúlu voll; voll sein; voll machen, anfüllen.
mi barika (od. *belle*) *fulu* ich bin satt.
di bondʼi bakuba a fulu dieser Busch Bananen ist reif zum Umhauen.

fumm schlagen, stampfen.
fumm alisi Reis stampfen.
mi kissi wan fumm na hatti das Gewissen schlägt mich.
hatti tann fumm das Herz schlägt.
fumm (od. *canta*) *viole* auf der Violine spielen.
fumm krossu, fumm hamakka Leinwand, Hängematte weben.
fumm fumm Schläge.

fúndu tief; tief sein; gründlich [p. *fundo*].
ju go fundu tumussi, a dangra mi.
fundàm Tiefe im Wasser.

fúngu Zunder, Schwamm [p. *fungo*].

furfúr stehlen [p. *furtar*; die Silbenverdoppelung beruht vielleicht auf afrikanischem Vorbild (vgl. ewe *fi, fifi* stehlen); F. W. haben *fufúr, fufúru*].

furfúrman Dieb.
fussíh weglaufen, entlaufen, fliehen; sich entziehen [p. *fugir*].
futu Fuss, Bein; Hinterfüsse der Vierfüssler; Spur eines Wildes; Fusstapfen; die dicken Wurzeln eines Baumes die hoch über der Erde hervorstehen.
putta futu die Flucht ergreifen, sich davon machen.
futuboi Knecht, Diener, Junge.

G.

gabiàm ein grosser Raubvogel, der hiesige kleine Adler (ar. *bariri*); die perlfarbigen Hühner [p. *gavião* Sperber].
$gado_1$ Gott.
gado-marka Muttermal.
gado-minini Werle [Maulwurfsgrille; bei F. W. *koti(koti)*].
[*gădŏ-pĭkĭn* kleiner Holzgötze Stockh. M. 159. 160.]
[$g\breve{a}d\breve{o}_2$ (*godo* F. W.) od. *gŏgŏssă* Kürbisgefäss Stockh. M. 3. 4 usw.]
gaija betrügen; Betrug [p. *engalhar* = *enganar*, span. *engañar*].
gaku stottern, stammeln [p. *gago*].
a ha gaku er stottert.
gambossa, so nennen sich zwei Frauen die einen Mann haben [p. *comborça*].
takki hodi na ju gambossa grüsse deine Mitfrau.
gamja, *gammia* [*kamia* II 43, 20] Ort, Platz, Raum [p. *caminho* Weg; so auch cur. NS. *camino* Ort, von span. *camino*].
hugamja? wo?
gandji, *ganji* gären; bös, zornig sein.
ganga ein Gang im Hause wie ihn viele Negerhäuser haben [holl. *gang*].
gannia Huhn [p. *gallinha*; Mittelform **ganinha*, vgl. *fanija*].
gannia-jam Hühnerschlange, Schlange die Hühner und Eier frisst.
gansèh eiserner Groppen [W. hat: *isri patu*].
gassà abgenutzt sein; auch vom Menschen: vor Alter stumpf sein [p. *gastar*].
gawwà loben, rühmen [p. *gabar*; auch cur. NS. *gabá*].
gendri Reichtum; reich; reich sein [bei F. W. auch vornehm, elegant; vgl. oben *djanta*]; *gendriman*, ein Reicher.
giddigiddi das Trampeln und Stampfen mit den Füssen.
ondi dem meki giddigiddi? warum stampfen die Leute so mit den Füssen?
ginging Glocke, Schelle.

nakki ginging läuten.

glua, grua [F. *kruwà*] frisch, roh, grün [p. *crua (carne)*].

glua-meti frisches Fleisch.

glua nanà switti tumussi, teh dem mandra [l. *-ru*?] rohe Ananas schmecken delikat wenn sie recht reif sind.

glua bakuba grüne (noch nicht gelbe) Bananen.

glunja murren, einem hinter dem Rücken etwas Böses nachsagen, verklatschen [p. *grunhir*].

go gehen; Zeichen des Futurums.

go ju, go gehe deiner Wege, packe dich.

a tan go er wird gehen.

pampira tann go tchima das Papier wird anbrennen.

djusnu a tann go go er wird den Augenblick gehen.

a tann go ganji er wird böse werden.

gobbogobbo Erdnuss, auch *dju* oder *nju* genannt.

goggò [II 39, 8] die Hinterbacken [s. Vorb. VI].

gollu, golu, gbru [*goru*?] durch ein kleines Loch ausgehöhlte Kallabasse von allerlei Art; Gefässe von ausgehöhlten Flaschenkürbissen; die Kürbisse wovon solche Gefässe gemacht werden [kongo *nkalu*, tschi *kora* Kalebasse].

goma das feine Kassabimehl das sich im Kassabiwasser zu Boden senkt [p. *gomma* Gummi, Kleister].

effi kassaba-watra fikka na kallabas, goma go drumi na basu.

gongossa heucheln, sich verstellen; Heuchelei, Falschheit [tschi *ǹkoǹkonsa*, gä *kokonsa* Heuchelei; vgl. trin. NF. *congosal* streitsüchtig].

gongossa-man Heuchler.

goni Flinte.

kakki goni den Hahn aufziehen.

putta goni den Hahn in die Ruhe stellen.

goni lai die Flinte ist geladen.

di goni no ha faija die Flinte versagt zu oft.

di goni go leti tumussi die Flinte schiesst unvergleichlich gerade.

goto Graben, Rinne.

goudu Gold.

grandi älter sein; die ältere [? — p. *grande*].

ju grandi vo mi du bist älter als ich.

grandewae schon längst, vor langer Zeit [+ e. *way*].

grang gross; Grosses [p. *gran-*].

grangkassa Schuppen, Haus ohne Wände [p. *casa*].

grangman [*guama* II 39, 31] Gouverneur, Herr eines ganzen Landes.

grangsombre [*gaansembe* II 37, 15. 38, 9. 14] Vornehmer; Vorfahre; jeder Erwachsene.

grantripa Magen, bei Menschen und allen Tieren, die Vögel ausgenommen, bei dener er *hungo* heisst.

granganda [*gangäa* II 37, 1; auch *gandaa* II 40, 16?] Hals, Gurgel, Kehle [p. *garganta*].

bakka granganda Genick, Nacken.

grebbi Grab.

gressi [z. B. I 6, 7] wachsen, zunehmen [p. *crescer*].

griddi habsüchtig, gierig sein.

grità rauschen, brausen [p. *gritar*].

watra grità das Wasser rauscht.

liba grità es donnert sachte, von weitem.

gro wachsen.

grogrowan Erwachsener.

grossu dick, z. B. von grossen und dicken Früchten [p. *grosso*].

grun Fussboden, Erde, Grund, Feld.

sandu-grun Sandland; lockerer Boden, wenn er gleich fett und kein Sandland ist.

watra-grun feuchter Boden.

fattu-grun schwerer, fester Boden.

pinda-grun Land wo Pinda gepflanzt ist; so auch *bakuba-grun*, *alisi-grun* usw.

[*goonliba* Welt II 36 (neben *mundu*); entsprechend dem sur.₁ *grontapu*.]

[*gude* rasch? eilen? II 38, 26.]

guli [W.] schlucken, verschlingen [p. *engulir*].

gumarra guten Morgen.

gunéti gute Nacht.

[*gwamba* s. unter K].

gwaninì der hiesige grosse Adler [kal. *kuanâ*, makusi *guan*]; vgl. *gabiam*.

H.

ha, *habi* haben.

haffo halb; ein wenig.

haffohaffo halb und halb.

mi go wassi haffo ich will mich ein wenig baden (nicht lange).

mi tann go jam haffo ich will etwas weniges essen.

hagu Schwein.

hagla [W.] Schrot, Hagel.
hakesi, *haksi* fragen; fordern.
hali ziehen.
hamákka Hängematte.
hammera [W.] Hammer.
hangisa [*ângîsa* Stockh. M. 195 usw.] Schnupftuch, Handtuch usw.; s. auch *lensu*.
hangri Hunger; hungern; verlangen, sich sehnen; Verlangen, Sehnsucht.
hangri kissi mi od. *hangri de na mi* od. *hangri holi mi* es hungert mich.
hansa Flügel [p. *aza*].
hansem [*hanso* II 42, 28. 43, 3. 9] schön, zierlich, herrlich; schön sein; Schönheit [e. *handsome*].
di djarali teki ju sirka hem, no pikin hansem a hansem.
hansi Ameisen (alle Arten) [e. *ants* Plur.].
harka hören, horchen; gehorchen, gehorsam sein.
haswa ringen [F. W.: wettlaufen, wettstreiten; F. frägt: von holl. *haast u wat?* ich halte p. *assuar* Aufruhr, Tumult anstiften, als Grundwort nicht für unmöglich].
$hati_1$, *hatti* weh tun, schmerzen, verdriessen; Schmerz.
son hati tidè die Sonne brennt heute sehr [aber nach F. entspricht dieses *hatti* nicht dem e. *hurt*, sondern dem e. *hot*].
bakka hati mi der Rücken tut mir weh.
$hatti_2$ Herz; Brust; Mut.
hatti bronn Zorn.
hatti latja od. *hatti brokko* sich sehr fürchten, sehr erschrecken, bange sein:
teh mi si da meki, hatti latja wantem.
a teki hatti er hat Mut gefasst.
hatti tchima Sodbrennen.
bilà hatti sich erbrechen.
hatti va mi brokko ich fürchte mich sehr.
mi hatti kai ich bin vollkommen beruhigt, habe keine Sorge mehr.
mi hatti kotto dass.
husiki trobbi hem? hatti va hem kai was für eine Krankheit hat er? er hat Brustbeklemmung, Herzklopfen.
hebbi schwer; schwer sein (dem Gewicht nach).
heddi Haupt, Kopf; Ursache, Ursprung; Glück, Schicksal.
mi bi subi di lio teh na heddi va hem ich bin den Fluss hinaufgegangen, bis an seinen Ursprung.
ju ha bunne heddi du bist glücklich.

mi ha ougri heddi ich habe kein Glück.

heddi va hem jabri er ist nicht gescheit (= *akomeh no tappa*) [also der „offene Kopf" umgekehrt wie bei uns verstanden].

va hu heddi? warum?

va di heddi darum; ebenso: *so heddi.*

heddi tann jam mi ich habe Kopfweh.

heddiman Anführer.

heh hoch; hoch sein.

hehlu [W.] wehe.

hehlu va ju, teh ju bro lei! wehe dir wenn du lügst!

hekwéku [W. *heki*] Schlucken [e. *hiccough*, holl. *hik*].

hekwéku kissi mi ich habe den Schlucken.

hem [*en*, *ee* s. oben] er, sie, es.

hempi Hemd.

hengi hängen, hangen.

hessi geschwind, hurtig; früh (aber nicht frühmorgens).

ju komu hessi tumussi du kommst zu früh.

hessihessi sehr geschwind.

hia aus dem Wasser hervorragender Fleck, Insel, Eiland [p. *ilha*].

hila [*hia* II 42, 31; *hele*, *-a* I 2, 40. 8, 7 durch Verwechselung mit *hele*, *-a* ganz I 2, 47. 8, 37. 10, 2] viel; viel sein; Haufen [e. *hill*].

mi kotti tu mamà-hila alisi kaba ich habe schon zwei grosse Haufen Reis geschnitten.

komakkò-hila von den Komakko aufgeworfener Erdhügel.

hiti werfen, wegwerfen, wegschmeissen [nicht wie F. denkt, von franz. *jeter*, oder span. *echar*, sondern von e. *hit*; „stossen" und „werfen" vertreten sich in den Negersprachen nicht selten].

hò etwas mit der Wurzel ausreissen (das *h* muss sehr scharf [vgl. *cheiacheia*] und das *ò* sehr kurz ausgesprochen werden).

mi sa hò di pau ich will den Baum mit der Wurzel ausreissen.

hóbo Ei; besser ist *wóbo* [p. *ovo*].

hodi guten Tag; s. auch *odi*.

hodjidjà anfangen reif zu werden.

alisi tann hodjidja der Reis beginnt reif zu werden = *a beginn vo bae* [gelb zu werden].

hoha gähnen [ewe *haha*, gã *haku*].

holi halten, lange dauern, gut halten, als starke Leinwand usw.; anhalten, nicht nachlassen.

ju holi di worko leti leti du hältst bei der Arbeit rechtschaffen an.

febre tann holi mi teh tidẽ.

hondi jagen, auf die Jagd gehen.

hondiman Jäger; Jagdhund; Nieren (s. auch *aibi*); Gürtel des Orion oder Jakobsstab (Gestirn); der Monat der ungefähr mit unserem Mai übereintrifft, der zweite in der grossen Regenzeit (weil in diesem Monat das Gestirn *hondiman* gleich nach Sonnenuntergang untergeht und unsichtbar wird) [*hontiman* Riesenwespe DE GOEJE 51].

N.N. wan bunne hondiman N.N. ist ein guter Jäger.

di dago bunne hondiman das ist ein guter Jagdhund.

hondiman kai kaba der Gürtel des Orion steht schon dicht am Horizont (gleich nach Sonnenuntergang).

hondiman a meki biggi watra im Mai laufen die Flüsse sehr hoch an.

hondre hundert.

siksihondre votenteni ko aiti 648.

hóni Bienen (alle Arten) [vgl. sur.$_1$ *honiflei* Biene, *honi* Honig].

hónikakà Wachs.

honiwatra Honig.

honnì Name eines schwarzen Vogels.

hoppe, hoppo aufstehen; aufheben, von der Erde aufnehmen; aufbrechen, sich auf den Weg machen.

hoppe na pè steh auf! (vom Stuhl oder Bett).

hosso Haus; Nest; Stall; Hütte; Futteral.

[*hedi-wosu* Vorderhaus II 36.]

hu? wie? was? welcher, welches? (wird aber nie allein gebraucht, sondern allezeit einem Worte vorgesetzt, als *hudagga, hudi, husei, hutem* usw.).

hudagga? an welchem Tag?

hudi? welcher? wer? welches?

hufa wie; wie? warum?

hugamja wo; wo?

husei? [*u ze?* II 40, 13] wo? wohin?

husei od. *na husei ju go?* wohin gehst du?

husei od. *na husei ju findi dide?* wo hast du das gefunden?

hutem? wann?

hudu Holz.

di hudu ka faija diese Art Holz macht eine gute Flamme.

hujehuje Bremsen, Pferdefliegen.

huku$_1$ Winkel, Ecke, Kante [holl. *hoek*].

huku$_2$ Fischangel [e. *hook*, auch holl. *hoek*].

hungo Magen der Vögel.

hunja [II 36] Fingernagel; Zehe; Klaue; mit den Nägeln oder Klauen kratzen [p. *unha, unhar*].

I, J.

[*i* für *ju* Ihr, du (auch poss.) II 38, 35. 39, 20. 21. 25. 40, 13. 41, 23. 25.]

jabri öffnen, aufmachen, aufdecken; offen sein [anbrechen, vom Tag I 12, 18; p. *abrir*].

jajo herumschwärmen, von einem Ort zum andern laufen; keinen bestimmten Aufenthalt haben.

jajoman Pflastertreter.

jakka jagen, verjagen.

jakkajakka oberste (männliche) Blüte am Welschkorn; auch *jokkata* [vgl. *jaga-jága* Reisig F.].

karo pulu jakkajakka kaba die oberste Blüte vom Welschkorn ist schon heraus.

jakketi Rock, Kamisol, Jacke.

jakki ein gewisser Fisch [kal. *jaiki* jakien].

jam [auch, wie bei WEYG. F. W. allein; so *njam* II 41, 20] essen, speisen; stechen, beissen, als Mücken und alles Ungeziefer; geniessen; sticheln, Stichelreden halten [afr., z. B. ful *ńāma*, aber sonst gerade in den westafr., also den nahe gelegenen Sprachen nicht; kapv. NP. *nhamé*, westafr. NE. *njamee*, jam. guj. NE. *naim*, cub.-sp. *ñamiñami*].

maku tann jam mi die Mücken stechen mich.

dago tann go jam ju der Hund wird dich beissen.

heddi tann jam mi ich habe Kopfweh.

banja tann jam hem er hat Seitenstechen.

boon jam hem er hat Gliederreissen.

a lobbi tumussi va jam sombre er stichelt sehr gern auf die Leute.

janjam Speise, Nahrung; gute Körner an Früchten.

karo no pali bun, a no ha janjam hila das Welschkorn ist nicht geraten, es hat nicht viele gute Körner.

jammesi [F. *njámmisi* Jams] ist der allgemeine Name der fünf in der Erde wachsenden Früchte: *wedjè*, *saramakka*, *makkajammesi*, *napi*, *ningre kontri jammesi* [e. *yams* Plur.].

janglà, *jangrà* vexieren, zum besten haben; sich ganz ankleiden, schöne Kleider anziehen; stolz, hochmütig sein, prahlen, gross tun.

ju jangrà ko mi? willst du mich zum besten haben?

japon Schlafrock.

jara oder *jari* 1Jahr, 2Elle (eigentlich *jara* Jahr, *jari* Elle; dieser Unterschied wird aber von vielen nicht beobachtet) [W. hat für beides: *jari*; F. scheidet *jári* und *jári*; in I nur *jari* Jahr].

Die Saramakkaneger haben weder eine bestimmte Einteilung des Jahres, noch eine gewisse Zeit da es anfängt. Doch fangen sie zu Ende der grossen Trockenzeit, oder zu Anfang der kleinen Regen- oder Pflanzzeit an die bis dahin vergangene Zeit „das vorige Jahr" zu nennen. Die Monate rechnen sie von einem Neumond zum andern; sie haben aber nicht für jeden Monat einen Namen; daher sie selber auch nicht wissen wie viele Monate ein Jahr machen. Ungefähr unser November heisst *Dann*; hernach haben alle Monate während der kleinen Regenzeit und der kleinen Trockenzeit, das ist unser Dezember, Januar, Februar, März, keinen Namen. Wenn endlich die grosse Regenzeit kommt, so heisst der erste Monat derselben, ungefähr der April, *sebentera*, der Mai *kondiman*, der Juni *bali-matu*, der Juli *tanfuru-watra*; darauf folgen alle Monate während der grossen Trockenzeit, August, September, Oktober, ohne Namen.

jarakú sehr grosse, schwarze Ameise, deren Biss sehr gefährlich ist [kal. *irako* cryptocerus atratus, aloekoemier].

jassà braten, rösten, backen, am Feuer trocknen [p. *assar*].

jassa boto ein Boot durch das auswendig an die Seite angelegte Feuer ausdehnen.

jassi böser Ausschlag, den alle Neger einmal kriegen [die Frambösie].

jejè [F. *jéje*] Geist; Gespenst; Schatten.

jeri [*jei* II 40, 16. 41, 37] hören; verstehen.

jessi Ohr; Widerhaken; Pfanne an der Flinte.

ju putta proba na jessi kaba? hast du schon Pulver auf die Pfanne getan?

jette jetzt, nun [vielmehr: noch, so I 8, 16; e. *yet*].

jinda noch (von der Zeit); *no — jinda* noch nicht [p. *ainda*].

jingri, ingri Indianer [Weyg. F. W. haben statt dessen *ingi*; vielleicht ist das *r* durch *ningre* Neger, hineingekommen].

inidagga täglich, alle Tage.

initem immer, allezeit.

iniwan jeder, jedes.

inki Tinte.

introbbi ein Baum dessen Holz zähe ist und nicht leicht spaltet.

jongro ein gewisser Baum; die Rinde davon wird in Wasser gekocht, welches Wasser, das sehr bitter ist, laxiert und gegen die Kolik helfen soll.

jonkù Hüfte; s. *alikbo* [s. *djonkù*].

jorka [v. Dijk *jurka, jurika* (Teufel), F. *jorokà*, W. *jorka, jroka*] Gespenst; Schatten; Geist.

jowènjowèh kleine schwarze Eidechse, deren Biss tödtlich ist.

isredè gestern; *otreisredè* vorgestern.

ju du, dein.

jumarra [F. *anjumára*; STEDMAN 2, 197 f. schreibt *new-mara*] der Fisch *Haimar* [kal. up. *aimara*], eine Art Lachs, der beste Fisch des Landes [merkwürdigerweise übersetzt v. DIJK S. 15 *hymaar* mit *kabeljauw* und schon in der Beschr. von 1718 S. 199 steht „*haaymar*, of anders Cabbeljauw"].

[*hanjŭmārā-trepp* H.-falle (F. W. haben statt des mehr e. *trepp* das mehr p. *trapu*) in allen Grössen Stockh. M. 22. 52. 54.]

*juru*₁ Stunde; Uhr; borgen, auf Borg nehmen, nicht gleich bezahlen [= sich stunden lassen? oder = *juru*₂?].

humeni juru? wie viel Uhr ist es?

feifi juru nakki kaba es hat fünf geschlagen.

*juru*₂ mieten, für Lohn dingen.

ju no tann go juru sombre, vo meki di worko? willst du nicht zu dieser Arbeit Leute dingen?

jusnu, djusnu gleich, bald, eben jetzt.

K.

kabà fertig machen, vollenden; mit einer Arbeit fertig werden; getan! es ist geschehen! lass gut sein! sei zufrieden! und, aber, schon [p. *acabar*].

kabri Art braunes Holz, *Bruinhart* genannt, das allerdauerhafteste [kal. *wakápu* andira inermis].

kabugru Mischling von Indianer und Neger [nach F. von Mulatte und Neger; ich kann hier nicht auf das Wort und seine Beziehungen eingehen].

kadjù eine hiesige Frucht und Baum.

kai fallen [z. B. II 38, 19]; vorkommen, widerfahren; sich über etwas hermachen, angreifen; die monatliche Reinigung haben [p. *cair*].

wan sondi kai na mi es ist mir etwas begegnet.

mi kai na di workko ich greife diese Arbeit an.

di oto no kai bun na mi die Geschichte ist mir sehr unangenehm.

kaihosso das Haus wo sich die Weiber während ihrer Reinigung aufhalten.

kakkà Kot, Mist; hässlich (Hahn: *kàkka*) [s. *feru-kakkà, konikakà*].

vool-kakkà die Schmarotzerpflanzen die aus den von den Vögeln ausgestreuten Samen auf andern Bäumen wachsen.

kakraku ein sehr häufiger Fisch allhier, dessen Kopf und Leib (ausser dem Schwanze) eine so harte Schale wie ein Schild hat, von einem sehr schlechten und unreinen Geschmack, wiewohl er bei den Negern sehr beliebt ist [sur.$_1$ *kakráko* ist Kakerlak].

kakki den Hahn an einer Flinte aufziehen [von *kákka* Hahn an der Flinte].

mi no kakki di goni jette ich habe den Hahn noch nicht aufgezogen.

di goni kakki? no a no kakki ist die Flinte gespannt? nein.

(*mi putta goni kaba* ich habe den Hahn auf die Ruhe gestellt.)

kali [*kai* II 39, 4. 8. 20. 40, 15. 41, 10. 22] rufen, nennen.

kallabas ein Baum dessen Frucht ausgehöhlt und die Schale zu Schüsseln und Löffeln gebraucht wird.

[*kállbási* bearbeiteter Flaschenkürbis in allen möglichen Grössen und Gestalten Stockh. M. 6 usw., einige Dutzend.]

kamalúa, kamarúa Art Rohr wovon Pfeile gemacht werden.

kamba die mittlere Art von Wildschweinen.

kaminà Art Korb, Fische zu fangen. Der Korb wird an zwei Tauen so aufgehängt dass er wagerecht im Wasser liegt; wenn aber der Fisch die Lockspeise anbeisst, so kommt die Öffnung des Korbes oben zu stehen, sodass der Fisch nicht wieder heraus kann [*kamína* bei F. ist ein Schlinggewächs dessen Stengel als Taue dienen, „bij de Saramaccaansche Boschnegers *Sipò*"].

kamissa schmaler, langer Lappen womit die Männer ihre Scham bedecken [p. *camisa* Hemd].

kamm kämmen; s. auch *penti*.

[*kàn-kàn* (F. W.) Kamm Stockh. M. 73.]

kamma von Rohr geflochtene Matte, um darauf zu schlafen; jeder zum Schlafen eingerichtete Platz; Bett [p. *cama*].

[*kammaba* II 40, 23?]

[*kandà* singen, auch vom Hahn; s. *cantà*.]

kandéa ein Baumharz das wie Schwefel brennt; ein Licht [p. *candeia*].

matu kandéa das Harz vom Lokusbaum welches dazu gebraucht wird [= *kandra-húdu* F. von e. *candle-wood*?].

kandu irgend etwas das man an einen Ort hinhängt oder aufsteckt, zum Zeichen dass da niemand hingehen oder nichts nehmen soll; ungefähr wie der Strohwisch in Deutschland, nur dass die Neger eine unbeschreibliche abergläubische Furcht davor haben, weil sie allemal Zauberei dabei vermuten [KAPPLER 264 bemerkt dass die Obia Menschen und Tiere beschützen, die Kandu das Eigentum: „der Kandu wird wie der Obia von den unbedeutendsten Dingen

gemacht, unter denen das stärkste und wirksamste eine mit dem Stiele in die Erde gesteckte Schaufel, mit daran gebundenen Spänen eines Sarges, einem rot- und schwarzbemalten Kuhhorn, einer Schildkrötenschale, dem allgemein als Besen dienenden Fruchttross der Euterpepalme, dem Stück eines Termitennestes ist." Anders kongo *lu-kandu* „a bundle of charms which are said to be able to prevent rain" (BENTLEY); p. *encanto* Zauber].

Die den Negern fürchterlichsten Arten sind: *tsjipoppo*; Steine; Zuckerrohr oder dessen Blätter; *bakuba-bingo*; *boà*; jedes angebrannte Stück Holz.

kandu tann go kissi ju du wirst dir die bösen Wirkungen des *kandu* zuziehen.

dem furfur tule janjam na mi plantasi, mi tann go putta kandu.

kangra die abergläubische Probe wodurch die Neger entscheiden ob einer das dessen er beschuldigt wird, getan hat oder nicht. Erst wird die Zunge des Menschen mit der Asche eines gewissen Krautes (dieses Kraut zu wissen ist ein sehr grosses Geheimnis) bestrichen und darauf eine feine Feder von einem Huhn durch die Zunge gestochen. Geht die Feder ohne Hindernis durch die Zunge, sodass sie auf der andern Seite wieder herausgezogen wird, so ist der Mensch unschuldig; geht die Feder nicht durch, sondern bricht, so ist er schuldig.

mi sa da ju kangra ich will mit der Kangraprobe untersuchen ob du schuldig bist oder nicht.

kangra kissi hem er ist als schuldig befunden; die Feder geht nicht durch.

kangbè Schleuder.

kanti schief stehen, auf eine Seite hängen; Kante, Rand.

kappasì die kleinste Art Wildschweine (Gürteltier) [kal. up. *kapasi*].

kappewirri junger wieder aufgeschossener Busch [bras.- p. *capoeira*].

kápwiwa [F. *kapuwà*] (oder auch *watra hagu*) Wasserschwein [kal. *kapia*, tupi *kapivára* usw.].

karapà ein Baum dessen Frucht sie in *mussinà* [*mussinì*] ins Wasser hängen, um alsdann die Art Fische *morokò*, die sehr lüstern danach sind, mit dem Bogen zu schiessen.

káro Welschkorn.

karo tai minini das Welschkorn fängt an Kolben anzusetzen.

(*teh a pulu jakkajakka kaba, ma bevo bia komm.*)

karoa [*kalua* II 43, 9] die Eidechsen im allgemeinen.

[*kassa*; s. *grangkassa*].

kassaba Kassabi; *omi diki, a tjarri na hosso, a krabbo hem; mojeri*

wassi, lalà; omi matappi, omi tann fumm hem; mojeri manari, jassa; omi lukku, va a dre.

kássika [so I, 10, 6. 32] od. *kakkisa* Rinde; Haut, Leder; Schale; Scheide; Splint am Holz [p. *casca*].

kassínja kleine Hütte worin man im Busch übernachtet [p. *casinha*].

[*katja* II 39, 26?]

kattantrì [F. W. *kánkantrì*] der wilde Baumwollenbaum; bei den Negern ist dieser Baum ein vornehmer Gott [e. *cottontree*].

katharrha Schnupfen, Katarrh.

kattibo [nach F. veraltet] Sklave [p. *cativo*].

[*kee* ach II 39, 28; *kè* F.]

keeskees ein kleiner Affe.

kéh [*keh* I; *ke* II 42, 25] wollen; Wille [p. *quer*, 3. S. von *querer*].

kekè [*kję-kję* Stockh. M. 129 ff.] Spindel worauf gesponnen wird [ewe *kéke*, tschi *kjekje*].

kendi warm, heiss; warm, heiss sein [p. *quente*].

kengési Art Schneidegras, mit sehr schmalen Blättern.

kerki Kirche; = *begihosso*.

kibenge irdene Pfanne; Scherbe; Stück von irdenem Gefäss; Kassabiplatte.

kibri verwahren, verstecken, bergen [wohl nicht wie F. meint, von e. *keep*, sondern von e. *cover*; oder = *kubri* (s. unten)?].

kiddibo rund; rund sein; s. auch *luntu*.

kjénji [F. *kinki*, W. *kenki*] tauschen, wechseln = *trokka* [e. *change*].

kjimà s. *tchima*.

kjina s. *tchina*.

kikki auf die Seite stossen, verschieben, rücken.

kiljà [F.: *kriá* veraltet] auferziehen; Pflege [p. *criar*].

killi [*kie* II 38, 15. 41, 20. 42, 6] töten, umbringen; Verdruss machen, Schaden tun.

tranga faija killi oijo starkes Feuer oder Licht schadet den Augen, blendet.

killiman Mörder.

kinollo die schönste Art Raben (Arras) [kal. *kęnâlâ* usw., arara].

kissi kriegen, empfangen, bekommen; treffen beim Schiessen.

kiwallala eine hässliche Art Raben.

klossi, *klossu* s. *krossu*.

klossibai, *krossubai* nahebei, nicht weit.

ko [*ku* II 40, 11 usw.] mit, und [p. *com*], neben *nanga* mit [z. B. *ko stoon* I 7, 58 = *nanga stoon* I 7, 56].

koa Lauge [p. *coada*].

kodjon, *kodjonu* Knüppel, Prügel.

[*kōdjā* (F. W. Knüppel, nach F. veraltet) Waschbläuel Stockh. M. 60. 152.]

kódoh ganz allein, von allen Menschen verlassen [tschi *koro*, ewe *kodoe*].
tidè mi bi go na matu, mi kódoh — ohne einen Menschen bei mir zu haben.

koffi Kaffee.

koffre die Holzläuse, wenn sie ausfliegen; sonst *kopiekopie* [kal. *kupisa*, tupi *kopi*].

kohokkohò [F. W. *kosò-kosò*] Husten.
kohokkohò kissi hem oder *trobbi hem* er hat den Husten.

kojo Lappen von zwei Handbreit womit die Mädchen sich bedecken [F. W. *kwejú* Schurz der Arrowakkenfrauen, von kal. trio, up. *kwéju*].

kokoabra eine andere Art von Marupabäumen, kleiner als *tjabisi*, grösser als *srapati*. Die Frucht ist zu essen; Baum und Blätter haben Dornen.

kokotti Spazierstock.

koksi [W.] verspotten [e. *coax* Gimpel; beschmeicheln].

kolla Art Muscheln oder Schneckenhäuschen welche sie sich umhängen [p. *collar*].

komakkó Art grosse braune Ameisen [kal. *kumáka* atta cephalotes].

kombotto Baum und Frucht die wie gelbe Pflaumen oder Mirabellen aussieht und angenehm schmeckt.

komè essen, speisen = *jam* [p. *comer*].

kom [*ko* II 39, s. 41, s. 9. 11. 18. 21. 42, 4] kommen; werden, entstehen.
Gado bi kom sombre Gott ist Mensch geworden.

kommotto [*kumutu* II 37, 30. 42, 8] aufstehen; herauskommen; vorherkommen.
wi kommotto na fotto wir kommen von Paramaribo.
teh siri kommotto na grunn, wi takki a nasèh.

kónda Korallen [p. *conta* Kügelchen im Rosenkranz].

kondà erzählen; zählen [p. *contar*].

kongro Tücke, List, Streiche, Falschheit.
kongroman tückischer oder listiger Mensch.

konikoni Kaninchen.

kontri [*kondre* I 1, 3 usw.] Land, Gegend.
hukontri sikiweh? oder *hukontri siki dissi?* was in aller Welt ist das doch für eine Krankheit?
hukontri speri vo meti? was mag doch das für eine Art von Tieren sein?

kóntu Histörchen, Geschwätz = *takkitakki* [p. *conto*].

[*koosu* Frauenschurz, Kleid II 40, s. 24; s. *krossu*.]

kopikopì Holzläuse [s. *koffre*].

kossi schelten; Scheltwort.

kotántu sehr viel = *tantu*, *hila*.

kotti schneiden, hauen; zerreissen [pflücken II 39, 12].

kotti lio quer über einen Fluss setzen, von einem Ufer zum andern fahren.

kotti faija Feuer schlagen.

liba kotti faija es blitzt.

tchuba kotti der Regen lässt nach, hört auf.

[*koti-wata* Sumpf II 41, 27].

[*koto*$_1$ (F. W.) Frauenrock II 39, 25.]

kotto$_2$ kalt; frieren; Kälte; beruhigt, erfreut; feucht (aber nicht nass) sein [e. *cold*, während das von F. hierauf bezogene *kóuru* kalt, dem holl. *koud* entspricht].

mi hatti kotto ich habe nichts Schweres auf dem Herzen, ich freue mich, bin vergnügt.

krabbatu [F. *krapà*, W. *krabá*] Holzbock [p. *carrapato*].

krabbo schaben, kratzen.

krabu Krabbe.

krabutanda [*-tanga*?] Beisszange.

krabúka [so I 4, 20. 11, 18] stillschweigen; das Maul halten [p. *calar a boca*, cur. NS. *caï-boca*].

kabakabà, *mi krabúka* genug, ich sage kein Wort mehr.

krabúka vo ju du hast nicht drein zu reden.

krakra hitzig über der Arbeit sein [tschi *krakra* rasch, flott].

a krakra na worko.

kramaù tote Kohlen (glühende heissen *sokka*) [p. *carvão*].

krassi jucken; böse sein; bös, aufgebracht.

watra krassi das Wasser ist wild.

krassikrassi aller Ausschlag.

krehgrun alles Land das den Überschwemmungen unterworfen ist; s. auch *birìbirì* [vgl. F. W. *klei-dotti* Lehm].

kre schreien, weinen; bejammern.

kreti Kreide.

kreól alles was hier im Lande geboren ist.

matu kreól die Neger die hier im Busch geboren sind.

kriki [*kieki* II 38, 16] Bach.

krokka schlüpfrig sein; entschlüpfen; aus-, abglitschen [p. *escorregar*].

krokkro Baumrinde, die äussere [p. *corcha*].

krololò [W. *kro kro*] ganz und gar [tschi *kora-kora*].

krossu, *klossu* alles Zeug und Kleidung, Leinwand usw.

matu krossu Leinwand die die Neger selbst machen; ein Stück Zeug von zwei Ellen womit sich die Weiber bedecken.

krubessè, krebessè die böseste Art Kumpsack [s. unten *kumsakka*], ein schmerzhafter nasser Ausschlag oder böse Art von Geschwüren (zwischen den Zehen).

kruboì! [v. DIJK *korbuy*; s. Vorb. XXV] es wird ganz mit dir aussein, ich werde dich nicht mehr sehen [e. *goodbye*, was F. nicht erkannt hat; er gibt die Bed. „Lebwohl!" als veraltet an; nach ihm und W. ist *krobói* (*kriboi*) soviel wie „der letzte"].

krukkutu krumm [ungerecht I 1, 18]; eine kleine Fliege die Blut saugt.

krukkutu-labo [so II 43, 13] Skorpion.

krumù Stinkvogel; s. *akramba*.

krutu Rat, Ratsversammlung; Gericht; etwas miteinander ausmachen, überlegen; eine Sache untersuchen, entscheiden; Prozess.

ku Gesäss, Hinterer; das Hinterste (bei allen Dingen); hinteres Ende am Fahrzeug; Stamm, Stock einer Pflanze; Aufschlüsse, Einsichten in einer Sache [p. *cú*].

mi kissi ku vo di oto nun sehe ich die Sache ein.

kuà durchseihen [p. *coar*].

kubri bedecken [p. *cubrir*].

kuja eine Schüssel von Kallabass, wenn der Schnitt durch den Stiel und die Blüte. Ist aber der Kallabass durch den Äquator geschnitten, so heissen die Gefässe *tappadorro* [bras.-port. *cuia* mit ganz gleicher Bed., von tupi *kuia*, kal. *kuai* Kalebasse].

kujeh aussuchen, wählen [p. *colhér*].

kujeri Löffel [p. *colher*].

kuka Kuchen; *kassaba-kuka*.

kukummre Gurke [p. *cocombro*; F. W. *komkomro* von holl. *komkommer*].

kukru Küche.

kukunja nagen, abnagen [vgl. ewe *kuko*].

kulà heilen, kurieren [p. *curar*].

kulàman Arzt.

kulàsondi Arznei.

kulèh laufen, fliessen; ausrinnen, auslaufen [p. *correr*].

bali tan kulèh das Fass läuft aus.

kulletu eine Art Fische.

kumma [*ku* II 40, 3?] gleichwie = *alleki* [p. *como*; im NP. gewöhnlich *cuma*].

kumù [F. *kúmbu*] Frucht einer Art Palmbaum [kal. trio, up. *komú* oenocarpus bacaba, komboe]. Das Oel davon:

kumu fattu, womit Pfannenkuchen usw. gebacken werden.

kumsakka nasser Ausschlag, hauptsächlich an Füssen und Händen, am meisten bei sehr nassem und zugleich heissem Wetter.

kunja Keil [p. *cunha*].

kunji [F. W. *kwiensi*] ausdrücken.

kunnenu [*kununu* I 1, 12] Berg [p. *collina?*].

kunni Weisheit, Klugheit, Verstand, Wissenschaft, Geschicklichkeit; gescheit, verständig, geschickt; gescheit usw. sein.

tidè, dem kom kunni kaba jetzt sind sie gescheiter geworden.

ju kunni di worko tumussi du verstehst die Arbeit aus dem Grunde.

kunniman verständiger oder geschickter Mensch.

[*kunu* Sünde II 43, 17. Nach brieflicher Mitteilung von J Kersten bedeutete dies Wort bei den Buschnegern nur den Fluch der Blutrache. „Wenn jemand die Blutrache ausgeübt hatte, so kam er unter das *kunu* des nächsten Verwandten vom Ermordeten. So erklärte Herr Raatz das Wort." Vgl. *mekúnu* Ungerechtigkeit, geheime Sünde, Elend F. W., wohl = *me(ki) kunu.*]

kupaman [W. auch *kupa*] Fassbinder [e. *cooper*].

kupawa ein gewisser Baum von dem Fassreifen gemacht werden [kal. *apauwa* copaifera guyanensis, hoepelhout; F. *kúpa-hudu*].

kupawa oli oder *fattu* Öl davon, Kopaivabalsam.

kurrukurru eine wie ein weitläufiges Netz geflochtene Art schmaler, aber hoher Körbchen.

[*kusai* Hirsch II 41, 10. 19. 36 (kal. *kusali*).]

kussiri kleine Art Affen mit gelben Pfoten, *wan speri vo kwatta* [kal. *kusiri* midas rufimanus].

kussuma [*kussima* I 10, 28] gewohnt sein; Gewohnheit [p. *costumar*].

kussumih Betrübnis, Gram; sich grämen, Kummer haben [p. *consumir-se*].

kussuwèh die rote Farbe womit sie sich bestreichen [ist eigentlich der Namen eines Baumes: bixa orellana, roekoeboom; kal. *kusuwe*].

kutjù einziehen, zusammenziehen. Es wird meistens von Tieren gebraucht, z. B. was vom Menschen heisst: *a dubla mau* er hat die Hand eingezogen oder die Finger zusammengelegt, das heisst bei einem Tier *kutjù*, als *dago tann kutjù* der Hund hat die Füsse eingezogen, nicht ausgestreckt; doch sagen sie auch vom Menschen: *a tann kutjù*, wenn er mit krummem Rücken sitzt und die Ellbogen auf die Kniee stützt [e. *crouch*, *crooch* sich ducken, kauern].

kuwálu Haufen von zusammengelegtem Reisig.

kwaijambro ich will dir nichts verschweigen, ich will dir alles sagen.

kwakwáli zanken; zänkisch.
kwamba [*gwamba, guamba* II 41, 9. 21. 43, 35] Lust, Wollust, gutes Essen; Hunger nach Fleisch.
kwanneni Adler = *gwannini*.
kwatriwóijo eine grosse Ratze oder Marder; das Weibchen trägt die Jungen in einem Sack, wie die *awáli* [franz. *quatre-œil* oder *quatre-yeux* und ebenso, wie ich vermute, p. *quadriolho* gujanische Beutelratte].
kwatta ein schwarzer Affe mit langen Haaren [kal. *kuata*, tupi *koatá* ateles; bei VAN BERKEL 122 und HERLEIN 171 *quot(t)o*].
kwattri Tragband, von der Rinde eines Baumes gemacht der eben diesen Namen hat. Der Bast dieser Baumes ist gerade wie Lindenbast
kwéri, *kwéli* behauen.
kwetikweti ganz und gar.
kwefa eine genähte Mütze [p. *coifa*].
[*kwien* sich abarbeiten II 38, 35 (holl. *kwijnen* kränkeln).]

L.

labo Schwanz [p. *rabo*].
krukkutu labo Skorpion.
laffo [II 40, 1] lachen, auslachen.
ju laffo mi? lachst du mich aus?
lai laden; geladen, beladen sein; Ladung.
mi lai boto, goni ich lade das Boot, die Flinte.
di boto lai tumussi das Boot ist sehr schwer geladen.
lalà reiben, fein machen [p. *ralar*].
dem lalà kassaba, alisi usw.
lálu Reiber, Reibe [p. *ralo*].
lalù ein Suppenkraut, Okrum [franz. *gombo* hibiscus esculentus].
langa lang, gross; lang, gross sein; Länge.
ju langa morro mi du bist länger als ich.
langi nachfolgen, nachgehen; erreichen, einholen.
[*lánsà*, *r-* (*lansri* Jagdspiess F. W.) Fischspeer, früher von hartem Holz, jetzt von Eisen Stockh. M. 143 ff.]
lapù Spiel mit einem schmalen hölzernen Speer.
lási verlieren; sich verlieren, sich verirren; sterben; Ende.
lassarà vor Betrübnis oder Schmerz sich auf dem Boden wälzen [p. *lacerar-se* oder *lazerar*; mit letzterem lässt sich die von F. für *lasrà* angegebene Bedeutung, nämlich: umherstreichen, bummeln, betteln, besser vereinigen].

latta Dachsparren; die dünnen Pfähle an den Wänden des Hauses welches die *murrumurru* halten.
lati spät, zu spät.
lati passa kaba es ist zu spät (eigentlich Fortsprache) [Fort = Stadt].
latja spalten; gespalten sein; Ritz, Spalte [p. *rachar*].
mi go latja hudu ich will Holz spalten.
di boto latja das Boot hat Ritze.
lau [II 39, 5; F. *laú*] verrückt, närrisch (sein) [p. *louco*].
ju lau ko mi? willst du mit mir den Narren spielen?
lauman Narr.
lébben [*n* für *r* verschrieben?] Leber.
lefangi [*lefanje* I 12, 2; zu verbessern wird sein *hufangi* II 43, 5 in *lufangi*] Hauer, Säbel [p. *alfange*].
leggedè [*lögede* I 5, 3. 4] lügen; Lüge [holl. *leugen* + ?].
bro, takki leggedè lügen.
leggedeman Lügner.
lei lügen; Lüge, *ju bro lei* du lügst.
leki so wie; (mehr) als.
lembeh lecken; s. auch *liki* [p. *lamber*].
lensu Tuch, als Schnupftuch; s. auch *hangisa* [p. *lenço*].
leri weisen, zeigen; lehren, lernen.
leriman Lehrer.
lési$_1$ faul, träge; faul sein.
lési$_2$ lesen.
lettre Buchstabe.
leti, reti, recht; Recht.
liba oben; Höhe; Himmel [p. *arriba*].
na liba oben; hinauf [*na riba sei* stromaufwärts II 42, 31].
[*na tulu sombre liba* auf alle Menschen I 2, 17 = *na tappo vo alla somma* 1829, *na ala suma tapo* 1865.]
[*na tafra riba* auf den Tisch II 42, 30.]
[*goonliba* Erde II 36.]
liba limbo es ist klares Wetter.
liba tappa es ist trüb.
liba blakka oder *sukru* es ist sehr finstres, trübes Wetter.
liba bari es donnert.
[*fulu riba* Vollmond II 42, 27.]
libi$_1$ leben; wohnen; Leben.
libiwan, libilibiwan lebendig.
libi$_2$ zurücklassen; fehlen, nicht da sein.
liki lecken; s. auch *lembeh*.

likrábu Art Muschel, *wan speri vo krabu* [aber das bedeutet: eine Art Krebse].

lima Feile [p. *lima*].

limba rein machen, reinigen [p. *limpar*].

limbo rein, klar, hell, deutlich [p. *limpo*].

limbolimbo recht deutlich.

mi sa takki da ju limbolimbo ich will es dir recht deutlich sagen.

linga, *ringa* Ring.

linsu, *liso* glatt, poliert [p. *liso*; wegen des *n* vgl. *hansa*].

lio Fluss [p. *rio*; man beachte sur.$_1$ *riba*, *liba* (e. *river*) = sur.$_2$ *lio*, und sur.$_2$ *riba*, *liba* = sur.$_1$ *tapo*].

loangowauwèh [Loangofliegen] ganz kleine Fliegen deren Biss sehr empfindlich brennt; sie kommen in der kleinen Regenzeit und sind so gross als eine Zicke; unten in Paramaribo heissen sie *mompieren* [über welches Wort ich schon oben 45 Anm. mich geäussert habe].

lobbi$_1$ lieben; Liebe; [lieb, z. B. I 1, 1].

lobi$_2$ salben, schmieren, bestreichen.

lobolobo sehr wohlschmeckender Fisch ohne Schuppen [F. *logológo* Art Aal; ebenso nach Stedman 2, 81, der *logolago* schreibt; es ist wohl derselbe Fisch den die Engländer *low-low* nennen, nach Dance 235. 314 hypothalmus spix].

loggossò Schildkröte.

lokóngro Hof um den Mond oder die Sonne [vgl. kongo *ukongolo* Regenbogen].

lolà rollen, wälzen [p. *rolar*].

lolà pau einen Baum wegwälzen, wegrollen.

lolà krossu die Wäsche mandeln.

lólo Rolle [p. *rolo*; nach F. W. auch rollen; dann e. *roll*].

wan lolo tabaku.

lombotto, *rombotto* rund umher, ringsherum; umringen; herumlegen, herumwickeln.

[*lonje* entfernt I 2, 39 (p. *longe*).]

loo, *loh* Reihe, Linie; Gesellschaft, Herde [Dorf; s. Vorb. xxxiii]; eben; Faden ziehen wie schleimige Dinge; zäh, schleimig; Schleim; Geschlecht, Glied (von Kindern) [e. *row*].

malasi a loh Syrup zieht Faden.

loogrun Ebene [nicht eher „Niederung", e. *lowground*?].

wan loo pingo eine Herde wilde Schweine.

di oure tatta a bi si vo loh minini der alte Vater hat Kinder bis ins vierte Glied gesehen.

lossu Laus.

lotto [*lota* II 40, 3; auch F. *lotà*] Flechten im Gesicht oder sonstwo am Leibe.

lovenda Glatze [vgl. kongo *vandu* dass.].

lukku sehen, nachsehen; achthaben; auf etwas warten.

lukku bun sich vorsehen; *lukku bun, ju no kai* nimm dich in acht dass du nicht fällst.

lukwangi Reisig, Gesträuch [vgl. kongo *evwangi* dass.].

lullu zerfallen, auseinderfallen; rinnen, auslaufen [ewe *lólo* zerrinnen].

lungà schnarchen [p. *roncar*].

luntu, luluntu rund.

lussu losmachen; los sein.

lutu Wurzel; mit der Wurzel ausreissen; s. auch *hò*.

mi sa lutu di pau? soll ich den Baum mit der Wurzel ausreissen?

M.

ma aber, sondern, nur [F. betrachtet *ma'* als verkürzt aus *mara* von holl. *maar* (so *go ma* I 9, 15); aber p. *mas* liegt zu Grunde].

madungu Bruch im Leib; Hoden [kongo *madungu* Pl. zu *edungu* Bruch, Hernia].

madungà sehr häufige Art Dornen allhier, ein Gesträuch.

maemaè Rost von Holz um Fleisch überm Feuer zu trocknen.

mafingè Maus [kongo *mfingi* kleinste Art Maus].

mafundu Tiger.

mai Schwiegermutter [p. *mäi* Mutter; F. hat *avò mai* Urgrossmutter; vgl. *tija* oben 37].

makáku kleiner brauner oder grauer Affe, der eigentliche Keeskees [p. *macaco*; vgl. kal. up. *meku* cebus, keeskees, auch bei F. W.].

makka Dornen, sowohl die Stacheln als das Gesträuch; Stachel, Splitter; die Frucht des *murrumurru*-Baums [mit *mak(k)a* sind zahlreiche Baumnamen zusammengesetzt, von denen ich einen, *paramaka* astrocaryum paramaca, mit kal. *maka* wiedergegeben finde].

makka-alattu eine grosse schwarze Ratze [cavia aperea].

makkajammesi eine sehr grosse und dicke, in der Erde wachsende Frucht, der *saramakka* ähnlich.

makkapuija ein gewisser Vogel.

makkapwiwa Pfeil mit Widerhaken = *siparali* [*pwiwa* von kal. *pliua* Pfeil].

makkisa, massika zerreiben, zerquetschen, zermalmen [p. *machucar*; F. W. *massi* dass. ist e. *mash*].

skín massika (oder *brokko*) matt sein.

massikabaija ein Tanz der Weiber, da alle Glieder wie zerbrochen scheinen; Bewegung des Leibes derer die den Gado kriegen.

makkobo grosses Gefäss, von der Rinde des Kapawabaums [Kup-?] gemacht.

máku [F. *makú*] Mücken [kal. *makà*, up. *maku* anopheles? STEDMAN 1, 37 schreibt *mawkers*].

makúku irdene Kegel auf die das Gefäss worin man Essen kocht, gesetzt wird [kongo *makukwa* Herdsteine, Pl. von *ek-*; vgl. *dotti*].

matà schleifen [p. *amolar*].

malài ein Vogel, Buschkalkun [kal. *marai*, trio *malaši* salpiza cristata].

malakaija Tigerkatze [p. *maracaiá*, kal. *marakaja* felis pardalis].

malassi Syrup.

malatta Mulatte.

malenker gebrechlich, schwächlich; einer der nicht zu harter Arbeit tüchtig ist.

mali Mahomedaner.

mallolèh die grosse Art Wildschweine.

mamàu Papajabaum [aparai *mamau* carica papaya].

mammà Mutter; der Schöpfer; etwas sehr Grosses [p. *mamã*].

Gado hem mammà vo tulesondi Gott hat alles geschaffen.

O, Gado mi mammà! ein sehr gewöhnlicher Ausruf der Neger.

wan mammá pissi grun ein sehr grosses Stück Land.

wan biggi mammá sombre ein ausserordentlich dicker Mensch.

mammápau ein sehr grosser dicker Baum.

na neti mammátchuba kai die Nacht hat es entsetzlich geregnet.

ondi ju kom lukku mi teh na mammá neti? warum kommst du bei so später Nacht mich besuchen?

mi flakka futu vo wan mammá loo pingo ich ging der Spur einer ungeheuern Herde Schweine nach.

mammáwan etwas sehr Grosses.

[*mama vo woto* sehr unangenehme Geschichten II 40, 28.]

mammadosso eine der Aura sehr ähnliche Baumfrucht. Sie ist aber aussen sehr haarig und innen ein überaus delikates Mus [p. *mamão doce*; p. *mamão*, e. *mammee* Frucht von Mammea am.].

mamantem des Morgens früh [p. *manhã* + e. *time*; vielleicht aber erst aus *morning-time* umgestaltet, vgl. *suppertime* { *sabatem* (s. unten)].

manári [*máñārī*, *-li* Stockh. M. 67. 181] aus Rohr geflochtener Sieb; durchsieben; *mani* dass. [kal. up. *manari*, trio *manare*].

mandà senden, schicken [p. *mandar*].

manda, manta Korb [holl. *mand*; F. W. verzeichnen nur *manki* vom Dem. *mandje*].

mandru reif, mannbar (von beiden Geschlechtern), stark von Leib, vierschrötig [p. *maduro*].
skin vo hem mandru morro mi er ist noch vierschrötiger als ich.
mandù Art Buschtau, etwas dicker als *sipò*.
mangru mager: *mangru meti, mangru grun* [p. *magro*].
manì ein Baum dessen Harz sehr gut klebt, daher es von den Negern statt Pech gebraucht wird.
mankeri fehlen, nicht dasein.
mannu [F. W. *man*] Mann (einer Frau).
marippa Frucht des gleichnamigen Baumes = *tjabissi*.
marka, marki messen; Zeichen; Akzent; Grenze [Zeitpunkt I 9, 37].
ju no putta leti marki vo di buka du legst nicht den richtigen Akzent auf das Wort.
markudja Art Markusade [Art Passionsblume; tupi *murukujá*, kal. *merekuja*, in den europäischen Sprachen *murucuya, markusa, marquisade* u. ä.].
massanga Waldhütten (Oekaneger [Aukan.]; s. *kassinja*).
massila diejenige Pinda die von dem bei der Ernte in der Erde zurückgebliebenen Samen im folgenden Jahr hervorkommt.
massisà [wohl = *masusá* F.?] ein Kraut welches bei Gliederreissen in Dampfbädern gebraucht wird. Auch wird es in Wasser gekocht und dieses Wasser getrunken.
massra Herr, Meister.
[*masuwa* Reuse II 38, 10, auch bei F. W. (kongo *maswa* Netzwerk).]
matappì [*mattapi* Stockh. M. 71. 87. 88] von Rohr geflochtener Schlauch den Kassabi auszupressen; den Kassabi auspressen [kal. trio *matapi*].
mi matappì kassaba tidè ich presse heute Kassabi aus.
mati$_1$ Freund.
mati$_2$ Feind [?]; unzufrieden, böse, zornig werden. [Dieses *mati* unterscheidet sich doch vielleicht in der Aussprache von dem andern; es entspricht dem *mandi* bei F. und W., das aber nicht auf e. *mind* Vb. zurückzuführen ist, sondern auf e. *mad*.]
ju no musse mati ko mi werde nicht böse auf mich.
matjáru Axt, Beil [p. *machado*].
matjáru-pau Stiel an der Axt.
Matjáru-ningre ein Teil der saramakkischen Neger, die an einem Arm der Suriname zwischen dieser und der Saramakka oberhalb uns wohnen; der Fluss an dem sie wohnen, heisst *Dabitatta-Lio* oder *itjakró*. Den Namen haben sie daher weil die Plantage ihres ehemaligen Herrn dem sie entlaufen sind, an der Kriek *Matjaru* lag.

[*mato* rat einmal II 37, 16. 41, 2.]

matta [*mättä* Stockh. M. 57 (dazu Kodakbilder)] Mörser, ausgehöhlter Klotz worin die Neger alles stampfen [e. *mortar*; daher amer.-holl. *maf*].

[*mättä-ticki* (F. W.) Stampfer Stockh. M. 58 usw..]

Mattawari-ningre diejenigen Saramakkaneger die an der Saramakka selbst wohnen. Den Namen haben sie daher weil sie ehedem an einer Kriek gewohnt welche die Indianer *Mattawari* nennen [die neuere Wortform ist *Matuari*neger].

mattamma Wangen, Backen [scheint mit obigem *matta* zusammenzuhängen; vgl. *matta-tifi* Backzahn W., das wohl Mörser-zahn ist].

matu Wald, Busch [p. *mato*].

matu tann fumm ju; so drücken sich die Neger aus, wenn ein neuer Ankömmling seine erste Krankheit in hiesiger Gegend bekommt, welches allen, Blanken und Negern, gar bald widerfährt.

matu-alisi oder *blakka-alisi* der schwarze Reis, der morastigen Boden erfordert.

mau Hand; Arm; Vorderfüsse der Vierfüssler; Ast, Zweig [p. *mão*].

brari mau flache Hand; Ohrfeige: *mi sa da ju wan brariman*.

mi ha trotto mau ich bin links [linkhändig].

máulu Kattun, Baumwolle [holl. *(boo)mwol*].

a fassi máulu sie spinnt Kattun.

mé feingestampft [holl. *meel*?].

meija Strümpfe [p. *meia*].

meki [*mee*] machen, tun [befremdlicher Weise ist der überhaupt so häufige Gebrauch für den Imperativ der 1. und 3. P. nicht eingetragen, z. B. *meki va iniwan teki doop* möge jeder die Taufe annehmen I 2, 38; *mee mi ku-i go* lass mich mit dir gehen II 41, 24; so wohl auch vorher 11 *ko mee* (für *mo*) *u go* komm, lass uns gehen].

meli schütteln, umrühren; Händel oder Zank anfangen [überhaupt sich mit jem. einlassen: *meli hem nanga sombre* I 10, 28].

no meli mi lass mich in Ruhe.

membre denken, überlegen, bedenken; Gedanken.

mi tann membre wansanni na mi barika oder *hatti* oder *heddi*; ebenso *heddi* oder *hatti* oder *barika vo wi a membre* (denn sie wissen nicht ob sie mit dem Kopfe oder der Brust oder dem Bauche denken).

memèh ein kleiner hängender Rost überm Feuer; ein grosser heisst *sular*.

meti$_1$ Fleisch; Tier.

meti$_2$ guter Freund [wohl vielmehr wie F. hat: Nebenbuhler, und

dieses dann natürlich nicht von e. *meat*, sondern von e. *mate* oder vielleicht von e. *meet* (F.s Beispiel ist: *mi no wánni méti nanga ju*); in diesem Falle würde es eine Nebenform von *miti* sein].

metteh sich mit jem. gemein machen, freundschaftlich sein [p. *metter-se com alg.*].

mi ich; mein.

[*mie*, *mii* kleines Kind II 36. 43, 10; s. *minini*.]

mili Mühle.

min Gemüt; Aufmerksamkeit.

mindi Gelenk; zusammenfügen, zusammenknüpfen; zielen, mit dem Schiessgewehr [holl. *binden*?].

mindri Mitte; *mindrineti* Mitternacht.

minja [*miendja* II 36] Harn; pissen [p. *mija*, *-ar*].

minini Kind; alles Junge, als Tiere, Pflanzen usw. [p. *menino*].

*missi*₁ Meisterin, Frau; ₂Fehler; fehlen, verfehlen.

miti begegnen, zusammentreffen, antreffen [s. oben *meti*₂].

mitira Lüge; lügen = *leggedè* [p. *mentira*].

mo Art Mausefalle.

mokkesi hinzutun; vereinigen.

mokwango ein sehr gemeines und beschwerliches Unkraut allhier, in Europa eine kostbare Blume: canna indica; = *shekisheki*.

moli, *molli* mürbe, weich; weich sein [p. *molle*].

molaü dünner Stock.

mombi [*monbie* schon 1718] zurückhalten, nicht gern geben; geizig [e. *mump*, *mumpish*? DE GOEJE 110, der *mumpi* als Wort der Handelssprache zwischen den Buschnegern und den Indianern erwähnt, frägt: oorspronkelijk aan Karaibisch ontleend?].

morosi [*morísi* F.] Hittapfel, Baum und Frucht [kal. *maurisi* usw. Mauritiapalme]; *a libi na dindru wátra* er wächst mitten in Sümpfen.

morokò wohlschmeckender Fisch von mittlerer Grösse, gemeiniglich sehr fett. Über seine Fangweise s. *karapa* [in Br. Guj. und auf Trinidad *morocote*].

morro [*moo* II 39, 22. 41, 21. 28. 31] mehr.

worko morro mi ich möchte unter der Arbeit erliegen.

hangri morro mi ich kann es vor Hunger nicht mehr aushalten.

pikin morro beinahe, es fehlt nicht viel.

pikin morro mi kai beinahe wäre ich gefallen.

no morro nur (wenn es hinten angehängt wird); gewiss.

mi killi wan pingo, no morro ich habe nur ein Schwein geschossen.

a tann go kai, no morro er wird ganz gewiss fallen.

ju tann sikki, no morro du bist immer krank.

(Im Reden pflegen die Neger nur *no mo* [so II 41, 28] anstatt *no morro* zu sagen, als: *a tann go dedde no mo* er kann nicht mit dem Leben davon kommen.)

[I 12, 16 bedeutet *no morro* gerade das Gegenteil von der wörtlichen Übersetzung: *Petrus tan nakki dorro no morro*, nicht: Petrus klopfte nicht mehr an die Tür, sondern: er klopfte immerzu (eig. er tat nichts weiter).]

muffina elend, gering, jämmerlich [p. *mofino*].

muija nass, feucht sein; nass machen [p. *molhar*].

mujére, mojére [*mujee* II 36] Weib [p. *mulher*]. Nach BONAP. 123 nennen sich die Saramakkaneger untereinander *Wousie* oder *Moejéré*; das wird p. *vossé*, für Männer, und *mulher*, für Frauen, sein].

muléh, moléh sterben (nicht sehr gebräuchlich) [p. *morrer*].

mulungà dicker eiserner Ring zum Fechten, den sie am Arm tragen. Wenn sie damit fechten, so holen sie den Arm stark aus, schlagen darauf den andern ins Gesicht (mit der Faust) und im Niederlassen des Armes fährt der Ring an die Faust, sodass sie mit dem Ring und der Faust zugleich schlagen.

mundu Welt [p. *mundo*].

wan mammà-mundusani etwas ganz Ungeheures.

munduwan ein sehr grosser.

da wan mammà-mundu-sombre der Mensch ist ganz über alle Masse, ungeheuer gross und dick.

da fissi wan mammà-munduwan ein ungeheurer Fisch, als Walfisch usw.

mune [*munu* I 2, 20. 7, 20] Mond; Monat.

mune fulu Vollmond; *mune brokko* Mondviertel; *mune dedde* Neumond; *nju mune* wenn man den Mond nach dem Neumond zuerst wieder sieht.

di mune aki a meki dri mune, mi komotto na fotto vor drei Monaten bin ich von Paramaribo zurückgekommen, oder eigentlich: es geht in den dritten Monat usw.

munga sich stossen an eine Wunde [p. *amolgar* zerquetschen usw.].

munni, monni Geld; Gold (besser ist *moni*).

na fotto pinda ha monni in Paramaribo ist die Pinda teuer.

boto ha monni morro pinda mit Korjalen gewinnt man noch mehr.

sotem alisi no ha monni um diese Zeit ist der Reis wohlfeil.

musse [$mussu_1$ I 1, 4 usw. II 43, 28. 29] müssen.

[$mussu_2$ Mütze.]

brae mussu gestrickte Mütze [holl. *breien*, *muts*].

mussinì ganz kleine *kurrukurru*, wo die Karapafrucht, eine grosse

Nuss mit vielen grossen Mandeln, klein geschnitten hineingetan und ins Wasser gehängt wird um Fische zu fangen.

mi go tai mussinì ich will Fische auf diese Art fangen.

mussula die Beugung beim Kompliment machen [p. *mostrar*?].

mutjamma Regenbogen.

N.

na$_1$ [*nee* für *na hem* II 43, 15. 23. 29] in, nach, zu [p. *na*].

[*na*$_2$ für *da* II 42, 3; s. Tijdschr. v. Ned. Taal- en Letterk. 33, 131 f. Anm.]

[*na*$_3$ für *no* nicht II 42, 35.]

nai nähen.

naiman Schneider (auch Nähterin).

nainai Nähnadel (besser ist *aguja*).

nakki schlagen, stossen.

namboa lederner Riemen.

namù Buschhuhn. Er gibt mehrere diesem sehr ähnliche Arten, *mauwì*, *suwì*, *tokkrò*, die aber alle etwas kleiner sind als der *namù* [tupi *inambu*, kal. *iñama* crypturus, anamoe].

[*nan* in *nango* II 40, 13. 41, 24. 42, 26. 29. 43, 22 für *tan go* I. II 37, 29. 42, 6.]

nanà Ananas.

nanga mit, nebst.

napè aufrecht, perpendikulär [p. *na* + *pé*; nicht zu verwechseln mit sur.$_1$ *na pè* (e. *place*) anstatt; s. *apè*].

mi de na-pè ich stehe (ich sitze, liege nicht) [*hoppo nappe(h)* aufstehen I 2, 14. 10, 26].

putta di posse leti na-pè richte den Pfosten genau perpendikulär. Am meisten wird *na-pè* mit *tann* gebraucht.

nápi [F. *napì*] eine in der Erde wachsende, den Kartoffeln sehr ähnliche Frucht. Sie treibt über der Erde just solche Ranken wie die Bohnen; daher ihr auch die Indianer Stangen beistecken, die Neger aber nicht [kal. *napui*, *napoi* dioscorea trifida].

nasèh, *nasìh* keimen, aufgehen [p. *nascer*].

nasitóri Gleichnis, Fabel, erdichtete Geschichte [für *anasi-tóri*, F. W. *anansi-tori*].

nási garstig, unreinlich, unflätig.

nblu, *nbulù* Stirn [s. oben *bulù*].

nebretem niemals.

neku ein Baum oder Strauch der gebraucht wird Fische zu fangen. Man nimmt den ganzen Strauch mit Blättern, Blüten und Früchten

und zerstampft alles zu einem Brei. Von diesem Brei nimmt man eine Handvoll, geht ins Wasser und indem man mit dem einen Fuss den Schlamm oder Grund vom Boden recht aufrührt, dass es sehr trübe wird, so zerwäscht und zerschweift man eine Handvoll von dem Brei nach der andern. Sogleich werden die Fische betäubt, dass sie oben schwimmen und nur mit der Hand gegriffen werden.

mi go fumm neku ich gehe Fische mit *neku* fangen.

[Von dieser Fischerei der Karaiben ist schon 1718 bei Herlein die Rede. Nach S. 126 „hebben zy toevlugt tot een zeker hout het welke zy stampen na dat zy het aanstukken gesneden hebben. Dan werpen zy het in de poelen, of in de plaatzen daar de zee stille is." Der Name der Pflanze ist hier nicht genannt. Es handelt sich beim Neku gewiss um die Leguminose „Lonchocarpus Nicou Dc. (Guayana)", die ich in A. Ernsts Verzeichnis von Fischbetäubungsmitteln genannt finde.]

nem [*ne* II 39, 7] Name; Namensvetter.

hodi, nem? Antw. *tangi, nem.* So begrüssen sich zwei Namensvettern.

vo nem gar zu schön.

ju meki dasani vo nem oder *hansem vo nem* du machst dies besonders schön.

neni neun [e. *nine*; F. *néigien*, W. *negi* von holl. *negen*].

neniten téni neunzig.

$neti_1$ Nacht.

$neti_2$ Netz.

njåè rot, karminrot (gelbrot oder zinnoberrot heisst *bae*); *njåèwan* etwas Rotes. [F. verzeichnet *njåh* als beschreibendes Wort „dienende om schittering of gloed aan te duiden: *a rédi njåh*, het is rood als vuur." Demnach darf man vielleicht an tschi *o-gja* Feuer, denken; mit *hjew* heiss, zusammengesetzt ergibt es *n-njahiee* Brand, Feuersbrunst.]

njauwi eine kurzschwänzige, unschädliche Eidechse.

ninga leugnen; versagen, abschlagen, verleugnen [p. *negar*].

ningre Neger [p. *negro* od. e. *nigger*].

nju_1 neu.

njuman [*njuma* II 37, 2 v. u.] junger Mann.

nju_2 eine der Pinda ähnliche Frucht = *dju*.

$njusu_1$ Neuigkeiten; $_2$gewohnt sein [br.-guj. NE. *nuse* d. i. *njus* von e. *use*]; s. *kussuma*.

no nein; nicht.

nono gar nicht, beileibe nicht.

[*nongo* Sprichwort II 38, 8; wohl = *tongo* (s. unten), vgl. *nango.*]
nopò Schild um die Pfeile abzuhalten.
notti nichts.
nuffe genug.
nusso Nase.

O.

obia Arznei; medizinische Kräuter; abergläubische Gaukelei; orakulöse Betrügerei; die Materie die sie dazu brauchen [efik *ubio*].
obiaman der solche Gaukeleien treibt.
odi, *hodi* guten Tag.
takki grang odi na mi bunne mati grüsse meinen Freund recht schön.
oijo [*wojo* II 36] Auge; Knospe; Krümchen, Tropfen.
tann ko oijo wachen, nicht schlafen [s. oben *drummi*].
isredè mi bi tann ko oijo tumussi, teh mi go drummi ich bin gestern sehr spät zu Bett gegangen; darum habe ich so lange geschlafen.
no wan oijo kassaba, *watra* usw. *de na hosso* wir haben kein Krümchen Kassabi, keinen Tropfen Wasser usw. im Hause.
mi no jam wan oijo janjam teh tidé ich habe bis jetzt noch nicht einen Bissen gegessen.
omi [*womi* II 36] Mann; alles was männlichen Geschlechtes ist.
ondi? was? [warum? I 1, 11 = *va ondi heddi* I, 10, 29, *va hu heddi* s. oben unter *heddi*; *ondi* scheint aus *hu sondi* zusammengezogen zu sein; vgl. oben *ambeh*].
ondiweh? was gibts? was doch?
ondiweh ju tann teh tidé? was bleibst du so lange aus?
oter, *otre*, *otro* anders [p. *outro*; sur.$_1$ *tra* steht für *tara* von e. *the other*].
oteremaija [l. *oteramaija*] übermorgen.
oterbanda das jenseitige Ufer.
oterdagga einstmals; ein andres Mal.
oterisredé vorgestern.
otrowan ein anderer.
di otro jari pinda bi pali teh ambun im vorigen Jahr hat Pinda sehr reichlich getragen.
oto [*woto* II 40, 28] Geschichte, Begebenheit, Sache usw. [Wort I 10, 44 usw.; dies ist die eigentliche Bedeutung, denn *oto* ist e. *word*].
mi no sabi hufa di oto wakka mit der Sache gehts nicht richtig zu.
ougri [*augri* I 2, 40 usw.] schlimm, böse, heftig, sehr.
a swütti ougri es ist überaus süss und angenehm.
oure alt.

P.

padra [*pári* F.] Ruder oder Schöpper, zum Rudern [e. *paddle*; amer.-holl. *parel*; mit F.s Form stimmt *pāri*, *pāli* Ruder auf den Frauenkorjalen, mit halbmondförmigem Schaft Stockh. M. 25. 29 usw.].

paggamentu Schulden [p. *pagamento*].

pai Schwiegervater, Väterchen [p. *pai*].

paiman Bezahlung, Lohn.

[*pāi-tiki*, auch *tōá-tiki* Kochlöffel, oder besser Kochspatel (schwed. grytslef) Stockh. M. 7. 17 usw., über zwei Dutzend.]

pakkà bezahlen, vergelten [p. *pagar;* vgl. *paggamentu*].

pakkira kleine Art Wildschwein [kal. trio, up. *pakira* dicotyles torquatus).

pali zeugen, gebären, Frucht tragen (von allen Dingen) [p. *parir*].

paliman Hebamme, Wehmutter; ein Tier wie eine grosse Mücke, mit sehr langen Beinen.

palulù der wilde Bananenstrauch (diesen Namen hat er wegen der Ähnlichkeit der Blätter) [der eigentliche Bananenbaum, musa paradisiaca heisst kal. *paruru*, trio *apalulu*, up. *palulu imö*; die hier gemeinte Buschbanane, heliconia bihai, kal. *paulula*, trio *palu*, up. *paluale*].

pampram Geschwätz, Fratzen, Gaukelei, Blendwerk.

ju bribi so prampramsani? glaubst du so dummes Zeug? [ist etwa dies *prampram* die richtige Form? vgl. tschi *prampram* Adv. issuing, flowing copiously, profusely].

pangula die Balken an dem indianischen Webstuhl woran die Hängematte die sie weben, festgemacht wird.

panja$_1$ anfassen [so I 3, 7; p. *apanhar*].

[*panja*$_2$ zerstreuen, ausbreiten, steht bei F. und W., und SCHUMANN hat es in seinem NE. Wtb., bemerkt aber dazu dass es vornehmlich dem Saram. angehöre: „*panja*, da Djutongo, na wi tongo wi takki: *platti*; ma tog wi njusu *panja* tu." Wir finden es II 40,$_1$ *paaja*; von p. *espalhar* — Vermengung mit *apanhar*?]

[*panka* laufen, aufspringen II 37,$_{28}$. 42,$_9$.]

panta erschrecken: in Schrecken setzen; in Schrecken geraten [p. *espantar*].

ju panta mi du hast mich erschreckt.

mi panta ich bin erschrocken.

pantría Wade [p. *panturrilha*].

papáli Stock oder Rückgrat der grossen Blätter, als *murrumurru*,

pinna usw.; die besten sind von *kumà*. Davon werden die ganz kleinen Pfeile gemacht womit man die Mäuse, Ratzen usw. schiesst.

papaija, paijapaija von *papali* geflochtene Matte.

pappa Brei, Papp [p. *papa*].

pappi eine Ohrfeige geben.

pappià Geplärre [p. *papear*; cur. NS. *papia* sprechen].

pappo Kropf [p. *papo*].

papùn Kürbis.

parasol Sonnenschirm.

parrasarra hiesige Staketen und Latten; der Baum wovon sie gemacht werden, der Mannikohlbaum [? Palissadenpalme; p. *paliçada*].

pási Weg; Reise; Erlaubnis; Gelegenheit, Möglichkeit.

a da mi pási va du dissi er hat mir erlaubt dies zu tun.

mi bi findi pási va takki da hem di buka ich habe Gelegenheit gefunden ihm dies zu sagen.

ju no tan go findi pási va du disanni es wird dir nicht möglich sein das zu tun.

mi no si pási ich sehe keine Möglichkeit dazu.

passà vorbeigehen, vorübergehen [p. *passar*].

ju passa marka du kamst zu spät [*marka* Zeitpunkt].

passamau! überaus, erstaunlich, wunderbar [p. *pasmado* erstaunt].

passià spazierengehen, auf und abgehen [p. *passear*].

patatta Batate.

pattupattu Ente [p. *pato*].

pau Baum; Stange; Stock; Stiel, Stengel [p. *páo, pau*].

[*pēīh* Pfeil Stockh. M. 106. 107.]

pekka kleben, hängen bleiben [p. *pegar*].

boto pekka na stón das Boot sitzt auf einem Stein fest.

pekùpekù Schluck(s)en [vgl. W. *tikó-tikó*, F. *tikotíko*].

pellula Perle, Koralle [p. *pérola*].

penna [so I 7, 11. 11, 19; F.W. *pinà, -a*] Mühe, Beschwerlichkeit, Not, Plage; Mühe haben, sich Mühe geben; jem. plagen [p. *pena, -ar*].

penni Stall.

penti Kamm; kämmen [p. *pente*].

pepre Pfeffer.

[*peti-wata* Sumpf II 41, 25; nach F. W. Brunnenwasser.]

petra Felsen [p. *pedra*].

[*phelele* Klarheit II 37, 25. 38, 2 v. u.?]

pi [*tan pi* I 8, 38; auch *ta pi* II 40, 28?] ganz still, mausestill [e. *peace*].

pikin [*pikinie* II 36] klein; wenig [p. *pequeno*].

pikinpikin sehr klein; sehr wenig.

pikkado Sünde [p. *peccado*].

pikki antworten; Antwort.
pili, *piri* pflücken, auflesen; auslesen.
pinda Erdnuss [kongo *mpinda*].
pindeh [*pende* II 40, 19] bunt, gesprenkelt [wohl kaum von p. *pintado*; sondern wie das gleichbed. *péni* bei F.W. von e. *paint*].
pingo [F. *piengo*] die beste Art wilde Schweine [kal. *pïndjä*, trio *pïngo* dicotyles labiatus].
pinja-pau ein Baum dessen Blätter die Kraft haben die Hühnerläuse zu vertreiben, wenn man die Blätter oder Zweige auf dem Boden umherstreut [liegt p. *pinha* zu Grunde?].
pinji kneifen; eine Sache, Begebenheit, Geschichte berühren, etwas davon merken lassen
*pinna*₁ lange Blätter, den *murrumurru* ähnlich, aber nicht so stark. Sie werden gebraucht den First eines Daches zu bedecken [p. *penna* Feder; von ihren gefiederten Blättern führt wohl auch die Palissadenpalme den Namen *pina*; ist sie hier gemeint?]
*pinna*₂ Pfeil dessen Spitze zwei Widerhaken hat [ebenfalls von p. *penna*].
pio sich erbrechen [holl. *spuwen*].
pioijo Hühnerläuse [p. *piolho*].
piple Volk.
piriwà, *priwà* [vgl. *makkapwiwa*] Pfeil (allgemeiner Name aller Gattungen Pfeile) [kal. *plïua*, trio *pléu*, up. *piléu*, *pliu*].
[*pisai* II 39, 4 v. u.?]
pisi Stück.
pisis [F. W. *pési*] Art Bohnen.
pitju Wurm; besser *bidju* [p. *bicho*; s. oben *bidju*].
plabbi [*prabi* II 42, 30; *pläpi*, *pr-* Stockh. M. 101 usw.; F. *prapi* irdener Topf bei den Indianern; s. W. JOEST Ethn. aus Guayana 87] oder *plattu* Schüssel, Teller [p. *prato*; vgl. *pleti*, *preti* bei F. W. Schüssel, kal. *pleti*, *preti* Tonschüssel, trio *peléti* emaillierter Teller, von e. *plate*].
plattupau grosse, flache, hölzerne Schüssel, aus einer Baumwurzel gemacht.
plakkeh Zitteraal [bras.-port. *poraquè*].
[*plan* II 42, 9?]
planta, *pranta* pflanzen [p. *plantar*].
plantási Plantage.
plati, *prati*₁ teilen; sich scheiden [p. *partir*]; ₂Insel [so I 13, 6; wohl mit anderer Betonung; etwa von p. *parte* Gegend?].
[*plattiri*, *plattériu* (so?) Hebamme, in SCHUMANNS NE. Wtb.: „da Djutongo, tarra Ningre takki: helpiman" (p. *parteira*).]

pléni Hübel [Verwechslung mit *plein* Ebene W.?].
plénja [nach der Beschreibung des Fisches, der Sägesalmler, Piraja; bras.-port. *piranha*, *piraia*, kal. *piraí*].
plessiri Vergnügen.
mi jam plessiri na dissi ich habe Vergnügen daran.
du mi di plessiri oder *di bunu* mache mir das Vergnügen.
plitti Splitter; ritzen.
pluma Feder; Haare an Tieren [p. *pluma*].
po Luftblase der Fische.
pobri [nach F. veraltet] arm, elend [p. *pobre*] = *poti*.
pobriman Armer = *poman*.
poli$_1$ [z. B. I 11, 17] können, Kräfte haben [p. *pode* 3. S. von *poder*].
mi no poli va go na matu tidè ich bin heute nicht im Stande in den Busch zu gehen.
poli$_2$ [F. W. *pori*; II 38,$_{19}$ *poi*] verderben, trans. und intrans. [e. *spoil*].
a poli kaba es ist schon verdorben.
ju sa poli tulesanni du wirst alles verderben.
poman Armer [e. *poor man*].
pondri verfaulen, verwesen [p. *podre* verfault; vgl. I 2, 27 *pori* = 2, 31 *pondri*].
pondri-buka Scharbock.
pongi, *pondji* Kürbis [holl. *pompoen* mit *-tje*?].
pontà zielen [p. *apontar*].
posse Pfosten [p. *poste* oder e. *post*].
possínja überaus heftiges Gift womit die Giftpfeile bestrichen werden [p. *peçonha*].
poti arm, elend [e. *poor thing*? wie *sondi* von e. *some thing*].
pottà reichlich, überflüssig sein [ich vermag dies zwar nicht dem p. *abondar* gleichzusetzen, will aber doch nicht unterlassen auf *abodán* Überfluss und *bondo* überflüssig, bei W. hinzuweisen].
potto Topf.
pottokilli ein schwarzer Vogel, so gross als eine Lerche, der am Reis unsäglichen Schaden tut.
pottopotto morastig, sumpfig [tschi *pòtopoto*; auch jam. NE. *put-put*, tab. NE. *putto-putto* Schlamm; vgl. F. W. *moto-moto* Schlamm, schlammig, von e. *mud*, holl. *modder*].
pottopotto gamja Sumpf.
praija [so I 1, 18; die sur.$_1$ Übersetzungen bieten hier *panja*] zerstreuen, verschütten [p. *espraiar* oder *esparralhar* wie cur. NS. *plamá* von span. *desparramar*].
prakiki kleine Art Papagei [p. *pariquito*, holl. *parkiet*].
pramusse versprechen.

prapraba breiter Fisch mit krummem Schwanz und giftigem Stachel; man könnte ihn den Wasserskorpion nennen [= F. *prari-prári*?].

pre Spiel, Freude, Scherz, Lustbarkeit; spielen, sich freuen.

preprè Spielwerk, Tändelei.

di worko no preprè die Arbeit ist kein Spielwerk, sie ist nicht so leicht.

prefuru dreist, frech; zum besten haben [e. *play fool*].

ju prefuru ko mi? hast du mich zum besten?

pregu Nagel [p. *prego*].

premissi Erlaubnis [s. *pramusse*].

pressa [so I 3, 12] Macht, Kraft, Vermögen [p. *pressa*].

pretta drücken, pressen [p. *apertar*].

prikingo Heuschrecken [holl. *sprinkhaan*].

prikittu kleine Art Papagei [s. *prakiki*].

proba Schiesspulver [p. *pólvora*].

probà versuchen, probieren [p. *provar*].

probàsi versuch es nur! [wohl holl. (alt) *probaci*].

probossi nörgeln, Händel anfangen, einem etwas zuleide tun [holl. *provoceeren*].

prolo, *proro* ganz angezogen sein, alle gehörige Kleidung anhaben; stolz sein, groß tun, prahlen = *jangra*.

prukási Laxiermittel.

pu stehendes Wasser, Teich, See [e. *pool*].

pulu [*pu* spriessen II 41, 4?] wegnehmen; rudern.

pussà schieben, fortrücken [p. *puxar*; F. W. *púsu* von e. *push*].

pussà abiti rück ein wenig.

pussinja Gift [schon oben].

puspussi Katze.

putta hinlegen, hinsetzen; beschliessen, festsetzen.

putta goni [s. unter *goni*].

mi putta ju na hatti ich bin böse auf dich.

a putta min na di oto er denkt der Sache nach.

R.

reti, *leti* recht; Recht; gerade.

leti mau rechte Hand.

ringa, *linga* Ring.

rombotto, *lombotto* rundherum; umringen, herumliegen, herumwickeln.

S.

sa$_1$ werden (wenn es etwas Zukünftiges bedeutet); sollen.
mi sa kotti di pau ich werde (oder will) den Baum umhauen (gewöhnlicher: *mi tann go kotti di pau*).
mi sa go jusnu? soll ich jetzt gleich gehen?

sa$_2$ Säge.

sabba der Ruhetag; Woche.
NB. Die Neger hier haben zwei Sabbate in einer Woche; der erste heisst *pikin sabba*, das ist unser Mittwoch, der andere, welcher unser Donnerstag ist, heisst *grang sabba*; sie arbeiten aber an beiden wenn sie wollen.

sabbatem Abend [besser, wie F. bemerkt, *sappatem;* denn es ist e. *suppertime;* der Gedanke an den Ruhetag hat sich eingemischt].

sabi wissen, kennen [p. *sabe* 3. S. von *saber*].

safri, *sapri* sachte, vorsichtig, langsam.
saprisapri nach und nach.

sai ist, sind [es scheint nur im Sinne von „sich wo befinden" = p. *estar* gebraucht zu werden; im santhom. annob. NP. gilt *sa* für *é* wie für *está*, natürlich in allen Personen; es wird wohl von p. *são* stammen; sollte *sai* daraus durch Hinzufügung von p. *ahí* entstanden sein? an holl. *zijn* ist schwer zu denken].
a sai de er ist da; *dem sai de* sie sind da [so *Petrus sai de* I 9, 38; *ambeh sei de* — *Petrus sei de* I 12, 13. 14; *u ko sai de* II 41, 8; *u sai de* 41, 21; *mbata bi sai de* 41, 2 v. u.].

saija Weiberrock [p. *saia*].

sakka$_1$ nachlassen, abnehmen.
watra tann sakka das Wasser fällt.
siki tann siki [l. *sakka*] *haffo* die Krankheit lässt ein wenig nach.
sakka di bo abiti lass die Feder ein wenig nach (sie ist zu sehr gespannt).

sakka$_2$ Gemüse, grüne Kassabiblätter als Kohl gekocht [vgl. *sakurà* bei F.: ein Getränk von Kassabi, bei den Indianern in Gebrauch].

[*saka-saka* Rassel, als Musikinstrument bei den Buschnegern Bonap. 140, auch Stedman 3, 93 (mit Abb. Pl. XXXVIII, 12) = *sak(k)à* F. W., *sàkà* Stockh. M. 127. 128, beide birnförmig, die zweite ornamentiert (efik *nsak* Rassel, als Spielzeug, von *sak* rasseln; vgl. joruba *sakasáka* Heu, getrocknete Erdnussblätter, tschi *sàkasàka* Unordnung)].
sakkasakka [F. W. *sa(k)kà-snéki*] Klapperschlange [kal. *asakainī* klingt wohl nur zufällig an].

sakku Sack, Tasche.

sakkuli ausschütteln; ausdreschen, die Körner abschlagen; ausfallen, abfallen, als überreifes Getreide oder die Beeren von einer Traube [p. *sacudir*].

sakla Lappen, Lumpen [es hängt wohl mit *saka-saka* zusammen; vgl. noch *sakka-sakka* Bodensatz, Ausschuss F. W., *saka saka klosi* Lumpen W.].

[*sako-sako* es sieht mager aus II 41, 6.]

sakusù Blasebalg [*sakku* + ?].

sandu [F. W. *santi*] Sand.

sangla zur Ader lassen [p. *sangrar*].

sangri Blut [p. *sangre*; F. *sángri* Art Getränk, ist p. span. *sangría*].

sani [I 1, 16 usw. *sondi*, II 43, 31 *zondi*, HL. *santje*, v. D. *zanti*, H. v. D. V. *sánni*, F. *sanì*] etwas, Sachen, Dinge [e. *something*; jam. NE. *sinte*].

Nota 1. Eigentlich ist dieses Wort Fortsprache; denn wenn *sani* frägt, sagen sie statt dessen hier *ondi*; wenn *sani* andern Worten angehängt wird, als *wansanni*, so sagen sie mehrenteils *sondi*, als *wansondi*. Nur in dem Fall wird *sani* in hiesiger Sprache gebraucht wenn es allein steht und nicht frägt, als *lukku sanni*; *sanni morro mi*; *sanni no kom bun na mi*.

Nota 2. *sani* wird andern Wörtern angehängt wenn dieselben als Adjektive stehen die sich auf kein gewisses Nomen beziehen, d. i. so oft man im Deutschen *etwas* vor dasselbe Wort setzt, z. B. *mollisanni* etwas Weiches, *trangasanni* etwas Hartes.

pondrisanni no bun vo jam etwas Verfaultes ist nicht gesund zu essen.

santa heilig [p. *santo*, *-a*].

sappatu Schuhe [p. *sapato*].

sara, *sari* traurig, betrübt sein, bedauern, Mitleid haben; Betrübnis, Traurigkeit.

mi tan sara oder *sara kissi mi* ich bin traurig, betrübt.

mi sari va ju ich bedauere dich.

saramakka dicke, in der Erde wachsende Frucht, deren Schale schwärzlich ist; sie lässt sich leicht weich kochen und ist wohlschmeckend.

Saramakka Fluss im Westen der Suriname.

Saramakka-Ningre diejenigen Freineger die gegenwärtig an der Suriname, an der Saramakka und zwischen diesen zwei Flüssen wohnen. Sie haben ihre eigene, von der negerenglischen verschiedene Sprache. Ihren Namen haben sie daher weil vor dem

Frieden mit den Blanken alle noch oben an der Saramakka wohnten.

sarrakássa der vordere Teil des Hauses; der hintere Teil heisst *dindruhosso*, und die Scheidewand zwischen beiden heisst *mindrihosso* (denn die hiesigen Negerhäuser sind gewöhnlich durch eine Scheidewand in der Quere in zwei Teile geteilt) [p. *cerrar?* + *casa*].

satu Salz; salzen.

ju satu janjam kaba? hast du das Essen schon gesalzen?

sau [VAN DIJK *sauw*, WEYG. *asauw*, F. W. *azáu*] Elefant [kongo *n-zau*; jam. NE. *asono*, br.-guj. NE. *asoonu* von tschi *ęsono*].

seben sieben, der siebente.

sebententeni, *sebenteni* siebzig.

sebenterra, *sebentera* (anstatt *sebenteréija* das Siebengestirn) der erste Monat in der grossen Regenzeit, ungefähr unser April.

sebinefi Rasiermesser.

seisei, *sese* Schere.

sei Seite (aber nur von leblosen Dingen; von Menschen und Tieren heisst es *banja*).

putta na sei va hosso setze, lege es neben das Haus.

a tan go na watra sei er geht ans Wasser.

di goni mi bai na sei die Flinte habe ich verstohlener Weise gekauft.

[*u ze?* wohin? II 40, 13; ebenso *na (u) ze?* 41, 23.]

seli, *seri* die grossen braunen Ameisen, *komakkò* [kal. *kumakà* atta cephalotes, draagmier], wenn sie Flügel bekommen haben. — Sie werden von Negern und Indianern als eine besondere Delikatesse gegessen.

selli verkaufen.

sendèh leuchten; anzünden [p. *accender*].

sendi schicken, senden.

a sendi buka da mi er hat mir sagen lassen.

séringwa Zugameisen, Jagdmieren.

setti anfangen, zurecht machen; aufstellen (eine Falle).

mi sa setti di worko ich will die Arbeit anfangen.

meki wi setti (oder *holi*) *krutu* lasst uns beratschlagen.

mi go setti kamina, awitti, trappo usw. ich will Fischkörbe, Mäusefallen usw. aufstellen.

she [*seh* I 4, 32; F. *see*] Seele, Geist [holl. *ziel?*].

shéki bewegen, schütteln, erschüttern; erzittern.

sheki mau wetten; Wette.

kom sheki mau wohlan, lass uns wetten.

shekisheki Kraut und Blume, canna indica (weil seine steinharten Körner in den Schoten klappern); s. auch *makwanga* [doch steht oben *mokwango*].

shem sich schämen; Scham; Respekt.

mi ha shem vo di grangsombre ich habe Respekt vor diesem grossen Mann.

si sehen.

sjasjà mit dem Hintern auf den Fersen sitzen: *mi tann sjasjà* ich sitze auf die Art.

sibà verfluchen; kleine Hölzchen wie Kegelchen die sich die Leute anhängen.

[*šjępū* baumwollenes Wadenband, von den Frauen als Schmuck getragen, wird um einen *šjępū-kūd* genannten Holzklotz (167) gewebt Stockh. M. 108. 189. 190 (kal. *sépu*).]

sika Zicke [l. Zecke], Erdfloh [up. *šika*, trio *sika* usw.; franz. *chique*, e. *chigoe* u. ä.].

sikāda, *skada* Treppe; Leiter; Stufe [p. *escada*].

siki krank; krank sein; Krankheit.

sikiman Kranker.

sikkisi, *siksi* sechs.

sikkisitenteni sechzig.

siku ein afrikanischer Affe.

sindà sitzen: *go sindà* setze dich [so I 12, 21; p. *(as)sentar-se*].

sinja Asche; Staub [p. *cinza*].

sinjasinja grau: *haffo weti*, *haffo blakka*.

silò Faultier [e. *sloth*].

sinki, *singi* sinken, untertauchen.

feru singi na watra, *stoon tu*.

singrasi eine der Ananas ähnliche Pflanze, von deren Blättern Bindfaden, Stricke u. dgl. gemacht werden [Seidengras].

sinta Gurte, Band [p. *cinta*]

siparali = *makkápwiwa* [kal. *siparali* Pfeilspitze aus Bambus].

siprà Rose oder Brand am Bein oder sonstwo [p. *erysipela*].

sipò die beste Art Buschtau [s. oben unter *kaminà*].

sipéi Spiegel [p. *espelho*].

sippi, *skippi* Schiff; Schiffskamerad; Art Seevogel.

siri Samen.

sirka [so I 9, 43. 10, 6] ausbessern; einrichten; zurecht machen, zubereiten [p. *acertar* mit *cercar* vermischt? kaum].

[*sisibi* (auch F. W.) Besen um den Boden zu kehren Stockh. M. 169. 170 (für *sibi-sibi* von *sibi* fegen, e. *sweep*).]

sissa Schwester; Liebkosungswort gegen ein weibliches Wesen.

sitanja [so I 3, 6] Silber [p. *estanho* Zinn].
sitteh warten, erwarten [e. *stay*] = *supla*.
sitteh mi warte auf mich = *supla mi*.
[*skapu* Schaf II 43, 15.]
skin [*sikien* II 37, 2] Leib.
skóp Schaufel.
skopo mit dem Fuss stossen.
ondiwch ju tann skopo mi?
skrifi schreiben.
skrifiman Schreiber.
skrúfu Schraube; Rost am Eisen.
smála schmal, dünn.
wan smála pau ein dünner Stock, eine dünne Stange.
sméri riechen; Geruch.
sméri-wirriwirri das wohlriechende Kraut Basilikum.
smoko Rauch; rauchen.
mi smoko tabako ich rauche Tabak.
sneki Schlange.
so so [*va so* also I 10, 5. 32. 11, 18].
sokka glühende Kohle [ewe *dzoka*].
som etliche; etwas, ein wenig.
da mi som watra gib mir ein wenig Wasser.
somsondi, *sonsondi* mancherlei Dinge, allerhand.
somtem, *sontem* manchmal; vielleicht [wegen dieser Bedeutung vgl. p. *talvez*, holl. *somtijds*].
somtron, *sontron* manchmal.
sombra [nach F. veraltet] Schatten [p. *sombra*].
sombre [*sombe*, *sembe* II 36] Mensch [span. *(lo)s hombres*; vgl. *hombre* im Indoport. von Mangalore (s. Kreol. St. VI, 24 Anm.). Das p. *homem* lebt als *omi* im Sinne von „Mann". Im sur.₁ NE. entspricht diesem *sombre*: *omi* das einzige *suma* (*somma*). *Suma* wird von F. auf e. *some one* zurückgeführt; es hat dann aber wohl Anlehnung an *sombre* oder vielleicht an p. *(o)s homens* stattgefunden].
sondi s. *sani*.
sondre ohne.
sonn Sonne; Sonnenhitze.
pikin son die kleine Trockenzeit.
di otre mune somtem a sa meki di pikin son vielleicht kommt künftigen Monat die kleine Trockenzeit.
son hoppo die Sonne geht auf.
son kom heh kaba die Sonne steht schon hoch, es ist bald Mittag.

son tann bila die Sonne fängt an sich zu neigen, Mittag ist schon vorbei.

sopi Schluck Branntwein.

sopu Seife.

jingri-sopu indianische Seife, eine Art Aloë.

sorrosorro die grösste Art Papagei [vgl. F. *soro-sóro* kleiner Fisch].

sorro offene Wunde, Geschwür.

sosò umsonst, vergeblich; umsonst, ohne Geld; nackend; lauter, nichts anderes als.

da mi di fakka vo sosò gib mir dass Messer umsonst.

ju penna vo sosò deine Mühe ist vergeblich.

a tann sosò er ist nackend.

di grun ha makka sosò auf dem ganzen Stück Land wächst nichts als Dornen.

sotem um die Zeit.

di otre jari sotem mi kom aki voriges Jahr um diese Zeit kam ich hierher.

sowa sauer; sauer sein; Essig.

speri, speli Art, Gattung.

srabbo scharf.

srabbo fakka scharfes Messer.

di aguja ha srabbo buka die Spitze dieser Nadel ist scharf.

sranda s. *akkuschuweh.*

sekra Falle um Tiger zu fangen.

srepi [*srefi* I 1, 2 usw., wie bei F. W.; *se(e)pi* II 39, 22. 43, 21] selbst, sogar.

srotto, slotto, slottro [*zlötö, zr-* Stockh. M. 74] Schloss; Schlüssel; zuschliessen.

stoon Stein.

stoonman Maurer.

sua Schweiss; schwitzen [p. *suar*].

subi hinaufgehen, hinaufsteigen; klettern [p. *subir*].

sukri Zucker.

sukru stockfinster [p. *escuro*].

suku suchen; verfolgen.

sukupì Speichel (wird nicht viel gebraucht, sondern *tutta*) [p. *escupir*].

sula [so I 1, 13; *sular* oben unter *memèh*] Gerüst, Söller, Berbekutte [1]) [e. *sollar*; W. hat *zoldro* im Sinne von Söller, von holl. *zolder*; kal. *sula* Bratrost].

---

[1]) [Es ist dieses selbst ein NE. Wort, *brabakóto* F., *barbakoto* W., im Holl. Span. Engl. Westindiens: *barbakot*, *barbacoa*, *barbecue* u. ä. Der Bedeutung nach entspricht im wesentlichen franz. *boucan*, vielleicht hängt es auch der Form nach damit

sum [F. W. *swem*] schwimmen [daher up. *sumsum*, *sumkum* dass.].
sumollo dreihakiger Fischpfeil [kal. *sâmâ*, trio *sâmui*].
sundà, *suntà* sammeln, zusammentragen, auf einen Haufen legen [p. *ajuntar*].
sundu, *suntu* dicht, nahe beisammen; miteinander zusammen [p. *junto*].
koffi no pali sundu der Kaffee bringt seine Früchte sehr ungleich, nicht zu gleicher Zeit (wenn ein Teil schon reif ist, so sind viele noch grün).
sunja, *sonja* träumen; Traum [p. *sonhar*].
sunju, *sonsu* Auskehricht, Unreinigkeit, Dreck [p. *sujo* schmutzig; vgl. s.-thom. NH. *susu* Spreu].
supla warten, erwarten [p. *esperar*] = *sitteh.*
[*supŏñ* (F. W. *spun*, *supun*) Löffel Stockh. M. 86. 91 usw.]
sutta huren, Ehebruch begehen; Hurerei, Ehebruch [F. kennt *súta* (veraltet) nur im Sinne von „Geliebte'', von e. *sweet heart*].
suwì Art Buschhuhn (*namu*), kleiner als die meisten andern.
sweli$_1$, *sweri* schwören; Eid.
sweli$_2$, *sweri* schwären, eitern, schwellen; Geschwulst.
swütti$_1$ süss; angenehm, erfreulich; wohlschmeckend (wenns auch nicht just süss ist).
swütti$_2$ schiessen, mit Flinte oder Bogen; Schuss; stechen, als Dornen, Nadeln usw.; aufstechen, als ein Geschwür [holl. *schieten*? F. W. *sutu* ist e. *shoot*].
makka swütti mi ich habe einen Splitter oder Dorn gekriegt.

T.

tabitji [F. *tábiki* tabbetje, eiland in eene revier] Insel (Ocka- [jetzt Auka-]negerisch).
tafra Tisch.
tai binden; gebunden werden oder sein.
tai watra die Flut oder Ebbe abwarten [?] = *tappa watra.*
taitai [F. W. *tétéi*] Band, Faden, Bindfaden, Strick [jam. NE. *tety* ebenso; F. verzeichnet *tai-tai* als Bündel].

---

zusammen. Jedenfalls ist *barbacoa* usw. amerikanischen Ursprungs; Näheres darüber sehe man bei J. M. Macías Diccionario cubano 139 f. *Barbacoa* in der Bed. „in Erdlöchern gebratenes Fleisch'' wird von R. Lenz Dicc. etim. chil. 146 für ein von dem erwähnten *barbacoa* verschiedenes Wort gehalten, aber man denke z. B. an e. *grill* Bratrost und Rostbraten; auch R. J. Cuervo Apunt. crit. bogot.[4] 640 nimmt ein einziges *barbacoa* an.]

matu-taitai Buschtau.

taija eine Erdfrucht.

takki [*taa*, *ta* II 39, s. 24. 41, 22. 24] reden, sagen; Gespräch, Unterredung.

takkitakki Geschwätz, Geplauder.

takkru hässlich, garstig, sehr schlecht.

tamanua die grosse Art Ameisenfresser [tupi *tamanduá*, kal. *tamanoa*; daher das von F. angezogene franz. *tamanoir*].

tammà [F. *temà*] kleben, hängen bleiben, klebrig sein [etwa nur in übertragener Bedeutung? F. gibt an: „lastig zijn, zaniken, malen"; das passt zu p. *teimar* hartnäckig sein].

tampa Deckel [p. *tampa*; F. W. *tapú*, W. *tapun* von p. *tampão* + *tapar*].

tanda [I 7, 54. II 36] Zahn [holl. *tand*; Weyg. F. W. *tifi* von e. *teeth* Plur.].

tando fehlen, nicht recht sein [für *tan-du*; F. W. *san du ju?* was fehlt dir? das p. *doer* liegt wohl zu fern].

wansondi tando mi, belle hati mi es fehlt mir etwas, ich habe Leibweh.

tanfure, *tanfuru* sich wundern; dumm, dreist; zahm [aber auch verwunderlich, wunderbar; so wird I 5, 12 „Wunder" mit *tanfuru sondi* wiedergegeben; *tanfuru* = e. *stand fool* halte man zu *prefuru* = e. *play fool*].

tanfurewatra der vierte und letzte Monat der grossen Regenzeit, ungefähr unser Juli.

tangi danken; Dank; bitten.

tangitangi sehr bitten; oh, sei doch so gut.

tann [*ta* II 38, 15 usw.; *naa* s. oben] warten; still stehen [widerstehen I 6, 10]; bleiben; halt, warte ein wenig.

skin va mi no tann bun ich bin nicht gesund.

ju tann langa tumussi od. *ju tann te te te* od. *ju tan té-awa ju komm* od. *ju tann passaman* du verweilst dich gar zu lange.

tannapè stehen (nicht sitzen); aufrecht, perpendikulär (nicht schief) stehen [s. oben *apè*, *napè*].

Nota 1. Ausserdem wird dieses *tann* noch auf verschiedene Weise gebraucht. Es wird zu den meisten Verbis gesetzt, und dieses ist das eigentliche Präsens: denn wenn ein Verbum allein steht, so bedeutet es gemeiniglich das Imperfectum oder Perfectum.

mi tann siki ich bin krank.

mi tann worko ich arbeite.

tchuba tann kai es regnet.

tiba tann bari es donnert usw.

Nota 2. *tann go* vor ein anderes Verbum gesetzt, macht das Futurum.

mi tann go wassi ich will mich baden.

amaija mi tann go hondi morgen werde (oder will) ich auf die Jagd gehen.

a tann go kai er, es wird fallen.

NB. aber *tann go* alleine gehört unter Nota 1; und heisst „ich gehe eben jetzt": *mi tann go*.

tantu viel, sehr viel [p. *tanto*] = *hila*.

tapanà Getränk von Kassabi und Bataten; nachdem es gut gegoren, ist es stark und angenehm [kal. *tâpānā*].

tappa decken, zudecken; zugedeckt sein; stopfen, verstopfen; verstopft sein; verschliessen; dämpfen; verschlossen sein [p. *tapar*; ist wohl mit e. *stop* zusammengeflossen; die Bed. „hemmen", „hindern" F. W. begegnet uns auch hier, so *tappa* I 13, 8 (wie N. T. 1829)].

dorro tappa die Tür ist verschlossen.

di sombre ganja [nicht *ganji*?] *tumussi, tappa hem* der Mensch ist sehr aufgebracht, besänftige ihn doch.

tappa faija lösch das Feuer aus.

tappa watra = *tai watra* [F. *tápu wátra* bedeutet ganz anderes].

tappadorro s. unter *kuja*.

tára alles flüssig Klebrige, als flüssiges Baumharz.

tassi ein Baum der nicht viel über eine Mannslänge hoch wird, dessen Blätter zum Dachdecken gebraucht werden [kal. *taši* triplaris surinamensis, mierenhout?].

[*tatai* Schlange II 43,20; zu *taitai* Band?]

tatta Vater [kongo, mbundu *tata* usw., auch p. *tatá*].

tatti Stampfer (um in der *matte* [s. *matta*] zu stampfen).

tchenni [F. W. *ken*, *kin*, *kjen*] Zuckerrohr.

tchimà [oben *kjimà*] brennen, verbrennen, act. u. neutr. [p. *queimar*].

tchína [oben *kjina*; *tjena* I 10, 28] abergläubische Verhaltungsmassregeln, Abscheu und Furcht vor einer Sache aus Aberglauben.

NB. gemeiniglich hat ein Neger *tchinna* vor einer Sache (und darf sie also nicht essen oder brauchen), weil er sie für einen Gott hält [vgl. tschi *kji* sich enthalten, vermeiden, als verboten (durch den Fetisch) und unrein betrachten: *mikji* ich darf es nicht essen; ein afrikanischer Ausdruck wird durch den gleichbedeutenden *treffe* hebräischen Ursprungs verdrängt worden sein — die Sachen, d. h. die Speiseverbote sind zusammengetroffen; s. unten *treffe*].

tchorotò dünn, nicht dick, als ein Papp [tschi *tšorodo*, gã *tšorotšoro*].

ju no meki di pappa tranga, meki a tchorolò mache den Papp dünn.

tchuba Regen (besser ist *tjuba*) [p. *chuva*].

teh bis; wenn; als, da; seitdem [p. *até*, *té*, ist zusammengetroffen mit e. *till*].

tann teh mi komm warte bis ich komme.

teh aiti mune morro oder *teh aiti mune passa, mi sa go na fotto* wenn (von jetzt an) acht Monate verflossen sind (d. i nach acht Monaten), werde ich in die Stadt (Paramaribo) gehen.

teh mi komm aki, watra biggi tumussi als ich hier ankam, war sehr hohes Wasser.

teh a go na fotto, dissi da aiti mune oder *dissi da meki aiti mune* seitdem er nach der Stadt gegangen, sind schon über sieben Monat vergangen (dieses ist der achte).

téhgo ohne Ende, unaufhörlich, ewig, ununterbrochen, in einem fort.

mi planta pinda na lo tehgo ich pflanze Pinda in langen Reihen, die keine Lücken haben.

teki [*tee* II 41, 26. 27. 37] nehmen; annehmen; holen.

télu [I 4, 32] ganz [p. *inteiro*].

tem Zeit.

tem passa kaba oder *tem kom tschati kaba* es ist schon zu spät.

di tem wi libi na liba damals wohnten wir den Fluss höher hinauf.

tengè lahm, hinkend [kongo *tedinga*].

a tann wakka tengè er hinkt.

teni, *tin* zehn; der zehnte,

tuteni 20, *driteni* 30 usw. Aber *tinnawan* 11 (nicht *teni na wan*), *tinnatu* 12, *tinnadri* 13, usw.

tuteni ko wan 21 (selten *tuteni na wan*), *driteni ko tu* 32, *votentin ko dri* 43, usw. [Wir sehen dass zwei Bildungen miteinander abwechseln: *dri-teni* drei-zehn und *vo-ten-tin* vier-mal-zehn, wobei die Zahl selbst ganz gleichgültig ist; wir finden in I *voteni* 4, 22 (ebenso *sebenteni* 7, 14) neben *votentin* 1, 3. 7, 23. 13, 18 und ausserdem *votenteni* 7, 30. 36. 42 (ebenso *feifiteteni* 13, 20). Diese dritte Bildung scheint aus einer Vermischung der beiden andern hervorgegangen, von diesen selbst aber wiederum die eine aus der andern verkürzt zu sein: *voteni* für *voten(t)i(n)*; *teni* alleinstehend wird nicht vorkommen.]

tennèh reissen, zerreissen, act. u. neutr. = *fe*, *latjá*.

tenteh ausstrecken, ausdehnen [p. *tender*].

a tenteh man na ju er streckt seine Arme nach dir aus.

tera, *téla* Land, im Gegensatz von Wasser [p. *terra*].

teréjah Stern [p. oder vielmehr span. *estrella*].
tési versuchen, auf die Probe stellen; Versuchung; schmecken, kosten.
tgonitgoni spitzig, spitz zulaufend.
tia Muhme, Tante [p. *tia*].
tjábissi Kabbeskohl, Palmkohl.
[*tjaka* Glöckchen II 39, 2 v. u. (p. *choca*? doch s. unten *tschakka*).]
tjarri [abgekürzt in enger Verbindung zu *tja*] tragen, bringen.
tjarri hudu komm da mi oder kurz *tja hudu kon da mi* bring mir Holz.
tjarri go, tjago [so II 43, 17] wegnehmen, wegtragen, hinaustragen.
tjarri komm, tjakomm [*tjako* II 40, 8] bringen.
tjágodo von *baruma* geflochtenes Gefäss, in Gestalt einer Pulle, aber viel grösser um Pinda aufzuheben [*tjarri* + *godo* Kalebasse?].
tidè heute; heutiges Tages; jetzt (wenn *teh* davor steht).
no tidè schon vor langer Zeit.
no tidè dem meki di hosso das Haus steht schon lange.
no tidè-oto dissi das ist schon vor langer Zeit geschehen.
husei ju tann teh tidè? wo bist du bis jetzt gewesen?
tjemeh [F. W. *djemè*, F. sogar auch *gemè*] krächzen, stöhnen, wimmern, seufzen [p. *gemer*].
tiffi Zahn = *tanda*.
timba viereckiger Pfosten; eine Art Falle um Wildschweine (*kamba*) zu fangen.
tinga meinen, dünken [e. *think*; F. W. *denki* ist von holl. *denken*; die Schreibung *tünga* I 2, 15 beruht darauf dass man das deutsche Wort *dünken* heraushörte].
tingimeti Aas.
tio Oheim [*tijo, tija* als Höflichkeitstitel II 37; *tia, tio* so bei den Buschnegern i. a. KAPPLER 265; p. *tio*].
[*tiobali* Spinne, eig. Onkel Fass II 43, 2.]
[*tiepa* Eingeweide II 36, 42, 13 (p. *tripa*).]
tjobbo graben, mit der Schaufel [e. *shovel*].
tirá herausziehen, herausreissen; wegnehmen (anstatt *pulu*); ausleeren [p. *tirar*].
mi tirá goni ich ziehe den Schuss aus der Flinte.
alisi tan tirá der Reis bekommt Ähren.
teh alisi meki janjam komotto na dorro, wi kali: a tirá.
$tiri_1$ Feuerstahl [e. *steel*].
$tiri_2$ das Steuerruder regieren, als ein Boot, Schiff, Land usw.
tiriman Steuermann.
tobbo Fass (zum Waschen, nicht eine Tonne).
toddo Frosch; Kröte.

toffo pelzig, schwammig; das weiche Mark in manchen Bäumen [p. *tufo* Tuffstein, Flocke, Wasserblase? vgl. ewe *tu* Baummark].

tokka anrühren [p. *tocar*].

tokkrò Art Buschhuhn, dem *namù* und *mauwì* ähnlich, aber kleiner als beide und etwas scheckig [kal. trio *tákro*, makusi *dokorra* odontophorus guianensis; der Name scheint auf das nach Amerika eingeführte Perlhuhn übertragen worden zu sein: *tokè* F. W., auch s.-thom. NH. *tjekké*].

toli ganz unterm Wasser sein; ganz ins Wasser tauchen [vgl. tschi *to*, *tore* fallen, sinken].

mi go toli ich bin so tief im Wasser dass es mich ganz bedeckt.

tollolà einem über alles gehen, das Liebste sein, einen durch Liebe bezaubern; ein gewisses Kraut.

ju tollolà mi du gehst mir über alles, ich liebe dich über alles.

mi putta tollolà na ju ich mache dass du mich über alles lieb gewinnst.

[*tombi* zittern, hin und her schwanken? II 39, 8 (e. *tremble*).]

tongo [s. oben *nongo*] Zunge; Sprache; Stimme; Art zu reden oder sich auszudrücken.

tongo va ju takki hessi tumussi du redest allzugeschwind.

[*tongonie* II 41, 2 = *tongo n'i* Rede bei dir, an dir ist zu reden?]

tonso [*toonso* II, 36] Gehirn [wohl von kongo *tomfo*; doch vgl. F. W. *tontóm va hede* Gehirn, von *tontóm*, *tomtóm* Pudding von gekochten Bananen; auch gä *anso* Gehirn].

totto, *tuttu* Bakove, die kleinere, süssere Art Pisang [davon *totubeë* Art Ohrring II 40, 26?]. [Es gehört wohl unter *tutù*.]

tranga stark, hart, fest; Stärke, Kraft.

transeh Pfeil mit einem spitzigen Stift.

trapu, *trappo* Falle um Vögel zu fangen.

trebessà einander durchschneiden, durchkreuzen, wie z. B. zwei Wege; in der Quere [p. *atravessar*].

[*treffe* unrein, von Speisen, Apost. 10, 14. 15. 28 im N. T. von 1829, aber nicht hier I, wo an seiner statt *nasi* und *tjena* stehen. Es ist auffällig dass dieses Wort hebräischen Ursprungs, das auch unsern Sprachen nicht fremd geblieben ist, im Wörterbuch der Dju-tongo fehlt; nach F. ist *tréfu* Abneigung gegen bestimmte Speisen, Enthaltung davon, im NE. ganz eingebürgert; auch Bonaparte 132 bezeugt es für die Buschneger; vgl. Stedman 3, 65 f., welcher *treff* schreibt.]

tremeh zittern, beben [p. *tremer*].

trobbi stören, beunruhigen; Störung, Unruhe; Schwierigkeit.

di tongo ju tann go sabi hessi, a no ha trobbi die Sprache wirst du bald lernen; sie ist nicht schwer.

di worko no ha trobbi das ist keine schwere Arbeit.

trokka tauschen, wechseln [p. *trocar*].

tronna [*tona* II 37, 21] umkehren, zurückkehren [p. *tornar*; das gleichbed. sur.$_1$ *tron* bei F. W. von e. *turn*].

trotto$_1$ link; krumm; unrecht, falsch [p. *torto*].

trotto mau linke Hand.

oijo va hem go trotto er schielt.

trotto$_2$ Gurgel.

tru gewiss; treu; aufrichtig, wahrhaftig.

trueh [*twe* II 41, 13. 42, 4] werfen, wegwerfen; schütten, giessen, ausgiessen.

trussa eine Schnur drehen [p. *torcer*].

trussi, trusse [F. *truss*] schieben, hineinstecken, stossen.

tschakka ganz kleine Körbchen mit kleinen Steinen angefüllt um bei Lustbarkeiten damit zu klappern [scheint dasselbe zu sein wie das obige *tjaka* und wie *sakká*, kurz eine Klapper; aber wie ist die Verschiedenheit des Anlauts zu erklären, ist ein afrikanisches Wort durch ein europäisches — p. *choca, chocalhar*, e. *shake*, holl *schokken* — beeinflusst worden?].

tschatti kurz, schmal, eng.

tsjipóppo Art grosser Schwämme die auf verfaulten Bäumen wachsen, die fürchterlichste Art von *kandu* (seine Wirkung ist, nach der Neger Glauben, dass bei der Geburt die Nachgeburt sehr schwer abgeht).

tu$_1$ zwei.

tu$_2$ auch.

[*tu*$_3$ ganz II 43, 16 usw. (p. *todo*, Neutr. *tudo*, gewöhnlich mit dem Artikel, im älteren Port. *todolos*)] *tule* [*tulu* I 1, 19 usw.] alle, alles.

tumbu Gartenbeet; mit der Hacke gemachter Erdhaufen [p. *tumba* Grab].

tummà$_1$, *tommà* nehmen [p. *tomar*].

tummà$_2$ Kassabisaft, nachdem er gekocht worden (so giftig und schädlich er vorher ist, so wohlschmeckend und unschädlich ist er hernach).

tumpi Stumpf oder Stock von einem abgehauenen Baum.

tummtùmm steifgeschlagenes Gemüse, eigentlich von Bananen [*tomtom* schon bei Herlein 120, bei Stedman 3, 87; *afufú* (s. Vorb. xxxii) scheint dasselbe oder doch etwas sehr Ähnliches zu sein, wird doch das Stampfen des *fufù*, nach Christaller, im Tschi mit dem Schallwort *túm-tum* bezeichnet; vgl. noch *atutú* F. eine nicht näher beschriebene Speise der Neger].

tumussi sehr viel, zuviel.
tuttà Speichel; speien, ausspeien [p. *esputar*].
di janjam na potto tuttà na faija das Essen im Topf läuft über.
tutù [*tútú* Stockh. M. 69] Horn; Blashorn; Blasrohr; Röhre; Baum von dem die Neger ihre Blasröhre machen; Pindagrund (weil auf solchem Land das gut für Pinda ist, gemeiniglich viele *tutù*-Bäume wachsen) [Schallwort; vgl. kongo *etutu* Flöte; STEDMAN 3, 91. 94 nennt zwei Instrumente: *kiemba-tutu* und *loango-tutu*, abgeb. Pl. XXXVIII, 2. 18, ersteres ein einfaches Blasrohr für die Nase, das letztere eine Flöte; 2, 134 gibt er auch für die indianische Flöte, abgeb. Pl. XXIII, 21 als Namen *tu-tu* an]. [Vgl. oben *totto*.]
dem bro tutù, bakkraman komm es bläst, es kommen Neger von Paramaribo zurück.
tuwwo rotbraune Ratze, die Eier und Hühner frisst.

U.

[*u* wir, aus *ui*, *wi* gekürzt II 37, 21. 40, 28. 41, 8. 21. 24.]
uju? wer? welcher? [wohl *u ju*? wer du?].
[*umi* Weib, Mädchen II 39, 19 (e. *woman*, bei F. W. *uman*), nicht mit *(w)omi* Mann, zu verwechseln.]
une [F. W. *unu*, *un*] ihr, euch, euer [afr.; s. Vorb. v].

V.

va, vo_1 vor, für, von; dass, damit; um — zu; nota genitivi.
di vo dri der dritte, *di vo vo* der vierte, *di vo veifi* der fünfte usw.
veifi fünf.
vergéti vergessen.
vióle Violine.
fum viole oder *nakki viole* oder *canta viole* auf der Violine spielen.
vo_2 vier.
vôl (*vool*) Vogel.
[*vòvā* (= *wawai* Fächer F. W.) ein oft schön geflochtener Korb, rund oder ganz seicht, um den Reis zu schwingen Stockh. M. 61. 62 (mit Kodakbild).
fai-vòvā Feuerfächer ebenda 55. 164.]

W.

[*waa* Wange II 40, 1 (holl. *wang*; das ausl. -*ñ* ist verstummt wie in *ta*, *ko* usw. für *tañ* (*tan*), *koñ* (*kom*) usw.).]

wádji auflauern, aufpassen; auf einem Posten wachen [e. *watch*].
wadjiman Wächter, Wache.

wadjì am Wasser wachsendes Gesträuch, dessen Frucht eine Schote ist wie Bohnen; die Körner haben einen weichen Brei um sich, den man absaugt.

waijamakka Art grosser Eidechsen die auf dem Land und im Wasser lebt, das kleine Krokodil; sie ist den Negern eine grosse Leckerspeise [kal. *wajamakka* Leguan].

waijonne kleine Art Raben.

waiwai Wedel [s. oben *vovai*].

wakka gehen.

walla dünne Rute, Spiessgerte; Gebund von solchen Ruten [p. *vara*].

walleli kleiner Ameisenfresser [kal. *walili* myrmecophaga didactyla].

wan [*wa* s. oben 24 Anm.] einer, -e, -es. Nota: *wan* wird allen Adjectivis angehängt die sich auf ein gewisses Nomen beziehen, das aber nicht ausdrücklich dazu gesetzt wird: *hukassaba ju keh? ourewan effi njuwan?* was für Kassabi willst du, alten oder frischen?
mi hangri vo kissi meti, ma bunewan; mangruwan mi no keh ich hätte gar zu gern Fleisch, aber gutes; denn magres Fleisch habe ich nicht gern.
wandagga einstmals.
wansondi, *wansani* etwas.
wantem zugleich, zu gleicher Zeit.
teh mi go na plantasi, mi sa komm lukku ju wantem wenn ich aufs Feld gehe, will ich zugleich dich besuchen.
wanwan ganz allein.

[*wangaa* II 40, 10?]

waniku Art Affen.

warapuja (oder *watradago*) Wasserhund, ein vierfüssiges Tier das sich auf dem Lande aufhält, aber im Wasser seine Nahrung, nämlich Fische holt. Es wird nur von einigen Negern gegessen [kal. *awalibuja* lutra brasiliensis, Otter].

warimbo von *murrumurru*-Blättern geflochtene Art Korb, einem Koffer oder Mantelsack ähnlich [nach F. ist *wariembo* eine Pflanze (phrynium casupo) aus deren Stengeln Korbwerk gemacht wird; dazu passt *gi tata worinbo bakkesi*, geeft Vader een Mantje

[eig. einen Warimbokorb] v. DIJK 17; wiederum bezeichnet im Kaliña *wajaltmbeä* einen Tragkorb; *warimbo* Pflanze und Korb bei STEDMAN 1, 356. 2, 295].

warrana westindischer Hase.

warrawarrà weitläufig, nicht so dick aufeinander.

di manta ha koffi tumussi, praija hem warrawarrà, va a dre hessi.

na som gamja va mi plantasi alisi tann warrawarrà tumussi.

wassi waschen; sich waschen; baden.

wassiwassi Wespen, Hornisse.

watoanò Art Bienen [= kal. *matō uani* schwarze Honigbiene?].

watra Wasser; alles Flüssige; Saft.

bobbi-watra Milch.

pau-watra Harz; Gummi; Saft in den Bäumen.

putta watra aufschneiden, eine Geschichte vergrössern, mehr behaupten als wahr ist.

trueh watra ein gewisses Totenopfer. Eine Schüssel voll Wasser wird auf den Boden gesprengt und dabei ein Gebet an den Verstorbenen getan, dass er die Leute nicht mehr beunruhige. Hernach erfolgen die Lustbarkeiten. [S. Vorb. XXVI: *troy watere.*]

watradago = *warapuja.*

watrahago = *kapwiwa.*

wauwèh Fliege, Käfer.

dago-wauwèh die der gemeinen Hausfliege ähnliche, blutsaugende Fliege [vgl. oben *loango-wauwèh*].

wedjà Neid, Missgunst; beneiden [p. *inveja*].

wedjè eine in der Erde wachsende Frucht, Yamms genannt [s. oben *jammesi*].

wegi [so W., *wägi* F.] Wage; wägen; wiegen.

weh [z. B. I 13, 26. 31; *we* II 38, 27. 39, 7?] wird einem Worte angehängt um ihm einen besondern Nachdruck zu geben, und kann meistens mit „selbst" übersetzt werden, als *miweh* ich selber; so auch *juweh.*

ondiweh na watra? fissiweh? was rührt sich dort im Wasser? ei, es sind wohl Fische! [e. *well*; es findet sich *we* aber in der Bed. „wohlan" auch zu Anfang eines Satzes, und nur so wird es bei F. W. bezeugt. Es eignet dieser Gebrauch auch dem sur.$_2$ NE., so I 4, 29 (wo *wäe* geschrieben steht, wie regelmässig *wae* im N. T. von 1829). II 41, 18. 35].

weki erwachen, aufwachen, wieder zu sich kommen; aufwecken, wecken.

wekikki kitzeln.

welleku ein sehr leichtes Holz, gut zu Pfeilen.

wéri$_1$ müde, matt sein.
wéri$_2$ Wetter.
bunne wéri gutes Wetter; *dreh wéri* die trockene Zeit.
[*weri*$_3$ (*wei* II 39, 25) tragen.]
werki Werg (von Hanf oder dergleichen) [holl. *werk*].
weti weiss; etwas Weisses; den Reis zum zweiten Male in der Matte stampfen, damit alle Körner die Schale verlieren.
mi fum di alisi kaba, a fikka va weti hem.
wi wir, uns, unser.
wíni Wein.
winni erwerben, gewinnen.
wintu Wind, Luft.
wirriwirri [*wiwie* II 36. 38, 18. 41, 6] Gras, Blätter, Kräuter; Haare am Menschen.
wissi Gift; vergiften, mit Gift töten.
pulu wissi, so nennen die Neger die Gewohnheit dass wenn einer dem andern ein Glas voll Getränke gibt, er erst einen Schluck davon selber trinkt.
mi no tann go bebeh di sopi wandagga, effi ju no pulu wissi bevo ich werde diesen Schnaps nie trinken, wenn du nicht erst davon trinkst.
di fruta ha wissi die Frucht ist giftig.
wissiman Giftmischer.
wiwo lebendig, am Leben [p. *vivo*].
a de ko wiwo er ist noch lebendig.
wóbo Eier [p. *ovo*].
fissi-wobo Rogen.
wokò$_1$ ein Vogel, Pavis genannt [kal. *wokà* usw. crax elector, powies].
wokò$_2$ ein angenehmer Trank von Bananen. Wenn die gelben Bananen recht weich sind, werden sie abends gekocht (in Wasser) und den folgenden Morgen mit noch mehr kaltem Wasser zerrieben und durch ein Menar (Sieb) gedrückt; das Wasser ist besagter Trank, und wird gegen Abend oder den andern Tag sauer. Es gibt noch eine andere Art *wokò*, da die weichen gelben Bananen geröstet und darnach in kaltem Wasser zerdrückt, aber nicht durchgeschlagen, sondern so mitsamt dem Wasser als ein dünner Brei, mit ein wenig zerriebenem Kassabi, gegessen werden [kal. *wàku* Trank].
wokokí, wrokoki steifgekochter Reis.
[*wolo* Gold II 39, 10? (p. *oro*).]
wonje, woenje [wo *oe* wohl *ō* bedeuten soll; F. *wéntje*] Mädchen; junges Weibchen; alles Junge vom weiblichen Geschlecht.

di gania wan wonje das Huhn hat noch nicht Eier gelegt.
worko, wrokko Arbeit; arbeiten; gären.
di worko tranga das ist schwere Arbeit.
mi no ha worko vo disanni ich brauche dieses nicht, habe es nicht nötig.
wumwu die ganz kleinen Vöglein, Kolibri, die im Fliegen den Saft aus den Blumen saugen.
[*wusie* s. oben unter *mujére*.]

[Z.

zanzan II 40, 11?
ze (s. oben *sei*) Seite (*a ze-we* ihrerseits, für sie) II 39, 7, (*na ze?* wohin?) II 41, 24.
zëee (F. W. *zei*) seiden? II 39, 23 (holl. *zijde*).
zeti Gesicht II 40, 1 (e. *sight*).
zikka kommen I, 10, 9. 24. 12, 12. 13, 25 (p. *chegar*).
zoin saufen II 38, 36 (holl. *zwijnen*?).]

NACHTRAG.

IV, 25 ff. Mit dem „Radebrechen" begannen die Herren; s. Zeitschr. f. rom. Phil. 1909 443 ff.

IV, 5 v. u. Man wird an franz. *aller prendre* einnern; aber dieses enthält den Ausdruck der Unterordnung (*je vais prendre*, nicht *je vais, je prends*).

VI, 9 ff. v. u. Für den bewussten Körperteil wäre „Zwillinge" eine noch passendere Bezeichnung gewesen, und die heissen im sur.$_1$ NE. ähnlich: *koko* (wohl auch im sur.$_2$; s. Vorb. XXXV Anm.), im cur. NS. *kogootsje*. Vielleicht ist dieses Wort mit dem für „Namensvettern" (*koko, gogo*) eines Ursprungs.

VI, 3 ff. v. u. Zusammenhang mit dem kurz vorher erwähnten *djonkû* liegt nahe; im Tschi verbindet sich allerdings *dwoñku* Hüfte, mit *to* fallen: *to dwoñku*, als Inf. *a-dwoñku-to*; aber das bedeutet „humpeln". Für „kauern" hat das Tschi *kotow*, das in der zweiten Hälfte von kreol. *djokotó* usw. stecken könnte.

X, 28. Allerdings kennt P. Grade Anglia 14 (1892), 384 (in dem Aufsatz: Das Neger-Englisch an der Westküste von Afrika 362—393) kein Zeichen des Perfekts, weder *done*, noch *been*. Aber ich muss bemerken dass weder bei ihm noch bei dem ihn berichtigenden und ergänzenden E. Henrici Anglia 20 (1898), 397—403 (Westafrikanisches Negerenglisch) die Kennzeichnung dieses NE. mir seinerzeit befriedigend erschienen ist. Das Zusammentreffen des aus Amerika herübergebrachten NE. mit einem unter ganz andern Umständen neu sich bildenden rief wohl stärkere Schattierungen hervor. Ein wesentlich doppeltes westafr. NE. bezeugte mir (1882) u. a. der Missionär Herr A. Mann in Lagos; in seinen Sprachproben begegnet mir *a bin go, you bin tell me*. Dieser gleichsinnige Gebrauch von *done* und *been* im NE., die ursprünglich mit Transitiv und Intransitiv verknüpft sein mussten, findet sein Gegenstück in dem germanischen und romanischen von „haben" und „sein" für das Perfekt.

XXV, 11 ff. v. u. Gegen den holl. Ursprung von *kompe* spricht das

cómpē Gevatter (auch Zuruf) im NE. von Tabago, das *mácmē* Gevatterin, neben sich hat. Diese Ausdrücke werden aus dem NF. des benachbarten Trinidad stammen, da zwischen beiden Inseln ein starker Verkehr bestand. Herr UTZ führte mir als Entlehnung aus dem Franz. noch an: *ma devine* (*ma divine*?), wie zwei in einem unnatürlichen Freundschaftsverhältnis stehende Frauenzimmer sich gegenseitig nennen (auf Ste Lucie heissen solche einfach *sami*[*es*]).

XXXIV, 13 v. u. *Mongo* bedeutet im Kongo „Berg"; im sur. NE. ist es meines Wissens nicht belegt, aber annob. NP. *ógó* Berg, entspricht dem kongo *m-ongo*.

12, V. 21 *tjarra* und 13, V. 38 *takka* waren als Schreibfehler für *tjarri* und *takki* anzumerken.

45, 6 ff. Auch von solchen Wörtern deren europäischer Ursprung nicht in Zweifel steht, habe ich ihn nicht immer festzustellen vermocht. Das rührt zum Teil daher dass das NE. aus mancher dunkeln Quelle gespeist worden ist, aus mundartlichem oder niedrigem Sprachgebrauch. Ich gebe dafür ein Beispiel, das aber nicht dem Surinamischen entnommen ist. Auf Tabago sagt man *kekrebu* sterben, todt (sein), z. B. *junker tail better more an kekrebu* (UTZ), besser mit einem Stummel von Schwanz als todt. Es kommt auch sonst in Westindien vor, *kickeraboo* geschrieben, und stammt von *kick the bucket* sterben, von HARRISON 267 unter den nordam. „Negroisms" verzeichnet, aber eigentlich in Norfolk heimisch. Nicht zu verwechseln mit westafr. NE. *cockerapeak* früher Morgen, erster Hahnenschrei (J. SMITH 1851, BURTON 1883).

46, 15. Lies: *adjabre* (*j* ist verstümmelt).

46, 31. Lies: *okr-* statt *okr-*.

47, 30. Vgl. *di mune aki* dieser Monat (90, 31).

48, 2. Lies: *ok-* statt *ok-*.

49, 4. Auch jam. NE. *packy* a small calabash (Letters 178).

51, 10. Lies: *om-* statt *om-*.

53, 11. Füge hinzu: *belle* HERLEIN (Vorb. XIX, 15).

56, 26. Lies: Hand.

56, 34. Nasaleinschub findet sich nicht bloss in der Nachbarschaft von Nasalen; wie in *bringà* (so auch im cur. NS. „streiten"), so in *hansa*, *linso*, *pondri*, *sunju* (Wtb.); vgl. kongo *sampatu* Schuh, *lolonži* Uhr, *kompo* Becher von port. *sapato*, *relogio*, *copo*. Das Tschi hat für das erste Wort *asepatere* (aber doch *obonto* für engl. *boat*); wiederum zeigt sich das *-m-* im entsprechenden Wort des Mande: *sámāto* (in der Džalunka-md. *sambada*, worin H. STEINTHAL Die Mande-Neger-sprachen 44 eine Zusammensetzung mit *sań* Fuss, erblickt).

59, 7 f. Füge hinzu: [*de* da (vgl. *dide*): da sein; sein (e. *there*); wie im sur.$_1$].

59, 18 f. Füge hinzu: [*di*$_2$ als (wie sur.$_1$) 41, 18. 21. 42, 3].

59, 21. Lies: II 37, 13 statt: II 27, 18.

63, 8. Lies: *teh* (*t* ist verstümmelt).

63, 6 v. u. Lies: *porfia*, *-ar*.

64, 1. Neben *fuká* fehlen, gibt es ein *fuká-fuká* rennen (W.), welches vielleicht auf p. *fuga* Flucht, zurückgeht („fliehen" ist freilich im Wtb. *fussih*).

64, 26. *Flakka* ist deshalb in gesperrtem Druck weil das *volgu* bei W. in keinem unmittelbaren Zusammenhang damit steht; dieses ist gewiss von den Herrnhutern neuerdings eingeführt worden.

66, 22 f. Auch annob. NP. *camá* Ort.

70, 29. *Hò* ist von ewe *ho* ausziehen (z. B. *adu* einen Zahn).

77, 13. *Keh* von p. *quer* ist mit sur.$_1$ *kè* von e. *care*, wie es scheint, nicht zusammengefallen.

79, 28. F. nimmt zwei verschiedene Wörter *krassi* an; das eine mit den Bedd. jeuken, krabben, das auch er, obwohl er es nicht bemerkt, dem e. *(s)cratch* oder holl. *krassen* gleichsetzen wird, das andere mit den Bedd. knorren, kwaadardig, als dessen Grundwort er e. *coarse* ansetzt. Diese Herleitung muss jedenfalls abgelehnt werden; ich meine, wir haben ein und dasselbe Wort vor uns mit leicht erklärlichem Bedeutungsübergang (vgl. Vorb. XXXIV, 11 f. v. u.).

80, 25 f. Füge hinzu: [*kujade* Schwager; s. oben *bra* (p. *cunhado*)].

80, 5 v. u. *Kumma* war gesperrt zu drucken.

81, 20. Es war zunächst zu verweisen auf tupi *kopa-hiwa* Baum von dem das Öl *kopau* gewonnen wird.

82, 11. *Kwattri* wird nichts anderes sein als der Name eines Baumes: kal. *kwateli*, franz. *quatelé* lecythis ollaria; dieser heisst auch *marmite de singe*, span. *olla de mono*, und dadurch ergibt sich jener Name als eine Ableitung von *kuata* Affe (s. *kwatta*).

83, 15. In dem *-dè* von *leggedè* das *dè* da, zu sehen das wir z. B. in *luku dè* sich dahin (F.), haben, hält schwer; „das ist eine Lüge" wäre nach sur.$_1$ Gebrauch *da leugen*. An das Verb holl. *liegen* ist nicht zu denken, wie denn überhaupt im Zweifelsfall das Substantiv dem Verb vorzuziehen ist, also z. B. e. *lie* zunächst als „Lüge" (vgl. *mitíra*).

89, 20. *Mokwango* wird ebenso wie das gleichsinnige *sheki-sheki* eigentlich „Rassel" bedeuten (s. *saka-saka*) und daher von kongo *nkwanga* Rassel, stammen.

90, 15. *Mulungà* ist kongo *nlunga* Armring.

97, 12. *Poli* und 99, 14 *sabi* beruhen ebenso wie *kêh* nicht auf dem Infinitiv, sondern auf der 3. S. des port. Verbs: *pode*, *sabe*, was sich besonders deutlich aus der Vergleichung mit andern kreolischen Mdd. ergibt (z. B. cur. NS. *poor*, *sabi*, *kier*).

99, 3 v. u. Vgl. jam. NE. *chaka-chaka* disorderly (Letters 127); „You weed de place so *chaka-chaka*" (Etym. 19).

106, 6. Auch jam. NE. *takro-takro* hässlich.

106, 9. Zu sur.₁ *temà* gehört, mit mir dunkler Endung, *temekú* lästiger Mensch (F.), *demekú* zudringlich (W.), trin. NF. *témécou* anything that embarrasses (THOMAS 21).

111, 23. Zu *tsjipóppo* vgl. *popolipo* paddestoel (F.).

INHALT.

Vorbericht ... . II—XXXVI
I. Text aus dem Ende des 18. Jahrhunderts ...... 1— 35
II. Sprachproben aus dem Anfang der 80er Jahre des vorigen Jahrhs. .... 36— 43
III. Wörterbuch von 1778 .... 44—116
Nachtrag .... 117—120